

Románový cyklus DĚTI ZEMĚ 5

POD KAMENNOU STŘECHOU

Díl 1

KNIŽNÍ KLUB

Jean M. Auelová

Znovu se před námi otevírá vzrušující příběh kromaňonské dívky Ajly, příběh, který si na celém světě získal miliony čtenářů.

Po dlouhé cestě napříč Evropou Ajla a její druh Jondalar konečně dospěli do země Zelandonců. Jondalar je ve svém domově přijat s otevřenou náručí, ale Ajla musí jako vždy při setkání s cizími lidmi překonávat mnoho nedůvěry, kterou vzbuzuje nejen její cizokrajný vzhled, ale především nezvyklý doprovod – obrovský vlk, jenž ji na slovo poslouchá, a koně, kteří se nebojí lidí. Svými výjimečnými schopnostmi, dovednostmi a obětavostí si Ajla sice postupně získá srdce většiny svých nových příbuzných, přesto však i nadále musí bojovat s četnými předsudky.

Ajly se totiž jako malého pětiletého sirotka ujala tlupa neandertálců, vychovala ji a předala jí své neuvěřitelné znalosti, především v léčitelství. Proto se nyní Ajla snaží Zelandonce přesvědčit, že neandertálci nejsou zvířata, ale lidé, a že je třeba naučit se s nimi ve vlastním zájmu vycházet po dobrém.

Naše hrdiny však čekají ještě mnohá další dobrodružství. A v Ajlině a Jondalarově životě se navíc stane něco velmi důležitého...

Jean M. Auelová

**POD
KAMENNOU
STŘECHOU
1**

Děti země 5

KNIŽNÍ KLUB

Přeložila Klára Vávrová

THE SHELTERS OF STONE

Copyright © 2002 by Jean M. Auel

Copyright of the Czech edition © Euromedia Group k. s., 2003

Translation © Klára Vávrová, 2003

ISBN 80-242-0974-8 (soubor)

ISBN 80-242-0975-6 (1. díl)

KENDALLOVI,
který předvídá víc než kdokoliv jiný – s výjimkou jeho matky,
a CHRISTY,
matce jeho synů,
a FORRESTOVI, SKYLAROVI a SLADEMU,
třem z nejmilejších
s láskou

1.

Lidé se shlukli na skalní římse a nedůvěřivě shlíželi dolů. Netvářili se nijak přátelsky, mnozí drželi oštěpy, a i když jimi právě nehrozili, byli připraveni je použít. Mladá žena doslova cítila jejich strach. Pozorovala zezdola ze stezky, jak se další a další lidé tlačí ke kraji skály a hledí na ně dolů. Bylo jich mnohem víc, než očekávala. Nechuť k náležitému přivítání už znala od jiných lidí, s kterými se ona a její druh setkali na své cestě. To nic neznamená, říkala si, zpočátku je to vždycky takhle. Přesto se cítila nepříjemně.

Urostlý muž seskočil ze hřbetu mladého hřebce. Nezdál se ani stísněný, ani napjatý, ale okamžik vyčkal a nepouštěl uzdu koně. Otočil se a viděl, že jeho družka se raději drží v pozadí. „Ajlo, vezmeš, prosím tě, uzdu Vítěze? Zdá se neklidný,“ řekl a podíval se nahoru na skalní výběžek. „Myslím, že ti nahoře jsou na tom stejně.“

Přikývla, přehodila nohu přes záda klisny, sklouzla dolů a chopila se uzdy mladého hřebce. Byl neklidný nejen kvůli cizím lidem, ale taky proto, že klisna byla stále ještě cítit pachem ze setkání s vůdčím hřebcem stáda. Ajla se postavila mezi oba koně, hřebce držela nakrátko, zatímco klisně dopřála větší volnost, protože už byla zvyklá na větší skupiny lidí. Teď se ale zdála i ona neklidná. Taková spousta lidí by ostatně vyvedla z míry každého živého tvora.

Když lidé nahoře před jeskyní spatřili vlka, ozvaly se rozčilené a polekané hlasy. Ale byla to opravdu jeskyně? Žádnou takovou Ajla ještě nikdy neviděla. Vlk se jí otřel o nohu a prosmýkl se před ní, trochu nahrbený a ve střehu.

Celé tělo mu vibrovalo, jak tiše vrčel. Ted' už byl vůči cizím lidem mnohem opatrnější než před rokem, když se vydali na svou dlouhou cestu, ale tehdy byl taky ještě téměř štěně. Po několika nebezpečných zážitcích však byl připraven Ajlu odhodlaně bránit.

Když se muž vydal po svahu nahoru k napjatě čekajícím lidem, nejevil známky strachu. Žena ale byla ráda, že může zůstat a nadále lidi pozorovat, než se s nimi setká. Bála se tohoto okamžiku a připravovala se na něj víc než rok. Věděla, že první dojem je rozhodující, a to na obou stranách.

Z houfu lidí se oddělila mladá žena a pospíchala k Jondalarovi. Poznal okamžitě svou malou sestru, i když se z hezké dívky za těch pět let jeho nepřítomnosti stala krásná mladá žena.

„Jondalare! Já věděla, že jsi to ty!“ zvolala a vrhla se mu kolem krku. „Konečně jsi zase doma!“

Pevně ji k sobě přitiskl, pak ji zvedl a radostně se s ní zatočil několikrát dokola. „Folaro, jsem tak rád, že tě vidím!“ Zase ji postavil na zem, držel ji na délku paže před sebou a prohlížel si ji. „Ty jsi ale vyrostla. Byla jsi ještě dítě, když jsem odešel, a teď je z tebe krásná žena – ostatně jsem to očekával.“ Jiskřičky v jeho očích prozrazovaly trochu víc než jen bratrskou hrdost.

Smála se na něho, hleděla do jeho neuvěřitelně modrých očí, které ji mocně přitahovaly. Cítila, jak rudne, ne kvůli lichotce, to si mohli myslet kolemstojící, ale protože se jí muž, kterého neviděla tolik let, zdál přitažlivý bez ohledu na to, že to je její bratr. Slyšela toho hodně o svém velkém pohledném bratrovi, který dokázal okouzlit každou ženu, ale v jejích vzpomínkách to byl především laskavý kamarád, vždy ochotný si s ní hrát nebo podnikat, co si právě usmyslela. Ted' pocítila poprvé jeho silnou přitažlivost. Jondalar si všiml, co se v ní odehrává, a usmál se jejím sladkým rozpakům.

Folara pohlédla dolů ke stezce u malé říčky. „Kdo je ta žena?“ zeptala se. „A kde se vzala ta zvířata? Zvířata přece před lidmi utíkají. Proč před ní neutečou? Ona je zelandona? Přivolala je?“ Svrážtila čelo. „A kde je Thonolan?“ Zarazila se, když spatřila bolest v Jondalarově tváři.

„Thonolan ted' cestuje v druhém světě, Folaro,“ řekl, „a já bych tu taky nebyl, kdyby nebylo té ženy.“

„Co se stalo, Jonde?“

„To je dlouhé vyprávění, a na to ted' není pravý čas,“ řekl, a přece jen se musel usmát, když slyšel, že ho oslovila jako dřív.

„Jonde mi nikdo neřekl od té doby, co jsem odešel. Ted' vím, že jsem doma. Jak se vám všem daří, Folaro? Co matka a Vilomar?“

„Oba jsou zdraví. Před několika lety nám matka nahнала strach, ale zelandona použila své kouzlo a ted' se matce zase daří dobře. Pojd' a přesvědč se sám,“ řekla, vzala ho za ruku a vedla ho poslední kus cesty nahoru.

Jondalar se otočil a zamával na Ajlu, aby jí naznačil, že se brzy vrátí. Jen nerad ji nechával samotnou, ale chtěl vidět matku, aby se ujistil, že je v pořádku. Kromě toho musel s lidmi promluvit o zvířatech. Dobře věděl, jaký strach ve většině lidí probouzí pohled na zvířata, která před nimi neutíkají.

Lidé znali zvířata. Všichni, s nimiž se na své cestě setkali, je lovili a většinou si jich vážili a svým způsobem je uctívali, ať už přímo je nebo jejich duchy. Lidé odjakživa zvířata pozorovali. Věděli, kde se zdržují, jaké potravě dávají přednost, kudy během roku putují, v které době se páří a kdy rodí mláďata. Ale nikdy se nikdo nepokusil dotknout se živého zvířete s přátelským úmyslem. Nikdy nikdo nezkusil dát zvířeti kolem krku provaz a vést je za něj. Nikdy se nikdo nepokusil nějaké zvíře ochočit a ani si snad nedokázal představit, že by něco takového bylo možné.

I když lidé měli velkou radost, že se jeden z nich vrátil z dlouhé cesty – a ještě navíc někdo, jehož návrat jen nemnozí očekávali –, přece jen ze všeho nejdřív pocítili strach, protože vidět ochočená zvířata bylo pro ně něco naprosto neznámého. Byla to pro ně tak cizí a nevysvětlitelná představa a natolik odporovala jejich zkušenostem, že se domnívali, že to nemůže být jen tak samo sebou. Muselo v tom být něco nepřírozeného nebo dokonce nadpřírozeného. Mnozí z nich by se nejraději utekli schovat nebo by se se zbraní vrhli na zvířata, která jim naháněla takový strach. Zabránilo jim v tom jedině to, že se zvířaty přišel Jondalar, kterého přece znali a který ted' přicházel se svou sestrou po stezce od Lesní říčky a v jasném slunečním světle na něm nebylo nic neobvyklého.

Folara prokázala velkou odvahu, když se tak rozběhla ke svému bratrovi, ale ona byla mladá a neohrožená. A tak se zaradovala, že vidí bratra, kterého měla vždycky obzvlášť ráda, že už nedokázala čekat. Jondalar by přece nikdy neudělal nic, co by jí uškodilo, a on sám očividně neměl ze zvířat strach.

Ajla pozorovala zezdola ze stezky, jak se lidé shlukli kolem Jondalara a jak ho vítají, usmívají se na něho, objímají ho, líbají, pokládají mu ruce na ramena nebo mu podávají obě ruce. Mluvili

jeden přes druhého. Všimla si nesmírně tlusté ženy, hnědovlasého muže, který Jondalara objal, a starší ženy, kterou Jondalar pozdravil zvláště srdečně a pak ještě chvíli držel v náručí. To je zřejmě jeho matka, pomyslela si a uvažovala, co si o ní tahle žena asi pomyslí.

Tihle lidé byli jeho rodina, jeho příbuzenstvo, jeho přátelé, s nimiž vyrostl. Ona byla naopak cizinka, narušovala se svými zvířaty jejich vžité představy a možná přinášela i jiné mravy a neslýchané myšlenky, kterými se mohou cítit ohroženi. Přijmou ji přesto mezi sebe? A co když ne? Nemohla se prostě vrátit, protože její lidé žili na východě, víc než rok cesty odtud. Jondalar jí slíbil, že by s ní zase odešel, kdyby si to přála – nebo k tomu byla donucena –, avšak to je ještě všechny znovu neviděl a nebyl jimi tak srdečně přijat. Jak by se ale asi zachoval teď?

Zezadu do ní šťouchla Víha a Ajla ji pohladila po silném krku, vděčná za to, že jí klisna připomněla, že není sama. Když odešla od klanu a žila v údolí, byla Víha po dlouhou dobu její jedinou družkou. Ajla si ani nevšimla, že se Víha přiblížila a provaz se tím uvolnil. Teď dopřála i Vítězovi větší volnost. Většinou nacházeli klisna a její hříbě útěchu u sebe navzájem, ale když chtěla Víha k hřebci, jejich vzájemný vztah to narušilo.

Zatím se objevilo ještě víc lidí, kteří hleděli směrem k Ajle – jak jen jich může být tolik? Jondalar mluvil s vážnou tváří s hnědovlasým mužem, pak zamával směrem k Ajle a usmál se. Když se vydal zpátky na cestu dolů, následovala ho mladá žena, hnědovlasý muž a několik dalších lidí. Ajla se zhluboka nadechla a čekala.

Když se přiblížili, začal Vlk hlasitěji vrčet. Ajla mu položila ruku do týla, aby ho udržela těsně u sebe. „To je v pořádku, Vlku,“ řekla, „to jsou Jondalarovi lidé.“ Konejšivý dotek vlkovi signalizoval, že má přestat vrčet, aby nepůsobil hrozivě. Nebylo snadné naučit zvíře poslouchat na tenhle povel, ale námaha se vyplatila, pomyslela si Ajla, zvláště v situacích, jako byla tahle. Přála si, aby znala dotek, který by uklidnil i ji samotnou.

Lidé, kteří doprovázeli Jondalara, se zastavili v bezpečné vzdálenosti a snažili se skrýt svou nejistotu. Vyhýbali se pohledu na zvířata, která si je na rozdíl od nich prohlížela bez bázně a zůstala na svém místě, i když se k nim blížili cizí lidé. Jondalar se postavil mezi Ajlu a ostatní.

„Myslím, že bychom se teď měli řádně představit, Joharane,“ řekl hnědovlasému muži.

Když Ajla pustila provazy, aby měla pro obřadné představení obě ruce volné, koně trochu poodběhli, zatímco Vlk zůstal, kde byl. Viděla záblesk strachu v očích muže, který na ni dělal dojem, že se hned tak něčeho nebojí. Pohlédla na Jondalara. Měl nějaký zvláštní důvod pro to, aby hned přešel k obřadnému představení? Prohlédla si cizího muže pozorněji a najednou jí připomněl Bruna, náčelníka tlupy, u které vyrostla. Statný, hrdý, moudrý a schopný Brun neměl strach z ničeho – jen ze světa duchů.

„Ajlo,“ řekl Jondalar vážně, „tohle je Joharan, náčelník Deváté jeskyně Zelandonců, narozený u ohniště Jokonana, bývalého náčelníka Deváté jeskyně.“ S úsměvem pokračoval: „Kromě toho je taky bratr Jondalara, cestovatele do dalekých zemí.“

Po tvářích přítomných přelétl krátký úsměv, Jondalárova poznámka trochu zmírnila napětí. Při obřadném představování bylo, přísně vzato, možné oznámit postavení osoby velice podrobně, nejen vypočítat vlastní jména, přízviska, tituly a činy, ale taky vyjmenovat všechny jeho důležité příbuzné s jejich tituly a činy. Tím způsobem se ale postupovalo jen tehdy, když byla příležitost hodně slavnostní. Zpravidla se zůstávalo jen u nejdůležitějších údajů. Nebylo nic neobvyklého, když mladší lidé, zvláště bratři, obohatili obšírné a často vyčerpávající odříkávání příbuzenských vztahů žertovnými vsuvkami. Jondalar svému bratrovi připomněl léta, kdy na něm ještě nespočívala odpovědnost náčelníka.

„Joharane, tohle je Ajla z tábora Lva Mamutonů, dcera ohniště Mamuta, vyvolená duchem jeskynního lva, ochraňovaná jeskynním medvědem.“

Hnědovlasý muž přistoupil k mladé ženě a vztáhl k ní ruce s dlaněmi vzhůru v obecně užívaném gestu uvítání, otevřenosti a přátelství. Všechna její přízviska neznal, a tak si nebyl jist, která jsou nejdůležitější.

„Ve jménu Dony, Velké Matky Země, tě vítám, Ajlo z Mamutonů, dcero ohniště Mamuta,“ řekl.

Ajla položila ruce na jeho dlaně a řekla: „Jménem Mut, Velké Matky všeho života, tě zdravím, Joharane, náčelníku Deváté jeskyně Zelandonců,“ a s úsměvem dodala: „a bratře cestujícího Jondalara.“

Joharan si všiml, že ovládá jeho řeč, ale mluví s nezvyklým přízvukem. Taký si uvědomoval, jak nezvyklé je její oblečení a celý její zjev, ale když se usmála, její úsměv opětoval, protože její poslední slova naznačovala, že rozuměla Jondalarově poznámce a chce Joharanovi ukázat, že Jondalarův bratr je pro ni důležitý. Především mu ale připadal její úsměv neodolatelný.

Ajla byla krásná žena: byla vysoká, měla pružné, dobře tvarované tělo, dlouhé, světlé, lehce zvlněné vlasy, jasné modrošedé oči a jemnou tvář, úplně jinou, než mají zelandonské ženy. Když se ale usmála, pak jako by sluneční paprsek osvětlil zevnitř každý rys její tváře. Její krása byla tak oslnivá, že to Joharanovi doslova bralo dech. Jondalar Ajle často říkal, jak mimořádný je její úsměv, a teď se šelmovsky ušklíbl, když zjistil, že mu ani jeho bratr neodolal.

Joharan si všiml, jak hřbec neklidně přitančil k Jondalarovi, a pak pohlédl na Vlka. „Jondalar mi řekl, že musíme tahle zvířata někde umístit – předpokládám někde nablízku.“ Ale ne příliš blízko, pomyslel si potají.

„Koně potřebují jen travnatou louku, kde je v blízkosti voda,“ řekla Ajla. „Musíme ale lidem říct, aby se zpočátku nepokoušeli ke koním přiblížit, když u toho není Jondalar nebo já. Než si Víha a Vítěz zvyknou na nové lidi, bývají neklidní.“

„V tom nevidím žádnou obtíž,“ řekl Joharan. Koutkem oka viděl, jak Víha pohazuje ocasem, a bděle ji sledoval. „Můžou zůstat tady, pokud je pro ně tohle malé údolí vhodné.“

„Ano, to by šlo,“ řekl Jondalar. „Raději je ale odvedeme kousek dál proti proudu řeky, aby byli trochu z cesty.“

„Vlk je zvyklý spát v mé blízkosti,“ pokračovala Ajla. Viděla, jak Joharan zachmuřeně zkrabatil čelo. „Chce mě ochraňovat, a kdyby nemohl být blízko mě, možná by příliš vyváděl.“

Především starostlivá vráska na čele ji upozornila, jak velice si jsou oba bratři podobní, a málem by se jí na tváři znovu objevil úsměv. Joharan ale hleděl tak vážně a ustaraně, že se k tomu nezdál vhodný okamžik, i když jí jeho tvář připadala tak důvěrně známá.

I Jondalar si všiml zkrabatělého čela svého bratra. „Myslím, že teď by byl vhodný okamžik na seznámení Joharana s Vlkem,“ řekl.

Joharan v panice vytřeštil oči, ale než mohl něco namítnout, uchopila Ajla jeho ruku a dřepla si vedle Vlka. Vzala ho kolem krku, aby zabránila počínajícímu vrčení. I ona cítila strach muže, a tak věděla, že i Vlk to vycítil.

„Nech ho, ať ti nejdřív očmuchá ruku,“ řekla. „Tak probíhá u Vlka řádné představení.“ Vlk se naučil, jak je pro Ajlu důležité, aby každého z lidské smečky, kterého mu tímto způsobem představovala, vzal vlídně na vědomí. Neměl rád pach strachu, ale přesto muže očichal, aby se s ním seznámil.

„Dotkl ses někdy srsti živého vlka, Joharane?“ zeptala se Ajla a pohlédla vzhůru k němu. „Podívej, jak je ježatá,“ řekla a vedla mu ruku, aby prohrábl chundelatou srst na krku. „Pořád ještě pelichá, a to ho často svědí. Proto se mu moc líbí, když ho někdo drbe za ušima.“ Ukázala Joharanovi, jak by to měl udělat.

Joharan se dotkl vlčího kožichu, ale vnímal především jeho tělesné teplo. Měl před sebou skutečně živého vlka! Té šelmě ale zjevně vůbec nevadilo, že se jí dotýká.

Ajla si všimla, že Joharan už nemá ruku tak křečovitou a že se skutečně snaží hladit místa, která mu ukázala. „Dovol mu, ať ti ještě jednou očmuchá ruku.“

Když Joharan dával ruku k čenichu Vlka, znovu vytřeštil oči, tentokrát ale překvapením. „On mi olízl ruku!“ řekl a nevěděl, jestli ho to má těšit, nebo děsit. Pak viděl, jak Vlk olízl tvář Ajle a že se jí to zřejmě líbí.

„Ano, byl jsi hodný, Vlku,“ pochválila ho Ajla s úsměvem, hladila ho a cuchala mu srst. Pak vstala a poklepala si vpředu na ramena. Vlk vyskočil a položil pracky na místa, kam ukázala. Když mu odhalila krk, olízl ho a pak s hlubokým zavrčením, ale nanejdříve opatrně vzal do tlamy její bradu.

Jondalar slyšel, jak Joharan a ostatní úžasem zalapali po dechu, a znovu si uvědomil, jak děsivý musí připadat lidem, kteří nechápou, co se tu děje, tento jemu dobře známý projev vlčí příchyllosti. Ve výrazu tváře jeho bratra se mísil strach s ohromením: „Co to s ní dělá?“

Folara se zeptala téměř současně: „Víš určitě, že se jí nic nestane?“ Už nedokázala déle nehybně stát a taky u ostatních vyvrcholilo napětí prudkými pohyby a gesty.

Jondalar se usmíval: „Ajla rozhodně není v nebezpečí. Má ji rád a nikdy by jí neublížil. To je způsob, jak vlci dávají najevo příchyllost. I já jsem potřeboval nějakou dobu, než jsem si na to zvykl, a to znám Vlka stejně dlouho jako ona, od doby, kdy byl ještě malé chundelaté štěně.“

„Ted' už ale není štěně!“ řekl Joharan. „Je to velký vlk! Největší vlk, jakého jsem kdy viděl! Mohl by ji zardousit!“

„Ano, to by mohl. Viděl jsem, jak rozsápal hrdlo ženě, která chtěla Ajlu zabít. Vlk ale Ajlu ochraňuje.“

Ozval se úlevný povzdech, když přihlížející Zelandonci zahlédli, že Vlk Ajlu pustil a zase stojí vedle ní. Měl tlamu otevřenou, takže mu jazyk visel stranou a byly mu vidět zuby. To byl jeho vlčí úsměšek, kterým ukazoval, jak je spokojený sám se sebou.

„To dělá vždycky?“ zeptala se Folara. „A všem?“

„Ne,“ řekl Jondalar. „Jen Ajle a někdy mně, když má obzvlášť dobrou náladu, a jen tehdy, když mu to dovolíme. Je dobře vychovaný a nikdy by žádnému člověku neublížil – pokud neohrožuje Ajlu.“

„A jak je to s dětmi?“ chtěla vědět Folara. „Vlci se často zaměřují na slabá zvířata a mláďata.“ Tváře kolemstojících rovněž prozrazovaly obavy.

„Vlk má děti rád,“ prohlásila Ajla rychle, „a dokonce je ochraňuje, zvlášť docela malé nebo slabé děti. Vyrostl společně s dětmi z tábora Lva.“

Jondalar dodal: „U ohniště Lva byl slabý a nemocný chlapec. Měli byste vidět, jak si spolu hráli. Vlk na něho vždycky dával pozor.“

„To je opravdu neobvyklé zvíře,“ řekl jeden z mužů. „Dá se těžko uvěřit, že se vlk chová tak... tak nevlkovsky.“

„Máš pravdu, Solabane,“ řekl Jondalar. „Jeho chování připadá lidem často hodně neobvyklé, ale kdybychom byli vlci, viděli bychom to asi zcela jinak. Ajla říká, že když vyrostl společně s lidmi, považuje je za svou smečku. Chová se k lidem tak, jako by to byli vlci.“

„Chodí lovit?“ zeptal se muž, kterého Jondalar nazval Solabanem.

„Ano,“ odpověděla Ajla. „Někdy loví sám a pro sebe, a někdy pomáhá při lovu nám.“

„A jak ví, co má lovit a co ne?“ zeptala se Folara. „Proč třeba nezaútočí na koně?“

Ajla se usmála. „I tihle koně podle něho patří ke smečce. Vidíš, že z něho nemají strach. A on nikdy neloví lidi. Jinak může lovit každé zvíře, které chce, pokud mu to výslovně nezakážu.“

„A opravdu pak poslechne?“ zeptal se jeden z mužů.

„To ano, Rušemare,“ potvrdil Jondalar.

Muž udiveně potřásl hlavou. Bylo těžké uvěřit, že někdo ovládá tak mohutnou šelmu.

„Co myslíš, Joharane, můžeme se odvážit jít s Ajlou a s Vlkem nahoru?“ zeptal se Jondalar.

Joharan okamžik uvažoval a pak přikývl. „Ale pokud by se vyskytly nějaké potíže...“

„Žádné nebudou, Joharane.“ Jondalar se obrátil na Ajlu. „Marthona, moje matka, nás pozvala, abychom bydleli u ní. Folara u ní bydlí, ale má vlastní prostor, stejně jako Marthona a Vilomar. Ten tu teď není, odešel za obchodem. Matka nám nabídla místo uprostřed příbytku. Můžeme se ale samozřejmě ubytovat u zelandony u ohniště návštěvníků, kdyby ti to bylo milejší.“

„Budu ráda bydlet u tvé matky, Jondalare,“ řekla Ajla.

„Dobře. Matka kromě toho navrhla, abychom počkali s představováním, dokud se neubytujeme. Nemá smysl každému jednotlivě opakovat všechno, co se pak později dá vyřídit najednou, a já se samozřejmě představovat nemusím.“

„Rozhodli jsme se dnes večer uspořádat slavnost na uvítanou,“ řekla Folara. „Další slavnost se pak zřejmě bude konat později, pro všechny okolní jeskyně.“

„Vážím si toho, že tvá matka na všechno myslí, Jondalare,“ řekla Ajla. „Bude samozřejmě jednodušší, když mě seznámíte se všemi najednou. Ale snad bys mi mohl teď představit tuto mladou ženu.“

Folara se usmála.

„To jsem samozřejmě měl v úmyslu,“ řekl Jondalar. „Ajlo, to je moje sestra Folara, požehnaná Donou, z Deváté jeskyně Zelandonců. Dcera Marthony, dřívější náčelnice Deváté jeskyně, narozená u ohniště Vilomara, cestujícího a obchodníka, sestra Joharana, náčelníka Deváté jeskyně, sestra Jondalara...“

„Tebe ona zná, Jondalare, a já jsem už její jména a příslušnost slyšela,“ řekla Folara, které scházela trpělivost pro formality, a podala Ajle obě ruce. „Jménem Dony, Velké Matky Země, tě vítám, Ajlo z Mamutonů, přítelkyně koní a vlků.“

Lidé na sluncem ozářené skalní římse rychle ustupovali, když žena s vlkem společně s Jondalarem vystupovala po stezce nahoru. Jeden nebo dva se odvážili o krok předstoupit, zatímco ostatní se drželi za nimi a natahovali krky.

Když došli na skalní římsu, Ajla se rozhlédla po místě, které obývala Devátá jeskyně, a byla překvapená. Věděla už, že slovo

„jeskyně“, které označuje Jondalarův domov, se netýká místa, ale skupiny lidí, a skalní seskupení, které před sebou viděla, taky skutečně nebyla obyčejná jeskyně. Jeskyní se obvykle myslí temná díra nebo řada dutých prostor ve skalní stěně nebo pod zemí, s otvorem ven. Tito lidé se ale usídlili pod obrovským skalním převisem, který je chránil před deštěm a sněhem, vpouštěl však dostatek denního světla.

Vysoké skály v této krajině byly kdysi dnem moře. Vápenité krunýře korýšů, kteří žili v moři, se časem nahromadily na dně moře a nakonec se z nich stal uhličitán vápenatý, tedy vápenec. V určitých časových obdobích vznikaly z odpadlých skořápek vrstvy různé tvrdosti. Když posuvy v zemské kůře zvedly dno moře, až se z něho nakonec staly nadzemní skalní útvary, vítr a voda snadněji odnášely měkčí vrstvy, takže se tvořily hluboké zářezy a nad nimi a pod nimi zůstaly pásy a výběžky z tvrdšího kamene. Kromě jeskyní, typických pro vápencové skály, které se tu ve velkém počtu nacházely, se tyto vyhloubené neobvyklé skalní útvary výborně hodily jako útočiště a obydlí, a jako takové byly také po mnoho tisíc let využívány.

Jondalar vedl Ajlu ke starší ženě, kterou viděla ze stezky a která nyní trpělivě čekala. Byla urostlá a její důstojné držení těla svědčilo o jejím postavení. Světle hnědé vlasy, už hodně prošedivělé, měla sčesané dozadu a spletené do copu stočeného v zátylku. Měla šedé jasné oči, dívala se přímo a pozorně.

Když k ní došli, Jondalar se s vážnou tváří ujal představování. „Ajlo, toto je Marthona, bývalá náčelnice Deváté jeskyně Zelandonců, dcera Jemara, narozená u ohniště Rabanara, spojená s Vilomarem, obchodníkem Deváté jeskyně, matka Folary, která je Donou požehnaná, matka...“ Málem by jmenoval Thonolana, včas se ale upamatoval a řekl: „...Jondalara, cestujícího, který se vrátil domů.“ Pak se obrátil na svou matku.

„Marthono, toto je Ajla z tábora Lva Mamutonů, dcera ohniště Mamuta, vyvolená duchem jeskynního lva a ochraňovaná jeskynním medvědem.“

Marthona k ní vztáhla obě ruce. „Jménem Dony, Velké Matky Země, tě vítám, Ajlo z Mamutonů.“

Ajla jí podala obě ruce a řekla: „Jménem Mut, Velké Matky všeho života, tě zdravím, Marthono z Deváté jeskyně Zelandonců, matko Jondalara.“

Marthona si všimla jistých zvláštností v Ajlině výslovnosti a pomyslela si, že je to buď malá vada řeči, nebo taky přízvuk jí naprosto neznámé řeči ze vzdálené krajiny. Usmála se. „Přišla jsi zdaleka, Ajlo, a musela jsi tam zanechat všechno, co jsi znala a milovala. Kdybys to neudělala, pak by asi Jondalar nebyl tady u mě. Jsem ti za to vděčná. Doufám, že se tu budeš brzy cítit doma, a já udělám všechno, co je v mé moci, abych ti pomohla.“

Ajla cítila, že Jondalarova matka myslí svá slova vážně. Upřímně dala najevo radost, že má zase u sebe svého syna. Ajle se ulevilo a byla dojatá, že ji Marthona tak přijala. Odpověděla stejně upřímně: „Těšila jsem se na to, že tě poznám, od té chvíle, kdy o tobě Jondalar poprvé mluvil..., ale měla jsem z toho taky trochu strach.“

„To chápu. Pro mě by to na tvém místě bylo stejně těžké. Pojd', já ti teď ukážu, kam si můžeš dát své věci. Jsi jistě unavená a budeš si chtít před slavností na uvítanou trochu odpočinout.“

Marthona se obrátila a šla napřed pod skalní převis. Ale najednou Vlk zakňučel jako štěňátko, přední tlapy napřáhl, jako by si chtěl hrát, zatímco zadek a ocas zvedl.

Jondalar se polekaně zeptal: „Co to dělá?“

I Ajla byla překvapená. Když ale Vlk znovu zakňučel, objevil se jí najednou na tváři úsměv. „Myslím, že chce Marthonu na sebe upozornit,“ řekla. „Myslí si, že si ho nevšimla, a chce, abychom jí ho představili.“

„Ano, já bych se s ním taky chtěla seznámit,“ řekla Marthona.

„Nemáš z něho strach, a to on pozná,“ řekla Ajla.

„Dívala jsem se pozorně a neviděla jsem nic, z čeho bych měla mít strach,“ odpověděla Marthona. Napřáhla ruku k Vlkovi. On ji očichal, olízl ji a pak znovu zakňučel.

„Myslím, že chce, aby ses ho dotkla,“ řekla Ajla. „On je opravdu moc rád, když mu lidé, které má rád, věnují pozornost.“

„To se ti líbí, vid'?“ řekla Marthona, když hladila Vlka. „Jak mu říkáš, Ajlo? Prostě Vlku?“

„Ano. Zdálo se mi to vhodné jméno pro něho.“

„Ještě nikdy jsem neviděl, aby si někoho tak rychle oblíbil,“ řekl Jondalar a jeho hlas prozrazoval velkou úctu k matce.

„Mě to taky udivilo,“ řekla Ajla a pozorovala Marthonu s Vlkem. „Možná má prostě radost, že se sešel s člověkem, který z něho vůbec nemá strach.“

Když vstoupili do stínu pod převisem, Ajla okamžitě ucítila, oč. je tam chladněji. Na okamžik dostala strach a zamrazilo ji, když vzhledla k obrovské kamenné střeše, která vyčnívala ze skalní stěny. Nezlomí se nad ní? Když si ale její oči přivykly na tlumené světlo, Jondalarův domov ji znovu uvedl v úžas. Prostor pod převisem byl mnohem větší, než si představovala.

Cestou podél řeky viděla ve skalních stěnách podobné prohlubně. Mnohé z nich byly viditelně obydlené, ale žádná z nich nepůsobila tak prostorně. Toto obrovské skalní sídliště, v němž žil velký počet lidí, bylo známé široko daleko. Devátá jeskyně byla největší mezi společenstvím lidí, kteří si říkali Zelandonci.

Na východním konci prohlubně, podél zadní stěny a směrem ke středu byly vidět různé přístřešky. Mnohé byly opravdu velké a byly zčásti kamenné, zčásti z dřevěných ráků, potažených zvířecími kůžemi. Kůže byly zdobené krásnými kresbami zvířat a různými tajemnými, neznámými znaky v černé barvě a v sytých odstínech červené, žluté a hnědé barvy. Přístřešky byly seřazeny v oblouku směřujícím k západu, kolem volné plochy, která tvořila něco jako střed prostoru.

Když se Ajla podívala pozorněji po tom, co jí nejdřív připadalo jako náhodná změt' věcí a lidí, rozeznala různá místa, vyhrazená pro určité práce, přičemž příbuzné činnosti spolu často sousedily. Celek působil zpočátku nepřehledně a zmateně jen proto, že se tu vykonávalo tolik činností současně.

Viděla zvířecí kůže, rozprostřené v dřevěných rámech k sušení, a dlouhé, zatím však pokřivené násady oštěpů, připravené ve stojanech k rovnání. Na jiném místě byly na sebe vyrovnané různě rozpracované koše, a viděla kožené řemeny, které byly napjaté k sušení vždy mezi dvěma vzpěrami ze zvířecích kostí. Dlouhé svazky provazů visely z kolíků na příčných trámech nad rozpracovanými sítěmi, nataženými v rámu, a volně spletené šňůry ležely smotané na zemi. Na jednom místě byly složené kůže, které byly zčásti obarvené, většinou v různých odstínech červené, a nedaleko visely různé díly oblečení, u kterého ta či ona část ještě chyběla.

Většinu řemeslných prací Ajla znala, ale blízko kouta, kde se zhotovovalo oblečení, objevila něco naprosto neznámého. V rámu byla napjata spousta kolmo probíhajících tenkých šňůrek, a materiál, který do nich byl vodorovně vplétán, vytvářel vzor. Nejraději by si to okamžitě zblízka prohlédla, ale musela počkat na

pozdější dobu. Na jiných místech spatřila nahromaděné předměty – naběračky, lžíce, mísy, kleště, zbraně –, vyrobené ze dřeva, kamene, kostí, paroží a mamutoviny a z velké části zdobené vyřezanými nebo taky malovanými ornamenty. Objevila taky malé sošky a vyřezávané předměty, které zřejmě nebyly určeny ke každodenní potřebě, ale nedokázala odhadnout, k jakému asi sloužily účelu.

Viděla velké stojany s početnými příčnými tyčemi, na nichž nahoře visela zelenina a koření a doleji se sušily pruhy masa. A trochu stranou bylo místo, poseté ostrými kamennými úštěpy. Tady zřejmě pracují roztloukači pazourku, pomyslela si, kteří jako Jondalar ovládají umění zhotovovat z pazourku nástroje, nože a hroty oštěpů.

A kamkoli se jen podívala, viděla lidi.

Ajla vyrostla v tlupě, která měla méně než třicet lidí. Při setkání klanu, které se konalo jednou za sedm let, se na krátkou dobu sešlo na dvě stě lidí, což jí tehdy připadalo jako obrovské množství. Při letním setkání Mamutonů se jich sice sešlo podstatně víc, ale tady patřilo jen k samotné Deváté jeskyni Zelandonců přes dvě stě lidí, kteří žili na jednom místě a tvořili tedy jednu skupinu, a to větší, než když se sešly všechny tlupy klanu!

Ajla neznala přesný počet lidí, kteří stáli kolem nich a prohlíželi si je, ale musela myslet na to, jak kdysi s Brunovou tlupou přišla na setkání klanu a měla pocit, že se na ni všichni dívají, i když se snažili dělat to nenápadně. Ti, kteří teď přihlíželi, jak je Marthona vede ke svému obydlí, však už nebyli tak ohleduplní. Nijak se nesnažili sklopit oči nebo se odvrátit. Ajla uvažovala, jestli si někdy zvykne žít pohromadě s tolika lidmi a jestli si to vůbec přeje.

2.

Žena mohutné postavy vzhledla, když se kožený závěs nad vchodem Marthonina obydlí pohnul, okamžitě však odvrátila oči, když vyšla mladá světlouhá cizinka. Seděla na svém obvyklém místě, na sedadle vytesaném z vápencového bloku. Kůží potažené sedadlo bylo zhotoveno zvláště pro ni a stálo přesně tam, kde je chtěla mít: v zadní části velké otevřené plochy pod obrovským skalním převisem, skýtajícím ochranu sídlišti, kde měla přehled o téměř celém společně užívaném prostoru.

Velká žena se zdála pohroužená do sebe, ale nebylo to poprvé, kdy toto své místo užila k tomu, aby tiše pozorovala určitého člověka nebo dění kolem. Pokud byla takhle pohroužená, a zvláště když měla svou sponu z mamutoviny obrácenou nezdobenou stranou dopředu, ostatní ji nerušili, nebo jen v nejnnutnějším případě. Když byla vidět strana s vyřezanými symboly a zvířaty, tak se k ní mohl beze všeho přiblížit každý. Prázdná strana znamenala ticho a naznačovala, že zelandona chce mlčet a nebýt rušena.

I když byl její mohutný zjev nepřehlédnutelný, příslušníci Deváté jeskyně si natolik zvykli na to, že nehybně sedí na svém sedadle, že ji tam už téměř nevnímali. Svou nenápadnost pečlivě pěstovala. Jako duchovní vůdkyně Deváté jeskyně Zelandonců se cítila zodpovědná za blaho všech a využívala veškerých prostředků, na které přišel její vynalézavý duch, aby splnila svou úlohu. Pozorovala mladou ženu, jak vyšla z příbytku a zamířila ke stezce, která vedla dolů do údolí. Cizokrajný vzhled její kožené

tuniky byl nepřehlédnutelný a její pružné pohyby prozrazovaly zdraví, sílu a sebevědomí, které podle všeho neutrpělo ani skutečností, že se pohybuje na naprosto cizím území.

Zelandona se zvedla a šla k příbytkům. U vchodu, který odděloval soukromé příbytky od obecného prostoru, zaklepala na tuhý kus nevydělané kůže vedle závěsu a brzy nato slyšela blížící se kroky, tlumené měkkými koženými podrážkami. Vysoký, světlovlasý a velmi pohledný muž odhrnul závěs. Jeho zářivě modré oči se úžasem rozšířily a pak se potěšeně rozzářily.

„Zelandono! Jak rád tě vidím,“ řekl, „ale matka tu právě není.“

„Proč si myslíš, že sem jdu kvůli Marthoně? Ty jsi ten, kdo byl pět let pryč,“ odpověděla ostře.

Jondalar byl najednou zmatený a nevěděl, co na to říct.

„Tak co, chceš mě nechat stát tady venku, Jondalare?“

„Ach... jistě, pojd' dál, ano,“ řekl. Čelo se mu zkrabatilo do typických vrásek, teplý úsměv zmizel. Ustoupil a držel závěs odhrnutý, aby mohla vstoupit.

Chvilí se vzájemně mlčky přeměřovali. Když Jondalar odešel, stala se První mezi těmi, kdo slouží Matce. Měla pět let na to, aby vrostla do svého nového postavení, a to se stalo i doslova. Žena, kterou kdysi znal, nesmírně ztloustla. Byla dvakrát nebo třikrát silnější než většina ostatních žen a měla obrovské poprsí a rozložitý zadek. Pod měkkou kulatou tváří visely tři brady, avšak jejím pronikavým modrým očím zřejmě nic neušlo. Byla vždycky velká a silná a pohybovala se s důstojností, která potvrzovala její nárok na výsostné postavení. Její přítomnost a její mocná aura vyžadovaly úctu.

Pak začali mluvit oba najednou. „Můžu ti něco...,“ spustil Jondalar.

„Ty ses příliš...“

„Promiň...,“ řekl omluvně Jondalar, jako by ji přerušil, a cítil se podivně rozpačitý. Pak si všiml náznaku úsměvu a důvěrného svitu v jejích očích a cítil, jak ho napětí opouští.

„Jsem rád, že tě vidím... Zoleno,“ řekl. Jeho čelo se vyhladilo a na tvář se mu zase vrátil úsměv, když na ni upřeně pohlédl.

„Ty ses příliš nezměnil,“ zopakovala a jeho vzhled v ní vyvolal vzpomínky. „Už dávno mě nikdo nenazval Zolenou.“ Znovu ho obdařila zkoumavým pohledem. „Ne, přece jen ses změnil. Jsi dospělejší. A vypadáš líp než kdykoliv předtím.“

Chtěl protestovat, ale ona zavrtěla hlavou. „Nemusíš to popírat, Jondalare. Víš dobře, že je to pravda. Ale něco je jiné. Vypadáš..., jak bych to řekla..., už nemáš ten hladový pohled, není v něm ta touha, kterou by každá žena tak ráda ukojila. Myslím, že jsi našel, co jsi hledal. Jsi šťastný tak, jako jsi nikdy předtím nebyl.“

„Před tebou jsem nikdy nedokázal nic skrýt,“ řekl vzrušeně, téměř s dětskou radostí. „To Ajla. Při letním setkání se chceme spojit. Mohli jsme oslavit svatbu dřív, než jsme se vydali na cestu, nebo už na cestě, ale já s tím chtěl počkat, dokud nepřijdeme domů, abys ty mohla stužkou sepnout naše ruce a uvázat pro nás uzel.“

Už jen tím, že mluvil o Ajle, se změnil výraz jeho tváře, a zelandona na okamžik cítila, že Jondalar tu ženu přímo posedle miluje. To ji zneklidnilo, vždyť byla hlasem, zástupcem a nástrojem Velké Matky Země a probudily se v ní ochranné pudby, které směřovaly k jejímu lidu – a zvláště k tomuto muži. Věděla o mocných pocitech, s kterými bojoval jako výrostek a které se nakonec naučil krotit. Ovšem žena, kterou miloval, ho mohla strašně zranit a možná dokonce i zničit. Zelandona se toho chtěla dozvědět víc o mladé ženě, která ho tak očarovala. Jaký druh moci nad ním měla?

„Jak si můžeš být tak jistý, že se k tobě hodí? Kde ses s ní seznámil? Kolik toho o ní skutečně víš?“

Jondalar vycítil její starost a teď pocítil neklid on. Zelandona byla nejvyšší ze všech duchovních vůdců a nezastávala tuto hodnost náhodou. Měla moc a on nechtěl, aby ji obrátila proti Ajle. Největší starostí, která ho během dlouhé cesty trápila – a taky Ajlu, jak věděl –, byla obava, jestli jeho lidé Ajlu přijmou. Bylo v ní mnoho mimořádného, a jemu by vlastně bylo milejší, kdyby něco z toho zůstalo před ostatními skryto. Pochyboval ale, že by na to přistoupila. Zřejmě bude mít s některými lidmi tady dost potíží, i když nebude zelandona její nepřítelkyní. Dokonce bude víc než všichni ostatní odkázána na podporu zelandony.

Položil ruce mohutné ženě na ramena. Musel ji nějak přimět k tomu, aby Ajlu nejen přijala, ale aby jí i pomohla. Když jí hleděl do očí, musel myslet na to, jak se kdysi milovali, a najednou věděl, že naprostá upřímnost je to jediné, co mu zde pomůže dál, i kdyby mu to připadalo sebetěžší.

Jondalar nedával právě rád najevo, co se v něm odehrává. Naučil se tímto způsobem ovládat svá silná citová hnutí. Nebylo

pro něho snadné svěřit se někomu se svými pocity, i když ho znal tak dobře jako tuto ženu.

„Zelandono...“, hlas mu znězněl. „Zoleno..., ty víš, že jsi mě pro ostatní ženy zkazila. Byl jsem téměř ještě chlapec a ty jsi byla nejžádoucnější žena, kterou si muž může přát. Nebyl jsem jediný, koho v noci soužila touha po tobě, ale ty jsi moje sny uskutečnila. Zahorel jsem láskou, a když jsi ke mně přišla a stala se mou donkou, nemohl jsem se tě nasytit. Mé první probuzení jako muže bylo zcela naplněné tebou, ale ty víš, že u toho nezůstalo. Já chtěl víc, stejně jako ty, i když ses sebevíc bránila. I když to bylo zakázané, miloval jsem tě, a ty jsi milovala mě. Já tě stále ještě miluju. Budu tě pořád milovat... I později, když jsme tolik pobouřili ostatní a když mě matka poslala k Dalanarovi, abych žil u něho, a pak, když jsem se odtamtud vrátil, nikdy se ti žádná nevyrovnala. Já hladověl po tobě, když jsem uspokojen a vyčerpán ležel vedle jiné ženy, a hladověl jsem nejen po tvém těle. Chtěl jsem s tebou sdílet ohniště. Mně bylo lhostejné, že je mezi námi velký věkový rozdíl a že se žádný muž nemá zamilovat do své donky. Chtěl jsem strávit celý svůj život po tvém boku.“

„Ale podívej, co bys pak dostal, Jondalare,“ řekla zelandona. Byla dojata víc, než považovala za možné. „Podíval ses dobře? Já nejsem jen starší než ty. Já jsem tak tlustá, že se pomalu nemůžu ani pohybovat. Mám stále ještě sílu, jinak by to bylo horší, ale ta časem pomine. Ty jsi mladý a krásný – při pohledu na tebe se všech žen zmocní touha. Matka mě vyvolila. Ona musela vědět, že jednou nabudu její podobu. Pro zelandonu je to v pořádku, ale v tvém domě bych byla prostě tlustá stará žena, a ty bys byl stále ještě dobře vypadající mladý muž.“

„Myslíš, že by mi to vadilo? Zoleno, musel jsem cestovat až na konec Velké Matky řek, než jsem našel ženu, která obstála ve srovnání s tebou – a neumíš si představit, jak je to daleko. Udělal bych to znovu, a ještě víc než to. Děkuji Velké Matce, že jsem Ajlu našel. Miluji ji tak, jako jsem miloval tebe. Buď k ní dobrá, Zoleno... zelandono. Neublíž jí.“

„Ale jistě! Jestli je tou správnou ženou pro tebe, když obстоjí ve srovnání, jak říkáš, pak jí nemůžu ublížit, a ona neublíží a nemůže ublížit tobě. To jsem musela vědět, Jondalare.“

Závěs u vchodu se odhrnul stranou a dovnitř vešla Ajla s cestovním zavazadlem. Viděla, že Jondalar drží tu nesmírně tlustou ženu za ramena. A ta žena? Přes její tloušťku bylo v jejím postoji

něco svůdného. Ted' ale rychle vystoupily do popředí jiné rysy. Když se obrátila k Ajle, svědčily její pohyby, plné jistoty a sebeovládání, o velké autoritě.

Ajle se stalo druhou přirozeností všimnout si detailů ve výrazu tváře a v držení těla a vysvětlovat si je. V klanu, v němž vyrostla, se lidé nedorozumívali slovy, ale především posunky a jemně odstupňovaným výrazem tváře a držením těla. V době, kdy žila u Mamutonů, se navíc naučila chápat podvědomé signály a gesta lidí, a tuto schopnost teď využívala i u lidí, kteří se převážně dorozumívali slovy. Najednou Ajla věděla, koho má před sebou a že mezi těmi dvěma se právě odehrálo něco důležitého, co se týkalo i jí. Cítila, že toto je teď zkouška, v níž se má osvědčit, ale neváhala ani okamžik.

„Je to ona, že ano, Jondalare?“ zeptala se, když přistoupila blíž.

„Co že jsem?“ chtěla vědět zelandona a blýskla po cizince očima.

Ajla vydržela její pohled a neuhnula očima. „Ty jsi ta, které musím poděkovat,“ řekla. „Než jsem potkala Jondalara, nechápala jsem dary Matky, zvláště její dar slasti. Zнала jsem jen bolest a zlost, ale Jondalar byl trpělivý a jemný, a já poznala slast. Mluvil o ženě, která ho to naučila. Já ti děkuji, zelandono, že jsi byla Jondalarovou učitelkou, takže mi mohl dar Matky předat. Jsem ti ale vděčná za něco ještě důležitějšího – za něco, co muselo být pro tebe těžké. Děkuji, že jsi ho propustila, takže mě mohl najít.“

Zelandona byla překvapená, i když to na sobě téměř nedala znát. Na taková slova rozhodně nebyla připravená. Dál pátrala v očích Ajly a snažila se nahlédnout do jejího nitra, do nejhlubších pocitů, do její pravé bytosti. Podobně jako Ajla uměla číst nevědomé projevy tělesné řeči, i když se při tom spoléhala jen a jen na své tušení vyvěrající z tichého pozorování. Nikdy tuto schopnost nerozvíjela tím, že by ji jako dítě naučenou znakovou řeč přenášela do nových oblastí, ale její prozíravost byla stejně vyvinutá jako u Ajly. Zelandona nevěděla, jak ke svým poznatkům došla – prostě se jí náhle vybavily.

Teprve teď si uvědomila, že mladá žena řeč Zelandonců sice plynne ovládá – používala ji tak suverénně, jako by to byla její mateřština –, drobné detaily však nenechávaly nikoho na pochybách, že je cizinka.

Cizinci, kteří mluví s přízvukem, nebyly pro Ty, kteří slouží, nic nového, ale Ajlin způsob řeči působil exotičtěji než všechno, co

zelandona dosud slyšela. Její hlas nebyl nepříjemný, byl opravdu hluboký a trochu hrdelní, a s určitými hláskami měla zřejmě potíže. Zelandona si připomněla Jondalarovu poznámku, jak daleko ho zavedla cesta, a jak se tak s Ajlou několik okamžiků vzájemně pozorovaly, pomyslela si: ano, tato žena stála za hodně dalekou cestu, aby doprovodila Jondalara do jeho domova.

Teprve teď si uvědomila, že tvář mladé ženy na ni působí vysloveně cizokrajně, a snažila se vypátrat, čím je tento dojem podložen. Ajla upoutávala zvláštním půvabem, ale to se očekávalo od každé ženy, kterou by Jondalar přivedl s sebou domů. Její tvář byla trochu širší a kratší než obvykle bývají tváře zelandonských žen, ale byla pozoruhodně souměrná, s pěkně tvarovanou čelistí. Byla trochu vyšší než zelandona a ve světlých vlasech měla sluncem vybělené prameny. Jasné šedomodré oči skrývaly tajemství a prozrazovaly silnou vůli, ale žádnou zlomyslnost.

Zelandona přikývla a obrátila se na Jondalara: „Ano, volil jsi dobře.“

Slyšitelně vydechl a pak pohlédl z jedné na druhou. „Jak jsi věděla, že to je zelandona, Ajlo? Myslím, že vás ještě nikdo nepředstavil.“

„To nebylo těžké. Ty ji ještě miluješ, a ona miluje tebe.“

„Ale... ale... jak?“ vykoktal.

„Cožpak nechápeš? Stačilo se na vás dva chvíli dívat. Viděla jsem její pohled. Myslíš, že nepoznám city milující ženy?“

„Mnozí lidé by žárlili,“ odpověděl, „kdyby viděli, jak někdo, koho milují, hledí s láskou na jiného člověka.“

Zelandona se dohadovala, že těmi „mnohými lidmi“ vlastně mínil sebe. Nadhodila: „Ale myslí i na to, Jondalare, že má před sebou krásného mladého muže a tlustou starou ženu. To je to, co by viděl každý. Tvá láska ke mně není pro ni žádným nebezpečím. Ale pokud tě tvá vzpomínka zaslepuje, jsem za to vděčná.“

Obrátila se na Ajlu: „Nevěděla jsem, co si o tobě mám myslet. Kdybych měla pocit, že se k němu nehodíš, pak by bylo naprosto lhostejné, z jaké dálky jste přicestovali – nikdy by ses s ním nemohla spojit.“

„Nemohla bys učinit nic, abys nám v tom zabránila,“ namítla Ajla.

„Vidíš?“ řekla zelandona Jondalarovi. „Já ti řekla, že jestli je tou pravou pro tebe, pak jí nemůžu nic vytknout.“

„Myslela jsi kdysi, že se ke mně hodí Marona?“ zeptal se Jondalar trochu podrážděně, protože měl pocit, že mu tyto dvě ženy neponechaly žádný prostor, aby si vytvořil mínění o svých vlastních pocitech. „Nikdy jsi nic nenamítala proti tomu, že jsem jí byl slíben.“

„To nebylo důležité. Ty jsi ji nemiloval. Ona ti nemohla ublížit.“

Obě ženy na něho hleděly, a i když si vlastně nebyly nijak podobné, podle výrazů tváře by mohly být sestry. Najednou se Jondalar zasmál a řekl: „Jsem rád, že vím, že se dvě ženy, které miluji, stanou přítelkyněmi.“

Zelandona povytáhla obočí a přísně na něho pohlédla. „Jak jsi přišel na to, že jsme se spřátelily?“ Avšak když odcházela, tiše se pro sebe usmívala.

Jondalara naplňovaly protichůdné pocity, když viděl, jak zelandona odchází, ale byl rád, že tato mocná žena byla ochotná Ajlu přijmout. I jeho sestra Ajlu přívětivě uvítala, stejně jako jeho matka. Všechny ženy, které pro něho byly skutečně důležité, přijaly tedy Ajlu s otevřenou náručí – to je přinejmenším dobrý začátek, pomyslel si. Jeho matka jí dokonce řekla, že udělá všechno, co je v její moci, aby se tu Ajla cítila doma.

Kožený závěs se pohnul a Jondalar byl trochu překvapený, když před ním stála jeho matka, na kterou právě myslel. Marthona nesla vak ze žaludku středně velkého zvířete. Vak byl téměř vodotěsný, přesto z něj však prosáklo tolik tekutiny, že na sobě měla temně rudé skvrny. Po tváři mu přelétl úsměv.

„Matko, ty jsi donesla své víno!“ zvolal. „Ajlo, pamatuješ se na nápoj, který jsme dostali u Saramudonů? Brusinkové víno? Teď budeš mít příležitost ochutnat i Marthonino víno. Ona je tím vyhlášená. Většinu lidí šťáva zkysne, ať už pro ni použijí jakékoliv plody, ale matka má obzvlášť šťastnou ruku.“ Usmál se na Marthonu a řekl: „Třeba mi jednoho dne prozradí své tajemství.“

Marthona se na něho tiše usmála. Z jejího výrazu Ajla usoudila, že skutečně zná tajný způsob výroby a dokáže chránit tajemství, a to nejen svá. Zřejmě jich znala hodně. A zřejmě měla i bohatý vnitřní život se skrytými hlubinami, i když byla v tom, co řekla, přímá a upřímná. Ajla taky věděla, že si o ní Jondalarova matka přes přívětivé přivítání nejdříve udělá konečný úsudek, než ji zcela a naprosto přijme.

Najednou si Ajla připomněla Izu, ženu klanu, která jí byla druhou matkou. I Iza znala mnohá tajemství, ale jako všichni ostatní v klanu nikdy nelhala. Protože v její posunkové řeči, v níž se jemné odstíny vyjadřují držením těla a výrazem tváře, bylo lhaní nemožné, každý by si toho hned všiml. Nanejvýš se mohlo něco zamlčet. Když bylo jasné, že si někdo ponechal něco pro sebe, za určitých okolností se to dovolovalo, aby se příliš nezasahovalo do jeho soukromí.

Nebylo to poprvé, že na tomto místě musela myslet na klan. Náčelník Deváté jeskyně, Jondalarův bratr Joharan, jí už připomněl náčelníka tlupy Bruna. Ptala se v duchu, proč v ní Jondalarovi příbuzní vyvolávají tolik vzpomínek.

Marthona na oba pohlédla a řekla: „Musíte být hladoví.“

Jondalar se usmál: „To tedy ano, já mám hlad! Od dnešního rána jsme nic nejedli. Pospíchal jsem, abych už byl tady, a byli jsme tak blízko, že už jsem nechtěl odpočívat.“

„Až si sem donesete všechny své věci, můžete se posadit a odpočinout si, a já vám zatím připravím něco k jídlu.“ Marthona je zavedla k nízkému stolku, ukázala na polštáře, na něž se mohou posadit, a nalila do dvou pohárů něco té temně rudé tekutiny. Rozhlédla se. „Nikde nevidím Vlka, Ajlo. Já vím, že jsi ho sem přivedla. I on zřejmě bude potřebovat potravu. Co žere?“

„Obvykle mu dám něco z toho, co právě jíme,“ odpověděla Ajla, „ale on loví i sám. Zavedla jsem ho sem dovnitř, aby věděl, kde je jeho místo, ale když jsem sešla dolů do údolí ke koním, šel se mnou a chtěl tam zůstat. On přichází a odchází, jak se mu zachce, když právě netoužím mít ho u sebe.“

„A jak ví, že ho chceš mít u sebe?“

„Zavolá ho zvláštním písknutím,“ řekl Jondalar. „I koně přivoláváme písknutím.“ Vzal svůj pohár, ochutnal a pak uznale povzdechl. „Teď vím, že jsem doma.“ Upil další doušek a požitkářsky zavřel oči. „Z kterých plodů to je uděláno, matko?“

„Z největší části z těch kulatých bobulí,“ řekla Marthona a obrátila se na Ajlu. „Rostou v hroznech na dlouhých šlahounech, na svazích, které jsou chráněné a vedou na jih. Kus dál jihovýchodně odtud je místo, kam se vždycky chodím podívat. V některých letech nejsou ty bobule nijak dobré, ale před několika lety jsme měli opravdu teplou zimu a následující podzim byly hrozny obrovské a chutnaly sladce, ale ne příliš sladce. Přidala

jsem trochu bezu a ostružiny, ale nijak moc. Tohle víno lidem moc chutnalo. Je trochu silnější než jindy. Už mi ho moc nezbylo.“

Když Ajla zvedla pohár ke rtům, cítila ovocnou vůni. Víno nechutnalo sladce, jak by se podle vůně dalo očekávat, ale trpce a suše. Cítila i příznačnou opojnou lehkost stoupající do hlavy, působila stejně, jako když poprvé ochutnala březové pivo od Taluta, náčelníka tábora Lva. Toto víno však bylo spíš srovnatelné se zkvašenou brusinkovou šťávou Saramudonů, ta však byla sladší, pokud si dobře vzpomínala.

Ostrá chuť alkoholu jí zpočátku nevyhovovala, ale protože ostatním v táboře Lva pivo tolik chutnalo a ona chtěla být jako oni, přinutila se je pít. Po chvíli si na ně poněkud zvykla, i když se domnívala, že lidé nemají rádi tolik chuť piva jako spíš opojný pocit, který se po jeho vypití dostavoval. Když se ho napila příliš, většinou se jí motala hlava a byla přívětivější, než vlastně chtěla, zatímco někteří byli smutní, zuřiví nebo dokonce násilníci. Tento nápoj ale nabízel víc. Jeho těžko postižitelnou chuť se jistě časem naučí ohodnotit.

„Má to moc dobrou chuť,“ řekla Ajla. „Nikdy jsem nepila...“ zarazila se a hledala slova. „Něco takového jsem nikdy nepila.“ Trochu zrozpačitěla. Nedokázala vyjádřit, co chtěla. Řeč Zelandonců jí jinak vždycky lehce plynula ze rtů. Byla to první mluvená řeč, kterou se naučila po odchodu z klanu. Naučila se ji od Jondalara, když se zotavoval z ran, které mu způsobil lev. Jen některé hlásky jí dělaly trochu potíže, nedokázala je vyslovit naprosto správně, ať se snažila sebevíc. Podívala se na Jondalara a Marthonu, ale ti si zřejmě ničeho nevšimli. Uvolnila se a rozhlížela se po Marthonině obydlí.

I když sem vešla už několikrát a zase je opustila, dosud se pořádně nerozhlédla. Nyní na to měla čas a mnohé, co objevila, ji překvapilo. Způsob stavby obydlí byl zajímavý a v něčem připomínal stavby v losadunajské jeskyni, kde se zastavili, než překročili ledovec.

Vnější stěny každé obytné části spočívaly na nízké kamenné zídce. Po obou stranách vchodu byly usazené dost velké, hrubě opracované balvany. Kamenné nástroje se nehodily k tomu, aby daly vápenci požadovaný tvar, a proto byl zbytek nízké zídky z neopracovaných nebo jen hrubě přisekaných kamenů. Většina kamenů byla přibližně stejně veliká – byly asi na dlaň široké, o něco méně vysoké a třikrát nebo čtyřikrát delší než širší –, ale větší

a menší kameny byly do sebe tak dovedně zasazeny, že tvořily jednolitý celek.

Pravidelně ukosené kameny byly vybírány podle velikosti, tříděny a pak poskládány vedle sebe, takže tloušťka zdi odpovídala příčné délce kamenů. Zdi byly vrstveny tak, aby každý kámen přikryl spáru mezi dvěma spodními kameny. Někdy byly spáry vyplňovány menšími kameny, zvláště kolem větších balvanů u vchodu. Pečlivým výběrem a umístěním kamenů bylo dosaženo toho, že vlhkost odtékala po vnější straně, ať už to byla dešťová voda, kterou sem zahnal vítr, vysrážená voda nebo tající led.

Nebylo použito žádné malty nebo jílu na ucpání spár nebo pro zpevnění celé zdi. Hrubý kámen měl dost třecích ploch, aby nic neskouzlo. Zdi zůstaly na místě svou vlastní vahou a mohly dokonce nést tlak jalovcových nebo borových trámů, které podpíraly jiné části konstrukce nebo římsy. Kameny byly na sebe narovnány tak dovedně, že jimi nepronikal jediný paprsek světla a že nepropouštěly ledové větry v zimě. Kromě toho byly zdi, především zvenku, hezké na pohled.

Uvnitř byla ochranná zeď proti větru téměř zakryta pruhy nevydělané kůže, které byly uchycené na dřevěných kůlech, zaražených do země. Kožené pruhy začínaly u země, ale sahaly o hodný kus výš než kamenné zdi. Ajla viděla, že horní části pruhů byly na vnější straně bohatě zdobené. I na vnitřní straně byly pomalované zvířaty a záhadnými znaky, ale barvy tu nepůsobily tak zářivě, protože sem padalo méně světla. Marthonin příbytek byl vestavěn do zadní části velkého prostoru pod převisem, takže zadní stěnu tvořila skála.

Ajla pohlédla vzhůru. Obydlí samo nemělo strop. Kouř z ohniště stoupal podél stěn a podél vysokého kamenného stropu, takže vzduch zůstal poměrně čistý. Pouze občas srážel kouř čelný nárazový vítr. Obrovský převis chránil obyvatele před nepohodou, a když byl člověk teple oblečený, mohly být tyto příbytky

1 v chladném období opravdu útulné. Byly trochu větší než naprosto uzavřená obydlí, s jakými se Ajla setkala dosud a která se dala snadno vytopit, ale často taky byla hodně zakouřená.

Stěny ze dřeva a kůže skýtalý ochranu před větrem a příležitostným deštěm, ale jejich hlavním účelem bylo ohraničení prostoru, které vytvářelo jisté soukromí a bránilo pohledům, i když ne sluchu ostatních. V horních částech se daly stěny na mnohých

místech odklopit, takže dovnitř padalo světlo a člověk se mohl, pokud chtěl, tímto otvorem bavit se svým sousedem. Když ale byla tato okna zavřena, považovalo se za slušnost, aby návštěvník požádal o vpuštění u vchodu, a ne aby prostě zvenku zavolal nebo nežádán vešel.

Ajla si všimla dohromady pospojovaných kamenů na podlaze, kterou si teď pozorněji prohlížela. V této krajině se vyskytovaly obrovské skalní útvary z horniny plné zlomů a trhlin, takže bylo možné vylamovat velké a poměrně ploché kusy. Podlaha obydlí byla vyložena takovými nepravidelnými pláty. Na nich ležely měkké zvířecí kožešiny a rohože, utkané z trávy a rákosí.

Ajla pomalu upíjela víno a přitom si prohlížela pohár ve své ruce. Byl z dutého bizoního rohu, který byl zřejmě uříznut nedaleko špice, protože měl opravdu malé ústí. Pozvedla pohár, aby ho viděla zezdola. Špice rohu byla dovedně uříznutá a do dutiny bylo vsazeno dřevo jako rovné dno. Když se pozorněji zadívala na rýhy na boku poháru, ke svému překvapení objevila mistrovské řezbářské dílo, zpodobňující koně.

Odložila pohár a přelétla pohledem nízký stůl. Byla to tenká kamenná deska, která ležela na dřevěném rámu s nohami. Všechno držely dohromady kožené řemeny. Na desce ležela rohož z jemných vláken, do níž byly vetkané paprsky a obrazce v různých odstínech červené barvy, ale i složité tvary představující zvířata.

Kolem stolu ležely polštáře z různých materiálů. Polštáře z kůže měly podobný červený tón jako rohož.

Na stole stály dvě kamenné lampy. Jedna byla plochá, umělecky tesaná miska se zdobeným úchopem. Druhá, hruběji opracovaná, měla ve středu prohlubeň a byla vysekaná z kusu vápence. V obou lampách byl lůj – zvířecí tuk, rozpuštěný ve vroucí vodě – a knoty. Hruběji opracovaná lampa měla dva knoty, druhá tři. Všech pět plamenů hořelo stejně vysoko. Ajla se dohadovala, že druhá, hrubější lampa byla zhotovena teprve nedávno ve spěchu, aby se lépe osvětlilo šeré obydlí v zadní části, a byla jen přechodným řešením.

Vnitřní prostor, přenosnými stěnami rozdělený do čtyř částí, působil spořádaně a nepřiliš zaplněně. Byl osvětlen několika dalšími kamennými lampami. Přenosné stěny, z nichž většina byla rovněž pomalovaná nebo jiným způsobem zdobená, měly dřevěný rám, potažený nevydělanými tuhými usněmi, částečně ale taky

průsvitnými blanami. Byla to, jak se Ajla domnívala, střeva velkých zvířat, která byla rozříznuta, rozprostřena a usušena.

Na levém okraji zadní skalní stěny viděla obzvlášť nádhernou přenosnou stěnu, která byla zřejmě zhotovena z blanité kožní vrstvy, matně průhledného materiálu, který se dal oddělit ve velkých cárech z vnitřní části zvířecích kůží, když se daly sušit, aniž se předtím škrábaly a čistily. Na stěně byl černou barvou načrtnut obraz koně, vybarvený žlutě a různými odstíny červené, a byly tu záhadné vzory z linek, bodů a čtverců. Ajla si připomněla, že mamot z tábora Lva používal při obřadech podobnou stěnu, na níž byly ale vzory a zvířata namalovány výlučně černou barvou. Stěna zhotovená z matné průsvitné kůže bílého mamuta představovala jeho největší bohatství.

Na podlaze před stěnou ležela šedá kožešina, v níž Ajla poznala hustou zimní srst koně. Odlesk malého ohně, který zřejmě pronikal z výklenku ve stěně, přepážku s obrazem koně zezadu osvětloval, a dobře se tak uplatnily i ornamenty.

Vpravo od přepážky byly podél skalní stěny v různých odstupech nad sebou police z kamenných desek, které byly tenčí než pláty na zemi. U většiny nejrůznějších předmětů a náčiní, umístěných v policích, si Ajla uměla představit, k čemu sloužily. Mnohé byly tak umělecky vyřezané nebo pomalované, že potěšily i oči.

Vpravo od polic stála přenosná dělicí stěna kolmo ke kamenné zdi a vytvářela kout, který sousedil už s jiným pracovním prostorem. Dělicí stěny jen naznačovaly hranice mezi různými částmi a mezerou mezi nimi Ajla viděla zvýšenou plošinu, na níž byly navrženy měkké kožešiny. To je místo na spaní, pomyslela si. Druhé místo na spaní bylo odděleno přenosnými stěnami od části, v níž teď seděli, a od prvního místa na spaní.

Vchod se závěsem byl součástí stěny ze dřeva a kůží, která byla v popředí před skalní stěnou. Proti místům na spaní byla čtvrtá část obydlí, kde Marthona připravovala jídlo. Podél vchodové stěny blízko koutu na vaření byly na volně stojících dřevěných policích pečlivě vyskládané koše a misky, zdobené vyřezáváním, tkanými nebo malovanými vzory a kresbami zvířat. Na zemi stály větší nádoby, z nichž některé měly víka, zatímco u jiných bylo vidět, co obsahovaly: zeleninu, ovoce, obilí, sušené maso.

Čtyři vnější stěny téměř čtvercového příbytku nebyly úplně rovné a čtyři vnitřní části taky nebyly zcela pravidelné. Stěny

probíhaly trochu zakřiveně, protože byly přizpůsobené prostorovým podmínkám pod převisem a příbytkům sousedů.

„Hodně jsi toho tady změnila, matko,“ řekl Jondalar. „Připadá mi to tu prostornější.“

„Je tu skutečně víc místa, Jondalare. Jsme tu teď už jen tři. Folará spí tamhle uvnitř,“ řekla Marthona a ukázala na druhé místo na spaní. „A Vilomara já tamhle. Můžete používat střední část. Stůl můžeme posunout ke stěně, aby bylo dost místa na spaní.“

Ajla připadalo obydlí velmi prostorné. Bylo mnohem větší, než měly pro sebe jednotlivé rodiny – ohniště – v dlouhé podzemnici tábora Lva, i když toto obydlí nebylo tak velké jako jeskyně v údolí, ve které žila sama. Na druhé straně nevyužívali Mamutoni prostor nalezený v přírodě, ale sami si ho vybudovali.

Obrátila pozornost ke stěně, ke které byla nejbližší a která oddělovala pozornost na vaření od hlavního prostoru. Stěna byla ve středu zakřivená a Ajla teď poznala, že sestává ze dvou průhledných blan, které byly na sebe napojeny nezvyklým způsobem. Dřevěné sloupy, které tvořily rám a základnu obou blan, byly upevněny v prstencích z bizoních rohů. Prstence tvořily nahoře a dole něco jako panty, takže se dvojité stěna dala rozložit. Ajla uvažovala, jestli i ostatní stěny jsou udělány stejně.

Přejela pohledem do místa na vaření a zvědavě se rozhlížela, jak je zařízeno. Marthona klečela na rohoži před ohništěm, které bylo ohraničeno téměř stejně velkými kameny. Kamenné desky kolem byly čistě umetené. Za ženou viděla v temnějším, jen jednou lampou osvětleném koutě další police s poháry, mísami, talíři a náradím. Byl tam kromě toho taky stojan, z něhož na šňůrách visely sušené byliny a svazky zeleniny. Na jednom pracovním místě vedle ohniště stály mísy, koše a velký, z kosti zhotovený podnos s čerstvým červeným masem, které bylo nařezáno na kusy.

Ajla uvažovala, jestli by neměla Marthoně nabídnout pomoc. Nevěděla ovšem, kde jsou potraviny nebo co Marthona připravuje, a možná by jí spíš jen překážela. Bude lepší, když počkám, pomyslela si. Přihlížela, jak Marthona nabodává kousky masa na čtyři špičaté pruty a ty pokládá nad rozžhavené uhlíky mezi dva kameny, které měly zářezy pro několik prutů. Pak nabrala vodu do dvou dřevěných misek naběračkou, vyrobenou z rohu kozoroha. Pružnými kleštěmi – byly z podlouhlého kusu dřeva, natolik ohnutého, že se jeho konce téměř dotýkaly – vylovila několik

hladkých kamenů z koše na vaření a přidala do každé mísy ještě horký kámen z ohně. Pak přinesla misky Ajle a Jondalarovi.

Ajla si uvědomila, jak je hladová. V silném vývaru viděla malé cibulky a kořenovou zeleninu. Čekala, co udělá Jondalar. Ten vzal nůž, špičatou čepel z pazourku s úchopem z paroží, a vylovil malý kousek zeleniny. Strčil ho do úst, rozžvýkal ho a pak zapil douškem vývaru z misky. Ajla si vzala svůj nůž a udělala to po něm.

Skvělá polévka měla chuť masa, i když v ní žádné nebylo, jen zelenina a koření, a pak ještě něco jiného, co nedokázala určit. Byla překvapená, protože jinak téměř vždycky dokázala poznat, z čeho bylo jídlo připraveno. Marthona brzy přinesla maso, upečené na prutech nad ohněm. Mělo rovněž neobvyklou chuť a rovněž bylo výtečné. Ajla by se ráda zeptala na přísady, ale opanovala se.

„Ty nebudeš jíst, matko? Je to výborné,“ řekl Jondalar a vylovil další kousek zeleniny.

„Jedla jsem už dřív s Folarou. Udělala jsem toho hodně, protože čekám celou dobu na Vilomara. Ted’ jsem ráda. Stačilo jen ohřát polévku a upéct tuří maso. Naložila jsem je do vína.“

Ano, to je ta nezvyklá chuť, pomyslela si Ajla, když se napila ještě trochu vína. I v polévce je víno.

„Kdy se Vilomar vrátí?“ zeptal se Jondalar. „Těším se, že ho zase uvidím.“

„Brzy,“ řekla Marthona. „Odešel za obchodem na západ, k Velké vodě, pro sůl a jiné věci, ale ví, kdy chceme vyrazit na letní setkání. Do té doby se jistě vrátí, když mu do toho nic nepřijde. Čekám ho zpátky každým dnem.“

Jondalar řekl: „Laduni z Losadunajů mi vyprávěl, že obchodují s jednou jeskyní, která kope sůl v hoře. Říkají jí Solná hora.“

„Hora ze soli?“ řekla Marthona. „Nevěděla jsem, že je v horách sůl, Jondalare. Myslím, že nám budeš dlouho vyprávět hodně novinek, a nikdo nebude vědět, co z toho je vymyšlené a co je pravda.“

Jondalar se ušklíbl a Ajla měla pocit, že jeho matka tak docela nevěří tomu, co jí vyprávěl, i když to nepřiznala.

„Já sám to neviděl, ale jsem si dost jistý, že je to pravda,“ řekl Jondalar. „Oni skutečně měli sůl, a žijí přece daleko od slané vody. Kdyby pro ni museli cestovat na tak velkou vzdálenost, pak by s ní zřejmě nezacházeli tak velkoryse.“

Jondalarův úsměv se rozšířil, jako by si vzpomněl na něco zábavného. „Když mluvíme o velkých vzdálenostech, matko – mám pro tebe vzkaz od někoho, koho jsme na své cestě potkali a koho znáš.“

„Od Dalanara? Nebo od Jeryky?“ zeptala se.

„I od nich ti máme předat vzkaz. Přijdou na letní setkání. Dalanar se tam chce pokusit najít mladou zelandonu, která by šla s ním. První jeskyně Lanzadonců rychle roste. Nedivil bych se, kdyby brzy založili druhou jeskyni.“

„Myslím, že pro něho nebude těžké někoho najít,“ poznamenala Marthona. „Bude to pro ni čest. Žena, která s ním odejde, bude skutečně První a jedinou lanzadonou.“

„Protože jim ale ještě lanzadona chybí,“ pokračoval Jondalar, „chce Dalanar, aby se Joplaja a Echozar spojili při letní slavnosti Zelandonců.“

Marthona se na okamžik ustaraně zamyslela. „Tvoje sestřenka prvního stupně je velmi krásná mladá žena, trochu svěhlavá, ale krásná. Když přijde na shromáždění Zelandonců, přitahuje pohledy všech mladých mužů. Proč by si měla vyvolit Echozara, když může mít každého muže, kterého chce?“

„Ne každého muže!“ vyhrkla Ajla prudce. Marthona viděla v jejích očích hněv a bojovnost. Ajla trochu zrudla a pohlédla stranou. „Řekla mi, že nikdy nenajde nikoho, kdo by ji tak vroucně miloval jako Echozar.“

„Máš pravdu, Ajlo,“ řekla Marthona a na okamžik se odmlčela. Pak s krátkým pohledem na syna pokračovala: „Je několik mužů, které nemůže mít. Ale ona a Echozar... připadá mi, že se k sobě nějak nehodí. Joplaja je překrásná a on... on prostě ne. Jistě, vzhled není všechno, a často je to skutečně nepodstatné. Echozar je kromě toho zřejmě dobrý a citlivý muž.“

I když to Marthona neřekla přímo, Ajla přesto věděla, že Jondalarova matka rychle pochopila, proč se tak Joplaja rozhodla: Jondalarova „sestřenka prvního stupně“, dcera Dalanarovy družky, milovala muže, kterého nikdy nemohla dostat. Jen ten pro ni skutečně něco znamenal, a tak si zvolila takového, o kterém věděla, že ji upřímně miluje. Ajla taky chápala, že Marthonina námitka proti jejich spojení není nijak zásadní. Nevyjádřila nesouhlas s porušením pravidel morálky, jak se Ajla nejdříve obávala, ale vyjádřila tím své estetické citění. Jondalarova matka milovala krásné věci. Zdálo se jí vhodné, aby se krásná žena

spojila se stejně krásným mužem, ale věděla, že vnitřní krása je důležitější.

Zdálo se, že si Jondalar napjatého okamžiku mezi oběma ženami vůbec nevšiml, natolik byl spokojený sám se sebou: pamatoval si ještě přesně slova, která měl vyřídít matce od ženy, o které se ona před ním nikdy nezmínila. „Vzkaz, který pro tebe mám, není od Lanzadonců. Zastavili jsme se při své cestě u lidí, u kterých jsme pak zůstali déle, než jsme zamýšleli. Původně jsem vůbec neměl v úmyslu u nich trávit čas..., ale to je jiný příběh. Když jsme se vydali na další cestu, řekla Ta, která slouží Matce: „Řekni Marthoně, až ji uvidíš, že jí Bodoa posílá srdečný pozdrav.“

Jondalar doufal, že svou důstojnou matku, která se vždy tak dokonale ovládala, ohromí, když jí řekne jméno z její minulosti, které už pravděpodobně téměř zapomněla. Mínil to jako součást přátelského povídání, ale na účinek, kterého docílil, nebyl připravený.

Marthona zbledla a oči se jí rozšířily. „Bodoa! Ach, Velká Matko! Bodoa?“ Položila si ruku na hrud' a zdálo se, že dýchá jen s námahou.

Jondalar vyskočil a sklonil se nad ní. „Matko! Jsi v pořádku? Je mi líto, nechtěl jsem tě tak vyděsit. Mám dojít pro zelandonu?“

„Ne, ne, je mi dobře,“ řekla Marthona a zhluboka dýchala. „To jen to překvapení. Nemyslela jsem, že ještě někdy uslyším vyslovit to jméno. Ani jsem nevěděla, jestli ještě žije. Poznal jsi ji... trochu víc?“

„Vyprávěla mi, že jste se obě málem staly družkami Jokonana. Ale já myslel, že zřejmě přehání a možná si to tak přesně nepamatuje,“ řekl Jondalar. „Čím to, že ses o ní nikdy nezmínila?“

Ajla na něho tázavě pohlédla. Netušila, že tak málo věřil slovům sarmuny.

„Příliš by mě to bolelo, Jondalare. Bodoa byla pro mě jako sestra. Ráda bych se s ní dělila o muže, ale náš zelandon se vyslovil proti tomu. Říkal, že slíbil jejímu strýci, že se po ukončení vzdělání vrátí. Říkáš, že je Tou, která slouží Matce? Snad se tedy nakonec pro ni všechno obrátilo k dobrému, ale když musela odejít, strašně zuřila. Já ji úpěnlivě prosila, aby počkala na změnu počasí, než se vydá přes ledovec, ale ona o tom nechtěla ani slyšet. Ráda slyším, že tu cestu přežila a že mi posílá pozdravy. Myslíš, že to myslela upřímně?“

„Ano, tím jsem si jistý, matko,“ řekl Jondalar. „Vlastně by tehdy nebylo vůbec nutné, aby se vrátila domů. Její strýc už v té době opustil tento svět, stejně tak její matka. Stala se sarmunou, ale její zlost ji svedla k tomu, že své povolání zneužila. Pomohla jedné zlé ženě, aby se stala náčelnicí – přičemž ovšem nemohla vědět, kolik zla Atara v sobě skrývá. Teď se to ale sarmuna snaží všechno napravit. Myslím, že získala jistotu, že je skutečně povolána, protože mohla pomoci své jeskyni přečkat zlé roky. Možná se bude muset ujmout role náčelnice, dokud někdo jiný nedospěje, jako jsi to kdysi udělala ty, matko. Sarmuna je pozoruhodná žena. Dokonce objevila, jak se dá hlína proměnit v kámen.“

„Hlína v kámen? To skutečně zní, jako by se z tebe stal potulný vypravěč příběhů, Jondalare,“ řekla Marthona. „Jak mám vědět, co ti můžu věřit, když mi vyprávíš takové věci, při kterých mi hrůzou vstávají vlasy na hlavě.“

„Věř mi, říkám pravdu.“ Jondalar teď mluvil s vážnou tváří. „Nestal se ze mě potulný vypravěč, který táhne od jeskyně k jeskyni a legendy a příběhy stále dál vylepšuje, aby byly poutavější. Mám za sebou ale dlouhou cestu, na které jsem zažil spoustu věcí.“

Kdybys to neviděla na vlastní oči, věřila bys tomu, že lidé mohou jezdit na hřbetech koní nebo že se mohou přátelit s vlkem? Budu ti vyprávět ještě další věci, které jsou k nevíře, a ukážu ti věci, u nichž nebudeš věřit svým vlastním očím.“

„Dobře, Jondalare. Přesvědčil jsi mě. Už nebudu pochybovat o tom, co říkáš..., i kdyby se mi to zdálo skutečně neuvěřitelné.“ Marthona se usmívala tak šibalsky, jak ji Ajla dosud neviděla. Na okamžik vypadala o léta mladší a Ajla pochopila, odkud má Jondalar svůj úsměv.

Marthona tu a tam upila vína ze svého poháru, zatímco oni dál jedli. Když skončili, odnesla mísy, dala jim kus měkké, vlhké savé kůže, aby si otřeli nože, a dolila jim víno.

„Byl jsi dlouho pryč, Jondalare,“ řekla svému synovi. Ajla měla pocit, že Marthona pečlivě volí svá slova. „Já vím, že jsi ze své velké cesty přinesl spoustu příběhů. Ty rovněž, Ajlo. Budete zřejmě potřebovat hodně času, abyste je všechny odvyprávěli. Doufám, že máte v úmyslu zůstat... po nějakou dobu.“ Významně na Jondalara pohlédla. „Můžete tu zůstat tak dlouho, jak budete chtít, i když se vám to tu třeba bude zdát těsné... časem. Možná budete chtít vlastní obydlí... nablízku... někdy...“

Jondalar se usmál. „Ano, matko, to chceme. Neměj strach, já už neodejdu. Tohle je můj domov a já tu chci zůstat – oba tu chceme zůstat, když proti tomu nebude nikdo nic namítat. To chceš slyšet? Ajla a já jsme se nespojili, ale máme to v úmyslu. Už jsem to řekl zelandoně – byla tady krátce předtím, než jsi přinesla víno. Já chtěl počkat, dokud nedojdeme sem, abychom se mohli spojit tady a aby nám ona při letním setkání svázala uzel.“ A s důrazem dodal: „Já už jsem z cestování unavený.“

Po Marthonině tváři přelétl šťastný úsměv. „Bylo by hezké, kdybych zažila, že se u vašeho ohniště narodí dítě, možná dokonce takové, které by bylo tvého ducha, Jondalare.“

Pohlédl na Ajlu a usmál se. „To si taky myslím,“ řekl.

Marthona doufala, že tím chce naznačit, co se domnívala, raději se ale nevyptávala, chtěla počkat, až jí to řekne sám. Jen by si přála, aby nebyl tak vyhýbavý, když jde o tak důležité věci, jako že se u ohniště jejího syna možná brzy narodí dítě.

„Možná tě potěší,“ pokračoval Jondalar, „že v jedné jeskyni žije dítě, které je Thonolanova ducha, i když se nenarodilo u jeho ohniště. Jedna žena Losadunajů jménem Filona, která v něm našla zalíbení, objevila brzy po tom, co jsme odešli, že je požehnaná. Má teď druhá a dvě děti. Laduni mi vyprávěl, že když se roznesla zpráva o tom, že Filona je těhotná, našel každý muž schopný se ženit záminku, aby ji navštívil. Vyvolila si jednoho a svou prvorozenou nazvala Thonolia. Viděl jsem tu holčičku. Je hodně podobná Folaře, když byla malá. Bohužel žije daleko odtud, na druhé straně ledovce. Je to daleká cesta, i když mi při zpáteční cestě připadalo, že to odtamtud už vůbec není tak daleko domů.“ Zamyšleně se odmlčel. „Cestování mi vlastně nikdy moc neříkalo. Nikdy bych se tak daleko nevydal, kdyby nebylo Thanolana...“ Najednou si všiml, jak napjatě ho matka sleduje, a úsměv z jeho tváře zmizel.

„Thonolan se narodil u ohniště Vilomara,“ řekla Marthona, „a je jeho ducha, tím jsem si jista. Byl vždycky neklidný, už jako dítě. Cestuje ještě pořád?“

Ajla si znovu všimla, že Marthona klade jen nepřímé otázky nebo se někdy vůbec neptá, ale stejně zřetelně vyjádří, k čemu směřuje. Myslela na to, jak Jondalara vždycky trochu zarážela přímostí a nezastíranou zvědavostí Mamutonů, a najednou jí to bylo jasné. Lidé, kteří si říkali lovci mamutů, kteří ji k sobě přijali a do jejichž způsobu života s velkou námahou pozvolna vrostla, nebyli

stejného druhu jako Jondalarovi lidé. Klan nazýval všechny lidi, kteří vypadali jako Ajla, „těmi Druhými“. Avšak Zelandonci se nelišili od Mamutonů jen svou řečí. Pokud by se tedy chtěla přizpůsobit Zelandoncům, měla by dobře dávat pozor na všechny věci, které dělají jinak.

Jondalar se zhluboka nadechl. Toto byl okamžik, aby to své matce řekl. Vzal její ruce do svých. „Je mi líto, matko. Thonolan teď cestuje v jiném světě.“

V Marthonině jasném otevřeném pohledu byl najednou hluboký smutek nad ztrátou mladšího syna, a její ramena jako by srazilo dolů těžké břímě. Už ztratila jiné milované lidi, ale nikdy své dítě. Bylo těžší snést ztrátu člověka, kterého vychovala a který by měl ještě celý život před sebou. Zavřela oči a snažila se ovládnout své city. Pak narovнала ramena a pohlédla na syna, který se k ní vrátil.

„Byl jsi u něho, Jondalare?“

„Ano.“ Cítil, jak ho znovu přemáhá smutek, když na tu dobu pomyslel. „Byl to jeskynní lev... Thonolan na něho narazil v jedné strži... Pokusil jsem se mu v tom zabránit, ale on na mě nedal.“

Jondalar se snažil ovládnout a Ajla si vzpomněla na onu noc ve svém údolí, když ho zármutek přemohl a ona ho držela a kolébala jako dítě. V té době ještě ani neznala jeho řeč, ale aby pochopila zármutek, nepotřebovala slova. Aniž rušila bolest matky a syna, dotkla se jeho paže, aby mu dala na vědomí, že je tu pro něho. Marthoně neuniklo, že Ajlin dotek Jondalarovi pomohl. Jondalar se zhluboka nadechl.

„Mám tu něco pro tebe, matko,“ řekl, zvedl se a zamířil ke svému zavazadlu. Vytáhl balíček, krátce uvažoval, rozmyslel si to a vzal jiný.

„Thonolan poznal ženu a zamiloval se do ní. Její lidé si říkají Saramudoni. Žijí na konci Matky řek, která je tak velká, že člověk pochopí, proč je nazvána podle Velké Matky. Saramudoni jsou vlastně kmen rozdělený na dvě části. Jedni, Samudoni, žijí na zemi a loví v horách kamzíky, druzí, Ramudoni, žijí na vodě a loví v řece obrovské jesetery. V zimě se stěhují Ramudoni k Samudonům a každá rodina jedné skupiny má rodinu v druhé, s níž je svázána.“ Jondalarovi se toto jedinečné soužití těžko popisovalo. „Thonolan byl tak zamilovaný, že se chtěl stát jedním z nich. Patřil k Samudonům, když se spojil s Tamijí.“

„To je krásné jméno,“ řekla Marthona.

„Byla to taky krásná žena. Určitě bys ji měla ráda.“

„Byla?“

„Zemřela, když přiváděla na svět dítě, byl by to syn jeho ohniště. Thonolan nepřekonal bolest, že ji ztratil. Myslím, že ji chtěl následovat do příštího světa.“

„Byl vždycky tak veselý, tak bezstarostný...“

„Já vím. Ale když Tamija zemřela, změnil se. Už nebyl veselý a bezstarostný, byl jen ke všemu odhodlaný. U Saramudonů nemohl zůstat. Snažil jsem se ho přemluvit, aby se se mnou vrátil domů, ale on chtěl za každou cenu táhnout dál na východ. Nemohl jsem ho nechat jít samotného. Ramudoni nám dali jednu ze svých lodí – oni vyrábějí výborné čluny – a my se vydali po proudu dolů. Ale ve velké deltě na konci Matky řek, kde ústí do moře Beran, jsme přišli o všechno. Já byl zraněn a Thonolan se téměř utopil v tekutém písku, ale jeden mamutonský tábor nás zachránil.“

„Tak jsi poznal Ajlu?“

Jondalar pohlédl na Ajlu, pak se znovu obrátil k matce. „Ne, tehdy ještě ne,“ řekl a na okamžik se odmlčel. „Když jsme opustili tábor Vrby, rozhodl se Thonolan, že potáhne na sever, a chtěl s Mamutony během jejich letního setkání lovit mamuty, ale já myslím, že mu o to ani tak moc nešlo. Prostě jen nechtěl zůstat na jednom místě.“ Jondalar zavřel oči a ještě jednou se zhluboka nadechl.

„Lovili jsme jelena,“ pokračoval, „ale nevěděli jsme, že na něho číhala i lvice. Vyskočila na něho právě v okamžiku, když jsme vrhli své oštěpy. Oštěpy zasáhly jelena dřív, ale lvice si kořist odnesla. Thonolan se chtěl pustit za ní, tvrdil, že kořist patří jemu. Já mu říkal, aby se raději nepřel s lvicí a jelena jí nechal, ale on na tom trval a sledoval ji k její jeskyni. Chvíli jsme čekali, a když se lvice po chvíli vzdálila, Thonolan sestoupil do strže, aby si kus masa odnesl. Lvice ale nebyla sama a její druh se nemínil kořisti vzdát. Zabil Thonolana a i mě dost zle zřídil.“

Marthona se zeptala se starostlivým výrazem: „Ty jsi byl napaden lvem?“

„Kdyby nebylo Ajly, zemřel bych,“ řekl Jondalar. „Ona mi zachránila život. Odehnala ho ode mě a ošetřila mé rány. Ona je léčitelka.“

Marthona se podívala na Ajlu a pak zaraženě na něho: „Odehnala od tebe lva?“

Ajla se pokusila vysvětlit: „Víha mi při tom pomáhala, a já bych to taky nedokázala, kdyby to prostě byl jakýkoliv lev.“

Jondalar chápal, proč byla matka tak zmatená, a věděl, jak těžké je uvěřit, co se jí snažili vysvětlit. „Viděla jsi přece, jak Vlk a koně Ajlu poslouchají.“

„Nechceš mi přece tvrdit.“

„Řekni jí to, Ajlo.“

„Toho lva jsem našla, když byl ještě docela malý,“ řekla Ajla. „Podupaly ho laně a jeho matka ho opustila, protože ho považovala za mrtvého. Taky byl téměř mrtvý. Já totiž laně hnala před sebou, abych je zahнала do jámy, kterou jsem vyhrabala. Jedna z nich tam taky skutečně spadla. Na zpáteční cestě do údolí jsem pak našla lvíče a vzala je s sebou. Vize se to vůbec nelíbilo, protože lví pach ji děsil, ale já jsem je dopravila do své jeskyně. Ošetřila jsem je a ono se uzdravilo. Nedokázalo se ale samo o sebe postarat, tak jsem se musela stát jeho matkou. I Víha se naučila starat se o lvíče.“ Při té vzpomínce se Ajla usmála. „Byl na ně směšný pohled, když byl ještě malý.“

Marthona najednou něco pochopila. „Tak to tedy děláš? I s vlkem? A s koňmi?“

Ted' byla překvapená Ajla. Nikdo předtím nepochopil tak rychle souvislost. Radostí se rozzářila. „Ano! Ovšem! To jsem se vždycky pokoušela všem vysvětlit. Když najdeš zvíře, které je ještě docela malé, a krmíš je a vychovááš, jako by to bylo tvé vlastní dítě, pak na tobě lpí a i ty lpíš na něm. Lev, který zabil Thonolana a zranil Jondalara, byl lev, kterého jsem vychovala. Byl jako můj syn.“

„Předpokládám, že v té době už byl vzrostlý, měl přece družku,“ řekla Marthona. „Jak jsi ale dokázala odehnat ho od Jondalara?“

„My lovili společně. Když byl malý, dělila jsem se s ním o kořist. Vždycky udělal, co jsem chtěla. Já byla jeho matka a lev je zvyklý matku poslouchat.“

Jondalar viděl užaslý výraz Marthony a řekl: „Taky jsem to nemohl pochopit. Ten lev byl největší lev, jakého jsem kdy viděl, a když se chystal k druhému útoku, Ajla ho zadržela a on zůstal na místě jako přibitý. Viděl jsem ji několikrát, jak jezdí na jeho zádech. Viděl jsem to, a stejně tomu stále ještě docela nevěřím.“

„Je mi to moc líto, že jsem nemohla zachránit Thonolana,“ řekla Ajla. „Slyšela jsem křik, ale když jsem tam dorazila, byl už Thonolan mrtvý.“

Marthonu znova přemohl zármutek a chvíli všichni mlčeli pohroužení do vlastních myšlenek. Marthona se pak ale chtěla dozvědět o Thonolanovi víc. „Jsem ráda, že našel ženu, kterou miloval,“ řekla.

Jondalar vzal do ruky první balíček, který nahmatal ve svém zavazadle. „V den, kdy se Thonolan a Tamija spojili, mi řekl, že ty jsi věděla, že se nikdy nevrátí. Musel jsem mu ale slíbit, že já se sem jednoho dne vrátím. Chtěl, abych ti něco hezkého přinesl, jako to vždycky dělá Vilomar. Když jsme na zpáteční cestě s Ajlou navštívili Saramudony, dala mi Roš tohle pro tebe – Roš byla žena, u níž Tamija vyrostla, když její matka zemřela. Říkala, že tohle měla Tamija nejraději.“

Jondalar přelízl šňůrku, která byla omotána kolem kůže. Nejdřív si Marthona myslela, že dárkem je měkká kamzíci kůže, tak byla krásná. Ale když ji rozbalila, zadržela dech. Měla před sebou nádherný náhrdelník, který byl udělaný ze sněhobílých stoliček mladých kamzíků. Zuby byly v kořeni provrtané a po obou stranách náhrdelníku srovnané podle velikosti, takže vytvářely souměrný vzor. Střídaly se s obratli mladých jeseterů, které byly rovněž srovnány podle velikosti, a střed tvořil kus lesknoucí se blýskavé perleti ve tvaru lodi.

„Ten náhrdelník připomíná lidi, ke kterým chtěl Thonolan patřit, v obou jejich skupinách,“ vysvětloval Jondalar. „Kamzíci z hor zastupují Samudony, jeseter z řeky Ramudony, a loďka z perleti zastupuje obě skupiny. Roš ti chtěla dát něco, co patřilo ženě, pro kterou se Thonolan rozhodl.“

Když Marthona prohlížela dar, stékaly jí slzy po tváři. „Jondalare, proč si Thonolan myslel, že jsem věděla, že se už nikdy nevrátí?“

„Řekl mi, že když odcházel, přála jsi mu šťastnou cestu a nedodala jsi: ‚Dokud se nevrátíš.‘“

Marthonu zaplavila nová vlna slz. „Měl pravdu. Byla jsem přesvědčená, že už se nikdy nevrátí, i když jsem před tím zavírala oči. A když jsem se dozvěděla, že jsi odešel s ním, pomyslela jsem si, že jsem ztratila dva syny. Jondalare, přála bych si, aby se Thonolan vrátil s tebou domů, ale jsem moc ráda, že alespoň ty jsi zpátky.“ Rozevřela náruč.

Ani Ajla se neubráníla slzám, když viděla, jak se Jondalar a Marthona objali. Začínala chápat, proč Jondalar nemohl zůstat u Saramudonů, i když si to Tholije a Markeno tolik přáli. Věděla, jaké to je ztratit syna. Ona svého vlastního syna už nikdy neuvidí, a přece by tak ráda věděla, jak se mu daří a jak žije.

Závěs u vchodu byl odhrnut. „Hádejte, kdo přišel?“ volala Folara a vřítla se dovnitř. Za ní vešel, trochu odměřeněji, Vilomar.

3.

Marthona pospíchala k muži, který se právě vrátil, a padli si do náruče.

„Podívejme! Tvůj urostlý syn se vrátil, Marthono!“ řekl Vilomar. „Nikdy bych si nepomyslel, že z něho jednou bude cestovatel. Možná se měl spíš věnovat obchodu než roztloukání pazourku.“ Sundal ze zad zavazadlo a srdečně Jondalara objal. „Vidím, že ses ani trochu nezmenšil,“ řekl se širokým úšklebkem.

I Jondalar se zašklebil. Tak ho Vilomar vždycky zdravil, žertoval o jeho výšce. Vilomar, sám ne právě nejmenší, byl jako Dalanar mužem jeho ohniště. Avšak co se výšky týkalo, podobal se Jondalar spíš muži, který byl při jeho narození Marthoniným druhem, než se spolu rozešli.

„Kde je tvůj druhý syn, Marthono?“ zeptal se Vilomar, stále ještě žertovným tónem. Teprve pak si všiml, že Marthona plakala a že je velmi smutná. A když spatřil stejnou bolest v Jondalarově tváři, zvažněl.

„Thonolan teď cestuje v jiném světě,“ řekl Jondalar. „Právě jsem to řekl matce...“

Vilomar se zapotácel a zbledl. „Ale... ale on přece ještě nemůže být v příštím světě,“ řekl nevěřícně. „Je ještě tak mladý. Ještě nenašel ženu, aby s ní sdílel ohniště.“ Jeho hlas stále stoupal: „Ještě se přece nevrátil domů...“, kvílel nakonec.

Vilomar měl rád všechny Marthoniny děti, ale když se s ní dal dohromady, byl Joharan, který se narodil u Jokonanova ohniště, už téměř muž, zralý pro svou donku. Vilomarův vztah k němu byl přátelský. Jondalara Marthona ještě kojila a Vilomar si ho brzy

zamiloval. Thonolan a Folara byli děti jeho ohniště a Vilomar byl přesvědčený, že Thonolan je navíc dítětem jeho ducha, protože mu byl v mnoha věcech podobný, zvláště v tom, že se rád vydával na cesty a chtěl objevovat neznámé krajiny. Vilomar věděl, že se Marthona potají obává, že Thonolana už nikdy neuvidí. A když se dozvěděla, že Jondalar odešel se svým bratrem, považovala i jeho za ztraceného. Vilomar to však vnímal jako obavu, jaké cítí všechny matky, a předpokládal, že se Thonolan v pořádku vrátí, jako se pokaždé i on vracel ze svých cest.

Vilomar se nemohl z té zprávy vzpamatovat. Zničeně usedl na polštář vedle nízkého stolu, kam ho Jondalar a Folara dovedli, a Marthona mu nalila pohár z červené nádoby.

„Tady je víno,“ řekla Marthona a sedla si vedle něho. Vilomar se cítil jako omámený, neschopný Thonolanovu smrt pochopit. Obrátil do sebe víno, aniž věděl, co dělá, seděl a zíral na prázdný pohár.

Ajla si přála, aby mohla něco udělat. Uvažovala, jestli nemá donést svůj léčitelský vak a připravit pro Vilomara uklidňující nápoj. Neznal ji však, a kromě toho viděla, že je v nejlepší péči, jaká byla v tomto okamžiku možná: věnovali se mu lidé, kteří ho milovali. Uvažovala, jak by se asi cítila sama, kdyby se najednou dozvěděla o Durkově smrti. Věděla sice, že svého syna nikdy neuvidí, ale to bylo něco jiného, protože si pořád mohla představovat, jak vyrůstá, a věděla, že se o něho Uba láskyplně stará.

„Thonolan našel ženu, kterou miloval,“ řekla Marthona Vilomarovi. Zármutek jejího druha ji vytrhl z vlastního zoufalství, chtěla mu pomoci a utěšit ho. „Jondalar mi přinesl něco, co jí patřilo.“ Ukázala Vilomarovi náhrdelník. Ale on dál hleděl do prázdna a zdálo se, že nevnímá nic kolem sebe. Pak se zimničně otřásl a zavřel oči. Po chvíli je znovu otevřel, pohlédl na Marthonu a zdálo se, že si připomněl, že mu něco říkala, i když si slova nepamatoval.

„Tohle patřilo Thonolanově družce,“ zopakovala Marthona a ukázala mu náhrdelník. „Jondalar říká, že připomíná lidi, kteří žijí u velké řeky... u Matky řek.“

„Takže došel až tak daleko,“ řekl Vilomar a jeho hlas zněl dutě.

„Dokonce ještě dál,“ řekl Jondalar. „Došli jsme ke konci Matky řek, putovali jsme až k moři Beran a ještě dál. Odtamtud se

chtěl Thonolan vydat na sever, aby mohl lovit mamuty s Mamutony.“

Vilomar k němu vzhlédl se zmučenou a zmatenou tváří, jako by zcela nechápal, co mu Jondalar říká.

„Mám něco, co mu patřilo,“ řekl Jondalar, který hledal, čím by Vilomara utěšil. Vzal do ruky druhý kožený balíček. „Markeno mi to dal. Markeno patřil k jejich spřízněné rodině Ramudonů.“

Rozbalil kůži a ukázal Vilomarovi a Marthoně nástroj, který byl zhotoven z jeleního paroží. Nad prvním rozdvojením byly výsady odstraněny a v místě, kde se setkávaly, byl vyvrtaný otvor. Byl to Thonolanův narovnávač násad.

Thonolan ovládal umění tvarovat dřevo. Většinou se dřevo zahřívalo horkými kameny nebo horkou párou. S tímto nástrojem mohl Thonolan násadu lépe držet a mohl na ni cíleně tlačit, aby vyrovnal prohnutí a oštěp pak létal rovně. Tento nástroj byl obzvlášť užitečný, když bylo třeba narovnat špici dlouhé násady, kde nebylo možné pouhou rukou vyvinout dostatečnou sílu. Když se špice zastrčila do otvoru, dala se páčením dobře narovnat. Nástroji se sice říkalo narovnávač, ale dalo se jím dřevo i ohýbat, když bylo třeba zhotovit sněžnice, kleště nebo jiný předmět z ohýbaného dřeva. Pracovní postup byl v podstatě stejný.

Na silném držadle nástroje byly symboly zvířat a jarních rostlin. Rytiny byly složitější, než se na první pohled zdálo, a mohly podle souvislosti znamenat rozličné věci. Všechny zvířecí rytiny uctívaly Velkou Matku Zemi a zobrazení zvířat na Thonolanově nástroji byly prosbou k ní, aby duchové zvířat byli přitahováni k oštěpům, vyrobeným tímto nástrojem. Jondalar věděl, že jeho bratr spatřoval v rytinách nejen znázornění určitých představ, ale že si jich vážil i pro jejich krásu.

Vilomar se díval na provrtaný nástroj z paroží, ale byl duchem pryč. Pak ho vzal do ruky. „To tedy patřilo Thonolanovi,“ řekl.

„Ano,“ odpověděla Marthona. „Pamatuješ si, jak tím Thonolan ohýbal dřevo pro podnoží tohoto stolu?“ Dotkla se nízké kamenné desky.

„Thonolan byl dobrý řemeslník,“ řekl Vilomar, ale jeho hlas zněl stále ještě ztraceně a cize.

„Ano, to byl,“ řekl Jondalar. „Myslím, že se i proto cítil tak dobře u Saramudonů, protože vyráběli ze dřeva takové věci, o jakých se mu nikdy ani nesnilo. Když stavěli kánoe – to je určitý druh lodě –, opravovali kmen velkého stromu, vydlabali ho a pak

boční stěny rozevírali a tím plavidlo rozšiřovali. Uměli je zvětšit i tím, že po stranách připevnili dlouhá prkna a zohýbali je tak, aby sledovala tvar lodi. Pak je pevně pospojovali. Ramudoni byli velmi obratní v řízení lodí, ale při stavbě lodí Ramudoni a Samudoni spolupracovali. I já jsem uvažoval, jestli u nich nemám zůstat. Jsou to báječní lidé. Když jsme se u nich na zpáteční cestě s Ajlou zastavili, nabízeli nám, abychom oba zůstali. Asi bych se byl rozhodl pro Ramudony. Byl tam taky chlapec, který se chtěl naučit roztloukat pazourek.“

Jondalar si uvědomil, že se trochu planě rozpovídal, ale nechtěl tu prostě jen tak nečinně sedět a bezmocně přihlížet, jak Vilomar trpí. Ještě nikdy ho neviděl tak vyvedeného z míry.

U vchodu se ozvalo zaklepání. Zelandona nečekala na vyzvání, odsunula stranou závěs a vešla. Následovala ji Folar a Ajla pochopila, že se nepozorovaně vzdálila, aby přivedla zelandonu. Uznale přikývla: to bylo správné rozhodnutí. Jondalarova sestra byla chytrá žena.

Folar si dělala starost, když Vilomara tak přemohl zármutek. Nevěděla, co má dělat, a proto došla pro pomoc. Zelandona byla prostřednicí mezi Velkou Matkou Země a jejími dětmi, pomáhala a léčila, na ni se všichni v nouzi obraceli.

Folar už této vlivné ženě sdělila vše podstatné. Zelandona se rozhledla a okamžitě zhodnotila situaci. Obrátila se na Folaru a tiše jí něco řekla, načež Folar odešla do kuchyňského zákoutí a snažila se rozfoukat v ohništi oheň. Všechny uhlíky už ale vyhasly, Marthona je předtím rozhrabala, aby se maso stejnoměrně peklo, a pak se nedostala k tomu, aby oheň přikryla uhelným prachem.

Ted' viděla Ajla příležitost jak být užitečná. Rychle přistoupila ke svému zavazadlu, které nechala blízko vchodu. Věděla přesně, kde má váček s troudem, a když ho vytáhla a zamířila ke kuchyňskému koutu, pomyslela na Barzeka, Mamutona, který ho pro ni zhotovil, když každému ohništi tábora Lva dala jeden křesací kámen.

„Smím ti pomoci rozdělat oheň?“ zeptala se.

Folar se usmála. Věděla přece, jak se oheň rozdělává, ale byla rozrušená z toho, že viděla Vilomara tak zkormouceného, a tak byla ráda, že se k ní někdo přidružil. Vilomar byl vždycky tak silný, tak vyrovnaný a uměl se tak ovládat.

„Když mi přineseš trochu troudu, tak oheň rozdělám,“ řekla Ajla.

„Hůlky na rozdělání ohně jsou tady naproti,“ řekla Folara a obrátila se k polici za ní.

„Nebudu je potřebovat,“ řekla Ajla a otevřela váček s troudem. Bylo v něm několik malých balíčků. Rozbalila jeden z nich a vysypala sušený a rozmělněný koňský trus. Z druhého vzala chmýří, rozprostřela je po trusu, a z třetího k tomu přisypala několik dřevěných třísek.

Folara přihlížela. Chápala, že na jejich velké cestě bylo pro Ajlu důležité, aby měla všechno pro rozdělání ohně rychle po ruce. Když teď ale vytáhla dva kameny, udivilo ji to.

Ajla udeřila blízko troudu kameny o sebe a vyletěla jiskra. Pak foukala do troudu, který okamžitě vzplál. Bylo to přímo neuvěřitelné!

„Jak jsi to udělala?“ ptala se Folara ohromeně.

„To ti ukážu později,“ řekla Ajla. „Teď raději budeme udržovat oheň, abychom mohly pro zelandonu uvařit vodu.“

Folara pocítila něco jako bázeň. „Jak jsi věděla, co chci dělat?“

Ajla na ni pohlédla a viděla její ohromenou tvář. Folara měla za sebou den plný napětí a vzrušení: vrátil se jí bratr po dlouhé nepřítomnosti a přivedl s sebou cizí ženu a ochočená zvířata, dozvěděla se o smrti druhého bratra a byla svědkem, jak tato zpráva zdrtila Vilomara. A teď, když cizinka zázračným způsobem rozdělala oheň a pak ještě věděla o něčem, co jí nikdo neřekl, začala se ptát, jestli přece jen není něco pravdy na všech dohadech, že Jondalarova družka má nadpřirozené schopnosti. Ajla viděla, že je toho prostě na ni příliš, a byla přesvědčená, že zná důvody, proč tomu tak je.

„Už jsem se seznámila se zelandonou,“ řekla proto na vysvětlenou. „Vím, že je vaše léčitelka. Předpokládám, že proto jsi pro ni došla.“

„Ano, je léčitelka,“ odpověděla mladá žena.

„A léčitelé obvykle připravují čaj nebo nějaký nápoj na uklidnění, když někoho něco vyvede z míry,“ řekla Ajla opatrně. „Proto jsem prostě předpokládala, že tě požádala, abys uvařila vodu.“

Toto vysvětlení Folaře postačilo a viditelně se uklidnila.

„Brzy ti ukážu, jak se dá rozdělávat oheň tímhle způsobem,“ slíbila Ajla Folaře. „Každý to dokáže, když má pro to správné kameny.“

„Každý?“

„Ano, i ty,“ odpověděla Ajla a usmála se.

Mladá žena její úsměv opětovala. Celý den hořela zvědavostí a ráda by jí položila mnoho otázek, ale nechtěla být dotěrná. Teď měla na srdci otázek ještě víc, cizinka zřejmě není tak nepřístupná, jak si myslela. Zdálo se, že je dokonce přívětivá.

„Povíš mi taky něco o koních?“

Ajlu tato otázka potěšila. Najednou jí bylo jasné, že Folara je sice urostlá a krásná žena, ale ještě ne příliš dlouho. Musí se Jondalara zeptat na její věk. Zřejmě byla ještě dost mladá, asi jako Lacije, dcera Necije, družky náčelníka Mamutonů v táboře Lva.

„Samozřejmě. Vezmu tě s sebou dolů do údolí, aby ses s nimi seznámila.“ Pohlédla k nízkému stolu, kolem kterého byli všichni shromážděni. „Možná zítra, až se tu všechno trochu uklidní. Můžeš kdykoliv sejít dolů sama a podívat se na ně, ale raději se k nim moc nepřibližuj, dokud tě neznají.“

„To jistě neudělám,“ řekla Folara.

Ajla si připomněla, jak byla Lacije koňmi uchválena, a zeptala se: „Chtěla by ses někdy svézt Vize na hřbetě?“

„Myslíš, že bych mohla?“ zeptala se Folara s široce rozevřenými očima. V tom okamžiku vypadala Jondalarova sestra téměř jako Lacije. Ta si koně tak zamilovala, že si Ajla dovedla představit, že si jednoho dne opatří vlastní hříbě.

Ajla se opět obrátila a věnovala se ohni. Folara vzala vak na vodu, který byl zhotoven z žaludku velkého zvířete. „Musím dojít pro vodu, vak je téměř prázdný,“ řekla.

Oheň byl pořád ještě slabý. Ajla ho trochu víc rozdmýchala foukáním, postupně přikládala třísky, pak přidala roští, které jí připravila Folara, a nakonec přiložila několik polínek. Viděla kameny na vaření a několik jich vložila do ohně, aby se rozpálily.

Folara se vrátila s plným vakem vody, který se zdál dost těžký, ale Folara byla zřejmě zvyklá nosit těžké věci. Nalila vodu do hluboké dřevěné mísy, kterou podle všeho Marthona používala na přípravu čaje, a podala Ajle dřevěné kleště s lehce ohořelými konci. Když měla Ajla dojem, že jsou kameny dost horké, kleštěmi jeden vytáhla a pustila ho do vody. Zasyčelo to a zvedla se oblaka páry. Přidala k němu druhý kámen, pak první vytáhla, aby ho nahradila třetím, a tak nějakou dobu pokračovala.

Folara šla za zelandonou, aby jí řekla, že voda bude hned připravená. Ajla si všimla, že jí zřejmě řekla ještě něco jiného, protože zelandona zvedla hlavu a podívala se směrem k ní. Když se

pak zelandona s jistými obtížemi zvedla z polštářů, musela Ajla myslet na Kreba, mog-ura klanu. Měl chromou nohu, takže mu taky dělalo potíže zvednout se z nízkého sedadla. Jeho oblíbené místo byla větev starého zakřiveného stromu, která měla pro něho přesnou výšku k sezení a z níž se mu snadno vstávalo.

Zelandona k ní přistoupila. „Voda už je tedy dost horká?“

Ajla přikývla směrem ke kouřící misce.

„A rozuměla jsem Folaře dobře? Říkala, že jí ukážeš, jak se oheň rozděluje kameny. Jak je to možné?“

„S pazourkem a křesacím kamenem. I Jondalar jich několik má. Je třeba se jen naučit, jak je používat, a to není těžké. Ráda ti to ukážu, kdykoliv budeš chtít. Stejně jsme to měli v úmyslu.“

Zelandona se podívala přes rameno k Vilomarovi. Ajla přímo cítila, jak svádí vnitřní boj sama se sebou.

„Teď ne,“ zašeptala zelandona a zavrtěla hlavou. Z váčku, který měla upevněný na opasku, odměřila do dlaně hrst koření a dala je do horké vody. Přitom zamumlala: „Škoda že jsem s sebou nevezla řebříček.“

„Já tu nějaký mám, jestli chceš,“ řekla Ajla.

„Cože?“ Zelandona se natolik soustředila na to, co dělá, že skutečně neposlouchala.

„Říkám, že tu mám řebříček a můžu ti nějaký dát. Říkala jsi, že je škoda, že sis ho nevezla s sebou.“

„To jsem říkala? Ano, prolétlo mi to hlavou. Ale proč ty s sebou nosíš řebříček?“

„Jsem léčitelka... Několik základních léků mám vždycky u sebe, a řebříček k nim patří. Je dobrý při bolestech žaludku, má uklidňující účinek a pomáhá rychle a čistě hojit rány.“

Zelandona zůstala užasle stát. „Ty jsi léčitelka? Žena, kterou si Jondalar přivedl domů, je léčitelka?“ Málem by se rozesmála, pak ale zavřela oči a potřásla hlavou. „Myslím, že si spolu musíme jednou dlouze a důkladně promluvit, Ajlo.“

„Kdykoliv a ráda,“ odpověděla Ajla. „Chceš tedy trochu řebříčku?“

Zelandona okamžik uvažovala. Ajla přece nemůže být Ta, která slouží. Protože to by pak nikdy své lidi neopustila proto, aby následovala muže do jeho domova, i kdyby se rozhodla, že se s ním spojí. Ale možná má nějaké znalosti o bylinách. Spousta lidí si o nich nějaké znalosti osvojí. A jestli má u sebe řebříček, proč by si ho od ní neměla vzít? Má tak výrazný pach, že ho rozhodně pozná.

Nahlas řekla: „Ano, skutečně by mi pomohlo, kdybys mi trochu dala.“

Ajla doběhla ke svému zavazadlu, sáhla do postranní přihrádky a vytáhla léčitelský vak z vydří kůže. Je už pěkně odřený, pomyslela si, musím ho brzy nahradit jiným. Když se vrátila do kuchyňského kouta, zelandona si zvědavě prohlížela pozoruhodný vak. Zdálo se, že není sešit z různých dílů, ale že je udělaný z jednoho celého zvířete. Takové zvíře sice ještě nikdy neviděla, ale měla dojem, že to zvíře skutečně existuje.

Ajla odsunula záklopkou, kterou tvořila vydří hlava, uvolnila šňůru, ovázanou kolem krku, podívala se dovnitř a nakonec vytáhla malý váček. Podle barevného tónu kůže, vláken šňůrky, kterou byl zavázaný, a počtu a seřazení uzlů na koncích šňůrky poznala, co v kterém váčku je. Uvolnila uzel, který uzavíral váček – bylo to snadné, když se znal princip –, a podala váček ženě.

Zelandona uvažovala, jak asi Ajla koření poznala, když k němu ani nečichla, ale když si ho přidržela u nosu, věděla, že je to správné koření. Vysypala si trochu řebříčku do dlaně a zkoumala, jestli jde jen o listy, nebo i o květy a jestli k tomu není přimícháno ještě něco jiného. Byly to ale výlučně listy řebříčku, a zelandona jich trochu dala do dřevěné mísy.

„Mám ještě přidat kámen na vaření?“ zeptala se Ajla, která nevěděla, jestli chce zelandona udělat nálev, nebo odvar, jestli se má koření jen louhovat, nebo vařit.

„Ne,“ řekla zelandona, „nechtěla bych, aby to bylo příliš silné. Potřebuju mírný nálev, protože Vilomar už otřes téměř překonal. Je to silný muž. Ted' si dělá starosti o Marthonu a jí bych taky ráda trochu nálevu dala. Musím být ale opatrná s jejími léky.“

Ajla z toho usoudila, že zelandona pravidelně připravuje Jondalarově matce lék, jehož účinky pečlivě sleduje. „Nechceš, abych připravila čaj pro všechny?“ zeptala se.

„Nejsem si jistá. Jaký čaj jsi měla na mysli?“ zeptala se zelandona.

„Nějaký mírný a chutný. Máťový nebo heřmánkový. Mám tu dokonce lipové květy, aby byl čaj sladší.“

„Ano, to by bylo dobré. Heřmánek s lipovými květy, to má lehce uklidňující účinek,“ řekla zelandona, než zase přešla k ostatním.

Ajla potěšeně vytáhla z léčitelského vaku další váčky a pomyslela si: ona se v léčitelství vyzná! Od té doby, kdy odešla od

klanu, nikdy neměla ve své blízkosti někoho, kdo by znal léky a léčení. Těšila se na to, že tu bude mít člověka, s nímž může hovořit o těchto věcech.

Léčení – užívání bylinek, ale žádné znalosti ze světa duchů – se Ajla nejdříve naučila od Izy, své klanové matky, která byla potomkem jedné z nejlepších léčitelek a její uznávanou nástupkyní. Na setkání klanu, na něž šla Ajla s Brunovou tlupou, se mohla něčemu přiučit i od dalších léčitelek. Později, na letním setkání Mamutonů, strávila hodně času s mamoty.

Zjistila, že Ti, kteří slouží Matce, se vyznají jak v lécích, tak i ve světě duchů, ale přesto měli rozdílné schopnosti. Často to záviselo na osobních zájmech dotyčného. Někteří mamoti toho znali hodně o lécích, jiní se zajímali víc o léčebné metody a někteří o to, proč se někteří lidé zotavují z určité nemoci nebo zranění rychle a druzí ne. Někteří se pak léčením vůbec nezabývali, ale věnovali se jen světu duchů a vědomí.

Ajla chtěla vědět všechno a všechno vstřebat – představy o světě duchů, znalosti a užívání číslovek, legendy a příběhy. Především ji ale zajímalo všechno, co mělo něco společného s léčením: léky, léčebné metody a příčiny nemocí. Prováděla na sobě pokusy s různými rostlinami a kořením, jak ji to naučila Iza, byla velmi opatrná a řídila se při tom zkušeností. Kromě toho se snažila co nejvíc naučit od léčitelů, s kterými se potkala na své cestě. Považovala se za někoho, kdo už má určité znalosti, ale stále ještě se musí učit. Od doby, kdy opustila klan, postrádala člověka, s kterým by o tom všem mohla mluvit.

Folara jí pomohla s přípravou čaje a ukázala jí, kde je kuchyňské náčiní. Pak společně odnesly ke stolu kouřící poháry. Vilomar byl už viditelně v lepším stavu a vyptával se Jondalara, jak Thonolan zemřel. Jondalar právě znovu začal vyprávět o jeskynním lvu, když se u vchodu ozvalo zaklepání.

„Pojď dál,“ zavolala Marthona.

Joharan odhrnul závěs a díval se trochu překvapeně, když uviděl uvnitř tolik lidí, mezi nimi zelandonu. „Přišel jsem, abych si promluvil s Vilomarem. Rád bych věděl, jak probíhala jeho cesta. Viděl jsem, že jsi společně s Tivonanem složil velký vak, ale při všem tom dnešním rozruchu a přípravách na večerní slavnost jsem si říkal, že bychom měli počkat do zítřka, abychom si o tom...“ Když přistoupil blíž, najednou se zarazil, protože cítil, že něco není v pořádku. Hleděl z jednoho na druhého a nakonec na zelandonu.

„Jondalar nám právě vypráví o jeskynním lvu, který... který napadl Thonolana,“ řekla zelandona, a podle jeho zděšeného pohledu poznala, že ještě o smrti mladšího bratra neví. I pro něho bude těžké smířit se se smrtí milovaného Thonolana. „Posad’ se, Joharane. Myslím, že bychom si to měli poslechnout všichni společně. Sdílený zármutek se snáší lépe a já si nemyslím, že by o tom chtěl Jondalar ještě příliš často mluvit.“

Ajla zachytila pohled zelandony a naklonila hlavu směrem k uklidňujícímu čaji, který připravila zelandona, a pak k tomu, který připravila sama. K tomu čaji kývla zelandona, a tak Ajla vzala pohár, nalila čaj a mlčky ho podala Joharanovi. Ten ho přijal, aniž si Ajly vůbec všiml, zatímco Jondalar vyprávěl události, které předcházely Thonolanově smrti. Ajlu stále víc přitahovala zelandona. Bylo na ní něco zvláštního, a možná taky toho věděla víc než jen trochu o léčivých bylinách.

„Co se stalo, když ho lev napadl?“ zeptal se Joharan.

„Pak se vrhl na mě.“

„A jak jsi vyvázl?“

„To by měla vyprávět Ajla,“ řekl Jondalar. Všechny pohledy se najednou zaměřily na ni.

Když Jondalar dříve vyprávěl nějaký příběh k určitému bodu a pak bez varování předal slovo Ajle, byla velmi nejistá. Teď však nebyla tolik překvapená, tito lidé byli jeho příbuzní, jeho rodina. Musela vyprávět o tom, jak jeden z nich zemřel, muž, kterého sama neznala a kterého ostatní očividně velice milovali. Cítila, jak se jí rozrušením sevřel žaludek.

„Jela jsem na zádech Víhy,“ začala vyprávět. „Ona nosila v břiše Vítěze, ale potřebovala pohyb, proto jsem s ní každý den na chvíli vyjížděla ven. Obvykle jsme se vydaly východním směrem, protože to nebyla nijak obtížná cesta, ale mě postupně omrzelo jezdit pořád stejnou cestou, takže jsem chtěla pro změnu jet jednou na západ. Úplně na konci údolí, kde skalní stěna přecházela do svahu, jsme překročily malou říčku. Tam už jsem si to málem rozmyslela a chtěla jsem se vrátit. Víha za sebou táhla smyk a svah byl příkrý. Ale ona je na svahy zvyklá a zvládla ho bez obtíží.“

„Co je to smyk?“ zeptala se Folara.

Ajla se jí to snažila vysvětlit. „To jsou prostě dvě tyče, které jsem jedním koncem upevnila Vize na hřbetě. Druhé konce táhne Víha za sebou po zemi. Mezi nimi jsem příčně upevnila nosnou

rohož. Na té mi pomáhala Víha dopravovat do jeskyně různé věci, například zvěř, kterou jsem ulovila.“

„Proč jsi prostě nedošla pro několik lidí, aby ti pomohli?“ ptala se Folara dál.

„Nebyl tam nikdo, pro koho bych mohla dojít. Já žila v tom údolí sama.“

Folara a ostatní se po sobě udiveně podívali, ale než někdo mohl položit další otázku, řekla zelandona: „Jsem přesvědčená, že všichni máme ještě spoustu otázek, ale ty můžeme Ajle položit později. Myslím, že teď bychom ji měli nechat vyprávět do konce, co se stalo s Thonolanem a Jondalarem.“

Ostatní souhlasně přikývli a znovu obrátili pozornost k cizince.

„Když jsme míjeli jednu rokli,“ pokračovala Ajla, „slyšela jsem řev lva a pak křik. Nějaký muž křičel bolestí.“

Všichni jí viseli na rtech a Folara nedokázala mlčet: „Co jsi udělala?“

„Nejdřív jsem musela zjistit, kdo to tam křičí. Musela jsem se pokusit mu pomoci. Víha mě donesla dolů do rokle. Schovala jsem se za skálou a opatrně jsem se rozhlížela. Pak jsem uviděla lva a taky ho uslyšela. Byl to Drobek. A to už jsem pak neměla strach a šla jsem k němu. Věděla jsem, že nám nic neudělá.“

Tentokrát už zelandona nedokázala mlčet. „Ty jsi poznala lva podle řevu? A sestoupila jsi do rokle přímo k řvoucímu lvovi?“

„To nebyl jen tak nějaký lev. Byl to Drobek, můj lev, kterého jsem vychovala,“ řekla Ajla. Pohlédla na Jondalara a viděla, že přes vážnost chvíle nedokázal potlačit úsměv.

„Už mi vyprávěli o tom lvovi,“ řekla Marthona. „Ajla zřejmě umí dobře zacházet i s jinými zvířaty, nejen s koňmi a vlky. Jondalar říká, že ji viděl jezdit na lvovi, tak jako se jezdí na koních. Říká, že to viděli i jiní lidé. Prosím, vyprávěj dál, Ajlo.“

Zelandona si pomyslela, že se o tom spojení Ajly se zvířaty musí později dozvědět ještě víc. Viděla sice koně u řeky a věděla, že má Ajla u sebe vlka, ale když Marthona odvedla příchozí do svého příbytku, šla právě navštívit nemocné dítě do jiného příbytku a na zvířata pak už nepomyslela.

„Když jsem přišla ke konci rokle, viděla jsem Drobka a dva muže, kteří leželi na skalním výstupku. Myslela jsem, že oba muži jsou mrtví, ale když jsem k nim vylezla, viděla jsem, že jeden ještě žije. Bez mé pomoci by ale i on brzy zemřel. Podařilo se mi

stáhnout Jondalara ze skalního výstupku dolů a přivázala jsem ho na smyk.“

„Ale co bylo se lvem?“ zeptal se Joharan. „Když lev něco uloví, tak si to přece nenechá vzít!“

„Ano, to je pravda, ale byl to můj lev. Řekla jsem mu, aby šel pryč.“ Ajla viděla Joharanův zaražený a nevěřící výraz. „Tak, jak jsem to dělala, když jsme spolu lovili. Myslím, že už stejně nebyl hladový, protože jeho lvice právě přinesla jelena. A on taky neloví lidi. Já ho vychovala. Já byla jeho matka. Lidé byli jeho rodina... jeho hrdost. Myslím, že napadl ty dva muže jen proto, že pronikli k jeho doupěti, na jeho území... Nechtěla jsem tam mrtvého nechat ležet. Lvice by si nemyslela, že lidé patří k její rodině. Na smyku už ale pro něho nebylo místo, a taky jsem neměla čas ho pohřbít. V zadní části rokle byla halda suti zadržovaná balvanem. Dotáhla jsem mrtvého muže tam a oštěpem – byl to velký a pevný klanový oštěp – jsem odvalila balvan z cesty, takže suť přikryla mrtvého. Nechtěla jsem ho tam prostě jen tak nechat ležet, musela jsem přinejmenším poslat vzkaz do světa duchů. Já nejsem mog-ur, ale použila jsem jeden z Krebových obřadů. Poprosila jsem ducha Velkého jeskynního medvěda, aby ho doprovodil do země duchů. Pak jsme dopravili s Víhou Jondalara ke mně domů.“

Zelandona měla na jazyku spoustu otázek. Kdo nebo co to bylo ten „grreb“? Tak pro ni znělo jméno Kreb. A proč Ajla vzývala ducha jeskynního medvěda a ne Velkou Matku Země? Rozuměla jen zčásti tomu, co Ajla říkala, a tomu, čemu rozuměla, mohla jen těžko uvěřit. Řekla: „Jondalar tedy nebyl naštěstí tak těžce zraněn, jak sis myslela.“

Ajla zavrtěla hlavou. Copak jí zelandona nerozuměla? Vždyť přece řekla, že Jondalar byl téměř mrtvý. Sama nevěděla, jak se jí ho vlastně podařilo zachránit.

Jondalar poznal z výrazu Ajliny tváře, co se v ní odehrává. Zelandona očividně vycházela z několika domněnek, které bylo nutné opravit. Vstal. „Myslím, že byste měli vědět, jak zle jsem byl zřízen,“ řekl, zvedl tuniku a rozvázal řemen letních kalhot.

Muži a ženy chodili i v nejteplejších dnech většinou oblečení, ale nevadilo jim ukázat se nazí, protože se tak často viděli, když si šli zaplavat nebo vypotit se do lázně. Proto přítomní nezírali na Jondalarovu mužnou ozdobu, ale na hluboké jizvy na stehně a slabině.

Rány byly dobře zhojené, ale bylo vidět, že Ajla na několika místech kůže sešila. Na noze to bylo sedm jednotlivých bodů: čtyři uzle podél nejhlubší rány a tři další, které měly zpevnit natržené svaly. Nikdo ji to nenaučil, ale byla to jediná možnost jak uzavřít zející rány.

Nepoznali na Jondalarovi, že si odnesl tak zlá zranění, protože nekulhal a nohu nijak nešetřil. Pod jizvami byly svaly zřejmě v pořádku. Kolem pravého ramene a na prsou zanechaly pracky lva ještě další stopy, a na žebrech měl jizvu, která zřejmě pocházela z jiné události. Bylo vidět, že svou Velkou cestu nepřestál bez úhony.

Všichni pochopili, jak těžce byl Jondalar zraněn a proč musel být co nejdříve ošetřen. Avšak jen zelandona si mohla skutečně udělat představu o tom, jak blízko smrti byl. Zrudla při pomýšlení, že podceňovala Ajliny léčitelské schopnosti.

„Je mi to líto, Ajlo, neměla jsem tušení, jak jsi obratná. Myslím, že Devátá jeskyně Zelandonců se může cítit šťastná, že Jondalar s sebou přivedl tak vzdělanou léčitelku.“ Viděla, jak se Jondalar usmívá, když se opět oblékal, a slyšela Ajlin tichý povzdech úlevy.

Zelandona teď byla jen tím víc rozhodnuta dozvědět se o této cizince víc. To její silné spojení se zvířaty muselo něco znamenat, a ženu s takovými léčitelskými schopnostmi musí podřídit svému vlivu a autoritě. Protože bez jisté míry kontroly a vedení by tato cizinka mohla mezi jejími lidmi napáchat nedozírné škody. Protože však přišla s Jondalarem, zelandona se rozhodla postupovat pomalu a opatrně.

„Já ti musím poděkovat za to, že se alespoň jeden z mých synů vrátil, Ajlo,“ řekla Marthona. „Jsem moc ráda, že ho mám zase u sebe.“

„Kdyby se byl vrátil i Thonolan,“ řekl Vilomar, „pak by to skutečně byl radostný den. Ale když odcházel, Marthona věděla, že se nevrátí.“ Pohlédl na ni. „Nechtěl jsem ti věřit, ale měl jsem to vědět. Chtěl všechno vidět na vlastní oči a každé místo sám poznat. To všechno by už stačilo k tomu, aby neustále cestoval. Už jako malý chlapec byl přece tak zvědavý.“

Vilomarova slova připomněla Jondalarovi něco, čím se už dlouhou dobu zaobíral. Možná byla teď vhodná doba, aby o tom promluvil.

„Zelandono, já se tě musím něco zeptat. Může Thonolanův duch najít sám cestu do světa duchů?“ Na čele se mu objevily stejně hluboké vrásky jako na čele Joharana. „Když zemřela žena, s kterou se spojil, Thonolan už nebyl tím, co dřív, a odešel bez přiměřené podpory do druhého světa. Jeho kosti leží stále ještě ve východní stepi pod hromadou suti, nebyl náležitě pohřben. Nemůže se stát, že jeho duch bloudí po druhém světě, když nemá nikoho, kdo by mu ukázal cestu?“

Zelandona krátce uvažovala – tohle bylo vážné téma, které vyžadovalo jemnocit, zvláště když rodina pro Thonolana truchlila. „Neřekla jsi, Ajlo, že jsi v rychlosti provedla nějaký obřad? Pověz mi o něm trochu víc.“

„Není toho moc, co bych mohla říct,“ odpověděla. „Byl to obřad, který vždycky prováděl Kreb, když někdo zemřel a jeho duch opustil tento svět. Já jsem v té chvíli měla větší starost o Jondalara, který byl ještě naživu, ale přesto jsem chtěla udělat alespoň něco, aby ten druhý našel snadněji svou cestu.“

„Později se mnou zašla na to místo,“ dodal Jondalar, „a dala mi červený okrový prach, abych ho rozsypal po kamenech Thonolanova hrobu. Když jsme s konečnou platností opustili údolí, zašli jsme ještě jednou do rokle, kde nás tehdy lev napadl. V hromadě suti jsem našel zvláštní kámen a vzal jsem ho s sebou. Doufal jsem, že by ti mohl pomoci najít Thonolanova ducha a ukázat mu cestu, pokud by ještě bloudil. Mám ten kámen tady, donesu ho.“

Jondalar se zvedl a rychle se vrátil s prostým koženým vakem. Byl na něm připevněný dlouhý řemen, na němž ho mohl nosit kolem krku. Ovšem žádné stopy opotřebení neukazovaly na to, že by ho tak Jondalar skutečně nosil. Jondalar otevřel vak a vysypal do dlaně dva předměty. Byla to jednak malá hrudka červeného okru, jednak druhá věc, která vypadala nejdřív jako docela obyčejný malý šedý kámen s ostrými hranami. Když ale ukázal spodní stranu kamene, někteří přítomní úžasem zalapali po dechu, protože byla potažená tenkou vrstvou mléčně modrého opálu s ohnivě rudými body.

„Když jsem tam stál a myslel na Thonolana,“ vysvětloval Jondalar, „skutálel se najednou tenhle kámen ze svahu a skončil u mých nohou. Ajla říkala, abych ho dal do svého amuletu – do tohohle váčku – a vzal ho s sebou sem. Já nevím, co to znamená,

ale měl jsem pocit – a ten mám ještě pořád –, že Thonolanův duch je s tím nějak spojen.“

Podal kámen zelandoně. Z ostatních nikdo necítil touhu dotknout se kamene a Ajla si všimla, že se Jondalar otrásl. Zelandona důkladně prohlížela kámen, čímž získala čas obezřetně volit slova.

„Myslím, že máš pravdu, Jondalare,“ řekla. „Zřejmě je spojení mezi tímto kamenem a Thonolanovým duchem. Nejsem si jistá, v čem to spočívá. Musím to podrobněji prozkoumat a požádat Matku o radu, ale udělal jsi dobře, že jsi kámen přinesl.“ Chvilí mlčela a pak pokračovala: „Thonolan miloval dobrodružství. Možná byl tento svět pro něho příliš malý. Možná je v příštím světě stále ještě na cestách, ne proto, že by bloudil, ale protože ještě není připravený nalézt své místo. Jak daleko na východě jste byli, když jeho život na tomto světě skončil?“

„Na druhé straně moře, do něhož se vlévá velká řeka, která pramení na svazích vysokohorského ledovce.“

„Je to řeka, kterou nazýváte Matka řek?“

„Ano.“

Zelandona se opět na delší dobu odmlčela. Nakonec řekla: „Možná, Jondalare, že Thonolanova touha najde naplnění teprve v příštím světě, v zemi duchů. Možná došla Dona k závěru, že je čas ho povolát a tebe nechat vrátit se domů. Co Ajla udělala, bylo možná postačující, i když úplně nerozumím tomu, co udělala a proč to udělala. Musím jí položit ještě několik otázek.“

Přejela pohledem od statného muže, kterého kdysi milovala a svým způsobem stále ještě miluje, k mladé ženě, která seděla vedle něho a která ji během krátké doby od svého příchodu dokázala už několikrát ohromit. „Nejdřív bych chtěla vědět, kdo je ten ‚grrabb‘, o němž jsi mluvila, a proč jsi vzývala ducha jeskynního medvěda, a ne ducha Velké Matky Země?“

Ajla viděla, k čemu zelandona směřuje, a měla pocit, že se jejím přímým otázkám nemůže vyhnout. Věděla, že mnozí lidé mohou říct něco, co neodpovídá pravdě, ale ona sama nebyla schopna lhát. Nanejvýš dokázala o něčem se nezmínit, ale to bylo velice obtížné, když jí někdo položil přímou otázku. Hleděla na své ruce, na nichž byly stopy sazí od rozdělávání ohně.

Věděla, že všechno musí jednou vyjít na světlo, ale doufala, že nejdřív bude smět strávit u Jondalarových lidí nějakou dobu a s některými z nich se seznámit. Ale možná bylo dobře, že se to teď

tak vyvinulo. Jestli bude muset tohle místo zase opustit, pak bude lepší, aby se tak stalo dřív, než si je zamiluje.

Jak je to ale s Jondalarem? Milovala ho. Co by se stalo, kdyby musela jít bez něho? Nosila v sobě jeho dítě. Nejen dítě jeho ohniště nebo taky jeho ducha. Jeho dítě. Bylo jí jedno, co si všichni ostatní myslí. Ona byla přesvědčená, ano, věděla to, že to je stejně jeho dítě jako její. Začalo v ní růst, když spolu sdíleli slasti – onen dar, který Velká Matka Země věnovala svým dětem.

Neodvažovala se na něho pohlédnout, protože měla strach z toho, co by možná objevila. Avšak pak se odhodlala a zvedla oči. Musela to vědět.

4.

Jondalar se usmál a sotva viditelně přikývl. Pak vzal její ruku, lehce ji stiskl a dál ji držel. Ajla tomu nemohla uvěřit. On souhlasí! Jondalar pochopil, co má v úmyslu, a chtěl jí dát najevo, že je to v pořádku. Mohla říct o klanu všechno, co chtěla. Bude stát při ní. Miloval ji. Odpověděla mu nádherným úsměvem plným lásky.

I Jondalarovi bylo jasné, k čemu zelandona svými otázkami směřuje, ale sám byl překvapen, že mu to nevadí. Byla doba, kdy mu natolik dělalo těžkou hlavu, co si asi jeho rodina a jeho lidé pomyslí o Ajle a co si budou myslet o něm, když ji přivede s sebou domů, že se jí málem vzdal a ztratil ji. Teď už to nebyla pravda. Velice mu záleželo na jeho rodině a byl rád, že zase všechny vidí – ale kdyby nesouhlasili s tím, že je tu teď s Ajlou, zase by odešel. Jeho láska patřila Ajle. A společně mohli nabídnout hodně. Bylo víc jeskyní, kam by se mohli obrátit, mezi jinými Dalanarovi Lanzadonci se ptali, jestli u nich nechtějí zůstat. Byl přesvědčený, že by někde našli svůj domov.

Zelandona cítila, že se mezi Ajlou a Jondalarem odehrává něco, co souvisí se souhlasem a vzájemným potvrzením. Její zvědavost byla probuzena, ale naučila se, že se častěji dozví víc při trpělivém pozorování, než kdyby kladla příliš mnoho otázek.

Ajla se obrátila na zelandonu: „Kreb byl mog-ur v Brunové tlupě, tedy ten, kdo znal svět duchů. Ale on byl víc než jen jeden z mog-urů. On byl jako ty, zelandono, on byl První, Mog-ur celého klanu. Pro mě ale byl Kreb... muž mého ohniště, i když jsem se tam nenarodila a žena, s kterou žil, Iza, byla jeho sestra, ne jeho družka. Kreb nikdy neměl družku.“

„Kdo nebo co je klan?“ zeptala se zelandona. Všimla si, že Ajlin nezvyklý přízvuk zesílil, když mluvila o klanu.

„Klan je... já byla... mě se klan ujal. Přijali mě k sobě, když... když už jsem nikoho neměla. Kreb a Iza se o mě starali a vychovali mě. Iza mi byla matkou, jedinou matkou, na kterou si vzpomínám. Byla léčitelka. I Iza byla jistým způsobem První. Byla mezi léčitelkami nejváženější – jako tomu bylo i u její matky a matky její matky a matky této matky a tak dál, v nepřerušené návaznosti lidí až k počátkům klanu.“

„Tam ses naučila léčit?“ zeptala se zelandona a předklonila se.

„Ano. Iza byla mou učitelkou, i když jsem nebyla její skutečná dcera a na rozdíl od Uby jsem neměla stejné vzpomínky jako ona. Uba byla moje sestra. Nebyly jsme skuteční sourozenci, ale přesto byla moje sestra.“

„Co se stalo s tvou skutečnou matkou, tvou rodinou, s lidmi, kterým ses narodila?“ chtěla vědět zelandona. Všichni zvědavě a napjatě naslouchali, přenechali ale všechny otázky zelandoně.

Ajla se opřela a pohlédla vzhůru, jako by hledala odpověď. Pak znovu pohlédla na tělnatou ženu, která ji soustředěně pozorovala. „Já to nevím. Nevzpomínám si. Byla jsem malá, Iza odhadovala, že mi bylo asi pět let..., i když oni neznají číslovky jako Zelandonci. Klan nazývá roky podle toho, jak dítě vyrůstá. První rok je rokem narození, druhý rokem kojení, pak přijde rok odvykání a tak dál. Já to pak vyjádřila číslem,“ snažila se to vysvětlit, ale pak se odmlčela. Nemohla teď vysvětlit všechno a vyprávět o svém životě u klanu. Bylo lepší prostě jen odpovídat na otázky.

„O svých vlastních lidech tedy vůbec nic nevíš?“ naléhala zelandona.

„Vím jenom to, co mi vyprávěla Iza. Zemětřesení zničilo jeskyni Brunovy tlupy a Iza mě našla, když se vydali hledat novou jeskyni. Ležela jsem v bezvědomí na břehu řeky. Oni po nějakou dobu neměli žádný domov, ale Brun jí dovolil, aby mě vzala s sebou. Řekla mi, že mě zřejmě napadl jeskynní lev, protože jsem měla na noze čtyři šrámy, které byly tak daleko od sebe jako drápy jeskynního lva a byly...“ – Ajla hledala správné slovo – „otrávené, hnily...“

„Ano, já rozumím,“ řekla zelandona, „hnisaly a zřejmě už byly hodně zanícené. Při ranách způsobených kočičími drápy je tomu často tak.“

„Ty jizvy mám ještě pořád. Kreb podle toho poznal, že jeskynní lev je můj totem, i když to je obvykle jen mužský totem. Někdy se mi ještě zdá sen o tom, že jsem v úzké těsné škvíře a velká pracka se sune ke mně.“

„To je mocný sen. Máš ještě jiné sny? Myslím sny o té době v tvém životě.“

„Ano, je takový sen, a je ještě děsivější, ale dá se těžko popsat. Nikdy si na něj přesně nepamatuju. Je to spíš pocit, pocit jako při zemětřesení.“ Mladá žena se otřásla. „Já nenávidím zemětřesení!“

Zelandona vědoucně přikývla. „A jiné takové sny?“

„Ne... vlastně ano, ale ten se mi zdál jen jednou, když se Jondalar zotavil ze svých ran a naučil mě mluvit...“

Zelandona zpozorněla a pohlédla na Marthonu, aby zjistila, jestli ji rovněž zarazilo tohle sdělení.

„Už jsem tedy trochu chápala,“ řekla Ajla. „Naučila jsem se hodně slov, ale jen s námahou jsem je spojovala dohromady. Tehdy se mi zdálo o mé matce, mé skutečné matce. Viděla jsem její tvář a ona ke mně mluvila. Pak mi šlo učení snadněji.“

„Ach... To je skutečně velmi důležitý sen,“ řekla Ta, která slouží. „Je vždycky významné, když Velká Matka Země k tobě ve snu přijde, ať už v jakékoliv podobě, ale zvlášť významné je to tehdy, když přijme podobu tvé vlastní matky, která k tobě promlouvá z příštího světa.“

Jondalar si vzpomněl na sen o Velké Matce Zemi, který se mu zdál, když ještě byl v Ajlině údolí. Byl to velmi zvláštní sen. Jednou bych měl o něm zelandoně vyprávět, pomyslel si.

„Když se ti tedy zdálo o Velké Matce Zemi, proč jsi ji pak neprosila, aby pomohla Thonolanovi najít cestu do příštího světa? Já nechápu, proč jsi vzývala ducha jeskynního medvěda, a ne Velkou Matku Zemi.“

„Nevěděla jsem nic o Velké Matce Zemi, dokud jsem se nenaučila vaši řeč a dokud mi o ní Jondalar nevyprávěl.“

„Ty jsi nevěděla nic o Doně, o Velké Matce Zemi?“ zeptala se užasle Folara. Nikdo ze Zelandonců nikdy neslyšel o člověku, který by neznal pod nějakým jménem nebo v nějaké podobě Velkou Matku Zemi. Všichni byli naprosto ohromeni.

„Klan uctívá Ursuse, Velkého jeskynního medvěda,“ řekla Ajla. „Proto jsem vzývala Ursuse, aby doprovodil mrtvého muže – jehož jméno jsem tehdy ještě neznala –, i když nepatřil ke klanu.“

Požádala jsem o pomoc i ducha jeskynního lva, protože to je můj totem.“

„Dobře,“ řekla zelandona, „když jsi ji neznala, pak jsi učinila, co za těchto okolností bylo možné. Já jsem přesvědčená, že to pomohlo.“ Zelandona ale byla zneklidněná víc, než dala najevo. Jak bylo možné, že dítě Velké Matky Země ji neznalo?

„I já mám totem,“ řekl Vilomar. „Zlatého orla.“ Trochu se v sedu napřímil. „Moje matka mi vyprávěla, že když jsem byl ještě kojenec, popadl mě orel a chtěl mě odnést. Jí se ale podařilo mě chytit a pevně mě držela. Jizvy od pařátů orla ještě mám. Zelandona mi řekla, že orel ve mně poznal tvora svého druhu. U Zelandonců má jen málo lidí vlastní totem, ale říká se, že kdo ho má, má velké štěstí.“

„Taky jsi štěstí měl, že jsi vyvázl životem,“ řekl Joharan.

„A já měla štěstí,“ řekla Ajla, „že jsem unikla jeskynnímu lvu, který zanechal stopy na mé noze – stejně jako u Jondalara. Myslím, že jeho totem je taky jeskynní lev. Co si o tom myslíš ty, zelandono?“

Od té doby, kdy byla Ajla schopná mluvit s Jondalarem, mu opakovaně vysvětlovala, že si ho vyvolil duch jeskynního lva, ale on se odmítal k tomu vyjádřit. Totemy zřejmě neměly pro jeho lidi takový význam jako pro klan, ale pro Ajlu byly velmi důležité. Nechtěla se v tomto směru vzdát žádné naděje.

Klan totiž věřil, že totem muže musí být silnější než totem ženy, aby mohla dostat dítě. To byl taky důvod, proč Ajlin silný mužský totem Izu tolik zneklidnil. Přes tento silný totem Ajla porodila syna, ale během těhotenství, při porodu, a jak se mnozí domnívali i potom, z toho vyplynuly velké těžkosti. Lidé klanu věřili, že její syn je poznamenaný neštěstím – což se potvrdilo tím, že jeho matka neměla druha a že se nenašel žádný muž, který by ho mohl vychovat tak, jak se patřilo. Teď, když byla znovu těhotná, chtěla mít jistotu, že ani dítěti, které v ní Jondalar probudil k životu, ani jí samé nehrozí žádné nebezpečí. Naučila se toho sice hodně o Velké Matce Zemi, ale nezapomněla na to, co se naučila v klanu. Pokud i Jondalar stál pod ochranou jeskynního lva, pak byl jeho totem jistě dost silný a ona přivede na svět zdravé dítě, kterému nic nebude bránit v tom, aby vedlo normální život.

Něco v Ajlině tónu vzbudilo zelandoninu pozornost. Zkoumavě pohlédla na mladou ženu. Bylo jí jasné, že si přeje, aby měl Jondalar totem jeskynního lva, že ten totem je pro ni velmi

důležitý. Pro lidi klanu, kteří ji vychovali, musí mít totemové duchové mnohem větší význam, než mají pro nás, pomyslela si. Pravděpodobně je jeskynní lev skutečně jeho totemem a nemůže být na škodu, když si lidé myslí, že je štěstím požehnaný. To je zřejmé i beztak, když se dokázal vrátit.

„Myslím, že máš pravdu, Ajlo,“ řekla zelandona. „Jondalar si může činit nárok na jeskynního lva jako na svůj totem, stejně jako na štěstí, které je s tím spojeno. Bylo to pro něho velké štěstí, že jsi byla na místě, když tě potřeboval.“

„Já ti to říkala, Jondalare!“ usmála se Ajla a bylo vidět, jak si oddechla.

Proč jen přikládá ona nebo ten její klan duchu jeskynního lva nebo jeskynního medvěda takový význam? uvažovala zelandona. Všichni duchové jsou důležití, duchové zvířat, a dokonce rostlin nebo hmyzu, ale Velká Matka jim všem darovala život. Kdo jsou tihle lidé, tenhle klan?

Zeptala se: „Když jsi žila v onom údolí, o kterém jsi mluvila, kde byl tou dobou klan, který tě vychoval?“

„Ano, to bych taky rád věděl,“ připojil se Joharan. „Nepředstavil tě Jondalar jako Ajlu z Mamutonů?“

Folara dodala: „Říkala jsi, že jsi kdysi Matku neznala, ale když jsme se pozdravili, mluvila jsi o Velké Matce všeho života. To je taky jedno z našich jmen pro Donu.“

Ajla hleděla postupně z jednoho na druhého a nakonec na Jondalara. Cítila, jak se jí zmocňuje panika. Připadalo jí, že na Jondalarově tváři vidí náznak úsměvu, jako by se těšil na to, jak její upřímné odpovědi všechny uvedou v úžas. Ještě jednou jí stiskl ruku, neřekl ale nic a napjatě čekal na její odpověď. Trochu se uvolnila.

„Lidé klanu žili na jižním konci výběžku, který zasahuje daleko do moře Beran. Krátce před smrtí mi řekla Iza, abych šla hledat své vlastní lidi. Že žijí na pevnině na severu. Vypravila jsem se je hledat, ale nemohla jsem je najít. Když jsem dorazila do údolí, bylo už léto skoro pryč a já se chtěla vyhnout tomu, aby mě zima překvapila nepřípravenou. To údolí bylo dobré místo, chráněné před větrem a s potokem, mnoha rostlinami a zvířaty, a dokonce s malou jeskyní. Rozhodla jsem se tam strávit zimu a nakonec jsem tam zůstala celé tři roky. Jen Víha a Drobek mi dělali společnost. Možná jsem čekala na Jondalara,“ řekla a usmála se na něho.

„Našla jsem ho pozdě na jaře,“ pokračovala. „Když se natolik zotavil, že se mohl vydat na cestu, blížil se už konec léta. Rozhodli jsme se, že podnikneme jen malou průzkumnou cestu. Každou noc jsme strávili na jiném místě a vzdálili jsme se od údolí víc, než jsem to kdy udělala já. Potkali jsme Taluta, náčelníka tábora Lva, a on nás pozval, abychom byli jejich hosty. Zůstali jsme u nich až do začátku následujícího léta a během té doby mě Mamutoni přijali za svou. Chtěli, aby i Jondalar zůstal a stal se jedním z nich, ale on už tehdy měl v úmyslu vrátit se domů.“

„To jsem opravdu ráda,“ řekla Marthona.

„Ty jsi zřejmě skutečně požehnána štěstím, když tě tolik lidí chtělo přijmout k sobě,“ řekla zelandona. Poslouchala ten neobvyklý příběh, který Ajla vyprávěla, s úžasem, ale i s pochybami. Nebyla sama se svými výhradami. Všechno znělo tak neuvěřitelně a ona měla nadále víc otázek, než dostala odpovědí.

„Já jsem přesvědčená, že to nejdřív byl nápad Necije – to je Talutova družka. Myslím, že ona ho přemluvila, protože jsem pomohla Rydagovi, když měl... když byl v nouzi. Byl slabý na...“ Ajla neznala správná slova, a to ji mrzelo. Jondalar ji je nenaučil. Mohl by jí vyjmenovat přesná označení pro různé druhy pazourku nebo pro to, jak se tvarují nástroje a zbraně. Ale výrazy, které souvisely s léčením a léky, nepatřily do jeho slovní zásoby. Obrátila se na něho a zeptala se mamutonsky: „Jaké je vaše slovo pro náprstník? Pro tu rostlinu, kterou jsem vždycky sbírala pro Rydaga?“

Řekl jí to, ale ještě dřív, než to Ajla stačila zopakovat a dál vysvětlovat, zelandona pochopila, co se tehdy stalo. Jakmile slyšela Jondalara říct jméno rostliny, měla před očima možnosti jejího užití. Měla dost přesnou představu o tom, že u člověka, o němž Ajla mluvila, šlo o slabost orgánu, který pumpuje krev po těle. Srdce bylo možné podpořit, když se z náprstníku získala vhodná látka. Taky jí bylo pochopitelné přání přijmout mezi sebe léčitelku, která je tak znalá, že dokáže poměrně nebezpečnou rostlinu, jako je náprstník, užitečně využít. Kromě toho se dalo předpokládat, že když je někdo v tak vysokém postavení, jako je družka náčelníka, může rychle dosáhnout Ajlina přijetí. Nechala Ajlu vysvětlit, co už sama uhodla, a pak se zeptala, aby si potvrdila poslední dohad: „Byl Rydag dítě?“

„Ano,“ odpověděla Ajla a na chvíli na něho se smutkem myslela.

Zelandoně připadalo, že teď rozumí vztahu mezi Ajlou a Mamutony, ale ta věc s klanem ji stále ještě mátla. Rozhodla se, že se k tomu tématu vrátí ještě trochu jinak: „Teď už vím, že máš velké léčitelské znalosti, Ajlo, ale ti, kteří se domohou takového zvláštního vědění, často nosívají znamení, podle kterého je lidé poznají. Takové, jako je toto.“ Dotkla se tetování na svém čele nad levým spánkem. „U tebe takové znamení nevidím.“

Ajla si pozorně prohlédla tetování. Byl to obdélník, který byl rozdělen do dvou řad vždy po třech menších, téměř čtvercových obdélnících. Čtyři příčné čáry přesahovaly nahoře obrys obdélníku, takže kdyby se spojily čarou, vznikla by třetí řada malých, skoro čtvercových obdélníků. Obrisy byly tmavé, ale tři obdélníky byly vymalované červenými tóny a jeden žlutě. U několika lidí, které tady potkala, viděla různá tetování, mezi jiným u Marthony, Joharana a Vilomara. Nevěděla, jestli ty znaky měly pokaždé zvláštní význam, avšak po zelandonině vysvětlení jí to připadalo pravděpodobné.

„Mamot měl znamení na tváři,“ řekla Ajla a ukázala místo na vlastní tváři. „Tak tomu bylo u všech mamotů. Někteří nosili ještě jiné znaky. Já bych taky nějaké znamení dostala, kdybych zůstala. Brzy potom, co mě mamot přijal, mě začal vyučovat, ale když jsem odcházela, tak nebylo mé zasvěcení ještě dokončeno, proto jsem nikdy nebyla tetovaná.“

„Ale říkala jsi přece, že tě přijala družka náčelníka?“

„Předpokládala jsem stejně jako Necije, že mě přijme ona, ale při obřadu pak najednou mluvil mamot o ohništi Mamuta, ne o ohništi Lva. Pak mě tedy přijal on sám.“

„Je tenhle mamot Ten, kdo slouží Matce?“ zeptala se zelandona a pomyslela si: Byla tedy na cestě stát se Tou, která slouží.

„Ano, tak jako ty. Ohniště Mamuta bylo jeho ohniště a ohniště Těch, kteří slouží Matce. Většina se jich rozhodne pro ohniště Mamuta nebo se domnívají, že jsou pro to vyvolení. Mně řekl mamot, že jsem se pro ně narodila.“ Trochu se začervenala a dívala se stranou. Bylo jí trochu trapné mluvit o něčem, co jí bylo dáno a co si sama nezasloužila. Musela myslet na Izu, která se ji s velkou pečlivostí snažila vychovat jako dobrou ženu klanu.

„Myslím, že tvůj mamot byl chytrý muž,“ řekla zelandona. „Říkala jsi ale, že ses léčitelské schopnosti naučila od ženy z klanu,

která tě vychovala. Ti snad nemají nějaký znak, podle kterého by se poznala hodnota a postavení osoby?“

„Když mě uznali jako léčitelku klanu,“ odpověděla Ajla, „dali mi černý kámen, abych ho uchovávala ve svém amuletu. Léčitelka se ale neoznačuje tetováním nebo něčím takovým, co je vidět. Taková znamení jsou vyhrazena totemům, když se chlapec stává mužem.“

„Jak potom poznají lidé léčitelku, když potřebují její pomoc?“

O tom Ajla nikdy neuvažovala. Chvilí přemýšlela. „Léčitelka nemusí mít žádné označení. Ostatní prostě vědí o jejím zvláštním postavení a vždycky je uznávají. Iza měla nejvyšší postavení mezi ženami klanu a stála dokonce výš než Brunova družka.“

Zelandona potřásla hlavou. Stále ještě nechápala, co Ajla mínila, i když si zřejmě myslela, že podala dostatečné vysvětlení. „Popisuješ to jistě správně, ale podle čeho poznají lidé, jestli mají co dělat s léčitelkou?“

Ajla se snažila to ještě víc ozřejmit: „Podle jejího postavení. Podle postavení, které zaujme, když je tlupa na cestě, podle místa, kde stojí, když jí, podle znamení, které udělá, když... mluví, podle znamení, které udělají ostatní, když se na ni obrací.“

„Není to příliš obtížné? Tohle užívání postavení a znamení?“ zeptala se zelandona.

„Pro ně ne. To je způsob, jak lidé klanu mluví. Znameními. Oni nemluví jako my slovy.“

„Ale proč ne?“ chtěla vědět Marthona.

„Neumějí to. Nedokážou vyslovit všechny hlásky, které ovládáme my. Některé ano, ale ne všechny. Mluví rukama a celým tělem.“

Jondalar viděl, že zmatek jeho matky a druhých roste a že už Ajla neví jak dál. Dospěl k závěru, že je na čase, aby vše vysvětlil.

„Ajla vyrostla u ploskolebců, matko,“ řekl.

Následovalo nechápavé mlčení.

„U ploskolebců? To jsou přece zvířata!“ zvolal Joharan. „Ne, to nejsou,“ odporoval Jondalar.

„Ale samozřejmě že to jsou zvířata,“ řekla Folar. „Neumějí mluvit!“

„Dokážou mluvit, ale nemluví jako ty a já,“ řekl Jondalar. „Já dokonce trochu umím jejich řeč a Ajla přirozeně mnohem lépe než já. Když řekla, že jsem ji naučil mluvit, tak to taky tak myslela.“ Pohlédl na zelandonu, protože si všiml, jak ji předtím zarazila

Ajlina záhadná věta. „Zapomněla řeč, kterou znala jako dítě, a uměla mluvit už jenom podle způsobu klanu. Klan, to jsou ploskolebci. Sami sobě říkají klan.“

„Ale jak si mohou dát jméno, když mluví rukama?“ ptala se Folara.

„Oni mají některá slova,“ odpověděla Ajla, „jen nedokážou říct všechno. Oni dokonce ani neslyší všechny hlásky, které my vyslovujeme. Dokážou je jen pochopit, když je slyší odmalička a zvyknou si na ně.“ Myslela na Rydaga, který rozuměl všemu, co se říkalo, i když to nedokázal zopakovat.

„To jsem nevěděla, že mají sami pro sebe jméno,“ řekla Marthona. Pak ji napadlo něco jiného: „Jak ses mohl dorozumět s Ajlou, Jondalare?“

„Nejdřív vůbec ne,“ řekl, „a zpočátku to taky nebylo vůbec nutné. Ajla věděla, co je třeba udělat. Já byl zraněný a ona o mě pečovala.“

„Chceš tím snad říct,“ namítla zelandona, „že se naučila léčení ran, které ti způsobil jeskynní lev, od ploskolebců?“

Ajla se ujala slova: „Jak už jsem řekla, Iza pocházela z nejváženějšího rodu léčitelů v celém klanu. Ona byla mou učitelkou.“

„Mně připadá celá ta věc o chytrých ploskolebcích těžko uvěřitelná,“ řekla zelandona.

„Mně ne,“ prohlásil Vilomar.

Všechny hlavy se otočily k němu.

„Já je rozhodně nepovažuji za zvířata, a to už dávno. Na svých cestách jsem jich viděl příliš mnoho.“

„Proč jsi nám o tom nikdy nevyprávěl?“ zeptal se Joharan.

„Nikdy k tomu nebyla příležitost,“ řekl Vilomar. „Nikdo se na to neptal a já jsem o tom nikdy moc nepřemýšlel.“

„Co tě přivedlo k tomu, abys změnil své mínění, Vilomare?“ zeptala se zelandona. Musela přijít na kloub tomuhle ohromujícímu sdělení, které vyslovili Jondalar a ta cizinka.

„Počkej, musím o tom uvažovat. Už to bude hodně let, kdy jsem poprvé začal pochybovat o tom, že jsou to zvířata,“ řekl Vilomar. „Byl jsem sám na cestě jihozápadním směrem odtud. Počasí se najednou prudce změnilo, nečekaně udeřila zima a já pospíchal domů. Putoval jsem dál, až už byla skoro tma, a přenocoval jsem u malé říčky, kterou jsem chtěl druhého dne ráno překročit. Když jsem se probudil, viděl jsem, že jsem se utábořil

přímo proti skupině ploskolebců. Měl jsem z nich strach – víte přece, co se povídá –, takže jsem je nespouštěl z očí pro případ, že by na mě chtěli zaútočit.“

„Co udělali?“ zeptal se Joharan.

„Nic, chovali se přesně tak, jak bychom to udělali my. Samozřejmě věděli, že tam jsem, ale byl jsem sám, takže jsem je nemohl nijak ohrozit. Zdálo se, že mají naspěch. Donesli vodu na vaření, udělali něco horkého k pití a pak sbalili stany. Stany mají ostatně jiné než my, jsou nižší a jsou těžko vidět. Všechno si naložili na záda a rychle zmizeli.“

„Poznal jsi, jestli s nimi byly ženy?“ zeptala se Ajla.

„Bylo dost zima a oni byli oblečení. Protože oni skutečně mají oblečení. V létě se to tak nepozná, protože toho na sobě moc nemají, a v zimě je zase sotva kdo zahlédne. My sami přece nejsme v zimě tak často na cestě a nechodíme nijak daleko, a u nich to určitě bude taky tak.“

„Máš pravdu,“ řekla Ajla, „neradi opouštějí jeskyni, když je chladno nebo leží sněh.“

„Viděl jsem vousy, ale nejsem si jistý, jestli je měli všichni,“ řekl Vilomar.

„Mladí muži přece ještě vousy nemají. Byli mezi nimi někteří, kteří nesli na zádech koš?“

„Myslím, že ne,“ řekl.

„Ženy klanu nechodí na lov, ale když se muži vydají na lov někam dál, jdou často ženy s nimi, aby usušily maso a pak je odnesly. Zřejmě to tedy byla skupina, která lovila jen v nejbližším okolí a byla složená jen z mužů.“

„Taky jsi to dělala?“ zeptala se Folara. „Byla jsi na takové dlouhé lovecké výpravě?“

„Ano, jednou jsem s nimi dokonce byla na lovu mamutů,“ řekla Ajla, „ale ne proto, abych se sama účastnila lovu.“

Jondalar s potěšením zjistil, jak jsou jeho lidé zvědaví. Byl přesvědčený, že mnozí budou pobouřeni, ale oni měli opravdu zájem dozvědět se něco o ploskolebcích... o klanu.

„Joharane,“ řekl Jondalar, „jsem rád, že jsme se dostali na tohle téma, protože jsem ti beztak chtěl vyprávět něco, co bys měl vědět. Cestou sem, krátce před tím, než jsme překročili na východě ledovec, jsme potkali dva mladé lidi z klanu. Řekli nám, že několik tlup plánuje setkání, při němž chtějí mluvit o nás a o problémech, které s námi mají. Oni nám říkají ,ti Druzí‘.“

„Já nemůžu uvěřit, že nám vůbec nějak říkají,“ řekl Joharan, „nemluvě o tom, že mají setkání, na nichž se o nás radí.“

„Měl bys tomu raději věřit, protože v opačném případě se možná dostaneme do potíží.“

Nyní mluvil jeden přes druhého: „Co tím míníš?“

„O jakých potížích mluvíš?“

„Jsme v nějakém nebezpečí?“

„Já vím o případu v kraji Losadunajů. Banda mladých rváčů z různých jeskyní začala provokovat ploskolebce... muže klanu. Pokud vím, začalo to před několika lety tím, že se zmocnili jednoho jediného a toho pak hnali před sebou, jako by ho chtěli uštvat jako nosorožce. S muži klanu se ale nedá žertovat. Jsou chytrí a velmi silní. Těm mladým rváčům to brzy došlo, když chytili jednoho nebo dva a ti jim uštědřili lekci. Takže se pustili do žen. Ženy klanu zpravidla nebojují, a tak to rváče tolik nebavilo, postrádali napětí. Aby to bylo zajímavější, nutili ženy klanu... no, o slastech se v tomhle případě asi nedá mluvit.“

„Cože?“

„Rozumíš mi dobře,“ řekl Jondalar.

„Velká Matko!“ ujelo zelandoně a Marthona zašeptala: „To je strašné!“

„Odporné!“ zvolala Folara znechuceně. „Hnusné!“ zasyčel Vilomar.

„To si lidé klanu taky myslí,“ řekl Jondalar. „Už to dlouho nebudou trpět, a jakmile zjistí, že proti tomu něco mohou udělat, určitě si od nás nedají nic víc líbit. Cožpak se neříká, že tyhle jeskyně kdysi patřily jim? Co kdyby je zase chtěli získat zpátky?“

„To jsou jen řeči, Jondalare,“ řekla zelandona. „Ve starých příbězích a legendách se nenajde nic, co by to potvrzovalo. Tam se mluví jen o medvědech.“

Ajla mlčela, ale pro sebe si pomyslela, že by možná na tom mohlo být něco pravdy.

„Rozhodně naše obydlí nedostanou,“ řekl Joharan. „Tohle je náš domov, území Zelandonců.“

„Je tu ale ještě něco jiného,“ pokračoval Jondalar, „co bys měl vědět a co by se mohlo vyvinout k našemu prospěchu. Podle Gubana – tak se jmenoval ten muž klanu...“

„Oni mají jména?“ žasl Joharan.

„Samozřejmě že mají jména,“ odpověděla Ajla, „tak jako lidé v mé tlupě. On se jmenoval Guban, ona Jorga.“ Vyslovila jména

zcela po způsobu klanu, s drsnými hlubokými hrtanovými hláskami. Jondalar se usmál. To dělá naprosto vědomě, pomyslel si.

Jestli je tohle způsob, jak mluví, pomyslela si zelandona, pak je mi jasné, odkud má Ajla ten přízvuk. Zřejmě tedy mluví pravdu, když říká, že u nich vyrostla. Ale naučila se léčit skutečně od nich?

„Chtěl jsem ti říct, Joharane, že Guban,“ Jondalarova výslovnost byla srozumitelnější, „mi vyprávěl, že někteří lidé, nevím z kterých jeskyní, se obrátili na určité tlupy s návrhem, aby s námi obchodovaly.“

„Obchodovat! S ploskolebci!“ řekl Joharan.

„A proč ne?“ řekl Vilomar. „Myslím, že by to mohlo být zajímavé. Samozřejmě to závisí na tom, co nám mohou nabídnout.“

„Tady promluvil obchodník!“ řekl Joharan.

„Když už jsme u toho,“ pokračoval Vilomar, „co podniknou Losadunajové proti těm mladým rváčům? My přece obchodujeme s Losadunaji. Mně se vůbec nelíbí představa, že by naše obchodní výprava při sestupu z druhé strany ledovce mohla narazit na pomstychtivé ploskolebce.“

„Když jsme... když jsem,“ opravil se Jondalar, který se už nechtěl zmiňovat o Thonolanovi, „před pěti lety poprvé slyšel o těch případech, tak se toho moc nepodnikalo. Bylo známo, že se to ještě děje. Mnozí muži stále ještě mluvili jen o projevech mladicky vznětlivé povahy, ale Laduni byl skutečně velmi pobouřen, když o tom vyprávěl. Později už to bylo horší. Při zpáteční cestě jsme byli ještě jednou hosty Losadunajů. Muži klanu přešli k tomu, že začali své ženy doprovázet a chránit, když sbíraly potravu, a ti rozpustili mladíci se už neodvažovali muže klanu provokovat tím, že by znásilňovali jejich ženy. Takže přepadli jednu mladou ženu z Laduniho jeskyně a zmocnili se jí – všichni společně – ještě před jejím obřadem První slasti.“

„Ach ne! Jak jen to mohli udělat, Jonde?“ zvolala Folara a rozplakala se.

„Za to je stihne zatracení Velké Matky!“ zahřměl Joharan.

„Ano, nic jiného si nezaslouží!“ řekl Vilomar.

„Jsou to vyvrhelové!“ vybuchla zelandona. „Neumím si představit trest, který by byl pro ně dost zlý.“

Marthona si položila ruce na prsa a byla zděšená tak, že ze sebe nevypravila ani slovo.

Ajla tehdy taky velmi soucítila s přepadenou mladou ženou a snažila se zmírnit její utrpení, ale snad právě proto jí teď neušlo, jak odlišně Jondalarovi lidé prožívají a posuzují stejné činy: přepadení losadunajské dívky v nich vyvolalo mnohem prudší rozhořčení než násilnosti na ženách klanu. Když se zlo týkalo žen klanu, byli jen znechuceni, ale když šlo o někoho z nich, byli pobouřeni bez sebe.

Víc než všechno, co až dosud viděla a slyšela, jí tohle ozřejmilo, jak velká je propast mezi klanem a Druhými lidmi. Uvažovala ale, jak by na to ona sama pohlížela, kdyby – i když to bylo nepředstavitelné – banda mužů klanu něco tak strašného udělala ženě Zelandonců.

„Můžete být jisti, že Losadunajové už zatím něco proti těmto zkaženým mužům podnikli,“ řekl Jondalar. „Matka mladé ženy žádá krevní mstu proti jeskyni, z níž pochází hlava bandy.“

„Ach, to jsou špatné zprávy. A je to těžká situace pro náčelníky,“ povzdechla si Marthona.

„Matka ale na to má právo!“ prohlásila Folar.

„Ano, ovšem že má,“ řekla Marthona, „ale nějaký příbuzný nebo celá jeskyně se postaví na odpor, takže možná dojde k bojům, při nichž bude někdo zabit, a to pak znovu vyžaduje pomstu. Kdo ví, kam až to nakonec povede! Co udělají, Jondalare?“

„Někteří náčelníci vyslali běžce s poselstvím,“ řekl Jondalar, „a mnozí se sešli a radili se. Shodli se na tom, že stopaři musí najít ty mladíky, aby je pak od sebe oddělili a bandu rozprášili. Pak se má každá jednotlivá jeskyně zabývat těmi, kteří pocházejí od nich. Zřejmě jim budou uloženy těžké tresty, ale dostanou i možnost, aby si své provinění odpykali.“

„To zní jako dobrý plán,“ řekl Joharan, „především jestli s tím všichni souhlasí, a to i jeskyně, odkud pochází vůdce té bandy. A jestli ti mladíci nebudou klást příliš velký odpor, až je vypátrají...“

„Tím vůdcem si nejsem jistý, ale myslím, že ostatní už chtějí domů a budou souhlasit s jakoukoliv podmínkou, jen když budou přijati zpátky. Vypadali vyhladověle, byli zmrzlí a špinaví a nezdálo se, že by se cítili právě dobře.“

„Ty jsi je tedy viděl?“ zeptala se Marthona.

„Ano, když jsme narazili na ten pár z klanu. Právě přepadli tu ženu, protože muže nejdříve neviděli. On vylezl na vysokou skálu, aby pátral po zvěři, a seskočil, když přepadli jeho družku. Zlomil si přitom nohu, ale přesto se ze všech sil bránil. V tom okamžiku

jsme právě náhodou přišli. Nebylo to daleko ledovce, který jsme chtěli překročit.“ Jondalar se usmál. „Pro Ajlu, Vlka a mě společně s dvojicí klanu bylo snadné je okamžitě zahnat na útěk. Ti mladíci už v sobě nemají příliš bojovného ducha. Protože jsme u sebe měli Vlka a koně a kromě toho jsme věděli, kdo jsou oni, oni naopak ale nevěděli nic o nás, nahnali jsme jim zřejmě pořádný strach.“

„Ano,“ řekla zelandona zamyšleně, „to si umím představit.“

„Mně byste taky nahnali strach,“ prohlásil Joharan suše.

„Ajla přemluvila muže klanu, aby jí dovolil srovnat mu nohu,“ pokračoval Jondalar. „Na několik dní jsme se společně utábořili. Já mu udělal berle, o které se při chůzi mohl opírat, když se rozhodl vydat na cestu domů. Většinou sice vedla rozhovor Ajla, ale i já jsem s ním mohl trochu mluvit. Myslím, že jsem se pro něho stal něčím jako bratrem.“

„Tak mě napadá,“ řekla Marthona, „kdybychom měli mít těžkosti s těmi – jak že si říkají? Lidé klanu? – s těmi lidmi a když je možné se s nimi tak dalece dorozumět, že se s nimi dá dokonce vyjednávat, pak by to zřejmě byla velká pomoc, Joharane, mít tu někoho, jako je Ajla, která s nimi dokáže mluvit.“

„To mě taky napadlo,“ řekla zelandona. Myslela na to, jaký strach u lidí vyvolávala Ajlina zvířata a jak by se toho dalo využít.

„To je samozřejmě pravda, matko,“ řekl Joharan, „ale já si jen těžko zvyknu na představu, že bych měl s ploskolebci mluvit nebo je i jen nazývat jinak než ploskolebci, a nejsem jediný, komu by to dělalo potíže.“ Odmlčel se a potřásl zamyšleně hlavou. „Když mluví rukama, jak se může vědět, jestli skutečně mluví a prostě jen tak rukama nemávají?“

Všechny oči se zaměřily na Ajlu, ale ta se s tázavým pohledem obrátila na Jondalara.

„Myslím, že bys jim to měla předvést,“ řekl. „Třeba bys mohla současně mluvit, jako jsi to dělala, když jsi mluvila s Gubanem a překládala to pro mě.“

„A co mám říct?“

„Mohla bys je prostě pozdravit, tak, jako bys byla Guban.“

Ajla uvažovala. Ne, nemohla je pozdravit tak, jak by to udělal Guban, protože ženy vždycky zdraví jinak než muži. Mohla udělat gesto pozdravu, které bylo vždycky stejné. Ostatně se nikdy neprovádělo jen toto gesto samotné, vždycky bylo s něčím spojené, a to záviselo na tom, kdo zdravil a komu byl pozdrav určen. Kromě toho neexistovalo gesto, kterým by člen klanu mohl pozdravit

někoho z Druhých lidí, alespoň je neznala. Možná by si ale mohla vymyslet, jak by takové gesto mělo vypadat, pokud by to někdy bylo nutné. Vstala a postavila se tak, aby na ni všichni viděli.

„Tato žena vás chce pozdravit, Druzí lidé,“ začala, ale pak se zarazila. „Možná bych měla raději říct – lidé Matky.“ Uvažovala, které gesto by asi klan užil, aby to vyjádřil.

„Zkus to s dětmi Matky nebo dětmi Velké Matky Země,“ navrhoval Jondalar.

Přikývla a začala znovu od začátku. „Tato žena... jménem Ajla vás chce pozdravit, děti Dony, Velké Matky Země.“ Své jméno a jméno Matky vyslovila tónem a typickými hláskami klanu, zatímco ostatní slova v zelandonštině říkala a současně představovala formálními gesty klanové řeči.

„Tato žena doufá, že jednoho dne budete pozdraveni někým z klanu Velkého jeskynního medvěda a že pozdrav bude opětován. Mog-ur řekl této ženě, že klan je velmi starý a že jeho vzpomínky sahají daleko. Klan tu už byl, když přišli noví lidé. Těmto novým lidem, kteří nepatřili ke klanu, se začalo říkat ti Druzí. Klan se rozhodl jít svou vlastní cestou a Druhým se vyhýbat. Tak to lidé klanu vždycky dělali a zvyklosti klanu se mění jen velice pomalu. Někteří z klanu ale začnou se změnami, takže vzniknou nové zvyky. Až se tak stane, tato žena doufá, že změny nezpůsobí škodu ani klanu, ani Druhým.“

Překlad v zelandonštině říkala tlumeným monotónním hlasem, tak přesně a s tak nepatrným akcentem, jak jen mohla. Díky slovům bylo naslouchajícím jasné, že jen tak libovolně nemává rukama. Cílená gesta, která naznačovala pohyb – jemná změna polohy těla, hrdé zvednutí nebo pokorné sklonění hlavy, dokonce pozvednutí obočí –, na sebe měkce a půvabně navazovala. I když naslouchající nedokázali rozluštit smysl každého gesta, bylo přesto patrné, že tyto pohyby něco znamenají.

Celkový dojem byl úžasný. Marthoně přebíhal mráz po zádech. Pohlédla na zelandonu, která její pohled opětovala a pak přikývla. I ona byla uchvácená. Jondalar, který shromážděné bedlivě pozoroval, viděl, jak velký dojem Ajla na všechny udělala. Joharan ji sledoval s široce rozevřenými očima, bez dechu a se zkrabatělým čelem. Vilomar se tiše usmíval a souhlasně přikyvoval a Folara přímo zářila. Byla tak nadšená, že se i Jondalar musel usmát.

Ajla se opět posadila na zkřížené nohy ke stolu. Lehkost, s jakou usedla, teď byla nápadnější než před jejím představením. Kolem stolu zavládlo rozpačité ticho. Nikdo nevěděl, co by měl říct. Všichni měli pocit, že potřebují čas k přemýšlení.

Nakonec Folar a ticho přerušila. „To bylo nádherné, Ajlo! Překrásné, téměř jako tanec!“

„Pro mě je těžké to vidět takhle, protože to je prostě jejich způsob řeči,“ odpověděla Ajla. „Ale samozřejmě si ještě pamatuju, jak ráda jsem sledovala vyprávěče příběhů.“

„Bylo to velmi působivé,“ řekla Marthona a pak pohlédla tázavě na svého syna: „Ty to umíš taky, Jondalare?“

„Ne tak dobře jako Ajla. Ale naučila to lidi v táboře Lva, aby se mohli dorozumět s Rydagem. Při letním setkání pak zažili i spoustu legrace, když spolu mohli mluvit tak, aby druzí nerozuměli.“

„Rydag – nebyl to ten chlapec s nemocným srdcem?“ zeptala se zelandona. „Proč nemohl mluvit jako ostatní?“

Jondalar a Ajla na sebe pohlédli, a Ajla pak řekla: „Rydag byl z poloviny dítě klanu a měl stejné potíže jako lidé klanu, aby vyslovil určité hlásky. Proto jsem naučila jeho a tábor Lva řeč klanu.“

„Z poloviny dítě klanu?“ řekl Joharan. „Chceš říct, že byl z poloviny dítě ploskolebců? Takový hnus! Byla to tedy zrůda!“

„Bylo to dítě!“ odporovala Ajla prudce a rozzlobeně po něm blýskla očima. „Tak jako každé jiné dítě. Žádné dítě není hnusné!“

Její výbuch Joharana zarazil. Teprve pak si uvědomil, že ji přece ploskolebci vychovali, a pochopil, proč byla tak pobouřená. Vykoktal omluvu: „Já... já... Promiň. Tohle si prostě myslí všichni.“

Zasáhla zelandona, aby zmírnila napětí. „Nesmíš zapomenout, Ajlo, že jsme ještě neměli čas strávit všechno, co jsi nám vyprávěla. Vždycky jsme se na lidi klanu dívali jako na zvířata, a na bytost, která je zpola člověk a zpola zvíře, jako na zrůdu. Jistě máš pravdu, že tenhle... Rydag byl dítě.“

Ano, pomyslela si Ajla, je to pro ně nové. A já sama moc dobře vím, jak se asi cítí – Jondalar mi to objasnil, když jsem se mu poprvé zmínila o Durkovi. Snažila se uklidnit.

„Byla bych ráda, kdybys mi víc objasnila ještě něco,“ pokračovala zelandona. Uvažovala, jak by měla položit svou

otázku, aby se cizinky nedotkla. „Žena jménem Necije byla družkou náčelníka, je to tak?“

„Ano.“ Ajla uhodla, kam směřuje, a pohlédla na Jondalara. Byla přesvědčená, že potlačuje úsměv. Dělal jí dobře, když si i on všiml, jak se mocná zelandona trochu kroutí, a potají se tím bavil.

„To dítě, ten Rydag, byl její syn?“

Jondalar by byl téměř raději, kdyby Ajla odpověděla na tuto otázku ano, protože by je to ještě víc donutilo přemýšlet. I jeho samotného stálo námahu, aby se zbavil jistých názorů, které tak říkajíc nasál s mateřským mlékem. Kdyby někdo jeho lidem řekl, že žena, která přivedla na svět „zrůdu“, může být přesto družkou náčelníka, určitě by to otrásl jejich pevně zakořeněnými názory. Čím víc o tom přemýšlel, tím víc byl přesvědčený, že je to jen a jen k dobru jeho lidí a k jejich bezpečí, když přijmou skutečnost, že lidé klanu jsou lidé jako oni.

„Ona ho kojila,“ vysvětlovala Ajla, „současně se svou vlastní dcerou. On byl synem ženy klanu, která byla sama a krátce po jeho porodu zemřela. Necije se ho ujala, stejně jako se Iza ujala mě, když jsem neměla nikoho, kdo by se o mě staral.“

Představa, že by se družka náčelníka dobrovolně ujala novorozeněte, které by přece bylo lepší nechat umřít s jeho matkou, byla pro Zelandonce neuvěřitelná. Následovalo mlčení: všichni se snažili strávit to, co slyšeli.

Vlk zůstal v údolí, kde se pásli koně, a prozkoumával nové území. Když už se dost dlouho rozhlížel, vrátil se na místo, které Ajla označila jako jeho domov a na něž se měl vždycky vrátit, když ji hledal. Jako všechna zvířata jeho druhu se Vlk pohyboval s lehkým půvabem a rychlostí, takže se zdálo, že se v Lesním údolí vznáší. Několik lidí tam právě trhalo maliny. Vlk se objevil mezi stromy jako strašidlo.

Muž, který ho spatřil jako první, vykřikl: „Vlk se blíží! A je sám!“ a už utíkal co nejrychleji pryč.

„Kde je mé dítě?“ vykřikla v panice mladá žena. Rozhlédla se, spatřila dcerušku, běžela k ní, popadla ji a odnášela.

Vlk doběhl ke stezce, která vedla z údolí na skalní římsu, a běžel pružným krokem nahoru, aniž ztratil tempo.

„Tamhle je! Mně se nelíbí, že ten vlk přichází sem, přímo k našim příbytkům,“ řekla jiná žena.

„Joharan řekl, že ho máme nechat volně přicházet a odcházet, jak se mu zlíbí, ale já si jdu raději pro oštěp,“ řekl muž. „Možná skutečně nikomu neublíží, ale já se na to rozhodně spoléhat nebudu.“

Když Vlk dorazil nahoru a zamířil přímo k Marthoninu obydlí, lidé mu uhýbali z cesty a vytvořili širokou uličku. Jeden muž převrhl několik košů, když se ve spěchu snažil jít čtyřnohému lovcovi z cesty. Vlk cítil strach lidí, a to se mu vůbec nelíbilo, ale běžel dál na místo, které mu Ajla určila.

Ticho v Marthonině obydlí bylo prudce přerušeno. Vilomar viděl, jak se závěs u dveří trochu odhrnul, a najednou vyskočil:

„Je tu vlk! Velká Matko, jak se sem dostal?“ zvolal, když sahal po zbrani.

„To je v pořádku, Vilomare,“ snažila se ho uklidnit Marthona. „On sem dovnitř smí.“ Folar zachytila pohled svého nejstaršího bratra a usmála se, a i když přítomnost zvířete Joharana stále ještě zneklidňovala, objevil se mu na tváři vědoucí úsměv.

„To je Ajlin Vlk,“ řekl Jondalar a zvedl se, aby zabránil možnému překotnému jednání druhých. Ajla zatím pospíchala ke vchodu, aby uklidnila polekané zvíře, které bylo na místě, na něž se mělo vrátit, překvapeno vzrušenými hlasitými výkřiky. Vlk stálh ocas mezi nohy, ježila se mu srst a cenil zuby.

Kdyby to zelandona dokázala, rovněž by rychle vyskočila jako Vilomar. Hlasité, hrozivé vrčení jako by směřovalo přímo na ni, a ona se celá roztřásla. I když už slyšela o Ajliných zvířatech a z dálky je viděla, nahnala jí tahle obrovská šelma, která pronikla do obytného prostoru, pořádný strach. Ještě nikdy neviděla vlka tak zblízka – v divočině šli vlci skupinám lidí z cesty.

S úžasem sledovala, jak se Ajla bez bázně sklání k vlkovi, bere ho kolem krku a konejšivě k němu promlouvá. Nejdřív byl vlk rozrušený a lízal ženě krk a tvář, když ho hladila, pak se ale skutečně uklidnil. To byla nejneuvěřitelnější ukázka nadpřirozených schopností, jakou kdy zelandona zažila. Jaké další tajemné dary asi měla tahle žena, která měla moc nad takovými zvířaty? Zelandoně při tom pomyšlení naskočila husí kůže.

Vilomar se pozvolna uklidnil, když mu Marthona a Jondalar domlouvali.

„Myslím, že bychom měli Vilomara a Vlka seznámit,“ řekla Marthona. „Co myslíš, Ajlo?“

„Zvlášť když spolu budou společně sdílet obydlí,“ řekl Jondalar. Vilomar na něho zíral s otevřenými ústy.

Ajla se zvedla, dala Vlkovi znamení, aby zůstal těsně za ní, a šla k Vilomarovi. „Vlk se s člověkem seznamuje tak, že se naučí znát jeho pach.“ Vzala Vilomarovu ruku. „Když natáhneš ruku, aby si k ní mohl čichnout...“

Vilomar ruku odtáhl a pohlédl na Marthonu: „Je to opravdu bezpečné?“

Jeho družka se usmála a sama natáhla ruku k Vlkovi. On k ní přičichl a pak ji olízl. „Pořádně jsi nás ale vylekal, Vlku, když jsi přišel takhle bez ohlášení a ještě tady uvnitř všechny neznáš,“ řekla mu.

Vilomar stále ještě trochu váhal, ale nemohl se nechat zahanbit Marthonou. Natáhl ruku. Zatímco mu ji Vlk očichával, řekla Ajla: „Vlku, to je Vilomar. Žije taky u Marthony.“ Vlk ruku olízl a tiše štěkl.

Vilomar ruku rychle odtáhl. „Proč to dělá?“

„Nevím jistě – možná že na tobě cítí Marthonu, kterou si velmi rychle oblíbil,“ řekla Ajla. „Zkus ho ještě jednou pohladit nebo podrbat.“

Vilomarovo váhavé hlazení Vlka zřejmě jen lechtalo, protože se najednou stočil do klubíčka, aby se mohl silněji podrbat za uchem. Ostatní se rozesmáli, protože zaujal tak málo důstojnou polohu. Když skončil, zamířil přímo k zelandoně.

Nedůvěřivě si ho přeměřovala, ale nehnula se z místa. Když se Vlk objevil u vchodu, dostala hrozný strach. Jondalar si všiml, že tam sedí jako zkamenělá. Ostatní měli starost o Vilomara, který vyskočil a vykřikl, takže si nevšimli tichého děsu zelandony. Ona byla jen ráda. Od Té, která slouží Matce, se očekávalo, že je neohrožená, a to ona skutečně taky byla. Nevzpomínala si, že by se kdy takhle polekala.

„Já myslím, že ví, že tě ještě nepotkal, zelandono,“ řekl Jondalar. „A protože tu bude bydlet, měli byste se rovněž spolu seznámit.“ Jeho pohled jí prozradil, že si všiml jejího zděšení, a ona mu to potvrdila přikývnutím.

„Ano, máš pravdu. Co mám udělat? Mám mu podržet ruku?“ Natáhla ji směrem k Vlkovi. Ten ji očichal a pak olízl. Poté ji bez varování vzal do zubů a držel ji s hlasitým vrčením v tlamě.

„Co to dělá?“ ptala se Folara. Ani ona ještě nebyla s Vlkem seznámena. „To zatím udělal jen u Ajly.“

„Nejsem si jistý,“ řekl Jondalar a trochu to v něm probudilo obavy.

Zelandona obdařila Vlka přísným pohledem a on ji pustil.

„Ublížil ti?“ zeptala se Folar. „Proč to udělal?“

„Ne, samozřejmě že mi neublížil,“ řekla zelandona, která se nijak nechystala ho pohladit. „Chtěl mi zřejmě ukázat, že se od něho nemusím ničeho bát. My si rozumíme.“ Pak pohlédla k Ajle, která opětovala její pohled. „Je spousta věcí, které bychom se o sobě navzájem měly dozvědět.“

„Ano, to je pravda. A já se na to těším,“ odpověděla Ajla.

„Vlk se ještě neseznámil s Folarou,“ připomněl Jondalar. „Pojď sem, Vlku, já ti teď představím svou malou sestřičku.“

Vlk odpověděl na jeho hravý tón a vrtěl ocasem. „To je Folar, Vlku,“ řekl Jondalar. Mladá žena rychle objevila, jak je zábavné zaobírat se Vlkem, hladit ho a drbat v týle.

„Teď jsem na řadě já,“ řekla Ajla. „Já bych chtěla být představena Vilomarovi a –“ otočila se k Té, která slouží Matce – „zelandoně, i když mi připadá, jako bychom se už znaly.“

Marthona předstoupila. „Samozřejmě. Zapomněla jsem, že jste si ještě nebyli řádně představeni. Ajlo, tohle je Vilomar, slavný cestující a obchodník Deváté jeskyně Zelandonců, druh Marthony, muž ohniště Folary, která je Donou požehnaná.“ Pak pohlédla na muže. „Vilomare, prosím, přivítej Ajlu z tábora Lva Mamutonů, dceru ohniště Mamuta, vyvolenou duchem jeskynního lva, chráněnou Velkým jeskynním medvědem, přítelkyni Vlka,“ – usmála se směrem ke zvířeti – „a dvou koní.“

Po všem tom, co Ajla vyprávěla a vysvětlila, chápali teď Jondalarovi lidé lépe, co znamenají její přízviska a příslušnosti, a měli pocit, že ji lépe znají. Už jim nepřipadala tak cizí. Vilomar a Ajla si podali ruce a pozdravili se vzájemně jménem Velké Matky slovy, která právě padla při obřadném představení. Vilomar ostatně nenazval Ajlu přítelkyní, ale matkou Vlka. Ajla si všimla už dřív, že lidé málokdy opakovali naprosto přesně znění obřadného představení, ale že je trochu obměňovali.

„Těším se na to, že uvidím koně,“ řekl Vilomar se srdečným úsměvem a stiskl Ajliny ruce, než je pustil. „Myslím, že připojím ke svému jménu vyvolený zlatým orlem. Koneckonců je to můj totem.“ Viděl Ajlin zářivý, omamný úsměv a pomyslel si: Je dobré vidět po té dlouhé době Jondalara a jsem za Marthonu rád, že

přivedl tuhle ženu, s kterou se chce spojit. Jestli přivede na svět děti, které budou jeho ducha, budou určitě okouzlující.

Jondalar považoval za vhodné, aby sám představil Ajlu a zelandonu. „Ajlo, tohle je zelandona, První mezi těmi, kteří slouží Velké Matce, je hlasem Dony, zástupkyně Té, která žehná, léčitelka, která poskytuje pomoc a uzdravuje, je nástrojem předků, duchovní vůdkyně Deváté jeskyně Zelandonců a přítelkyně Jondalara. Kdysi byla známa pod jménem Zolena.“ Poslední nepatřilo k zelandoniným obvyklým přízviskům, a on to taky řekl s úsměvem.

„Zelandono, tohle je Ajla z Mamutonů,“ začal představovat obráceným směrem, a nakonec dodal: „...která se brzy spojí s Jondalarem, jak doufám.“

To je dobře, že řekl „doufám“, pomyslela si zelandona, když se vztaženými rukama předstoupila. Protože toto spojení ještě neschválila. Vzala Ajliny ruce a zopakovala přízviska, která jí připadala nejdůležitější. „Jako hlas Dony, Velké Matky Země, tě vítám, Ajlo z Mamutonů, dcero ohniště Mamuta.“

„Jménem Mut, Matky všeho života, která je Donou v jiné podobě, tě zdravím, zelandono, První mezi těmi, kteří slouží Velké Matce Zemi,“ řekla Ajla. Když stály tyto dvě ženy proti sobě, přál si Jondalar toužebně, aby se staly přítelkyněmi. Žádnou z nich by si nechtěl znepřátelit.

„Teď musím jít. Vlastně jsem nechtěla zůstat tak dlouho,“ řekla zelandona.

„I já musím jít,“ řekl Joharan, naklonil se ke své matce, aby přešel svou tvář po její, a pak se zvedl. „Před dnešní večerní slavností je třeba zařídit ještě spoustu věcí. A zítra, Vilomare, mi musíš vyprávět, jak dopadl obchod.“

Když zelandona a Joharan odešli, zeptala se Marthona, jestli si Ajla nechce před slavností trochu odpočinout.

„Cítím se špinavá po cestě. Ze všeho nejraději bych si teď zaplavala, trochu se zchladila a umyla se. Roste tu někde nablízku mydlice?“

„Ano,“ odpověděla Marthona a obrátila se na Jondalara: „Za velkou skálou nahoru proti proudu řeky, nedaleko údolí Lesní říčky. Předpokládám, že ještě víš, kde to je?“

„Ano, to je tam, kde jsou koně, Ajlo. Ukážu ti to místo. I já bych si docela rád zaplavával.“ Vzal Marthonu kolem ramen. „Je

dobré být zase doma, matko. Skutečně si myslím, že hodně dlouho
nebudu chtít někam odejít.“

5.

„Potřebuju si vzít hřeben,“ řekla Ajla, když otevřela svůj vak, „a doufám, že mám taky ještě trochu sušené kokošky, abych si umyla vlasy. A kamzičí kůži od Roš si vezmu taky, k osušení.“

Vlk skákal mezi nimi a vchodem tam a zpátky, jako by je pobízela ke spěchu.

„Myslím, že Vlk ví, že chceme jít plavat,“ řekl Jondalar. „Někdy mi připadá, že naši řeči rozumí, i když mluvit nedokáže.“

„Vezmu si na převlečení čisté věci. Můžeme si taky, dřív než odejdeme, rozprostít kožešiny na spaní,“ řekla Ajla. Dala stranou kamzičí kožešinu a jiné věci a rozvázala další vak.

Rychle si připravili místo na spaní a vybalili těch několik málo věcí, které jim zbyly. Ajla roztřepala tuniku a krátké kalhoty, které uchovávala stranou ostatního šatstva. Rychle na ně pohlédla. Věci byly z měkké jelenice, střižené v prostém stylu Mamutonů a bez ozdob. I když byly vyprané, objevila Ajla několik skvrn. Ty se daly ze sametového povrchu kůže těžko odstranit, ale bylo to jediné oblečení, které si mohla obléknout na slavnost. Při svém putování si nemohli s sebou vzít příliš mnoho věcí, i když mohli ledacos naložit koním, a Ajla vzala především věci, které jí připadaly důležitější než šaty na převlečení.

Když si Ajla všimla, že ji Marthona sleduje, řekla: „To je všechno, co mám na sebe na dnešní večer. Doufám, že je to dost dobré. Nemohla jsem si toho moc vzít. Roš mi dala překrásně zdobené šaty Saramudonů, z nádherné kůže, jakou oni dělají. Dala jsem je ale Madeně, té mladé ženě, která byla tak brutálně přepadena.“

„To bylo od tebe milé,“ řekla Marthona.

„Musela jsem šetřit místem a Madena z nich měla opravdu velkou radost. Teď bych si ale přála, abych tady ty šaty měla. Bylo by hezké mít na slavnost dnes večer něco hezkého a neobnošeného. Jakmile se tu zabydlíme, musím si něco ušít.“ Usmála se na Marthonu a rozhlédla se. „Pořád ještě nemůžu uvěřit tomu, že jsme konečně tady.“

„Já to taky ještě pořádně nechápu,“ odpověděla Marthona a po chvíli pokračovala: „Ráda bych ti se šitím pomohla, jestli proti tomu nic nemáš.“

„Ne, vůbec ne. Budu ti vděčná.“ Ajla se usmála. „Všechno, co tu máš, Marthono, je tak hezké, a já nevím, jaké oblečení je pro zelandonské ženy vhodné.“

„Smím ti pomoci?“ zeptala se Folara. „Matčiny představy o oblečení neodpovídají vždycky tomu, co se líbí mladším ženám.“

„Ano, bylo by báječné, kdybyste mi obě pomohly, ale teď budu muset vzít za vděk tím, co mám,“ řekla Ajla.

„Pro dnešní večer je to naprosto v pořádku,“ usoudila Marthona. Přikývla, jako by se právě k něčemu rozhodla. „Mám tu něco, co bych ti ráda dala, Ajlo. Je to v mém koutě na spaní.“

Ajla následovala Marthonu do sousední části obydlí.

„Už dlouho to pro tebe opatruju,“ řekla Marthona, když vytáhla dřevěnou krabičku a otevřela ji.

„Ale vždyť jsi mě přece teprve poznala!“ divila se Ajla.

„Bylo to určeno ženě, kterou si Jondalar jednoho dne zvolí za svou družku. Patřilo to Dalanarově matce.“ Podala Ajle náhrdelník.

Mladá žena překvapením zadržela dech a váhavě vzala náhrdelník do ruky. Byl z mušlí, které byly navléknuty podle velikosti, ze stejně velkých jeleních zubů a jemně vyřezaných hlaviček laní z mamutoviny. Střed tvořil zářivý žlutooranžový přívěsek.

„To je překrásné,“ vydechla Ajla. Přívěsek ji obzvlášť uchvátil a podrobně si ho prohlížela. Podle lesknoucího se povrchu se poznalo, že byl hodně nošen a často brán do ruky. „To je jantar, ne?“

„Ano. Ten kámen je po mnoho generací v majetku rodiny. Dalanarova matka ho začlenila do náhrdelníku. Dala mi ho, když se Jondalar narodil, a řekla mi, abych ho dala ženě, pro kterou se rozhodne.“

Ajla vzala přívěsek do ruky. „Jantar není tak studený jako ostatní kameny,“ řekla. „Je teplý, jako by v něm byl živý duch.“

„Zvláštní, že to říkáš. Dalanarova matka vždycky tvrdila, že v něm je život. Ale vyzkoušej si ho přece. Podíváme se, jak ti sluší.“

Marthona vedla Ajlu k vápencové stěně v prostoru na spaní. Do stěny byla vyvrtaná díra, do níž bylo zastrčeno paroží s rozvětvenými výsadami, které byly ulomeny tak, že vznikla téměř rovná podpěra, a na nich bylo kolmo postavené prkénko s velmi hladkým povrchem. Opíralo se o skalní stěnu, lehce vykloněnou dopředu.

Když Ajla přistoupila blíž, viděla, že se v prkénku nečekaně jasně zrcadlí dřevěné nádoby a koše a vedle hořící plamen kamenné lampy. Pak se překvapeně zastavila.

„Já vidím sama sebe!“ řekla. Ohmatala povrch prkénka. Bylo pískem vyhlazené, černě nabarvené a tukem vyleštěné do vysokého lesku.

„Ještě nikdy jsi neviděla zrcadlo ze dřeva?“ zeptala se Folara. Šla za nimi a stála u vchodu místnosti u přenosné kožené stěny, protože chtěla vědět, co asi Ajla od její matky dostane.

„Ne, něco takového ještě ne,“ řekla. „Viděla jsem svou podobu venku na klidné vodní hladině. Ale teď jsem uvnitř, ve spacím prostoru!“

„To Mamutoni nemají žádná zrcadla, aby se viděli, když se oblékají při nějaké důležité příležitosti?“ zeptala se Folara. „Jak potom zjistí, jestli je všechno tak, jak má?“

Ajla chvíli vraštila čelo a pak prohlásila: „Prohlédnou se navzájem. Necije se před každým obřadem vždycky přesvědčila, jestli Talutovi všechno dobře sedí, a když mi Degije – to byla moje přítelkyně – upravovala vlasy, vždycky mi to přesně popsala.“

„Podíváme se teď, jak ti sluší ten náhrdelník, ano?“ řekla Marthona, dala jí náhrdelník kolem krku a konce držela v zátylku.

Ajla viděla, jak pěkně vypadá náhrdelník na její hrudi. Pak začala v zrcadle studovat svou tvář. Viděla ji jen zřídka a znala rysy vlastní tváře mnohem méně než tváře lidí kolem sebe. Zrcadlo sice dobře odráželo její podobu, ale v pološeru, které v prostoru bylo, zůstal obraz spíš temný. Vlastní tvář jí připadala plochá, dost šedá, bezbarvá.

V době, kdy žila u klanu, si vždycky připadala ošklivá a příliš vysoká. Byla útlejší než ženy klanu a navíc dokonce větší než všichni muži. Vypadala jinak, nejen v očích lidí klanu, ale i podle

vlastního cítění. Byla zvyklá brát za měřítko krásy výrazné rysy lidí klanu – dlouhou širokou tvář, ustupující čelo, mohutné obočí, ostrý nos a velké temně hnědé oči, ve srovnání s nimiž jí její vlastní modrošedé připadaly nevýrazné.

Když ale nějakou dobu žila mezi Druhými lidmi, neměla už pocit, že vypadá divně. Nadále se nepovažovala za hezkou, i když jí Jondalar často tvrdil opak. Věděla, co bylo u lidí klanu považováno za hezké, ale podle čeho měřili Druzí lidé krásu, to tak docela nepochopila. Pokládala Jondalara s jeho výraznými mužnými rysy a s jeho jasnými živě modrými očima za mnohem krásnějšího, než byla sama.

„Ano, to jí sluší,“ řekl Vilomar, který sem přišel, aby řekl své mínění. Ani on nevěděl nic o náhrdelníku. Nastěhoval se do Marthonina příbytku a ona udělala místo pro něho a jeho věci. Cítil se u ní dobře a nepotřeboval prohledávat každý kout. Jondalar stál za ním a díval se mu přes rameno. „Nikdy jsi mi neřekla, matko, že jsi to dostala při mém narození.“

„Taky mi to Dalanarova matka nedala pro tebe,“ odpověděla Marthona. „Bylo to míněno pro ženu, s kterou se spojíš. Pro tu, s níž založíš ohniště, u kterého ona porodí své děti – s požehnáním Velké Matky.“ Sundala náhrdelník z Ajlina krku a vložila jí ho do rukou.

„Ano, dala jsi ho té správné ženě,“ řekl Jondalar. „Vezmeš si ho dnes večer, Ajlo?“

Ajla trochu nakrčila čelo. „Ne, mám jenom tyhle staré šaty a ten náhrdelník je příliš krásný, abych si ho k nim vzala. Raději počkám, až budu mít něco vhodnějšího na sebe.“

Marthona se usmála a naznačila malým přikývnutím, že s ní souhlasí.

Když odcházeli ze spacího prostoru, uviděla Ajla nad kožešinami, rozprostřenými ke spaní, další výklenek ve skalní stěně. Byl trochu větší a zdálo se, že sahá dost hluboko. Vepředu hořela malá kamenná lampička, v jejímž světle poznala část ženské postavy s kyprými tvary. Ajle bylo jasné, že je to donka, figurka představující Velkou Matku Zemi. A pokud si to Matka přála, mohlo toto zpodobení být i schránkou jejího ducha.

Nad výklenkem si Ajla všimla na skalní stěně rohože, která se podobala té, která byla na stole. Byla rovněž utkaná z jemných vláken ve složitém vzoru. Pomyslela si, že by si ji vlastně chtěla prohlédnout trochu víc, aby zjistila, jak byla udělaná. Pak ji ale

napadlo, že to může udělat i později. Nebyli už přece na cestě a tohle bude v budoucnu její domov.

Když Ajla a Jondalar odcházeli, Folara by se jich málem zeptala, jestli smí jít s nimi, ale pak zachytila pohled matky, která sotva znatelně zavrtěla hlavou. Pochopila, že Jondalar a Ajla možná chtějí být sami. Sebrala se a zamířila ven k jednomu z blízkých příbytků za přítelkyní, která pro ni má jistě spoustu otázek. Zaškrábala na kožený pruh u vchodu. „Ramilo? To jsem já, Folara.“

Za chvíli odhrnula závěs hezká boubelatá hnědovlasá mladá žena. „Folaro! Už jsme na tebe čekaly, ale pak musela Galeja odejít. Navrhla, abychom se setkaly u pařezu.“

V horlivém rozhovoru se obě mladé ženy vydaly na cestu. Když se pak blížily k velkému pařezu bleskem zasaženého jalovce, zahlédly mladou rudovlásku, která k nim přicházela z opačného směru. Vlekla dost velké vaky s vodou.

„Přišla jsi teprve teď, Galejo?“ zeptala se Ramila.

„Ano,“ odpověděla Galeja. „Čekaly jste na mě dlouho?“

„Ne, Folara právě došla. Byly jsme na cestě sem, když jsme tě uviděly,“ řekla Ramila a vzala jeden vak.

„Dej mi ten druhý vak, já ti taky pomůžu, Galejo,“ řekla Folara a vzala ho od ní. „Je to pro dnešní slavnost?“

„Pro co jiného? Mně připadá, jako bych celý den nedělala nic jiného, než vláčela věci sem a tam. Těším se ale, že se tak nečekaně bude slavit. Myslím, že to bude větší slavnost, než jsme si myslely. Nakonec se možná bude konat na Dolní pláni. Já totiž slyšela, že některé z okolních jeskyní vyslaly běžce, kteří mají přinést jídlo pro slavnost. A jak víte, to vždycky znamená, že většina členů jeskyně pak taky sama přijde.“ Galeja se zastavila a pohlédla na Folaru. „A co jsi vyzvěděla o té ženě?“

„Zatím toho moc nevím. Teprve se seznamujeme. Bude bydlet u nás. Ona a Jondalar si jsou zaslíbeni a při letním setkání uvážou uzel. Ona je vlastně něco jako zelandona. Ne úplně zelandona, nemá tetování nebo tak, ale je ve spojení s duchy, a je taky léčitelka. Zachránila Jondalarovi život. Thonolan už cestoval v příštím světě, když je oba našla. Napadl je totiž jeskynní lev! Nebudete věřit tomu, co vám budu vyprávět.“ Folara celou cestu zpátky horlivě povídala.

Procházely kolem spousty lidí, kteří se zaobírali přípravami na slavnost. Někteří se zastavili a hleděli na mladé ženy, zvlášť na Folaru, o níž věděli, že už líp zná tu cizí ženu, která přišla s Jondalarem. Někteří se snažili zachytit, co říkala, obzvlášť jedna hezká žena s velmi světlými vlasy a temně šedýma očima. Nesla kostěný podnos s čerstvým masem a tvářila se, jako by si mladých žen vůbec nevšimla. Šla pokud možno nenápadně stejným směrem a držela se blízko nich, aby všechno slyšela. Pokud by ji Folaru zpozorovala, zamířila by jiným směrem.

„A jaká je?“ ptala se Ramila zvědavě.

„Mně připadá milá. Mluví trochu směšně, ale taky přichází zdaleka. Dokonce její oblečení je jiné... tedy to málo, co jsem viděla, ona toho moc nemá. Kromě toho, co měla na sobě při příchodu, má už jen jedny šaty. Jsou velmi prosté, ale nemá nic jiného, takže si je dnes večer vezme na sebe. Říká, že by ráda měla nějaké zelandonské šaty, jenže neví, co považujeme za vhodné. Matka a já jí pomůžeme, aby si šaty ušila. Zítra mě vezme s sebou dolů ke koním. Možná si dokonce na jednoho sednu. Teď se šla s Jondalarem vykoupat dolů k Zelavě.“

„A to bys skutečně vylezla koni na záda, Folaro?“ zeptala se Ramila.

Žena, která naslouchala, už nečekala na odpověď. Na chvíli se zastavila a pak se zlomyslným úsměvem na rtech pospíchala pryč.

* * *

Vlk běžel napřed, tu a tam se ale zastavoval, aby se ujistil, že ho žena a muž následují. Stezka vedla ze severovýchodního konce skalní římsy dolů k louce na pravém břehu potoka, který se nedaleko odtud vléval do hlavního toku údolí. Plochá travnatá louka byla obklopená řídkým smíšeným lesem, který směrem proti proudu řeky houstl.

Když Ajla a Jondalar došli k louce, Víha zaržála na pozdrav. Lidé, kteří je zpovzdáli sledovali, užasle kroutili hlavami, když se Vlk rozběhl přímo ke klisně a krátce se jí otřel čenichem o nozdry. Pak skočil před Vítěze a v hravém postoji zvedl zadek a ocas nahoru, předkem se přitiskl k zemi a zaštěkal na mladého hřebce jako štěně. Vítěz hravě pohodil hlavou a zahrabal kopytem.

Zdálo se, že koně mají velkou radost, že ty tři vidí. Klisna přiběhla k Ajle a položila jí hlavu na rameno. Ajla ji objala kolem

silného krku. Opřely se o sebe v důvěrném postoji, kterým se často vzájemně utěšovaly a uklidňovaly. Jondalar poplácal a hladil Vítěze a podrbl ho na místech, na kterých ho to obzvlášť svrbělo. Temně hnědý mladý hřebec popošel několik kroků k Ajle a očichal ji, aby se pozdravil i s ní. Tak stáli všichni těsně u sebe, i Vlk, a vychutnávali společnou důvěrnost na tomto cizím místě.

„Mám chuť se projet,“ řekla Ajla. Vzhledla k odpolednímu slunci, aby se podívala, jak vysoko stojí. „Na krátkou vyjížďku by to ještě stačilo, co říkáš?“

„Ano, to by mělo vystačit. Slavnost nezačne dřív, než se setmí.“ Jondalar se usmál. „Tak pojedme! Zaplavat si můžeme i potom. Já mám pořád pocit, jako by mě někdo pozoroval.“

„To je pravda,“ řekla Ajla. „Je docela přirozené, že jsou lidé zvídaví, ale bylo by hezké, kdybychom byli chvíli sami.“

Ajla se pružně vyhoupla na záda plavé klisny. Jondalarovi stačilo udělat větší krok a octl se na zádech hnědého hřebce. Odjeli rychlým tempem, kterému Vlk bez problému stačil.

Jondalar jel napřed, nejdřív krátký úsek podél potoka nahoru k mělkému brodu, pak na druhý břeh kus dál stejným směrem, až měli po pravici v dohledu úzké údolí. Zahnuli severně do rokle a jeli podél vyschlého kamenitého dna potoka, jímž při silném dešti odtékala voda z rokle. Na konci rokle narazili na příkrou, ale schůdnou stezku, která vedla nahoru na planinu bičovanou větrem, odkud viděli do celého kraje. Zastavili, aby vychutnali nádherný rozhled.

Tato planina byla nejvyšší v bezprostředním okolí a nabízela úchvatný pohled nejen na řeky a naplavené údolní roviny, ale i dozadu na hory se zvlněnými hřebeny. Zato vápencové skály nad říčními údolími strměly ostře a žádné rovné temeno nenabízely.

Vápenec se rozpouští ve vodě, pokud voda může dlouho působit a udržuje si dostatečnou kyselost. Řeky a nahromaděná spodní voda se po dlouhá časová období prodíraly vápencovým podkladem a utvářely v původně mělkém mořském dně stále výraznější nerovnosti, skalní výčnělky a prolákliny. Řeky vymlely hluboká údolí, a zatímco horní okraje skalních stěn vroubily jednotlivá údolí často na stejné výškové úrovni, byly skalní stěny jiných údolí obklopeny vyššími nebo nižšími pahorky.

Na první pohled se zdála být vegetace na suché a větru vystavené vápencové planině po obou stranách řeky stejná. Podobala se porostu kontinentálních stepí na východě. Převládaly

tu různé traviny, prokládané zakrnělými jalovcovými keři, borovicemi a smrky, které rostly na otevřených místech podél potoků a tůní, stejně jako keře a malé stromy, které se svými kořeny zachytily v proláklínách.

Avšak při bližším pohledu se rozeznaly zřejmé rozdíly ve vegetaci. Holé vrcholky a severní strany pahorků byly porostlé rostlinstvem z arktických krajin, které potřebovalo chlad a sucho, zatímco jižní svahy byly zelenější a rostliny zjevně pocházely z jižnějších a mírnějších zón.

Vegetace hlavního údolí byla bujnější, tam lemovaly břeh listnaté a stálezelené stromy. Zeleň listnatých stromů, která byla ještě svěží, s postupujícím létem ztmavne. Převládaly tu stromy s drobnými listy jako stříbrné břízky a vrby, ale byly tu i konifery jako borovice a smrky, jimž na konečcích větví vyráželo nové světle zelené jehličí. Jalovcové keře a ojedinělé stálezelené duby byly jako pokropené jarní barvou, která vykukovala na koncích větví.

Kde pro to byly správné podmínky, vyrostly v náplavových nivách meandrujících toků, zvláště potoků, které se vlévaly do větších řek, malé smíšené lesíky. V příhodných polohách, především na jižních svazích chráněných před větrem, rostly kaštiny, ořechy, lísky a jabloně. Mnohé z nich byly zakrnělé a v mnohých letech nerodily ovoce, ale když se pak urodilo, všichni to tím víc ocenili. Vedle těchto stromů tu rostly různé popínavé keře a menší rostliny s bobulovitým ovocem. Lidé tu mohli sbírat jahody, maliny, ostružiny, rybíz, víno, angrešt a často i oranžovožluté morušky a borůvky.

Vyšší polohy byly porostlé sporou vegetací tundry, horský masiv na severu pokrýval ledovec, přestože z něj vystupovalo několik aktivních vulkánů. Ajla a Jondalar narazili při několikadenním přechodu té krajiny na horké prameny. Skály tam byly porostlé lišejníky, byliny a traviny rostly jen těsně nad zem a zakrnělé keře se skrčeně plazily po zmrzlé půdě. Ve vlhčích místech byla syrová krajina změkčena mechtem v nejrůznějších tónech zeleně, rákosím, sítinami a ostřicí. Bohatství vegetace umožňovalo odpovídající různorodost fauny.

Ajla a Jondalar na koních snadno přebrodivili malý potok a dál jeli po stezce vedoucí přes horní planinu k okraji příkré skalní strže, pod kterou tekla řeka téměř přesně od severu k jihu. Stezka zahýbala severozápadním směrem a lehce se svažovala.

Na chvíli se zastavili, než se rozhodli vrátit. Na zpáteční cestě poháněli koně a projeli širou pláň klusem, dokud koně sami nezpomalili. Když znovu dorazili k malému potoku, zastavili, aby se koně i oni mohli napít.

Tak nádherně volná se Ajla při jízdě na koni necítila od doby, kdy poprvé vsedla na záda klisny. Nebylo tu nic, co by ji omezovalo, žádný smyk, žádné zavazadlo ani sedlová přikrývka, dokonce ani ohlávka. Jen nohama řídila Víhu směrem, kterým si přála, tak jak se to od počátku intuitivně naučila.

Vítěz naproti tomu měl ohlávku z provazů. S pomocí tohoto postroje Jondalar hřebce cvičil. Byl to jeho výmysl, udržel tak hlavu koně vztyčenou a citlivou na pokyny, kterými ho vedl určitým směrem, domlouval se s koněm po svém.

I Jondalar se cítil nádherně volný. Měli za sebou dlouhou cestu a on po celou dobu cítil odpovědnost za to, aby bezpečně došli domů. Teď tuto těžkou starost odložil spolu s cestovními vaky a jízda na koni pro něho byla čistou radostí. Oba měli výbornou náladu, byli povzneseni a v souladu, a když pak šli pár kroků podél řeky, radostně se na sebe usmívali.

„Ta vyjížďka byl dobrý nápad,“ řekl Jondalar.

„To si taky myslím,“ řekla Ajla s úsměvem, který na ní tolik miloval.

„Ach, Ajlo, ty jsi tak krásná,“ řekl, vzal ji kolem boků a díval se na ni svýma modrýma očima, z nichž se dala vyčíst láska a štěstí. Takovou barvu, jako měly jeho oči, viděla Ajla jen jednou, v hlubokém kráteru na ledovci naplněném tající vodou.

„Ty jsi krásný, Jondalare. Já vím, ty namítáš, že se to o mužích neříká, ale pro mě to je prostě tak.“ Vzala ho kolem krku a cítila jeho silné vyzařování, kterému jen málokdy dokázala odolat.

„Můžeš mi říkat, co chceš,“ řekl, když se k ní sklonil, aby ji políbil, a najednou pocítil přání, aby nezůstalo jen u toho. Cestou si zvykli na to být sami uprostřed širé krajiny, kde nebyli žádní diváci. Musel si nejdříve zase zvyknout na to, že žije mezi tolika lidmi..., ale ne teď.

Jazykem jí jemně otevřel ústa, aby se dotkl tepla uvnitř. I ona pátrala v jeho ústech a zavřela oči, aby se odevzdala pocitům, které v ní začal probouzet. Přitiskl ji k sobě a vychutnával to, že cítí její tělo tak blízko svého. Brzy se spojíme při svatebním obřadu a založíme ohniště, pomyslel si. Ajla přivede na svět děti jeho ohniště, možná i jeho ducha – a jestli má pravdu, budou to dokonce

jeho vlastní děti, děti jeho těla, které vyvolá k životu svou touhou, naplněnou jeho živoucím teplem stejně jako teď, když je cítil stoupat ve svém těle.

Trochu se od Ajly odtáhl a pohlédl na ni. Pak ji políbil s rostoucí náruživostí do týla, ochutnal sůl na její kůži a položil jí ruce na prsa. Zvětšila se, to cítil už teď, a brzy budou nalitá mlékem. Rozepnul jí pásek a sáhl jí do šatů, aby držel v ruce tu pevnou kulatou tíhu, a cítil v dlani tvrdou vztyčenou bradavku.

Stáhl jí horní díl oblečení a ona mu v tom pomáhala a pak odložila i krátké kalhoty. Na okamžik se na ni zadíval, jak tam stála ve slunci, a nasával do sebe její ženskost: krásu směřující se tváře, pevné svaly, velké poprsí a hrdé bradavky, měkké zaoblení břicha, světlé vlasy Venušina pahorku. Miloval ji a tolik po ní toužil, že mu vhrkly slzy do očí.

Rychle odložil vlastní oblečení a rozprostřel je po trávě. Popošla několik kroků k němu, a když se narovnal, rozevřela náruč a on ji objal. Zavřela oči, když rty putoval po jejích ústech, hrdle a krku, a když sevřel rukama prsy, vzala do rukou jeho vzpřímený úd. Pomalu si klekl, ochutnával přitom sůl na jejím hrdle a jazykem putoval od krku dolů mezi prsy, a když se lehce předklonila, vzal jednu bradavku do rtů.

Zadržela dech a cítila, jak se vlna vzrušení žene až k místu rozkoše v jejím nitru. Pak se jí zmocnila nová, silnější vlna, když přešel k druhé bradavce a pevně z ní sál, zatímco první obratnými prsty hladil. Pak jí stiskl prsy k sobě, aby mohl vzít obě bradavky do úst současně. Zasténala a odevzdala se zcela rozkoši.

Ještě jednou objel jazykem obě tvrdé žádostivé bradavky a pak přešel níž k břichu a k Venušinu pahorku. Projelo jí slastné zamrazení, když se k němu sklonila, a ze rtů se jí vydral výkřik. Objal ji zezadu, přitáhl ji k sobě a jazykem laskal malý tvrdý bod rozkoše.

Stála tam, ruce na jeho pažích, a trhaně dýchala v rytmu jeho jazyka. Cítila, jak napětí rozkoše neustále narůstá, až se najednou uvolnilo v silném záchvěvu, pak ještě jednou a nakonec ještě jednou. Cítil její teplo a vlhkost a vychutnával chuť, která se mu opojně nabízela jako ztělesněná Ajla.

Otevřela oči. „Ty jsi mě překvapil,“ řekla.

„Já vím,“ odpověděl s šelmovským úsměvem.

„Ted' jsem na řadě já,“ řekla se smíchem a strčila do něho tak, že padl dozadu. Přikryla ho svým tělem, a když ho líbala, vnímala

vlastní chuť. Laskala mu ušní lalůček, líbala ho na krku a on se nadšeně usmíval. Líbilo se mu, když přistoupila na to, že se vzájemně škádlili a hráli si spolu.

Líbala mu prsa a bradavky a jela jazykem skrz ochlupení až k břichu a pak ještě níž, až došla k údu, který byl naprosto připravený. Zavřel oči, když ho vzala do teplých úst, a odevzdal se svým pocitům, zatímco ona jezdila ústy nahoru dolů. Ukázal jí, jak mnoha způsoby si mohou připravit rozkoš, tak jak se to sám naučil. Na okamžik pomyslel na zelandonu, jaká byla jako mladá žena, když se ještě jmenovala Zolena. Připomněl si, že si tehdy myslel, že nikdy nenajde ženu, jako je ona. Avšak našel ji a najednou byl přemožen takovou radostí, že poslal povzdech vděčnosti k Velké Matce Zemi. Co by si počal, kdyby měl ztratit Ajlu?

Jeho nálada se naráz změnila. S chutí si s ní hrál, ale teď pocítil prudkou žádost. Posadil se, zvedl ji, takže před ním klečela, a posadil si ji obkročmo do klína. Objal ji a líbal ji s intenzitou, která ji překvapila. Nevěděla, co způsobilo obrat v jeho náladě, ale její láska byla stejně silná jako jeho a ona opětovala jeho vášeň.

Líbal jí ramena a krk, laskal jí prsy. Jeho žádost, to cítila, byla tak silná, že ji málem zvedala. Hledal ústy její bradavky. Trochu se narovnala, aby se pak zaklonila, a zatímco jí líbal bradavky a sál z nich, probíhaly jí tělem vlny rozkoše. Cítila jeho tvrdý horký úd, trochu se nadzvedla a ukázala mu, aniž o tom přemýšlela, cestu do sebe.

Bylo to téměř víc, než dokázal snést, když na něho usedla v teplém, vlhkém lačném objetí. Opět se narovnala a zaklonila se, zatímco on ji jednou paží objal, aby ústy zůstal na její bradavce a přitom druhou třel, jako by se nemohl nasytit celé její ženskosti.

Najednou se jeho žádost ještě prohloubila a vystupňovala se každým pohybem nahoru a dolů. Pustil její prsy, opřel se dozadu na rukou a hýbal pánví nahoru dolů. Oba křičeli, když byla slast každým nárazem silnější, až jejich chvějivá extáze vyústila do překrásného vyvrcholení.

Po několika dalších nárazech si Jondalar lehl dozadu do trávy. Malý kámen, který ho tlačil do ramene, vůbec nevnímal. Ajla chvíli zůstala ležet na něm, s hlavou na jeho hrudi. Nakonec se posadila. On se usmál, když se zvedla. Rád by ještě chvíli takhle s ní ležel, ale museli se vrátit. Ajla sešla několik kroků k potoku a dřepala si, aby se umyla. To dělala potom vždycky.

„Chtěli jsme si ale přece ještě zaplavat a umýt se,“ řekl.

„Já vím. Proto se taky nemýju nijak pečlivě.“

Očistný rituál po sdílené slasti se Ajla naučila od Izy, i když její klanová matka příliš nevěřila, že by její zvláštní dcera, která je tak dlouhá a nemůže nabídnout žádný půvab, vůbec kdy měla důvod tenhle rituál provést. Protože to Ajla brala tak vážně a neodradily ji ani ledově chladné potoky, navykl si to i Jondalar, avšak nikdy se nemyl tak pečlivě jako ona.

Když si šla Ajla pro oblečení, přiblížil se k ní opatrně Vlk, měl skloněnou hlavu a vrtěl ocasem. Když byl ještě štěně, museli ho naučit, aby se od nich vzdálil, když spolu sdíleli slasti. Jondalar se zlobil, když je Vlk rušil, a ani Ajle se to nelíbilo, když k nim přišel a čenichal, aby vyzkoumal, co to tam dělají. Zpočátku nestačilo, aby ho poslala přísným tónem pryč, musela mu dát provaz kolem krku a o kus dál ho pevně uvázat. Nakonec ale pochopil, co po něm chce, a od té doby se k ní vždycky potom blížil opatrně, dokud mu nedala najevo, že je všechno v pořádku.

Konečně pasoucí se nablízku na jejich písknutí přiběhli. Nasedli a sjeli ke kraji planiny. Tam ještě jednou zastavili a pohlédli dolů na údolí hlavního toku s hradbou vápencových stěn. Shora mohli vidět místo, kde potok, přitékající ze severozápadu, ústí do řeky, přitékající z východu. Na jihu, na konci řady skalních stěn, stál vápencový blok, v němž byla obrovská průrva Deváté jeskyně s dlouhou terasou před ní. Když Ajla hleděla na domov Deváté jeskyně, uchvacovala ji nejen jeho neobyčejná velikost, ale i další nanejvýš neobvyklé skalní útvary.

V dávném období dějin Země, kdy se zvrásnily kamenné vrstvy a přitom vytvářely obdivuhodné vrcholy, se zlomil sloup z eruptivního kamene a padl do řeky. Vulkanická kamenná stěna, z které sloup pocházel, dostala svou krystalickou strukturu, když žhavé magma vychladlo na bazalt a přitom vytvořilo velké hranaté sloupky s rovnými plochami.

Dravé proudy i ledovec posouvaly odlomený bazaltový sloup, až nakonec skončil na dně vnitrozemského moře, kde se mořské usazeniny ukládaly ve vrstvách, z nichž vznikl vápenec. Sloup byl sice odřený, ale vcelku si podržel svůj tvar. Když voda, změny počasí a vítr narušily velké kolmé vápencové plochy a vytvářely nynější útočiště a jeskyně Zelandonců, obnažily i bludný bazaltový balvan.

Jako by obrovská Devátá jeskyně Zelandonců nebyla už dost impozantní, tento podivný protáhlý kámen ji činil ještě

neobvyklejší. Byl zasazen v horní části skalního převisu a trčel z něho. Byl sice zakotven hluboko ve stěně, ale člověk měl dojem, že se dřív nebo později zřítí dolů. Tento sloup obohacoval mimořádné skalní útočiště Deváté jeskyně o výrazný znak a Ajla si ho všimla hned při svém příchodu. Nyní jí ale přeběhl mráz po zádech, když ji přepadl pocit, že už ten sloup jednou viděla.

Ukázala tím směrem a zeptala se: „Má tahle skála nějaké jméno?“

„My jí říkáme Padající skála,“ odpověděl Jondalar. „To je vhodné jméno,“ řekla. „A nezmínila tvá matka i jméno řeky?“

„Ta před námi je Zelava,“ řekl Jondalar. „Pro většinu lidí je nejdůležitější v krajině, i když není největší. Jižně odtud ústí do mnohem větší řeky – té říkáme Velká řeka –, ale většina zelandonských jeskyní je kolem Zelavy. Malému vedlejšímu přítoku tamhle dole říkáme Lesní řeka,“ pokračoval Jondalar. „U ní roste hodně stromů a obklopují ji husté lesy, hustší než ve většině jiných údolí. To údolí se příliš k lovu nevyužívá.“

Ajla pochopila, co tím míní, a přikývla.

Lovci si příliš nevážili lesa, protože tam je lov obtížnější než v otevřené krajině. Lesní zvěř se mohla dobře schovat mezi stromy a v podrostu a putující stáda zvěře dávala většinou přednost údolím s velkými pastvinami. Hustý les byl sice pro lov nevhodný, zato v něm bylo možné získat jiné, pro život důležité věci jako dřevo ke stavbě, pro výrobu nástrojů a na oheň, taky se tu sbíraly plody a ořechy stejně jako některé další rostliny k nejrůznějším účelům. Lidé sem ale chodili i za zvěří, byl to však jiný lov, tady chytali zvěř do ok a pastí. V krajině bylo poměrně málo stromů, a tak se tím, co mohlo nabídnout údolí Lesní řeky, rozhodně nepohrdalo.

Na severovýchodním okraji terasy Deváté jeskyně, která ležela pod nimi, viděla Ajla zbytky velkého ohně, kterého si dosud nevšimla. Svou pozornost víc zaměřovala na stezku, po které šli ke koním do údolí Lesní řeky.

„Proč je to velké ohniště na kraji terasy, Jondalare? Na tak nechráněném místě se u něho určitě nikdo neohřeje. Slouží k vaření?“

„To je signální oheň,“ odpověděl Jondalar a pokračoval, když viděl její zaraženou tvář: „Oheň na tomhle místě je vidět opravdu z velké vzdálenosti. Pomocí ohně posíláme druhým jeskyním zprávy, a oni je pak vlastními signálními ohni posílají dál.“

„Jaké zprávy?“

„To je různé. Například když se blíží stáda zvěře, dává se vědět lovcům, co viděli jiní. Někdy se taky oheň zapálí, aby oznámil slavnost, shromáždění nebo nějaké jiné setkání.“

„A jak se ví, co oheň znamená?“

„To se většinou dohodne předem, zvlášť v dobách, když určitá zvířata putují a plánuje se nějaký lov. A jsou určité ohňové signály, které znamenají, že někdo potřebuje pomoc. Pokaždé, když tam lidé vidí hořet oheň, vědí, že se děje něco důležitého. A když nevědí, co by to mělo znamenat, vyšlou běžce, aby to zjistil.“

„To je dobrý nápad,“ řekla a dodala pak zamyšleně: „Tohle dorozumívání beze slov se podobá trochu znamením a signálům klanu.“

„Tak jsem to nikdy neviděl, ale máš asi pravdu.“

Jondalar zvolil jinou cestu, než tu, po které přijeli. Klikatila se po příkrém svahu a vedla doprava přes louky a podrost k mírnějšímu svahu, pak napříč údolím Lesní řeky k louce, na které se pásli koně.

Na zpáteční cestě se Ajla cítila uvolněně, ale opojný pocit svobody, který cítila při vyjíždce, pominul. Večer je čekala velká slavnost. Až dosud se jí zamlouvali všichni lidé, s kterými se seznámila, ale neuměla si představit, že by večer měla poznat všechny ostatní Zelandonce Deváté jeskyně. Nebyla zvyklá mít kolem sebe najednou tolik lidí.

Nechali Víhu a Vítěze na louce a hledali místo, kde rostla mydlice. Jondalar ostatně musel Ajle rostlinu ukázat, protože vypadala jinak než druh, který znala. Podrobně si ji prohlédla a vštípila si všechny rozdíly, aby ji příště sama poznala. Pak vytáhla váček se sušenou kokoškou.

Vlk s nimi skočil do řeky, ale brzy zase vylezl na břeh, když si ho dál nevšimli. Plavali chvíli sem a tam, aby smyli prach a špínu z cesty. Pak položili kořeny rostliny do prohlubně na plochem kameni, rozdrtili je kamenem a vyrobili bohatou pěnu. Namydlili se i sebe navzájem a pak se se smíchem ponořili, aby pěnu smyli. Ajla dala Jondalarovi několik květů kokošky do dlaně a pak si jich sama několik vetřela do mokrých vlasů. Kokoška tolik nepěnila, zato tím příjemněji a svěže voněla. Ještě jednou se opláchli a vylezli z vody.

Uсуšili se měkkými kožešinami, pak je rozprostřeli na slunci a posadili se na ně. Když se Ajla natáhla pro hřeben z mamutoviny se čtyřmi dlouhými zuby – byl to dárek od mamutonské přítelkyně

Degije –, Jondalar ji požádal, aby ji směl učesat. Rád ji česal, když si umyla vlasy a když mu těžké prameny mokrých vlasů usýchaly pod rukama do měkkých pružných vln. Ajla se při tom cítila nezvykle hýčkána.

„Mám ráda tvou matku a tvou sestru,“ řekla, když tak seděla zády k němu. „A. Vilomara taky.“

„Oni tě taky mají rádi.“

„A zdá se mi, že Joharan je dobrý náčelník. Víš, že vy dva máte stejné vrásky na čele? Hned mi byl milý, připadá mi, že už ho dávno znám.“

„On zas byl naprosto uchvácen tvým nádherným úsměvem,“ řekl Jondalar. „Stejně jako já.“

Ajla chvíli mlčela, a když znovu promluvila, bylo jasné, o čem přemýšlela. „Neřekl jsi mi, že ve vaší jeskyni žije tolik lidí. Jako by se spojilo několik klanů. A přitom mi připadá, že je všechny znáš. Já si nejsem jistá, jestli se mi to někdy podaří.“

„Nelam si tím hlavu, nebude to zase tak dlouho trvat,“ odpověděl. Snažil se právě rozčesat obzvlášť vzpurný pramen. „Promiň – moc tě tahám?“

„Ne, to nevádí. Jsem ráda, že jsem se konečně sešla s vaší zelandonou. Vyzná se v léčích a já se těším, že si zase jednou s někým promluví o takových věcech.“

„Ona je velmi mocná žena, Ajlo.“

„To se okamžitě pozná. Odkdy je už zelandonou?“

„Počkej, to nevím tak přesně,“ odpověděl váhavě. „Myslím, že to muselo být brzy po tom, co jsem odešel k Dalanarovi. Tehdy byla pro mě pořád ještě Zolena. Byla krásná. Kyprá. Nikdy nebyla hubená, ale postupně vypadá čím dál víc jako Velká Matka. Myslím, že tě má ráda.“ Na chvíli ji přestal česat a zasmál se.

„Co tě tak pobavilo?“ zeptala se Ajla.

„Vyprávěla jsi jí o tom, jak jsi mě našla, o Drobkovi a tak. Bude se tě ještě hodně vyptávat, na to se připrav. Pozoroval jsem ji, jak se tváří, když ti naslouchala. Pokaždé, když jsi odpověděla na nějakou otázku, zdálo se, že ti chce položit další tři. Jen jsi tím v ní probudila větší zvědavost. To je s tebou vždycky tak. Ty jsi prostě záhadná, dokonce i pro mě. Víš, jak jsi mimořádná, ženo?“

Otočila se a opětovala jeho láskyplný pohled.

„Dopřej mi trochu času, a já ukážu tobě, jak mimořádný dokážeš být ty,“ řekla a po tváři se jí rozlil smyslný úsměv. Jondalar se k ní naklonil a políbil ji.

Vtom uslyšeli smích a oba se polekaně otočili.

„Ach, vyrušili jsme vás snad?“ ptal se jasný hlas. Patřil hezké ženě se světlými vlasy a tmavýma očima, té, která tajně naslouchala, když Folará vyprávěla svým přítelkyním o nově příchozích. Šly s ní dvě další ženy.

„Marono!“ řekl Jondalar s typickým pokrčením čela. „Ne, vůbec nás nerušíte. Jen jsem překvapený, že tě vidím.“

„Jak by tě to mohlo překvapit? Myslel sis snad, že jsem se nečekaně vydala na cestu?“

Jondalar byl v rozpacích a pohlédl na Ajlu, která ženy se zájmem pozorovala. „Ne, samozřejmě že ne. Myslím, že jsem prostě jen užasl.“

„Právě jsme se šly projít a náhodou jsme vás objevily. A já musím přiznat, Jondalare, že jsem si nemohla odpustit přání, aby ses cítil trochu nepříjemně. Koneckonců jsme si byli zaslíbeni.“

Nebyli formálně zaslíbeni, ale Jondalar se o tom s ní nechtěl přít. Věděl, že v ní tehdy bezpochyby musel vzbudit dojem, že tomu tak je.

„Nevěděl jsem, že ještě žiješ tady,“ řekl Jondalar. „Myslel jsem, že ses dala dohromady s někým z jiné jeskyně.“

„Taky že ano,“ odpověděla. „Ale nevydrželo to, a tak jsem se vrátila.“ Přeměřovala si jeho silné, opálené nahé tělo způsobem, který znal. „Moc ses za těch pět let nezměnil, Jondalare. Když se odhlédne od několika ošklivých jizev.“ Pak pohlédla na Ajlu. „My jsme ale vlastně nepřišly, abychom mluvily s tebou. Chtěly jsme se seznámit s tvou přítelkyní.“

Probudil se v něm ochranný instinkt a řekl: „Dnes večer bude představena všem.“

„To jsme slyšely, ale my nepotřebujeme žádné obřadné představování. Chtěly jsme ji jen pozdravit a uvítat.“

Nato mohl těžko odmítnout vzájemné představení. „Ajlo z tábora Lva Mamutonů, toto je Marona z Deváté jeskyně Zelandonců se svými přítelkyněmi...“ – podíval se pozorněji – „Portulou? Z Páté jeskyně? Jsi to ty?“

Žena trochu zrudla a cítila se polichocena, že si na ni pamatuje. Marona to vzala zamračeně na vědomí.

„Ano, jsem Portula, ale teď patřím k Třetí jeskyni,“ řekla. Měla Jondalara ve velmi živé vzpomínce. Byl vybrán pro její obřad První slasti.

Ted' teprve se rozpomněl, že patřila k mladým ženám, které mu pak nadbíhaly a neustále se snažily být s ním na chvíli o samotě, i když jim bylo po obřadu Prvních slastí nejméně na rok zapovězeno, aby se stýkaly s mužem. Její zarputilost mu trochu zničila vzpomínku na samotný obřad. K jiným ženám mu zůstal vždycky teplý dozvuk náklonnosti.

„Tvou další přítelkyni zřejmě neznám, Marono,“ řekl. Zdála se být trochu mladší než obě druhé ženy.

„Já jsem Lorava, Portulina sestra,“ řekla mladá žena.

„My tři se seznámily, když jsem žila s jedním mužem z Páté jeskyně. Přišly mě ted' navštívit,“ řekla Marona a obrátila se na Ajlu. „Zdravím tě, Ajlo z Mamutonů.“

Ajla se zvedla, aby opětovala pozdrav. Nahota by jí nevadila, ale ted' byla trochu rozpačitá, když měla pozdravit neznámé ženy a neměla nic na sobě. Uvázala si kůži, kterou si vzala na utření, kolem boků, a opět si pověsila kolem krku amulet.

„Zdravím tě, Marono z Deváté jeskyně Zelandonců,“ řekla. Podle chrčivého r a hrdelního přízvuku se okamžitě poznalo, že je cizinka. „Zdravím tě, Portulo z Deváté jeskyně, a zdravím taky tvou sestru Loravu.“

Mladší ze sester se uchichtla, když slyšela Ajlu mluvit tak zvláště. Jondalarovi připadalo, že se Marona nadřazeně usmívá, a na čele se mu opět objevily vrásky.

„Já tě ale nechtěla jen pozdravit, Ajlo,“ řekla Marona. „Nevím, jestli se ti o tom Jondalar někdy zmínil, ale ted' to tedy víš, že jsme byli zaslíbeni, než se najednou rozhodl odejít na velkou cestu. Jak si asi umíš představit, tak mě to právě moc nepotěšilo.“

Jondalar uvažoval, co by mohl říct, aby zabránil tomu, co přijde, jak se obával. Marona jistě dá najevo své hluboké zklamání tím, že Ajlu seznámí s některými jeho nepříjemnými vlastnostmi. Ale Marona ho překvapila.

„Jenže to je minulost,“ řekla. „Upřímně řečeno jsem si celá léta na něho ani nevzpomněla, dokud jste dnes nepřišli. Jiní lidé ale třeba tolik nezapomínají a rádi pomlouvají. Proto bych jim ráda poskytla něco jiného, o čem by mohli povídat. Chci jim ukázat, že vím, jak tě náležitě pozdravit.“ Obrátila se na své přítelkyně a řekla: „Chceme ted' jít ke mně a připravit se na slavnost na uvítanou, a tak jsme si myslely, Ajlo, že bys třeba ráda šla s námi. Moje sestřenka Vylopa už tam je – vzpomínáš si ještě na Vylopu, Jondalare? Myslela jsem si, že by to mohla být dobrá příležitost

pro tebe, Ajlo, aby ses ještě před slavností seznámila s některými ženami.“

Ajla vnímala napětí, které panovalo mezi Jondalarem a Maronou, ale za daných okolností ji to neudivovalo. Jondalar se jednou zmínil, že byl téměř zaslíben, než odešel, a Ajla si uměla představit, jak by se cítila na místě této ženy. Marona o tom mluvila naprosto otevřeně.

Ajla by skutečně takové seznámení uvítala. Chyběly jí přítelkyně. V dětství poznala jen málo dívek stejného věku. Uba, Izina vlastní dcera, pro ni byla jako sestra, ale byla o mnoho let mladší. Ženy z Brunovy tlupy měla ráda, ale některé rozdílly se nedaly překlenout. I když se sebevíc snažila, aby byla dobrou ženou klanu, některé věci prostě změnit nemohla. Teprve když žila u Mamutonů a poznala Degiji, uvědomila si, jak může být krásné mít stejně starou důvěrnici. Degije jí chyběla, stejně jako Toliye od Saramudonů, s kterou se brzy spřátelila a na kterou bude vždycky vzpomínat.

„Děkuji ti, Marono. Ano, ráda bych šla s vámi. Tohle je ale všechno, co mám na sebe,“ řekla, když se rychle oblékala do prostých věcí, které byly obnošené po cestě. „Marthona a Folaru se nabídl, že mi pomůžou ušít nové oblečení. Ráda se podívám, co si vezmete vy.“

„Třeba bychom ti mohly dát pár věcí jako dárek na uvítanou,“ řekla Marona.

„Vzal bys to prosím s sebou zpátky, Jondalare?“ zeptala se Ajla a dala mu kůži, kterou se osušila.

„Ovšem,“ řekl. Na okamžik ji objal a dotkl se tváří její tváře, a pak už se jen díval, jak odchází.

Na čele se mu prohloubily ustarané vrásky. Sice se nikdy Marony nezeptal, jestli se chce stát jeho družkou, ale nechal ji ve víře, že se při obřadech příštího letního setkání s ní spojí. Místo toho se vydal s bratrem na cestu a na letním setkání se prostě neobjevil. Jistě to pro ni byla těžká rána.

Nikdy ji skutečně nemiloval. Byla bezpochyby krásná a většina mužů ji na letním setkání dokonce považovala za nejkrásnější a nejžádoucnější. A bylo velmi příjemné sdílet s ní dary Matky. Ale prostě nebyla ženou, po které by nejvíc toužil. Lidé se domnívali, že by se k sobě výborně hodili a že by byli hezký pár, a všichni očekávali, že spolu uvážou uzel. I on sám s tím počítal. Věděl, že jednoho dne bude chtít založit ohniště a mít ženu a děti, a protože

nemohl mít Zolenu, jedinou ženu, kterou chtěl, mohla to být docela dobře i Marona.

Tehdy si to nepřiznal, ale když se vydal s Thonolanem na cestu, cítil úlevu. Zdál se to být nejjednodušší způsob, jak se vysvobodit ze vztahu s Maronou, byl si jistý, že v jeho nepřítomnosti najde někoho jiného. To mu i potvrdila, ale zřejmě to netrvalo příliš dlouho. Očekával, že ji uvidí s houfem dětí u ohniště, ale o dětech se vůbec nezmínila. To ho udivilo.

Nebyl připravený na to, že by ji při svém návratu zastihl bez druha. Byla stále ještě krásná, ale pamatoval si, že dokázala být i vzteklá a zlá. Někdy byla dokonce nenávistná a zlomyslná. Když se Jondalar díval za Ajlou a třemi ženami, jak jdou k Deváté jeskyni, mračil se.

6.

Vlk viděl Ajlu přicházet po stezce přes koňskou pastvinu a hned se k ní řítí. Lorava při spatření obrovské šelmy vykřikla, Portula zalapala po dechu, v panice se rozhlížela po možnosti útěku, a Marona zbledla strachy. Ajla pohlédla na ženy, jakmile Vlka zahlédla, a když viděla jejich úlek a strach, hned mu dala příkaz, aby zůstal, kde je.

„Zůstaň, Vlku!“ zavolala hlasitě, víc pro uklidnění žen, než aby Vlka zastavila, protože ten na znamení zareagoval velmi rychle. Prudce se zastavil a pozorně čekal na Ajlin pokyn, že se může přiblížit. „Chtěly byste se seznámit s Vlkem?“ zeptala se a dodala, když viděla strach v očích žen: „Nic vám neudělá.“

„Proč bych se měla seznamovat se zvířetem?“ řekla Marona.

Její tón Ajlu mátl a pozorněji se na světlovlasou ženu podívala. Viděla strach, ale ke svému překvapení i náznak odporu a dokonce hněvu. Strach dovedla Ajla pochopit, ale Maronina reakce jí připadala podivná, rozhodně neodpovídala tomu, co Vlk obvykle vyvolával u jiných lidí. Obě další ženy pohlédly na Maronu a následovaly jejího příkladu. Daly najevo, že nemají zájem se blíže s Vlkem seznámit.

Ajla viděla, že se Vlk nastražil. I on zřejmě něco vycítil, pomyslela si. „Vlku, jdi a hledej Jondalara,“ řekla a dala mu znamení, aby zmizel. Ještě chvíli ji pozoroval a pak odběhl. Ajla se obrátila a vydala se se ženami po stezce k obrovskému skalnímu útočišti Deváté jeskyně.

Cestou nahoru minuly několik lidí a všichni se tvářili trochu zaraženě, když viděli Ajlu s těmito třemi ženami. Někteří se

zmateně usmívali, jiní se dívali udiveně nebo dokonce polekaně. Jen malé děti jim nevěnovaly pozornost. Ajla si nemohla nevšimnout tohoto podivného chování a trochu zneklidněla.

Pozorovala Maronu a obě její přítelkyně nenápadným způsobem žen klanu. Nenápadněji, než to dělaly ženy klanu, to ani nešlo. Nijak se nevnucovaly, držely se tiše v pozadí, jako by tam vůbec nebyly a nebraly nic kolem sebe na vědomí, ale ve skutečnosti tomu tak nebylo. Dívky se už odmalička učily, že nikdy nesmějí muže okukovat nebo se na něho přímo podívat. Přesto se od ženy očekávalo, že ví, kdy muž potřebuje nebo chce její pozornost. Proto byly ženy klanu schopny velmi přesně vzít člověka na vědomí a z jeho postoje, pohybů a mimiky o něm získat jediným pohledem podstatné informace. Jim sotva něco uniklo.

Ajla se ve schopnosti tiše pozorovat a rozluštit řeč těla mohla měřit s každou z nich. To, čeho si teď u těchto žen všimla, ji varovalo, aby se měla na pozoru, a ona se znovu ptala, co asi Marona zamýšlí, ale nechtěla dělat předčasné závěry.

Když přišly pod skalní převis, zamířily do míst, která Ajla ještě neznala. Došly k velkému příbytku uprostřed jeskyně. Marona je zavedla dovnitř, a najednou je pozdravila žena, která na ně už zřejmě čekala.

„Ajlo, to je moje sestřenice Vylopa,“ řekla Marona, když procházely hlavním prostorem k jednomu bočnímu spacímu koutu. „Vylopo, to je Ajla.“

„Zdravím tě,“ řekla Vylopa.

Poté, co byla Ajla představena všem blízkým příbuzným Jondalara obřadným způsobem, připadalo jí podivné, že ji Marona jen tak mimochodem seznámila se svou sestřenicí a že se jí ani nedostalo pozdravu na uvítanou, i když v tomto příbytku byla poprvé. To nějak neodpovídalo chování, jaké dosud u Zelandonců poznala.

„Zdravím tě, Vylopo,“ řekla Ajla. „Je tohle tvůj příbytek?“

Vylopu udivila Ajlina nezvyklá výslovnost, a dokonce jí jen stěží rozuměla, protože nebyla na cizí přízvuky zvyklá.

„Ne,“ zasáhla do rozhovoru Marona. „To je příbytek mého bratra, jeho družky a jejích tří dětí. Vylopa a já u nich bydlíme.“

Ajla se rychle rozhlédla po prostoru, který byl podobně jako v Marthonině bydlišti rozdělen koženými stěnami.

„Chceme si upravit vlasy a nalíčit si tváře pro dnešní večerní slavnost,“ řekla Portula. Vlichocující se úsměv, který věnovala

Maroně, dostal posměšný nádech, když se opět obrátila na Ajlu. „Myslely jsme, že bys třeba měla chuť připravit se s námi společně.“

„Děkuji za pozvání. Ráda bych viděla, jak to děláte,“ řekla Ajla. „Já ještě neznám zvyky Zelandonců. Moje přítelkyně Degije mi často upravovala vlasy, ale ona je Mamutonka a žije daleko odtud. A já vím, že už ji nikdy neuvidím, a tak mi chybí. Je to hezké mít kolem sebe přítelkyně.“

Její upřímná a přívětivá slova překvapila a trochu dojala Portulu, a její úšklebek se projasnil k opravdovému úsměvu.

„Protože je to slavnost na tvé přivítání, Ajlo,“ řekla Marona, „chtěly bychom ti dát nějaké oblečení. Požádala jsem svou sestřenicí, aby sehnala pár věcí, které by sis mohla vyzkoušet.“ Pohledem přejela pár kousků oblečení, které byly rozložené po místnosti.

„Vybrala jsi moc pěkné věci, Vylopo,“ chichotala se Lorava. Portula hleděla stranou.

Ajla pohlédla na oblečení, které bylo rozložené na posteli a po zemi. Byly to především nohavice, košile s dlouhými rukávy a tuniky. Pak si ještě jednou prohlédla, co měly na sobě tyto čtyři ženy.

Vylopa, která byla zřejmě starší než Marona, měla na sobě oblečení, které se podobalo tomu, které bylo rozložené po místnosti, ale bylo volněji střižené. Trochu mladší Lorava měla na sobě koženou tuniku bez rukávů, přepásanou koženým páskem. Kulatější Portula měla dlouhou sukni z vláknitého materiálu a přes ni volný horní díl s dlouhými třásněmi. Štíhlá Marona měla velmi krátký horní díl bez rukávů, který byl vepředu otevřený a bohatě zdobený perlami a peřím a jehož načervenalé třásně sahaly jen krátce pod pás, stejně jako bederní rouška, podobná té, jakou Ajla nosila v horkých dnech na cestě.

Od Jondalara se Ajla naučila nosit obdélníkový pruh z měkké kůže, který se protáhl mezi nohama nahoru a řemenem se připevňoval v pase. Když nechala delší kusy vpředu a vzadu viset dolů a na stranách je stáhla dohromady, vypadala bederní rouška jako krátká sukně. Maronina bederní rouška měla jak vpředu, tak i vzadu třásně. Na stranách byla rozevřená, takže byly vidět dlouhé, hezky tvarované nohy, a řemen měla zapnutý tak nízko, přímo nad boky, že se jí při chůzi třásně pohupovaly sem a tam. Ajle připadalo, že je Maroně oblečení malé – horní díl, který se vpředu

nedal úplně zavřít, byl příliš krátký a bederní rouška příliš těsná –, jako by to bylo oblečení pro dítě, a ne pro dospělou ženu. Byla ale přesvědčená, že světlovlasá žena zvolila toto oblečení s určitým záměrem.

„Pojď, vyber si něco,“ řekla Marona, „a pak ti učešeme vlasy. Chtěly bychom, aby to pro tebe byl zcela výjimečný večer.“

„Všechny ty věci mi připadají velké a těžké,“ řekla Ajla. „Nezdá se vám, že jsou příliš teplé?“

„Večer se ochladí,“ řekla Vylopa, „a tohle oblečení nemá být příliš těsné. Stejně jako tohle.“ Zvedla paže, aby na svém oblečení ukázala, co míní.

„Vyzkoušej si tohle,“ řekla Marona a zvedla tuniku. „Ukážeme ti, jak se nosí.“

Ajla odložila vlastní tuniku, sundala si z krku amulet a položila ho na polici. Ženy jí přetáhly oblečení přes hlavu. I když byla větší než všechny čtyři ženy, viselo jí oblečení až ke kolenům a dlouhé rukávy jí zakrývaly prsty.

„Je mi to moc velké,“ řekla Ajla. Lorava stála za ní a Ajle připadalo, že slyší potlačovaný smích.

„Ne, to vůbec ne,“ odporovala Vylopa se širokým úsměvem. „Potřebuješ jenom opasek a rukávy se vyhrnou. Tak jako je mám já, vidíš? Portulo, dones přece opasek, abych jí to mohla ukázat.“

Boubelatá žena donesla opasek. Tvářila se teď vážně, zatímco Marona a její sestřenice se neustále usmívaly. Marona vzala opasek a přepásala jím Ajlu. „Dává se kolem boků, dost hluboko, takhle. Tuniku podkasáš a třásně necháš viset dolů. Vidiš?“

Ajla měla i nadále pocit, že je jí oblečení příliš velké. „Ne, myslím, že mi to nesedí. A podívej na ty nohavice,“ řekla a zvedla kalhoty, které ležely vedle tuniky. „Pas je pro mě nasazen příliš vysoko.“ Přetáhla si tuniku přes hlavu.

„Máš pravdu,“ řekla Marona. „Vyzkoušej si něco jiného.“

Marona vytáhla jiné, trochu menší oblečení, které bylo zdobené perlami z mamutoviny a mušlemi.

„To je velmi pěkné,“ řekla Ajla a prohlížela si oblečení. „Skoro až moc pěkné...“

Lorava ze sebe vydala podivný zvuk, ale když se na ni Ajla otočila, dívala se jinam.

„...ale je to skutečně velmi těžké a stále ještě moc velké,“ pokračovala Ajla a i druhou tuniku zase svlékla.

„Myslím, že se ti to zdá velké jen proto, že nejsi zvyklá na oblečení Zelandonců,“ řekla Marona se svraštělým čelem, ale pak se jí rozjasnila tvář spokojeným úsměvem. „Ale možná máš pravdu. Počkej tady. Já vím o něčem, co bude prostě dokonalé, jen doufám, že už je to došité.“ Odešla ze spacího prostoru a šla do jiné části obydlí. Po chvíli se vrátila s dalším oblečením.

Bylo mnohem menší a lehčí. Ajla si je vyzkoušela. Úzké kalhoty jí sahaly jen k lýtkům, ale v pase, kde se dvě strany přesahovaly a byly drženy širokým pružným řemenem, jí seděly dobře. Horní díl tvořila tunika bez rukávů s výstřihem ve tvaru V, zašněrovaná tenkým koženým řemínkem. Byla trochu malá a nedala se řemínkem zcela uzavřít, ale když se zašněrovala trochu volněji, nevypadalo to špatně. Oblečení bylo v protikladu k ostatnímu, co zatím zkoušela, velmi prosté a bez ozdob, z měkké kůže, která byla příjemná na dotek.

„To je opravdu pohodlné,“ řekla Ajla.

„A já mám něco, co to hezky zvýrazní,“ řekla Marona a ukázala jí opasek utkaný z různě zbarvených vláken do jemných vzorů.

„To je pěkná práce a vypadá to zajímavě,“ řekla Ajla, když jí Marona dávala opasek kolem pasu. S tímto oblečením byla spokojená. „To půjde,“ řekla. „Děkuji za dárek.“ Pověsila si kolem krku amulet a vlastní oblečení složila.

Lorava se dusila a kašlala. „Potřebuju se napít,“ vydechla a vyběhla ven.

„Teď ti musím upravit vlasy,“ řekla Vylopa opět se širokým úsměvem.

„A já se budu věnovat tvé tváři, hned jak skončím s Portulou,“ řekla Marona.

„Říkala jsi, že mě taky ještě učešeš, Vylopo,“ řekla Portula. „A mě taky,“ řekla Lorava, která se už zase vrátila. „Až překonáš ten záchvat kašle,“ řekla Marona a vrhla na ni přísný pohled.

Vylopa česala Ajlu a ta zatím zaujatě přihlížela, jak Marona líčí tváře obou dalších žen. Používala směs ze ztvrdlého tuku a jemně rozmělněného červeného a žlutého okru, aby tónovala ústa, tváře a čelo, a pak směs z tuku a dřevěného uhlí, aby zvýraznila oči. Poté intenzivnějším stínováním pečlivě vyznačila na tváři body, vlnovky a různé jiné vzory. Ajle to připomínalo tetování, které na některých lidech viděla.

„A teď se pustím do tvé tváře, Ajlo,“ řekla Marona. „Myslím, že už je Vylopa s tvými vlasy hotová.“

„Právě jsem skončila,“ řekla Vylopa. „Teď tě Marona naličí.“

Ajle se sice zdálo pomalování tváří žen zajímavé, ale měla při tom nedobrý pocit. V Marthonině obydlí byly všechny barvy jemné a příjemně sladěné, tady ale najednou nevěděla, co si má o výtvorech žen myslet. Připadalo jí to nějak přehnané.

„Ne... raději ne,“ řekla.

„Ale to musí být!“ rozohnila se Lorava.

„Všichni to dělají,“ řekla Marona. „Byla bys jediná, která to nemá.“

„Ano! Jen to nech na Maroně. Všechny ženy se tak dají zmalovat,“ řekla Vylopa.

„Měla bys to opravdu udělat,“ potvrdila Lorava. „Všechny ženy by byly rády, kdyby je Marona naličila. Máš štěstí, že je tak ochotná!“

Tolik na ni naléhaly, že to v Ajle probudilo ještě silnější odpor. Marthona jí neřekla nic o tom, že by si musela dát zmalovat tvář. Chtěla si dopřát čas, aby poznala zvyky a obyčeje Zelandonců, a nechtěla se nechat nutit k něčemu, co neznala.

„Ne, tentokrát ne. Možná někdy později,“ řekla.

„Ale to musíš, jinak všechno pokazíš,“ naléhala znovu Lorava.

„Ne! Já nechci mít zmalovanou tvář,“ řekla Ajla tak rozhodně, že od toho nakonec upustily.

Ajla dál sledovala, jak si ženy vzájemně upravují vlasy do složitých copů a věnců a jak je spínají hřebeny a jehlicemi. Nakonec si ještě vzaly ozdoby na tvář. Ajla si dosud nevšimla, že měly tváře na určitých místech propíchnuté. Pověsily si náušnice do uší a zastrčily ozdoby do nosu, tváří a pod spodní ret. Namalované ornamenty měly zřejmě zdůraznit právě tyto ozdoby.

„Ty nemáš propíchanou tvář, abys mohla nosit šperky?“ divila se Lorava. „Tak to si musíš určitě nechat udělat. To je hloupé, že to už teď nejde.“

Ajla si nebyla jistá, jestli si něco takového přeje – možná ještě tak do uší, aby si mohla pověsit náušnice, které u sebe měla po celou cestu z letního setkání Mamutonů až sem. Sledovala, jak se ženy ověšují šňůrami z perel, přívěsky a náramky.

Všimla si, že se tu a tam dívají na něco za zástěnou. Když jí začalo všechno to česání a zdobení připadat trochu nudné, zvedla se a přešla naproti, aby zjistila, co tak pečlivě pozorují. Slyšela, jak

Lorava zalapala po dechu, když tam objevila vyleštěné prkénko, které se podobalo zrcadlu v Marthonině bydlišti.

Nelíbilo se jí, co viděla. Vlasy měla spletené do copů a věnců, ale divně trčely na všechny strany a nebyly tak upravené, jak je měly ostatní ženy. Viděla, jak na sebe Vylopa a Marona krátce pohlédly, ale když se pokusila zachytit jejich pohled, vyhnuly se jejím očím. Ajla cítila, že se tu odehrává něco podivného, co se jí nelíbilo. Rozhodně nebyla vůbec nadšená tím, co se stalo s jejími vlasy.

„Myslím, že si raději nechám vlasy rozpuštěné,“ řekla a začala vytahovat hřebeny, jehlice a stužky. „Jondalarovi se to tak víc líbí.“ Když všechno z vlasů odstranila, vzala hřeben a vlasy rozčesala, takže zase vynikly jejich přirozené vlny po umytí.

Narovnala si amulet – ráda ho měla na sobě, i když ho často nosila pod oblečením – a pak se podívala do zrcadla. Možná se jednou naučí sama si upravit vlasy, ale v této chvíli se jí mnohem víc líbilo, když si je nechala v přirozeném tvaru. Pohlédla k Vylopě a ptala se sama sebe, proč si nevšimla, jak podivně vypadá v účesu, který jí Vylopa vytvořila.

Viděla v zrcadle i kožený váček amuletu a pokusila se ho vidět tak, jak ho asi vnímají ostatní. Byl vyboulený předmět, které obsahoval, a byl silně opotřebený a zčernalý potem. Původně byl tento malý zdobený váček míněn pro šicí potřeby. Z bílých per, která kdysi zdobila zaokrouhlený okraj, zbyla jen černá brka, ale vzor z mamutovinových perel byl ještě zachovalý a na prosté kožené tunice vypadal docela zajímavě. Rozhodla se, že si vezme amulet přes tuniku, aby byl vidět.

Váček dostala od své přítelkyně Degije, která ji přiměla, aby v něm uchovávala svůj amulet, když viděla špinavý váček bez ozdob, který až dosud používala. Ted' už byl ale i tenhle váček starý a opotřebený. Bylo načase, aby si udělala nový, tenhle starý však stejně nezhodí, protože s ním bylo spojeno příliš mnoho vzpomínek.

Slyšela, že se venku něco děje. Zatím už ji unavilo přihlížet, jak se ženy ještě upravují, neviděla už žádné změny v pomalování tváří a v účesech. Nakonec někdo zaškrábal na kůži vedle vchodu.

„Všichni už čekají na Ajlu!“ zavolal hlas. Byla to zřejmě Folara.

„Řekni jim, že brzo přijde,“ odpověděla Marona a zeptala se pak Ajly: „Víš určitě, že ti nemám alespoň trochu pomalovat tvář? Je to přece slavnost na tvou počest.“

„Ne, opravdu nechci.“

„No dobře. Čekají na tebe, tak bys už možná měla jít napřed. My přijdeme hned za tebou, jen co se ještě převlékneme.“

„Dobře, tak já už půjdu,“ řekla Ajla a byla ráda, že má záminku k odchodu. Připadalo jí, že už je uvnitř celou věčnost. „Děkuji vám za dárky. To oblečení je skutečně moc příjemné.“ Vzala svou starou tuniku a krátké kalhoty a vyšla ven.

Pod skalním převisem nikoho neviděla, Folaru už tedy zřejmě šla napřed a nečekala na ni. Šla oklikou přes Marthonino obydlí, aby tam odložila své staré oblečení, a pak se rychlým krokem vydala k davu, který objevila na druhé straně stínu, který vrhal skalní převis.

Lidé v blízkosti zmlkli, když vystoupila do slunečního světla pozdního odpoledne, a zírali na ni s otevřenými ústy. Brzy nato zpozorněli i další lidé, kteří rovněž na Ajlu civěli a strkali do sousedů. Ajla zpomalila krok a zastavila se. Všichni kolem ní rychle zmlkli. Najednou se do ticha někdo zasmál. Další se přidal a pak ještě další, až nakonec skála ozvěnou vracela burácivý smích.

Proč se všichni smějí? Vysmívají se jí? Bylo něco v nepořádku? Ajla studem zrudla. Dopustila se nějaké hrozné chyby? Nejraději by utekla, ale nevěděla kam.

Spatřila Jondalara. Přicházel k ní se zamračenou tváří. Z druhé strany k ní spěchala Marthona.

„Jondalare!“ zvolala Ajla. „Proč se mi všichni smějí? Co je na mně tak divného? Co jsem udělala?“ ptala se mamutonsky, aniž si to uvědomila.

„Máš na sobě spodní oblečení chlapců na zimu,“ řekl Jondalar rovněž mamutonsky. „A tenhle opasek nosí mladý muž v pubertě před obřadem zasvěcení, aby lidé věděli, že je připraven pro svou donku.“ Zlostí, že jí někdo provedl v její první den u jeho lidu tak hrozný kousek, se téměř neovládal.

„Odkud máš to oblečení?“ zeptala se Marthona, když k nim přistoupila.

Jondalar odpověděl za Ajlu: „To byla Marona. Když jsme byli u řeky, přišla a řekla Ajle, že by jí ráda pomohla, aby se zkrášlila pro dnešní slavnost. Měl jsem vědět, že má za lubem nějakou sprostotu, aby se mi pomstila.“

Všichni tři se obrátili a podívali se směrem, kde bylo bydliště Maronina bratra. Tam, kde začínal stín převisu, stály ony čtyři ženy a smíchy se prohýbaly, jak se jim podařilo zesměšnit Ajlu v naprosto nevhodných chlapeckých šatech. Slzy jim stékaly po tvářích a rozmazávaly jim malbu do červených a černých pruhů. Nedalo se přehlédnout, že se doslova pasou na Ajlině pokolení.

Ajla cítila, jak v ní stoupá vlna hněvu. To tedy byl dárek, který jí chtěly dát? Jejich dárek na uvítanou? Chtěly, aby se jí lidé takhle vysmáli? Pochopila, že všechno, co jí nabízely, bylo pro ženu nevhodné. Všechno oblečení bylo určeno mužům. Ale to jim nestačilo. Jistě ji tak podivně učesaly, aby ji ještě víc zesměšnily. A měly zřejmě v úmyslu pomalovat jí tvář tak, aby dílo dokonaly.

Ajla se vždycky ráda smála. Když žila u klanu, byla tam až do narození svého syna jediná, kdo se smál, když z něčeho měla radost. Lidé klanu znali jen grimasu, která se podobala úsměvu, avšak ta nebyla výrazem radosti, ale naopak nejistoty nebo strachu. Taky to mohlo znamenat, že svému protějšku vyhrožují. Ajlin syn byl jediný, kdo se smál jako ona, a ona milovala Durkovo šťastné hýkání, zatímco lidé klanu je sledovali s nevolí.

Když ještě žila v údolí, často se nadšeně smála kouskům mladé Víhy a malého Drobka. Na nespoutaném, i když ne příliš častém smíchu Jondalara poznala, že jsou oba stejného ražení, a to jen posílilo její lásku k němu. A protože se jí při prvním setkání s Talutem líbil jeho otevřený, hlasitý a srdečný smích, dostala odvahu jít s ním do tábora Lva. Na jejich cestách poznala mnoho lidí a smála se s nimi, ale nikdy se jí nikdo nevysmíval. Nevěděla, že je možné použít smích k tomu, aby se někomu ublížilo. Tohle bylo poprvé, že jí smích způsobil bolest, místo aby ji potěšil.

Ani Marthona nebyla nijak potěšena tím, že někdo provedl hostu Deváté jeskyně Zelandonců tak ošklivý kousek. Ajla byla hostem a navíc ženou, kterou její syn přivedl s sebou domů, aby se s ní spojil a aby se stala jednou z nich.

„Pojď se mnou, Ajlo,“ řekla Marthona. „Já ti dám něco vhodného na sebe. Jsem si jistá, že v mých věcech najdeme něco, co si můžeš obléknout.“

„Nebo něco mého,“ řekla Folara, která to všechno viděla a přiběhla sem, aby pomohla.

Ajla se už obracela k odchodu, ale pak si to rozmyslela. „Ne,“ řekla, náhle rozhodnuta.

Ty čtyři ženy jí daly nevhodné oblečení jako dárek na uvítanou, aby vypadala divně a cize a aby bylo zřejmé, že sem nepatří. Ona jim za jejich dárek poděkovala, a tak si ho taky ponechá! Není to poprvé, kdy na ni někdo zírá. U lidí klanu byla vždycky tou beznadějně výlučnou, tou ošklivou cizinkou. Nikdy se jí nevysmívali – takový způsob smíchu neznali –, ale dobře si pamatovala, jak na ni na setkání klanu všichni zírali.

Když přestála tenkrát, že je jedinou u celého klanu, která je jiná a nepatří k nim, protože prostě není ženou klanu, tak to jistě zvládne i teď před Zelandonci. Ti přinejmenším nevypadali jinak než ona. Ajla se odhodlaně napřímila, stiskla zuby, vystrčila bradu a trucovitě se podívala na smějící se dav.

„Děkuji ti, Marthono, a i tobě, Folaro. Já jsem ale s tímhle oblečením naprosto spokojená. Je to dárek na uvítanou. Nebudu tak nezdvořilá, abych jím pohrdla.“

Otočila se a viděla, že Marona a její přítelkyně zmizely. Vrátily se zřejmě zpátky do svého obydlí. Znovu se obrátila klidem, kteří se stále ještě smáli, a pomalu šla k nim. Marthona a Folaro ohromeně hleděly na Jondalara, ale ten jen pokrčil rameny.

Koutkem očí Ajla zaznamenala důvěrně známý pohyb. Vlk se objevil na horním konci stezky a běžel k ní. Poklepala si na ramena a on se postavil na zadní a přední tlapy jí dal na ramena, pak jí olízl krk a jemně ho vzal do zubů. Dav zašuměl. Ajla mu dala znamení, aby ji zase pustil a zůstal těsně za ní, tak jak ho to naučila při letním setkání Mamutonů.

Když si Ajla razila cestu davem, všichni postupně umlkali. Způsobila to její chůze, její rozhodnost a i to, že se vzdorovitě dívala smějícím se lidem do tváří a že Vlk šel vedle ní. Brzy už nebylo nikomu do smíchu.

Přistoupila k lidem, které už znala. Vilomar, Joharan a zelandona ji pozdravili. Když se otočila, viděla, že i Jondalar stojí těsně za ní, následován Marthonou a Folarou.

„Některé z lidí tady ještě neznám,“ řekla. „Představíš mě, prosím, Jondalare?“

Avšak místo Jondalara předstoupil Joharan a řekl: „Ajlo z Mamutonů, členko tábora Lva, dcero ohniště Mamuta, vyvolená duchem jeskynního lva, ochraňovaná duchem jeskynního medvěda... a přítelkyně koní a Vlka – toto je moje družka Proleva z Deváté jeskyně Zelandonců, dcera...“

Na Vilomarově tváři byl úsměv, když Joharan představoval Ajlu svým příbuzným a přátelům, ale jeho výraz rozhodně nebyl posměšný. Marthona pozorovala mladou ženu, kterou s sebou přivedl domů její syn, s rostoucím údivem. Zachytila zelandonin pohled. Daly si mlčky najevo, že si spolu musejí později promluvit.

Bylo mnoho těch, kteří si Ajlu pozorně přeměřovali – především muži, kteří si všimli, jak jí to oblečení sluší, i když nebylo určeno ženě. Byla na cestě celý rok, pěšky nebo na koni, a měla pevné a pružné svaly. Těsné spodní oblečení zdůrazňovalo, jak je štíhlá, svalnatá a dobře stavěná. Protože nemohla úplně stáhnout šňůrky na svých pevných a opravdu bujných nadrech, bylo vidět její západř, což bylo přitažlivější než důvěrný pohled na úplnou nahotu. Kalhoty obkreslovaly její dlouhé, krásně tvarované nohy a zaoblení jejích stehů a opasek, ať už vzory na něm znamenaly cokoli, zdůrazňoval její štíhlý pas, který se jí teď, na počátku těhotenství, téměř nezvětšil.

Ajla propůjčila oblečení, které měla na sobě, zvláštní přitažlivost. Mnohé ženy měly ozdoby na tváři a pestré pomalování, ale protože to Ajla neměla, jen to podtrhávalo její přirozenou krásu. Dlouhé vlasy, které jí v přirozených vlnách spadaly na ramena a v kterých se zachytávaly poslední paprsky zapadajícího slunce, byly v dráždivém a smyslném kontrastu k pěstěným účesům ostatních žen. Vypadala mladě a dospělým mužům připomínala jejich vlastní mládí a čas, kdy se jim otevřely dary slasti Velké Matky Země. Přáli si, aby byli znovu mladí a aby Ajla byla jejich donkou.

Ajlino oblečení zakrátko už nevypadalo tak nevhodně, ale bylo přijímáno jako něco, co se hodí k té krásné cizině s hlubokým hlasem a s nezvyklým přízvukem. Její oblečení nebylo o nic podivnější než moc, kterou měla nad koňmi a nad vlkem.

Jondalar slyšel, jak v šepotu kolem neustále padá Ajlino jméno. Slyšel jednoho muže, jak říká: „To si Jondalar přivedl obdivuhodně krásnou ženu.“

„Že je žena, kterou si přivedl, krásná, to mě neudivuje,“ odpověděl ženský hlas. „Ale ona má i odvahu a silnou vůli. Ráda bych se s ní blíž seznámila.“

Jondalar viděl najednou Ajlu takovou, jaká skutečně byla. Ať už měla vhodné oblečení nebo ne, najednou to nebylo důležité. Jen málo žen mělo tak pěknou postavu jako ona, zvláště ženy jejího věku, jejichž svaly po jednom nebo dvou dětech obvykle ztratily

mladistvou pružnost. Sotva by si zvolily takhle těsné oblečení, i kdyby bylo pro ně vhodné. Většina z nich dávala přednost volnějším šatům, které víc skrývaly a byly pohodlnější. Taky miloval, když nosila vlasy volně rozpuštěné. Je to krásná žena, pomyslel si, a je odvážná. Trochu se uklidnil. Připomněl si odpolední vyjížďku na koních a jejich odpočinek na náhorní plošině a znovu si pomyslel, jaké má štěstí.

Smějící se Marona a její přítelkyně zašly dovnitř do obydlí, aby si opravily pomalování tváří. Těšily se na svůj velký výstup, až se slavnostně obléknou.

Marona zaměnila krátkou bederní roušku za dlouhou sukni z velmi měkké kůže, přes níž měla druhou sukni s třásňovým lemem. Ovinula si ji kolem pasu a boků a pevně ji uvázala, zdobený krátký horní díl si ale ponechala. Portula už měla na sobě své oblíbené oblečení. Lorava měla s sebou jen krátkou tuniku, ale ostatní ženy jí půjčily dlouhou sukni s třásněmi a několik dalších náhrdelníků a náramků, a její pomalování bylo nádhernější než kdy jindy. Vylopa se smíchem odložila košili a mužské kalhoty a oblékla si své vlastní, bohatě zdobené kalhoty v oranžovočervené barvě, stejně jako tuniku v sytých barvách s tmavým lemem.

Když byly Marona a její přítelkyně hotovy, vyšly z obydlí a společně šly na otevřenou terasu. Avšak lidé, kteří si jich všimli, se k nim otáčeli zády a záměrně si jich nevšíмали. Zelandonci nebyli nijak krutí. Smáli se cizince, protože působilo tak překvapivě směšně, když se dospělá žena objevila v zimním spodním prádle a s opaskem pubertálního chlapce. Ale většina z nich nebyla nijak nadšena tímto hrubým žertem. Vrhali na ně na všechny špatné světlo a vypadali nezdvořile. Ajla byla jejich host a zřejmě bude brzy jednou z nich. Kromě toho prokázala odvahu a situaci zvládla tak dobře, že na ni byli hrdí.

Ony čtyři ženy viděly velkou skupinu, která se kolem někoho shlukla, a když vznikla mezera, spatřily ve středu Ajlu, která měla stále ještě na sobě jejich oblečení. Ona se nepřevlékla! Marona byla zděšená. Byla přesvědčená, že jí někdo z Jondalarova příbuzenstva dá něco vhodného na sebe. Avšak pokus zostudil tuto zvláštní ženu, která přišla s Jondalarem, nakonec neozřejmíl nic jiného než Maroninu zlomyslnost.

Zlý žert se obrátil proti ní a ona teď vřela zlostí. Přemluvila své přítelkyně, aby jí pomohly, a slíbila jim, že budou středem pozornosti a sklídí obdiv. Místo toho teď všichni bez výjimky

mluvili jen o Jondalarově společnosti. Dokonce její podivný způsob řeči, nad kterým Lorava propukala téměř v hlasitý smích a kterému Vylopa jen s obtížemi rozuměla, byl považován za zajímavý a okouzlující.

Ted' přitahovala pozornost všech Ajla a tři Maroniny přítelkyně začaly litovat, k čemu se od ní daly přemluvit. Především Portula na to nakonec přistoupila jen proto, že jí Marona, která byla považována ze velmi šikovnou, slíbila pomalovat tvář. Ajla vlastně nedělala na Portulu nijak špatný dojem. Byla přívětivá a vstřícná a ted' zřejmě byla připravená uzavírat přátelství se všemi – kromě nich.

Čím to, že si nevšimly, že ty chlapecké šaty jen ještě víc zdůrazňují krásu té cizinky? Viděly jen to, co bylo v jejich hlavách, navyklou samozřejmost věcí a z toho vyvozený předsudek místo skutečnosti. Žádná z nich si nedokázala představit, že by takové oblečení vzaly na sebe před očima všech, ale pro Ajlu to nehrálo roli. Pro cizinku neměly detaily oblečení žádný význam zakořeněný v její kultuře. Pro ni bylo důležité jen to, jak je to oblečení pohodlné. Jakmile překonala šok ze smíchu, bylo všechno zapomenuto. A protože už na to Ajla sama nemyslela, ustoupilo to do pozadí i pro všechny ostatní.

Na skalní terase ležel velký vápencový balvan, který byl na horní straně poměrně plochý. Bylo to už tak dávno, co se odlomil z okraje převísle skalní římsy, že si nikdo nepamatoval na dobu, kdy se tak stalo. Byl využíván jako řečniště, když chtěl někdo promluvit ke shromáždění. Na tomto kameni byl všem dobře na očích a sám na všechny dobře viděl.

Když ted' Joharan na balvan vyskočil, šum hlasů postupně utichal. Nejdřív podal ruku Ajle a pak Jondalarovi, aby jim pomohl nahoru, a hned nato naznačil svému bratrovi, aby se postavil vedle Ajly. Vlk bez pozvání vyskočil také nahoru a vklouzl mezi Ajlu a muže z jediné smečky, kterou dosud znal. Když tak stáli na skále nad davem, vysoký pohledný muž, krásná cizinka a obrovský nádherný vlk, byl na ně úchvatný pohled. Marthona a vedle ní stojící zelandona na sebe krátce pohlédly, a pak se každá zahloubala do vlastních myšlenek, které by jen stěží dovedly vyjádřit slovy.

Joharan vyčkal, dokud se všechny pohledy nezaměřily na něho a nenastalo naprosté ticho. Byl přesvědčen, že je přítomna celá

Devátá jeskyně, že nechybí jeden jediný člověk. Poznal i různé lidi z blízkých jeskyní a uvědomil si, že se jich shromáždilo mnohem víc, než očekával.

Většina lidí z Třetí jeskyně stála po levé straně, lidé ze Čtrnácté jeskyně vedle nich. Vpravo vzadu viděl početné obyvatele z Jedenácté jeskyně. Byli tu dokonce někteří až z Druhé jeskyně, stejně jako z jejich sesterské jeskyně, Sedmé, z druhé strany údolí, které leželo mezi nimi. Všiml si i několika členů Devěťadvacáté a dokonce jednoho páru z Páté jeskyně. Každá jeskyně z okolí byla zastoupena a někteří hosté měli za sebou dlouhou cestu.

Zpráva se rychle rozšířila, pomyslel si, zřejmě bylo na cestě hodně běžců. Možná nebudeme muset svolávat druhé setkání, protože se zdá, že všichni už jsou tady. Měl jsem vědět, že všichni přijdou, protože všechny jeskyně proti proudu řeky musely vidět, jak Jondalar a Ajla na koních táhli směrem k jihu. Možná přijde letos na letní setkání mnohem víc lidí. Měli bychom před odjezdem uspořádat velký lov, abychom měli dostatečné zásoby.

Když byly oči všech upřeny na něho, počkal ještě malý okamžik a soustředil se. Nakonec promluvil.

„Jako náčelník Deváté jeskyně Zelandonců chci já, Joharan, promluvit.“

Několik posledních hlasů umlklo.

„Vidím, že máme dnes večer hodně návštěvníků a jsem rád, že vás můžu pozdravit jménem Dony, Velké Matky Země, na tomto setkání, kdy chceme společně oslavit, že se můj bratr Jondalar vrátil z dlouhé cesty. Děkujeme Matce, která bděla nad jeho kroky, když putoval cizími zeměmi, a zavedla ho zpátky domů.“

Ozvalo se souhlasné volání. Joharan se odmlčel a Ajla si znovu všimla, že krčí obočí stejným způsobem, jaký tak dobře znala u Jondalara. Pocítila k Joharanovi stejně srdečnou náklonnost jako poprvé, když si této podobnosti všimla.

„Jak už většina z vás ví,“ pokračoval Joharan, „Jondalarův bratr, který se s ním kdysi vydal na cestu, se už nevrátí. Thonolan teď cestuje příštím světem. Matka svého miláčka zavolala k sobě.“ Chvilí hleděl k zemi.

A je tu zase ta zmínka, pomyslela si Ajla. Nebylo nutné znakem štěstí, když někdo měl četné talenty a nadání a byl tak milován, že v něm druzí viděli miláčka Matky. Protože Matka často postrádala své milované a povolala je ještě v mladých letech zpátky k sobě.

„Ale Jondalar se nevrátil sám,“ pokračoval Joharan a usmál se na Ajlu. „Asi nikomu z vás neušlo, že se můj bratr seznámil na své cestě s jednou ženou.“ Byl slyšet potlačovaný smích a mnozí se vědoucně usmívali. „Musím ale přiznat, že já sám jsem od něho neočekával, že najde tak mimořádnou ženu.“

Ajla cítila, jak rudne, tentokrát však ne proto, že by se jí někdo vysmíval, ale proto, že jí Joharan lichotil.

„Kdybychom teď tady každého jednotlivce představili, jak náleží,“ řekl Joharan, „mohlo by to trvat celé dny, zvlášť kdybychom vypočítávali veškerá jména a příslušnosti.“ Mnozí souhlasně přikyvovali. „Naše návštěvnice by si to určitě nemohla všechno zapamatovat, a tak jsme se rozhodli, že ji představíme vám všem a pak necháme na každém z vás, abyste se s ní příležitostně seznámili.“

Joharan se obrátil a usmál se na ženu, která stála za ním na kamenném bloku. Pak pohlédl na vysokého světlavlasého muže vedle ní a jeho tvář zvažněla. „Jondalar z Deváté jeskyně Zelandonců, mistr roztloukač, syn Marthony, narozený u ohniště Dalanara, náčelníka a zakladatele Lanzadonců, bratr Joharana, náčelníka Deváté jeskyně, se po pěti letech vrátil z dlouhé a namáhavé cesty. Žena, kterou přivedl s sebou, pochází ze země, která je tak vzdálená, že jen cesta zpátky sem trvala celý rok.“

Náčelník Deváté jeskyně vzal Ajliny ruce do svých. „Jménem Dony, Velké Matky Země, představuji všem Zelandoncům Ajlu z Mamutonů, členku tábora Lva, dceru ohniště Mamuta, vyvolenou jeskynním lvem, ochraňovanou duchem jeskynního medvěda,“ a pak pokračoval s úsměvem: „a jak jsme všichni viděli, přítelkyni koní a tohoto vlka.“ Jondalar si byl jistý, že se Vlk šklebí, jako by věděl, že ho představuje.

Ajla z Mamutonů, pomyslela si Ajla a připomněla si dobu, kdy byla Ajlou, která nikoho nemá. Cítila velkou vděčnost k Talutovi a Neciji a všem ostatním z tábora Lva, že jí dali místo, kam patřila. Do očí se jí hrnuly slzy a ona proti nim bojovala. Všechny tolik postrádala.

Joharan pustil jednu Ajlinu ruku a druhou zvedl do výše, takže ukazovala ke shromážděným jeskynním. „Prosím, přivítejte tuto ženu, která přicestovala s Jondalarem z takové dálky, uvítejte ji v zemi Zelandonců, u dětí Velké Matky Země. Poskytněte této ženě pohostinství a úctu, kterou Zelandonci prokazují všem svým

hostům, zvláště těm, kterým Dona požehnala. Dejte jí pocítit, že si vážíme svých hostů.“

Někteří kradmo pohlédli k Maroně a jejím přítelkyním. Jejich zlý žert už zatím většina považovala za nemístný. Teď bylo na nich, aby se styděly, a přinejmenším Portula celá zrudla, když hleděla na cizinku, která stála na kamenném bloku a měla na sobě spodní oblečení zelandonských chlapců. Ajla nevěděla, že to oblečení, které jí daly, je nevhodné, ale to už bylo nedůležité. Tím, jak toto oblečení nosila, působilo naprosto přiměřeně.

Ajla měla pocit, že by měla něco říct, a tak o krok předstoupila. „Jménem Mut, Velké Matky všeho života, kterou vy znáte jako Donu, zdravím vás, Zelandonci, děti této krásné země, děti Velké Matky Země, a děkuji vám, že jste mě uvítali. Děkuji vám taky za to, že jste přijali zvířata, která jsou mými přáteli, a že dovolíte Vlkovi, aby zůstal se mnou ve vašem bydlišti.“ Vlk k ní vzhlédl, když slyšel své jméno. „A za to, že jste nám dali místo pro koně Víhu a Vítěze.“

Když Ajla řekla jméno klisny, lidé se ulekli. Ajla nevyslovila jméno Víhy jen svým podivným přízvukem, ale zcela ve smyslu obřadného představení tak, jak ho vyslovovala dřív, a přitom tak dokonale napodobila ržání koně, že kolemstojící na okamžik věřili, že skutečně slyší koně. Nebylo to poprvé, kdy Ajla ohromila svou schopností napodobovat zvířecí hlasy.

Nedokázala se rozpomenout na řeč, kterou mluvila jako malé dítě, a i jinak nezůstalo z jejího života před klanem nic, když nepočítala několik neurčitých snů a její smrtelný strach ze zemětřesení. Lidé jako Ajla ale měli vnitřní nutkání k mluvení, které bylo téměř tak silné jako potřeba potravy. Když po svém odchodu z klanu žila sama v údolí a ještě se nenaučila znovu mluvit od Jondalara, vymýšlela pro sebe zvuky, kterým přisuzovala význam, řeč, které rozuměla jen ona sama a do jisté míry Víha a Vítěz.

Ajla měla přirozený talent k napodobování zvuků, a když neuměla žádnou řeč ve vlastním smyslu a žila sama, obklopena jen zvířaty, začala napodobovat jejich hlasy. V řeči, kterou tak rozvinula, spojovala dětské zvuky, které vydával její syn Durk, a několik málo slov lidí klanu s napodobenými zvířecími hlasy, jako třeba s cvrlikáním ptáků. Časem se cvičením tak zdokonalila, že dokonce už ani zvířata nepoznala rozdíl.

A teď Ajla touto schopností ohromila své posluchače. Ale protože byli zvyklí na to, že řečníci, pokud nešlo o vysloveně vážné věci, vplétali do proslovů sem tam nějaký žert, dospěli k názoru, že Ajlino zařehťání je mělo pobavit. A tak počáteční ohromení vystřídaly úsměvy. První reakce shromážděných Ajlu trochu zmátla, ale když pak spatřila jejich úsměvy, cítila se zase lépe. Na tváři se jí objevil onen kouzelný úsměv, který ji prozařoval zevnitř.

„Jondalare, jak chceš udržet mladé hřebce dál od tohoto rozkošného hřeběte?“ zavolal někdo. Bylo to poprvé, kdy někdo otevřeně ocenil Ajlinu krásu.

Světlovlasý muž se usmál. „Budu s ní muset často vyjíždět, aby byla hodně zaměstnaná,“ řekl. „Předpokládám, že víte, že jsem se naučil jezdit na koni, když jsem byl na cestě.“

„Jezdit jsi přece uměl dřív, než jsi odešel, Jondalare!“

Burácivý smích následoval a Ajla cítila, že tentokrát to byl jiný druh veselosti.

Když smích odezněl, ujal se ještě jednou slova Joharan. „Chci říct už jen jedno. Rád bych pozval všechny Zelandonce, kteří přišli ze sousedních jeskyní, na slavnost Deváté jeskyně, kterou chceme uvítat doma Jondalara a Ajlu.“

7

Lákavé vůně se už po celý den linuly z místa na jihozápadním konci pod skalním převisem, které sloužilo ke společnému vaření. Tady se několik lidí zabývalo poslední úpravou jídel, než Joharan ke všem promluvil. Nyní, když skončilo obřadné představení, se všichni přesunuli sem, s Jondalarem a Ajlou ve svém středu, přičemž však pečlivě udržovali odstup od vlka, který šel krok za ženou.

Jídlo bylo rozložené na dlouhých nízkých stolech z kamenných bloků a desek. Bylo umně vyrovnáno na podnosech a mísách ze dřeva, kostí, z tkaných travin nebo jiných vláken. Byly tu také připravené velké pazourkové nože na řezání a dřevěné kleště a kostěné lžice na nabírání. Většina lidí si přinesla vlastní misky, ale byly tu připravené nádoby pro ty, kteří žádné s sebou neměli.

Ajla se na okamžik zastavila, aby obdivovala tu nádheru. Byly tu celé kýty mladých sobů, lesní drůbež, pstruzi, štiky a různá zelenina, která byla teď v časném létě vzácná, a proto tím víc ceněná: mladé kořeny, čerstvá listová zelenina, výhonky a mladé pevně srolované kapradí. Mnohá z jídel byla ozdobena jedlými sladkými květy hadího mlíčí. A byly tu ořechy a sušené plody z úrody minulého podzimu a mísy plné silného vývaru ze sušeného tuřího masa, sušených kořenů a hub.

Pokud mohou po dlouhé tuhé zimě nabízet ještě tak vysoce ceněná jídla, pomyslela si Ajla, pak to svědčí o jejich schopnosti zajistit sběr, způsob uchování, uložení a dopravu zásob tak, aby různé jeskyně Zelandonců byly po celou chladnou roční dobu dobře zásobeny. Už jen Devátá jeskyně, čítající na dvě stě lidí, byla

přiliš velkou skupinou, aby se uživila po celý rok v méně bohatém kraji. Ale protože tato oblast byla mimořádně úrodná a bylo tu tolik vhodných přírodních míst na obývání, jeskyně se rozrůstaly.

Sídliště Deváté jeskyně Zelandonců bylo na vysoké vápencové skále, v níž eroze vytvořila obrovský převis. Vinul se v dlouhém, k jihu směřujícím oblouku, který sledoval tok řeky, přibližně z jihovýchodu až na jihozápad. Převis zakrýval plochu o délce asi dvou set metrů a šířce padesáti metrů a skýtal tak téměř deset tisíc čtverečních metrů zastřešené obytné plochy. Dno bylo pokryto vrstvami ušlapané hlíny a šterku, který se tu nahromadil za stovky let, a vyčnívalo jako terasa trochu před okraj obrovského skalního převisu.

Protože tu byl dostatek místa, obyvatelé Deváté jeskyně nezastavěli celý zastřešený prostor svými příbytky. Že se příbytky shlukly ve východní části obrovského prostoru, nebylo nijak plánovité rozhodnutí, ale zřejmě to mnohem spíš odpovídalo podvědomé snaze vytvořit odstup od míst, kde pracovali řemeslníci. Jihozápadně od společných pracovních prostor zůstala velká volná plocha, kde si často hrály děti a kde se lidé mohli shromáždit mimo své příbytky a nebyli přitom vystaveni nepřízní počasí.

Žádná z dalších zelandonských jeskyní podél Zelavy a jejích přítoků nedosahovala velikosti Deváté jeskyně. Většina společenství žila, přinejmenším v zimě, pod ochranou podobných převisů, které měly před sebou prostornou terasu. Lidé oné doby neměli představu – jako ostatně ještě ani jejich potomci po mnohá tisíciletí –, že země Zelandonců leží v půli cesty mezi severním pólem a rovníkem. Taky to nepotřebovali vědět, aby uměli ocenit výhody středního pásma severní šířky. Zelandonci tam žili po mnoho generací a prostřednictvím zvyků a legend předávali svým dětem zkušenost, že tato krajina má po všechny roční doby velké výhody, pokud je lidé dovedou využít.

V létě putovali Zelandonci po celém kraji, který považovali za svůj, a žili pod stany nebo v chýších, které si budovali z materiálů, jaké se v místě vyskytovaly, zvláště když se konala větší setkání, ale i tehdy, když se vzájemně navštěvovali, vydali se na lov nebo sbírali větší množství požitelných rostlin. Byli ovšem vždycky rádi, když našli skalní útočiště směřující k jihu nebo když mohli na čas využít takové příbytky u příbuzných a přátel, protože skýtal nepřehlédnutelné výhody.

Dokonce během doby ledové, když přední okraj nejbližší ledové masy ležel jen několik set kilometrů odtud na sever, mohlo být v tomto středním pásmu za jasných letních dnů opravdu horko. Když slunce stálo na své dráze, po které se zdálo obkružovat velkou mateřskou planetu, vysoko na jihozápadním nebi, velký skalní převis Deváté jeskyně skýtal v poledním vedru lákavý a příjemný stín.

A i když nastala zima, která byla na okraji ledovců velmi chladná, byli Zelandonci vděční za svá chráněná obydlí. Zimy doby ledové se vyznačovaly teplotami hodně pod bodem mrazu, ale ty nejchladnější dny byly často suché a jasné. Paprsky nízkého stojícího odpoledního slunce pak dosahovaly až daleko do jeskyní směřujících k jihu. Skála vděčně přijímala drahocenný dar hřejícího slunce a v chráněných prostorách se pak teplo ještě nějakou dobu udrželo, když byl mráz venku nejkřutější.

Ledovce pokrývaly téměř čtvrtinu povrchu Země a na severních kontinentech byly oheň a vhodné oblečení k přežití nezbytné. V zemi Zelandonců ale navíc slunce zpříjemnilo přibýtky lidí. Chráněné jeskyně ve vápencových stěnách podstatně přispěly k tomu, že zdejší krajina patřila během této chladné doby k nejhustěji zalidněným na světě.

Ajla se usmála na ženu, která byla odpovědná za přípravu slavnosti.

„Všechno to vypadá tak krásně, Prolevo. Kdyby ty nádherně vůně ve mně neprobudily hlad, ráda bych se na to prostě jen dívala.“

Proleva se na ni potěšeně usmála.

„To umí jen ona,“ řekla Marthona. Ajla se překvapeně otočila. Když sestoupila z řečnického kamene, rozhlížela se po Jondalarově matce, ale nikde ji neviděla. „Nikdo neumí tak dobře připravit slavnost nebo shromáždění jako Proleva. Je taky výborná kuchařka. Velkou výhodou pro Joharana a celou Devátou jeskyni je ale především to, že umí zorganizovat pomoc ostatních a využít toho, čím k hostině přispěli.“

„Hodně jsem se naučila od tebe, Marthono,“ řekla Proleva, viditelně potěšena chválou matky svého druhu.

„Já jsem ale nikdy nebyla tak dobrá v pořádání slavností jako ty, v tom jsi mě prostě překonala,“ odpověděla Marthona.

„Bylo by hezké, kdybych ti příště směla pomáhat, Prolevo,“ řekla Ajla. „Ráda bych se to od tebe naučila.“

„Ale ovšem, budu jen ráda. Tahle slavnost je ale na tvou počest a lidé čekají na to, že začneš. Můžu ti tedy nabídnout kousek téhle jemné sobí pečené?“

„A jak je to s Vlkem?“ zeptala se Marthona. „Bude chtít maso?“

„Ano, ale nemusí to být nijak jemné mladé maso,“ odpověděla Ajla. „Určitě se spokojí s kostí, když na ní zbude ještě trochu masa, pokud ji nepotřebujete na polévku.“

„Tamhle naproti u ohnišť jsou kosti,“ řekla Proleva, „ale nejdřív si vezmi tenhle kousek sobího masa a k tomu pár pupenů denivky.“

Proleva nabrala maso a naběračku zeleniny do misky, kterou jí Ajla podala, a přivolala jednu ženu, aby ji na chvíli zastoupila při rozdávání jídla. Pak zavedla Ajlu naproti k ohništím a dbala přitom na to, aby šla vlevo od Ajly, protože tak byla dál od Vlka. Ukázala jí hromadu kostí a pomohla jí najít roztříštěnou dlouhou kost s tlustým kloubem. Morek v ní už nebyl, ale zato na ní ještě visely kusy syrového masa.

„Ano, ta je dobrá,“ řekla Ajla a Vlk už na ni nedočkavě hleděl s vyplazeným jazykem. „Chtěla bys mu tu kost dát?“

Proleva nejistě povytáhla obočí. Nechtěla být k Ajle nezdvorná, zvláště ne po tom ošklivém žertu, který jí provedla Marona, ale rozhodně nestála o to, aby podávala kost vlkovi.

„Já to ráda udělám,“ řekla Marthona. Věděla, že to všechny trochu uklidní. „Co mám udělat?“

„Můžeš mu kost podržet nebo taky hodit,“ řekla Ajla. Všimla si, že k nim několik lidí přistoupilo, mezi nimi Jondalar, který se usmíval.

Marthona vzala kost a přidržela ji přibližujícímu se Vlkovi, pak si to ale rozmyslela a hodila ji jeho směrem. Vlk vyskočil a popadl ji do zubů, kousek, který byl uznale sledován. Vlk pak s očekáváním pohlédl na Ajlu.

„Dones ji tamhle, Vlk,“ řekla a ukázala mu na velký zuhelnatělý pařez na okraji terasy. Vlk odnesl svůj poklad, lehl si vedle pařezu a začal kost ohlodávat.

Když usedli ke stolu, všichni předkládali Ajle a Jondalarovi nejlepší lahůdky. Ajla zjistila, že některá jídla mají úplně jinou chuť, než jak si je pamatovala z dětství. Na svých cestách se

naučila, že si na některá jídla, oblíbená v určitých oblastech, musí nejdříve trochu zvyknout, ale že jí pak taky většinou zachutnala.

Muž, trochu starší než Jondalar, se přiblížil ke skupině, která se vytvořila kolem Ajly. Na Ajlu působil hodně zanedbaně – jeho nemyté světlé vlasy byly mastnotou tmavé a oblečení měl špinavé a potrhané –, ale mnozí lidé se na něho usmívali, především mladí muži. Nesl přes rameno vak, podobný vaku na vodu, který byl vytvořen z téměř vodotěsného žaludku zvířete a byl úplně plný.

Ajla usoudila, že podle velikosti by to mohl být vak z koňského žaludku. Neměl příznačné obrysy žaludku přežvýkavce s několika komorami. Pach jí prozradil, že neobsahuje vodu. Spíš jí to připomínalo Talutův opojný nápoj, který náčelník tábora Lva vyráběl z březové šťávy a jiných příměsí. Ty příměsi zůstaly jeho tajemstvím, ale obvykle k tomu patřila zrna nějakých trav.

Mladý muž, který se motal kolem Ajly, vzhledl s širokým úsměvem. „Laramare! Máš tu snad svou barmu?“ zvolal.

Jondalar byl rád, že Laramar odvedl pozornost mladého muže. Neznal ho, věděl ale, že se jmenuje Charezal. Byl to nový člen Deváté jeskyně a pocházel ze vzdálené skupiny Zelandonců. Když jsem odcházel, pomyslel si, byl pravděpodobně tak mladý, že ještě nebyl se svou první donkou, ale teď už poletuje kolem Ajly jako komár.

„Ano,“ řekl Laramar s úsměvem, obrácený k Ajle, „myslel jsem, že bych mohl dát příspěvek na slavnost uvítání této mladé ženy.“ Jeho úsměv Ajle připadal neupřímný a hned zpozorněla. Po způsobu klanu se zaměřila na řeč jeho těla a rychle došla k závěru, že tomuto muži není co důvěřovat.

„Příspěvek?“ zeptala se jedna z žen s nádechem sarkasmu. Byla to Salova, družka Rušemara, jednoho z mužů, které Ajla pokládala za Joharanovy pomocníky, tak jako u klanu Grod pomáhal Brunovi. Ajla usoudila, že náčelníci vždycky vedle sebe potřebují někoho, na koho se mohou spolehnout.

„Myslel jsem si, že je to to nejmenší, co bych mohl udělat,“ řekl Laramar. „Nestává se tak často, aby jeskyně uvítala někoho z takové dálky.“

Když zvedl těžký vak z ramene a obrátil se, aby ho odložil na jeden z kamenných stolů, slyšela Ajla, jak žena zabručela: „A ještě méně často, že by Laramar něčím přispěl. Ptám se, co má za lubem.“

Ajla okamžitě poznala, že Salova není jediná, která muži nedůvěřuje, a to probudilo její zvědavost. Lidé s poháry v ruce se už shlukli kolem něho, ale on se s přehnanou srdečností obrátil na Ajlu a Jondalara.

„Myslím, že náš navrátilce z cesty a žena, kterou si přivedl, by se měli napít jako první.“

„Tak velkou poctu sotva mohou odmítnout,“ zabručela Salova.

Ajla chápala pohrdavou poznámku jen s námahou a ptala se, jestli ji slyšel ještě někdo jiný. Avšak Salova měla pravdu: těžko mohli odmítnout. Ajla viděla, že Jondalar vylil vodu ze svého poháru a kývl na muže. I ona vyprázdnila svůj pohár, když přistoupili k Laramarovi.

„Děkuji ti,“ řekl Jondalar s úsměvem, který Ajle připadal stejně neupřímný jako ten Laramarův. „To je od tebe velmi pozorné. Všichni vědí, že tvá barma je nejlepší, Laramare. Už ses seznámil s Ajlou?“

„Tak jako všichni, na shromáždění,“ odpověděl Laramar, „ale ještě jsem jí nebyl představen.“

„Ajlo z Mamutonů, toto je Laramar z Deváté jeskyně Zelandonců,“ řekl Jondalar. „Je to pravda. Lepší barmu než on nedělá nikdo.“

Ajlu udivilo vysloveně krátké představení, avšak muž se zdál být chválou potěšen. Podala Jondalarovi svůj pohár, aby měla obě ruce volné, vztáhla je k Laramarovi a řekla: „Jménem Velké Matky Země tě zdravím, Laramare z Deváté jeskyně Zelandonců.“

„A já tě vítám,“ odpověděl Laramar a vzal její ruce do svých. Stiskl je ale jen krátce, téměř jako by ho to gesto uvedlo do rozpaků. „Chtěl bych tě uvítat líp než formálně.“

Laramar začal otvírat vak. Nejdřív odvinul vodotěsný kus očištěného střeva z trubice, která byla zhotovena z jediného zádového obratle tura. Vnější vrstvy obratle se obrousily a pak se kolem vyryla rýha. Obratel se vložil do přirozeného otvoru žaludku a přes kůži se uvázala pevná šňůra. Šňůra byla v rýze a nemohla sklouznout, takže vzniklo vodotěsné spojení. Laramar vytáhl zátku, tenký kožený řemínek, který byl na konci vícekrát zauzlovaný, až byl uzel dost velký, aby ucpal díru ve středu obratle. Trubice usnadňovala vylévání tekutiny z měkkého vaku.

Ajla si vzala od Jondalara zpátky svůj pohár a přidržela ho Laramarovi. Ten ho naplnil do poloviny, pak nalil i Jondalarovi.

Ajla se trochu napila. „Je to dobré,“ řekla s úsměvem. „Když jsem žila u Mamutonů, připravoval jejich náčelník Talut podobný nápoj z březové šťávy, obilí a jiných příměsí. Musím ale říct, že tohle je lepší.“

Lamar se se spokojeným úšklebkem rozhlédl kolem sebe.

„Z čeho to je?“ zeptala se Ajla, která se pokoušela rozeznat přísady.

„Nedělám to vždycky stejným způsobem,“ řekl Lamar vyhýbavě. „Záleží na tom, co mám právě po ruce. Někdy taky vezmu březovou šťávu a obilí. Uhodneš, z čeho to je?“

Ještě jednou ochutnala. Zkvašené přísady se nedaly tak snadno určit.

„Myslím, že v tom je obilí, možná březová šťáva nebo míza z jiného stromu, možná taky ovoce, ale ještě něco jiného, něco sladkého. Neumím říct, v jakém poměru je to smícháno a kolik jsi od každého vzal.“

„Máš jemný chuťový smysl,“ řekl Lamar, na kterého to očividně udělalo dojem. „Tentokrát v tom je skutečně ovoce, totiž jablka, která zůstala viset za mrazu na stromě. Tím trochu zesládnou. Ale to sladké, co cítíš, to je med.“

„No ovšem! Ted, když jsi to řekl, poznávám to.“

„K medu se vždycky nedostanu, ale když je v barmě, je lepší a kromě toho silnější,“ řekl Lamar, tentokrát s úsměvem, který působil upřímně. Nebylo mnoho lidí, s nimiž se mohl bavit o výrobě svého nápoje.

Většinou si lidé zvolili řemeslo, v němž pak dosáhli zvláštní zručnosti. Lamar věděl, že ve výrobě barmy je lepší než všichni ostatní. Chápal to jako své řemeslo, jako něco, co dobře zná, měl ale pocit, že se mu jen od nemnoha lidí dostává patřičného uznání.

Mnohé rostliny mohly kvasit samy od sebe, na šlahounech nebo na stromě, kde vyrostly, a zvířata, která je požírala, cítila působení kvasu. Mnozí lidé připravovali přinejmenším příležitostně zkvašené nápoje, ale nepostupovali při tom tak plánovitě a často byl výsledek nepoživatelný. O Marthoně se říkalo, že dělá výtečné víno, ale mnozí to považovali za nevýznamnou schopnost, a přirozeně to taky nebyla jediná její schopnost.

U Lamara mohli být lidé jisti, že jeho zkvašené nápoje budou opojné a nezmění se na trpkou břečku, a často se mu opravdu výtečně podařily. Lamar věděl, že výroba vyžaduje znalost a

zkušenost a že to není nijak snadné, ale většina lidí se zajímala jen o konečný výrobek, který nabízel. A to, že si sám hojně svého nápoje dopřával, nijak nepřispívalo k pochopení, které by ostatní měli pro jeho umění. Ráno nebyl často schopen jít s ostatními na lov a téměř nikdy nepomáhal při společných, často nepříjemných, ale zpravidla nutných úkolech k užitku jeskyně.

Když Laramar čestným hostům nalil barmu, objevila se po jeho boku žena. Za nohu se jí drželo malé dítě, kterému ale nevěnovala pozornost. Podala Laramarovi pohár. Na tváři se mu objevil stín nevole, ale snažil se nedat to najevo, když jí barmu naléval.

„Nechceš ji představit své družce?“ zeptala se žena Laramara, ale dívala se přitom na Ajlu.

„Ajlo, to je moje družka Tremeda,“ řekl Laramar, „a ten, co na ní visí, je její nejmladší syn.“ Vypadalo to, že splnil Tremedino přání co nejstručněji a s jistým odporem. „Tremedo, to je Ajla z... Mamutonů.“

„Jménem Matky tě zdravím, Tremedo z...,“ spustila Ajla a odstavila svůj pohár, aby měla obě ruce volné pro obřadný pozdrav.

„Vítám tě, Ajlo,“ řekla Tremeda a napila se ze svého poháru. Že tím neměla ruce volné k pozdravu, jí nedělalo ani nejmenší starost.

Pověsily se na ni další dvě děti. Oblečení všech tří bylo tak roztrhané a špinavé, že jemné rozdíly, podle kterých se podle Ajlina pozorování u Zelandonců dali rozlišit děvčátka a chlapci, byly sotva rozeznatelné. Tremeda sama nevypadala o nic lépe. Vlasy měla neučesané, oblečení ušmudlané. Ajla měla oprávněné podezření, že Tremeda často holduje nápoji svého druha. Nejstarší z dětí, které Ajla považovala za chlapce, na ni nepřívětivě civělo.

„Proč mluví tak směšně?“ zeptalo se a podívalo se nahoru na svou matku. „A proč má na sobě spodní oblečení?“

„To nevím. Proč se jí nezeptáš sám?“ řekla Tremeda a vyprázdnila svůj pohár.

Ajla pohlédla na Laramara, který vřel zlostí. Zdálo se, že co nejdříve chlapce udeří. Ajla ho předešla a řekla dítěti: „Já mluvím proto jinak než vy, protože přicházím zdaleka a vyrostla jsem u lidí, kteří nemluví jako Zelandonci. Jondalar mě naučil novou řeč, když už jsem byla dospělá. A tohle oblečení mi právě někdo dal jako dárek.“

Chlapec byl překvapený, že mu odpověděla, ale odvážil se hned k další otázce: „Proč ti někdo dal chlapecké oblečení?“

„To já nevím,“ odpověděla. „Možná to bylo myšleno jako žert, ale vlastně se mi to oblečení líbí. Je pohodlné, nemyslíš?“

„Hm, ano – ale tak pěkné, jako je tohle, jsem ještě nikdy neměl.“

„Tak to bychom ti možná měli nějaké ušít. Ráda bych to udělala, když mi pomůžeš.“

Chlapcovy oči se rozzářily. „To myslíš vážně?“

„Ano, to myslím vážně. Řekneš mi své jméno?“

„Já jsem Bologan.“

Ajla k němu vztáhla ruce. Bologan na ni ohromeně zíral, protože na skutečné obřadné představení nebyl připraven. Nevěděl, co by měl udělat. Nevěděl, jaké přízvisko by měl uvést. Jeho matka nebo muž jeho ohniště při pozdravu nikdy neříkali svá jména a příslušnosti. Ajla vzala jeho špinavé ruce do svých.

„Já jsem Ajla z tábora Lva Mamutonů,“ spustila a vypočetla všechny své tituly a příslušnosti. Když zůstal jako němý, pokračovala: „Jménem Mut, Velké Matky Země, která je známá i jako Dona, tě zdravím, Bologane z Deváté jeskyně Zelandonců, synu Tremedy, která je Donou požehnaná a spojená s Laramarem, výrobcem nejlepší barmy na světě.“

Z jejích úst to znělo, jako by chlapec skutečně měl jako všichni ostatní jména a příslušnosti, na které mohl být hrdý. Vzhledl k matce a k jejímu druhovi. Laramarova zlost vyprchala. Oba se usmívali a zdáli se nadšení označeními, která jim Ajla dala.

Přistoupila k nim Marthona a Salova. „Ráda bych se napila té nejlepší barmy na světě,“ řekla Salova, a Laramar s největší radostí splnil její přání.

„Já taky,“ řekl Charezal a předešel tak všechny ostatní, kteří se shlukli kolem Laramara a natahovali k němu ruce s poháry.

Ajla viděla, že si i Tremeda došla pro další pohár, než se vzdálila, ověšená svými dětmi. Bologan se otáčel po Ajle a ona měla radost, že opětoval její úsměv.

„Myslím, že jsi v tom mladém muži získala přítele,“ řekla Marthona.

„Je to ostatně pořádný uličník,“ nadhodila Salova. „Chceš mu skutečně ušít zimní spodní oblečení?“

„Ano, proč ne? Ráda bych se naučila, jak se to dělá,“ řekla Ajla a ukázala přitom na to, co měla sama na sobě. „Jednoho dne možná budu mít syna. A ráda bych si takové oblečení udělala i pro sebe.“

„Pro sebe?“ divila se Salova. „Znamená to snad, že to chceš nosit i v budoucnu?“

„S několika málo změnami ano. Například by mohl horní díl trochu líp přiléhat. Už sis někdy něco takového vyzkoušela? Je to moc pohodlné. A kromě toho je to dárek na uvítanou. Ukážu, jak velice si ho vážím,“ řekla Ajla a zazníval z toho její hněv i její hrdost.

Oči Salovy se rozšířily, když pohlédla na cizinku, kterou Jondalar s sebou přivedl domů, a její neobvyklý přízvuk se jí najednou zase zdál silnější. S touhle ženou je lepší nepouštět se do křížku, pomyslela si. Marona se pokusila ji zesměšnit, ale Ajla otočila ostří proti ní. Nakonec bude Marona tou pokořenou. Až uvidí Ajlu v tomhle oblečení, pokaždé jí to zasadí osten. Rozhodně bych si nepřála, aby se Ajla někdy zlobila na mě!

„Myslím, že Bologan by potřeboval na zimu něco teplého,“ řekla Marthona. Do všech podrobností si byla vědoma, co se mezi oběma mladými ženami podvědomě odehrálo. Je to tak zřejmě opravdu nejlepší, pomyslela si, když se Ajla hned domůže uznání a pokusí se najít své místo. Lidé si musí uvědomit, že si jen tak něco nedá líbit. Koneckonců se spojí s mužem, který se u těchto lidí narodil a vyrostl a jimž náleží vedení Zelandonců.

„Nějaké oblečení by potřeboval vždycky,“ řekla Salova. „Copak měl někdy něco slušného na sobě? Tyhle děti jsou přece oblečené jen proto, že je jich lidem líto a dávají jim své obnošené věci. Laramar sice hodně pije, ale vždycky má dost barmy, kterou může nabídnout k výměně, zvlášť za příměsi, s nimiž může udělat další barmu. Ale aby opatřil dostatek jídla pro svou družku a své děti, na to jeho barma nestačí. Taky tu nikdy není, když je třeba něco udělat, nasypat třeba kamenný prach na jámy nebo jít na lov. A Tremeda taky není právě pomocnicí, na to jsou si příliš podobní. Ale vůbec se neostýchá požadovat část toho, co jiní nashromáždili, aby mohla nakrmit své ‚ubohé hladové děti‘. Kdo by jí taky takovou prosbu mohl odmítnout? Ty děti jsou skutečně uboze oblečené, nikdy nejsou čisté a vždycky jsou hladové.“

Po jídle byla nálada uvolněnější, zvlášť poté, co se objevil Laramar se svou barmou. Když se zešeřilo, život se soustředil do středního prostoru pod obrovským skalním převisem, který

zastřešoval sídliště, a hned za okrajem převisu byl zapálen obrovský oheň. Dokonce i ve vrcholném létě byly večery citelně chladné a byl v nich znát dech velkého ledovce na severu.

Vedro od ohně sálalo do jeskyně a zahřívalo skálu, a hned bylo útulnější. Lidé kolem Ajly a Jondalara slavili a byli v dobré náladě. Byli v neustálém pohybu a Ajla se seznámila s tolika novými tvářemi, že si přes svou mimořádně dobrou paměť nebyla jistá, jestli si všechny zapamatuje.

Najednou se zase objevil Vlk, právě když se Proleva s ospalým Jaradalem připojila ke skupině. Chlapec hned ožil, když uviděl zvíře, a chtěl, aby ho matka pustila z náruče. Ta se ale zděšeně bránila.

„Vlk mu nic neudělá,“ řekla Ajla.

„Zachází s dětmi velmi opatrně, Prolevo,“ připojil se Jondalar. „Vyrůstal společně s dětmi z tábora Lva, a tam byl jeden slabý a neduživý chlapec, o kterého se Vlk moc hezky staral.“

Proleva se sklonila, postavila chlapce na zem, ale stále ještě byla neklidná a jednou rukou ho objímala. Ajla proto raději položila dlaň na Vlka, aby Prolevu trochu zbavila strachu.

„Chtěl by sis Vlka pohladit, Jaradale?“ zeptala se. Chlapec pomalu a vážně přikývl. Ajla vedla jeho ruku na Vlkovu hlavu.

„To šimrá!“ smál se Jaradal.

„Ano, kožešina šimrá,“ řekla Ajla. „A jeho to taky šimrá. Teď mu zrovna padají chlupy.“

„A bolí ho to?“

„Ne, jen ho to svědí. A proto je tak rád, když ho někdo drbe.“

„A proč mu padají chlupy?“

„Protože je tepleji,“ vysvětlovala Ajla. „V zimě, když je chladno, mu naroste hustá srst, aby mu bylo teplo, ale v létě by mu pak bylo moc horko.“

Jaradal se vyptával dál: „A proč si nevezme kabát, když je zima?“

Odpověď přišla z jiné strany. „Pro vlky je těžké ušít si kabát, a tak jim Matka každou zimu nějaký dá,“ řekla zelandona. Připojila se ke skupině krátce po Prolevě. „V létě, když je tepleji, jim Matka zase kabát sundá. Když Vlkovi padají chlupy, pak mu právě Dona kabát vysvléká.“

Ajlu udivil vlídný hlas, kterým zelandona promlouvala s chlapcem, a něžnost v jejím pohledu. Uvažovala, jestli zelandona někdy chtěla mít děti. Jistě znala prostředky, jak těhotenství

předejít nebo je ukončit. Hlubší znalost byla ostatně nutná, když šlo o to, aby se za obtížných okolností těhotenství udrželo a zabránilo se potratu. Zdalipak ví, jak začíná nový život a jak se mu dá zabránit, uvažovala Ajla.

Když Proleva vzala chlapce do náruče, aby ho odnesla do svého příbytku, běžel Vlk za nimi. Ajla ho přivolala zpátky. „Myslím, že bys už měl jít na své místo,“ řekla a dala mu znamení „domů“. Jeho domovem bylo každé místo, kde Ajla rozprostřela své kožešiny.

Když se za teplem, které kolem sebe vydával oheň, rozšířila chladná tma, lidé postupně opouštěli místo slavnosti. Někteří, především rodiny s malými dětmi, se stáhli do svých obydlí. Ve stínu, kam už nedosahovala zář ohně, se začali mladší, ale i starší lidé k sobě chovat intimněji. V párech, zčásti i v několika, se někteří mlčky těsně objímali. Nebylo nic neobvyklého sdílet svého partnera s někým jiným, a pokud s tím všichni zúčastnění souhlasili, nebyly kvůli tomu hádky.

Ajla si vzpomněla na mamutonskou oslavu na počest Matky. Pokud ji ctilo, že lidé spolu sdíleli její dar slasti, pak byla dnes opravdu řádně uctěna. Zelandonci se od Mamutonů zase tak moc neliší, pomyslela si, nebo od Saramudonů nebo Losadunajů, a mluví dokonce stejnou řečí jako Lanzadonci.

Nebylo málo mužů, kteří se snažili zlákat krásnou cizinku k tomu, aby s nimi sdílela nádherný dar Velké Matky. Ajlu těšila jejich pozornost, ale dávala naprosto jasně na srozuměnou, že netouží po nikom jiném než po Jondalarovi.

Ten bral na vědomí zájem, který jí všichni dávali najevo, se smíšenými pocity. Těšilo ho, že ji jeho lidé tak přívětivě přijali, a byl hrdý, že ji muži obdivují. Bylo by mu ale milejší, kdyby muži – zvláště ten Charezal – nedávali tak otevřeně najevo, že by Ajlu rádi vzali s sebou ke svým kožešinám, a byl rád, že se Ajla žádným z nich nedala zlákat.

Žárlivost se u Zelandonců odsuzovala. Harmonie a součinnost byly pro jejich společenství důležitější než všechno ostatní, a žárlivost mohla vést k hádkám a sporům nebo dokonce ke rvačkám. V kraji, kde velkou část roku byla rozlehlá tundra více méně zamrzlá, záviselo přežití na ochotě si vzájemně pomáhat. Většina mravů a zvyklostí Zelandonců podněcovala a posilovala v každém jedinci toto vědomí pospolitosti. Sobecké city a pohnutky jako žárlivost, která by mohla ohrozit mír, bylo třeba tlumit.

Jondalar věděl, že by sotva dokázal skrýt svou žárlivost, pokud by Ajla odešla s někým jiným. Nechtěl se o ni s nikým dělit. Možná se to změní, až spolu budou hodně let a nějaké vzrušující nové setkání naruší vžitě zvyky a na chvíli oslabí jejich blahodárný a uklidňující vliv. Teď ale ještě nebyl tak daleko a v hloubi duše pochyboval, jestli kdy nastane doba, aby se dobrovolně o Ajlu s někým dělil.

Několik lidí začalo zpívat a tančit a Ajlu to vlastně táhlo k nim, ale byla obklopena lidmi, kteří s ní chtěli mluvit. Především jeden muž, který většinu večera stál opodál, se zřejmě odhodlával, že si s ní teď promluví. Už dřív si všimla, že je tu někdo, kdo vypadá nezvykle, a chtěla si ho lépe prohlédnout, jenomže ostatní ji rozptylovali zvědavými otázkami a poznámkami.

Muž jí teď podal další pohár barmy. Chutnala sice jako Talutův nápoj, ale byla silnější. Trochu se jí motala hlava, takže bylo na čase, aby s pitím přestala. Věděla, jaké účinky takové zkvašené nápoje na ni mohou mít, a nechtěla při prvním setkání s Jondalarovými lidmi být až příliš dobře naladěna. Chtěla vlastně pohár zdvořile odmítnout, ale když na muže pohlédla, na okamžik jí to vzalo dech. Úsměv, který se hned nato na její tváři rozlil, byl ovšem upřímný a srdečný.

„Já jsem Brukeval,“ řekl muž hlubokým příjemným hlasem, který ale zněl nesměle. „Jsem Jondalarův bratranec.“

„Zdravím tě! Já jsem Ajla z Mamutonů,“ řekla a pozorovala ho se zvědavostí, kterou probudil nejen nesoulad jeho hlasu a nesmělého vystupování. Nebyl příliš podobný Zelandoncům, které až dosud poznala. Velké oči neměl modré nebo šedé, ale tmavé – zřejmě hnědé, ale to se dalo ve svitu ohně těžko rozeznat. Avšak nejenom očima, celým svým zjevem byl nápadný. Bylo v něm něco důvěrně známého, protože rysy jeho tváře jí připomínaly lidi klanu!

V něm je obojí, pomyslela si, klan i Druzí lidé. Probudily se v ní zábrany ženy klanu. Musela se ovládat, aby na něho nepokrytě nezírala. Všimla si, že v něm nebyli klan a Druzí lidé zastoupeni stejným dílem, jako tomu bylo u Echozara, jemuž byla zaslíbena Joplaja..., nebo jako u jejího vlastního syna.

U Brukevala převažovaly rysy Druhých lidí. Čelo měl vysoké, více méně rovné a jen trochu ubíhající dozadu. A když se trochu ohlédl, rozeznala, že zátylek má zakulacený a chybí mu výrazné zaoblení temene, jaké bývá patrné na protáhlé lebce u lidí klanu.

Nejnápadnější bylo ovšem obočí, které se klenulo nad jeho velkýma, hluboce posazenýma očima. Nebylo sice tak nápadné jako u mužů klanu, ale přesto zřetelně vystupovalo. I nos měl poměrně velký, a i když byl jemněji řezaný než u mužů klanu, přece jen měl stejný základní tvar.

Zdálo se, že má ustupující bradu. Pod temně hnědým vousem se to ale dalo těžko rozpoznat, avšak právě tím vousem byl podobný mužům, které znala jako dítě. Když se Jondalar poprvé oholil, což dělal obvykle v létě, byl to pro ni šok, protože najednou vypadal tak mladě, jako by měl dospívání ještě před sebou. Až do té doby nikdy neviděla dospělého muže bez vousu. Brukeval byl trochu menší, než bylo obvyklé a než byla ona sama, zato byl statnější, měl silné svaly a mohutný hrudní koš.

Vykazoval všechny rysy mužů, s nimiž vyrůstala, a připadalo jí, že je příjemným způsobem pohledný. Dokonce ji to k němu trochu přitahovalo tělesně. Nehledě na to se cítila omámena – bylo načase teď skutečně s barmou přestat.

Brukeval viděl Ajlin upřímný úsměv, cítil ale taky její narůstající plachost, s níž hleděla stranou a do země. Zmátlo ho to, neočekával od žen vstřícnou odezvu, a obzvlášť ne od krásných žen, které byly ve společnosti jeho vysokého pohledného bratrance.

„Myslel jsem si, že bys třeba ráda trochu Laramarovy barmy,“ řekl Brukeval. „Je kolem tebe spousta lidí, kteří s tebou chtějí mluvit, ale zřejmě nikdo nemyslel na to, že bys mohla mít žízeň.“

„Děkuji ti. Skutečně mám žízeň, ale barmu už teď raději pít nebudu,“ řekla a ukázala na pohár. „Už jsem jí vypila tolik, že se mi motá hlava.“ Věnovala mu svůj zářivý, neodolatelný úsměv.

Brukeval byl natolik okouzlen, že téměř zapomínal dýchat. Po celý večer s ní chtěl mluvit, ale ostýchal se k ní přiblížit. Krásné ženy ho už častěji odmítly. Ajliny zlaté vlasy zářily v odlesku ohně, oblečení z měkké kůže obepínalo její pevné tělo a dalo vyniknout všem oblým půvabům, její trochu cizokrajné rysy jen zvýraznily její přitažlivost. Připadalo mu, že ještě nikdy neviděl tak mimořádně krásnou ženu.

„Můžu ti donést něco jiného k pití?“ zeptal se nakonec s mladickou horlivostí, aby se jí něčím zavděčil. Nečekal, že se k němu bude chovat tak otevřeně a přívětivě.

„Vypadni odtud, Brukevale. Já tu byl dřív,“ řekl Charezal a nebylo to vůbec řečeno v žertu. Viděl, jak se Ajla na Brukevala usmívala, zatímco on se ji po celý večer snažil lákat, aby s ním

odešla nebo přinejmenším mu slíbila, že se s ním setká někdy jindy.

Jen málo mužů by se tak tvrdohlavě pokoušelo zaujmout pro sebe Jondalarovu družku, ale Charezal přišel do Deváté jeskyně teprve před rokem. Byl o několik let mladší než Jondalar a ještě ani nedospěl do mužského věku, když se Jondalar a jeho bratr vydali na cestu. Taky mu nebylo známo nic o tom, že Jondalar má mezi ženami pověst velice přitažlivého muže. Vlastně se teprve dnes dozvěděl, že náčelník má bratra. Naproti tomu o Brukevalovi toho slyšel povídat hodně.

„Myslíš si, že by se zajímala o někoho, kdo měl matku napůl ploskolebce?“ řekl Charezal.

Lidem kolem to vzalo dech a nastalo náhlé ticho. Celá léta se nikdo tak otevřeně nezmínil o Brukevalově původu. Jeho tvář rázem zhrubla, odlišné znaky prudce vystoupily, oči se propadly do stínu pod čelem. Brukeval jen s námahou ovládal zlost, když temným zrakem probodával mladého muže. Ajla s úžasem hleděla, jak se proměnil. Tenhle druh zlosti kdysi zažila u jednoho muže klanu a naháněl jí strach.

Brukeval nebyl takhle napaden poprvé. S velkým soucitem prožíval, když se Ajle vysmívali, protože měla na sobě oblečení, které jí vnuly Marona a její přítelkyně. I jemu prováděli lidé kruté žerty. Nejraději by se byl k ní rozeběhl, aby ji po Jondalarově boku bránil, a když viděl, jak se smíchu postavila, vhrkly mu slzy do očí. S hrdým držením těla přistoupila k lidem, aby jim ukázala, že si nedá nic líbit, a v tom okamžiku si ho cele získala.

Později ho přepadla mučivá nerozhodnost. I když ji toužil oslovit, současně se toho obával. Protože se k němu ženy často otáčely zády, zbožňoval Ajlu raději z dálky, aby nevyvolal její pohrdavý pohled, jakým ho mnoho žen častovalo. Když ji ale delší dobu pozoroval, přece jen se nakonec odvážil k ní přiblížit. A ona byla k němu tak milá a zdála se potěšená, že ji oslovil! A jak zkrásněla, když se na něho srdečně a upřímně usmála!

V mlčení, které následovalo po Charezalově poznámce, Brukeval pozoroval, jak se Jondalar ochranitelsky postavil za Ajlu. Záviděl Jondalarovi, ano, už dřív vždycky záviděl tomuto muži, který převyšoval všechny ostatní. Sice se nikdy neúčastnil toho, když se ostatní Brukevalovi posmívali, a dokonce ho několikrát hájil, ale Brukeval měl pocit, že to Jondalar dělá ze soucitu, a to bylo ještě horší než všechno ostatní. Teď se ale vrátil s touto

krásnou ženou, která všechny nadchla. Proč některé lidi osud tak obšťastnil a druhé ne?

Způsob, jakým hleděl na Charezala, vyvedl Ajlu z míry víc, než mohl tušit. Takový výraz tváře neviděla od té doby, co opustila Brunovu tlupu. Připomněl ji Brouda, syna Brunovy družky. I když se Brukevalův hněv neobracel proti ní, vzpomínka ji tak vyděsila, že se rychle stáhla do sebe.

Obrátila se k Jondalarovi a mamutonsky mu zašeptala: „Pojďme pryč, jsem unavená.“ Uvědomovala si, že je skutečně naprosto vyčerpaná. Měla za sebou dlouhou cestu a bylo neuvěřitelné, kolik toho od svého příchodu sem za jediný den prožila. Napětí před setkáním s Jondalarovou rodinou, smutná povinnost vyprávět o Thonolanově smrti, osvěžující projížďka k řece a hned nato krutý Maronin žert, vzrušující setkání se všemi lidmi této velké jeskyně a nyní Brukeval – bylo toho na jeden den víc než dost.

Jondalar vycítil, že ji rozrušil střet Brukevala s Charezalem, a taky tušil důvod. „Byl to dlouhý den,“ řekl. „Myslím, že je na čase, abychom šli spát.“

Brukeval se zdál zklamaný, že chtějí odejít, protože přece právě sebral odvahu, aby Ajlu oslovil. Nejisté se usmál: „Musíte už opravdu jít?“

„Už je pozdě,“ odpověděla Ajla. „Mnozí už šli spát a já jsem moc unavená.“ Teď, když z jeho tváře zmizel zlý výraz, mohla opřítovat jeho úsměv, i když ne se stejnou srdečností jako dřív.

Ajla a Jondalar popřáli všem dobrou noc a vydali se směrem k příbytkům. Když se Ajla za chůze otočila, viděla znovu Brukevala, jak se zlou tváří hledí na Charezala. Zeptala se Jondalara: „Viděl jsi, jak se tvůj bratranec díval na Charezala? Jeho pohled byl plný nenávisti.“

„Musím říct, že mu to nemůžu mít za zlé, že se na Charezala zlobí,“ řekl Jondalar. Ani jemu nebyl Charezal nijak zvlášť příjemný. „Ty víš, že je to strašná urážka, když někdo někomu řekne ploskolebec, a je to ještě horší, když se tak mluví o jeho matce. Brukevalovi se proto často posmívali, zvlášť když byl malý – děti dovedou být kruté.“

Když chtěly děti Brukevala pozlobit, říkaly mu ploskolebec. I když neměl typický znak lidí klanu, na který by se nadávka vztahovala, tedy ustupující čelo, dokázalo ho toto jediné slovo zaručeně rozzuřit. Ještě horší ale bylo pro malého sirotka, když lidé

jeho matku, kterou sotva znal, řadili mezi nejodpornější stvůry, jaké si kdo dovedl představit, napůl zvíře, napůl člověka.

Protože si mohly být jisté, že ho hluboce raní, dráždily ho větší i starší děti často s ledabylou krutostí, jaká je dětem vlastní, a nazývaly ho ploskolebcem nebo synem zrůdy. V průběhu let ale zesílil a po několika bojích s chlapci, kteří sice byli větší než on, ale neměli jeho sílu, zvláště když ho ovládla zuřivá zlost, už se ho nikdo neodvažoval urážet. Ovšem posměšné poznámky za jeho zády neustaly.

„Nevím, proč se to lidem zdá tak zlé, ale zřejmě je pravda, že v něm je něco z klanu,“ řekla Ajla. „Připomíná mi Echozara, i když je vidět, že u Brukevala je podíl klanu menší. Ale má ten pohled. To mi připomíná, jak se na mě někdy díval Broud.“

„Já si nejsem tak jistý, že v něm je něco z klanu. Možná některá z jeho příbuzných přišla zdaleka a je to jen náhoda, že má jistou povrchní podobnost s plos... s lidmi klanu.“

„Je to přece tvůj bratranec – co o něm víš?“

„Není toho mnoho, ale můžu ti povědět, co jsem slyšel. Někteří starší lidé vyprávěli, že matka Brukevalovy matky, když byla ještě docela mladá, se při dlouhé cestě k letnímu setkání ztratila svým lidem. Měla podstoupit obřady První slasti. Když ji pak našli, léto už se chýlilo ke konci. Říkali, že už neměla v hlavě tak docela jasno a že to, co vyprávěla, nedávalo zrovna smysl. Tvrdila, že ji přepadla zvířata. Nikdy se úplně neuzdravila a už ani dlouho nežila. Brzy po návratu se zjistilo, že jí Matka požehnala, i když nikdy neprožila obřady První slasti. Zemřela krátce po tom, co porodila Brukevalovu matku, nebo možná následkem toho.“

„A co říkají lidé o tom, kde byla v tu dobu, když zmizela?“

„To nikdo neví.“

Ajla zamyšleně nakrčila čelo. „Musela se někde schovávat a mít něco k jídlu.“

„Myslím, že hladem netrpěla.“

„Říkala, která zvířata ji přepadla?“

„O tom nic nevím.“

„Měla nějaké šrámy nebo kousnutí nebo jiné zranění?“

„Nevím.“

Ajla se zastavila a pohlédla na Jondalara ve slabém světle půlměsíce a vzdáleného ohně. „Neříkají Zelandonci lidem klanu zvířata? Neříkala někdy něco o těch, kterým říkáte ploskolebci?“

„Ano, říkalo se, že ploskolebce nenáviděla a s křikem utíkala pryč, když jednoho zahlédla.“

„Jak je to s Brukevalovou matkou? Znal jsi ji? Jak vypadala?“

„Moc se na ni nepamatuju, byl jsem ještě dost mladý,“ řekl Jondalar. „Byla malá. Vím ještě, že měla velké hezké oči, tak tmavé, jaké má Brukeval, hnědé, ale ne opravdu temně hnědé – spíš jako lískový ořech. Lidé říkali, že oči byly na ní to nejkrásnější.“

„Byla to taková hnědá jako v Gubanových očích?“

„Ano, teď, když to říkáš – myslím, že ano.“

„Určitě víš, že Brukevalova matka nevypadala jako lidé klanu, jako Echozar... nebo Rydag?“

„Myslím, že nebyla považována právě za hezkou, ale já si nevzpomínám, že by měla obočí jako Jorga. Nikdy se nespojila s žádným mužem. Myslím, že o ni muži neměli příliš velký zájem.“

„A jak otěhotněla?“ Dokonce i ve tmě viděla, že se Jondalar usmívá.

„Ty jsi prostě přesvědčená o tom, že to bez muže nejde, že? Všichni jen říkali, že ji Matka požehnala, ale Zolena... zelandona mi jednou řekla, že Brukevalova matka byla jednou z těch mála žen, které byly požehnané hned po obřadu První slasti. Lidé si vždycky mysleli, že je to vlastně příliš brzy, ale někdy se to prostě stane.“

Ajla souhlasně přikývla. „Jak se jí dařilo pak?“

„Já nevím. Zelandona říkala, že nikdy nebyla docela zdravá. Zemřela, když byl Brukeval ještě malý. Maronina matka ho vychovala, byla sestřenicí Brukevalovy matky, ale myslím, že o něho nestála a dělala to jen z pocitu povinnosti. Marthona na něho dost často dávala pozor a já si s ním hrával. Už tehdy ho starší chlapci zlobili a on byl vždycky zlostí bez sebe, když ho nazývali ploskolebcem.“

„Teď to chápu trochu víc. Nedivím se, že ho to rozzlobilo. Ale ten pohled...“ Ajle přeběhl mráz po zádech. „Přesně jako u Brouda. On mě nenáviděl, co si jen vzpomínám. Nevím proč. Prostě mě nenáviděl a nic, co jsem udělala, to nemohlo změnit, i když jsem se dlouhou dobu hodně snažila. Řeknu ti jedno, Jondalare: pevně doufám, že mě Brukeval nikdy nebude nenávidět.“

Vešli do Marthonina příbytku a Vlk vzhledl ze svého místa. Když ho Ajla poslala „domů“, našel její kožešiny a stočil se vedle

nich do klubíčka. Usmála se, když ve světle lampičky, kterou Marthona nechala hořet, viděla svítit jeho oči. Sedla si k němu a on jí na uvítanou horlivě olízl tvář a krk, a pak přivítal i Jondalara.

„Není zvyklý na takovou spoustu lidí,“ řekla Ajla.

Když se Vlk znovu obrátil k Ajle, vzala jeho hlavu do rukou a dívala se mu do lesknoucích se očí. „Co tomu říkáš, Vlku? Tolik cizích lidí, na které si musíš zvyknout, vid’! Já jsem na tom stejně.“

„Brzy už pro tebe nebudou cizí, Ajlo,“ řekl Jondalar. „Všichni si tě už oblíbili.“

„Až na Maronu a její přítelkyně,“ odporovala Ajla a sedla si zpříma, aby uvolnila řemeny měkké kožené košile, která byla vlastně spodním zimním prádlem pro chlapce.

Jondalar pořád ještě nemohl zapomenout, jak ošklivě se Marona k Ajle zachovala, a měl dojem, že i Ajla to ještě zcela nepřekonala. Přál by si, aby právě v první den u Zelandonců nemusela něco takového prožít. Chtěl, aby se u jeho lidí cítila dobře, protože brzy bude jednou z nich. Ale samozřejmě byl hrdý na to, jak dobře situaci zvládla.

„Obdivoval jsem tě, jak jsi Maronu odkázala do patřičných mezí,“ řekl. „Byla jsi velkolepá, to si určitě mysleli všichni.“

„Proč ty ženy chtěly, aby se mi lidé smáli? Neznají mě a ani se nepokusily mě skutečně poznat.“

Jondalar si právě odvažoval řemen z horní části nohavic a zarazil se. „Je to moje vina, Ajlo,“ řekl. „Marona mohla právem očekávat, že se v létě objevím při svatebních obřadech. Odešel jsem bez jakéhokoliv vysvětlení, a to ji muselo hrozně zranit. Jak by ses cítila ty, kdybys očekávala, že se spojíš s nějakým mužem, a on by se pak neobjevil?“

„Byla bych hrozně nešťastná a zlobila bych se na tebe, ale doufám, že by mě nenapadlo ublížit někomu, koho vůbec neznám.“ Uvolnila řemeny, jimiž měla kalhoty uvázané v pase. „Když řekla, že mi chtějí upravit vlasy, vzpomněla jsem si na Degiji. Ale když jsem pak v zrcadle viděla, co mi s vlasy udělaly, raději jsem se učesala sama. Vyprávěl jsi mi, že si Zelandonci váží zdvořilosti a pohostinnosti.“

„Taky že ano,“ řekl. „Rozhodně většina.“

„Ale nedělají to tvé bývalé přítelkyně. Možná bys mi měl říct, před kým se ještě musím mít na pozoru.“

„Prosím, Ajlo, snaž se, aby Marona příliš neovlivnila představu, kterou si uděláš o zdejších lidech. Nevšimla sis, jak tě většina z nich má ráda?“

„A jak je to s těmi, kteří se posmívají malým sirotkům, že jsou takoví jako Broud?“

„Většina taková není, Ajlo,“ řekl a díval se ustaraně.

Zhluboka si povzdechla. „Ano, máš pravdu. Tvá matka není taková, tvá sestra a zbytek tvého příbuzenstva taky ne. Dokonce Brukeval byl ke mně moc milý. Ale takový výraz tváře jsem viděla naposledy u Brouda, když přikázal Guvovi, aby nade mnou vyslovil smrtelnou kletbu. Je mi to líto, Jondalare. Jsem prostě unavená.“ Najednou k němu vztáhla paže a rozvzlykala se. „Chtěla jsem přece na tvé lidi udělat dobrý dojem a najít nové přátele. Ale tyhle ženy nehledaly přátelství. Ty se jen tak tvářily.“

„Udělala jsi moc dobrý dojem, Ajlo. Nemohlo by to být lepší. Marona byla vždycky nespoutaná a divoká. Já byl ale přesvědčený, že v mé nepřítomnosti našla někoho jiného. Je velmi hezká, všichni vždycky říkali, že je nejhezčí ze všech, byla nejžádoucnější ženou při každém letním setkání. Myslím, že proto všichni očekávali, že se dáme dohromady.“

„Protože jsi nejkrásnější muž a ona byla nejkrásnější žena?“

Cítil, jak rudne, a byl rád, že je světlo jen tlumené. „Myslím, že ano. Nevím, proč teď nemá žádného druha.“

„Říkala, že jednoho měla, ale že to nešlo dobře dohromady.“

„Já vím. Ale proč potom nenašla někoho jiného? Není to přece tak, že by najednou zapomněla, jak muži připravit slasti, nebo že by byla méně krásná a žádoucí.“

„Možná přece, Jondalare,“ řekla Ajla, když si stáhla nohavice. „Když jsi jí pohrdl, možná se na ni druzí muži začali dívat jinak. Žena, která by ráda ublížila někomu, koho ani nezná, je možná méně přitažlivá, než si myslíš.“

Jondalar svraštil čelo. „Doufám, že to není moje vina. Bylo zlé, že jsem ji zanechal v takové trapné situaci. Bylo by strašné, kdybych to byl já, kdo jí znemožnil najít si jiného druha.“

Ajla se na něho tázavě zadívala. „Jak jsi na to přišel?“

„Neříkala jsi, že se na ni druzí muži začali dívat jinak, když jsem o ni já ztratil zájem?“

„Dívat jinak, to ano. Jak by to ale mohla být tvá vina, jestli se jim nelíbilo, co viděli?“

„Hm... nu ano...“

„Můžeš si vyčítat, že jsi ji opustil beze slova vysvětlení. Jsem přesvědčená, že ji to hrozně zranilo a že se styděla. Ale měla pět let na to, aby našla někoho jiného, a ty říkáš, že je považována za velmi žádoucí. Jestli tedy nikoho nenašla, pak to není tvá chyba, Jondalare.“

Jondalar to zvažoval a pak přikývl. „Máš pravdu. Pojdme spát. Ráno bude všechno vypadat líp.“

Když Ajla vklouzla pod teplé a příjemné spací kožešiny, napadlo ji něco jiného. „Když je Marona tak dobrá v tom, aby muži připravila slast, proč potom nemá žádné děti?“

Jondalar se tiše zasmál. „Doufám, že je to tak, jak si myslíš, a že děti vznikají při darech Matky. To by bylo, jako bychom dostali dva dárky najednou...“ Zvedl kožešiny na své straně. „Ale je to tak! Ona nemá děti.“

„Pospěš si, honem mě přikryj, je zima!“ zašeptala Ajla.

Rychle vklouzl pod kožešiny a přivinul se k jejímu nahému tělu. „Ano, to by mohl být důvod, proč se nikdy nedala s žádným mužem dohromady,“ pokračoval. „Nebo by to mohlo být alespoň částečně proto. Když se nějaký muž rozhodne spojit se se ženou, chce ženu, která může jeho ohništi darovat děti. Žena může zůstat u ohniště své matky a mít děti nebo dokonce založit vlastní ohniště. Muž ale nemá jinou možnost, když chce mít u ohniště děti, než že se spojí se ženou, takže její děti přijdou k jeho ohništi. Jestli ale Marona měla druha a za tu dobu nedostala děti, pak je tím možná méně žádoucí.“

„To by bylo hrozné,“ řekla Ajla a najednou se dokázala vcítit do Maroniny situace. Sama si přála vlastní dítě od té doby, kdy viděla, jak Iza přivedla na svět Ubu, a byla přesvědčená, že se to stalo díky Broudově nenávisti, že dítě dostala. Jeho nenávist ho přivedla k tomu, že si ji vzal násilím, a kdyby se na ní nevrhl, pak by v ní nezačal růst nový život.

V té době to přirozeně ještě nevěděla, ale když svého syna pozorně prohlížela, tak jí to bylo jasné. Dítě, jako bylo její, v Brunové tlupě ještě nikdy neviděli, a protože nevypadalo úplně tak jako Ajla – tedy jako Druzí lidé, považovali je za znetvořené klanové dítě. Ona ale viděla, že Durk má některé znaky od ní a některé od nich, a najednou pochopila, že nový život začne, když muž vloží svůj úd tam, odkud děti přicházejí. Ten názor neodpovídal tomu, čemu věřil klan nebo Jondalarovi lidé a všichni Druzí, ale Ajla byla přesvědčená o tom, že tomu tak je.

Když teď ležela vedle Jondalara s vědomím, že v sobě nosí jeho dítě, bylo jí líto ženy, která ho ztratila a možná ani nemůže mít děti. Nikdo nemůže mít Maroně za zlé, že se s tím nedokáže vyrovnat. Jak by se asi cítila sama, kdyby měla Jondalara ztratit? Málem jí při tom pomyšlení vhrkly slzy do očí a bylo jí teplo u srdce, že k ní byl osud tak laskavý.

Ten žert byl ale odporný a mohl dopadnout podstatně hůř. Protože Ajla nemohla vědět, jak to zapůsobí na lidi, když jim ve své zlosti nastaví čelo. Mohli se taky stejně dobře všichni obrátit proti ní. Cítila sice s Maronou, ale nemusela ji mít ráda. A pak tu byl ještě Brukeval. Protože vypadal jako lidé klanu, tak k němu hned cítila důvěru, ale teď už bude opatrnější.

Jondalar držel Ajlu pevně v náručí a snažil se zůstat vzhůru, dokud si nebyl jistý, že usnula. Pak sám zavřel oči a usnul. Ajla se ale probudila uprostřed noci, protože si musela ulevit. Vlk ji následoval k nočnímu koši vedle vchodu. Když zalezla zpátky do kožešin, stočil se vedle ní. Tak ji zahříval a chránil z jedné strany, jako ji z druhé zahříval a chránil Jondalar, a Ajla za to byla vděčná. Avšak potřebovala dlouhou dobu, než zase usnula.

8 •

Ajla se probudila hodně pozdě. Když se posadila a rozhlédla kolem sebe, viděla, že Jondalar a Vlk už opustili příbytek. Byla sama, ale někdo tam nechal plný vak s vodou a hustě tkanou, vodotěsnou mísu, aby se mohla umýt. Ve vyřezávaném dřevěném poháru byl nějaký nápoj. Vonělo to jako mátový čaj, ale v té chvíli neměla chuť pít ani jíst.

Vstala, aby si ulevila do velkého koše vedle vchodu. Tato potřeba se u ní teď hlásila častěji než jindy. Pak rychle popadla svůj amulet a odložila ho, aby jí nepřekážel, a použila mísu ne proto, aby se umyla, ale aby se zbavila obsahu svého žaludku. Bylo jí toho rána mnohem hůř než obvykle. To je z té Laramarovy barmy, pomyslela si, k ranní nevolnosti se přidružily ještě následky večera. Myslím, že barmy se teď delší dobu ani nedotknu. Zřejmě to stejně v tuhle dobu není pro mě dobré.

Když se vyzvracela, vypláchla si mátovým čajem ústa. Všimla si, že někdo položil vedle jejích kožešin na spaní balíček s čistým, ale opotřeбенým oblečením, které si původně chtěla vzít předchozího večera na sebe. Oblečení, které jí dala Marona, si skutečně chtěla ponechat, částečně ze vzdoru a částečně proto, že bylo tak pohodlné. Nevěděla, proč by je neměla nosit. Dnes si ale chtěla obléknout své obvyklé oblečení.

Uvázala si kolem pasu silnou šňůru, kterou nosila na cestách, zastrčila pochvu na nůž na obvyklé místo, narovnala všechno ostatní nářadí a váčky a přetáhla si přes hlavu opět svůj amulet. Vzala páchnoucí mísu, vynesla ji ven a nechala ji stát vedle vchodu, protože nevěděla, kam by měla odstranit obsah.

K příbytku se blížila žena s malým dítětem v náručí a pozdravila ji. Ajla někde v hloubi paměti vyhrabala její jméno.

„Přeji ti dobrý den... Ramaro. To je tvůj syn?“

„Ano. Robenan si chce hrát s Jaradalem, proto hledám Prolevu. Nebyla doma a já myslela, že je třeba tady.“

„Uvnitř není nikdo,“ řekla Ajla. „Když jsem vstala, byli už všichni pryč. Nevím, kde jsou. Dnes ráno jsem spala hodně dlouho.“

„Jako většina lidí,“ odpověděla Ramara. „Po včerejší slavnosti se nikomu nechtělo příliš brzy vstávat. Laramarův nápoj je silný. Tím je známý – pro to a pro nic jiného.“

Tón ženy zněl opovržlivě. Ajla chvíli váhala, jestli se má Ramary zeptat, kam by mohla odklidit zvratky. Nikdo jiný nebyl nablízku a ona je tam nechtěla prostě nechat stát.

„Ramaro... já nevím, jestli se tě smím zeptat... Kam mám jít s tou... nečistotou?“

Žena byla na okamžik zmatená, pak se ale podívala směrem, kterým se Ajla sama bezděčně podívala, a usmála se. „Myslím, že musíš k záchodovým jámám. Tam naproti na východním konci terasy, ne vpředu u signálních ohňů, ale na zadní straně, je pěšina.“

„Ano, vidím ji,“ řekla Ajla.

„Vede nahoru do kopce. Jdi kousek po ní, dokud nepřiđeš k rozcestí. Levá stezka je příkřejší, vede dál nahoru až na hřeben skalní stěny. Ty se vydej tou pravou stezkou, vede obloukem kolem svahu až k místu, odkud uvidíš Lesní řeku. Kousek dál pak přijde rovina s několika jámami – ucítíš je, než tam dojdeš. Je to už hodnou chvíli, co jsme je posypali, a to se pozná.“

Ajla zavrtěla hlavou, aby ukázala, že něčemu nerozuměla. „Posypali?“

„Vařeným skalním prachem. My to tak vždycky děláme, ale myslím, že ne všichni lidé jsou na to zvyklí.“ Ramara se sklonila a vzala do náruče Robenana, který začal být neklidný.

„Jak se vaří skalní prach? A proč?“ zeptala se Ajla.

„Vezmou se kameny a rozdrtí se na prach, a ten se pak rozpálí na hodně horkém ohni – používáme k tomu signální ohniště. Pak rozsypáme prach po jámách. Děláme to proto, že se tím zápach výrazně zmenší. Když se pak prach smísí s močí a ostatními tekutinami, speče se a ztvdne. Jakmile jsou jámy s odpadem a ztvdlým skalním prachem plné, musí se vyhrabat nové, a to je spousta práce. Takže jámy raději neposypáváme tak často. Ted' už

je ale zase nejvyšší čas. Naše jeskyně je velká a jámy se hodně používají. Dej se prostě po té stezce, pak to jistě nemineš.“

„Děkuji ti, Ramaro. Určitě to najdu.“

Když Ramara odešla, chtěla Ajla hned vzít mísu, pak ale rychle ještě zašla dovnitř pro vak s vodou, aby ji později mohla vymýt. Když se vydala na cestu, pomyslela si, že pro jeskyni s tolika lidmi není snadné nashromáždit všechno jídlo a uložit je, a že dá taky hodně práce odstranit všechny odpadky. V Brunově klanu prostě všichni chodili ven, ženy na jedno místo, muži na druhé, a tu a tam se místa změnila.

Pálení vápna, tedy kalciování, a páleným vápnem pak odstraňování zápachu odpadků, to Ajla neznala. Ale pro lidi, kteří žili u vápencových skal a neustále něco dělali s ohněm, bylo pálené vápno dobře známým vedlejším produktem. Když se uklízela ohniště, odklízela se i pálený vápenný prach, který se vedle nashromáždil, a odhazoval se s jiným odpadem. Tak netrvalo dlouho a lidé se všimli, že vápno tlumí zápach.

Protože tolik lidí téměř neustále žilo na jednom místě, kromě léta, kdy se různé skupiny na určitou dobu vydávaly na cestu, byla spousta úkolů, které vyžadovaly součinnost a nasazení celého společenství, a k nim patřilo právě vyhrabávání odpadních jam a výroba páleného vápna.

Slunce už stálo téměř v zenitu, když se Ajla vydala na zpáteční cestu. Vedle stezky našla prosluněné místo, kde mohla pletenou mísu po vypláchnutí nechat uschnout a vyvětrat. Pak se rozhodla, že se podívá za koňmi a taky doplní vak s vodou.

Když přišla na terasu před převisem, lidé, kolem kterých procházela, ji zdravili. Na některá jména si dokázala vzpomenout, ale ne na všechna. Usmívala se a kývala na pozdrav, jen u těch, jejichž jména neznala, byla trochu rozpačitá. Umínala si, že se co nejdříve naučí, jak se všichni jmenují.

Podobně se cítila, když jí členové Brunovy tlupy dávali najevo, že je trochu hůře chápavá, protože si na určité věci nedokázala tak dobře vzpomenout jako klanové děti. Protože se ale chtěla sžít se skupinou lidí, kteří ji našli a přijali mezi sebe, snažila se zapamatovat si hned napoprvé věci, které jí vysvětlili. Nevěděla, že tímto úsilím vycvičila svou paměť vysoko nad obvyklou míru.

Časem jí bylo jasné, že její paměť pracuje jinak než u lidí klanu. Věděla, že oni mají určitou formu „vzpomínek“, které ona nemá, i když nikdy zcela nepochopila, jak to vlastně s těmi jejich

vzpomínkami je. Lidé klanu se rodili s instinkty, které se vytvořily na odbočující vývojové linii, a většinu vědění, které potřebovali k přežití, od narození nosili v sobě. Tyto instinktivní jistoty vešly v průběhu časů do genů jejich předků stejným způsobem, jako získání takového vědění probíhá u zvířat.

Klanové děti se nemusely jako Ajla učit a věci si neustále opakovat, jim stačilo jen něco „připomenout“, aby si vyvolaly vrozený paměťový vzor vlastní jejich druhu. Lidé klanu věděli velmi mnoho o tom, jak to v jejich světě chodí a jak v něm přežít, a jakmile se jednou něco nového naučili, už to nikdy nezapomněli. Skutečně nové věci se však na rozdíl od Ajly a lidí jejího druhu učili velmi těžce. Změny je namáhaly, a když se Druzí lidé objevili v jejich území, došlo k mnoha změnám.

Víha a Vítěz nebyli na louce, kde je Ajla zanechala, ale pásli se o kus dál v údolí, stranou od víc navštěvovaného prostoru, kde se Lesní řeka vlévala do Zelavy. Když ji klisna uviděla, sklonila hlavu, pohodila jí a opsala nozdrami ve vzduchu kruh. Pak ohnula krk, sklonila hlavu a s nataženou oháňkou k ní radostně běžela. Vítěz poskakoval s hrdě zvednutou šíjí, dopředu směřujícíma ušima a vzpřímeným ocasem vedle své matky a předvedl Ajle nejdřív klus a pak krátký ukázkový cval.

Ajla s úsměvem opětovala zaržání na pozdrav. „Z čeho máte takovou radost?“ řekla klanovými gesty a řečí, kterou pro sebe vymyslela ve svém údolí. Tím způsobem mluvila s Víhou a Vítězem od samého počátku. Věděla, že nerozumějí všemu, ale poznali některá slova a signály a reagovali na tón, který vyjadřoval Ajlinu radost ze shledání s nimi.

„Dnes můžete být velmi spokojení. Víte, že jsme došli k cíli naší cesty a že už nemusíme táhnout dál? Líbí se vám tu? Já doufám, že ano.“ Podrbala nejdřív klisnu a pak hřebečka na místech, kde to měli nejraději. Pak ohmatala boky a břicho klisny, jestli v sobě po setkání s vedoucím hřebcem stáda nosí hříbě.

„Je ještě příliš brzy, aby se to dalo říct s jistotou, ale myslím, že budeš mít hříbě, Vího. Ani u mě se to ještě moc nepozná, i když už se moje měsíční doba dvakrát nedostavila.“ Ohmatala si břicho stejně, jako to před chvílí udělala u klisny. Pas mám širší, pomyslela si, břicho kulatější, a prsa jsou větší a bolí mě. A každé ráno je mi špatně, pokračovala gesty, ale jen krátce po probuzení, ne po celou dobu jako dřív. Asi se už nedá pochybovat o tom, že

jsem těhotná, ale teď je mi právě dobře. Dost dobře na to, abych si vyjela. Co bys řekla, kdybychom si dopřály trochu pohybu, Vího?

Jako v odpověď pohodila klisna hlavou.

Kde je asi Jondalar? uvažovala Ajla. Podívám se po něm a zeptám se, jestli si nechce vyjet se mnou. Možná si později donesu příkrývku na ježdění, je to pohodlnější.

Navyklým pohybem popadla krátkou hřívu klisny a vyhoupla se jí na záda. Pak zamířila směrem ke skalnímu převisu. Řídila koně nohama a už si to ani neuvědomovala – po tak dlouhé době jí to přešlo do krve. Nechala klisnu, aby šla vlastním tempem, a slyšela za sebou dusot Vítěze.

Jak dlouho asi ještě budu schopná vyšvihnout se na koně? uvažovala. Až mi naroste břicho, budu si muset na něco stoupnout, abych dosáhla Víze na hřbet. Pomyšlení, že bude mít dítě, jí naplnilo blažeností. Myšlenkami se vracela zpátky k dlouhé cestě, kterou právě ukončili, a k jejich prvnímu dni v Deváté jeskyni. Seznámila se s tolika lidmi, že se ani nedokázala na všechny rozpomenout. Jistěže většina z nich není špatná, v tom má Jondalar pravdu, pomyslela si. Neměla bych si nechat zkazit dobrý dojem, který o nich mám, několika nepříjemnými setkáními – tím s Maronou a tím s Brukevalem, když se choval jako Broud.

Nevím, proč nemilé zážitky uvíznou v paměti silněji než všechno ostatní – možná proto, že jich není tolik.

Byl teplý den a slunce dokonce ohřálo neustávající vítr. Když se Ajla blížila k vodnímu toku, který už nebyl jen potokem, ale čile stékal a třpytil se ve slunci, zadívala se kupředu a viděla na skalní stěně malý vodopád. Uvědomila si, že má žízeň, a opět si připomněla, že chtěla nabrat vodu do vaku. Zamířila k vodě, která se jiskřivě řítí po skalní stěně.

Seskočila z koně a nabírala si rukou vodu z malého jezírka, které se vytvořilo při úpatí vodopádu, a vedle ní pili koně. Pak nabrala čerstvou chladnou vodu do vaku. Chvilí tam zůstala sedět, osvěžená, ale stále ještě trochu omámená jízdou. Zvedla malý kamínek a hodila ho zamyšleně do jezírka. Očima putovala po neznámé krajině a vnímala podrobnosti, aniž si to uvědomovala. V zamyšlení zvedla další kámen, převalovala ho v ruce a ohmatávala. Dívala se na něj, aniž ho skutečně viděla, a pak ho odhodila.

Že na tom kameni bylo něco zvláštního, jí proniklo do vědomí teprve krátce nato, a hned ho začala hledat. Když ho našla, pozorně ho prohlížela. Byla to malá šedožlatá hrudka s ostrými úhly a

rovnými ploškami, které vytvářely jí dobře známý zvláštní útvar. Rychle sáhla pro nůž, který měla v pochvě za pasem, a jeho hřbetem udeřila do kamene. Okamžitě zapršely jiskry. Ještě jednou do něho udeřila.

„Je to křesací kámen!“ zvolala.

Od té doby, co odešla ze svého údolí, už žádný neviděla. Prohledávala teď pozorně kameny a štěrky na dně potoka a na břehu a brzy objevila další podobně utvářené kameny. Posbírala je a byla stále vzrušenější.

Dřepla si a prohlížela svůj nález. Jsou tu kameny na křesání jisker! pomyslela si. Teď už nebudeme muset tolik šetřit ty, které máme, protože si můžeme opatřit nové. Nemohla se dočkat, až kameny ukáže Jondalarovi.

Sebrala ještě několik dalších kamenů, pak pískla na Víhu, která si zatím našla místo s bujnou trávou. Ale právě když na ni chtěla nasednout, spatřila Jondalara s Vlkem, jak jdou k ní.

„Jondalare!“ volala a rozběhla se k němu. „Podívej, co jsem našla!“ Ještě v běhu k němu napřáhla ruku s pyřitem. „Křesací kameny! Tady jsou křesací kameny. Celý potok je jich plný!“

S rozzářeným úsměvem ji objal a měl stejnou radost z její radosti jako z jejího pozoruhodného nálezu. „Nevěděl jsem, že jsou přímo tady nablízku, ale taky jsem se po nich nikdy nedíval, vždycky jsem hledal jen pazourek. Ukaž mi, kde jsi je našla.“

Vedla ho k malému jezírku u paty vodopádu a pak prohlížela kameny v korytě potoka a na březích. „Podívej!“ zvolala vítězoslavně. „Tady je ještě jeden!“

Jondalar poklekl na břehu potoka a vzal kámen do ruky. „Ano, je to tak! To hodně změní, Ajlo. Možná je tu dostatek těchto kamenů pro všechny. Protože když jsou tady, pak se jich možná kolem najde ještě víc. Tady ještě nikdo neví, co křesací kameny vlastně jsou, neměl jsem příležitost jim to povědět.“

„Folara to ví a zelandona taky,“ řekla Ajla.

„Odkud?“

„Vzpomínáš si na uklidňující čaj, který zelandona připravila Vilomarovi, když jsi mu pověděl o Thonolanovi? Folaru to dost polekalo, když jsem rozdělala oheň pomocí kamene, a tak jsem jí slíbila, že jí ukážu, jak se to dělá. A ona to pak řekla zelandoně.“

„Zelandona o tom tedy už ví. Zdá se, že se to vždycky seběhne tak, že o všem ví jako první,“ řekl Jondalar. „Musíme se sem

později vrátit a pokusíme se najít další kameny. Teď by ale s tebou někteří lidé rádi mluvili.“

„O klanu?“ dohadovala se.

„Joharan přišel dnes ráno. Několik lidí se toho chce dozvědět o klanu co nejvíc. Vlastně jsem ještě nechtěl vstát a dosáhl jsem alespoň toho, že nevzbudil i tebe. Vyprávěl jsem jim o našem setkání s Gubanem a Jorgou. Poslouchali s velkým zájmem, nemohou ale uvěřit, že členové klanu jsou lidé, a ne zvířata. Zelandona se zaobírala některými legendami předků – ona je ta, která ochraňuje vědění o dějinách Zelandonců. Hledala záchytné body o tom, že ploskolebci... tedy lidé klanu... tady žili před Zelandonci. Když Ramara řekla, že jsi vzhůru, chtěl Joharan, abych pro tebe došel. On není jediný, který má k tobě spoustu otázek.“

Jondalar přinesl Vítězovu ohlávku, ale mladý hřebec měl náladu na hraní a trochu se vzpínal. Jondalar neztrácel trpělivost a chvíli ho drbal na místech, která ho svědila, dokud nebyl povolnější.

Nasedli a vydali se na zpáteční cestu řídkým lesem malého údolí. Jondalar jel vedle Ajly, a po chvíli váhání řekl: „Ramara říkala, že když s tebou dnes ráno mluvila, nebylo ti dobře. Možná proto, že nejsi zvyklá na Laramarovu barmu. Už je ti líp?“

Tady asi bude těžké ponechat si nějaké tajemství pro sebe, pomyslela si Ajla. „Je mi dobře, Jondalare,“ řekla.

„Jeho nápoj je skutečně silný. Už včera večer ti přece nebylo dobře.“

„Byla jsem prostě unavená,“ řekla Ajla. „A dnes ráno mi bylo trochu špatně, protože budu mít dítě.“ Z výrazu jeho tváře usoudila, že mu nedělá starost jenom její ranní nevolnost.

„Včera se toho hodně událo. Seznámila ses s mnoha lidmi.“

„A většinu z nich mám taky ráda,“ řekla s úsměvem. „Nejsem zvyklá mít kolem sebe tolik lidí najednou. To je jako celé setkání klanu. Nepamatuji si už ani všechna jména.“

„Vždyť ses s nimi sotva seznámila. Nikdo neočekává, že si hned všechna jména zapamatuješ.“

Na koňské pastvině sesedli a zanechali Víhu a Vítěze na kraji stezky, která vedla k převisu. Když Ajla pohlédla nahoru, viděla obrys Padajícího kamene proti jasnému nebi. Na okamžik jako by z něho vycházela zvláštní záře, avšak když zamžikala očima, zase to

zmizelo. Slunce je velmi ostré, pomyslela si, asi jsem se do něho podívala a nechránila si oči.

Z vysoké trávy vyběhl Vlk. Následoval je, s malými odbočkami, kdy musel propátrat malé díry a sledovat zajímavé pachy. Když viděl Ajlu tiše stát, považoval to za příznivý okamžik, aby přiměřeným způsobem pozdravil hlavní zvíře své smečky. Postavil se na zadní a položil jí přední pracky na ramena. Protože ji překvapil, trochu se pod jeho váhou zapotácela. Rychle ale znovu nabyla rovnováhu a on jí olízal bradu a jemně ji vzal do zubů.

„Dobré ráno, Vlku,“ řekla, když ho popadla za chundelatou kůži. „I ty jsi dnes, zdá se, spokojený sám se sebou a se světem, stejně jako koně.“ Vlk ji pustil a následoval ji po stezce nahoru. Nevšímal si strnulých pohledů kolemstojících, kteří poprvé viděli, jak dává najevo svou náklonnost, ani šelmovských pohledů těch, kteří to už znali a bavili se úžasem ostatních. Ajla mu dala znamení, aby u ní zůstal.

Uvažovala, jestli má zajít do Marthonina příbytku a nechat tam vak s vodou, ale Jondalar zamířil kolem obytného a pracovního prostoru k jihozápadnímu konci skalního převisu, a tak ho následovala. U zbytků velkého ohně z předchozího večera byl velký houf lidí.

„Tady jste!“ zvolal Joharan, zvedl se z menšího kamene a zamířil k nim.

Když přišli blíž, Ajla si všimla menšího ohně, který hořel na okraji velkého začerněného kruhu. Těsně vedle byl vysoký koš, plný kouřící tekutiny, v níž plavaly drobně nařezané listy a jiné rostliny. Koš měl tmavý povrch a ona poznala vůni borové pryskyřice, kterou byl koš potřen, aby byl vodotěsný.

Proleva nabrala trochu tekutiny do poháru. „Tady máš horký čaj, Ajlo,“ řekla a podávala jí pohár.

„Děkuji,“ řekla Ajla a trochu se napila. Směs koření chutnala příjemně a jen trochu po borové pryskyřici. Když pila dál, uvědomila si ovšem, že něco k jídlu by jí prospělo víc. Znovu se jí udělalo špatně a rozbolela ji hlava. Sedla si na kámen, který byl zřejmě ještě volný, a doufala, že se jí žaludek uklidní. Vlk si jí lehl k nohám. Držela pohár v ruce a už z něho nepila. Přála si, aby měla trochu toho nápoje, který si vymyslela pro Taluta, náčelníka Mamutonů, když míval ráno po přílišném pití podobné potíže.

Zelandona pozorovala Ajlu zkoumavým pohledem a brzy poznala dobře známé příznaky. Obrátila se na Prolevu a řekla:

„Možná by teď byla vhodná doba, abychom udělali přestávku k jídlu. Nezbylo ještě něco ze včerejšího večera?“

„Ano, to je dobrý nápad,“ řekla Marthona. „Poledne už je pryč. Jedla jsi dnes vůbec něco, Ajlo?“

„Ne,“ odpověděla po pravdě a byla vděčná, že se o ni někdo tak stará. „Spala jsem hodně dlouho, pak jsem byla u jam a později v údolí Lesní řeky, abych se podívala po koních. U jednoho malého potůčku jsem nabrala vodu do vaku.“ Zvedla ho. „Tam mě Jondalar našel.“

„Dobře,“ řekla Proleva. „Jestli proti tomu nic nemáš, uděláme z téhle vody ještě další čaj a já se postarám o to, aby nám někdo donesl něco k jídlu.“ Svižným krokem odešla k příbytkům.

Ajla se rozhlédla, protože chtěla vědět, kdo se účastní tohoto setkání. Okamžitě zachytila Vilomarův pohled a usmáli se na sebe. Mluvil s Marthonou, zelandonou a Jondalarem, který k ní stál v té chvíli zády. Joharan se o něčem dohadoval se Solabanem a Rušemarem, což byli jeho blízcí přátelé a rádci. Ajla si ještě pamatovala, že Solabanova družka byla Ramara, ona žena s malým chlapcem, s nímž předtím mluvila. I s Rušemarovou družkou se seznámila už předchozího večera. Zavřela oči a snažila se rozpomenout na její jméno. Salova, ano, tak se jmenovala. To, že seděla v klidu, jí pomohlo, nevolnost pozvolna pominula.

Věděla, že šedovlasý muž je náčelníkem jedné z blízkých jeskyní. Jeho jméno bylo Manvelar. Mluvil s mužem, o němž byla přesvědčena, že ho ještě neviděla. Tu a tam pohlédli bázlivě směrem k Vlkovi. Ve vysoké hubené ženě, která vyzařovala velkou autoritu, poznala Ajla náčelnici jedné jeskyně, její jméno už ale nevěděla. Muž vedle ní měl podobné tetování jako zelandona a Ajla se domnívala, že je rovněž duchovním vůdcem.

Uvědomila si, že se v tomto houfu shromáždili lidé, kteří měli nějakou vedoucí roli. V klanu by měli nejvyšší postavení. Odpovídající skupina u Mamutonů byla rada sester a bratrů. Zatímco u Mamutonů se vždycky dva sourozenci, sestra a bratr, dělili o vedení tábora, měly jeskyně Zelandonců buď jen náčelnici, nebo jen náčelníka.

Proleva se stejně svižným krokem vrátila. Zdálo se, že je sice zodpovědná za stravování skupiny – co se jídla týče, jak si Ajla všimla, se všichni obraceli na ni –, avšak očividně nebyla tou, která by pak jídlo přinesla a podávala. Protože se okamžitě vrátila ke

shromáždění, zřejmě se ho sama účastnila. Podle všeho tedy i družka náčelníka měla vedoucí postavení.

V tlupě klanu by se mohli takového shromáždění zúčastnit jen muži. Náčelnice lidé klanu neznali. Ženy klanu, s výjimkou léčitelek, se nemohly vlastními schopnostmi domoci vyššího postavení, jejich místo se určovalo jediné podle hodnosti jejich druha. Ajla uvažovala, jak by asi při setkání lidí klanu a Zelandonců bylo obtížné překonat tyto rozdílné zvyklosti.

„Ramara, Salova a několik dalších pro nás připravují jídlo,“ oznámila Proleva a přikývla Solabanovi a Rušemarovi.

„Dobře,“ řekl Joharan. Tím dal zřejmě znamení k tomu, aby se pokračovalo. Hovor utichl a všechny pohledy se zaměřily na něho. Joharan se obrátil na Ajlu. „Ajla byla představena včerejší večer. Znáte ji už všichni?“

„Já tady nebyl,“ řekl muž, s nímž mluvil šedovlasý náčelník.

„Pak mi dovol, abych vás seznámil,“ řekl Joharan. Když muž předstoupil, vstala i Ajla a dala Vlkovi znamení, aby zůstal na místě. „Ajlo, to je Brameval, náčelník Malého údolí, Čtrnácté jeskyně Zelandonců. Bramevale, toto je Ajla z tábora Lva Mamutonů...“ Zarazil se a snažil se rozpomenout na ostatní cize znějící jména a příslušnosti, „...dcera ohniště Mamuta.“ To stačí, pomyslel si.

Brameval opakoval své jméno a postavení a pak k Ajle napráhl ruce: „Vítám tě ve jménu Dony.“

Ajla uchopila s úsměvem jeho ruce. „Jménem Mut, Velké Matky všeho života, která se nazývá i Dona, tě zdravím.“

Brameval si už všiml, že vyslovuje slova trochu jinak, a teď to bylo ještě zřetelnější. Opětoval její úsměv a podržel její ruce ještě chvíli: „Malé údolí je nejlepší místo k rybolovu. Lidé Čtrnácté jeskyně jsou známí jako nejlepší rybáři a umíme dobře klást pasti. Není to k nám daleko, musíš nás brzy navštívit.“

„Děkuji ti, moc ráda vás navštívím. Jím ráda ryby a ráda je lovím, ale nevím, jak se to dělá s pastmi. Když jsem byla malá, učila jsem se lovit ryby rukama.“ Ajla podtrhla to, co říkala, tím, že zvedla ruce, které Brameval nadále držel.

„Tak to bych rád někdy viděl,“ odpověděl a pustil její ruce.

Náčelnice Říční zátoky předstoupila. „Ráda bych ti představila našeho zelandona,“ řekla. „Ani on tu včera nebyl.“ Pohlédla k Bramevalovi, povytáhla obočí a pokračovala: „Jedenáctá jeskyně je proslavená svými vory, s nimiž může jezdit po Zelavě nahoru i

dolů. Na voru se dají snadněji dopravovat náklady než na zádech. Pokud budeš chtít, můžeš nás navštívit.“

„Ano, moc by mě zajímalo, jak děláte svá plavidla,“ řekla Ajla a snažila se rozpomenout, jestli si byly s touto ženou představeny a jak se jmenuje. „Mamutoni zhotovují něco jako plovoucí mísy z tlustých kůží, které jsou nataženy na dřevěném rámu. S nimi se přepravují přes řeku lidé a zavazadla. Při cestě sem jsme si s Jondalarem takový malý člun postavili, abychom překročili jednu velkou řeku, ale proud byl tak silný a člun tak lehký, že se dal těžko řídit. Když jsme ho ale spojili se smykem Víhy, šlo to líp.“

„Co je to smyk Víhy?“ zeptala se náčelnice Jedenácté jeskyně. „Tomu nerozumím.“

„Víha je jméno jednoho koně, Karejo,“ řekl Jondalar, který se zvedl a předstoupil. Když Ajla uslyšela to jméno, věděla, že už si se ženou byly představeny. „Smyk je Ajlin vynález. Může ti říct, co to je.“

Ajla vysvětlila, jak vypadá toto vlečné zařízení, a nakonec dodala: „Víha mi s ním pomáhala dopravit ulovenou kořist do jeskyně. Někdy vám to předvedu.“

„Když jsme se dostali na druhý břeh řeky,“ řekl Jondalar, „rozhodli jsme se, že přivážeme kulatý člun k tyčím smyku, protože tak jsme na něm mohli uložit větší část našich věcí. Nic se nám nenamočilo, když jsme se potřebovali dostat přes řeku, a člun se dal řídit trochu líp.“

„I vory se dají těžko řídit,“ řekla náčelnice. „Domnívám se, že je tomu tak u všech plavidel.“

„S některými to jde snadněji,“ odpověděl Jondalar. „Na své cestě jsem žil nějakou dobu u Saramudonů. Ti dělají z velkých kmenů nádherné lodě, které jsou vpředu a vzadu zašpičatělé. Používají vesla, aby zavedli člun tam, kam si přejí. Je k tomu potřeba cvik, ale Ramudoni, to jsou říční lidé u Saramudonů, jsou v tom velmi obratní.“

„Co jsou to vesla?“

„Vypadají jako velká zploštělá lžíce a člun se jimi posunuje vodou. Já pomáhal při stavbě jednoho člunu a naučil jsem se taky veslovat.“

„Myslíš, že to jde líp než s dlouhými bidly, s nimiž se odrážejí vory?“

„Tenhle rozhovor o lodích je jistě velmi zajímavý, Karejo,“ řekl muž, který předstoupil. „Ale dosud jsem nebyl představen.“

Myslím, že to raději udělám sám.“ Kareja trochu zrozpačitěla, ale mlčela.

„Já jsem zelandon Jedenácté jeskyně Zelandonců, která je známá taky jako Říční zátoka,“ řekl a napřáhl k Ajle ruce. „Jménem Dony, Velké Matky Země, tě vítám, Ajlo z Mamutonů, dcero ohniště Mamuta.“

Ajla uchopila jeho ruce. „Zdravím tě, zelandone Jedenácté jeskyně, jako Toho, který slouží Velké Matce všeho života.“ Muž byl drobné postavy, ale měl překvapivě pevný stisk. Cítila nejen jeho šlachovitou sílu, ale i vnitřní jistotu. Způsob, jakým se pohyboval, jí připomínal některé mamoty, které poznala při letním setkání Mamutonů.

Starý mamot tábora Lva jednou mluvil o lidech, v jejichž těle se spojuje bytost muže a bytost ženy. Protože se věřilo, že v sobě nosí sílu obou pohlaví, často se jich lidé obávali. Když ale chtěli vstoupit do kruhu Těch, kteří slouží Matce, byli velmi vítáni a často byli považováni za obzvlášť schopné. Proto, jak jí mamot vysvětlil, mnozí muži, které přitahují muži, a mnohé ženy, které touží po ženách jako po mužích, chtějí patřit k ohništi Mamuta. Ajla uvažovala, jestli je to u Zelandonců stejné. Soudě podle muže, který stál před ní, tomu tak mohlo být.

Znovu si všimla tetování na spáncích zelandona. Bylo složeno jako u První zelandony z obdélníků, které zčásti měly jen obrysy a zčásti byly vyplněné barvou. Viděla u něho ale méně obdélníků a také měl vybarvená jiná pole. Kromě toho měl vytetováno ještě několik zakřivených čar. Uvědomila si, že všichni kolem ní, kromě Jondalara a jí samotné, měli nějaký druh tetování na tváři. Nejméně nápadné bylo tetování Vilomara a nejbohatší zdobilo tvář Kareji.

„Protože už se Kareja pochlubila výkony Jedenácté jeskyně,“ řekl zelandon a obrátil se krátce k náčelnici, „chtěl bych jen dodat, že tě zvou na návštěvu k nám. Rád bych se tě ale ještě na něco zeptal. Jsi taky Ta, která slouží?“

Ajla svraštila čelo. „Ne,“ řekla, „proč si to myslíš?“

„Nu, zaslechl jsem ledacos,“ řekl zelandon s úsměvem a ukázal na Vlka. „Protože máš například moc nad zvířaty. Taky jsem slyšel něco o lidech na východě, kteří loví mamuty. Říká se, že tam Ti, kteří slouží Matce, jedí jen mamutí maso a všichni společně bydlí na jednom místě, možná u stejného ohniště. Když jsem slyšel, že jsi od ohniště Mamuta, ptám se, jestli je na tom něco pravdy.“

„Něco souhlasí, ale ne všechno,“ řekla Ajla. „Je pravda, že u lovců mamutů náležejí Ti, kteří slouží Matce, ohništi Mamuta, ale to neznamená, že všichni žijí spolu. Je hodně ohnišť – například ohniště Lva, ohniště Lišky, ohniště Jeřába. Všechny označují původ člověka nebo... kam prostě patří. Obvykle člověk patří od narození k nějakému ohništi, ale taky může být k ohništi přijat.“

V jednom táboře jsou různá ohniště a tábor je nazýván podle ohniště svého zakladatele. Náš tábor byl tábor Lva, protože Talut se narodil u ohniště Lva a je náčelník. Náčelnicí je jeho sestra Tulije – každý tábor vede vždycky sourozenecký pár.“

Všichni se zaujetím naslouchali. Pro lidi, kteří víceméně znali jen své vlastní zvyky, bylo velice poutavé slyšet, jak si jiní lidé zařídili svůj život.

„Ve vaší řeči,“ pokračovala Ajla ve svém vysvětlování, „znamenají Mamutoni lovce mamutů, nebo možná taky děti Matky, kteří loví mamuty, protože i oni uctívají Velkou Matku. A mamut je pro ně posvátný. Proto je vyhrazeno ohniště Mamuta Těm, kteří slouží Matce. Obvykle se někdo pro ohniště Mamuta rozhodne nebo má pocit, že je vyvolený. Mě ale přijal za svou starý mamot tábora Lva, a proto jsem dcera ohniště Mamuta. Kdybych byla Tou, která slouží Matce, tak bych řekla, že jsem byla vyvolena ohništěm Mamuta nebo že jsem byla k ohništi Mamuta povolána.“

Dvě zelandony se chtěly vyptávat dál, ale Joharan je přerušil.

V této chvíli ho zajímali víc lidé, u kterých Ajla vyrostla, než ti, kteří ji k sobě přijali později. „Chtěl bych se taky dozvědět víc o Mamutonech,“ řekl, „ale Jondalar nám vyprávěl pozoruhodné věci o ploskolebcích, s kterými jste se setkali cestou sem. Jestli je pravda, co říká, pak musíme naprosto změnit své představy o nich. Upřímně řečeno, obávám se, že by pro nás mohli znamenat mnohem větší ohrožení, než jsme si kdy mysleli.“

„Proč ohrožení?“ zeptala se Ajla, která byla okamžitě ve střehu.

„Podle Jondalara jsou to lidé a dokážou myslet. My považovali ploskolebce vždycky za zvířata, která se nijak zvlášť neliší od jeskynního medvěda. Domnívali jsme se, že jsou s ním možná dokonce příbuzní, že jsou jenom menší, trochu chytřejší, ale prostě zvířata.“

„My víme,“ nadhodila Marthona, „že v některých jeskyních v téhle krajině kdysi žili jeskynní medvědi. A zelandona nám vyprávěla, že v některých legendách a starých příbězích se říká, že

první lidé často zabili nebo zahnali jeskynního medvěda a pak bydleli v jeho brlohu. Jestli někteří z těch jeskynních medvědů ve skutečnosti byli ploskolebci, pak... nu, jestli jsou to myslící lidé, je možné všechno.“

„Jestli jsou to lidé,“ řekl Joharan, „a my se k nim chovali jako ke zvířatům – jako ke zvířatům, kteří jsou naši nepřátelé –, pak musím říct, že bych na jejich místě hledal způsob, jak se pomstít. Pokusil bych se už před dávnou dobou o odplatu. Myslím, že musíme zvážit možnost, že něco takového mají v úmyslu.“

Ajla se uklidnila. Joharan vysvětlil jasně své stanovisko. Chápala, proč si myslel, že by lidé klanu mohli znamenat ohrožení. Možná v tom měl i pravdu.

„Ptám se,“ řekl Vilomar, „jestli by to nemohl být důvod, proč se vždycky trvalo na tom, že ploskolebci jsou zvířata. Protože pokud člověk zabije zvíře, když potřebuje potravu nebo příbytek, je to jedna věc. Jestli to ale jsou lidé, třebaže zvláštní lidé, pak je to něco jiného. Nikoho ani nenapadlo, že by jeho předci zabíjeli lidi a kradli jim příbytky. Když si ale člověk namluví, že jsou to zvířata, pak mu to nemusí dělat starost.“

Ajla užasla nad Vilomarovým názorem. Už ho slyšela říkat jiné chytré věci a začínala chápat, proč o něm Jondalar vždycky mluvil s takovou úctou a vřelostí. Vilomar byl mimořádný muž.

„Nepřátelství a zatrpkllost můžou dlouho dřímat,“ řekla Marthona, „přes několik pokolení. Pokud ale mají ploskolebci legendy a příběhy, sahá jejich paměť hodně daleko a nenávisť může jednou propuknout. Protože toho o nich tolik víš, Ajlo, položili bychom ti rádi několik otázek.“

Ajla uvažovala, jestli by jim měla říct, že lidé klanu skutečně mají příběhy a legendy, že je ale vůbec nepotřebují, aby se upamatovali na vlastní historii, protože přišli na svět s pamětí, která to všechno obsahuje.

„Možná by bylo dobré,“ řekl Joharan, „kdybychom se s nimi pokusili domluvit. Tak bychom možná mohli zabránit těžkostem dřív, než nastanou. Mohli bychom k nim například vyslat posly, kteří by se s nimi poradili o výměnném obchodě.“

„Co si o tom myslíš, Ajlo?“ zeptal se Vilomar. „Měli by zájem s námi obchodovat?“

Chvíli o tom uvažovala. „Já nevím. Lidé v tlupě, kde jsem vyrostla, vědí, že na světě jsou lidé jako my. Pro ně jsme ti Druzí a oni se nám pokud možno vyhýbají. Většinou ale o Druhých lidech

nepřemýšlejší. Věděli, že jsem k nim patřila, ale já byla dítě a kromě toho dívka. Pro Bruna a muže jsem byla bezvýznamná, přinejmenším dokud jsem byla malá. Brunova tlupa ovšem nežila v blízkosti Druhých lidí. Myslím, že to bylo mé štěstí. Když mě našli, do té doby nikdo z nich nikdy dítě Druhých neviděl, ani na dálku. Byli ochotni se mě ujmout a postarat se o mě, ale možná by to bylo jiné, kdyby je někdo vyhnal z jejich bydliště nebo kdyby je banda mladých rváčů napadala.“

„Jondalar nám vyprávěl,“ řekl Vilomar, „že někteří lidé, které jste potkali na své cestě, mluvili s... lidmi klanu o obchodování. Jestliže tedy s nimi můžou obchodovat jiní lidé, proč ne i my?“

„Nezávisí to především na tom, jestli jsou to skutečně lidé, a ne zvířata, která jsou příbuzná s jeskynním medvědem?“ namítl Brameval.

„Jsou to skutečně lidé, Bramevale,“ řekl Jondalar. „Jestli se jednou s někým z nich setkáš, pak ti to bude jasné. A jsou chytří.“

Na své cestě jsem se nesetkal jen s touhle dvojicí. Připomeňte mi, ať vám později vyprávím jeden příběh.“

„Ty říkáš, že tě vychovali, Ajlo,“ ozval se Manvelar. „Vyprávěj nám o nich. Jací jsou?“ Šedovlasý muž působil rozumně, protože zřejmě nedělal unáhlené závěry, ale nejdříve se chtěl co možná nejvíc dozvědět.

Ajla přikývla a krátce uvažovala, než odpověděla. „Je zvláštní, že si myslíte, že jsou příbuzní s jeskynním medvědem. Do jisté míry je na tom totiž něco pravdy, protože tomu věří i lidé klanu. Často dokonce s nimi v jeskyni medvěd žije.“

Brameval si odfrkl, jako by chtěl říct: Já to věděl!

Ajla se obrátila přímo na něho. „Lidé klanu uctívají Ursuse, ducha jeskynního medvěda, podobným způsobem, jako Druzí lidé uctívají Velkou Matku Země. Nazývají se sami klanem Velkého medvěda. Na jejich velkém setkání – srovnatelném s vaším letním setkáním, které se ale nekoná každý rok – vykonávají slavnostní obřad k uctění ducha Velkého jeskynního medvěda. Dlouho před setkáním chytí hostitelská tlupa medvědí mládě, které pak s nimi žije v jeskyni. Krmí je a vychovávají, jako by to bylo jedno z dětí, přinejmenším tak dlouho, dokud není příliš velké. Pak postaví pro medvěda ohradu, aby nemohl utéct, ale nadále ho krmí a rozmazlují. Na setkání klanu pak soutěží muži o čest, kdo z nich pošle Ursuse do světa duchů, aby se tam přimluvil za klan a předal poselství. Jsou vyvoleni tři muži, kteří zvítězili ve většině soutěží –

přinejmenším tolik mužů je zapotřebí, aby mohli poslat vzrostlého jeskynního medvěda do světa duchů. Je to čest být k tomu vyvolen, ale je to taky hodně nebezpečné. Často vezme jeskynní medvěd s sebou do světa duchů víc než jednoho z mužů.“

„Jsou tedy ve spojení se světem duchů,“ ozval se zelandon Jedenácté jeskyně.

„Dávají svým mrtvým taky červený okr do hrobů,“ připomněl Jondalar, který věděl, že je to pro muže důležitý záchytný bod.

„Budeme potřebovat trochu času na to, abychom všechny tyhle noviny strávili,“ řekla náčelnice Jedenácté jeskyně, „a budeme o tom muset hodně přemýšlet. Protože se na nás hrnou četné změny.“

„Máš samozřejmě pravdu, Karejo,“ řekla První mezi Těmi, kteří slouží Matce.

„Nemusíme ale dlouho uvažovat o tom, jestli teď máme udělat přestávku na jídlo,“ řekla Proleva a obrátila hlavu k východnímu konci terasy. Blížily se odtamtud ženy s podnosy a nádobami s jídlem.

Lidé se rozešli v malých skupinkách ke společnému jídlu. Manvelar se posadil proti Jondalarovi vedle Ajly. Předchozího večera si dal záležet na tom, aby byl Ajle představen, ale protože mladá žena byla doslova obležena zvědavci, ani se nepokoušel s ní zapříst rozhovor. Věděl, že na to bude mít později dost času, protože Třetí jeskyně neležela nijak daleko. „Dostala jsi už několik pozvání, ale já bych chtěl přesto přidat ještě další,“ řekl. „Musíš rozhodně navštívit Skálu dvou řek. My z Třetí jeskyně jsme přímí sousedé Deváté jeskyně.“

„Čtrnáctá jeskyně je proslavená nejlepšími rybáři, v Jedenácté jsou nejlepší stavitelé vorů. Čím je známá Třetí jeskyně?“

Jondalar odpověděl místo Manvelara: „Lovem.“

„Copak nechodí všichni na lov?“

„Samozřejmě, a proto se tím my z Třetí jeskyně nijak nehonosíme. Mnozí lovci z jiných jeskyní mluví rádi o svých znalostech a jsou taky skutečně mnohdy velmi obratní, ale v lovu ve skupině jsme nejlepší my z Třetí jeskyně.“ Manvelar se usmál. „To víš, že se tím chlubíme, ale svým způsobem. Já myslím, že jsme tak dobří především proto, že má naše bydliště tak výhodnou polohu. Je totiž vysoko nad místem, kde se do sebe vlévají dvě řeky a kde se spojují jejich dvě údolí. Tahle,“ ukázal kostí pečené, kterou držel v ruce, k Zelavě, „se vlévá do jiné, které říkáme Luční řeka. Většina zvířat, která lovíme, putuje právě jejich údolím a z

našeho bydliště je můžeme v každou roční dobu dobře pozorovat. Naučili jsme se předvídat, kdy se určitá zvířata pravděpodobně objeví, a obvykle to sdělíme všem ostatním, ale často se taky vydáme na lov jako první.“

„Jistěže má Třetí jeskyně výhodnou polohu, Manvelare,“ řekl Jondalar, „ale všichni vaši lovci jsou vynikající, nejen dva nebo tři. Každý z vás tvrdě pracuje, aby zdokonalil svou obratnost. Ajla se v tom taky vyzná. Ona ráda loví a umí úžasně zacházet s prakem, ale počkej, až ti ukážu vrhač oštěpů, který jsme vymysleli. Nebudeš věřit, jak daleko se jím dá hodit oštěp a jak prudce. Ajla dokáže líp mířit než já a já zase hodím oštěp trochu dál. Každý ale zasáhneme zvíře na vzdálenost, která je dvakrát nebo dokonce třikrát větší, než když vrháš oštěp jenom rukou.“

„To bych rád viděl!“ zvolal Manvelar. „Joharan plánuje na příští dny lov, abychom měli na letní setkání dostatek zásob. To by byla možná dobrá příležitost, Jondalare, abys nám tu novou zbraň předvedl.“ Pak se obrátil na Ajlu a dodal: „Předpokládám, že se oba lovu zúčastníte?“

Ajla s úsměvem přikývla. Ukousla si kousek pečeně, podívala se na oba muže a řekla: „Chci se něco zeptat. Proč se jeskyně označují čísly? Mají ta čísla nějaký význam?“

„Čím je číslo menší, tím je jeskyně starší,“ odpověděl Jondalar. „Třetí jeskyně vznikla dřív než Devátá a Devátá dřív než Jedenáctá nebo Čtrnáctá. Není už ale žádná První jeskyně. Nejstarší je Druhá jeskyně Zelandonců, která leží nedaleko odtud. Po ní vznikla Manvelarova jeskyně. Byla založena prvními lidmi.“

„Když jsi mě učil číslovky, Jondalare, vždycky jsi je říkal v určitém pořadí. Tohle je Devátá jeskyně, a tvá, Manvelare, je Třetí. Kde jsou lidé z jeskyní, které jsou označené čísly mezi tím?“

Šedovlasý muž se usmál. Ajla narazila na toho pravého, pokud se chtěla dozvědět něco z historie Zelandonců. Manvelar se už dlouho o to zajímal a z rozhovorů s jinými zelandony, s cestujícími vypravěči a s lidmi, kteří znali staré příběhy, shromáždil hodně znalostí.

„Od té doby, kdy první lidé začali zakládat jeskyně, se toho hodně změnilo,“ vyprávěl Manvelar. „Někteří si hledali jiná bydliště nebo našli druhu nebo družku v jiných jeskyních. Mnohé jeskyně se zmenšily, jiné zvětšily.“

„Některé, jako třeba Devátá jeskyně, se přitom hodně rozrostly,“ dodal Jondalar.

„Vypráví se taky o nemocech, které sklátily spoustu lidí,“ pokračoval Manvelar, „nebo o zlých letech hladu. Když se jeskyně zmenší, tak se někdy dvě nebo i více jeskyní spojí. Nově vzniklá jeskyně se pak obvykle označuje tím nejnižším číslem, ale ne vždycky. A když se některá jeskyně tolik rozroste, že místo na bydlení je malé, někdy se rozdělí a vytvoří odnož, často v bezprostřední blízkosti. Před nějakou dobou se rozdělila Druhá jeskyně, jedna část přesídlila na druhou stranu údolí. Říká si Sedmá jeskyně, protože v té době už tady byla Třetí, Čtvrtá, Pátá a Šestá jeskyně. Třetí jeskyně stále ještě je, to je ta naše, a i Pátá, nahoře na severu, ale už není žádná Čtvrtá a Šestá.“

Ajla byla ráda, že se toho o Zelandoncích dozvěděla víc, a byla vděčná za vysvětlení. Chvilí mlčky jedli a pak se Ajla zeptala: „Mají všechny jeskyně něco, v čem obzvlášť vynikají, jako rybaření, lov nebo stavění vorů?“

„Většina ano,“ řekl Jondalar.

„Čím je proslavená Devátá jeskyně?“

Manvelar odpověděl místo Jondalara: „Svémi umělci a řemeslníky. Ve všech jeskyních jsou zruční řemeslníci, ale Devátá jeskyně má ty nejlepší. Nejen proto, že se tu rodí hodně dětí, ale taky proto, že všichni, kteří se chtějí něčemu naučit, ať je to řezbářství nebo výroba nástrojů, se stěhují do Deváté jeskyně.“

„Zásluhu na tom mají především Dolní jeskyně,“ řekl Jondalar.

„Ty jsou taky tady?“ zeptala se Ajla.

„Ne, dole ve skále u řeky, je to docela blízko,“ vysvětloval Jondalar. „V nich nebydlí žádné pevné společenství, i když se to může zdát, protože tam je obvykle hodně lidí. Ale oni tam jen chodí, aby na něčem pracovali a s druhými si o tom povídali. Můžu tě tam zavést, třeba po tomhle shromáždění, jestli se do té doby nesetmí.“

Když se najedli i ti, kteří jídlo přinesli, a spolu s nimi i některé děti a Vlk, odpočívali u pohárů s horkým čajem. Ajla se teď cítila mnohem lépe. Nevolnost zmizela, stejně tak bolesti hlavy, ale znovu se ozvala potřeba jít se vymočit. Když ti, kteří jídlo přinesli, zase odklízeli prázdné nádoby, Ajla zahlédla Marthonu, jak sama stojí opodál, a zamířila k ní.

„Je tu někde místo, kde bych se mohla vymočit?“ zeptala se tiše. „Nebo musím kvůli tomu zpátky k obydlí?“

Marthona se usmála. „Mě právě trápí stejná potřeba jako tebe. U Stojícího kamene je pěšina, která vede dolů k Zelavě. Zpočátku

je hodně příkrá, ale vede k jednomu místu na břehu, které používají především ženy. Ukážu ti to.“

Vlk je následoval, aby dal na Ajlu pozor. Po chvíli vyčmúchal zajímavý pach a zmizel, aby prozkoumal břeh řeky. Na zpáteční cestě nahoru potkaly Káreju. Kývly na sebe ve vzájemném pochopení.

Když bylo nádobí odneseno a celá skupina se zase shromáždila, zvedl se Joharan. Dal tím znamení, že rokování bude pokračovat. Všechny oči se upřely na náčelníka Deváté jeskyně.

„Ajlo,“ řekl, „při jídle nadhodila Kareja jednu otázku. Jondalar říkal, že se dokáže domluvit s ploskolebci, tedy lidmi klanu, jak jim ty říkáš, ale ne tak dobře jako ty. Znáš skutečně jejich řeč tak dobře, jak Jondalar tvrdí?“

„Ano, znám,“ odpověděla Ajla. „Vyrostla jsem u nich. Než jsem se setkala s Jondalarem, neznala jsem žádnou jinou řeč. Když jsem byla malá, asi jsem nějakou řečí mluvila, ale poté, co jsem své lidi ztratila, jsem všechno zapoměla.“

„Místo, kde jsi vyrostla, je odtud hodně daleko, celý rok cesty. Je to tak?“

Ajla přikývla a Joharan pokračoval: „Řeč lidí, kteří bydlí daleko odtud, je jiná než naše. Když jsi mluvila s Jondalarem mamutonsky, vůbec jsem tomu nerozuměl. Dokonce Losadunajové, kteří jsou k nám mnohem blíže, mluví jinak než my. Některá slova jsou podobná a něčemu rozumím, ale dorozumívám se s nimi jen s obtížemi. Čím to, že ty přicházíš z takové dálky, a přesto rozumíš řeči lidí klanu, kteří žijí tady nablízku?“

„Mně je jasné, proč tě to udivuje,“ řekla Ajla. „Když jsme potkali Gubana a Jorgu, tak jsem si nejdříve nebyla jistá, jestli se s nimi dorozumím. Jejich řeč je jiná než naše, a to nejen kvůli jejich posunkům, náznakům a pohybům těla, ale i proto, že oni mají dvě řeči.“

„Dvě řeči? To myslíš vážně?“ zeptala se nedůvěřivě První zelandona.

„Každá tlupa má řeč, kterou užívá při každodenním dorozumívání,“ vysvětlila Ajla. „Většinou jsou to posunky, náznaky rukama, ale i držení těla a výraz tváře. Používají i zvuky a mají i pár slov, i když nedokážou vyslovit všechny hlásky, které říkají Druzí lidé. Některé tlupy znají víc slov, některé méně. Tahle každodenní řeč Gubana a Jorgy byla jiná než ta, kterou znám z mé tlupy, a tak jsem jim úplně nerozuměla. Lidé klanu mají ale ještě

zvláštní obřadní řeč, kterou užívají, když se obracejí ke světu duchů nebo se dorozumívají s tlupami, které mají jinou každodenní řeč. Tahle druhá řeč je hodně stará a nemá žádná slova, s výjimkou některých vlastních jmen. Proto jsem se mohla s Gubanem a Jorgou dobře domluvit.“

„Já bych si chtěla být naprosto jistá, že ti správně rozumím,“ řekla zelandona. „Tihle lidé klanu – mluvíme tady o ploskolebcích – neznají jen jednu řeč, ale mají dokonce dvě řeči, a to jim umožňuje, aby se dorozuměli s jinými ploskolebci, i když žijí od sebe celý rok cesty?“

„Dá se tomu jen stěží uvěřit, že?“ řekl Jondalar s širokým úsměvem. „Ale je to tak.“

Zelandona kroutila hlavou. Ostatní se rovněž dívali nedůvěřivě.

„Je to hodně stará řeč a paměť lidí klanu sahá daleko do minulosti,“ snažila se vysvětlovat Ajla. „Oni nic nezapomínají.“

„Já si umím jen těžko představit, že jejich posunky a znamení stačí k tomu, aby si něco sdělili.“

„Taký tomu nemůžu uvěřit,“ řekla Kareja. „Třeba dokážou vyjádřit jenom hodně jednoduché věci, jako to říkal Joharan, když mluvil o rozdílech řeči mezi Losadunaji a Zelandonci.“

„Včera jsi nám to přece u mě doma předvedla,“ připomněla Marthona. „Nemohla bys to zopakovat?“

„A když Jondalar tuhle řeč trochu zná, jak říkáš, tak by nám to mohl překládat,“ navrhl Manvelar. Všichni přikyvovali.

Ajla vstala a soustředila se. Pak provedla gesta staré obřadní řeči, která znamenala: „Tato žena zdraví muže Manvelara.“ Jméno vyslovila nahlas, přičemž její přízvuk byl výraznější než jindy.

Jondalar překládal: „Buď pozdraven, Manvelare.“

Ajla pokračovala: „Tato žena zdraví muže Joharana.“

„I ty buď pozdraven, Joharane,“ řekl Jondalar. Předvedli ještě několik prostých výpovědí, ale Jondalar si brzy všiml, že se jim nedaří předvést, jak je tahle němá řeč bohatá. Věděl, že Ajla dokáže vyjádřit mnohem složitější významy.

„Mně připadá, že se omezuješ jen na základní znamení,“ řekl.

„Protože si myslím, že víc než to bys nedokázal přeložit, Jondalare. To je všechno, co jsem naučila tábor Lva a tebe, dost na to, abyste se dorozuměli s Rydagem. Obávám se, že s dalšími znameními by sis nevěděl rady.“

„Když jsi nám to předváděla včera, sama jsi to překládala,“ řekla Marthona. „Myslím, že tak by to bylo i teď jasnější.“

„Ano, proč nepoužiješ sama obě řeči, abys to Bramevalovi a ostatním ozřejmila?“ přizvukoval Jondalar.

„Dobře, ale co mám říct?“

„Vyprávěj nám třeba o svém životě u nich,“ navrhovala zelandona. „Vzpomínáš si na první dobu, kdy se tě ujali?“

Jondalar byl rád, že to zelandonu napadlo, a pomyslel si: tak jim Ajla nejen předvede řeč, ale dozvědí se i něco o soucitu lidí klanu, kteří byli ochotni ujmout se sirotka, který dokonce ani nevypadal jako oni. Pochopí, že se k někomu z nás zachovali líp, než se chováme my k nim.

Ajla krátce uvažovala a pak začala předvádět obřadní znaky klanu a současně říkala slovy Zelandonců: „Na první dobu se už příliš nepamatuju, ale Iza mi vyprávěla často, jak mě našla. Byli na cestě a hledali novou jeskyni. Zemětřesení zničilo jejich jeskyni, zřejmě to zemětřesení, o němž se mi stále ještě tu a tam zdává. Padající kameny zabily několik lidí z Brunovy tlupy a poškodily spoustu jejich věcí. Pochovali mrtvé a opustili místo. Protože i kdyby byla jeskyně ještě obyvatelná, přineslo by jim to neštěstí. Duchové jejich totemů se tam už necítili dobře a chtěli, aby odešli. Měli naspěch. Museli rychle najít nové útočiště nejen pro sebe, ale proto, že jejich strážní duchové potřebovali místo, na němž by byli spokojeni.“

Přestože Ajla mluvila neutrálním tónem, když líčila příběh znaky a pohyby, byli posluchači její zprávou naprosto upoutáni. Totemy pro ně byly jiným zpodobněním Matky, a věděli, jaké neštěstí dokázala Velká Matka rozpoutat, když byla nespokojená.

„Iza mi řekla, že sledovali řeku a viděli kroužit supy. Brun a Grod mě uviděli jako první, šli ale dál. Hledali potravu a byli by rádi, kdyby je supi dovedli ke kořisti lovícího zvířete. Pak by možná mohli čtyřnohého lovce zahnat a vzít si trochu masa. Mysleli si, že jsem mrtvá, ale oni nejedí lidi, ani Druhé lidi.“

Pohyby, které doprovázely Ajlina slova, působily půvabně a plynule. „Když mě Iza viděla ležet vedle řeky, zastavila se a pozorovala mě. Byla léčitelka a byla zvědavá, co se mi asi stalo. Na jedné noze viděla šrámy, které pocházely od velké pracky, zřejmě od jeskynního lva. Rány byly zanícené. Nejdřív si myslela i ona, že jsem mrtvá, ale pak mě slyšela zasténat a zjistila, že ještě dýchám. Zeptala se Bruna, náčelníka, který byl její bratr, jestli si mě smí vzít s sebou. On jí to nezakázal.“

„Dobře!“ a „Správně!“ ozývalo se od Ajliných posluchačů. Jondalar byl rád, že její příběh s takovým zaujetím poslouchají.

„Iza byla v té době těhotná, ale nesla mě v náručí až do noci, kdy rozbili tábor. Nebyla si jistá, jestli její léky účinkují i na Druhé lidi, ale znala případ, kdy tomu tak bylo, a tak se o to pokusila. Udělala mi obklad, aby vyhnala zánět. I celý další den mě nesla v náručí. Vzpomínám si, jak jsem se poprvé probrala a při pohledu do její tváře jsem se strachy rozkřičela, ale ona mě pevně držela a utěšovala mě. Třetí den jsem mohla chvíli jít a Iza dospěla k závěru, že jsem určena k tomu, abych byla jejím dítětem.“

Ajla se zarazila a kolem se rozhostilo hluboké ticho. Její příběh posluchače dojal.

„Kolik ti bylo let?“ zeptala se Proleva nakonec.

„Iza mi později říkala, že mi v té době bylo asi pět let.“ Ajla pohlédla na Solabana a pokračovala: „Byla jsem asi ve věku Jaradala nebo Robenana.“

„A to všechno, co jsme slyšeli, jsi vyjádřila i těmi pohyby?“ zeptal se Solaban. „Dokážou toho skutečně tolik říct beze slov?“

„Pro každé slovo, které jsem řekla, nemají znamení, ale oni by příběhu v tom podstatném rozuměli stejně jako vy. Jejich řeč nejsou jen pohyby rukou. I pohnutí očního víčka nebo přikývnutí hlavy může mít význam.“

„Nedokážou ale v téhle řeči lhát,“ dodal Jondalar. „Kdyby se o to pokusili, pak by se to hned poznalo na výrazu tváře nebo na nějakém nepatrném pohybu. Když jsem poznal Ajlu, neměla vůbec představu o tom, že by někdo mohl říkat něco, co není pravda. Dokonce ani nejdřív nerozuměla, co slovem lež míním. I když jí to je teď jasné, sama stále ještě lhát neumí. Nikdy se to nenaučila.“

„Mluvení beze slov,“ řekla Marthona tiše, „má možná do sebe víc, než se na první pohled zdá.“

„Když se tak člověk na Ajlu dívá, je jasné, že tenhle způsob znakové řeči je pro ni přirozeným způsobem dorozumívání,“ řekla zelandona a pomyslela si: kdyby nám něco předstírala, nebyly by její pohyby tak plynulé a půvabné. A jaký důvod by měla pro to, aby nás obelhávala? Je ale možné, že vůbec není schopna lhát? Zelandona tomu ještě nemohla zcela uvěřit, i když se jí Jondalarova slova zdála přesvědčivá.

„Vyprávěj nám ještě víc o životě u nich,“ řekl zelandon z Jedenácté jeskyně. „Nemusíš pokračovat znakovou řečí, jestli nechceš. Je to hezké na pohled, ale myslím, že to podstatné jsi nám

už vysvětlila. Říkala jsi, že pochovávají své mrtvé. Rád bych věděl víc o jejich pohřebních obřadech.“

„Ano, pochovávají své mrtvé. Byla jsem tam, když Iza zemřela...“

Rozhovor se protáhl přes celé odpoledne. Ajla vyprávěla názorným a dojemným způsobem o pohřebním obřadu a vyprávěla jim pak ještě víc o svém dětství. Ostatní jí kladli spoustu otázek a často ji přerušovali, když o něčem pochybovali.

Nakonec Joharan upozornil na nastávající šero. „Myslím, že Ajla je unavená a že už zase všichni máme hlad. Než se rozejdeme, měli bychom si ještě promluvit o tom, kdy půjdeme na lov před letním setkáním.“

„Jondalar mi slíbil, že nám s Ajlou předvedou novou loveckou zbraň,“ řekl Manvelar. „Možná by byl zítra nebo pozítří dobrý den k lovu. Do té doby by měla Třetí jeskyně dost času si rozmyslet, kam bychom měli jít lovit.“

„Dobře,“ řekl Joharan, „ale teď nejdřív půjdeme k jídlu, které pro nás Proleva dala připravit.“

To, co se od Ajly dozvěděli, bylo poutavé a podnětné, ale po dlouhém sezení byli všichni rádi, že se mohou trochu protáhnout. Když se vraceli k příbytkům, Ajle ještě doznívaly v hlavě otázky, které jí kladli. Věděla, že na všechny odpověděla upřímně. Ostatně taky neřekla o mnoho víc, než nač se jí ptali. Především se vyhnula zmínce o svém synovi. Věděla, že v očích Zelandonců je zrůdou, a i když nebyla schopna lhát, přece jen některé věci zamlčela.

9.

Když odhrnuli stranou závěs u vchodu Marthonina příbytku, byla tam naprostá tma, v ohništi už nebyla vidět ani jiskřička. Folara šla ke své přítelkyni Ramile, protože nechtěla být sama, než se její matka, Vilomar, Ajla a Jondalar vrátí domů. Setkali se u večere, a protože viděla, jak jsou zabraní do hovoru, věděla, že hned tak domů nepřijdou.

„Najdu lampu nebo louč a zapálím ji naproti u Joharana,“ řekl Vilomar.

„Tam taky není světlo,“ řekla Marthona. „Joharan šel pravděpodobně s Prolevou k její matce pro malého Jaradala.“

„A co u Solabana?“ navrhoval Vilomar.

„Ani tam nic nevidím. Ramara tam zřejmě není. Solaban byl taky celý den na shromáždění.“

„Nemusíte chodit pro oheň,“ řekla Ajla. „Mám u sebe křesací kameny, které jsem dnes našla. S nimi můžu okamžitě rozdělat oheň.“

„Co jsou to křesací kameny?“ zeptali se Marthona a Vilomar téměř současně.

„To hned uvidíte,“ ozval se Jondalar. Ve tmě neviděl Ajlinu tvář, ale věděl, že se šibalsky usmívá.

„Potřebuju troud,“ řekla Ajla. „Něco, s čím se dá rozdmýchat jiskra.“

„Troud je u ohniště, ale nevím, jestli o něco nezakopnu, než tam dojdu,“ řekla Marthona. „Měli bychom si raději někde obstarat oheň.“

„Ale to bys přece musela někde ve tmě najít lampu nebo louč, ne?“ namítl Jondalar.

„Lampu si můžeme od někoho vypůjčit,“ řekla Marthona.

„Myslím, že vykřešu tolik jisker, abys viděla na cestu,“ řekla Ajla. Vzala pazourkový nůž a z váčku vytáhla jeden z pyritů, které nedávno našla.

Šla napřed, s pyritem v levé ruce a s pazourkovým nožem v pravé. Na okamžik si připadala, jako by vstoupila do hluboké jeskyně. Byla taková tma, že měla pocit, jako by ji přímo odstrkávala zpátky. Krátce ji zamrazilo. Udeřila hřbetem nože o pyrit.

„Och!“ zvolala Marthona, když temnotu projasnila jasná jiskra.

„Jak jsi to udělala?“ zeptal se Vilomar. „Můžeš to zopakovat?“

„Používám k tomu nůž a křesací kámen,“ řekla Ajla a ještě jednou udeřila kameny o sebe, takže všechno skutečně zopakovala. Jiskra svítila tak dlouho, že mohla pokročit kousek k ohništi. Když tímto způsobem postupně došla k cíli, viděla, že i Marthona našla cestu.

„Troud mívám tady nahoře,“ řekla Marthona. „Kam ho chceš dát?“

„Nejlépe na kraj ohniště,“ řekla Ajla. Ve tmě nahmatala Marthoninu ruku a v ní kousek měkkého a suchého troudu. Ajla ho položila na zem, sklonila se nad něj a znovu udeřila na pyrit. Tentokrát padla jiskra na hromádku troudu, který začal červenavě doutnat. Ajla do něho jemně foukala a vykouzila malý plamínek, na který přiložila další troud. Marthona držela v ruce připravené menší a pak trochu větší třísky a klacíky, které postupně podávala Ajle, a tak zanedlouho prosvěttil prostor teplý oheň.

„Teď bych rád viděl ten křesací kámen,“ řekl Vilomar, když zapálil několik lamp.

Ajla mu podala malý pyrit. Vilomar otáčel šedozlatým kamenem a prohlížel ho ze všech stran. „Vypadá jako úplně obyčejný kámen, jen má zajímavou barvu. Jak s ním děláš oheň? To může udělat každý?“

„Ano,“ odpověděl Jondalar. „Ukážu ti to. Mohl bych dostat trochu troudu, matko?“

Zatímco Marthona šla pro troud, Jondalar přistoupil ke svému vaku a vytáhl křesací pazourek a pyrit. Měkký troud shrnul na malou hromádku. Zřejmě je to chmýří z orobince nebo starčeku, pomyslel si, a je smíchané s trochou pryskyřice a suchým

zpráchnivělým dřevem z mrtvého stromu – takový troud mívala matka vždycky nejraději. Sklonil se a udeřil oběma kameny o sebe. Jiskra, která teď byla v blízkosti ohně méně vidět, dopadla na troud, sežehla ho a objevil se malý sloupek kouře. Jondalar opatrně foukal, dokud nevyšlehl malý plamínek, pak přidal další palivo. Brzy plápolal v kruhu ohniště druhý oheň.

„Můžu to zkusit?“ zeptala se Marthona.

Jondalar jí podal pyrit a křesací pazourek a řekl: „Je k tomu zapotřebí trochu cviku, aby jiskra dopadla tam, kam chceš, ale není to zase tak těžké.“

„Já bych si to pak taky rád vyzkoušel,“ řekl Vilomar.

„Nemusíš čekat,“ řekla Ajla. „Dojdu pro pazourek do svého vaku a ukážu ti, jak se to dělá. Teď jsem použila svůj nůž, ale něco se z něho odštípl, a já bych si ho nerada zničila.“

Marthoniny a Vilomarovy první pokusy byly nesmělé a neobratné, ale pod Ajliným a Jondalarovým vedením se postupně a za vydatného smíchu naučili křesat jiskry. Vilomar jako první dokázal zapálit oheň, ale podruhé mu to šlo těž. Marthona naopak zvládla dobře postup, jakmile se jí podařilo rozdělat první oheň. Netrvalo dlouho a oba byli v křesání jisker mnohem zručnější.

Když Folaru přišla domů, zastihla všechny čtyři klečet kolem ohniště, kde hořely čtyři malé ohně. Přišel s ní i Vlk. Nevydržel celý den na místě u Ajly a nedal se dlouho přemlouvat, když ho Folaru lákala, aby šel s ní a s Jaradalem ven. Folaru bavilo předvádět ostatním v jeskyni, jak si dobře rozumí s tou podivnou šelmou. Vlk pro mnohé lidi hned ztratil trochu ze své hrozivosti, když ho viděli přicházet s ní a s malým Jaradalem.

Když Vlk všechny přiměřeným způsobem pozdravil a napil se trochu vody, šel do rohu u vchodu, kde se stočil do klubíčka, aby si po únavném dni odpočinul.

„Co se to tu děje?“ zeptala se Folaru, když se hluk po přivítání trochu uklidnil. „Proč jste rozdělali v ohništi tolik ohňů?“

„Učili jsme se rozdělat oheň kameny,“ vysvětloval Vilomar.

„Ajlinými kameny?“

„Ano, je to docela snadné,“ řekla Marthona.

„Slíbila jsem ti, že tě to naučím, Folaro,“ řekla Ajla. „Chceš si to teď zkusit?“

„Ty jsi to skutečně dokázala, matko?“ zeptala se Folaru.

„Samozřejmě.“

„A ty taky, Vilomare?“

„Ano. Je zapotřebí trochu cviku, ale není to tak těžké.“

„Tak to zřejmě nejde, abych to jako jediná z rodiny neuměla.“

Zatímco jí Ajla předváděla, jak má při rozdělávání ohně postupovat, a Jondalar a nový odborník Vilomar jí přispívali svými radami, Marthona rozpálila na ohních kameny na vaření. Naplnila koš na čaj vodou a nařezala studené, vařené tuří maso na kousky. Když byly kameny na vaření horké, vložila jich několik do čajového koše, z něhož stoupala pára. Do nádoby z vrbového proutí, která byla hustě propletená vlákny a zakotvená v dřevěném podstavci, nalila vodu a vhodila do ní rovněž dva horké kameny. Mísa obsahovala zeleninu, kterou ráno uvařila – pupeny denivky, pořezané zelené lopusí, výhonky bezu a bodláčí, srolované mladé kapradí a cibule lilií. Jídlo bylo okořeněné tymiánem, květy bezu a zemními kaštany.

Než byla lehká večeře připravená, Folara připojila k ohňům v ohništi svůj vlastní. Všichni si vzali své nádoby a poháry na čaj a usedli na polštářích kolem nízkého stolu. Po večeři donesla Ajla Vlkovi mísu se zbytky a k tomu kus masa, nalila si ještě jeden pohár čaje a posadila se zase k ostatním.

„Já bych se rád dozvěděl trochu víc o těch křesacích kamenech,“ řekl Vilomar. „Ještě nikdy jsem neslyšel, že by lidé takhle rozdělávali oheň.“

„Kde ses to naučil, Jonde?“ zeptala se Folara.

„Ajla mi to ukázala,“ odpověděl Jondalar.

„A kde ses to naučila ty, Ajlo?“

„Neučila jsem se to, ani jsem to nevymyslela, prostě se to přihodilo.“

„Ale jak se může něco takového prostě přihodit?“ naléhala dál Folara.

Ajla se napila čaje a zavřela oči, aby si připomněla tu dobu. „Byl to jeden z takových dnů, kdy se nic nedaří,“ rozpomínala se.

„Začínala má první zima v údolí, řeka zamrzla a uprostřed noci mi vyhasl oheň. Víha byla ještě docela malá a ve tmě jsem slyšela, jak hyeny čmuchají kolem mé jeskyně, ale nemohla jsem najít troud. Musela jsem po nich házet kameny na vaření, abych je zahнала. Ráno jsem si chtěla nasekat dříví, ale sekera mi upadla a rozlomila se. Jinou jsem neměla, musela jsem si tedy udělat novou. Naštěstí jsem si všimla, že v hromadě kamení a zvířecích kostí, které voda vyplavila pod jeskyní, jsou i pazourky.“

Šla jsem dolů na kamenitý břeh, abych si udělala novou sekeru a nějaké další náradí. Při práci jsem jednou odložila dláto stranou, a jak jsem se soustředila na pazourek, nedopatřením jsem vzala do ruky kámen, jako je tenhle. Když jsem jím udeřila do pazourku, vylétla jiskra. To mi připomnělo oheň, a já si přece musela oheň rozdělat, a tak jsem se rozhodla, že to zkusím s jiskrou z toho kamene. Po několika pokusech se mi to podařilo.“

„Zní to tak prostě, když to vyprávíš,“ řekla Marthona, „ale já si nejsem jistá, že by mě to napadlo, i kdybych tu jiskru uviděla.“

„Byla jsem sama v údolí a nikdo mi nemohl ukázat, jak se něco dělá, nebo mi namluvit, že to nebo ono není možné,“ řekla Ajla. „Ulovila jsem koně, což bylo proti tradici klanu, a pak jsem se ujala hříbete, což by mi lidé klanu nikdy nedovolili. Už jsem udělala tolik věcí, které jsem dělat neměla, že jsem byla připravená vyzkoušet všechno, co mě napadlo.“

„Máš hodně takových kamenů?“ zeptal se Vilomar.

„Na břehu v jejím údolí jich byla spousta,“ odpověděl Jondalar. „Když jsme údolí opouštěli, posbírali jsme všechny, které jsme našli. Několik jsme jich během cesty rozdali, ale já se snažil uchovat jich co nejvíc pro naše lidi. Cestou jsme už žádné další neviděli.“

„To je škoda,“ řekl Vilomar. „Bylo by krásné, kdybychom je mohli rozdělit všem nebo s nimi dokonce obchodovat.“

„To ale můžeme!“ řekl Jondalar. „Dnes ráno, krátce před shromážděním, našla Ajla křesací kameny v údolí Lesní řeky. To je poprvé, co jsme je viděli od té doby, co jsme opustili Ajlino údolí.“

„Vy jste je našli tady? A kde?“ ptal se vzrušeně Vilomar.

„U jednoho malého vodopádu,“ řekla Ajla.

„A možná jich je v okolí ještě víc,“ dodal Jondalar.

„To je možné,“ řekl Vilomar. „Kolika lidem jste už pověřili o křesacích kamenech?“

„Já se k tomu ještě nedostal,“ řekl Jondalar, „ale zelandona to ví od Folary.“

„A odkud jsi to věděla ty?“ zeptala se Marthona.

„Od Ajly. Viděla jsem, jak rozdělala oheň,“ vysvětlovala Folara, „včera, když ses vrátil domů, Vilomare.“

„Ale zelandona sama to neviděla?“ zeptal se Vilomar a na tváři se mu objevil šelmovský úsměv.

„Myslím, že ne,“ řekla Folara.

„To bude legrace! Nemůžu se dočkat, až jí to předvedu!“ řekl Vilomar. „Bude žasnout jako dítě, ale bude se snažit, aby se to na ní nepoznalo.“

„Ano, to bude zábavné,“ řekl Jondalar a i jeho ústa se protáhla k úšklebku. „Není snadné zelandonu něčím překvapit.“

„To je tím, že toho tolik ví,“ řekla Marthona. „Možná ji už Ajla ohromila mnohem víc, než si umíme představit.“

„To je pravda,“ řekl Vilomar. „Oba jste ji ohromili,“ obrátil se na Ajlu a Jondalara. „Máte v zásobě ještě další překvapení, o nichž jste nám dosud neřekli?“

„Určitě se budeš divit, až zítra předvedeme naše vrhače oštěpů,“ řekl Jondalar. „A neumíš si představit, jak je Ajla obratná s prakem. Možná pro tebe není tak zajímavé, že jsem se naučil několik výborných nových způsobů opracování pazourku. Dokonce na Dalanara to udělalo velký dojem.“

„Když to udělalo takový dojem na Dalanara, tak se na to taky rád podívám,“ odpověděl Vilomar.

„A pak máme ještě protahovač vláken,“ řekla Ajla.

„Co je to?“ zeptala se Marthona.

„Je to užitečné při šití. Mně vždycky dělalo potíže provléknout při šití tenkou šňůrku nebo vlákno šlachy malou dírkou v kůži. Pak mě něco napadlo a celý tábor Lva mi pomáhal udělat první protahovač vláken. Jestli chceš, donesu si věci na šití a ukážu ti, jak se to dělá.“

„Myslíš, že by to pomohlo lidem, kteří už nevidí tak dobře dírky jako dřív?“ zeptala se Marthona.

„Zřejmě ano,“ odpověděla Ajla. „Počkej, já pro to dojdou.“

„Asi bude lepší, když s tím počkáme do rána, až bude víc světla. Ve svitu ohně není tak dobře vidět. Ale zítra mi to musíš předvést.“

„Postaral ses tu o hodně velké vzrušení, Jondalare,“ řekl Vilomar. „Už jen to, že ses vrátil. A navíc jsi nepřišel sám. Vždycky jsem říkal, že cesty otvírají nové možnosti a podněcují nové myšlenky.“

„V tom máš asi pravdu, Vilomare,“ řekl Jondalar. „Já ti ale musím po pravdě říct, že už o cestování nestojím. Moc rád zůstanu doma.“

„Ale půjdeš přece na letní setkání, Jonde?“ namítla Folara.

„No ovšem,“ řekl Jondalar a vzal Ajlu kolem ramen. „Chceme se tam přece s Ajlou spojit, sestřičko. A cesta na letní setkání není

ve srovnání s tou dlouhou cestou, kterou máme za sebou, zase tak dlouhá. Letní setkání patří k tomu být doma. Tak mě napadá, Vilomare, že Joharan plánuje ještě jeden lov, než vyrazíme. Nevíš, kde bychom získali něco na zamaskování? Ajla chce jít taky na lov, takže potřebujeme něco oba.“

„Však už něco najdeme,“ řekl Vilomar. „Mám tu navíc jedno paroží na lov jelenů. A můžeme si vypůjčit od lidí kůže.“

„Jaké zamaskování?“ zeptala se Ajla.

„Přetahujeme si kůže a na hlavu si dáváme někdy paroží nebo rohy, abychom se mohli přikrást blíž ke stádu,“ vysvětloval Vilomar. „Zvířata jsou k lidem nedůvěřivá, takže se je snažíme přesvědčit, že jsme zvířata.“

„Jondalare, třeba bychom mohli vzít koně,“ navrhovala Ajla, „jako tehdy, když Víha pomáhala u Mamutonů při lovu bizonů.“ Pak pokračovala obrácena k Vilomarovi: „Když sedíme na koních, zvěř si nás nevšimne, ta vnímá jen koně. Dostaneme se ke zvěři hodně blízko, a s vrhači oštěpů jsme často měli dobrý úlovek, i když jsme lovili jen my dva s Vlkem.“

„Brát si na pomoc na lov zvěře zvířata?“ divil se Vilomar. „To jste ale zamlčeli, když jsem se vás ptal, jestli máte pro nás ještě další překvapení. Myslíte si, že tohle není nic divného?“

„Já mám pocit, Vilomare, že oni sami nevědí, kolik překvapení pro nás ještě mají,“ poznamenala Marthona. Po krátké odmlce se zeptala: „Chce někdo ještě trochu heřmánkového čaje před spaním?“ Pohlédla na Ajlu. „Myslím, že uklidňuje a uvolňuje napětí, a ty jsi musela dnes zodpovědět tolik otázek, Ajlo. Ti lidé klanu jsou mnohem zajímavější, než bych si kdy pomyslela.“

Folara natahovala uši. Všichni byli zvědaví, o čem se tak dlouho náčelníci a zelandoni radili, a její přítelkyně na ni naléhaly, aby jim prozradila alespoň náznakem, o co tam šlo. Sice jim řekla, že neví nic víc než ostatní, ale přece jen naznačila, že prostě nemůže všechno prozradit. Teď získala alespoň přibližnou představu o tom, o co šlo. Pozorně naslouchala, co Marthona říká.

„Zdá se, že mají spoustu dobrých vlastností. Pečují o své nemocné a pro jejich vůdce je zřejmě blaho jeho lidí na předním místě. Jejich léčitelky mají opravdu obsáhlé znalosti. Mám dojem, že zelandona bude chtít vědět ještě víc o jejich duchovním vůdci. Určitě by ti ráda položila víc otázek, Ajlo, ale držela se zpátky, protože Joharana víc zajímal jejich způsob života.“

Hovor na chvíli utichl. Ajla se rozhlížela po hezkém Marthonině příbytku a všimla si v tlumeném teplém světle ohně a lampiček některých podrobností, kterých si ještě nevšimla. Ve způsobu, jak byl příbytek zařízen, se odrážela povaha této ženy, a Ajla si vzpomněla, jak krásně zařídil své ohniště Ranek v dlouhé podzemní chýši tábora Lva. Byl řezbář a podrobně jí vysvětlil své myšlenky o vnímání krásy a tvorbě krásných věcí pro sebe a pro uctění Velké Matky Země. Připadalo jí, že Marthona má asi stejný vztah ke krásným věcem.

Ajla srkala horký čaj a pozorovala Jondalarovu rodinu, jak tiše a uvolněně sedí kolem nízkého stolu. Cítila klid a spokojenost, jakou dosud nepoznala. Toto byli lidé, které dokázala chápat, lidé jako ona sama, a najednou jí došlo, že je skutečně jednou z Druhých. Připomněla si jeskyni Brunovy tlupy, v níž vyrostla, a užasla nad tím rozdílem.

U Zelandonců měla každá rodina vlastní příbytek, který byl rozdělen příčkami a přenosnými stěnami. Hlasy a zvuky sice pronikaly ven, ale každá rodina měla své soukromí. I u Mamutonů měla každá rodina v podzemní chýši vlastní ohraničený prostor, a závěsy skýtaly ochranu před pohledy druhých, když si to někdo přál.

V jeskyni klanu znali všichni hranice, které oddělovaly prostor každé rodiny, i když tyto hranice byly označeny jen rozmístěnými kameny. Soukromí spočívalo v dodržování pravidel. Nikdo se například nedíval přímo k sousednímu ohništi a všichni přehlíželi, co se dělo na druhé straně neviditelné hranice. Lidé klanu byli navyklí nevidět, co vidět neměli. V Ajlině nitru se něco sevřelo, když pomyslela na to, jak byla dokonce pro lidi, kteří ji milovali, prostě vzduch, když nad ní Guv vyřkl smrtelnou kletbu.

U Zelandonců byly prostory uvnitř a mimo příbytky ještě dál rozděleny. Znali místo pro spaní, vaření a jídlo stejně jako pro různé práce. U klanu nebyly pro různé práce tak přesně určeny. Většinou bylo zřetelně ohraničené jen ohniště a místo na spaní, zatímco ostatní členění prostoru se vyvinulo ze zvyku a pravidel chování. Dělení vyplývalo z jejich představ pořádku ve tlupě a nebylo tak přesně určeno. Ženy se vyhýbaly místům, kde právě pracovali muži, a muži se nezajímali o to, co dělají ženy. Práce se často vykonávaly tam, kde pro to právě bylo vhodné místo.

Ajle připadalo, že Zelandonci mají víc času než klan na provádění nejrůznějších činností. Všimla si, že vyrábějí spoustu věcí, a nebyly to vždycky věci životně důležité. Možná je to tím, pomyslela si, že jinak loví. Byla tak ponořená do myšlenek, že přeslechla otázku.

„Ajlo? Ajlo?“ opakoval Jondalar hlasitěji.

„Ach, promiň, Jondalare. Co jsi říkal?“

„Nač myslíš, že mě vůbec neslyšíš?“

„Myslela jsem na rozdíly mezi Druhými lidmi a klanem a uvažuji, proč asi Zelandonci vyrábějí víc předmětů než lidé klanu.“

„A našla jsi na to odpověď?“ zeptala se Marthona.

„Nevím, ale možná to souvisí s rozdílným způsobem lovu,“ řekla Ajla. „Když se Brun a jeho lovci vydali na lov, přinesli obvykle zpátky celé zvíře, někdy i několik. Tábor Lva měl asi tolik lidí jako Brunova tlupa, ale tam se vydávali na lov všichni, kteří jen mohli, muži, ženy, a dokonce mnohé děti, třeba jen proto, aby plašily zvěř před sebou. Mamutoni většinou ulovili hodně zvěře a vzali si z ní jen nejlepší a nejvýživnější části, a největší díl masa pak byl uschován na zimu. Nevzpomínám si, že by lidé klanu nebo v táboře Lva někdy museli hladovět, ale ke konci zimy byly v klanu často jen potraviny, které nejméně zasytily, a muži se museli vydat na lov už brzy na jaře, kdy jsou zvířata ještě vyhublá. V táboře Lva se později na jaře už mnohého nedostávalo a lidé se nemohli dočkat, až budou jíst čerstvou zeleninu, ale vždycky měli dostatek vydatného jídla.“

„To bys měla později vyprávět Joharanovi,“ řekl Vilomar a se zívnutím se zvedl. „Teď se ale musím vyspat. Zítra nás zřejmě čeká zase spousta událostí.“

Společně s ním se zvedla z polštářů i Marthona a odnesla nádobí do prostoru na vaření.

Folara vstala a v tom, jak se protahovala a zívala, se tolik podobala Vilomarovi, že to Ajlu pobavilo. „Taky si půjdu lehnout. Zítra ti pomůžu umýt nádobí, matko,“ řekla, když vytřela svou jídelní misku malým kouskem měkké jelení kůže. „Teď už jsem moc unavená.“

„Půjdeš s námi na lov, Folaro?“ zeptal se Jondalar.

„To ještě nevím. Uvidím, jak se budu ráno cítit,“ odpověděla a zamířila ke svému místu na spaní.

Když Marthona a Vilomar zmizeli ve spacím prostoru, odsunul Jondalar nízký stolek stranou a rozprostřel kožešiny na spaní. Když se uložili, přišel Vlk a lehl si vedle Ajly. Nevadilo mu být stranou, když tam byli jiní lidé, ale když šla Ajla spát, bylo jeho místo po jejím boku.

„Já mám opravdu ráda tvou rodinu, Jondalare,“ řekla Ajla. „Myslím, že se mi bude život u Zelandonců líbit. Přemýšlela jsem o tom, co jsi říkal minulou noc, a myslím, že máš pravdu. Neměla bych se nechat ovlivnit v mínění o lidech několika nepříjemnými výjimkami.“

„Nesmíš ale taky vidět jen ty nejlepší stránky,“ řekl Jondalar. „Nikdy nemůžeš vědět, jak lidé na něco určitého odpovědí. Měla bys každého, koho potkáš, hodnotit zvlášť.“

„Myslím, že každý člověk má své dobré a své špatné stránky,“ řekla Ajla. „U některých něco z toho převažuje. Já pořád doufám, že lidé v sobě mají víc dobrého než špatného, a u většiny lidí tomu tak zřejmě i je. Vzpomínáš si na Frebeka? Zpočátku byl skutečně odporný, ale nakonec byl docela příjemný.“

„Musím přiznat, že mě překvapil,“ řekl Jondalar, přitočil se k ní a políbil ji na krk.

„Ty mě ovšem překvapit nemůžeš,“ řekla s úsměvem, když cítila jeho ruku mezi nohama. „Já vím, nač myslíš.“

„Doufám, že myslíš na totéž.“ Když ho políbila a rukou zabloudila mezi jeho nohy, dodal: „Tak mi připadá, že asi ano.“

Líbal se dlouze a vroucně a cítili, jak v nich narůstá žádost. Přesto si dopřávali čas, nikam nespěchali. Jsme doma, pomyslel si Jondalar. Překonal s ní všechny obtíže dlouhé a nebezpečné cesty a přivedl ji k sobě domů. Byla v bezpečí. Zarazil se a pohlédl dolů na ni. Cítil k ní tak velkou lásku, že nevěděl, jestli ty pocity zvládne.

Dokonce i v tlumeném světle uhasínajícího ohně viděla Ajla jeho modré oči zářit láskou a cítila, jak ji zcela naplňuje stejný cit. Jako dívka by si nikdy ani neuměla představit, že by mohla najít muže, jako je Jondalar, a že by mohla být tak šťastná.

Jondalar touhou zadržel dech a sklonil se k ní, aby ji ještě jednou políbil. Musel ji mít, milovat ji. Byl vděčný za to, že na to čeká. Zdálo se, že je vždycky pro něho připravená a vždycky po něm touží, když po ní zatoužil on. Nikdy nehrála plachou a zdrženlivou, jak to dělaly mnohé jiné ženy.

Na okamžik si připomněl Maronu. Ta si ráda podobně zahrávala, i když ani ne tak s ním, jako s jinými muži. A najednou

byl hrozně rád, že se s Thonolanem vydal na tu dobrodružnou cestu, místo aby zůstal a spojil se s Maronou. Kdyby jen Thonolan zůstal naživu...

Ale Ajla žila, i když ji několikrát téměř ztratil. Její ústa se otevřela jeho pátrajícím jazyku a on cítil její horký dech. Políbil ji na hrdlo a s vroucím laskáním sklouzl jazykem níž.

Nebránila se šimrání jeho jazyka, čekala, dokud jí neprojelo očekávané zamrazení. Jondalar jí líbal důlek na krku a putoval pak dál k prsní bradavce. Tolik na to čekala, že cítila téměř úlevu, když konečně vzal bradavku do úst a začal z ní sát. Vlna vzrušení projela jejím místem slasti a dosáhla až do hloubky jejího bytí.

Byl připraven, ano, byl připraven, ale zahořel ještě víc, když ji slyšel tiše sténat, když sál nejdřív z jedné a pak z druhé bradavky a jemně do ní kousal. Jeho žádost byla najednou tak prudká, že ji okamžitě chtěl. Avšak měla být stejně připravená jako on sám, a on věděl, jak ji k tomu přivést.

Cítila jeho žádost, která vzplála i v ní. Ráda by se mu v tomto okamžiku otevřela, ale když odhrnul kožešinu a sklouzl dál dolů, zadržela dech. Věděla, co teď přijde, a toužila po tom.

Jen krátce jí obkroužil jazykem pupek, byl stejně nedočkavý jako ona. Když nohou odstrčila kožešinu, zaváhala na okamžik, protože pomyslela na ostatní, kteří leželi vedle ve svých postelích. Ajla nebyla zvyklá sdílet obydlí s jinými lidmi a cítila trochu zábrany. Jondalara naopak něco takového netrápilo.

Krátká nevole byla okamžitě zapomenuta, když ji políbil na stehno, rozevřel jí nohy a políbil druhé. Pak jazykem dospěl k měkkým záhybům jejího klínu. Vychutnával důvěrnou chuť, pomalu kroužil jazykem a našel malý tvrdý hrbolek.

Její sténání zesílilo. Vlny slasti ji zaplavily, když sál a hladil ji jazykem. Nebyla si vědoma toho, jak velice už je připravena. Vzrušení se vzedmulo rychleji, než očekávala. Nečekaně byla před vyvrcholením a cítila nezvladatelnou žádost po něm, po jeho mužství.

Vztáhla k němu ruce, zvedla ho, aby si lehl na ni, a pomohla mu, aby do ní vnikl. Zpočátku se ještě snažil ovládat a vyčkávat, ale byla připravená a naléhala na něho, a tak se odevzdal své žádosti. V radostném sebezapomnění se do ní nořil, znovu a znovu, a vlny rozkoše se zvedaly, až oba současně dosáhli vyvrcholení.

Jondalar chvíli spočíval na ní. Vždycky vychutnávala ty okamžiky, kdy vášně odeznívala. Ale pak si vzpomněl, že je

těhotná, a měl obavu, jestli pro ni není příliš těžký. Byla zklamaná, když se tak brzy odkulil stranou.

Znovu se ptal, jestli má Ajla pravdu. Stalo se to takhle, že v ní začalo žít dítě? A bylo to i jeho dítě, které se tak tvrdošíjně prosazovalo? Byly tyto překrásné slasti, které Velká Matka Země darovala svým dětem, současně i způsobem, jak ženě požehnala? Byli snad muži stvořeni proto, aby v ženě mohl začít nový život? Přál si, aby tomu tak bylo, aby měla Ajla pravdu, ale jak mohl mít jistotu?

Po chvíli Ajla vstala. Z cestovního vaku vytáhla malou dřevěnou misku a nalila do ní trochu vody z vaku na vodu. Vlk se k ní přiblížil z kouta u vchodu, kam se stáhl, a pozdravil ji tak opatrně jako vždycky, když spolu sdíleli slasti. Dala mu znamením najevo, že to udělal dobře, pak se postavila nad noční koš. Očistila se, jak ji to naučila Iza, když se stala ženou, a pomyslela si přitom: Já vím, Izo, že jsi pochybovala, jestli kdy budu potřebovat, co jsi mě učila, ale udělala jsi dobře, že jsi mi ukázala očistné obřady.

Jondalar už zpola spal, když se k němu vrátila. Byl příliš unavený na to, aby vstal, ale Ajla ráno vyvětrá kožešiny a vykartáčuje je. Protože teď celou dobu zůstaneme na jednom místě, pomyslela si, mám dokonce čas kožešiny vyprat. Necije jí ukázala, jak se to dělá, a bylo k tomu zapotřebí hodně času a hodně pečlivosti.

Ajla se obrátila na bok a Jondalar se zachumlal k jejím zádům. Usnul, když ji tak držel v náručí, ale ona byla ještě příliš probuzená, i když se cítila tak blaženě a spokojeně. Mohla ráno spát mnohem déle než obvykle a myslela teď na klan a na Druhé lidi. Hlavou jí létaly vzpomínky na život v klanu a u různých skupin Druhých lidí a začínala srovnávat.

Jak klan, tak Druzí lidé se museli vyrovnat se stejnými životními podmínkami, ale rozhodně je nevyužívali stejným způsobem. Lovili zvěř, živili se rostlinami, které sbírali, využívali zvířecí kůže, kosti, rostliny a kameny pro oblečení, obydlí, náradí a zbraně. Ale kromě toho tu byly důležité rozdíly.

Nejnápadnější asi bylo to, že Jondalarovi lidé své okolí zdobili malovanými a rytými podobami zvířat a vzory, což lidé klanu nedělali. Uvědomila si – i když si to neuměla vysvětlit –, že toto zdobení bylo u lidí klanu ještě v samých počátcích. Například mrtvé pomazávali červeným okrem. Zajímali se o neobvyklé předměty, které sbírali do svých amuletů. Při určitých

příležitostech opatrovali své tělo totemovými jizvami a barevným pomalováním. Avšak krásné výtvořné nezanechali pravěcí lidé klanu žádné.

Umění se věnovali jen lidé jako Mamutoni, Zelandonci a ony skupiny Druhých, které potkala na své cestě s Jondalarem. Ráda by věděla, jestli lidé, u nichž se narodila a které neznala, rovněž zdobili předměty ve svém okolí. Domnívala se, že tomu tak bylo. Druzí, kteří přišli později než lidé klanu a sdíleli s nimi nějakou dobu onen chladný pravěký svět, dokonali jako první přenos schopností od vidění zvířete, které se pohybovalo, žilo a dýchalo, k jeho ztvárnění v kresbách nebo rytinách. To byl velký rozdíl proti lidem klanu.

Tím, že vytvářeli umění, zobrazovali zvířata a cíleně vytvářeli vzory, objevili schopnost abstrakce – schopnost pochopit podstatu věci a vyjádřit ji symbolem. Takový symbol mohl mít i formu zvuku nebo slova. Neboť v mozku, který byl schopen uměleckého vnímání, se mohla rozvíjet i jiná významná forma abstrakce: řeč. A tento mozek, který z abstrakce umění a z abstrakce řeči dokázal vytvořit syntézu, jednoho dne taky vymyslí nástroj, na němž se podílejí obě formy symbolů – písmo, paměť slov.

Na rozdíl od předchozího dne se Ajla tohoto rána probudila velmi časně. V ohništi už oheň vyhasl a všechny lampy dohořely, ale nad temnými zástěnami Marthonina příbytku, ve slabém odlesku svítání, prvních známek východu slunce rozeznávala obrysy skalního převisu. Nikdo se ani nepohnul, když tiše vyklouzla z kožešin a tápala k nočnímu koši v temnotě, která už nebyla tak neproniknutelná. Vlk zvedl hlavu, jakmile vstala, radostně zakňučel a následoval ji.

Bylo jí trochu špatně, ale ne natolik, aby musela zvracet. Žaludek jen protestoval a žádal potravu. Šla do kouta na vaření, rozdělala malý ohýnek a snědla pak pár kousků bizoního masa, které zbylo z minulého večera a leželo na podnose z pánevní kosti. K tomu si vzala trochu měkké zeleniny z koše, v němž se uchovávalo uvařené jídlo. Pak jí však nebylo o moc líp, a tak se rozhodla, že si uvaří čaj na uklidnění žaludku. Nevěděla, kdo jí připravil čaj předchozího dne, ale zřejmě to byl Jondalar. Za to se mu teď rozhodla připravit jeho oblíbený ranní čaj.

Donesla si léčitelský vak. Teď, když jsme u cíle, pomyslela si, snad budu mít možnost doplnit zásobu bylin a léků. Brala

jednotlivé malé váčky do ruky a připomínala si, k čemu je jejich obsah: sladké sítiny pomáhají při nevolnosti žaludku – ale Iza jí řekla, že mohou taky vyvolat potrat, a tomu se chtěla vyhnout. Což jí připomnělo, že černá březová kůra by mohla zabránit potratu, pokud by nějakou měla. I když si nemyslela, že by hrozilo nebezpečí, že by tohle dítě měla ztratit.

To s Durkem bylo mnohem těžší. Ještě si pamatovala, jak se Iza vydala pro čerstvý hadí kořen, aby Ajla o dítě nepřišla. Už byla nemocná a při té cestě prochladla, byla celá promočená a její stav se zhoršil. Už se z toho nikdy nezotavila. Chybíš mi, Izo, pomyslela si Ajla. Přála bych si, abys tu byla, abych ti mohla říct, že jsem přece jen našla druhu. Přála bych si, abys ho ještě poznala. Určitě bys souhlasila s mou volbou.

Bazalka, no ovšem! Ta mohla zabránit potratu a byl z ní výborný čaj. Dala si váček stranou. I máta by byla dobrá, pomyslela si, protože mírní nevolnost a pomáhá při bolestech žaludku. Kromě toho má Jondalar mátu rád. A chmel by byl vhodný, protože pomáhá při bolestech hlavy a křečích. Když se ho užije víc, je po něm člověk ospalý.

Semena ostropce by mi teď udělala dobře, ale ta se musejí dlouho louhovat, pomyslela si. Procházela dál svou omezenou zásobu bylin. Mařinka, ano, ta hezky voní, uklidňuje žaludek a není příliš silná. A heřmánek, ten bych si mohla vzít místo máty, protože i ten pomáhá při nevolnosti. Společně s ostatními bylinami chutná možná líp. Pro Jondalara vezmu mátu. Majoránka by byla dobrá, ale ne, Iza ji nikdy nepoužívala při žaludeční nevolnosti sušenou, vždycky jen čerstvou.

Co Iza ještě ráda užívala čerstvé? Listy maliníku, no ovšem! Ty potřebuju, ty jsou zvlášť dobré při ranní nevolnosti, pomyslela si. Při slavnosti k jejímu uvítání se podávaly i maliny, takže tady někde v blízkosti musejí růst. Taký je teď vhodná doba pro natrhání listů, to je nejlepší, když maliny uzrají. Měla bych si jich natrhat víc, když se blíží čas bolestí. Iza vždycky nasadila listy maliní, když některá žena rodila. To uvolňuje dělohu, říkala, a dítěti usnadňuje vyjít ven.

Taky tu mám ještě nějaké květy lípy, ty jsou zvlášť dobré na podrážděný žaludek. Květy jsou sladké a čaj je z nich moc dobrý. Saramudoni měli nedaleko tábora nádhernou starou lípu. Jestlipak tu taky rostou lípy? Koutkem oka zahlédla pohyb a vzhlédla. Marthona vyšla ze spacího kouta. Vlk se s očekáváním zvedl.

„Ty jsi dnes časně vzhůru, Ajlo,“ řekla Marthona tiše, aby nerušila ostatní. Na pozdrav podrbala Vlka za ušima.

„To jsem jinak vždycky..., pokud ovšem nezůstanu dlouho do noci vzhůru a nepiju silné nápoje,“ odpověděla Ajla šeptem a trochu se ušklíbala.

„Ano. Laramarova barma je silná, ale zdá se, že lidem chutná,“ řekla Marthona. „Vidím, že už jsi rozdělala oheň. Obvykle přikryju v noci oheň popelem, aby hořel pomalu a abych měla ještě ráno žhavé uhlíky na rozdmýchání. Ale ty kameny, které jsi nám ukázala, mě svádějí k lenosti. Co připravuješ?“

„Ranní čaj pro sebe,“ řekla Ajla. „Ráda taky vařím ráno povzbuzující čaj pro Jondalara. Chtěla bys taky?“

„Jestli je horká voda, připravím si čaj, který mi dala zelandona, abych ho ráno pila,“ řekla Marthona. Začala čistit nádobí od pozdní hostiny předchozího večera. „Jondalar mi vyprávěl, že mu často připravuješ ranní čaj. Včera trval na tom, že ti ho připraví, abys měla co pít, až se probudíš. Říkal, že máš pro něho vždycky připravený horký čaj, a chtěl, abys taky jednou při probuzení našla sama připravený čaj. Navrhla jsem mu mátu, protože chutná i studená. Vypadalo to, že budeš spát ještě dlouho.“

„Myslela jsem si, že je čaj od Jondalara. Ale mísu s vodou jsi mi asi připravila ty, ne?“ zeptala se Ajla. Marthona s úsměvem přikývla.

Ajla vzala dřevěné kleště, používané na kameny na vaření, vytáhla z ohně kámen a pustila ho do hustě spleteného čajového koše. Zasyčelo to, stoupala pára a objevily se první bubliny. Přidala další kámen, po chvíli oba vytáhla a nahradila je novými. Když voda vřela, zalila jí různé čajové směsi. I když byl nízký stůl posunut kvůli kožešinám na spaní blíž ke vchodu, zbylo ženám dostatek místa, aby se pohodlně usadily na polštářích vedle sebe a srkaly horký čaj.

„Čekala jsem na příležitost, abych si s tebou mohla v klidu promluvit, Ajlo,“ řekla Marthona po chvíli tiše. „Často jsem uvažovala, jestli Jondalar jednou najde ženu, kterou bude milovat.“ Téměř by řekla „zase milovat“, ale ještě včas se zarazila. „Vždycky měl hodně přátel a byl oblíbený, ale své pravé pocity si ponechával pro sebe, a bylo jen málo těch, kteří ho skutečně znali. Thonolan mu byl bližší než kdokoliv jiný. Vždycky jsem věděla, že se Jondalar jednoho dne s některou ženou spojí, ale nevěděla jsem, jestli připustí, aby se zamiloval. Ale myslím, že teď se to stalo.“

„Je pravda, že si často ponechá pro sebe, co se v něm odehrává,“ odpověděla Ajla. „Málem jsem se spojila s jiným mužem, než jsem na to přišla. I když jsem Jondalara milovala, myslela jsem, že on mě přestal milovat.“

„Jsem přesvědčená o tom, že tě miluje, a jsem ráda, že tě našel.“ Marthona upila trochu čaje. „A na tebe jsem byla hrdá, Ajlo, když jsi po tom ošklivém žertu Marony byla tak odvážná, že jsi předstoupila před lidi... Zřejmě víš, že se ona a Jondalar chtěli spojit.“

„Ano, řekl mi o tom.“

„Já bych samozřejmě proti tomu nic nenamítala, ale musím přiznat, že jsem ráda, že si ji ne zvolil. Je moc hezká a všichni si vždycky mysleli, že je pro něho ta pravá. Já si ale myslela něco jiného.“

Ajla doufala, že jí Marthona taky řekne důvod. Avšak mlčela a dál popíjela čaj. Když ho dopila a odstavila pohár, řekla: „Dala bych ti ráda nějaké oblečení, které by bylo trochu vhodnější než Maronin dárek.“

„Už jsi mi přece dala velmi krásný dárek,“ řekla Ajla. „Ten náhrdelník od Dalanarovy matky.“

Marthona se zvedla, tiše šla do spacího kouta a vrátila se s oblečením přehozeným přes ruku. Zvedla je, aby je Ajle ukázala. Byla to dlouhá tunika světlé barvy, která se podobala vybledlým stébům trávy po dlouhé zimě, a byla zdobena perlami, mušlemi, barevnými výšivkami a dlouhými trásněmi, ale nebyla ušita z kůže. Když si Ajla pozorněji prohlédla tuniku, viděla, že je z tenkých vláken, která byla spletená jako u koše, ale mnohem hustěji. Jak mohl někdo zpracovat tak jemná vlákna tímhle způsobem? Tkanina se podobala rohoži na nízkém stolku, ale byla mnohem jemnější.

„Něco takového jsem ještě nikdy neviděla,“ řekla Ajla. „Z čeho to je? Odkud to pochází?“

„Tkala jsem to na zvláštním rámu,“ odpověděla Marthona. „Znáš rostlinu jménem len? Vysokou tenkou rostlinu s modrými kvítky?“

„Ano, znám, a myslím, že Jondalar jí říkal len,“ řekla Ajla. „Pomáhá při těžkých kožních problémech, například při popáleninách, při vyrážce, dokonce i v ústech.“

„Už jsi z ní někdy splétala šňůru?“ zeptala se Marthona.

„Je to možné, už nevím. Ale umím si představit, že to jde. Má hodně dlouhá vlákna.“

„A z těch vláken jsou tyhle šaty.“

„Já věděla, že je len užitečný, ale nevěděla jsem, že se z něho dá udělat něco tak hezkého.“

„Myslela jsem si, že by sis mohla tyhle šaty vzít při svatebním obřadu. Při příštím úplňku vyrazíme na letní setkání a ty jsi říkala, že pro zvláštní příležitosti nemáš co na sebe.“

„Ach, Marthono, to je od tebe milé!“ radovala se Ajla. „Já už ale mám svatební šaty. Necije je pro mě ušila a já jí slíbila, že si je vezmu na sebe. Doufám, že se proto nezlobíš. Vezu je s sebou celou cestu z letního setkání minulého roku. Jsou ušité po způsobu Mamutonů a je přesně určeno, jak se mají nosit.“

„Ano, pak bude jistě vhodnější, když si vezmeš na sebe ty svatební šaty Mamutonů. Prostě jsem nevěděla, jestli máš nějaké vhodné šaty, a nebyla jsem si jistá, jestli budeme mít dost času, abychom před odjezdem ještě něco ušily. Ale přesto si tyhle šaty nech.“ Ajla měla dojem, jako by se Marthoně ulevilo. „Snad se najdou jiné příležitosti, při kterých si budeš chtít vzít na sebe něco zvláštního.“

„Děkuji! Jsou opravdu překrásné!“ řekla Ajla, držela volně střižené šaty ve výšce a pak je přiložila k sobě, aby viděla, jak jí asi padnou. „Jistě je k tomu zapotřebí hodně času, než se něco takového utká.“

„Ano, ale mě to těší. Hodně let jsem vylepšovala způsob práce. S rámem mi pomáhal Vilomar a taky Thonolan, než odešel. Většina lidí tady dělá něco, čemu zvlášť dobře rozumí. Často si vyměňujeme věci, které vyrábíme, nebo je dáváme darem. Už jsem trochu stará, abych toho ještě moc udělala, a taky už nevidím při práci tak dobře, zvlášť to, co mám přímo před sebou.“

„Chtěla jsem ti přece dnes ukázat protahovač vláken!“ řekla Ajla a hned vyskočila. „Myslím, že by mohl usnadnit šití někomu, kdo už tak dobře nevidí. Počkej, dojdou pro něj.“ Šla ke svým zavazadlům. Když vytáhla krabičku se šitím, zavadila pohledem o jiný, větší balíček a rovněž ho přinesla ke stolu. „Chtěla bys vidět moje svatební šaty, Marthono?“

„Ano, ráda, jen jsem se nechtěla ptát. Některé ženy nechtějí své šaty předem ukázat, aby pak mohly všechny překvapit.“

„Já mám ještě jiné překvapení,“ řekla Ajla, když rozbalovala svatební šaty. „Ale myslím, že tobě to prozradím už teď. Začal ve mně růst nový život. Nosím v sobě Jondalarovo dítě.“

10.

„Ajlo! Jsi si tím jistá?“ zeptala se Marthona radostně překvapená. Připadalo jí však dost podivné, jak Ajla vyjádřila, že jí Matka požehnala, i když to zřejmě bude dítě Jondalarova ducha.

„Tak jistá, jak jen žena může být,“ odpověděla Ajla. „Dvě měsíční doby vynechaly, ráno mi je trochu špatně a cítím ještě některé jiné změny, které obvykle ukazují na těhotenství.“

„To je krásné!“ řekla Jondalarova matka, předklonila se a objala ji. „Když už budeš při svatebních obřadech požehnaná, přináší to štěstí. Přinejmenším se to říká.“

Ajla seděla u nízkého stolku, rozvázala v kůži zabalený balíček a snažila se vyhledat záhyby z tuniky a nohavic, které s sebou nesla celou cestu až sem. Marthona ihned poznala, že je to nádherné oblečení, a nevšímalá si toho, jak je zmačkané. S tím udělá Ajla při svatebních obřadech určitě velký dojem.

Především styl byl jedinečný. Zelandonci nosili obvykle široce střižené tuniky, které se natahovaly přes hlavu. Podle určitých rozdílů a variací se dalo poznat, jestli jde o oblečení pro muže, nebo pro ženy. Na bocích byly tuniky přepásány opaskem a zdobeny kůstkami, mušlemi, peřím nebo kožešinou, jakož i šňůrami. Ženské šaty, především ty, které byly určeny pro zvláštní příležitosti, měly často lem s dlouhými třásněmi, které se při chůzi pohupovaly sem a tam, a mladé ženy se rychle naučily, jak toho využít, aby zdůraznily své pohyby.

Nahá žena, to byl u Zelandonců obvyklý pohled, ale třásně byly považovány za velmi vzrušující. V těsném soužití, kde bylo málo soukromí, si nikdo nevšímal, když někdo odložil oblečení,

aby se umyl nebo se převlékl. Třásně však, zvláště pokud byly červené, dodávaly ženě tak svůdný půvab, že muži ztráceli hlavu a za určitých okolností byli dokonce násilní.

Když ženy přijaly roli donky – aby mladé muže zasvětily do slasti Velké Matky Země –, nosily kolem boků dlouhý červený lem třásní, který symbolizoval jejich důležitou rituální roli. V horkých letních dnech neměly často na sobě víc než tenhle pás z třásní.

U Zelandonců byly donky chráněny před nepřístojnými pokusy o sblížení a pohybovaly se, když měly na sobě rudé třásně, zpravidla jen na určitých vymezených místech. Bylo považováno za nebezpečné, když se žena v jiné době ozdobila červenými třásněmi. Nedalo se pak odhadnout, k čemu by se některý muž mohl dát strhnout. Ženy nosily často třásně v jiných barvách než červené, ale i ty měly vždycky pro muže erotickou přitažlivost.

V jemných náznacích nebo i hrubších vtipech pak byly „třásně“ často jiným slovem pro ohanbí. Když byl některý muž tak uchvácen ženou, že od ní nemohl odtrhnout oči, říkalo se, že „propadl jejím třásním“.

Zelandské ženy si přišivaly na šaty i jiné ozdoby a braly si jiné šperky, avšak třásně, které se při chůzi smyslně pohupovaly sem a tam, měly obzvláště rády, ať už na teplých zimních tunikách nebo na jinak nahém těle. Mnohé ženy volily, i když se vyhýbaly temně rudé barvě, přece jen barvy co nejblíže červené.

Na Ajliných mamutonských šatech nebyly žádné třásně. Byly ušity z nejjemnější kůže a měly sytou zlatožlutou barvu, která připomínala barvu Ajliných vlasů. Zasloužil se o to žlutý okr, vhodně smíchaný s červení a jinými barvami. Marthona si pomyslela, že kůže asi pochází z jelena nebo možná taky ze stepní antilopy. Byla hebká, dobře vydělaná a zřejmě taky téměř nepropouštěla vodu.

Jemná kůže byla ale jen podkladem – něčím mimořádným se tyto šaty staly díky nádhernému zdobení. Dlouhá tunika a spodní část nohavic byly pokryty pravidelně sestavenými vzory, umně vytvořenými především perlami z mamutoviny. Některá místa jimi byla zcela vyplněna. Vzory se rozbíhaly kolem dokola jako několik řad klínovitých zubů a jedna řada přecházela do druhé, až nakonec splynuly do kosých obrazců, které se v několika šikmých pramenech obtočily kolem spodního lemu.

Vzory z perel lemovala spousta malých jantarových kuliček, které měly převážně stejný barevný odstín jako kůže, ale zčásti

byly světlejší a zčásti tmavší, a byly ohraničeny a zdůrazněny červeným, hnědým a černým vyšíváním. Vzadu tunika tvořila dolů směřující trojúhelník, zatímco vpředu byla otevřená a pod boky na obou stranách byla střižena tak, že při uzavření vznikl další dolů ukazující trojúhelník. V pase byla převázána pletenou šerpou, zdobenou geometrickým vzorem z červené mamutí srsti, kterou prolínala mufloní vlna, hnědé oslí chmýří a červenočerná nosorožčí srst.

Tyhle šaty byly velkolepé umělecké dílo a byly v každém detailu pečlivě propracovány. Někdo na nich rozhodně nešetřil, opatřil pro ně nejlepší možné materiály, pracovali na nich nejobratnější a nejschopnější umělci. Na šatech bylo víc než tři tisíce perel z mamutoviny, a každá jednotlivá perla byla vyřezána, provrtána a vyleštěna.

Jondalarova matka nikdy nic podobného neviděla, ale hned věděla, že osoba, pro niž bylo toto oblečení zhotovené, požívala velkou úctu a u svého lidu zaujímal vysoké postavení. Výroba šatů vyžadovala obrovskou spoustu času a práce, a přesto je dali Ajle, když odcházela. Lidé, kteří tyhle šaty zhotovili, už nebudou mít z vynaložené práce a materiálů žádný užitek. Ajla říkala, že ji k sobě přijal mamot. Měl zřejmě obrovskou moc a autoritu – a tím i bohatství. Nikdo to nechápal lépe než Marthona.

Není divu, pomyslela si, že Ajla chce mít na sobě při svatebních obřadech tyhle šaty, a je to jen dobře. Jondalarova vážnost tím jen stoupne. Ajla skutečně připravuje jedno překvapení za druhým. Při letošním letním setkání budou bezpochyby všichni hovořit jen o ní.

„Ty šaty jsou opravdu překrásné, Ajlo,“ řekla Marthona. „Kdo je pro tebe udělal?“

„Necije – ale pomáhalo jí při tom mnoho dalších lidí.“ Ajlu těšila Marthonina chvála.

„Ano, to si umím představit,“ řekla Marthona. „Už ses o té ženě zmínila, ale já si nepamatuju, kdo to je.“

„Je to družka Taluta, náčelníka tábora Lva. Chtěla mě přijmout za svou, ale pak to místo ní udělal mamot. Myslím, že ji mamot požádal, aby tyhle šaty ušila.“

„A mamot je Ten, kdo slouží Matce?“

„Možná je taky První mezi nimi, stejně jako vaše zelandona. Rozhodně byl nejstarší. Myslím, že to je nejstarší žijící Mamuton. Když jsem odcházela, byla Necije těhotná, a družka jejího bratra

byla krátce před porodem. Obě děti budou jeho pátá generace, pokud se toho dožije.“

Marthona přikývla. Bylo jí jasné, že osoba, která Ajlu přijala, musela být velmi vlivná, a teď se ukázalo, že to byl mezi Mamutony dokonce nejváženější a nejmocnější muž. To vysvětluje mnohé, pomyslela si. „Říkala jsi, že pro nošení těchto šatů platí určitá pravidla?“

„Mamutoni považují za nevhodné obléknout si svatební šaty už před obřadem. Je možné ukázat je rodině a nejbližším přítelkyním, ale nemají se nosit před druhými lidmi. Chtěla bys vidět, jak vypadají na mně?“

Jondalar zavzdychal ve spánku a obrátil se na druhý bok. Marthona pohlédla směrem k němu a mluvila pak ještě tišeji. „Ano, pokud Jondalar ještě spí. My Zelandonci bychom považovali za nevhodné, kdyby tě viděl ve svatebních šatech už před obřadem.“

Ajla svlékla letní tuniku a oblékla si těžké, bohatě zdobené šaty. „Necije mi říkala, že je mám nosit zavřené, když je chci někomu jen ukázat, tak jako teď,“ šeptala Ajla, když si zavazovala šerpu. „Při obřadu je mám vepředu nechat otevřené – takhle.“ Upravila tuniku trochu jinak, než si znovu uvázala šerpu. „Necije říkala, že žena má hrdě ukazovat poprsí, když se spojuje s mužem, aby s ním sdílela ohniště. Neměla bych je takhle nosit před svatebním obřadem, ale protože jsi Jondalarova matka, myslím si, že mě takhle klidně můžeš vidět.“

Marthona přikývla. „Jsem moc ráda, že jsi mi šaty předvedla. U nás je zvykem ukázat svatební šaty před obřadem jen nejbližším přítelkyním nebo příbuzným a tvé šaty by raději neměl nikdo jiný vidět. Myslím, že by bylo opravdu krásné, kdybys tím všechny překvapila. Jestli chceš, pověsím je u sebe, aby se záhyby vyhladily. Tak by pomohlo trochu páry.“

„To budu ráda. Už jsem uvažovala, kde bych je mohla mít. Můžeš k nim pověsit tuhle překrásnou tuniku, kterou jsi mi dala?“ Ajla se zarazila, protože si vzpomněla ještě na něco jiného. „Mám ještě jednu tuniku, kterou jsem udělala sama a kterou bych chtěla někde uložit. Mohla bys ji taky nechat u sebe?“

„Ano, ovšem. Teď bys ale měla zase šaty rychle svléknout. Můžeme je dát ke mně, až se Vilomar probudí. Máš ještě něco, co bys chtěla u mě nechat?“

„Mám náhrdelníky a jiné šperky, ale to může zůstat v mém cestovním vaku, protože si ho vezmu s sebou na letní setkání.“

Marthona se prostě musela zeptat: „Máš hodně šperků?“

„Jen ten náhrdelník, který jsi mi dala, a pak ještě jeden, dvě spirálové mušle do uší, které mi darovala jedna tanečnice, jeden náramek a pak ještě dva jantarové přívěsky, které mi dala na rozloučenou Tulije. To je náčelnice tábora Lva, Talutova sestra a matka Degije. Myslela, že bych si mohla ty jantarové přívěsky vzít na svatbu jako náušnice, protože se hodí k tunice. To by se mi líbilo, ale ještě jsem si nedala propíchnout uši.“

„Jsem přesvědčena, že zelandona to ráda pro tebe udělá – pokud budeš chtít.“

„Ano, myslím, že ano. Na jiných místech raději ne, přinejmenším prozatím, ale chtěla bych si vzít ty jantarové náušnice, až se Jondalar a já spojíme, a k tomu ty šaty od Necije.“

„Ta Necije tě musela mít moc ráda, když toho pro tebe tolik udělala,“ dohadovala se Marthona.

„Rozhodně jsem ji ráda měla já,“ odpověděla Ajla. „Kdyby nebylo jí, pak bych asi s Jondalarem neodešla, když se vydal na cestu. Následujícího dne jsem se měla spojit s Rankem. On byl sice dítě od ohniště jejího bratra, ale ona byla pro něho spíš jako matka. Necije ale věděla, že mě Jondalar miluje, a řekla mi, že jestli ho i já opravdu miluju, tak mám jít za ním a říct mu to. Měla pravdu. Bylo pro mě samozřejmě těžké říct Rankovi, že odcházím. Měla jsem ho moc ráda, opravdu moc, jenže Jondalara jsem milovala.“

„Zřejmě ho miluješ, jinak bys neopustila lidi, kterých si tak vážíš, a nevydala by ses s ním na tak dlouhou cestu.“

Ajla si všimla, že se Jondalar opět otočil na druhý bok, a vstala. Marthona dál popíjela čaj a sledovala, jak Ajla skládá svatební šaty a tkanou tuniku a ukládá je do svého vaku. Když se Ajla vrátila, ukázala na šicí krabičku, která ležela na stole.

„Tam uvnitř je protahovač vláken. Možná bychom s tím mohli jít ven na světlo, jakmile bude Jondalarův ranní čaj hotový.“

„Ano, ráda bych ten protahovač viděla.“

Ajla šla k ohništi, přiložila dříví a dala ohřát několik kamenů. Do dlaně pak odsypala sušené byliny na Jondalarův čaj. Jeho matka jí přihlížela a utvrzovala se ve svém prvním dojmu. Ano, Ajla byla krásná žena, ale bylo v ní mnohem víc. Zřejmě jí skutečně leží na srdci Jondalarovo blaho a bude mu dobrou družkou.

Ajla zase uvažovala o Marthoně a obdivovala její sebejistotu a důstojnost. Vytušila u ní velkou schopnost vcítění, ale byla přesvědčená, že bývalá náčelnice dokáže být taky velmi silná, pokud by to bylo nutné. Není divu, že její lidé nechtěli, aby po smrti svého druhu odstoupila. Pro Joharana jistě nebylo snadné stát se jejím nástupcem, ale pokud mohla Ajla soudit, zvládal svou úlohu dobře.

Ajla opatrně postavila horký čaj vedle Jondalara a připomněla si, že by se měla porozhlédnout po nějaké větvičce, kterou rád žvýkal, aby si vyčistil zuby. Měl rád chuť zimostroázu. Jakmile se k tomu naskytne příležitost, musí se po tomto stálezeleném keři podívat.

Marthona dopila čaj, Ajla vzala krabičku na šití a tiše vyšly ven. Vlk je následoval.

Bylo ještě časně ráno, když vyšly na skalní terasu. Slunce právě otevřelo své zářivé oko a vykuklo přes okraj pahorku na východě. Jeho jasné paprsky zalily teplou načervenalou září skalní stěnu, ale vzduch byl ještě chladný. Ještě nebylo mnoho lidí na nohou.

Marthona vedla Ajlu k tmavému kruhu signálního ohně na okraji terasy. Posadily se na velké kamenné balvany, které byly položeny kolem ohniště, zády k ostrému kotouči, který vystupoval červenožlutým oparem do bezmračné modré klenby. Vlk se rozběhl dál po stezce dolů k Lesnímu údolí.

Ajla rozvázala šňůrku malého váčku, který byl na stranách sešit a nahoře stažen. Že byl často používán, se dalo poznat podle toho, že v ozdobném vzoru chyběly perly a z výšivek odstávala roztřepená vlákna. Vysypala obsah do klína. Byly tu šňůrky a vlákna různé tloušťky z rostlin, šlach nebo zvířecích chlupů. Všechny šňůrky byly namotané na malé kůstky. Několik malých pazourkových nožíků bylo šlachami svázáno do svazku, stejně jako sídla z kostí a pazourku k propíchávání kůže. Malý kousek tuhé mamutí kůže sloužil jako náprstek. Kromě toho v Ajlině klíně ležely tři drobné trubičky z dutých ptačích kostí.

Vzala jednu z trubiček, vytáhla malou koženou zátku z jednoho konce a vysypala obsah na dlaň. Objevil se malý, do špice vybíhající dřík z mamutoviny, který se podobal sídlu, na jednom konci ale měl díрку. Opatrně ho podala Marthoně.

„Vidíš tu díрку?“

Marthona podržela malý předmět dál od sebe a řekla: „Ne, nevidím ji.“ Ohmatala předmět, nejdřív špičku, pak přejela rukou až k druhému konci. „Ach, tady je to! Nahmatala jsem to, je to hodně malá dírka, není o moc větší než v perle.“

„Mamutoni umějí provrtávat perly, ale nikdo v táboře Lva s tím neměl velké zkušenosti. Tahle dírka je udělaná vrtákem, který vyrobil Jondalar. Myslím, že provrtání bylo to nejtěžší na celém protahovači vláken. Já tu teď nemám nic k šití, ale ukážu ti, jak se to dělá.“ Vzala jednu kůstku, na které byla namotána šlacha, kousek jí odvinula, navlhčila rty konec, obratně ji strčila do dírky a provlékla ji. Pak podala protahovač vláken Marthoně.

Žena poznala spíš rukama než stárnoucíma očima, co má před sebou, protože už dlouho neviděla předměty v blízkosti tak dobře jako ty vzdálenější. Samým soustředěním vraštila čelo, a pak se její tvář náhle rozjasnila. „No ovšem!“ řekla. „Myslím, že s tímhle bych zase mohla šít!“

„U mnohých materiálů se musí nejdřív prorazit dírka šídlem,“ vysvětlovala Ajla. „Mamutovinová špice neprorazí tak snadno tlustou nebo tuhou kůži. Protahovačem ale přece jen snadněji dostaneš vlákno skrz dírku než bez něho. Prorážet dírky do kůží pro mě nebylo těžké, ale prostě jsem nedokázala špičkou sídla dostat vlákno na druhou stranu, i když se mnou měly Necije a Degije opravdu velkou trpělivost.“

Marthona řekla udiveně: „Zpočátku s tím mají mladé dívky potíže, to vím. Neučila ses snad jako dívka šít?“

„Lidé klanu šití neznají, rozhodně ne takovéhle šití. Nosí pruhy kožešiny, které jsou pevně svázané. Některé věci svazují šňůrami, například nádoby z březové kůry, ale díry, kterými protahují šňůry, jsou dost velké. Ty dírky, které jsem měla provlékat u Necije, byly mnohem menší.“

„Já pořád zapomínám, jak... neobvyklé bylo tvé dětství,“ řekla Marthona. „Chápu, že pokud ses nenaučila šít jako malá dívka, později ti to připadalo těžké. Tahle malá věcička se mi ale moc zamlouvá.“ Vzhledla. „Tamhle přichází Proleva. Ráda bych jí to taky ukázala, jestli ti to nevádí.“

„Ne, vůbec nic proti tomu nemám,“ řekla Ajla. Na prosluněné terase před skalním převisem viděla Joharanovu družku Prolevu a Rušemarovu družku Salovu, a teď si taky všimla, že zatím už se probudilo mnohem víc lidí a život kolem se rozproudil.

Když se ženy pozdravily, řekla Marthona: „Prohlédni si to, Prolevo. A ty taky, Salovo. Ajla tomu říká protahovač vláken, právě mi to ukázala. Je to moc zajímavá věcička a já si myslím, že s ní zase budu moct šít, i když už zblízka nevidím moc dobře.“

Obě ženy, které ve svém životě zhotovily už hodně oblečení, pochopily rychle výhodu nového nástroje a zapředly vzrušený rozhovor o nových možnostech, které jim protahovač vláken skýtal.

„Myslím, že nebude těžké naučit se s tím zacházet,“ řekla Sálová. „Určitě ale bude obtížné tenhle protahovač zhotovit.“

„Jondalar mi při tom pomáhal,“ vysvětlovala Ajla. „Udělal vrták pro tuhle malou díрку.“

„Ano, na to je potřeba tak šikovného člověka, jako je on,“ řekla Proleva. „Pamatuji se, že před svým odchodem vyrobil šídla z pazourku a několik vrtáků na perly. Myslím, že Salova má pravdu.“

Vyrobít takový protahovač asi bude těžké, ale jsem přesvědčená, že se námaha vyplatí. Ráda bych takový protahovač vyzkoušela.“

„Můžeš vyzkoušet tenhle, Prolevo. Já mám ještě dva další, různě veliké. Podle toho, co právě šiju, se rozhodnu, který použiju.“

„Děkuji ti,“ řekla Proleva, „ale dnes už asi nebudu mít kvůli přípravám na lov vůbec čas. Joharan si myslí, že letos se na letním setkání sejde obzvlášť hodně lidí – a to kvůli tobě. Zpráva, že se Jondalar vrátil a přivedl si ženu, se šíří po Zelavě nahoru dolů a všemi směry. Joharan chce mít jistotu, že budeme mít dost potravy, abychom mohli pohostit dodatečné návštěvníky, až budeme pořádat slavnost.“

„A všichni budou jen hořet, aby tě viděli, Ajlo,“ řekla Salova s úsměvem, „aby se přesvědčili, jestli jsou zprávy o tobě pravdivé.“ Sama na tom byla stejně.

„Než dorazíme, tak už pravdivé nebudou,“ zasmála se Proleva. „Zprávy se zveličují a spřádají se dál a dál.“

„Většina lidí to ví,“ odpověděla Marthona. „Já nakonec věřím takovým zprávám sotva z poloviny. Ale je pravda, že Jondalarovi a Ajle se asi letos podaří hodně lidí překvapit.“

Proleva objevila ve tváři bývalé náčelnice Deváté jeskyně šelmovský a opravdu spokojený úsměv, který byl pro ni dost neobvyklý. Ptala se, co asi už Marthona o těch překvapeních ví.

„Půjdeš s námi dnes večer ke Skále dvou řek, Marthono?“ zeptala se Proleva.

„Myslím, že ano. Ráda bych viděla, jak vypadá ten vrhač oštěpů, o kterém mluvil Jondalar. Jestli je tak promyšlený jako tenhle protahovač vláken a jiné předměty, které ti dva přinesli,“ Marthona myslela především na rozdělení ohně předešlé noci, „tak by to mohlo být zajímavé.“

Joharan se ujal vedení na příkrém úseku stezky po skále blízko Zelavy, kde musel jít jeden za druhým. Marthona šla hned za ním a pomyslela si, jak je dobře, že má u sebe nejenom jeho, ale poprvé po dlouhé době i druhého syna. Ajla se držela za Jondalarem a Vlk jí šel těsně v patách. Další členové Deváté jeskyně se k nim připojili, ale udržovali odstup několika kroků za Vlkem. Když procházeli kolem Čtrnácté jeskyně, připojilo se k nim několik lidí i z ní.

Dorazili k místu, kde se Zelava protékající mezi Čtrnáctou a Jedenáctou jeskyní rozšířila a zpěněná obtékala balvany trčící z vody. Koryto tu měla mělké a dala se snadno přebrodit. Ajla slyšela, že tomuto místu říkají Velký brod.

Někteří lidé se posadili a zouvali se. Jiní byli bosí jako Ajla nebo jim bylo jedno, jestli si obutí zmácejí. Lidé ze Čtrnácté jeskyně pustili dopředu Joharana a lidi z Deváté jeskyně. Tímto gestem uznali, že poslední lov před odchodem na letní setkání navrhl Joharan a že mu teď náleží vedení.

Když Jondalar vstoupil do chladné vody, vzpomněl si na něco, co chtěl povědět bratrovi. „Joharane, počkej chvílku,“ zavolal.

Joharan a Marthona, která šla vedle něho, se zastavili.

„Když jsme šli s táborem Lva na letní setkání Mamutonů, museli jsme se dostat přes hlubokou řeku. Lidé z tábora Vlka, kteří byli hostiteli setkání, umístili ve vodě balvany tak, že se dostali na druhý břeh suchou nohou. Já vím, že to taky tak někdy děláme, ale jejich řeka byla tak hluboká, že se mezi balvany daly lovit ryby. Mně se to moc líbilo, a tak jsem si umínil, že vám to řeknu.“

„A neodnesl by tady balvany prudký proud?“ zeptal se Joharan.

„I tam byl proud silný a řeka byla dost hluboká pro lososy, jesetery a jiné ryby. Ale voda mohla mezi balvany proudit. Říkali, že při záplavách sice někdy voda kameny odnese, ale každý rok je tam znovu umístili.“

„Třeba bychom to taky mohli vyzkoušet,“ řekla Marthona.

„A nepřekážely by pak ty balvany vorům?“ zeptal se jeden z kolemstojících posluchačů.

„Tady není Zelava po většinu roku pro vory dost hluboká,“ odpověděl Joharan. „Musejí se tady stejně přenášet.“

Voda byla tak čirá, že Ajla viděla až na dno. Tu a tam se kolem mihla ryba. Z prostředku Zelavy byl jedinečný pohled na krajinu kolem. Směrem na jih byla na levém břehu skalní stěna se slujemi – zřejmě cíl jejich cesty – a hned za ní bylo vidět ústí vedlejšího přítoku. Na druhé straně ústí začínala souběžně se Zelavou řada příkrých skalních stěn. Ajla se otočila a podívala se opačným směrem. Proti proudu se táhly směrem na sever další vysoké skalní stěny a na pravém břehu, na vnější straně ostré zátoky, viděla obrovskou kamennou klenbu Deváté jeskyně.

Joharan vedl dál dlouhý průvod, který směřoval k domovu. Třetí jeskyně. Ajla brzy objevila více lidí, mezi nimi Kareju a zelandona Jedenácté jeskyně, kteří na ně čekali a připojili se k nim. Jak se přibližovali k vysoké skalní stěně, jedné z mnoha v údolí Zelavy, rozeznávala Ajla stále víc podrobností.

Stejně přírodní síly, které vytvořily všechny skalní dutiny v krajině, tu vytvořily dvě a místy i tři nad sebou položené skalní terasy.

Jondalar si všiml, s jakým zájmem si Ajla prohlíží velkou vápencovou stěnu, a na okamžik se zastavil, dokud se k němu znovu nepřipojila. Stezka tu byla dost široká, aby mohli jít vždy dva lidé vedle sebe. „Místo, kde se Luční řeka vlévá do Zelavy, se jmenuje Dvě řeky,“ řekl. „Tuhle skalní stěnu nazýváme Skálou dvou řek, protože když na ni vylezeš, vidíš odtamtud dvě řeky.“

„Já myslela, že je to Třetí jeskyně,“ řekla Ajla.

„Ano, to je domov Třetí jeskyně Zelandonců,“ vysvětloval Jondalar, „ale my ji nazýváme Skálou dvou řek, stejně jako domov Čtrnácté jeskyně Zelandonců se jmenuje Malé údolí a domov Jedenácté jeskyně Říční zátoka.“

„Jak se jmenuje domov Deváté jeskyně?“

„Prostě jen Devátá jeskyně.“

„Proč nemá žádné další jméno jako ty druhé?“ zeptala se Ajla udiveně.

„To nevím tak přesně,“ řekl Jondalar. „Vždycky se říkalo jen Devátá jeskyně. Zřejmě by mohla dostat jméno jako Skála dvou řek, protože v blízkosti ústí Lesní řeka do Zelavy, ale tak už se

jmenovala Třetí jeskyně. Tak by se mohla jmenovat Velká skála, ale to jméno už tu taky bylo.“

„Taky by mohla třeba dostat jméno podle Padajícího kamene. Nebo je snad ještě někde jinde taková neobyčejná černá skála?“ Ajla se vyptávala dál, protože pro ni bylo snadnější zapamatovat si věci, když mohla poznat, co mají společného a na čem se zakládají. Výjimky se ale zřejmě vyskytovaly vždycky.

„Ne, alespoň já o žádné takové nevím,“ odpověděl Jondalar.

„Devátá jeskyně je tedy prostě jen Devátá jeskyně a nemá žádné další jméno,“ řekla Ajla. „Jen bych chtěla vědět, proč tomu tak je.“

„Možná proto, že naše bydliště je z mnoha důvodů jedinečné. Nikdy nikdo neviděl větší jeskyni, ani jsme o žádné takové neslyšeli. Od nás se sice díváš dolů na dvě řeky, ale v údolí Lesní řeky je mnohem víc stromů než v jiných údolích. Jedenáctá jeskyně se vždycky ptá, jestli tam smí porazit stromy pro své vory. A pak tu je ještě, jak jsi řekla, Padající kámen. To znamená, že jedno jméno by nemohlo popsat domov Deváté jeskyně. Je široko daleko známá a myslím, že se proslavila především kvůli lidem, kteří v ní žili – tedy Zelandoncům.“

Ajla přikývla, ale stále ještě o tom nebyla tak docela přesvědčená. „Ano, jestli existuje jen to jedno jméno, které se vztahuje na lidi, pak je to zřejmě něco zvláštního.“

Když se blížili k domovu Třetí jeskyně, uviděla Ajla před sebou mezi řekou a skalní stěnou stany a různé přístřešky a stojany. Mezi nimi byly roztroušené tmavé kruhy ohnišť a v některých z nich hořel oheň. Toto bylo místo, které Třetí jeskyně využívala pro většinu prací v přírodě, a k tomu patřilo i přístaviště u řeky, kde se mohly uvazovat vory.

K území Třetí jeskyně patřila nejen skalní stěna, ale zasahovalo pod terasami až k oběma řekám a na mnohých místech i přes ně. Území některé jeskyně se však nepovažovalo za její majetek. Především členové sousedních jeskyní na ně mohli vstupovat a využívat je. Považovalo se ale za zdvořilé nejdříve se zeptat nebo počkat na pozvání. Mezi dospělými panovala o takových pravidlech mlčenlivá shoda. Děti mohly přirozeně chodit, kam se jim zachtělo.

Oblast podél Zelavy, která sahala na severu trochu nad Devátou jeskyní až k Lesní řece a na jihu až k Luční řece u Skály dvou řek, byla chápána Zelandonci, kteří tam žili, jako souvislý

celek. V podstatě to byla rozsáhlá vesnice, i když obyvatelé pojem vesnice neznali a svému sídlišti taky nedali žádné nadřazené jméno. Když tedy Jondalar na své cestě mluvil o Deváté jeskyni Zelandonců jako o svém domově, myslel tím celou oblast.

Návštěvníci sledovali stezku, která vedla k hlavní terase Skály dvou řek, zastavili se ale na spodní plošině, aby počkali na muže, který se k nim chtěl připojit. Když Ajla pohlédla vzhůru, musela se opřít o skálu, aby měla pocit jistoty, protože skála nad ní strměla natolik dopředu, až měla pocit, že ten převis musí přepadnout a zřít se na ni.

„To je Kimeran,“ sdělil jí Jondalar, když muž pozdravil Joharana. Byl světlavý a větší než Joharan. Řeč těla obou mužů jí prozradila, že se vzájemně považovali za rovnocenné.

Kimeran nespouštěl Vlka z očí, ale nic nepoznamenal. Vystupovali k druhé plošině, a když tam dorazili, musela se Ajla ještě jednou zastavit, protože z terasy před příbytky Třetí jeskyně byl nádherný výhled do širokého okolí. Bylo vidět i trochu dál do údolí Luční řeky a bylo možné rozeznat její malý přítok.

„Ajlo, rád bych ti někoho představil.“

Otočila se k Joharanovi, který stál za ní s Kimeranem.

Muž o krok předstoupil a napřáhl k ní obě ruce, i když přitom nedůvěřivě pohlédl na Vlka vedle ní. Ajla podržela ruku dole, aby Vlk zůstal na svém místě, a pak rovněž předstoupila několik kroků k pozdravu.

„Kimerane, to je Ajla z Mamutonů,“ začal Joharan. Kimeran vzal Ajliny ruce do svých, zatímco náčelník Deváté jeskyně vypočítával její jména a příslušnosti. Joharan si všiml starostlivého pohledu muže a dobře věděl, jak se cítí. „Ajlo, to je Kimeran, náčelník Druhé jeskyně, nejstarší jeskyně Zelandonců, bratr zelandona Druhé jeskyně, potomek zakladatelky Sedmé jeskyně Zelandonců.“

„Jménem Dony, Velké Matky Země, tě vítám, Ajlo z Mamutonů, v zemi Zelandonců,“ řekl Kimeran.

„Jménem Mut, Matky všeho života, která je známa jako Dona pod mnoha jinými jmény, tě zdravím, Kimerane, náčelníku Druhé jeskyně Zelandonců.“

Když Ajla opakovala jeho veškeré tituly a příslušnosti, Kimeran si všiml jejího akcentu. Pak zahlédl její překrásný úsměv. Je opravdu krásná, pomyslel si, ale kdo zná Jondalara, neočekával nic jiného.

„Kimerane!“ řekl Jondalar, když byly formality ukončeny.
„Jsem rád, že tě vidím!“

„A já rád vidím tebe, Jondalare.“ Muži si podali ruce a srdečně se objali.

„Takže ty jsi teď náčelníkem Druhé jeskyně,“ řekl Jondalar.

„Ano, už dva roky. Byl jsem zvědavý, jestli se vůbec někdy vrátíš. Slyšel jsem, že jsi zase tady, ale musel jsem přijít sem, abych se sám přesvědčil, jestli jsou všechny ty historky o tobě pravdivé. A zřejmě jsou.“ Kimeran se usmál na Ajlu, stále ještě ale udržoval opatrný odstup od Vlka.

„Kimeran a já jsme dávní přátelé,“ řekl Jondalar obrácený k Ajle. „Společně jsme prošli mužskými obřady, dostali své opasky... a stali se ve stejné době muži.“ Jondalar zamyšleně potřásl hlavou. „Já měl mezi chlapci neustále pocit, že jsem nápadný, protože jsem byl větší než všichni ostatní. Když přišel Kimeran, byl jsem rád, protože byl stejně velký jako já. Chtěl jsem vždycky stát vedle něho, abych tak nevyčníval. Myslím, že on byl na tom stejně.“ Obrátil se opět ke Kimeranovi, jehož úsměv při Jondalarových dalších slovech naráz zmrzl. „Kimerane, pojď sem, prosím tě, ať tě představím Vlkovi.“

„Představit mě?“

„Ano, nic ti neudělá, Ajla vás vzájemně seznámí. Pak bude Vlk vědět, že jsi přítel.“

Kimeran se necítil ve své kůži, když ho Jondalar vedl k čtyřnohému lovcí. Byl to největší vlk, jakého kdy viděl, ale žena se ho očividně nijak nebála. Poklekla vedle něho a vzala ho kolem krku, pak se podívala vzhůru a usmála se. Tlma zvířete byla otevřená, zuby vyceněné a jazyk visel na stranu. Vypadalo to, jako by se ten vlk na něho posměšně šklebil.

„Podrž mu ruku před čenichem, aby ji mohl očichat,“ vyzval ho Jondalar.

„Jak jsi mu říkal?“ zeptal se Kimeran s napjatým výrazem. Nebyl si vůbec jistý, jestli má k zvířeti skutečně natáhnout ruku, ale byl obklopen lidmi, kteří ho sledovali, a nechtěl vypadat bojácně.

„Prostě Vlk, to je jméno, které mu dala Ajla.“

Když Ajla uchopila Kimeranovu ruku, věděl, že už nemůže couvnout. Zhluboka se nadechl a připustil, aby tuto důležitou část jeho těla zvedla k tlamě plné ostrých zubů.

Jako většina lidí byl pak i Kimeran nanejvýš překvapen, když mu Ajla ukázala, jak může Vlka uchopit, a nejdřív se polekal, když mu Vlk olízl ruku. Cítil živočišné teplo zvířete a divil se, proč klidně sedí, když se ho někdo dotýká. Když pominulo první překvapení, začaly jeho myšlenky kroužit kolem cizinky.

Jakou mocí to vládne? Je snad zelandona? Mluví plynule naší řečí, a přesto je něco divného na jejím způsobu řeči. Vlastně to není akcent, mnohem spíš polyká některé hlásky. Nezní to nepříjemně, ale upozorňuje to na ni... i když je už beztak nápadná. Na jejím zjevu se pozná, že je cizinka – krásná, rozkošná cizinka. A vlk k tomu přispívá. Jak to dělá, že ji poslouchá? Kimeran užasle a téměř s úctou pozoroval Ajlu.

Všimla si jeho pohledu a dívala se jinam, aby skryla úsměv. „Starám se o Vlka od té doby, kdy byl ještě malé štěně,“ řekla. „Vyrostl s dětmi tábora Lva a je na lidi zvyklý.“

Kimeranův údiv rostl, protože mu připadalo, že čte jeho myšlenky a odpovídá na otázky, které jí ještě nepoložil.

„Přišel jsi sám?“ zeptal se Jondalar, když Kimeran konečně dokázal odvrátit oči od Ajly a věnoval svou pozornost opět jemu.

„Ostatní přijdou později. Slyšeli jsme, že Joharan plánuje poslední lov, než vyrazíme na letní setkání. Manvelar vyslal běžce k Sedmé jeskyni, která pak poslala jednoho k nám, ale já nechtl čekat, až budou všichni připraveni, a šel jsem napřed.“

„Kimeranova jeskyně leží tímhle směrem, Ajlo,“ řekl Jondalar a ukázal k údolí Luční řeky. „Vidíš ten malý potok?“ Ajla přikývla. „To je Luční potok. Když se jde podél něj, dojde se k Druhé a k Sedmé jeskyni. Ty patří k sobě a mezi nimi leží louky se šťavnatou trávou.“

Muži vzpomínali, vzájemně si sdělovali, co se událo nového, a Ajla se zatím uchváceně rozhlížela kolem sebe. Prostorná horní skalní římsa Třetí jeskyně měla jistě hodně předností a velký skalní převis chránil příbytky před nepohodou počasí. Výhled odtud byl úchvatný.

V protikladu k hustě zalesněnému údolí blízko Deváté jeskyně byla údolí Luční řeky a Lučního potoka porostlá bujnou trávou, která se ale lišila od rozsáhlých luk v záplavové nížině Zelavy. Břehy Zelavy byly sice lemovány úzkým pruhem stromů a křoví, ale dál se rozkládaly otevřené plochy, kde rostla nízká tráva, jaké dávají přednost přežvýkavci. Na druhé straně Zelavy západním

směrem přecházela široká záplavová rovina v pahorkatinu, která vedla k zatrávněným horám.

Údolí Luční řeky a Lučního potoka byla vlhčí a v určitých ročních obdobích dokonce močálovitá, takže zde rostly různé vysoké traviny, často střídané křovinami. Velká rozmanitost rostlin přitahovala různorodou zvěř, která dávala během ročního putování přednost určitým druhům trav a bylinám nebo jejich částem.

Protože se z hlavní terasy Skály dvou řek dala přehlédnout údolí Zelavy i Luční řeky, bylo toto místo příhodné pro pozorování putujících stád zvěře. Členové Třetí jeskyně nejen vyvinuli velkou obratnost ve sledování pohybů zvěře, ale vyznali se i velmi dobře ve změnách a projevech počasí, které ohlašovaly příchod různých druhů zvěře. Třetí jeskyně se mohla pyšnit zdatnými lovci, kteří vždycky přinášeli z lovu větší úlovek než ostatní jeskyně.

Většina Zelandonců věděla, že lovci Třetí jeskyně jsou obratní a zkušení, ale jejich pomoc mohli dostatečně využívat jen nejbližší sousedé. Obraceli se na Třetí jeskyni, když plánovali lov a potřebovali bližší informace, zvláště když se lovu měla zúčastnit velká skupina.

Ajla pohlédla doleva, směrem k jihu. Travnatá údolí dvou řek, jejichž soutok byl přímo před ní, se rozkládala mezi vysokými skalními stěnami. Proud Zelavy ještě víc zmohutněl tam, kde se do něho vlila Luční řeka, a blížil se na jihozápadě k úpatí vápencových stěn, než v hluboko vymletém ohybu zmizel z dohledu.

Ajla obrátila pohled doprava směrem, z kterého přišli. Sluneční světlo se zrcadlilo v hladině Zelavy, vinoucí se lukami širokého zeleného údolí, a prosvítalo mezi jalovci, stříbrnými břízami, vrbami, borovicemi a ojedinělými stálezelnými duby, které lemovaly tok Zelavy. Náhle si Ajla všimla, že k ní jde Manvelar. Šedovlasý muž už nebyl mladý, ale z jeho chůze vyzařovalo sebevědomí a životní síla. Obtížně odhadovala jeho stáří. Když se pozdravili a Ajla byla obřadně představena několika lidem, zavedl Manvelar skupinu k volnému místu na hlavní terase, které bylo trochu severněji od prostoru příbytků.

„Chystáme oběd pro všechny,“ oznámil Manvelar, „ale pro případ, že by se teď někdo chtěl trochu napít, je tu voda a několik pohárů.“ Ukázal na dva velké vaky s vodou, které byly opřeny o velký kámen, a několik upletených pohárků, navršených na sobě.

Téměř všichni se napili vody a většinou měli i vlastní poháry. Nebylo to neobvyklé, lidé si brali i na krátké výlety nebo návštěvy přátel vlastní poháry, misky a jídelní nože. Ajla neměla s sebou jen svůj pohár, ale taky misku pro Vlka. Lidé sledovali jako očarování, jak nádherné zvíře žíznivě chlemtá vodu, kterou mu nalila. Někteří se usmívali, protože je uklidňovalo, když viděli, že i vlk, který byl nevysvětlitelným a tajemným způsobem spojen s ženou, má tak obyčejné potřeby, jako je voda.

Někteří lidé usedli na balvany, jiní zůstali stát. V uvolněné náladě čekali na to, co přijde. Když všichni ztichli a zdáli se připraveni naslouchat, řekl Manvelar: „Už dva dny jsme měli pozorovatele tady a na Druhém výhledu.“

„Tamhle naproti je Druhý výhled,“ řekl Jondalar tiše. Ajla se otočila směrem, kterým ukazoval. Na druhé straně soutoku, za rozlehlou nížinou, byla vidět v příkré vystupujícím skalním ostrohu malá jeskyně. Byla v průčelí skalních stěn, které sledovaly tok Zelavy. „Třetí jeskyně považuje Druhý výhled za součást Skály dvou řek, i když je od sebe odděluje Luční řeka.“

Ajla popošla několik kroků dopředu, aby pohlédla ze skalní římsy dolů. Odtud bylo vidět, že se Luční potok u svého ústí rozšiřuje do malé vějířovité delty. Na jejím pravém břehu uviděla stezku, která vedla podél úpatí Skály dvou řek proti proudu řeky k východu. Z ní odbočovala druhá stezka k vodě, k širokému a mělkému místu, kus od silného proudu při soutoku řek. To byl brod, kde Třetí jeskyně obvykle překračovala Luční řeku.

Na druhé straně vedla stezka údolím, které tvořily záplavové nížiny obou řek, dosahující až k jeskyni ve skalním ostrohu. Jeskyně byla malá a vysoká a skýtala jen málo ochrany, ale kamenná stezka vedla dál nahoru na skalní plošinu, z níž se dala přehlédnout z protilehlé strany Luční řeky údolí obou řek.

Manvelar upozornil na mladou ženu, která stála vedle něho. „Tefona nám podala zprávu, než jste přišli,“ řekl. „Pro úspěšný lov jsou, jak myslím, dvě možnosti, Joharane. Můžeme sledovat smíšené stádo asi osmi dospělých obrovských jelenů a několika kolouchů, kteří táhnou naším směrem, nebo se můžeme rozhodnout pro velké stádo bizonů, které právě vystopovala Tefona.“

„Obojí zní lákavě,“ řekl Joharan. „Jde o to, ke kterému stádu se dostaneme jistěji. Co bys navrhoval ty, Manvelare?“

„Kdybychom lovili jen my z Třetí jeskyně, asi bychom si počkali u Zelavy na jeleny a dva nebo tři bychom složili u Velkého

brodu. Pokud ale chcete větší kořist, pak bych navrhoval, abychom zahnali do ohrady stádo bizonů.“

„Můžeme taky stihnout obojí,“ nadhodil Jondalar.

Někteří lidé se zasmáli. „Chce je všechny. Byl Jondalar vždycky tak horlivý?“ zvolal někdo. Ajla nepoznala, kdo to byl.

„Horlivý lovec byl vždycky, to ano, ale jeho kořistí nebyla vždycky zvířata,“ odpověděl ženský hlas a vyvolal bouři smíchu.

Byl to hlas Kareji, náčelnice Jedenácté jeskyně. Při prvním setkání udělala na Ajlu velký dojem, ale teď se jí nelíbil tón jejího hlasu. Kareja si zřejmě dělala z Jondalara legraci. Ještě to nebylo tak dlouho, kdy byla terčem podobně znějícího smíchu Ajla. Jondalarova tvář trochu zrudla, ale ušklíbl se. Je mu to trapné, pomyslela si Ajla, a pokouší se to skrýt.

„Možná to skutečně znělo příliš horlivě. Já vím, že se nezdá, že bychom mohli zvládnout obojí, ale přesto si myslím, že by to šlo,“ snažil se Jondalar vysvětlovat. „Když jsme žili u Mamutonů, pomohla Ajla na koni zahnat bizony do ohrady. Koně běží rychleji než člověk, a tak jsme mohli na koních zahnat bizony směrem, kterým jsme chtěli. Mohli bychom tedy při nadhánění i teď pomoci a zachytit ty bizony, kteří by se pokusili uniknout stranou. A uvidíte, jak je snadné složit jelena vrhačem oštěpů.“ Zvedl loveckou zbraň. Byla to poměrně plochá úzká dřevěná násada, která vypadala příliš prostě na to, aby se dalo věřit, že se s ní dosáhne něčeho zvláštního. „Pravděpodobně bychom mohli složit víc než dva nebo tři jeleny. Myslím, že všichni užasnete, až uvidíte, co je s tímhle vrhačem možné.“

„Ty tedy myslíš, že by každý z nás mohl použít tenhle vrhač?“ zeptal se Joharan.

Byli v rozhovoru vyrušeni, když několik obyvatel Třetí jeskyně přineslo jídlo. Po klidném obědě přišla zpráva, že se stádo bizonů pohybuje v blízkosti již dříve postavené ohrady, která by se dala v krátké době vyspravit. Dalo by se to zřejmě stihnout během jednoho dne, a pokud se to podaří a bizoni neodtáhnou jinam, mohli by následující den ráno vyrazit na lov. Nadále chtěli sledovat i pohyb jelenů.

Ajla pozorně naslouchala, když se rozhovor stočil na plánování lovu, ale nenabídla se, že by společně s Víhou při lovu pomohla. Chtěla nejdříve vyčkat, jak se věci vyvinou.

„Myslím, že je teď vhodná doba, abys nám konečně předvedl tu velkolepou novou zbraň, Jondalare,“ řekl Joharan nakonec.

„Ano,“ řekl Manvelar. „Už jsem taky moc zvědavý. Můžeme použít cvičnou louku v Lučním údolí.“

11.

Cvičná louka byla před Skálou dvou řek a byla častým používáním dohola vydupaná. Jeden konec byl označen velkým balvanem, který byl kdysi částí skalního převisu, než se zřítil. Jeho hrany byly zubem času a mnoha šplhajícíma nohama obroušeny. Na druhém konci louky byly pytle ze zvířecích kůží naplněné suchou trávou. Ta vylézala z děr, které způsobily oštěpy. Na každém z pytlů byl namalovaný obrys nějakého zvířete.

„Postavte terč mnohem dál, přinejmenším zdvojnásobte vzdálenost,“ požádal Jondalar.

„Zdvojnásobit?“ zeptala se Kareja nevěřicně a přeměřovala si dřevěnou násadu, kterou držel v ruce.

„Přinejmenším.“

Úzký a plochý vrhač byl vyřezán z rovného kusu dřeva a byl dlouhý asi jako Jondalarovo předloktí od konečků natažených prstů k lokti. Středem násady probíhal dlouhý žlábek a na předním konci byly po obou stranách upevněny dvě kožené smyčky. Vzadu měl vrhač zahnutou zarážku v podobě háku. Ten zapadal do jamky, která byla vyřezána na konci lehkého oštěpu.

Jondalar vzal z toulce pazourkovou špici. Byla upevněna na krátké dřevěné násadě šlachami a lepidlem, které bylo vyrobeno z vařených kopyt a kusů zvířecí kůže. Vzadu vybíhala dřevěná násada do zakulaceného hrotu. Vypadalo to jako příliš krátký oštěp nebo taky jako nůž s neobvyklou rukovětí. Z dalšího pouzdra vytáhl Jondalar dlouhou násadu, která byla na jednom konci opatřena jako oštěp dvěma pery, ale na druhém konci neměla

žádnou špici. Mezi shromážděnými diváky se ozýval zvědavý šepot.

Jondalar zastrčil zužující se konec násady opatřené pazourkovou špicí do díry, která byla vyvrtána do přední části mnohem delší násady, takže vznikl dlouhý oštěp, sestavený ze dvou částí. Někteří chápavě přikyvovali a úsměvem dávali najevo, že už tuší, v čem je přednost tohoto pozoruhodného náčiní, ale většina jen podmračeně přihlížela, buď s nedůvěrou, nebo zatím nechápavě.

„Provedl jsem několik změn od té doby, kdy jsem vymyslel tenhle způsob hodu,“ řekl Jondalar. „Zkousím neustále nové nápady, abych viděl, jestli se osvědčí. Ukázalo se, že snímatelná špice oštěpu je výhodná. Když se roztříští dlouhá násada, nemusím pokaždé vyřezávat celý nový oštěp, ale stačí jen vytáhnout přední část z násady.“ Zvedl oštěp a oddělil obě části od sebe.

Zájem diváků rostl. Věděli, kolik času a úsilí stojí výroba takového oštěpu, aby létal přesně rovně, a každému lovcí se už někdy stalo, že se mu zlomil oštěp v nejméně příznivém okamžiku.

„Možná jste si všimli, že je tenhle oštěp trochu menší a lehčí než obvyklé oštěpy,“ pokračoval Jondalar.

„To je ono!“ zvolal Vilomar. „Já věděl, že je na tom oštěpu ještě něco jiného, nejen to, že je složen ze dvou částí. Zdá se být pružnější a působí tak nějak křehce, téměř žensky.“

„Přišli jsme na to, že lehký oštěp nakonec líp letí,“ řekl Jondalar.

„Ale má taky dostatečnou průraznost?“ dal do úvahy Brameval. „Normální oštěp možná nedolétne tak daleko, ale podle mé zkušenosti musí mít i pořádnou váhu. Když je příliš lehký, odrazí se od tlusté kůže nebo se špice zlomí.“

„Myslím, že je načase, abychom to předvedli,“ řekl Jondalar. Vzal toulec a druhé pouzdro a šel zpátky k velkému balvanu. Měl u sebe několik dalších násad rozdílného druhu. Některé měly pazourkové špice, jiné měly hroty z dlouhého vyřezaného kusu kosti, který byl na opačném konci rozštěpený, aby se dal snadněji připevnit ke krátké dřevěné násadě. Složil několik oštěpů a připravil je, zatímco Solaban a Rušemar odtáhli několik terčů dál.

„Je to dost daleko?“ zavolal Solaban.

Jondalar pohlédl na Ajlu, vedle které se postavil Vlk. Měla svůj vrhač připravený v ruce a na zádech měla dlouhý toulec se spojenými oštěpy. Nervózně se na sebe usmáli. Jondalar se rozhodl

nejdřív vrhač oštěpů předvést a teprve pak všechno vysvětlit a zodpovědět otázky.

„Tak je to dobře!“ zavolal. Terč byl na dostřel, snad až moc blízko, ale pro první předvedení to bylo přiměřené. Oštěpy tak přesněji zasáhnou cíl. Nemusel kolemstojícím říkat, aby ustoupili stranou. Všichni si pospíšili, aby udělali místo, nestáli o to být v cestě oštěpu, který má být vržen neznámým náčiním. Jondalar počkal, dokud se Solaban a Rušeman nevrátili, a pak se připravil k prvnímu hodu, zatímco ho lidé pozorovali s napjatými nebo i pochybovačnými tvářemi.

Držel vrhač oštěpů vodorovně v pravé ruce, s palcem a ukazováčkem zastrčeným do dvou předních kožených smyček. Vložil oštěp do žlábků a posunul ho dozadu, takže hák vrhače, který sloužil i jako zarážka, zapadl do díry na opeřeném konci násady. Pak oštěp vystřelil. Šlo to tak rychle, že mnozí ani nezahlédli, jak se zadní část vrhače zvedla, zatímco Jondalar přední část pevně držel za smyčky, takže se k délce jeho paže přidala délka vrhače a zapůsobila jako přídatná páka.

Zahlédli, že oštěp letěl k cíli mnohem rychleji než obvykle a s takovou silou vrazil do středu jelena, namalovaného na kůži, že hladce prorazil vak se senem. K překvapení diváků hned následoval druhý oštěp, který téměř stejnou silou zasáhl cíl v těsné blízkosti Jondalarova oštěpu. Ajla to udělala přesně jako Jondalar. Všichni na chvíli ztratili řeč, pak ale volali jeden přes druhého:

„Viděl jsi to!“

„Neviděl jsem, jak oštěp vrháš. Můžeš to předvést ještě jednou, Jondalare?“

„Oštěp téměř celý proletěl vakem! Jak jsi mu mohl dát takovou sílu?“

„I Ajlin oštěp téměř proletěl na druhou stranu. Odkud se bere ta síla?“

„Můžu si tu věc prohlídnout zblízka? Jak tomu říkáte? Vrhač oštěpů?“

Další otázky položil Joharan a Jondalar mu podal zbraň. Jeho bratr si ji pozorně prohlížel, a když ji obrátil, viděl na zadní straně vyrytý obrys obrovského jelena. Usmál se, protože podobnou rytinu už jednou viděl.

„Na roztloukače pazourků to není špatné,“ řekl a ukázal na rytinu.

„Jak víš, že jsem to vyryl já?“

„Vzpomínám si na dobu, kdy jsi chtěl být řezbářem, Jondalare. Mám ještě destičku s podobným jelenem, kterou jsi mi jednou dal. Ale jak vznikl tenhle nástroj? Rád bych ještě jednou viděl, jak s ním vrháš oštěp.“ Vrátil vrhač Jondalarovi.

„Vymyslel jsem to, když jsem žil u Ajly v jejím údolí. Není těžké s tím zacházet, ale přece jen je k tomu potřeba trochu cviku, než se to opravdu zvládne. Já dohodím dál než Ajla, ale ona zase líp zasáhne cíl než já.“ Vzal do ruky další oštěp. „Vidíš to malé prohloubení, které jsem vyřezal na konci tohoto oštěpu?“

Joharan a několik dalších lidí přistoupilo blíž, aby líp viděli kulatý zářez.

„K čemu to je?“ zeptala se Kareja.

„Vidíš tuhle hákovitou zarážku na zadní části vrhače? Ta zapadá přesně do tohoto prohloubení.“ Zavěsil špici háku do zářezu na konci oštěpu a narovnal oštěp tak, aby ploše ležel na vrhači a pera ukazovala jedno vlevo a druhé vpravo. Pak prostrčil palec a ukazováček koženou smyčkou a dal vrhač do vodorovné polohy. Všichni se zvědavě shlukli kolem něho.

„Ajlo, ty bys jim taky mohla ukázat, jak se to dělá.“ Ajla přikývla a provedla stejné úkony se svým vrhačem.

„Ona ale drží vrhač jinak,“ řekla Kareja. „Dává do smyčky ukazováček a prostředníček, Jondalar ale palec a ukazováček.“

„Jsi opravdu všímavá,“ řekla Marthona uznale.

„Mně to jde takhle líp,“ vysvětlovala Ajla. „Jondalar to nejdříve taky tak dělal, ale teď to raději dělá svým způsobem. Je možné si vybrat, co komu líp vyhovuje.“

Kareja přikývla. „Jak už předtím říkal Vilomar, vaše oštěpy jsou menší a lehčí než naše obvyklé.“

„Nejdříve jsme používali větší oštěpy,“ odpověděla Ajla, „ale po nějaké době přešel Jondalar k těmhle menším. Snadněji se s nimi zachází a přesněji zasáhneš cíl.“

Jondalar pokračoval v předvádění. „Při hodů se zadní část vrhače zvedne, takže oštěp je vymrštěn znásobenou silou. Vidíte to?“ Zatímco držel vrhač v pravici, levou rukou pomalu předváděl, jak se oštěp při vrhu pohybuje.

„Jako by se ti tím vrhačem o polovinu prodloužila ruka,“ poznamenal Brameval. Až dosud mnoho neřekl a chvíli trvalo, než si Ajla znovu uvědomila, že je náčelníkem Čtrnácté jeskyně.

„Můžeš ještě jednou vystřelit oštěp, abychom líp pochopili, jak to děláš?“ zeptal se Manvelar.

Jondalar o krok ustoupil, zacílil a pak oštěp vystřelil. Opět zasáhl vak se senem a Ajlin oštěp doletěl hned vzápětí.

Kareja uznale pozorovala ženu, kterou Jondalar přivedl s sebou domů. Nebyla by od této krásné ženy očekávala tolik obratnosti, spíš předpokládala, že se bude podobat Maroně, s kterou Jondalar žil před svou cestou. Vyplatí se poznat Ajlu blíže, pomyslela si.

„Chtěla by sis to vyzkoušet, Karejo?“ zeptala se Ajla a podávala jí svůj vrhač.

„Ano, ráda!“ Náčelnice Jedenácté jeskyně nadšeně souhlasila. Vzala vrhač a prohlížela ho, zatímco jí Ajla vybírala oštěp se snímatelnou špicí. Kareja viděla rytinu bizona na spodní straně vrhače a uvažovala, jestli i tu vyryl Jondalar. Nebyla nijak vynikající, ale přece jen byla dobrá.

Kareja a pak i několik dalších lidí si vyzkoušelo novou zbraň. Některým se sice podařilo hodit oštěp daleko, ale brzy pochopili, že k zasažení cíle potřebují víc cviku.

Ajla se držela v pozadí a spíš jen přihlížela. Najednou uviděla koutkem oka, že se Vlk, který pobíhal kolem, za něčím pustil. Rychle vytáhla z kapsy prak a dva hladké kulaté kameny. Vložila kámen do kožené smyčky ve středu praku, a když vzlétl sněžný kur ve svém letním opeření, vystřelila kámen na dobře vykrmeného ptáka, který se vzápětí zřítíl k zemi. Druhý kur vzlétl a Ajla zasáhla další ranou i toho.

Vlk už zatím našel první kořist. Ajla se mu postavila do cesty, když ji odnášel, a vzala mu kura z tlamy. Pak zvedla druhého kura. Najednou si uvědomila, že je správná roční doba na to, aby tu někde byla i vejce. Hledala kolem v trávě, dokud nenašla hnízdo. Se spokojeným úsměvem zvedla několik vajec. Teď může připravit Krebovo oblíbené jídlo: sněžného kura plněného vejci.

Spokojeně se vracela k ostatním, ale teprve když byla u nich, zjistila, že všichni přestali s cvičením a jen na ni s úžasem zírají.

Jondalar se šklebil. „Říkal jsem vám přece, že umí zacházet s prakem.“ Bylo na něm vidět, jak je na Ajlu hrdý.

„Ale nezmínil ses o tom, že pro ni Vlk plaší zvěř,“ řekl Joharan. „Když má ona prak a Vlka, tak proč ses vůbec ještě namáhal vymýšlet tohle?“ Zvedl vrhač oštěpů, který chtěl zrovna vyzkoušet.

„A víš, že právě její prak mě na tu myšlenku přivedl?“ řekl Jondalar. „Tehdy ještě Vlka neměla. Ostatně tehdy lovila společně s jeskynním lvem.“

Většina lidí se domnívala, že Jondalar jen vtipkuje, avšak tváří v tvář ženě, která se k nim blížila s Vlkem po svém boku a držela za nohy dva sněžné kury, si nebyli tak docela jisti, co si mají myslet.

„Jak tedy vznikl první vrhač, Jondalare?“ vyptával se Joharan.

„Když jsem viděl, jak Ajla vrhá kameny, přál jsem si, abych dokázal stejně přesně zasáhnout cíl oštěpem. Nejdřív jsem to zkoušel skutečně s něčím, co se podobalo praku, ale pak mi bylo jasné, že potřebuju něco pevnějšího, co tolik nepovolí. Nakonec mě to napadlo. Ale tehdy jsem ještě nevěděl, co mi tenhle vrhač umožní. Je zapotřebí cvik, jak jste zjistili, ale my už jsme teď schopni používat vrhače i na koni. Teď, když jste si to sami trochu vyzkoušeli, můžeme vám předvést, co všechno se s vrhačem dá udělat. Bohužel tu nemáme koně, ale přinejmenším vám můžeme předvést, jaký dosah zbraň má.“

Solaban přinesl zpátky vystřelené oštěpy. Jondalar jeden vybral, vzal si od Joharana vrhač a o několik kroků ustoupil. Podíval se směrem k vaku se senem, ale místo aby zamířil, vrhl oštěp s co možná největším švihem co nejdál. Oštěp letěl dvakrát tak daleko, než přistál v trávě. Následovaly užaslé výkřiky.

Hned vzápětí vystřelila Ajla a její oštěp přistál jen malý kousek za Jondalarovým oštěpem. Ajla měla díky tomu, že vyrostla v klanu, mnohem větší sílu, než by kdo u ní očekával. Lidé klanu byli statnější a odolnější než Druzí lidé. Aby s nimi dokázala držet krok a vykonat všechno to, co se od žen a dívek klanu požadovalo, musela se naučit využívat schopnosti svých svalů, rozvinout jejich sílu a pružnost mnohem víc než většina Druhých lidí.

Solaban se znovu rozeběhl pro oštěpy a lidé se zatím bavili o nové zbrani, s kterou se právě seznámili. Hod oštěpu pomocí vrhače jim už nepřípadal o moc jiný než hod rukou. Vrhačem letěl oštěp ale mnohem dál a s větší silou. To byla přednost, která došla největšího uznání, protože jim bylo okamžitě jasné, o kolik bezpečnější by bylo zabíjet zvířata z větší vzdálenosti.

Nehody při lovu se sice nestávaly příliš často, ale mnohý lovec už byl těžce zraněn nebo dokonce zabit poraněným zvířetem. Otázkou jen bylo, kolik času a námahy si vyžádá, než zvládnou vrhač oštěpů možná ne tak obratně jako Jondalar a Ajla, ale přinejmenším dostatečně. Někteří lidé namítali, že dosavadní způsob lovu je naprosto postačující, zatímco druzí, především ti

mladší, projevovali víc zájmu a ochoty naučit se zacházet s novou zbraní.

Na první pohled vypadala nová zbraň jednoduše. Spočívala na intuitivně pochopených principech, které byly teprve mnohem později vyjádřeny v pojmech. Vrháč oštěpů využíval mechanickou přednost pákového působení, aby dal oštěpu větší impuls, takže pak letěl dál a rychleji, než kdyby byl vržen jen rukou.

Co paměť lidí sahala, připevňovali své nástroje do násad, které zesilovaly použitou svalovou sílu. Například bylo možné prostě vzít do ruky ostrý úštěp – pazourku, jaspisu, rohovce, křemene nebo obsidiánu – a řezat jím, ale když se spojil s násadou, dal se tlak nože znásobit a navíc řez lépe vést.

Vrháč oštěpů byl ale víc než jen zhotovení nové věci podle intuitivně pochopených principů. Vypovídal o vrozené schopnosti lidí, jako byli Jondalar a Ajla, a díky této tvořivé schopnosti, která přinášela prospěch všem, stoupala i šance všech na přežití. Tato schopnost byla jejich největším darem, i když si to sami neuvědomovali.

* * *

Ve zbývajících odpoledních hodinách se lidé domlouvali, jak by se mělo postupovat při nadcházejícím lovu. Rozhodli se pustit se za bizoním stádem, protože v něm bylo víc zvířat. Jondalar dal ještě jednou k úvaze, že by se podle jeho názoru mohli ulovit jak bizoni, tak i jeleni, ale netrval na tom. Ajla mlčela a raději vyčkávala. Hostitelé přinesli další jídlo a pozvali návštěvníky, aby zůstali přes noc. Někteří nabídku přijali, ale Joharan chtěl ještě ledacos připravit pro nadcházející lov a kromě toho slíbil Kareje, že se při cestě domů krátce zastaví v Jedenácté jeskyni.

Při západu slunce, ale ještě za světla, se výprava z Deváté jeskyně vydala na zpáteční cestu. Když došli na poměrně rovný úsek cesty blízko břehu Zelavy, Ajla se otočila a ještě jednou si chtěla vepsat do paměti pohled na několik pater jeskyní ve Skále dvou řek. Několik lidí tam ještě mávalo a obvyklým způsobem dávali najevo své přání: „Přijďte zase!“ Někteří návštěvníci odpovídali podobným způsobem, ale s výmluvným náznakem: „Přijďte nás navštívit!“

Putovali podél břehu Zelavy a sledovali přitom skalní stěnu, která se v oblouku stáčela doprava opět směrem k severu. Čím dál

se dostávali proti proudu řeky, tím nižší byla skalní stěna na jejich straně řeky. Krátce před jejím nejnižším místem viděli na úpatí svahu na skalním výběžku výklenek. Asi padesát kroků od něho a trochu dál ve svahu, víceméně na stejné římse, byl druhý výklenek a těsně vedle byla malá jeskyně. Tyto dva výklenky, jeskyně a dlouhá terasa tvořily bydliště dalšího společenství v této hustě obydlené oblasti – Jedenáctou jeskyni Zelandonců.

Kareja a členové Jedenácté jeskyně opustili Skálu dvou řek trochu dřív a teď stáli náčelnice a zelandon připraveni, aby pozdravili příchozí z Deváté jeskyně. Když je Ajla viděla stát vedle sebe, všimla si, že Kareja, i když nijak nápadně urostlá, byla přece jen větší než drobný zelandon. Silný stisk ruky, kterým pozdravil Ajlu, ji znovu překvapil. Cítila taky, že ji nepozoruje stejným způsobem jako většina zelandonských mužů, ať už otevřeně nebo skrytě, a že žádost tohoto muže nesměřuje k ženám. Vzpomněla si, jak kdysi v táboře Lva se zájmem sledovala rozhovor o lidech, kteří mohou být současně mužem i ženou. Jondalar jednou řekl, že takový zelandon často mívá vynikající léčitelské schopnosti. Možná si s ním jednou budu mít čas povídat o léčebných postupech a lécích, pomyslela si potěšeně.

Zelandon řekl laskavým tónem: „Vítejte v Říční zátoce, domově Jedenácté jeskyně Zelandonců.“ Muž, který stál po jeho boku, ale trochu za ním, se na něho srdečně a láskyplně usmíval. Byl vysoký, měl pravidelné rysy obličeje a pohyboval se způsobem, který Ajle připadal ženský.

Zelandon se na něho obrátil a dal mu znamení, aby předstoupil. „Chtěl bych vás seznámit se svým přítelem Marolanem z Jedenácté jeskyně Zelandonců,“ začal s obřadným představováním, které Ajle připadalo trochu delší než obvykle.

Jondalar se postavil vedle ní a hned se cítila v nezvyklém prostředí lépe. Od té doby, kdy se s ním vrátila do jeho domova, musela zvládnout spoustu nových situací. Vděčně se na Jondalara usmála. Pak se znovu obrátila na Marolana a uchopila ruce, které jí podával. Uvědomila si, že není tak vysoký jako Jondalar, ale přece jen trochu větší než ona.

Měla dojem, že by si s ní rád povídal, ale museli ustoupit stranou, aby náčelnice a zelandon Jedenácté jeskyně mohli pozdravit ostatní příchozí. Později bude jistě ještě dost času na rozhovor, pomyslela si.

Rozhlédla se kolem sebe. Příbytky byly postaveny trochu výš než břeh, ale stále ještě byly hodně blízko řeky. Zmínila se o tom Marthoně.

„Ano, oni žijí těsně u vody,“ řekla Marthona. „Mnozí říkají, že by tohle místo mohlo být jednou zatopeno. Legendy to naznačují, říká zelandon, ale žádný z živých, ani ti nejstarší, si na žádnou potopu nepamatují. Jedenáctá jeskyně má z polohy svého bydliště mnohé výhody.“

Vilomar jí vysvětlil, jak obratně využívají lidé Jedenácté jeskyně všechno, co jim řeka nabízí. Hodně loví ryby, ale jsou především známí dopravou nákladů po vodě. „Přepravují na vorech velké množství potravin a různé věci pro sebe a pro sousední jeskyně, přepravují taky lidi. Jsou v tom opravdu zkušení, plaví se po proudu i proti proudu a navíc si stavějí většinou vory sami.“

„Ano, především to umějí moc dobře,“ řekl Jondalar. „Proto říkáme jejich bydlišti Říční zátoka.“

„Jsou tamhleto ty vory?“ zeptala se Ajla a ukázala na spojené kmeny na vodě. Snažila se rozpomenout, kde už něco podobného viděla, a pak ji to napadlo. Ženy Sarmunajů používaly vory. Když hledala Jondalara a sledovala cestu, která vedla od místa jeho zmizení, došla k řece, na níž uviděla malý vor.

„Ne všechno jsou vory,“ vysvětloval Jondalar. „To, co vypadá jako velký vor, je přístaviště. Ty menší plošiny, které jsou k němu uvázané, to jsou vory. I většina ostatních jeskyní má na vodě místo, kde mohou vory přivázat. Někdy to není víc než malá hromada kamení nebo kopec hlíny a někdy mají taky postavená přístaviště, ale nikde nejsou tak dobře udělaná jako tady. Když někdo chce jet po Zelavě nahoru nebo dolů nebo potřebuje něco dopravit, jde k lidem z Jedenácté jeskyně, aby to s nimi vyjednal. Oni se plaví dost pravidelně. Jsem rád, že jsme se tady zastavili, protože bych jim chtěl vyprávět o Saramudonech a jejich plavidlech, která zhotovují z kmenů stromů a která se dají tak dobře řídit.“

Joharan namítl: „Pokud tu nechceš zůstat, nezbude ti dost času, abys začal vážný rozhovor o plavidlech. Chtěl bych dorazit do Deváté jeskyně ještě před setměním. Slíbil jsem Kareje, že se tu zastavíme, protože tě tady chtěla provést, Ajlo. Po lovu bych chtěl jet na voru proti proudu a sejít se s několika dalšími náčelníky, abychom se poradili o letním setkání.“

„Kdybychom měli jeden z těch malých člunů z kmene, jaký dělají Ramudoni,“ řekl Jondalar, „mohli by dva lidé vyjet po řece nahoru a nemuseli by odrážet celý vor.“

„Jak dlouhá doba je zapotřebí na výrobu takového člunu?“ zeptal se Joharan.

„To je hodně práce,“ připustil Jondalar. „Ale člun zase nějakou dobu vydrží.“

„Ale teď mi to právě moc nepomůže, jestli to vidím správně.“

„Ne, to máš pravdu. Chtěl jsem jen upozornit, že takové čluny by pro nás mohly být v budoucnu užitečné.“

„Za několik dní musím rozhodně odjet po Zelavě nahoru. Pokud Jedenáctá jeskyně plánuje nějakou plavbu, zvládl bych tu vzdálenost snadněji, a návrat by byl ještě o něco rychlejší. Můžu se v nejhorším ale taky vydat pěšky.“

„Mohl bys jet na koni,“ řekla Ajla.

„Ne, ty bys mohla jet na koni,“ odpověděl Joharan suše. „Protože já nevím, jak bych ho zavedl na místo, kam bych chtěl dorazit.“

„Kůň unese i dva lidi,“ řekla Ajla. „Mohl bys sedět za mnou.“

„Nebo za mnou,“ řekl Jondalar.

„Ano, někdy jindy možná,“ odpověděl Joharan. „Ale teď bych se raději poptal, jestli Jedenáctá jeskyně neplánuje brzy nějakou plavbu proti proudu řeky.“

Nepozorovaně k nim přistoupila Kareja. „Mám skutečně v úmyslu jet po řece nahoru,“ řekla. „I já se zúčastním toho setkání, Joharane, a pokud se nám lov podaří,“ nikdo by se nikdy neodvážil počítat s úspěchem v lovu, i když byl pravděpodobný, protože by to mohlo přinést neštěstí, „bylo by možná dobré dopravit předem na místo setkání maso a tam je uložit. Jsem taky toho názoru, že na letošní setkání přijde obzvlášť hodně lidí.“ Obrátila se na Ajlu. „Já vím, že nemůžeš dlouho zůstat, ale chtěla bych ti ukázat naše bydliště a představit ti pár lidí.“

Jondalarovi téměř připadalo, jako by ho Kareja záměrně přehlížela. Ona byla jednou z těch, kteří se posměšně vyjadřovali o jeho nové zbraní a o jeho návrzích, jak by se mělo při lovu postupovat. Teď však byla očividně nadšena Ajlou, když viděla, jak umí zacházet s novou zbraní.

Jondalar se rozhodl raději počkat, než zavede řeč na nové čluny, a možná by o tom taky neměl vyprávět nejdřív Kareje.

Bohužel nevěděl, kdo má v jeskyni rozhodující slovo při stavbě vorů.

Pokoušel se rozpomenout, co věděl o Kareje. Vlastně se o ni nikdy muži příliš nezajímali, i když byla docela pohledná. A naopak ani ona zřejmě neměla zájem o muže, rozhodně je nijak nepovzbuzovala. Nevěděl ale nic o tom, že by se zajímala o ženy. Vždycky žila u své matky Doravy a možná tam žije dodnes. Věděl, že Dorava nikdy nežila s žádným mužem. Nepamatoval si, kdo byl mužem Karejina ohniště nebo jestli byl znám muž, jehož ducha Velká Matka zvolila, aby ho dala dítěti rostoucímu v Doravě.

Ajla věděla, že Vlk bude přitahovat pozornost, a sklonila se k němu, aby ho hlazením a domlouváním uklidnila. Ji rovněž uklidňovalo, že ho měla u sebe. Bylo pro ni únavné, když byla neustále vystavena zkoumavým pohledům, a zřejmě to takhle ještě nějakou dobu zůstane. Z toho důvodu očekávala letní setkání se smíšenými pocity, i když se těšila na svatební obřady, které z ní udělají Jondalarovu družku. Potají si povzdechla a pak se odhodlaně narovнала. Dala Vlkovi znamení, aby zůstal těsně u ní, a následovala Kareju k prvnímu skalnímu převisu.

Podobal se ostatním skalním převisům v krajině. Více nebo méně tvrdé vrstvy vápence zvětrávaly s rozdílnou rychlostí, takže se mezi terasami a převisy vytvořily prostory, které byly dostatečně chráněné před nečasem. Pokud si lidé navíc postavili zdi proti větru a obydlí zateplili ohněm, skýtaly tyto výklenky dokonce v zimách doby ledové a v blízkosti ledovců nanejvýš výhodné životní podmínky.

Ajla byla představena různým lidem a některé z nich seznámila s Vlkem. Pak ji Kareja zavedla k druhému výklenku, kde bydlela i ona sama. Ajla se seznámila s Doravou, matkou náčelnice, ale neviděla žádné další příbuzné. Kareja zřejmě neměla žádného druhu a ani žádné sourozence. Naznačila, že nechtěla žádné děti, protože starost o blaho Jedenácté jeskyně, jak řekla, ji i tak dost vyčerpává.

Kareja po chvíli zkoumavě pohlédla na Ajlu a řekla: „Protože toho tolik víš o koních, chtěla bych ti něco ukázat.“

Jondalar byl překvapený, když viděl náčelnici, jak zamířila k malé jeskyni. Věděl, co tam je, ale vést cizince už při jejich první návštěvě do posvátných míst bylo nanejvýš neobvyklé.

Do jeskyně se vcházelo štolou, hned u vchodu byla do stěny vyryta řada záhadných čar a uvnitř bylo matně vidět několik hrubě

načrtnutých znaků. Krásná rytina koně na stropě ale byla dobře poznatelná.

„Ta kresba je mimořádně zdařilá,“ řekla Ajla. „Člověk, který ji dělal, musel koně dobře znát. Žije tady?“

„Ne, i když jeho duch tu možná pořád ještě je,“ řekla Kareja. „Ta kresba je už hodně stará. Udělal ji nějaký náš předek, ale my nevíme, kdo to byl.“

Po prohlídce jeskyně ukázali Ajle přístaviště, kde byly uvázané dva vory, a místo, kde právě vor stavěli. Ráda by zůstala déle, aby toho viděla ještě víc, ale Joharan pospíchal, a taky Jondalar chtěl ještě učinit nějaké přípravy. Nechtěla zůstat v Říční zátoce sama, zvlášť když to byla její první návštěva, ale slíbila, že zase brzy přijde.

Skupina se vydala dál podél Zelavy až k úpatí malého skalnatého svahu, v němž byl další výklenek. Ajla viděla, že se na okraji skalního převisu nashromáždila suť, která tvořila val z ostrého kamení.

Hned se poznalo, že se tento skalní výklenek často používá. Za valem suti stálo několik stěn z pruhů kůže a na zemi ležela kožešina. Někdo odložil staré ovčí kůže, které byly tak opotřebené, že už téměř neměly žádné chlupy, k zadní stěně. Ajla si všimla několika černých kruhů po ohništích. Dva z nich byly obloženy kameny a u jednoho byly do země zabodnuté dva rozvětvené klacky. Bezpochyby se používaly k opékání masa.

Ajla viděla od jednoho ohniště stoupat malý sloup kouře, a to ji udivilo. Místo se zdálo opuštěné, ale přesto vypadalo tak, jako by tu ještě nedávno někdo byl.

„Která jeskyně tu žije?“ zeptala se.

„Tady nežije žádná jeskyně,“ odpověděl Joharan.

„Ale všichni tohle místo využívají,“ dodal Jondalar.

„Tu a tam sem lidé přicházejí,“ vysvětloval Vilomar. „Schovají se tady, když prší, a někdy si tu hrají děti, nebo se sem uchylí dvojice, která chce být v noci sama. Ale trvale tu nebydlí nikdo. Říká se tomu tady prostě Doupě.“

Putovali dál údolím Zelavy až k Velkému brodu. Brzy před sebou spatřili v ostrém zákrutu obrovský skalní převis Deváté jeskyně. Když se přebrodili přes řeku, šli dál po vyšlapané stezce, která vedla pod svahem řídce porostlým stromy a keři.

Když se stezka mezi Zelavou a příkrou stěnou zúžila, museli jít za sebou. „Tohle je zřejmě Vysoká skála,“ řekla Ajla a zpomalila, aby se zařadila za Jondalara.

„Ano,“ potvrdil Jondalar. Když nechali příkrou stěnu za sebou, došli k rozcestí. Jedna stezka vedla směrem, odkud přišli, avšak příkře vzhůru.

„Kam vede tahle stezka?“ zeptala se.

„K jeskyním vysoko v té příkré stěně, podél které jsme právě šli,“ odpověděl Jondalar.

Po chvíli došli po stezce, vedoucí k severu, do údolí, které bylo sevřeno skalními stěnami a probíhalo východozápadním směrem. Potok, tekoucí jeho prostředkem, se vléval do Zelavy, která v tomto místě tekla téměř přesně od severu k jihu. Údolí bylo tak úzké, že by se spíš mohlo nazývat roklí, a bylo vklíněné mezi dvě vysoké skalní stěny: na jihu to byla Vysoká skála, pod kterou právě prošli, a na severu vyčníval vzhůru skalní hřeben a dosahoval snad ještě výš než protější skála.

„Jak se jmenuje ta skála naproti?“ zeptala se Ajla.

„Všichni jí říkají jen Velký hřbet,“ odpověděl Jondalar, „a potoku se říká Rybí potok.“

Po stezce vedle potoka jim přicházela naproti malá skupinka. Vedl ji Brameval. Když k nim došel, řekl se širokým úsměvem: „Pojď a navštiv nás, Joharane. Chtěli bychom Ajle všechno ukázat a představit ji několika lidem.“

Jondalar poznal na výrazu tváře svého bratra, že se rozhodně nemá chuť zastavit, i když mu bylo jasné, že je nezdvořilé odmítnout pozvání. I Marthona si všimla Joharanova rozladění a raději hned zasáhla. Chtěla zabránit tomu, aby se její syn jen proto, že má tolik naspěch, dopustil nerozvážnosti a popudil proti sobě dobrého souseda. Ať už měl Joharan v plánu cokoli – byly důležitější věci.

„Samozřejmě,“ řekla. „Rádi bychom si chvíli odpočinuli. Tentokrát nemůžeme ale zůstat dlouho. Musíme se připravit na lov a Joharan musí ještě ledacos zařídit.“

„Jak mohli vědět, že právě půjdeme kolem?“ zeptala se Ajla obrácená k Jondalarovi, když šli po stezce vedle Rybího potoka k sídlišti.

„Vzpomínáš si na to rozcestí, které vede nahoru k jeskyním ve Vysoké skále?“ řekl Jondalar. „Brameval tam nahoře určitě umístil pozorovatele, který nás viděl přicházet a podal mu zprávu.“

O kus dál očekávala návštěvníky další, početnější skupina. V obrovských skalách, které ležely proti potoku, viděla Ajla větší počet menších jeskyní. Brameval se obrátil a doširoka rozpráhl ruce způsobem, kterým upozorňoval na všechno kolem sebe.

„Vítejte v Malém údolí, domově Čtrnácté jeskyně Zelandonců,“ řekl.

Před prostorným převisem se táhla velká terasa. Byla přístupná ze dvou stran po hraně, do které byla podél skalní stěny vysekána úzká stezka s nízkými schody. Víc nahoře ve skalní stěně byl trochu zvětšen malý otvor, takže se mohl používat jako pozorovatelná nebo místo pro kouřová znamení. Část prostoru pod převisem byla chráněna valem z kamenů proti nepřízni počasí. Návštěvníci byli pozváni do tohoto hlavního obytného prostoru Čtrnácté jeskyně, a tady se taky podával čaj. Byl heřmánkový, jak zjistila Ajla, když se napila. Vlk byl zvědavý – i když pravděpodobně ne víc než Ajla – a rád by své okolí prozkoumal víc, ale Ajla mu přikázala, že musí zůstat vedle ní. Všichni přirozeně slyšeli o ženě, které patří vlk; a mnozí ho už také viděli, i když jen z dálky. Nedokázali skrýt, že je jeho přítomnost v jejich bydlišti zneklidňuje.

Ajla představila Vlka Bramevalově sestře a zelandoně jeskyně, zatímco všichni ostatní přihlíželi. I když Devátá a Čtrnáctá jeskyně udržovaly těsné přátelské styky, byli samozřejmě Ajla a Vlk středem pozornosti. Nastalo nepříjemné ticho, jako by najednou nikdo nevěděl, co má říct. Joharan toužebně hleděl dolů ke stezce, která vedla k Zelavě.

„Mohli bychom ti ukázat zbytek Malého údolí, Ajlo?“ zeptal se Brameval, když bylo zřejmé, že Joharan chce vyrazit na cestu.

„Ano, to budu ráda,“ řekla.

Návštěvníci z Deváté jeskyně si oddechli, když scházeli po schodech podél skalní stěny. Některé děti prostě ze skalní římsy seskákaly dolů.

Po několika krocích zastavili před malou jeskyní. „Těhle jeskyni říkáme U lososa,“ vysvětloval Brameval a vstoupil do malého, téměř kruhového prostoru, který měl průměr asi deset kroků.

Ukázal nahoru. Ajla viděla na klenutém stropě vyrytou podobu lososího samce v životní velikosti, s hákovitou tlamou. Vyobrazení bylo součástí celistvého výjevu, který zahrnoval i pravidelný protáhlý obrazec rozdělený čarami na sedm stejných polí, pak

přední nohy koně a další záhadná znamení a vrypy. Nejnápadnější byl světlý otisk ruky, jejíž obrys se odrážel proti černému pozadí. Velké plochy klenby byly červeně a černě pomalované, aby vynikly rytiny.

Obhlídka Malého údolí byla velmi krátká. Na jihozápadě ležela ještě jedna velká jeskyně, a na jihu přecházela skalní římsa do vyklenuté síně dobře třicet kroků dlouhé jeskyně. Vpravo od vchodu do síně byly na malé přírodní terase vyryty rozmáchlými tahy obrysy dvou turů a dala se vytušit i silueta nosorožce.

Na Ajlu všechno, co v Malém údolí viděla, udělalo velký dojem, a taky to dala najevo. Brameval a ostatní z Čtrnácté jeskyně byli hrdí na svůj domov a těšilo je, že ho mohou ukázat cizince, která to uměla ocenit. Pozvolna si taky zvykali na přítomnost Vlka, zvláště když Ajla dbala na to, aby ho měla pod dohledem. Někteří členové Čtrnácté jeskyně navrhovali, aby návštěvníci, nebo přinejmenším Ajla, zůstali ještě k jednomu jídlu.

„Zůstala bych moc ráda, dnes to však nejde,“ řekla Ajla. „Ale ráda sem k vám zase přijdu.“

„Než odejdete, ukážu ti ještě naši rybí tůň,“ řekl Brameval. „Je to při cestě k Zelavě.“

Šel napřed a vedl návštěvníky k nádrži v Rybím potoce, obehnané hrází. Do tohoto potoka v úzkém údolí se každoročně vraceli třít lososi. Ale mohli tu chytat i mnohé jiné druhy ryb, které se rády zdržovaly v potoce. Nejvíce si však cenili lososů. Vzrostlý lososí samec byl zpravidla pět stop dlouhý, ale často ulovili i větší.

„Pleteme si taky sítě. S nimi lovíme především v Zelavě,“ řekl Brameval.

„Lidé, u nichž jsem vyrostla, žili v blízkosti moře,“ řekla Ajla. „Často chodili k ústí řeky, která tekla kolem jejich jeskyně, a chytali do sítí jesetery. Měli obzvláště velkou radost, když ulovili samici, protože měli rádi jikry, ta malá rybí vajíčka.“

„Jeseteří jikry jsem už jednou jedl, když jsme navštívili lidi, co žijí blízko Velké vody na západě,“ řekl Brameval. „Jikry jsou výborné, ale jeseteří sem proti proudu Zelavy připlují jen málokdy. Naproti tomu lososi se dostanou až sem a jejich vajíčka jsou taky moc dobrá. Jsou větší a světlejší, téměř červená. Rybu mám ostatně raději než vajíčka... Myslím, že lososi mají rádi červenou barvu. Víš, že se lososí samec zbarví dočervena, když pluje proti proudu? V jeseterech se tak dobře nevyznám. Slyšel jsem, že jsou hodně velcí.“

„Jondalar chytil jednoho z největších jeseterů, jakého jsem kdy viděla,“ řekla Ajla a mrkla na Jondalara. „Měl s ním pořádnou práci.“

Joharan se zapojil do rozhovoru: „Jestli nemáte v úmyslu tady přespát, musí Jondalar tu příhodu vyprávět někdy jindy.“

„Ano, až někdy jindy,“ řekl Jondalar. Stejně o vyprávění moc nestál, protože mu to bylo trochu trapné.

Když zamířili k Zelavě, točil se hovor dál kolem rybaření. „Když někdo loví sám, vezme si na to často prut. Předpokládám, že víš, jak se to dělá,“ řekl Brameval, ale nečekal na odpověď a hned horlivě vysvětloval: „To se vezme malý kousek dřívka, zašpičatí se na obou koncích a uprostřed se ováže tenkou šňůrkou. Já taky většinou připevňuju ke šňůře plovák a uvazuju druhý konec k prutu.“ Když to Brameval vysvětloval, horlivě rozkládal rukama. „K dřívku připevním žížalu a nechám je viset do vody. Pak bedlivě pozoruju plovák. Když vidíš, že se ryba zakousla, trhnutím vytáhneš šňůru a s trochou štěstí se dřívko vzpříčí rybě v tlamě, takže obě špiče pevně uvíznou. Dokonce děti to někdy dokážou, a moc dobře.“

Jondalar se zasmál: „Ano, mě jsi to naučil, když jsem byl ještě hodně malý.“ Obrácen k Ajle pokračoval: „Když Brameval jednou začne mluvit o rybaření, hned tak neskončí.“

Náčelník se zatvářil trochu rozpačitě, ale pak se zasmál.

„Ajla se taky vyzná v rybaření, Bramevale. Chytá ryby dokonce holýma rukama.“

„Holýma rukama?“ divil se Brameval. „Tak to bych opravdu rád jednou viděl.“

„Je k tomu potřeba hodně trpělivosti, ale není to těžké,“ řekla Ajla. „Někdy ti ukážu, jak se to dělá.“

Když za sebou nechali úzké údolí, všimla si Ajla, že obrovská vápencová stěna, nazývaná Velký hřbet, která ohraničovala území Čtrnácté jeskyně na severu, strmí do výšky stejně příkře jako Vysoká skála, i když ne tak blízko řeky. Po několika krocích se stezka opět rozšířila a mezi skalními stěnami a břehem řeky se rozprostřela velká rovná, zpola kamenitá a zpola travnatá planina.

„My tomu říkáme Dolní pláň,“ řekl Jondalar. „Tohle místo využívají všechny okolní jeskyně. Sem se vejde hodně lidí, když se něco slaví nebo je potřeba sdělit něco, co se týká všech. Někdy to tu taky využíváme po velkém lovu, abychom nasušili maso na zimu. Kdyby tu byla nějaká použitelná jeskyně, asi by se tu někdo

usadil, ale takhle se to tu využívá většinou jen v létě, když stan poskytuje dostatečnou ochranu, takže se tu dá strávit pár dnů.“

Ajla pohlédla ke skalní stěně naproti. Nebyly v ní sice žádné převisy nebo hluboké jeskyně, které by se daly využít, jen malé výstupky a škvíry s ptačími hnízdy.

„V téhle stěně je hodně míst, z nichž je nádherný výhled na údolí Zelavy,“ řekl Jondalar. „Jako kluk jsem tam hodně lezl.“

„To dělají dnešní kluci taky,“ řekl Vilomar.

Kus dál po proudu Zelavy končila pláň využívaná jako shromaždiště v koutu skal, řetěz vápencových stěn se tam ostře obracel a vytvářel hradbu sahající až k břehu řeky. Právě na krajních skalách byly v celé jejich výšce dobře patrné oblé výmoly způsobené větrem, vodou a mrazem. Jako u všech vápencových stěn a převisů i tady teplou nažloutlou barvou kamene prolínaly temně šedé pruhy.

Ajla pohlédla přes rokli, do které stékala z terasy voda, na jižní konec skalní římsy Deváté jeskyně, a odhadovala, že terasa s příbytky Deváté jeskyně leží přece jen trochu výš.

„Ke které jeskyni patří tohle místo?“ zeptala se.

„Vlastně k žádné,“ řekl Jondalar. „Tomuhle místu říkáme Dolní jeskyně, pravděpodobně proto, že se to tak zdá z Deváté jeskyně. Ze skály prýští pramen a potok přetíná skalní římsu, a tak je Devátá jeskyně od Dolních jeskyní oddělena. Postavili jsme přes rokli most. Devátá jeskyně využívá Dolní jeskyně zřejmě nejčastěji, ale přicházejí sem lidé ze všech ostatních jeskyní.“

„Co tu dělají?“ zeptala se Ajla.

„Věnují se tady různým řemeslům, především takovým, při nichž se pracuje s tvrdými předměty.“

Ajla si všimla, že celá terasa je poseta úlomky mamutoviny, kostí, paroží, dřeva a kamení. Podle toho usoudila, že se tu roztlouká pazourek a vyrábějí se lovecké zbraně a jiné věci.

„Já teď půjdu napřed, Jondalare,“ řekl Joharan. „Už jsme téměř doma a ty asi budeš chtít chvíli zůstat a Ajle všechno ukázat.“

Ostatní se připojili k Joharanovi.

„První převis používají především ti, kteří roztloukají pazourek,“ řekl Jondalar. „Když se opracovává pazourek, je potom kolem hodně ostrých úštěpů. Je lepší, když všechny zůstanou na jednom místě.“ Když se však rozhlédl, poznal, že úštěpy, jaké odpadají při výrobě nožů, hrotů oštěpů, škrabek, dlát a jiných

nástrojů a zbraní, se povalují všude kolem. „Nu ano,“ ušklíbl se, „tak to alespoň bylo dřív.“

Vysvětlil Ajle, že se pak většina předmětů vyrobených v tomto místě přenesle do druhého převisu, kde se k nim přidělávají podle potřeby násady ze dřeva nebo kostí. Mnohé z vyrobených nástrojů se pak hned dál používaly k tomu, aby se ze stejně tvrdých materiálů vyráběly jiné věci. Nebyla samozřejmě stanovena žádná pevná pravidla, které činnosti se kde měly vykonávat, a často pracovalo víc řemeslníků pohromadě.

„Tak se může například někdo, kdo z pazourku tvaruje nůž, domluvit s někým druhým, aby vyrobil vhodnou rukojeť. Odštípne pak z trnu nože trochu víc, aby v rukojeti líp seděl, nebo navrhne, aby se rukojeť změnila nebo udělala tenčí, když má být zbraň lépe vyvážená. Kdo se chystá vyřezat z kosti hrot oštěpu, požádá třeba roztloukače pazourku, aby mu naostřil nástroj nebo mu ukázal, jak by ho mohl vylepšit. Když někdo zdobí rukojeť nebo násadu zbraně, potřebuje k tomu třeba zvláštní dláto, a jen znalý a zkušený roztloukač pazourků dokáže z pazourkového nože odseknout správný ústěp přesně v požadovaném úhlu.“

Jondalar pozdravil několik řemeslníků, kteří stále ještě pracovali na severním konci terasy, a představil jim Ajlu. Nedůvěřivě si měřili Vlka, ale hned pokračovali v práci, když dvojice se zvířetem šla dál.

„Už se stmívá,“ řekla Ajla. „Kde budou tihle lidé spát?“

„Můžou přespát v Deváté jeskyni,“ vysvětloval Jondalar, „ale pravděpodobně si tu rozdělají oheň a budou pracovat dál. Noc asi stráví v některém z přístřešků na spaní, kolem kterých jsme procházeli. Říkali, že chtějí být do zítřka hotovi. Jistě si vzpomínáš, že tu dnes ráno bylo mnohem víc řemeslníků. Někteří už zřejmě odešli domů, nebo přespí u přátel v Deváté jeskyni.“

„Přicházejí všichni sem, když chtějí pracovat?“

„Každá jeskyně má někde v blízkosti vyhrazené místo na práci, jako je tohle, ale většinou je mnohem menší. Když se ale řemeslníci chtějí na něco zeptat nebo něco nového vyzkoušet, pak přicházejí sem. Tohle je taky místo,“ pokračoval, „kam se přichází s dětmi, když projeví zájem o určité řemeslo a chtějí se s ním seznámit. Tady mají nejlepší příležitost poučit se třeba o vlastnostech pazourku z různých končin nebo o tom, pro co se určitý druh nejlépe hodí. Lidé si tu ale taky můžou vyměňovat názory na různé úkony, třeba jak porazit strom pazourkovou

sekerou, nebo jak se oddělí potřebný kus z mamutího klu, nebo jak se uřízne výsada z paroží. Někdo se chce třeba zase naučit udělat díрку do mušle nebo provrtat zub; dozví se tu, jak se zhotovují perly nebo jak se docílí u kostěného hrotu oštěpu správný tvar. Tohle je taky nejlepší místo, když se chceš třeba dozvědět, kde bys mohla získat některou surovinu, a tady se taky plánují společné cesty, když si ji chceš dopřát.“

Jondalar se zasmál. „A taky se tu prostě povídá o tom, kdo se zajímá o koho, kdo má potíže s družkou, druhem nebo jejich matkou, čí dcera, syn nebo dítě ohniště právě začíná chodit nebo se už učí mluvit, kde je dobré místo na trhání malin, kdo vypátral jaké zvíře nebo poprvé nějaké zvíře složil.“

Ajla rychle pochopila, že toto je místo, kam se chodí nejen za vážnou prací, ale že sem lidé chodí, když chtějí být spolu.

„Bude lepší, když teď půjdeme, než se úplně setmí, abychom viděli na cestu, protože s sebou nemáme pochodeň,“ řekl Jondalar. „Kromě toho si musíme připravit ještě pár věcí, jestli se zítra skutečně jde na lov, protože ráno na to nebude čas.“

Když přicházeli k mostu, který vedl přes rokli, slunce už zapadalo a jeho hasnoucí světlo zbarvilo nebe do něžných odstínů. Vystoupili nahoru k Deváté jeskyni Zelandonců, k domovu Jondalara a jeho lidu. Když stezka přešla do roviny, všimla si Ajla odlesků poletujících po stropě skalního převisu a připadlo jí to jako pozdrav vyslaný na uvítanou od několika ohňů. Zvířecí duchové ji chránili a pomáhali jí pochopit, kdo je, avšak jak se dělá oheň, to znali jen lidé.

12.

Byla ještě tma, když zaslechli mírné klepání na rám dveří. „Zelandoni připravují lovecký obřad,“ řekl někdo tiše. „Hned přijdeme,“ odpověděl Jondalar.

Už byli vzhůru, ale ještě se neoblékli. Ajla přemáhala lehkou nevolnost a uvažovala, co by si měla vzít na sebe, i když neměla příliš velký výběr. Bude si muset bezpodmínečně co nejdřív ušít nějaké oblečení. Třeba pro ni po lovu zbude jedna nebo dvě zvířecí kůže. Podívala se ještě jednou na chlapecké spodní prádlo, tuniku bez rukávů a kalhoty k lýtkům, které jí dala Marona, a pak se rozhodla. Skutečně neviděla důvod, proč by si tohle oblečení neměla vzít na sebe. Bylo pohodlné a během dne bude určitě hodně horko.

Jondalar viděl, co si obléká, ale mlčel. Koneckonců to byl dárek a Ajla s ním mohla udělat, co chtěla. Vzhlédl, když jeho matka vyšla ze spacího kouta.

„Doufám, že jsme tě nevzbudili, matko,“ řekl.

„Ne, nevzbudili. I když už hodně let na lov nechodím, přece jen prožívám krátce před lovem trochu vzrušení. Ráda jsem při tom, když se plánuje lov, stejně jako dřív. Půjdu teď s vámi k loveckému obřadu.“

„Půjdem oba,“ řekl Vilomar, který vyšel ze zástěny, která oddělovala spací kout od zbytku obytného prostoru.

„Já taky,“ hlásila se Folara. Vystřčila rozčuchanou hlavu, zívala a rozespale si protírala oči. „Jenom potřebuju trochu času,

abych se oblékla.“ Najednou vykulila oči. „Ajlo! To si chceš vážně vzít na sebe?“

Ajla na sebe pohlédla a pak se napřímila. „To jsem dostala darem,“ řekla bojovným tónem, „a proto to taky budu nosit. Kromě toho,“ dodala s úsměvem, „nemám mnoho věcí a v tomhle se můžu dobře pohybovat. Dokud bude ráno ještě chladno, můžu si přes to přehodit teplou kožešinu, a později, až bude horko, bude tohle oblečení příjemně lehké. Mně se skutečně zdá účelné.“

Po chvíli rozpačitého ticha se Vilomar zasmál. „Víte co – já si myslím, že má pravdu. Nikdy by mě nenapadlo vzít si na sebe na lov v létě zimní spodní oblečení, ale co je na tom vlastně tak divného?“

Marthona si Ajlu zkoumavě prohlížela a pak se usmála. „Když v tom Ajla půjde, budou mít lidé o čem mluvit,“ řekla. „Starší ženy to možná pohorší, ale ostatní třeba usoudí, že Ajla za daných okolností dělá to, co má, a do roka bude polovina mladých žen vypadat přesně takhle.“

Na Jondalarovi se poznalo, že si znatelně oddychl. „Myslíš to vážně, matko?“

Nevěděl, jak se zachovat, když viděl, co si Ajla obléká. Marona ji přece tím darem chtěla jen zesměšnit, ale pokud má matka pravdu – a ona se v takových věcech většinou nemýlila –, pak se Marona nejen představila ve špatném světle, ale pokaždé, až uvidí některou ženu v takovém oblečení, bude si muset připomenout, jak se jí její zlý žert vymstil.

Folara užasle přejížděla pohledem z matky na Ajlu a zpět.

„Bude lepší, když si pospíšíš, Folaro,“ řekla Marthona. „Už se brzy rozední.“

Zatímco čekali na Folaru, Vilomar zapálil od žhavých uhlíků v ohništi louč. Měli jich teď po příbytku rozmístěno víc od oné noci, kdy museli potmě tápat, než jim Ajla ukázala, jak se rozdělá oheň s pomocí pazourku a pyritu.

Folara vyšla ze svého spacího kouta a ještě si koženou šňůrkou svazovala vlasy. Vilomar odhrnul stranou kožený závěs a všichni mlčky vyšli ven. Ajla se sklonila k Vlkovi a dotkla se jeho hlavy, aby mu ve tmě dala znamení, že jí má zůstat těsně po boku. Když scházeli k terase, viděli, jak se tím směrem pohupuje několik světél.

Na terase se už shromáždilo hodně lidí. Někteří měli s sebou kamenné lampičky, které dávaly právě tolik světla, aby našli cestu,

ale zato hořely opravdu dlouho. Ostatní měli pochodně, které svítily jasněji, ale taky rychleji dohořely.

Chvíli se čekalo, jestli se k nim nepřipojí ještě někdo další, pak se celá skupina vydala k jižnímu konci převisu. Jednotlivci se jen stěží dali rozeznat. Pochodně sice osvětlovaly bezprostřední okolí, ale mimo světelný kruh se všechno zdálo čím temnější.

Ajla se pevně držela Jondalarovy paže, když šli podél skalní římsy k rokli, která oddělovala Devátou jeskyni od Dolních jeskyní. Do potoka, který prýštil ze skály, si chodili pro vodu nejen řemeslníci, kteří v Dolních jeskyních pracovali, ale i obyvatelé Deváté jeskyně, když se jim zdálo počasí příliš drsné.

Nosiči pochodní se postavili na koncích mostu, který vedl k Dolním jeskyním. V plápolajícím světle se jeden po druhém opatrně vydávali přes svázané kmeny stromů, které byly položeny přes malou rokli, a nakonec vystoupili k terase Dolních jeskyní. Temná čerň oblohy už přešla do temné modři. Brzy vyjde slunce, ale nebe bylo ještě poseté hvězdami.

V dálce na Dolní pláni viděli velký signální oheň, kolem kterého už byli shromážděni lidé. Když přišli blíž, Ajla si uvědomila, že oheň, stejně jako pochodně, sice projasňuje bezprostřední okolí, ale jen trochu dál zůstává všechno ve tmě. I moc ohně měla své hranice.

Privítalo je několik zelandonů, mezi nimi První mezi těmi, kteří slouží Matce, zelandona Deváté jeskyně. Mohutná žena je pozdravila a ukázala jim, kam se při obřadu mají postavit. Když šla dál, její široká silueta na okamžik téměř zakryla oheň.

Přicházelo stále víc lidí. Ajla poznala Bramevala a skupinu ze Čtrnácté jeskyně. Když pohlédla vzhůru, viděla, že nebe je už sytě modré. Opět se vynořila skupina s pochodněmi, mezi nimi Kareja a Manvelar. Teď tedy byla zastoupena Jedenáctá a Třetí jeskyně. Manvelar dal znamení Joharanovi a pak k němu přistoupil.

„Chtěl jsem ti říct, že podle mého názoru bychom se dnes měli raději vydat na jeleny než na bizony,“ řekl Manvelar. „Včera večer, když už jste odešli, přišli stopaři a říkali, že se bizoni příliš vzdálili od ohrady. Dnes by bylo těžší je tam zahnat.“

Joharan se zatvářil zklamaně, ovšem jen na okamžik. Jako lovec se musel umět rychle přizpůsobit daným okolnostem. Zvířata táhla, kam se jim líbilo, a neřídila se přáním lidí.

„Dobře, řekneme to zelandoně,“ řekl.

Na znamení se všichni odebrali dozadu za oheň a postavili se čelem ke skalní hradbě na konci Dolní pláně. Tady bylo tepleji, protože stáli poblíž ohně zády k němu a protože bylo tolik lidí pospolu. Ajla se v tom houfu cítila lépe. Když ve tmě rychlým krokem pospíchali na místo shromáždění, zahřála se pohybem, ale když pak postávala a čekala, roztřásla se zimou. Vlk se jí tiskl k noze. Necítil se dobře v blízkosti tolika cizích lidí. Ajla poklekla, aby ho uklidnila.

Na kolmé skalní stěně tančil odraz velkého ohně, který hořel za nimi. Najednou zaznělo hlasité kvílení, doprovázené úderem bubnu. Pak k tomu přibyl další tón a Ajla cítila, jak se jí týle ježí vlasy. Mráz jí projel po těle, protože takový tón dosud slyšela jen jednou... na setkání klanu! Na zvuk krouživých bzučáků nikdy nezapomene. Byl to zvuk, který přivolával duchy!

Věděla, že tón vyvolává plochý dřevěný nebo kostěný ovál. Na jednom konci měl díru a v ní byla upevněna šňůra. Tajemné bzučení vznikalo, když jím Velký mog-ur vířil nad hlavou. Čím rychleji s ním vířil, tím víc se sotva slyšitelné bzučení stupňovalo, až k obrovskému dunění. To, že Ajla věděla, jak tón vzniká, nezmenšilo ale nijak jeho účinek. Takový zvuk mohl přicházet jen ze světa duchů. Její úlek měl však ještě jiný důvod: nemohla uvěřit tomu, že Zelandonci přivolávají duchy podobným způsobem jako lidé klanu.

Ajla se přitiskla těsněji k Jondalarovi, protože se v jeho blízkosti cítila bezpečněji. Pak uviděla v odlesku ohně pohyb, který nemohl pocházet od plamenů. Přes skalní stěnu se mihl stín obrovského jelena s velkým paroží a hrbem v zátylku. Obrátila se, ale nemohla nic rozpoznat a nevěděla, jestli si ten stín jen nenamlouvá. Avšak když se znovu otočila ke zdi, znovu se po ní mihl jelen, a pak ještě bizon.

Zvuk bzučáku pozvolna odezníval a vystřídal ho tichý nářekavý zpěv. Nejdřív ho Ajla téměř nevnímala. Stoupal a začalo těžké rytmické dunění. Nářek se v souzvuku prolínal se sílícím, od skály se odrážejícím duněním. Ajliny spánky bušily v taktu stoupajícího *bum, bum, bum*, a ve stejném tempu a stejně hlasitě slyšela tlouct své srdce. Připadalo jí, jako by se celé její tělo proměnilo v led. Nedokázala hýbat nohama, byla jako zkamenělá. Na čele jí vyrazil studený pot. Pak dunění naráz ustalo a nářek se proměnil ve slova.

„O duchu obrovského jelena, vzdáváme ti úctu a přijmi náš dík.“

„Vzdáváme ti úctu a přijmi náš dík,“ opakovali kolemstojící, jejichž hlasy ale ještě nebyly zcela jednotné. Zpěv v pozadí zesílil.

„Duchu bizona, přejeme si, aby ses přiblížil. Vzdáváme ti úctu a přijmi náš dík.“

„Vzdáváme ti úctu a přijmi náš dík.“ Hlasy lovců teď souzněly v jednolitém chóru.

„Děti Matky chtějí, abys k nim přišel. My tě voláme.“

„My tě voláme.“

„Nesmrtelné duše, vy se nebojíte smrti. My vás velebíme.“

„My vás velebíme.“

Chór lovců byl stále hlasitější a zpěv ostřejší a naléhavější: „Konec vašeho smrtelného života se blíží, my vás voláme.“ Ještě hlasitěji odpovídali lovci: „My vás voláme.“

„Dej nám je a neprolévej slzy. My vás velebíme.“

„My vás velebíme.“

„Matka si to tak přeje, slyšíte? My vás voláme.“ Tón byl teď velmi naléhavý. „Voláme vás. Voláme vás. Voláme vás!“

Aniž si to Ajla uvědomila, křičela s ostatními. Viděla sotva rozeznatelnou temnou postavu provádět pohyby, které vrhaly na skalní stěnu velký stín, takže se zdálo, jako by tam v šeru dýchal jelen s velkým paroží.

Lovci odpovídali monotónním zpěvem, v taktu s dunícími bubny: „Voláme vás. Voláme vás. Voláme vás.“

Hlasy stoupaly, až téměř ječely. Najednou se rozsvítilo světlo a zazněl hlasitý naříkavý křik, který končil smrtelným chrapotem.

„Ona nás slyší!“ oznámil hlas, který zpíval.

Najednou všechno ztichlo a stín jelena zmizel. První sluneční paprsky pohladily Dolní pláň.

Nejdřív všichni mlčeli a nehnutě stáli. Pak Ajla slyšela, jak se lidé nadechují a přešlapují. Lovci vypadali omámeně a rozhlíželi se, jako by se právě probudili ze spánku. Ajla se zhluboka nadechla, pak poklekla a vzala Vlka kolem krku. Když vzhlédla, stála před ní Proleva a podávala jí pohár horkého čaje.

Ajla poděkovala a žádostivě upíjela čaj. Její ranní nevolnost zatím pominula. Zřejmě pominula už při pochodu k Dolní pláni. Přešla s Jondalarem, Vlkem, Joharanem a jeho družkou blíž k ohni, kde se připravoval horký čaj. Marthona, Vilomar a Folara se k nim připojili.

„Kareja říká, že má pro tebe masku, Ajlo,“ řekl Joharan. „Můžeme se pro ni zastavit, až půjdeme kolem Jedenácté jeskyně.“

Ajla přikývla, i když nevěděla, k čemu potřebuje masku při lovu jelena.

Rozhlédla se, protože chtěla zjistit, kdo ještě se účastní lovu. Nepřekvapilo ji, že tu byli Rušemar a Solaban, s nimiž se Joharan vždycky radil. Viděla ale taky Brukevala a uvažovala, proč ji to vlastně tak udivuje. Koneckonců patřil k Deváté jeskyni. Proč by se tedy neměl účastnit lovu? Ještě udivenější ale byla, když spatřila Portulu. Maronina přítelkyně na ni udiveně pohlédla, pak zrudla a odvrátila se.

„Portula zřejmě nečekala, že tě tu uvidí v tomhle oblečení,“ zašeptala Marthona Ajle.

Slunce se chystalo vystoupit na okraj modré nebeské klenby. Lovci se rychle vydali na cestu a zanechali tu ty, kteří se lovu neměli účastnit. Když přišli k Zelavě, slunce zaplašilo temnou náladu obřadu. Lovci už sice nešeptali, ale byli nadále málomluvní. Vážně, ale s důvěrou se hovořilo o nadcházejícím lovu. Nikdo si samozřejmě nemohl být jistý, jestli se zdaří, ale se vši naléhavostí provedený obřad vzýval ducha jelena – a pro všechny případy i ducha bizona – a vzbudil ve všech odhodlání. Zjevení, která viděli na skalní stěně u Dolní pláně, posílila duchovní svazek s oním světem.

Vzduch byl vlhký, nad vodou stoupala ranní mlha. Když Ajla pohlédla stranou, nádherný pohled, který se jí naskýtal, jí bral dech. V nesčetných kapičkách na větvích, listech a trávách se lomilo sluneční světlo a třpytilo se ve všech barvách duhy. Na tenkých lepkavých nitkách dokonale souměrné pavučiny se místo kořisti, pro kterou byla určena, zachytily kapičky rosy, které se třpytily jako šperky.

„Podívej, Jondalare,“ řekla Ajla. I Folara a Vilomar se zastavili.

„Považuji to za příznivé znamení,“ řekl Vilomar vesele.

Koryto Zelavy se rozšířilo. Voda šuměla a tančila po štěrk a rozdělávala se před obrovskými balvany, které se nedaly zlákat k hravému tanci ve vlnách. U širokého brodu přecházeli první lovci na druhou stranu řeky. Ve středu Zelavy, kde byla voda hlubší, opatrně stoupali z jednoho kamene na druhý. Některé z kamenů sem dovalily vzedmuté proudy v jiných obdobích roku. Mezery mezi nimi pak byly doplněny.

Ajla čekala na břehu, než přijde na řadu, a zaobírala se nadcházejícím lovem. Najednou se zarazila.

„Copak je, Ajlo?“ zeptal se Jondalar se starostlivým výrazem ve tváři.

„Já se vrátím pro koně,“ řekla. „Dohoním vás, než dojdete ke Skále dvou řek. I kdybychom nevzali koně na lov, pomůžou nám dopravit zpátky úlovek.“

Jondalar přikývl. „To je dobrý nápad. Půjdu s tebou.“ Obrátil se na Vilomara. „Můžeš říct Joharanovi, že se vracíme pro koně? Nebude to trvat dlouho.“

„Pojď, Vlku, vrátíme se k Deváté jeskyni,“ řekla Ajla.

Jondalar je teď vedl jinou cestou než tou, kterou přišli. U Dolní pláně nešel onou příkrou stezkou, která vedla k terasám Dolních jeskyní a Deváté jeskyně, ale zvolil méně vyšlapanou a místy hustě zarostlou pěšinu, která vedla po pravém břehu Zelavy pod skalními převisy. Podle toho, jak se točila Zelava, vedla pěšina buď loukami, které řeku lemovaly, nebo těsně podél skalní stěny.

Z pěšiny neustále odbočovaly cesty, které vedly nahoru ke skalním výklenkům. Ajla jednu z nich poznala. Našla ji, když si po onom dlouhém shromáždění, kdy vyprávěla o klanu, musela ulevit. Ihned využila příležitost, aby místo ještě jednou navštívila. Teď, když byla těhotná, musela častěji vypouštět vodu. Vlk čichal k její moči, ten pach ho v poslední době víc zajímal než obvykle. A ji zase zajímalo, jestli poznal, že čeká dítě.

Někteří lidé je zahlédli a mávali na ně. Jondalar si byl jistý, že jsou zvědaví a rádi by znali důvod jejich návratu, ale mlčel. Však se to brzy dovědí. Když minuli poslední skalní stěnu v řadě, zabočili do Lesního údolí. Tam Ajla zapískala. Vlk běžel napřed.

„Myslíš, že ví, že jdeme pro Víhu a Vítěze?“ zeptala se Ajla.

„O tom vůbec nepochybuju,“ řekl Jondalar. „Neustále znovu mě překvapuje, co všechno vytuší.“

„Tamhle jsou!“ zvolala Ajla potěšeně. Uvědomila si, že koně neviděla víc než den. Chyběli jí. Víha zaržála, když uviděla Ajlu, a rozběhla se k ní se zvednutou hlavou, kterou jí pak položila na rameno. Ajla vzala klisnu kolem krku. Vítěz hlasitě zafrkal a přitancil se zvednutou oháňkou a sehnutým krkem k Jondalarovi. Nastavoval mu místa, kde chtěl, aby ho podrbal.

„Chyběli mi, ale myslím, že i jim se stýskalo,“ řekla Ajla. Navrhla, aby zašli nahoru k Marthonině příbytku pro jezdecké příkrývky a postroj Víhy pro smyk.

„Raději tam zajdu sám,“ řekl Jondalar. „Měli bychom si pospíšet, jestli se chceme zúčastnit lovu, a tam nahoře se budou

hodně vyptávat. Já jim snadněji vysvětlím, že máme naspěch. Kdybys to řekla ty, mohli by to třeba špatně pochopit, protože tě ještě dobře neznají.“

„Ano, to je rozumné,“ řekla Ajla. „Já zatím prohlídnu koně, jestli jsou v pořádku. Vezmi i závěsné koše a misku na vodu pro Vlka. A možná taky kožešiny na spaní. Kdo ví, kde strávíme dnešní noc. A bude lepší, když vezmeš i ohlávku pro Víhu.“

Dohonili loveckou družinu, když právě docházela ke Skále dvou řek. Přebrodili Zelavu a jeli v mělké vodě na levém břehu.

„Už jsem si říkala, jestli to ještě stihnete,“ řekla Kareja. „Zastavila jsem se v naší jeskyni a vzala jsem pro tebe masku, Ajlo.“

Na místě, kde se spojovaly Zelava a Lesní řeka, zabočili do Lučního údolí. Tam čekali Kimeran a někteří obyvatelé Druhé a Sedmé jeskyně, kteří se nezúčastnili obřadu na Dolní pláni, ale chtěli jít na lov. Nyní se domlouvalo, jak by se mělo při lovu postupovat. Ajla a Jondalar seskočili z koní a přistoupili blíž, aby lépe slyšeli.

„Tefona hlásila před dvěma dny, že bizoni táhnou na sever,“ řekl Manvelar. „Stádo se chovalo, jak jsme předpokládali, a dnes se mělo zdržovat na výhodném místě poblíž připravené ohrady, ale změnilo směr a odtáhlo dál na východ, pryč od ohrady. Tefona je naše nejlepší stopařka, vidí dál než všichni ostatní a pozorovala tohle stádo celou dobu. Myslím, že stádo brzy dorazí k dalšímu výhodnému místu, odkud by se dalo dobře zahnat do pastí, ale dnes už asi ne. Proto jsme si mysleli, že bychom se měli pustit za jeleny. Trochu výš proti proudu mají napajedlo. Teď tam na stromech v okolí ožírají listy a kůru.“

„Kolik jich je?“ zeptal se Joharan.

„Tři dospělé laně, jeden mladý jelen, který ještě nenasadil parohy, čtyři koloušci a mohutný jelen s bohatým paroží,“ odpověděla Tefona. „Obvyklé malé stádo.“

„Doufám, že složíme víc zvířat, ale nechtěl bych zabít všechna,“ řekl Joharan. „Proto jsem chtěl raději lovit bizony. Putují ve větších stádech.“

„Obrovští jeleni a sobi táhnou ve stádech,“ řekla Tefona, „ale většina jelení zvěře ne. Dávají přednost stromům a hustě zalesněným místům, kde se můžou líp schovat. Kromě doby páření je zřídkakdy vidět stádo, ve kterém by bylo víc než jedna nebo dvě laně s kolouchy.“

Ajla byla přesvědčená, že to Joharan ví, ale Tefona byla mladá a hrdá na své znalosti, které získala jako stopařka. Joharan ji nechtěl přerušovat.

„Myslím, že hlavního jelena bychom měli ušetřit,“ řekl, „a přinejmenším jednu laň a jejího koloucha, když si budeme jisti, že je její.“

Ajla to považovala za dobré rozhodnutí. Zase jednou na ni Joharan udělal dojem a pozorněji se na něho zadívala. Byl téměř o hlavu menší než jeho bratr Jondalar, ale jeho statná, svalnatá postava nenechávala nikoho na pochybách, že co se síly týče, mohl se měřit s většinou mužů. Vyzařoval velkou jistotu. Brun, náčelník klanu, by si s ním určitě dobře rozuměl, pomyslela si. I Brun byl dobrý náčelník... na rozdíl od Brouda.

Zatím všichni zelandonští náčelníci, s kterými se dosud seznámila, se jí zdáli velmi schopní. Členové jeskyně se většinou rozhodli správně. Kdyby se ukázalo, že Joharan na svůj úkol nestačí, jeskyně by si prostě našla lepšího náčelníka. Aby byl náčelník sesazen, nebylo třeba žádných předem dohodnutých pravidel. Lidé mu prostě jen odmítli poslušnost.

Broud ale nebyl zvolen, pomyslela si. Od okamžiku narození byl předurčen, že bude příštím náčelníkem. Protože byl synem družky náčelníka, věřilo se, že v sobě nosí vzpomínky, které jsou pro to nutné. Možná Broud měl tyto předpoklady, ale nevystoupily u něho dostatečně do popředí. Měl určité vlastnosti, které mohly být rozhodující pro vůdcovskou roli: byl sebevědomý, dokázal druhým poroučet a vynutit si jejich poslušnost. Avšak zatímco Brunovo sebevědomí bylo naplněno hrdostí na dovednost a způsoblost jeho tlupy a své vůdčí postavení v tlupě chápal jako starost o to, jak druhé dobře vést, jak poznat jejich potřeby dříve, než učiní nějaké rozhodnutí, Broudovo rozhodování bylo jen bezohledné a jeho sebevědomí ovládla pýcha na vlastní moc a výjimečné postavení.

Když porada skončila, řekla Ajla tiše Jondalarovi: „Ráda bych jela napřed a pokusila se najít bizony. Měl by Joharan něco proti tomu, kdybych se Tefony zeptala, kde je naposledy viděla?“

„Ne, myslím, že ne, ale proč se ho na to nezeptáš?“ odpověděl Jondalar.

Když Ajla Joharanovi vysvětlila svůj záměr, řekl, že se právě chtěl zeptat Tefony na totéž. „Myslíš, že by se ti podařilo bizony vypátrat?“

„Nevím,“ řekla Ajla, „ale zřejmě nebudou zase tak daleko a Víha dokáže běžet mnohem rychleji než člověk.“

„Ale neměla jsi v úmyslu vydat se s námi na jeleny?“

„Ano, ale myslím, že můžu zjistit, kde jsou bizoni, a pak se ještě zavčas přidat k vám.“

„Dobře. Nebude na škodu, když budeme vědět, kde teď bizoni jsou. Zeptáme se Tefony, kde je naposledy viděla.“

„Rád bych se připojil k Ajle,“ řekl Jondalar. „Ona se ještě tak dobře v kraji nevyzná.“

„Souhlasím, ale doufám, že budete včas zpátky,“ řekl Joharan. „Rád bych viděl, jak zacházíte s těmi vrhači oštěpů. Kdybyste dokázali jen zpoloviny to, co jste slíbili, mohla by to být velká pomoc.“

Když si Ajla a Jondalar promluvili s Tefonou, nasedli na koně a odjeli. Vlk běžel za nimi. Ostatní lovci šli dál proti proudu Luční řeky.

Když procházeli vysokou zelenou trávou, sluncem ještě zcela nevysušenou, která jim sahala místy až po ramena, rozdělili se na menší skupinky. Joharan se neustále rozhlížel, jestli už neuvidí svého bratra a jeho neobyčejný doprovod – ženu z daleké země, koně a vlka –, a doufal, že se k nim přidají ještě včas před začátkem lovu, i když věděl, že to zase nebude tak velký rozdíl, jestli s nimi budou lovit, nebo ne. Protože se pustili jen za malou skupinou zvířat, nebylo pochyb o tom, že skutečně uloví ta, pro která se rozhodnou.

Dopoledne už bylo zpola pryč, když konečně spatřili jelena s obrovským paroží. Zastavili, aby se domluvili, jaké kdo zaujme postavení. Právě v té chvíli zaslechl Joharan dusot koňských kopyt a otočil se. Jondalar a Ajla se vrátili v pravou chvíli.

„Našli jsme je!“ zašeptal Jondalar vzrušeně, když seskočili z koní. Věděl, že jeleni jsou nablízku, jinak by svou novinu oznámil podstatně hlasitěji. „A opět změnili směr. Táhnou směrem k ohradě! Jsem přesvědčen, že bychom je tam dokázali nahnat.“

„Ale jak jsou daleko?“ zeptal se Joharan. „My ostatní se tam přece musíme dostat pěšky, my nemáme koně.“

„Třetí jeskyně udělala ohradu nedaleko odtud,“ řekla Ajla. „Tam byste mohli včas dojít. Pokud byste tedy raději lovili bizony, Joharane, pak je to možné.“

„A vlastně by se dalo stihnout obojí,“ znovu navrhl Jondalar.

„Jeden jelen v dohledu má větší cenu než dva bizoni někde daleko u ohrady,“ odpověděl Joharan. „Ale jestli se tu nezdržíme příliš dlouho, můžeme se ještě na bizony vydat. Chcete teď lovit s námi?“

„Ano,“ řekli Jondalar a Ajla téměř současně.

Ajlu najednou napadlo ještě něco. „Bude lepší, když uvážeme koně tamhle ke stromu u řeky, a možná taky Vlka. Až začne lov, bude jistě neklidný a třeba by chtěl pomáhat. Ostatním lovcům by možná vadil. Když neví, co má dělat, mohl by jim překážet.“

Zatímco ostatní rozhodovali o postupu, Ajla pozorovala malé stádečko, zvláště největšího jelena. Vzpomínala, jak poprvé spatřila obrovského jelena. Ve hřbetu byl větší než kůň. Mamut byl samozřejmě ještě mnohem větší. U jelena bylo obdivuhodné především paroží. Každým rokem je shazoval, aby mu narostlo o to větší, a u statného jelena mohlo mít paroží rozlohu dvou délek samotného zvířete.

Právě pro velikost paroží mu byl les, kterému mnozí jeho menší příbuzní dávali přednost, jako životní prostor uzavřen. Místo toho se přizpůsobil otevřené krajině. Obrovští jeleni se pásli na trávě, zvláště na zelených koncích vysokých travin, a potřebovali víc potravy než ostatní jelení druhy. Žvýkali i mladé stromky, keře a listnaté křoviny, které našli při vodních tocích.

Když jelen jednou dospěl, kostra už mu dál nerostla, paroží však bylo každým rokem větší. Proto se zdálo, že celé zvíře nadále roste. Aby jelen dokázal unést stále těžší paroží, musel zmohutnět v plecích a zesílit ve hřbetu a v šíji. Na kohoutku vytvořilo vazivo mohutný hrb. Také laně měly hrb, i když menší. Kvůli hrbu v kohoutku vypadala hlava zvířat menší, zvláště pak u jelenů s velkým parožím.

Zatímco náčelníci domlouvali další postup, ostatní rozbalovali masky. Pak Joharan poslal kolem kožený vak s tukem. Pach byl nepříjemný a Ajla protáhla tvář.

„To je ze žláz na nohou jelenů,“ vysvětloval Jondalar, „a je to smícháno s tukem přímo nad ocasem. Překryje to náš pach, pokud by se měl vítr najednou otočit.“

Ajla přikývla a začala si vtírat směs na paže, nohy a slabiny. Jondalar si navlékal jelení masku, ale Ajla čekala, protože nevěděla co si s ní počít. Trochu nerozhodně držela v ruce jelení kůži i s hlavou. Vzala do rukou paroží, které bylo připevněno na přikrývce hlavy, nevěděla ale, co si má počít s dřevěnými částmi.

„Ukážu ti, jak se to dělá,“ řekla Kareja, která už měla masku na sobě.

Ajla s povděkem přijala pomoc. „To je ale těžké!“ žasla, když měla konečně na hlavě nasazené paroží.

„A je to přitom jen docela malé paroží, od mladého jelena,“ řekla Kareja. „Taky by bylo nerozumné, aby si vůdce stáda myslel, že má před sebou soka.“

„Jak udržím rovnováhu, když se budu pohybovat?“ ptala se Ajla, která se pokoušela líc si narovnat paroží na hlavě.

„K tomu slouží tohle,“ řekla Kareja a připevnila nepříliš slušivou ozdobu hlavy pomocí dřevěných vzpěr.

„Není divu, že jeleni mají tak mohutný zátylek,“ řekla Ajla. „Potřebují pořádné svaly, aby tohle unesli.“

Lovci se opatrně blížili proti větru ke stádu tak, aby vítr odnesl lidský pach od citlivých nosů jelenů. Když spatřili zvířata, zastavili se. Jeleni se právě pásli na jemném listí nízkých křovin.

„Vidíš, jak se vždycky chvíli pasou a pak vzhlednou?“ řekl Jondalar tiše. „Pak udělají pár kroků dopředu a žerou dál. Budeme jejich pohyby napodobovat. Udělej pár kroků směrem k nim a pak skloň hlavu, jako bys právě uviděla šťavnaté listy. Pak se zase podívej nahoru. Přitom stůj naprosto klidně. Nedívej se na velkého jelena přímo, ale nespouštěj ho z očí a nehýbej se, když se na tebe zadívá. My se teď rozejdeme po kraji stejným způsobem jako oni, aby si mysleli, že jsme prostě jiné jelení stádo, které se k nim přiblížilo. Dávej pozor, aby pokud možno nespatriili tvé oštěpy. Drž je kolmo za paroží, když půjdeš kupředu, a nepohybuj se příliš rychle.“

Ajla vyslechla pokyny. Strávila roky pozorováním zvěře, zvláště masožravců, ale i těch, které sama lovila. Přitom se snažila zapamatovat si každou podrobnost. Naučila se je stopovat a lovit je, ale ještě nikdy se netvářila, jako by sama byla zvíře. Nejdříve pozorovala ostatní lovce a pak sama pozorně sledovala vůdčího jelena.

Teď se jí hodilo, že se jako dítě musela naučit rozumět posunkům a znamením klanu. Měla vycvičené oko pro podrobnosti a sebemenší pohyby zvířete. Viděla, jak jeleni potřásají hlavou, aby zahnali hmyz, a rychle se naučila napodobit jejich pohyby. Brzy vycítila rytmus, v jakém skláněli hlavy a pak se rozhlíželi. Tento nový způsob lovu ji vzrušoval. Zatímco se s ostatními lovci blížila

ke kořisti, měla téměř pocit, jako by skutečně byla součástí jeleního stáda.

Ajla se pozvolna blížila ke zvířeti, na které měla spadeno. Nejdřív se zaměřila na tučnou laň, ale pak ji napadlo, že by ráda získala paroží, a tak se rozhodla pro mladého jelena. Jondalar jí vyprávěl, že maso se vždycky rozděluje mezi všechny, zatímco lovci, který zvíře zabil, náleží kůže, paroží, šlachy a všechno ostatní, co se dá upotřebit.

Když byli lovci už téměř mezi jeleny, zahlédla Ajla, že Joharan dal smluvené znamení. Lovci měli připravené oštěpy, Ajla a Jondalar drželi vrhače oštěpů. Ajla věděla, že už by dávno mohla vystřelit, tím by ale zahнала ostatní jeleny dřív, než by se k nim lovci, kteří vrhače neměli, přiblížili na dostatečnou vzdálenost.

Když Joharan zjistil, že jsou všichni připraveni, dal rychle další znamení. Všichni téměř současně vrhli své oštěpy. Několik jelenů pohodilo hlavou a dalo se na útěk, i když už byli zasaženi. Hrdý největší jelen zatroubil k útěku, ale následovala ho jen jedna laň a její kolouch. Útok byl rychlý a nečekaný, a zatímco jelen prchal, ostatní zvířata stáda padla do kolen.

Lovci spěchali ke své kořisti, aby zvířatům, která ještě žila, uštedřili ránu z milosti, a taky aby zjistili, kdo které zvíře skolil. Oštěpy měly značky, podle nichž se dalo jednoznačně poznat, komu patřily. Každý lovec samozřejmě beztak věděl, které zvíře zasáhl, ale značky odstranily každou pochybnost, takže se zamezilo sporům. Když totéž zvíře zasáhlo více lovců, snažili se dohodnout, který oštěp zvíře zabil. Když se to nedalo jednoznačně určit, kořist se přiměřeným způsobem rozdělila.

Rychle se ukázalo, že Ajla se svým menším a lehčím oštěpem složila mladého jelena. Někteří lovci ho viděli pást se kousek stranou stáda. Nebyl to snadný cíl a nikdo jiný by se ho nepokoušel ulovit. Přinejmenším nebyl jelen zasažen žádným jiným oštěpem. Rozhovor, který se rozvinul, se netočil jen kolem Ajliny zbraně, ale taky kolem toho, jak obratně s ní zachází a jak dlouho by asi museli cvičit, než by se jí vyrovnali. Mnozí by rádi podstoupili tu námahu, zatímco jiní pozorovali bohatý úlovek a pochybovali, jestli by se taková námaha vůbec vyplatila.

Manvelar přistoupil k Joharanovi a ostatním obyvatelům Deváté jeskyně. „Co jste zjistili o bizonech?“ zeptal se Jondalara a Ajly.

Díky plánování a přípravě lovu vzniklo napjaté očekávání, ale vypátrání jelenů a útok sám proběhl tak rychle a hladce, že lovci cítili přebytnou energii.

„Stádo táhne zase k severu, směrem k ohradě,“ řekl Jondalar.

„Myslíš skutečně, že jsou dost blízko a že bychom je tam ještě dnes mohli zahnat?“ zeptal se Joharan. „Je poměrně časně a já bych nebyl proti, abychom složili ještě pár bizonů.“

„Mohli bychom se postarat o to, aby to šlo rychle,“ odpověděl Jondalar.

„A jak?“ chtěla vědět Kareja. Jondalar měl dojem, že její hlas už nezní tak posměšně jako den předtím.

„Manvelare, ty víš, kde je ohrada. Kolik času by potřebovali lovci, aby tu vzdálenost zvládli?“ zeptal se Jondalar.

„To ti může říct Tefona líp než já,“ odpověděl Manvelar. Mladá žena nebyla jen výtečnou stopačkou, ale taky dobrou lovkyní. Přistoupila k nim, když na ni Manvelar zavolal. Zeptal se jí: „Jak daleko je to odtud k ohradě?“

Uvažovala okamžik a pak se zadívala na postavení slunce. „Myslím, že kdybychom si pospíšili, mohli bychom tam být krátce poté, kdy slunce dosáhne nejvyššího bodu. Když jsem viděla bizony naposledy, byli ale ještě daleko od ohrady.“

„Když jsme je viděli my,“ řekl Jondalar, „táhli směrem k ní, a já si myslím, že s pomocí Vlka a koní bychom se mohli postarat o to, aby zrychlili tempo. Ajla v tom má zkušenost.“

„A co když se vám to nepodaří? Když tam pak přijdeme a široko daleko nebude žádný bizon?“ zeptal se Kimeran. Svého přítele Jondalara po jeho návratu z cesty ještě téměř neviděl. Tohoto rána ho poprvé zahlédl na koni a vlastně nevěděl, co si o tom myslet.

„Tak bychom šli zbytečně, ale to by přece nebylo poprvé,“ ozval se Manvelar.

Kimeran pokrčil rameny a prohlásil suše: „To máš taky pravdu.“

„Má ještě někdo nějaké námitky proti tomu, abychom se vydali na bizony?“ zeptal se Joharan. „Mohli bychom se taky spokojit s jeleny. Beztak je musíme ještě vyvrhnout.“

„To by nemělo být na zábranu,“ řekl Manvelar. „Tefona vás může zavést k ohradě, ona zná cestu. Já zatím zajdu ke Skále dvou řek pro pomocníky, aby jeleny vykuchali, a pošlu běžce k ostatním jeskyním, aby vás lidé odtamtud podpořili. Jestli budete mít při

lovu na bizony štěstí, budete potřebovat víc pomocníků. Já jsem pro, abychom to s bizony zkusili.“

Kolemstojící lovci souhlasně přikyvovali a dávali nahlas najevo odhodlání pustit se za bizony.

„Dobrá,“ řekl Joharan a obrátil se na Jondalara a Ajlu. „Vy dva jedte napřed a snažte se zahnat bizony směrem k ohradě. My ostatní přijdeme za vámi tak rychle, jak jen to půjde. Budeme hledět vás dohonit.“

Ajla a Jondalar hned pospíchali ke koním. Především Vlk byl rád, že přišli. Jemu se nelíbilo, když byl někde pevně uvázan. Ajla to většinou nedělala, a tak na to nebyl zvyklý. Zdálo se, že koně se tomu podřizují snadněji, zřejmě proto, že byli i jinak častěji omezováni v pohybu.

Ajla a Jondalar rychle nasedli a vydali se na cestu. Zbytek lovecké družiny, který se vydal pěšky za nimi, je během krátké doby viděl mizet v dáli. Bylo zřejmé, že na koni se dalo postupovat rychleji.

Ajla a Jondalar se rozhodli, že nejdříve zajedou k ohradě, aby přesněji odhadli, jak daleko od ní jsou bizoni vzdáleni. Ajla s úžasem prohlížela kruhovou past. Byla postavena z mnoha malých i větších kmenů. Mezery mezi nimi byly vyplněny převážně křovím, ale taky vším, co se naskytlo, například kostmi a paroží. Původní ohrada byla zbudována před několika lety a od té doby se trochu posunula. Žádný ze stromů, z kterých se skládala, nebyl zakotven v zemi. Kmeny byly svázané a pevně pospojované, aby zvíře, které proti nim vyrazí, nemohlo ohradu prorazit. Oplocení bylo tak pružné, že zachytilo náraz a jen povolilo, i když se při zvlášť tvrdém nárazu celá ohrada posunula.

Na stavbě ohrady se podílelo hodně lidí. Bylo třeba pokácet stromy, dopravit je na vhodné otevřené místo bez stromů a pak postavit oplocení, které by odolalo náporu kolem táhnoucích mohutných zvířat a které by především vydrželo, když se proti němu strachem zběsilé zvíře rozeběhne. Každým rokem se opravovaly části, které spadly nebo ztrouchnivěly. Lidé se snažili ohradu udržovat, aby byla co nejdéle použitelná, protože bylo snazší ji opravit než postavit úplně novou. Takových ohrad měli na místech výhodných pro úspěšný lov vždy několik.

Ohrada, kterou teď Ajla a Jondalar prohlíželi, ležela v úzkém údolí mezi vápencovou skálou a příkrými pahorky, v místě, kudy většinou táhla stáda zvěře. Řeka, která kdysi údolí vymlela, byla po

větší část roku vyschlá a jen při velkých lijácích tekla jejím korytem voda. Lovci používali ohradu na chytání zvěře jen občas, protože se ukázalo, že zvířata rychle vytuší nebezpečí na své obvyklé cestě a změni směr.

Lovci také stavěli přenosné části plotu, s nimiž mohli zvířata zahánět do propusti v ohradě. Před lovem bylo zpravidla dost času, aby se tam rozestavilo pár lidí, kteří schovaní za přenosnými částmi zátarasu nasměrovali do pasti každé zvíře, které se snažilo uprchnout stranou. Protože ale rozhodnutí lovit bizony padlo teprve před krátkou dobou, žádný z lovců ještě nemohl dorazit. Ajla si všimla cárů kůže a látek, kusů tkaných opasků i prutů, kterými byly vyztužené vzpěry. Některé byly zatížené kameny.

„Jondalare!“ zavolala a on k ní přijel. Zvedla prut, k němuž byl přivázaný snop trávy a taky kus kůže. „Všechno, co se třepe nebo se neobvykle pohybuje, nahání bizonům strach, zvlášť když běží. Přinejmenším tomu tak bylo, když jsme s táborem Lva zaháněli bizony do ohrady. Je třeba něčím třepat před očima zvířat, která chtějí vybočit stranou. Myslíš, že si tohle můžeme půjčit? Mohlo by nám to být užitečné, když budeme chtít řídit stádo.“

„Máš pravdu. K tomu tu ty věci jsou a já jsem přesvědčen, že by proti tomu nikdo nic nenamítal.“

Opustili údolí a zamířili k místu, kde naposledy spatřili stádo.

Stopy pomalu putujících zvířat bylo snadné najít. Stádo se opět trochu víc přiblížilo k údolí. Bylo v něm asi padesát bizonů – býků, krav a telat. Byla právě doba, kdy se sdružovali do obrovského stáda, v němž později potáhnou dál.

V určitou roční dobu se bizoni shromáždili v tak velkém počtu, že to vypadalo, jako by tekla temně hnědá řeka, z níž trčely velké černé rohy. Později se stádo opět rozdělilo na menší skupinky, ale ty nikdy nebyly příliš malé, protože to bylo bezpečnější. Sice se často stalo, že šelmy, především jeskynní lvi nebo smečky vlků, roztrhaly bizona, ale většinou šlo o pomalé nebo slabé zvíře, a ta zdravá a silná zůstala ušetřena.

Ajla a Jondalar se pomalu blížili k bizonům, kteří si jich ale vůbec nevšímali. Koně pro ně neznamenal nebezpečí. Od Vlka však udržovali odstup. Vzali ho na vědomí, ale nepropadali panice, jen se mu vyhýbali, protože osamocený vlk by proti obrovskému bizonovi nic nezmohl.

Průměrný býk dosahoval na hrbu mezi lopatkami výšky dvou metrů a vážil tunu. Měl dlouhé černé rohy a dopředu trčící vousy.

Krávy byly menší. Jak krávy, tak býci byli velmi pohybliví, dokázali šplhat po strmých svazích a skákat přes vysoké překážky. Na kamenitém podkladě dokázali, s ocasem zdviženým a se skloněnou hlavou, běžet velkou rychlostí. Nebáli se vody a byli dobří plavci; hustou srst si pak usušili tím, že se vyválieli v písku nebo prachu. Většinou se pásli večer a přes den odpočívali a přežvykovali. Měli dobrý sluch a jemný čich. Dospělí bizoni byli někdy bojovní a útoční a dali se jen těžko zabít drápy a zuby zvířat nebo oštěpy. Když se ale lovcům podařilo takového bizona skolit, měli z něj asi tři čtvrtě tuny masa a k tomu ještě tuk, kosti, kůže, kožšinu a rohy. Lovci si vážili těchto hrdých a ušlechtilých zvířat a obdivovali je pro jejich sílu a odvahu.

„Jak je přimějeme k tomu, aby se dali do pohybu?“ zeptal se Jondalar. „Lovci je obvykle nechávají, aby táhli svým vlastním tempem, a snaží se je pomalu vést k ohradě, přinejmenším tak dlouho, dokud se k ní nepřiblíží.“

„Když jsme lovili během naší cesty,“ řekla Ajla, „snažili jsme se, aby se některé zvíře odtrhlo od stáda. Tentokrát ale chceme, aby všichni šli stejným směrem k údolí. Já si myslím, že když se před nimi vynoříme a budeme křičet, určitě je to zvedne. Pruty s trávou nám v tom hodně pomůžou, zvláště když se některý bizon pokusí vyrazit stranou. Musíme ale zabránit tomu, aby se v panice vyřítili jiným směrem, než chceme. Vlka taky bude těšit, když před sebou stádo poženeme, už se naučil udržovat zvěř pohromadě.“

Pohlédla ke slunci, aby odhadla, kdy dojedou k ohradě. Uvažovala, jak daleko asi ještě mohou být lovci. Nejdůležitější je, pomyslela si, abychom přiměli bizony běžet přímo do pasti.

Přiblížili se ke stádu ze strany, která byla naproti ohradě, pak na sebe kývli a vyrazili s divokým křikem směrem k bizonům. Ajla držela v jedné ruce prut s přivázaným snopkem trávy, v druhé cár kůže. Měla ruce volné, protože Víhu uměla řídit jen lehkým vykláněním těla.

Když poprvé vlezla klisně na záda, učinila to naprosto přirozeně a nijak se nepokoušela ji řídit. Prostě se chytila její hřívky a nechala ji běžet. Byl to osvobozující a vzrušující pocit a připadalo jí, jako by letěla s větrem. Klisna nakonec sama od sebe zpomalila a vrátila se do údolí, které bylo jejím jediným domovem. Od té doby se nemohla Ajla jízdy na koni nasytit. Zpočátku ji řídila nevědomky, a teprve později si uvědomila, jak stehny a tělem dává Vize znamení.

Když Ajla opustila klan a poprvé sama lovila velkou zvěř, zahнала koňské stádo k jámě, kterou sama vykopala. Nevěděla, že klisna, která do pasti padla, má ještě hříbě, to si uvědomila až v okamžiku, když spatřila, jak se k hříběti plíží hyeny. Prakem ta odporná zvířata zahнала. Nezachránila hříbě ani tak kvůli němu samotnému, ale protože hyeny nenáviděla. Jakmile však hříbě zůstalo naživu, cítila povinnost se o ně postarat. Několik let předtím se naučila, že mládě snáší stejnou stravu jako jeho matka, pokud se strava rozmělní, a tak hříběti vařila hustý vývar ze zrní, kterým je krmila.

Brzy jí bylo jasné, že tím prokázala velkou službu především sobě, když hříbě zachránila. Byla sama v údolí a byla vděčná, že s ní její samotu sdílí živá bytost. Neměla v úmyslu koně ochočit, taky ani nevěděla, že je něco takového možné. Viděla v malé klisně přítelkyni. Později jí tato přítelkyně dovolila, aby jezdila na jejím hřbetě a řídila její kroky.

Když Víha poprvé chtěla k hřebci, utekla a žila nějakou dobu ve stádě, ale když vedoucí hřebec zahynul, vrátila se zase k Ajle. Nedlouho poté, kdy Ajla našla zraněného Jondalara, se Vize narodilo hříbě. Jondalar se ho ujal, dal mu jméno a vymýšlel vlastní způsoby učení. Vymyslel ohlávku, s kterou mohl Vítěze snadněji řídit. I Ajla používala ohlávku, když chtěla omezit Víhu v pohybu, a Jondalar ji používal, když musel vést Víhu. Jezdil na klisně zřídka, protože neznal signály, jimiž ji Ajla řídila, a klisna zase nerozuměla jeho příkazům. Ajla měla s Vítězem podobné těžkosti.

Ajla sledovala Jondalara, jak se pustil za jedním bizonem a přitom Vítěze lehce a bez námahy řídil. Mával mladému býkovi prutem před nosem, aby ho přiměl běžet stejným směrem s ostatními bizony. Vtom uviděla, jak jedna vystrašená kráva rovněž uhnula stranou. Pustila se za ní, avšak Vlk byl rychlejší a zatlačil krávu zpátky k ostatním. Pět společníků – žena, muž, dva koně a vlk – se během své roční cesty naučilo při lovu spolupracovat.

Když se přiblížili k úzkému údolí, viděla Ajla na jeho pokraji stát muže, který na ně mával, a úlevou vydechla. Lovci už byli tady. Postarají se o to, aby bizoni běželi správným směrem, jakmile jednou vběhnou do údolí. Opět se zvířata v čele stáda pokusila odbočit stranou. Ajla se předklonila. To bylo pro Víhu znamení, aby zrychlila. Jako by klisna přesně věděla, co má Ajla v úmyslu, rozběhla se ke dvěma kravám, které nechtěly do úzkého údolí, a

odřízla jim cestu. Ajla hlasitě křičela a mávala prutem a kusem koženého cáru před hlavami chytrých starých krav. Podařilo se jí je zatlačit a ostatní bizoni je následovali.

Díky spojenému úsilí obou jezdců a vlka zůstalo stádo bizonů pohromadě, všichni se sunuli směrem kupředu, ale když se dostali k úzké propusti do ohrady, údolí se ještě zúžilo, takže se zvířata natlačila na sebe a zpomalila. Ajla viděla, jak se jeden býk snaží odbočit, aby unikl tlaku zvířat za sebou.

Vtom vystoupil lovec krytý přenosným dílem plotu a vrhl proti býkovi oštěp. Zasáhl cíl, ale rána nebyla smrtelná, takže se zvíře dál hnalo proti němu. Lovec uskočil zpět a skryl se za plotem, avšak byla to příliš chabá ochrana. Bolestí běsnící zvíře ji smetlo stranou, muž padl na zem a bizon se přehnal přes něho.

Ajla rychle sáhla po vrhači oštěpů. Když vytáhla oštěp, zahlédla, že bizona už zasáhl někdo jiný. Vystřelila vlastní oštěp a pak hned vyrazila s Víhou kupředu, aniž dbala na nebezpečí, že ji bizoni ušlapou. Ještě než Víha stačila zastavit, seskočila, rychle odstrčila díl plotu a poklekla vedle muže, který ležel na zemi nedaleko zabitého bizona. Slyšela ho sténat. Muž žil.

13.

Zpocená Víha se vzpínala na místě, když se stádo bizonů řítilo kolem ní do ohrady. Ajla hledala v koši na jejích zádech léčitelský vak a zběžně ji poplácala, ale její myšlenky se týkaly už jen toho, jak by mohla muži pomoci. Vůbec nevnímala, že se brána za bizony uzavřela a že lovci začali zvířata zabíjet.

Vlk měl radost z pronásledování stáda, ale ještě než se ohrada uzavřela, vrátil se k Ajle. Klečela vedle zraněného muže a další lovci k nim přibíhali. Když však uviděli vlka, většina z nich raději zůstala v bezpečnější vzdálenosti. Ajla to všechno vůbec nevnímala. Prohlížela muže. Byl v bezvědomí, ale tam, kde čelist přecházela v krk, mu nahmatala tep. Rozepnula mu oblečení.

Krev nikde neviděla, ale na hrudi a po břiše se šířila velká černomodrá skvrna. Opatrně ohmatávala okraje podlitiny, pak zatlačila uprostřed na zbarvené místo. Muž sebou škubl a vyrazil výkřik, ale k vědomí nepřišel. Naslouchala jeho dechu, všimla si tichého hvízdotu a pak viděla, jak mu teče z koutku úst krev, což značilo vnitřní zranění.

Když zvedla hlavu, hleděla do očí Jondalara, v nichž viděla hlubokou starost. Pak pohlédla na Joharana, který vraštil čelo a tázavě na ni hleděl. Zavrtěla hlavou.

„Je mi líto,“ řekla. Pohlédla na mrtvé zvíře. „Ten bizon ho udupal. Zebra má zlomená, má proražené dýchací vaky a možná ještě další orgány. Krvácí dovnitř. Obávám se, že pro něho už nemůžeme nic udělat. Než skončí tenhle den, vstoupí do světa duchů.“

„Ne!“ vykřikl někdo z davu. Mladý muž odstrčil stranou ty, kteří stáli před ním, a vrhl se na zem vedle umírajícího muže. „To není pravda! To nemůže být pravda! Jak to může vědět! Jen zelandona může něco takového vědět. Vždyť ona ani není jednou z nás!“

„To je jeho bratr,“ vysvětloval Joharan.

Mladý muž se snažil svého bratra obejmout a obrátil jeho hlavu k sobě, aby mu viděl do tváře. „Probud’ se, Sevonare! Prosím, probud’ se!“

„Nech ho, Ranokole. Děláš to jen ještě horší,“ řekl náčelník Deváté jeskyně a snažil se mladého muže zvednout. Ale Ranokol ho odstrčil.

„Nebráň mu, Joharane,“ řekla Ajla. „Bratr má právo se rozloučit.“ Pak ale uviděla, že se zraněný muž pohnul, a řekla: „Mohl by ho tím ovšem probudit, a to pak bude mít bolesti.“

„Nemáš vrbovou kůru nebo něco proti bolesti?“ zeptal se Jondalar. Věděl, že Ajla se nikdy nevydávala na cestu bez léčitelského vaku. A protože lov byl vždycky spojen s nebezpečím, jistě se patřičně zásobila.

„Samozřejmě že mám, ale myslím, že by raději neměl nic pít. Ne při tak těžkém vnitřním zranění.“ Uvažovala a pak řekla: „Ale možná obklad by mu mohl zmírnit bolest. Za pokus to stojí. Nejdřív ho musíme přenést na místo, kde by ležel pohodlněji. Pak potřebujeme dříví na rozdělání ohně a vodu. Má družku, Joharane?“ Když náčelník přikývl, řekla: „Pak by pro ni měl někdo dojít a taky pro zelandonu.“

„Samozřejmě,“ řekl Joharan. Najednou si zase všiml jejího silného přízvuku, který už předtím vůbec nevnímal.

„Měli bychom se porozhlédnout po vhodném místě,“ přihlásil se ke slovu Manvelar. „Položíme ho někam, kde bude mít klid, stranou od ohrady.“

„Není tamhle naproti ve skále malá jeskyně?“ řekla Tefona.

„Někde tady nablízku by měla být,“ přizvukoval Kimeran.

„Máte pravdu,“ řekl Manvelar. „Tefono, jdi se tam podívat. Kdo ji doprovodí? Je třeba najít vhodné místo.“

„My půjdeme,“ rozhodl Kimeran a svolal k sobě lidi z Druhé a Sedmé jeskyně, kteří se jako poslední připojili k lovcům.

„Bramevale, ty by ses snad mohl s několika dalšími lidmi postarat o dříví a vodu,“ řekl Manvelar. „Kromě toho potřebujeme něco, na čem ho poneseme. Někteří lovci s sebou mají kožešiny na

spaní. Budeme je potřebovat, a ještě pár dalších věcí.“ Pak se obrátil na ostatní a zvolal: „Potřebujeme rychlého běžce, aby donesl zprávu ke Skále dvou řek!“

„Pošli mě,“ požádal Jondalar. „Vítěz je beztak nejrychlejší.“

„Myslím, že máš pravdu.“

„Třeba bys pak mohl zajet ještě do Deváté jeskyně a přivést Relonu a zelandonu,“ navrhl Joharan. „Řekni Prolevě, co se stalo, ona pak zařídí všechno potřebné. A zelandona by měla vyrozumět o neštěstí Sevonarovu družku. Možná požádá tebe, aby ses toho ujal, ale rozhodně ponech rozhodnutí na ní.“

Joharan se obrátil a pohlédl na lovce, kteří stále ještě stáli kolem zraněného. Většina z nich patřila k Deváté jeskyni. „Rušmare, slunce stojí vysoko a bude horko. Dnešní úlovek jsme drazé zaplatili, neměli bychom ho nechat zničit. Je třeba vyvrhnout bizony a stáhnout je z kůže. Kareja se už s Jedenáctou jeskyní pustila do práce, ale určitě potřebují pomoc. Solabane, vezmi si pár lidí a pomoz Bramevalovi sehnat dříví a vodu a všechno, co ještě Ajla bude potřebovat. A až Kimeran a Tefona najdou vhodné místo, pomoz jim tam Sevonara přenést.“

„Někdo by měl jít do nejbližších jeskyní a požádat je o pomoc,“ řekl Brameval.

„Na zpáteční cestě by ses mohl u nich zastavit a sdělit jim, co se stalo,“ dodal Joharan.

„Až budeš u Skály dvou řek, tak jim řekni, aby zapálili signální oheň,“ připomněl Manvelar.

„To je dobrý nápad,“ přikývl Joharan. „Tak se ostatní jeskyně dozvědí, že se něco stalo, a už budou očekávat posla.“ Šel k cizí ženě, která bude brzy patřit k jeho jeskyni. Zřejmě se stane zelandonou, protože už teď provedla všechno, co bylo v její moci. „Učiň pro něho, co jen je možné, Ajlo. Jondalar sem přiveze co nejrychleji jeho družku a zelandonu. Když budeš něco potřebovat, řekni to Solabanovi, on se o to postará.“

„Děkuji, Joharane.“ Ajla se obrátila na Jondalara: „Když zelandoně řekneš, co se stalo, bude jistě vědět, co musí vzít s sebou, ale počkej chvíli, já se podívám, co mám v léčitelském vaku. Je pár bylin, které bych tu ráda měla a které zelandona určitě doma má. Vezmi s sebou Víhu, pak můžeš vzít náklad na smyk. Víha je na něj víc zvyklá než Vítěz. Možná by mohla zelandona přijet na smyku a Sevonarova družka na zádech Víhy.“

„Já nevím, Ajlo, zelandona je hodně těžká.“

„Neboj se, Víha to vydrží. Musíš jen nějak zařídit, aby zelandona pohodlně seděla.“ Snažila se usmát. „Já vím, že většina lidí má z koní strach. Raději budou chtít jít pěšky, ale je třeba vzít s sebou taky stany a potravu. Se smykem to bude mnohem snazší.“

Ajla sundala Víze ze zad koše, a teprve pak jí nasadila ohlávku. Pak podala Jondalarovi její uzdu. Jondalar přivázal konec uzdy k Vítězově ohlávce, nasedl a odjel. Protože Víha nebyla zvyklá běžet za svým hříbětem – až dosud běžel vždycky Vítěz za ní –, běžela vedle něho a snažila se mít hlavu neustále trochu před ním. Zdálo se, že vždycky vycítila směr, kterým chtěl Jondalar jet.

Kůň je ochotný poslouchat příkazy, ale jen pokud neodporují jeho vlastnímu pocitu správného pořádku, pousmála se Ajla, když se za nimi dívala. Otočila se a všimla si, že ji Vlk pozoruje. Když koně vyrazili na cestu, naznačila mu, aby u ní zůstal. Teď trpělivě čekal na její další příkazy.

Její bezděčné pousmání rychle zmizelo, když pohlédla na zraněného muže. „Musíme ho odtud odnést, Joharane,“ řekla.

Náčelník přikývl a přivolal pár lidí. Z oštěpů udělali rám, jež potáhli kusy oblečení. Když se vrátili Tefona a Kimeran, kteří našli nedaleko malou jeskyni, ležel už zraněný muž na prostých nosítkách. Když ho opatrně zvedali, krátce se probral, ale hned zase upadl do bezvědomí. Čtyři muži, s nosítky na ramenou, se dali opatrně do chůze. Ajla přivolala Vlka k sobě.

Když došli k přízemní jeskyňce v nedaleké vápencové skále, vyčistili ji nejdřív od suchého listí a větví, které sem zavál vítr. Vymetli odtud i hyení trus. Zřejmě ji tito mrchožrouti před dlouhou dobou obývali.

Ajla byla ráda, že tu byla i voda. Na konci jeskyňky byl otvor do další malé sluje. Tam byl pramen, jehož voda se sbírala v přírodním žlabu a odtékala stružkou, kterou si vyhloubila podél skály.

Solaban, Brameval a pár ostatních dorazili s dřívím a Ajla jim ukázala, kde by měli rozdělat oheň. Zeptala se, kdo poskytne svou kožešinu na spaní – přihlásilo se jich hned tolik, že se z kožešin dalo zřídit lehce vyvýšené lůžko. Když přenášeli Sevonara z nosítek na lůžko, bolestí sténal. Pak zase přišel k sobě a lapal po dechu. Ajla mu podložila záda další kožešinou, aby mu dýchání usnadnila. Snažil se usmát, ale místo toho plival krev. Ajla mu otírala bradu kouskem králíčí kůže, která byla pevnou součástí jejího léčitelského vybavení.

Ajla znovu probrala léčitelský vak. Třeba přehlédla něco, co by mohlo zmírnit jeho bolesti. Potřebovala by kořen hořce nebo nálev z arniky, oba prostředky by byly vhodné ke zmírnění bolesti od pohmožděnin a vnitřního zranění, ale ani jeden z nich neměla. Jemné chlupy z chmelových šišek by mu pomohly, aby se uvolnil – stačilo by jen dýchat vzduch v jejich blízkosti. Ale ani to neměla. Ne, zřejmě by ho kouř dráždil ke kašli, a to by bylo ještě horší. Bylo to beznadějně, ale musela udělat něco, aby mu alespoň zmírnila bolesti.

Najednou ji napadlo, že si všimla cestou sem kozlíku, který má zvlášť vonné kořeny. Nenazýval ho jeden z mamotů na letním setkání narde? Ale jak se to asi řekne zelandonsky? Když zvedla hlavu, zavadila pohledem o mladou ženu, které si Manvelar zřejmě obzvlášť vážil.

Tefona pomáhala vyčistit jeskyňku, kterou sama objevila, a celou dobu tu zůstala a sledovala Ajlu při práci. Tato cizí žena vzbudila její zájem. Byla něčím nápadná. Kromě toho si dokázala během krátké doby, kdy tu byla, získat úctu Deváté jeskyně. Tefona uvažovala, nakolik asi opravdu ovládá léčitelské umění. Neměla tetování jako zelandona, ale možná tam, odkud přichází, mají jiné zvyky. Najdou se vždycky lidé, kteří své znalosti jen předstírají, ale to se téhle ženy zřejmě netýká. Zdá se, že nemá zapotřebí, aby na někoho dělala dojem. Tím bylo všechno, co dělala, ještě působivější. Třeba jak zacházela s vrhačem oštěpů!

Stopařka byla překvapená, když ji Ajla najednou oslovila: „Tefono, mohla bych tě o něco poprosit?“

„Jistě,“ odpověděla Tefona a podívala se zvláštnímu přízvuku cizí ženy. Možná je tohle důvod, proč tak málo mluví, pomyslela si. „Vyznáš se v rostlinách?“

„Každý se trochu vyzná v rostlinách,“ odpověděla Tefona nejistě.

„Já myslím na jednu rostlinu, jejíž listy připomínají náprstník, ale květy má žluté jako zuby lva. Mamutoni ji nazývají narde.“

„Je mi líto, ale já se vyznám v rostlinách, které se jedí, ne v těch léčivých. Na to se musíš zeptat zelandony.“

Ajla krátce uvažovala, pak se zeptala: „Mohla bys chvíli dát pozor na Sevonara? Myslím, že jsem tu rostlinu cestou sem viděla. Vrátím se stejnou cestou a pokusím se ji najít. Kdyby se probral, mohla bys pro mě někoho poslat?“ Pak udělala něco, co jako léčitelka nikdy nedělala: vysvětlila, co má v úmyslu. „Kdyby to

opravdu byla ta rostlina, na kterou myslím, mohlo by mu to přinést úlevu. Už jsem jednou použila její rozdrčený kořen jako obklad, abych léčila zlomeninu kosti. Účinkuje rychle. Kdybych k tomu přimíchala trochu durmanu a trochu sušených rozdrčených listů řebříčku, tak bych snad zmírnila jeho bolesti. Pokusím se tu rostlinu najít.“

„Ano, já na něho zatím samozřejmě dohlédnu,“ řekla Tefona, které lichotilo, že ji cizinka požádala o pomoc.

Joharan a Manvelar domlouvali Ranokolovi, ale mluvili tak tiše, že Ajla nerozuměla ani slovo, i když stáli těsně vedle ní. Soustředila se na zraněného muže a sledovala s obavami, jak se jen pomalu ohřívá voda. Vlk si lehl vedle ní na zem, hlavu složil na přední tlapy a sledoval každé její hnutí. Když voda začala vřít, vhodila do ní kořeny kozlíku, aby je změkčila a mohla rozmačkat na obklad. Byla ráda, že našla i kostival. Obklad z čerstvě rozdrčených kořenů a listů podporoval hojení pohmožděnin a zlomenin. Ajla sice nedoufala, že by se tak mohla zhojit Sevonarova zranění, ale přesto věřila, že mu to poskytne úlevu.

Když bylo všechno připraveno, potřela Sevonarovi horkou rostlinnou kaší prsa a břicho, zatím úplně zčernalé. Všimla si, že mu břicho ztvrdlo. Když ho přikrývala kožešinou, aby ho zahřála, otevřel oči.

„Sevonare?“ promluvila na něho. Pohlédl na ni trochu zmateně, ale zřejmě ji slyšel. Možná ji nepoznal. „Já jsem Ajla. Tvoje družka...“ zaváhala krátce, protože si hned nevzpomněla na její jméno, „Relona je na cestě sem.“

Dýchal ztěžka a bolestí sebou trhal. Zdál se překvapený.

„Poranil tě bizon, Sevonare. Zelandona tu bude brzy, a do té doby se ti pokouším pomoci já. Dala jsem ti obklad na prsa, aby z nich vytáhl bolest.“

Přikývl, ale i ten malý pohyb ho zřejmě velmi namáhal.

„Chtěl bys vidět svého bratra? Je tady a čeká.“

Opět přikývl. Ajla se zvedla a šla k čekajícím lovcům. „Je při vědomí a chtěl by tě vidět,“ řekla Ranokolovi.

Mladý muž okamžitě vyskočil a běžel k bratrovu lůžku. Ajla ho následovala společně s Joharanem a Manvelarem.

„Jak je ti?“ ptal se Ranokol.

Sevonar se pokusil o úsměv, ale náhlý záchvat kašle protáhl jeho tvář do grimasy. Z koutku úst se mu vyřinula krev. Ranokol

na to zděšeně hleděl, pak objevil rostlinnou kaši na jeho prsou a vykřikl: „Co je to?“

„To je obklad, který zmírní jeho bolesti,“ odpověděla Ajla klidně. Měla pochopení pro obavy a starosti jeho bratra.

„Říkal ti někdo, aby ses o něho starala? Zřejmě jen všechno zhoršuješ. Sundej to dolů!“ křičel.

„Ne, Ranokole!“ šeptal Sevonar. Mluvil tak tiše, že mu sotva bylo rozumět. „Pomáhá to!“ Pokusil se nadzvednout, ale hned zase ztratil vědomí.

„Sevonare! Prober se, Sevonare! On je mrtvý! Ach, Velká Matko, je mrtvý!“ vzlykal Ranokol a zhroutil se vedle lůžka svého bratra.

Ajla nahmatala Sevonarův tep, zatímco Joharan odtáhl Ranokola stranou. „Není mrtvý,“ řekla. „Ale mnoho času mu nezbývá. Já jen doufám, že jeho družka na sebe nenechá dlouho čekat.“

Zatím Joharan domlouval Ranokolovi: „Tahle žena není zelandona, ale pomáhá mu. To ty zhoršuješ jeho stav. Kdo ví, možná už se neprobere, aby se mohl rozloučit s Relonou.“

„Nikdo nemůže zhoršit jeho stav,“ přerušila ho Ajla. „Není naděje, že by to přežil. Každým okamžikem může od nás odejít. Nevyčítej Ranokolovi, že truchlí pro svého bratra.“

Pak se zvedla a řekla: „Uvařím čaj, to nám všem udělá dobře.“

Mělo by to být něco na uklidnění, pomyslela si. Usmála se na Tefonu. „Uvař vodu a já zatím připravím byliny,“ řekla a otočila se k Sevonarovi, který měl zřejmě s každým nádechem větší bolesti. Ráda by ho položila trochu pohodlněji, ale při každém doteku bolestí zasténal. Potřásla hlavou a divila se, že je ještě naživu. Pak hledala v léčitelském vaku vhodný čaj. Snad heřmánek se sušenými květy lípy a trochu lékořice na oslazení?

Odpoledne se vleklo. Lidé přicházeli a zase odcházeli, ale Ajla je nevnímala. Sevonar přišel několikrát k vědomí a ptal se po své družce, ale pokaždé znovu upadl do neklidného spánku. Břicho měl tvrdé a napuchlé, kůži stále ještě černou. Ajla byla přesvědčená, že se drží při životě jen proto, aby naposledy viděl svou družku.

Trochu později sáhla Ajla po vaku na vodu, aby se trochu napila. Byl prázdný. Odložila ho a zapomněla na žízeň. Zatím přišla do jeskyňky Portula a snažila se, aby Ajle nepřekážela. Stále ještě jí bylo trapné, že napomáhala Maroně při tom zlém žertu.

Když ale viděla, jak Ajla zvedla prázdný vak na vodu a zatřásla jím, pospíchala k prameni, naplnila vlastní vak a nabídla ho Ajle.

„Nechceš se napít, Ajlo?“

Ajla byla překvapená, že před sebou vidí Portulu. „Děkuji, ano,“ řekla a podala jí pohár. „Mám trochu žízeň.“

Portula zůstala déle, než bylo nutné, a přešlapovala z nohy na nohu. „Já bych se ti chtěla omluvit,“ řekla nakonec. „Je mi to líto... to od nás nebylo hezké... Nevím, co mám říct.“

„K tomu se taky moc říct nedá. Já jsem tak ale přišla k teplému a příjemnému loveckému oblečení, i když to jistě nebyl Maronin úmysl. Prostě na to zapomeňme.“

„Můžu ti nějak pomoci?“ zeptala se Portula.

„Tady už nikdo nepomůže. Já se divím, že je stále ještě mezi námi. Když se probudí, ptá se po své družce. On ví, že je na cestě k němu. Myslím, že ho drží při životě jen to, že ji chce ještě naposledy vidět. Přála bych si, abych mu mohla ulevit, ale většina prostředků proti bolesti se musí polknout. Přiložila jsem mu na rty mokrou kůži, aby je měl trochu vlhké, ale při vnitřním zranění, které utrpěl, se neodvážuju dát mu napít.“

Joharan stál před jeskyňkou a díval se směrem k jihu. Tím směrem odjel Jondalar a odtud se musel vrátit s Relonou. Slunce už bylo hluboko na západě, brzy se setmí. Joharan poslal lidi sbírat dříví, aby zapálili velký oheň, který usnadní Jondalarovi orientaci. Dokonce dovolil, aby použili dřevo z ohrady. Když se Sevonar naposledy probral, měl oči potažené skelným leskem. V tom okamžiku náčelník věděl, že smrt už není daleko.

Mladý muž bojoval statečně a držel se posledního zbytku života. Joharan jen doufal, že jeho družka přijde dřív, než tento boj prohraje. Konečně uviděl blížít se koně. S úlevou se rozběhl naproti a pomohl Reloně sesednout. Rychle ji vedl k umírajícímu druhovi.

Když je Ajla viděla přicházet, dotkla se opatrně Sevonarovy paže. „Relona je tady!“ Sevonar zavřel oči a trochu potřásl hlavou, jako by se snažil probudit.

„Sevonare, to jsem já. Pospíchala jsem k tobě, jak jen to šlo. Mluv, prosím tě, řekni něco!“ Relonin hlas se zlomil ve vzlykotu.

Sevonar otevřel oči a s největší námahou se snažil zaostřit pohled na tvář nad sebou. „Relono,“ vydechl tak tiše, že to sotva bylo slyšet. Jeho pokus o úsměv byl rychle přerušen nával

bolesti. Viděl, jak se Reloně zalily oči slzami. „Neplač,“ řekl. Pak zase zavřel oči a lapal po dechu.

Relona úpěnlivě vzhledla k Ajle, ale ta hleděla do země a zavrtěla hlavou. Relona opět pohlédla na svého druhu a pozorovala, jak se namáhá, aby popadl dech. Z koutku úst mu tekla krev.

„Sevonare!“ zavzlykala a vzala ho za ruku.

„Relono... tě ještě uvidět,“ vydechl a vytřeštil oči. „Než odejdu do světa duchů. Jestli si to Dona přeje, tak se znovu uvidíme.“ Zavřel oči, jeho dech už bylo jen slabé sípání. Pak začal sténat, a i když byla Ajla přesvědčená, že se ze všech sil snažil sténání potlačit, sténal stále hlasitěji. Zarazil se a lapal po dechu. Najednou se Ajle zdálo, že slyší zdušený zvuk, jako by mu v těle něco prasklo. Strašlivě vykřikl a pak přestal dýchat.

„Ne, Sevonare, ne!“ křičela Relona. Položila mu hlavu na hrud' a vzlykala bolestí a zármutkem. Ranokol stál vedle ní, nevěděl, co má dělat, bezmocně hleděl na bratra a po tvářích mu stékaly slzy.

Najednou se všichni ulekli. Až do morku kostí jim proniklo hlasité a strašlivé vytí. Všichni pohlédli na Vlka, který se zakloněnou hlavou zanotoval děsivě znějící vlčí píseň.

„Co to má znamenat?“ vyjel Ranokol podrážděně.

„Truchlí pro tvého bratra,“ odpověděl mu dobře známý hlas. Byla to zelandona. „Tak jako my všichni.“

Všichni si oddechli, když zelandonu uviděli. Přijela s Relonou a několika dalšími, držela se ale v pozadí, aby dala Reloně přednost. Relonin vzlykot pomalu přešel v zadržovaný nárek a pláč. Zelandona se k jejímu nářku připojila. I ostatní se k ní přidali a Vlk k tomu vyl. Nakonec Ranokol se vzlykotem klesl na kolena a padl na mrtvého. O chvíli později klečeli on a Relona v těsném objetí na zemi, společně se kolébali a naříkali.

Pro oba to tak je lepší, pomyslela si Ajla. Aby zmírnil svou bolest a vztek, musel Ranokol dát výraz svému smutku, a Relona mu při tom pomáhala. Když Vlk znovu začal výt, přidala se Ajla k jeho žalozpěvu, takže si mnozí mysleli, že se tu objevil druhý vlk. Najednou skutečně zaslechli z dálky vytí jiného vlka.

Po chvíli pomohla zelandona Reloně vstát a zavedla ji ke kožešině, která byla rozprostřena vedle ohně. Joharan přivedl bratra zemřelého k lůžku na druhé straně ohně. Relona tam seděla, kývala se dopředu a dozadu a přidušeně naříkala. Zdálo se, že okolí vůbec nevnímá. Ranokol tam prostě němě seděl a zíral do ohně.

Zelandon Třetí jeskyně tiše hovořil se zelandonou Deváté jeskyně a krátce nato se objevil se dvěma kouřícími poháry. Zelandon Deváté jeskyně od něho jeden vzala a podala ho Reloně. Ta se bez námitek napila. Vypadalo to, jako by kolem sebe nic už nevnímala. Druhý pohár podali Ranokolovi, který nejdřív odmítal, ale po domluvě se přece jen napil. Krátce nato oba usnuli na kožešině.

„Jsem rád, že se ti dva uklidnili,“ řekl Joharan. „Potřebovali uvolnit svůj smutek,“ řekla Ajla.

„Ano, ale teď si musejí odpočinout. A to bys ty taky měla udělat, Ajlo.“

„Ale nejdřív bys měla něco sníst,“ namítla Proleva. Joharanova družka přišla společně s Relonou, zelandonou a několika dalšími obyvateli Deváté jeskyně. „Upekli jsme trochu bizoního masa a lidé z Třetí jeskyně přinesli ještě jiné jídlo.“

„Já nemám hlad,“ řekla Ajla.

„Ale musíš být vyčerpaná,“ odporoval Joharan. „Vždyť ses od něho ani na chvíli nehnula.“

„Ráda bych pro něho udělala víc, ale nenapadlo mě nic, co by mu pomohlo,“ řekla Ajla s povzdechem.

„Pomohla jsi mu,“ řekl zelandon Třetí jeskyně. „Zmírnila jsi mu bolesti. Nikdo by pro něho nemohl udělat víc, a bez tvé pomoci by tak dlouho nepřežil. Já bych mu zřejmě nedal obklad. Možná proti bolesti a pohmožděninám, ale při vnitřním zranění? Zdá se ale, že mu to pomohlo.“

„Ano, bylo správné, že jsi to udělala,“ řekla zelandona Deváté jeskyně. „Už jsi to použila někdy dřív?“

„Ne, a taky jsem si nebyla jistá, jestli mu to pomůže. Ale něco jsem prostě udělat musela.“

„Pomohla jsi mu,“ řekl zelandon. „Ale teď by ses měla trochu najíst a odpočinout si.“

„Ne, já nechci jíst. Ale na chvíli si lehnu. Kde je Jondalar?“

„Šel s Rušemarem a Solabanem hledat dříví,“ řekl Joharan. „Jondalar chtěl mít jistotu, že tu bude na noc dostatek dřeva, a tady v údolí není moc stromů. Měli by se už brzy vrátit.“ Ukázal za sebe. „Jondalar dal tvé kožešiny na spaní tamhle dozadu.“

Ajla si chtěla jen trochu odpočinout, než se Jondalar vrátí. Ale sotva se natáhla na lůžku a zavřela oči, pevně usnula.

Když se vrátili muži s dřívím, spali už téměř všichni. Ještě přiložili na oheň a rovněž si šli lehnout. Jondalarův pohled padl na

dřevěnou mísu, kterou Ajla vždycky nosila s sebou, aby v ní horkými kameny ohřívala vodu a připravovala čaje s léčivým účinkem. Kromě toho viděl, že postavila z paroží pomocný stojan, aby mohla zahřívat vak na vodu přímo nad plamenem. Jelení měchýř, z kterého byl udělaný, se sice hodil pro uchovávání vody, ale neustále z něho trochu kapalo. Při ohřívání nad otevřeným plamenem to byla výhoda, protože neustálým zvlhčováním se alespoň od ohně nevžňal.

Joharan si všiml, že Jondalar ještě nespí, a přivolal ho k sobě. „Rád bych se dozvěděl ještě trochu víc o tom vrhači oštěpů. Viděl jsem, jak jsi zasáhl oštěpem bizona. Přitom jsi byl od něho mnohem dál než ostatní. Kdybychom všichni měli takové zbraně, nemuseli bychom už chodit tak blízko ke zvířatům. Pak by Sevonar ještě žil.“

„Já to rád každého naučím, ale je třeba hodně cvičit.“

„Jak dlouho jsi na to potřeboval ty?“

„My už používáme vrhače několik let. Na konci prvního léta jsme s nimi mohli jít na lov. Ale teprve na velké cestě jsme byli schopni lovit ze zad koní. I Vlk nám byl při tom velkou pomocí.“

„Já si pořád ještě dovedu jen těžko představit, že jsou zvířata dobrá taky k něčemu jinému než pro maso a kožešiny. Kdybych to neviděl na vlastní oči, tak bych tomu neuvěřil. Ze všeho nejvíc mě teď zajímá vrhač oštěpů. Zítra si o tom musíme promluvit, Jondalare.“

Bratři si popřáli dobrou noc a Jondalar šel naproti k Ajle, která klidně a hluboce dýchala, jak viděl ve svitu ohně. Vlk zvedl hlavu, když se přiblížil. Jsem rád, že ji neustále doprovází a chrání, pomyslel si Jondalar a pohladil ho. Pak si lehl vedle Ajly. Sevonarova smrt ho rmoutila. Devátá jeskyně v něm ztratila hodnotného člena. Jondalar ale taky věděl, jak těžké to bylo pro Ajlu, když pro něho nemohla víc udělat. Byla léčitelka, ale některé rány nemohl vyléčit nikdo.

Zelandonu byla celé ráno zaměstnána tím, aby připravila Sevonarovo tělo k přepravě do Deváté jeskyně. Pro většinu lidí bylo velmi znepokojivé, když se měli zdržovat v blízkosti zemřelého, jehož duch právě opustil tělo, a při Sevonarově pohřbu bylo třeba vykonat víc než jen obvyklý obřad. Bylo považováno za velké neštěstí, když někdo přišel o život při lovu. Když byl lovec na lovu sám a postihlo ho neštěstí, provedl zelandon očistný obřad,

aby odvrátil možné budoucí nebezpečí. Když byli na lovu společně dva nebo tři lidé a jeden z nich přišel o život, stále ještě šlo o osudovou ránu, která se týkala především jednotlivce a jeho rodiny, a obřad s příbuznými byl považován za přiměřený. Když ale přišel o život někdo při lovu, jehož se zúčastnilo dokonce několik jeskyní, bylo to nanejvýš vážné. Pak bylo nutné vykonat obřad, který se týkal celého společenství.

První zelandona přemýšlela, jaké kroky musí učinit. Aby odvrátila neštěstí, uvažovala dokonce o tom, že zakáže lov na bizony až do zimy. Ajla ji viděla sedět s šálkem čaje v blízkosti ohně na několika pevně nacpaných polštářích, které byly přivezeny na smyku Víhy zvlášť pro ni. Na nízké polštáře zelandona vůbec neusedala, protože díky přibývajícím tloušťce měla se vstáváním stále větší potíže.

Ajla k ní přistoupila. „Zelandono, smím s tebou mluvit?“

„Ale ovšem.“

„Jestli tě ale ruším, můžu počkat. Chtěla jsem se tě jen na něco zeptat.“

„Mám čas. Vezmi si čaj a posad' se ke mně.“ Ukázala Ajle na rohož na podlaze.

„Chtěla jsem se tě zeptat, jestli jsem snad pro Sevonara nemohla ještě něco udělat. Znáš možnost jak léčit vnitřní zranění? Když jsem žila u klanu, zranil se jednou jeden muž nožem, kousek se odlomil a zůstal mu vězet v těle. Iza ten kousek vyřízla, ale při Sevonarově zranění bych nevěděla, kde bych měla řezat, abych jeho rány ošetřila.“

Zelandona viděla, jak velice Ajlu trápí, že pro zraněného mohla udělat jen málo. Její starost ji dojímal.

„Když někoho rozdupe dospělý bizon, tak se pro něho nedá mnoho udělat,“ odpověděla. „Některé otoky se dají otevřít, aby z nich vytekla tekutina, a taky se dají vyříznout menší věci, jako je třeba ten odlomený kousek nože, co jsi o něm mluvila. Co ta žena z klanu udělala, bylo ale velmi odvážné. Je nebezpečné otvírat tělo. Často se tím způsobí vážnější zranění než to, které se mělo léčit. Já se už několikrát odvážila řezat do těla, ale jen tehdy, když jsem si byla jistá, že to pomůže, a když nebyla jiná možnost.“

„Přesně tak to vidím i já,“ souhlasila Ajla.

„Kromě toho je třeba vědět, jak to vypadá uvnitř těla. Je hodně podobného mezi lidmi a zvířaty. Už jsem často opatrně rozřezala zvíře, abych pochopila, jak jednotlivé části souvisejí. Snadno se

dají rozpoznat trubice, v nichž proudí krev ze srdce, a šlachy, které pohybuje svaly. To je téměř u všech zvířat stejné, ale jsou taky rozdíly. Žaludek tura vypadá jinak než žaludek koně, a i jiné věci jsou jinak seřazené. Je velmi užitečné, když to víš.“

„Já jsem udělala stejnou zkušenost,“ potvrdila Ajla. „Ulovila jsem hodně zvířat a prozkoumala jejich vnitřnosti. To mi hodně pomohlo pochopit lidské tělo. Jsem přesvědčená, že Sevonar měl zlomená žebra a že úlomky vnikly do jeho dýchacích vaků.“

„Myslíš plíce.“

„Ano, plíce. Myslím, že úlomky vnikly do plic i jiných orgánů. Mamutonsky bych těm orgánům řekla játra a slezina. Nevím, jak se to řekne zelandonsky. Silně krvácejí, když jsou zraněny. Víš, které orgány myslím?“

„Ano.“

„Krev nenašla cestu z těla ven, proto mu břicho zčernalo a bylo tvrdé. Krev ho tak zaplnila, až něco prasklo.“

„Prohlédla jsem ho a souhlasím s tebou. Krev naplnila jeho žaludek a část jeho střev. Myslím, že mu prasklo střevo.“

„Střeva jsou ty dlouhé trubice, které vedou ven?“

„Ano.“

„To slovo znám od Jondalara. Ano, taky myslím, že střevo byla zraněna, ale zemřel na krev, která ho vnitřně zaplavila.“

„Měl zlomenou kost v levé noze,“ řekla zelandona, „a taky pravé zápěstí. Ale na to by samozřejmě nezemřel.“

„Ne, kvůli těmhle zlomeninám jsem si taky nedělala starosti. Chtěla jsem především slyšet, jestli ty bys věděla, co by mu pomohlo.“

„Tebe trápí, že jsi mu nemohla pomoci, mám pravdu?“ Ajla přikývla a hleděla do země.

„Udělala jsi, co jsi mohla, Ajlo. My všichni jednoho dne přejdeme do světa duchů. Když nás Dona zavolá, nemáme jinou volbu, ať jsme mladí nebo staří. Není ani v moci zelandony, aby tomu zabránila, nebo aby věděla, kdy se to stane. Toto tajemství Dona nesdělí nikomu. Připustila, aby duch bizonů vyměnil Sevonara za bizony, které jsme si vzali. To je oběť, kterou někdy vyžaduje. Možná nám chtěla připomenout, že její dary nejsou samozřejmé. Zabíjíme zvířata, abychom žili, ale musíme si umět vážit darů života, které nám dala, když bereme život jejích zvířat. Velká Matka není vždycky jen dobrotivá. Někdy jsou její naučení tvrdá.“

„Ano, to jsem už poznala. Já si nemyslím, že svět duchů je dobrotivý. Ta naučení jsou tvrdá, ale člověk se z nich může poučit.“

Zelandona neodpověděla. Zjistila, že když hned neodpoví, mnozí lidé prostě mluví dál, jen aby nevznikla nepříjemná odmlka. Když mlčela, dozvěděla se často o člověku víc, než kdyby mu kladla otázky.

„Vzpomínám si, jak mi Kreb vyprávěl, že duch jeskynního lva si mě vyvolil,“ pokračovala Ajla po chvíli. „Říkal, že jeskynní lev je mocný totem, který mi poskytuje silnou ochranu. Ale že není snadné žít s tak mocným totemem. A že když si dám dobrý pozor, tak mi totem pomůže a dá mi potvrzující znamení, že jsem se rozhodla správně. Řekl ale taky, že než nám totem něco dá, vyzkouší nás, aby viděl, jestli jsme jeho daru hodni. Říkal, že by si mě jeskynní lev nevyvolil, kdybych toho nebyla hodna. Třeba tím taky myslel, že jsem schopná to unést.“

Zelandona byla překvapená, jak hluboce to Ajla chápala. Byli lidé, kterým Ajla říkala klan, skutečně schopni takhle uvažovat? Kdyby řekla místo jeskynního lva Velká Matka Země, tak by to docela dobře mohla být slova z úst zelandony.

„Pro Sevonara se už nedalo nic udělat,“ zopakovala zelandona. „Mohla jsi mu jen zmírnit bolesti, a to jsi udělala. Dát mu obklad byl moc dobrý nápad. To ses naučila od té ženy z klanu?“

Ajla zavrtěla hlavou. „Ne, to jsem ještě nikdy neudělala. Ale měl silné bolesti a já věděla, že kvůli vnitřnímu zranění nesmí nic pít. Nejdřív jsem myslela na kouř z divizny, který mírní určité druhy kašle, a taky znám jiné rostliny, které se občas spalují v potní lázni. Ale bála jsem se, že by to ještě zhoršilo jeho kašel, a tomu jsem chtěla zabránit kvůli poraněným dýchacím vakům. A pak tu byla ta zhmožděnina. Skvrna na prsou byla stále tmavší. Já vím, že některé rostliny mohou zmírnit bolesti zhmožděnin, když se nanese na zasažené místo. Jedné takové rostliny jsem si všimla, když jsme jeli k ohradě. Vrátila jsem se pro ni a zdá se mi, že mu přece jen trochu pomohla.“

„Ano, to si taky myslím,“ řekla zelandona. „Možná ten prostředek sama někdy použiju. Připadá mi, že máš vrozený smysl pro léčitelské umění, Ajlo. Myslím, že to vypovídá hodně o tobě, že se tě Sevonarova smrt tak dotýká. Každého dobrého léčitele, kterého znám, se dotkne smrt nemocného. Ale víc jsi udělala

nemohla. Matka se rozhodla povolat ho k sobě a nikdo se nemůže protivit její vůli.“

„Máš samozřejmě pravdu, zelandono. Považovala jsem jeho stav od samého počátku za beznadějný, ale chtěla jsem se tě přesto zeptat. Já vím, že máš moc práce a nerada bych tě připravovala o tvůj drahocenný čas.“ Ajla se zvedla k odchodu. „Díky, že jsi zodpověděla mé otázky.“

Zelandona hleděla za mladou ženou. „Ajlo,“ zavolala na ni. „Mohla bych tě o něco požádat?“

„Ale ovšem, zelandono.“

„Mohla bys vyhrabat trochu červeného okru, až se vrátíme do Deváté jeskyně? Najde se na břehu Zelavy v blízkosti jedné velké skály.“

„Znám to místo. Viděla jsem tam okr, když jsem si byla s Jondalarem zaplavat. Je zářivě červený. Donesu ti ho.“

„Ukážu ti, jak si máš očistit ruce, a dám ti koš, určený pro okr, až se vrátíme,“ řekla zelandona.

14.

Byl to smutný průvod, který se následujícího dne vydal k Deváté jeskyni. Lov byl mimořádně úspěšný, ale byl draze zaplacený. Když lidé dorazili k příbytkům, předal Joharan mrtvé tělo zelandonům, aby ho připravili pro pohřeb. Odnegli ho k mostu, který vedl k Dolním jeskyním. Tam ho zelandoni společně s Relonou obřadně umyjí, obléknou do pohřebního roucha a ozdobí šperky.

Právě když se Ajla chtěla vydat k Marthonině příbytku, zelandona na ni zavolala: „Ajlo, budeme brzy potřebovat okr, který jsi mi slíbila přinést.“

„Hned pro něj dojdu.“

„Tak pojď se mnou. Dám ti koš, který je určen jen pro okr, a něco ke hrabání.“ Zelandona ji vedla ke svému příbytku a odhrnula stranou závěs, aby Ajla mohla vstoupit.

Bylo to poprvé, co vešla do příbytku zelandony. Spousta listů a jiných částí rostlin, které byly v zadní části většího příbytku rozvěšeny k sušení, jí připomněla Izu. Před zástěnami v přední části prostoru bylo několik vyvýšených míst na spaní, ale Ajla se dohadovala, že to není zelandonino místo na spaní. Zdálo se, že tu jsou ještě dvě další oddělené části, z nichž jedna, do které mohla trochu nahlédnout, vypadala jako místo na vaření. Druhá byla zřejmě zelandoniným místem na spaní.

„Tady máš koš a kopáč na okr,“ řekla zelandona a podala jí koš, který byl už od okru silně červeně zbarvený, stejně jako kopáč – nástroj připomínající širokou motyku s rukojetí z paroží.

Ženy společně opustily zelandonin příbytek. Ajla se vydala pro okr a zelandona odešla jižním směrem.

Vlk, který si našel klidné místo na skalní terase, z něhož měl na všechno dobrý výhled, se okamžitě rozeběhl k Ajle. Zelandona se zastavila.

„Neměla bys Vlka pustit do blízkosti mrtvého,“ řekla. „Je to tak pro něho lepší. Pokud není Sevonar pohřben v posvátné půdě, putuje jeho duch kolem a je velmi zmatený. Já vím, jak před tím ochránit lidi, ale nevím, jak je to u vlka. Obávám se, že Sevonarův duch by se mohl zmocnit tvého zvířete. Viděla jsem vlky s pěnou u huby, kteří byli jako šílení. Myslím, že se něčemu bránili, možná něčemu zlému nebo nějakému zmatenému duchovi. Kousnutí takového zvířete je jako smrtelný jed.“

„Až ti donesu okr, požádám Folaru, aby na něho dala pozor.“

Vlk ji následoval po stezce dolů až k místu, kde se s Jondalarem krátce po příchodu koupali a myli. Ajla naplnila koš téměř až po okraj okrem a vydala se na zpáteční cestu. Cestou potkala Folaru. Ajla Folaře vysvětlila, že zelandona nechce, aby byl Vlk v blízkosti mrtvého.

Folara se celá rozzářila. Měla radost, že smí dávat pozor na Vlka, protože ji matka právě požádala, aby šla společně s ní omýt mrtvého. To byl úkol, kterému se Folara velmi ráda vyhnula. A věděla, že Marthona Ajlinu prosbu neodmítne.

„Nejlepší asi bude, když se budete zdržovat v Marthonině příbytku,“ řekla Ajla. „Pro případ, že budete muset jít ven, mám zvláštní provaz, který mu můžeš dát kolem krku. Vlk to nemá zrovna rád, ale nechá si ho uvázat. Pojd', já ti ukážu, jak se provaz uvazuje, aby ho neškrtil.“

Ajla pak šla na konec skalní terasy a předala červený okr zelandoně. Poté pomáhala omýt a obléknout mrtvého. I Jondalarova matka, která měla s takovými úkoly velkou zkušenost, se k nim připojila. Pověděla Ajle, že Folara pozvala do jejího příbytku několik mladých lidí a že se Vlk zřejmě mezi nimi cítí moc dobře.

Ajla byla překvapená, jak nádherné oblečení mrtvý lovec dostal. Jeho pohřební roucho byla široká bílá tunika, která byla sešitá ve složitých vzorech z kožešin a nabarvených kůží různých zvířat a byla ozdobená perlami, mušlemi a třásněmi. Na bocích byla tunika stažená pestrým opaskem z tkané látky. Nohavice se hodily k tunice, i když byly podstatně jednodušší, stejně jako obutí

vysoké po holeně, které bylo nahoře ukončeno třásněmi a kožešinovým lemem. Kolem krku měl mrtvý lovec náhrdelníky z mušlí, perel, zubů různých zvířat a figurky vyřezávané z mamutoviny.

Nakonec bylo jeho tělo zabaleno do měkké rohože utkané ve vzorech z trav, obarvených červeným okrem. Na koncích rohože byly připevněny dlouhé provazy, takže se mrtvý zabalil do rohože a provazy se pak mohly kolem něho omotat a uvázat. Pod rohoží, která ležela na vápencových balvanech, byla pevná síť z kroucených šlach, která se mohla napnout mezi dvěma dřevy tak, aby se na ní mrtvý mohl přenést na posvátné místo, kde bude uložen do hrobu.

Sevonar byl výrobce oštěpů. Teď ležely jeho nástroje vedle něho společně s několika novými a ne zcela hotovými oštěpy, se dřevem, mamutovinou, pazourkovými špicemi, šlachami, šňůrami a lepidlem.

Relona přinesla tyto věci ze svého příbytku. Vzlykala, když položila narovnávač násad na dosah jeho pravé ruky. Nástroj byl zhotoven z paroží jelena, ze silné části paroží mezi hlavou a prvním rozvětvením. Ajla si uvědomila, že Jondalar má podobný nástroj, který patřil jeho bratru Thonolanovi.

Do nástroje byl vyryt obrys kozorožce s mohutnými rohy a různé symboly. Vzpomněla si, jak jí Jondalar vyprávěl, že rytiny propůjčují narovnávači sílu. Jím vyrobené oštěpy totiž mají létat rovně a přesně a musí mít takovou sílu, že zvíře, na které jsou namířené, na místě zabijí. Že jsou rytiny kromě toho i krásné na pohled, to se taky hodnotilo.

Zatímco bylo pod zelandoniným dohledem zdobeno Sevonarovo mrtvé tělo, stavěl Joharan se skupinou mužů pohřební chýši, dočasný příbytek z dřevěných kůlů s tenkou rákosovou střechou. Když bylo mrtvé tělo připraveno, muži přenesli chýši nad ně a připevnili k ní boční stěny. Zelandoni vešli do chýše, aby vykonali obřad, který měl bloudícího ducha svázat s tělem a zavřít uvnitř chýše.

Když skončili, museli se obřadně očistit všichni, kdo se dotkli těla, z něhož unikl život, nebo přišli i jen do jeho blízkosti. Vhodným živlem pro to byla voda, především tekoucí voda. Všichni zúčastnění se museli úplně ponořit do řeky, ať už nazí, nebo oblečení. Seběhli dolů po stezce, která vedla ke břehu Zelavy. Zelandoni nejdřív vzývali Velkou Matku, pak šly ženy kus dál

proti proudu řeky a muži dolů po řece. Ženy se svlékly, ale někteří muži skočili do vody oblečení.

I Jondalar pomáhal se stavbou pohřební chýše, a musel se proto očistit v řece. Potom šel vedle Ajly po stezce nahoru, aby se účastnil hostiny, kterou pro všechny připravila Proleva. Marthona usedla vedle Ajly a Jondalara a i zelandona se k nim na chvíli připojila, když předala truchlící Relonu do opatrování její rodiny. Nakonec se k nim připojil i Vilomar, který hledal Marthonu. Teď, když byla Ajla obklopena jen důvěrně známými lidmi, odvážila se zeptat na pohřební roucho.

„To je každý po smrti ozdoben tak nákladným oblečením?“ zeptala se. „Sevonarovo roucho muselo dát hodně práce.“

„Většina lidí chce mít při zvláštních příležitostech na sobě své nejlepší oblečení,“ odpověděla Marthona. „Například když někoho potkají poprvé. Proto máme různé oblečení pro různé obřady. Člověk chce zanechat dobrý dojem a ukázat oblečením, kam patří a kdo je. Nevíme, co nás v příštím světě čeká, ale i tam chceme od začátku udělat dobrý dojem. A i tam mají všichni, kdo nás potkají, okamžitě vědět, kdo jsme.“

„Já nevěřím, že oblečení přechází do příštího světa,“ odporovala Ajla. „Tam přechází přece duch, ale tělo zůstává tady, nemyslíš?“

„Tělo se vrátí do klína Velké Matky Země,“ řekla zelandona. „Do příštího světa se vrací životní duch, elán. Ale nejenom člověk, i všechno ostatní má svého ducha: skály, stromy, potrava, dokonce i oblečení. Duch člověka se nechce navrátit do klína Matky nahý a s prázdnýma rukama. To je důvod, proč má Sevonar na sobě oblečení, které je určeno zvláště pro tento obřad, a proč na cestu dostává své nástroje, zbraně a potravu.“

Ajla přikývla. Napíchla dlouhý kus masa, popadla je zuby a kus odřízla. Zbytek vrátila na lopatku zvířete, která sloužila jako podnos. Chvilí zamyšleně žvýkala sousto, pak je spolkla.

„Sevonarovo oblečení je nádherné,“ řekla. „Ten vzor z různých sešitých částí se zvířaty a symboly působí téměř tak, jako by vyprávěl příběh.“

„V podstatě skutečně vypráví příběh,“ řekl Vilomar. „Podle příběhů se dají lidé poznat, dají se rozlišit. Všechno, co je vidět na Sevonarově obřadním rouchu, má nějaký význam. Najde se tam jeho elandon stejně jako elandon jeho družky a samozřejmě abelan Zelandonců.“

„Já tahle slova neznám,“ řekla Ajla. „Co je to elandon? A co je abelan?“

Všichni přítomní udiveně pohlédli na Ajlu. Ta slova se používala tak často a Ajla mluvila tak plynně zelandonsky, že nemohli uvěřit, že je nezná.

„Obávám se, že jsme o tom nikdy nemluvili,“ přihlásil se ke slovu trochu stísněně Jondalar. „Když jsi mě našla, Ajlo, měl jsem na sobě oblečení saramudonů, které neukazuje tímto způsobem, kdo člověk je. Mamutoni mají něco podobného, ale není to totéž. Abelan Zelandonců je... hm... něco jako tetování na spáncích zelandonů a Marthony.“

Ajla pozorně pohlédla na Marthonu, pak na zelandonů. Věděla, že všichni zelandoni a náčelníci jsou tetovaní. Znamení sestávala ze čtverců a obdélníků v různých barvách, které byly mnohdy ozdobeny dalšími čarami a oblouky. Ajla ale nikdy neslyšela, jak se tomuto tetování říká.

„Pokusím se ti vysvětlit význam těch slov,“ zapojila se do hovoru zelandona. Jondalar si viditelně oddechl.

„Myslím, že musíme začít slovem elán. To slovo přece znáš?“

„Slyšela jsem, jak jsi ho dnes použila,“ odpověděla Ajla. „Myslím, že znamená něco jako ducha nebo životní sílu.“

„A předtím jsi to slovo neznala?“ zeptala se zelandona a přísně pohlédla na Jondalara.

„Jondalar vždycky používal slovo duch. Je to nesprávné?“

„Ne, není to nesprávné. Jen v souvislosti se smrtí a narozením používáme slovo elán, protože smrt je konec nebo nepřítomnost elánu, tak jako narození je jeho počátkem. Když se narodí dítě, přichází na svět nový život. Je naplněno elánem, životní silou. Když dítě dostane jméno, vymyslí zelandon nebo zelandona pro tohoto ducha, pro tohoto nového člověka znak, a namaluje ho nebo vyryje ho na nějaký předmět, třeba na kámen, kost nebo kus dřeva. Toto znamení se jmenuje abelan. Každý abelan je jedinečný a přiřazený k určité osobě. Někdy se to znamení skládá z čar, bodů, obrysů nebo je zjednodušeným tvarem zvířete – takového zvířete, které zelandona napadne, když rozjímá o dítěti.“

„Přesně tak to dělal i Kreb, mog-ur,“ řekla Ajla překvapeně. „Zahloubal se, aby určil totem novorozence.“

„To je muž klanu, který byl vaším... zelandonem?“ zeptala se zelandona a znělo to překvapeněji, než jí bylo milé.

„Ano,“ přikývla Ajla.

„To si musím zapamatovat. Ale já ti to dopovím. Po rozjímání se zelandoni rozhodnou pro jedno znamení. Předmět, na kterém znamení je, je elandon. Zelandon ho předá do ochrany matce dítěte, dokud dítě není dospělé. Při obřadu, kterým dítě vstoupí do kruhu dospělých, mu matka jeho elandon předá. Ale tento předmět skrývající zvláštní význam, elandon, je víc než jen věc s namalovaným nebo vyrytým znakem. Může být sídlem životní síly, ducha, bytosti člověka, stejně jako donka v sobě může nést ducha Velké Matky. Elandon je mocnější než kterýkoliv jiný osobní předmět. Je tak mocný, že může člověku přivodit neštěstí, když se dostane do špatných rukou a je použit proti němu. Proto matka dítěte uchovává jeho elandon na místě, které zná jen ona a nanejvýš ještě její matka nebo její druh.“

Ajla si uvědomila, že bude odpovědná za elandon dítěte, které v sobě nosí.

Zelandona jí dále vysvětlila, že člověk, kterému je předán jeho elandon, ho schová na místě, které zná jen on sám a které je často hodně vzdálené. Jako náhradu pak vezme z blízkého okolí nějaký předmět, může to být třeba obyčejný kámen, a svěří ho zelandonovi, který ho opatruje jako dar Velké Matce, obvykle v nějaké spáře ve skále posvátného místa nebo třeba v nějaké jeskyni. Hodnota daru může být malá, ale jeho význam je o to větší. „My věříme, že Dona může na základě tohoto náhradního předmětu najít vlastní elandon a tím i člověka, kterému patří, i když nikdo, dokonce ani zelandon, většinou nezná úkryt elandonu.“⁰

Vilomar nadhodil, že zelandoni požívají velkou úctu a lidé jim důvěřují. „Ale mají taky velkou moc,“ řekl, „a proto je úcta, která se jim prokazuje, často spojena s bázní. Přesto je každý jednotlivý zelandon taky jen člověk. O některých se ví, že své znalosti a své schopnosti zneužili. Mnozí se obávají, že by se zelandoni, kdyby se jim k tomu naskytla příležitost, mohli ocitnout v pokušení, aby použili tak mocný předmět jako elandon proti někomu, koho nenávidí nebo koho chtějí potrestat, když mají dojem, že se jim neproказuje náležitá úcta. Já sám jsem ovšem něco podobného nikdy nezažil a lidé mají sklon příběhy zveličovat.“

„Pokud je elandon některého člověka někým vyrušen z klidu, může člověk onemocnět nebo dokonce zemřít,“ řekla Marthona. „Chtěla bych vám vyprávět jednu pověst. Říká se, že v minulosti uchovávaly rodiny a někdy dokonce celé jeskyně své elandony na

stejném místě. Byla jednou jedna jeskyně, která skryla všechny elandony v jiné jeskyni, určené zvlášť jen pro ně. Ta jeskyně byla v horském svahu v blízkosti obydlí. Místo bylo tak posvátné, že se nikdo neodvažoval narušovat jeho klid. Ale jednoho deštivého jara se z hory utrhla lavina a zničila jeskyni s elandony a všechno, co v ní bylo. Členové jeskyně si to vzájemně vyčítali a už nebyli ochotni si pomáhat. Bez pomoci druhých by však život byl velmi obtížný. Tak se naučili lidé, že rodiny nebo taky celé jeskyně se dostanou do vážných obtíží, když někdo naruší klid elandonů, které jsou na jednom společném místě, nebo když zasáhnou přírodní mocnosti jako voda, vítr nebo zemětřesení. To je důvod, proč každý musí schovat svůj elandon sám.“

„Když se ovšem náhradní kameny uchovávají pohromadě, tak je to v pořádku,“ dodala k tomu zelandona. „Matka je může použít jako vodítko, s jehož pomocí dokáže najít pravé elandony.“

Ajlu pověst zaujala. Slyšela, že si lidé rádi vyprávějí staré příběhy, ale netušila, že z toho, jak se věci kdysi sebehly, je možné lépe pochopit i vlastní svět. Pověsti jí připomínaly příběhy, které v zimě vyprávěl starý Dorv v Brunové klanu.

„Abelan je znak, který má vždycky co dělat s životní silou,“ pokračovala zelandona. „Používá se především proto, aby označil jednotlivce nebo skupinu. Abelan Zelandonců je naše společné a důležité poznávací znamení. Je to znak ze čtverců a obdélníků, který je často trochu pozměněn a vyzdoben. Může být proveden v různých barvách nebo zhotoven z různých materiálů. Dokonce je možný jiný počet čtverců. Základní tvary ale musí být uchovány.“ Ukázala prstem na své spánky. „Tady je abelan Zelandonců.“ Ajla rozeznala tři řady po třech čtvercích.

„Podle těchtole čtverců každý okamžitě ví, že patřím k Zelandoncům. Podle toho, že jich je devět, se pozná moje příslušnost k Deváté jeskyni. Ale z tohoto tetování se dá vyčíst i mnohem víc. Označuje mě jako zelandonu a oznamuje, že jsem ostatními uznávána jako První mezi těmi, kteří slouží Velké Matce Zemi. I když to dnes není důležité, v kresbě je obsažen i můj osobní abelan. Když se pozorně podíváš, uvidíš, že se Marthonino znamení částečně liší od mého.“

Bývalá náčelnice trochu natočila hlavu, aby Ajla lépe viděla tetování. „Vidím devět čtverců,“ řekla Ajla, „ale Marthona má znamení na druhém spánku. Kromě toho vidím jiné znaky, víc

rozmáchlé. Ta jedna čára by mohla představovat šíji, hřbet a zadní nohy koně.“

„Ano,“ řekla Marthona a usmála se. „Do mého znaku je obratně zapracován můj abelan. I když je trochu pozměněn, aby se hodil k ostatním částem, je přesto velmi podobný znaku na mém elandonovi. Je to kůň, jak už jsi sama poznala.“

„Každé tetování vypovídá hodně o tom, kdo je nosí,“ vysvětlovala zelandona. „Podle toho, že mám tetování na levém spánku, se dá poznat, že sloužím Velké Matce. Že Marthona je nebo byla náčelnicí, se dá poznat podle toho, že její znamení je na pravém spánku. A těch devět čtverců říká, že obě jsme Zelandonky z Deváté jeskyně.“

„Myslím, že Manvelarovo tetování mělo tři čtverce,“ řekla Ajla, „ale nevzpomínám si, že by jich měl Brameval na čele čtrnáct.“

„Ne, to skutečně nemá,“ potvrdila zelandona. „Příslušnost k jeskyni se nevyjadřuje vždycky pomocí čtverců. Jsou i jiné možnosti. V Bramevalově tetování je čtrnáct bodů, které jsou určitým způsobem seřazeny.“

„Taky nejsou všichni tetováni,“ řekla Ajla. „Vilomar má jen malé znamení uprostřed čela a Jondalar například nemá žádné.“

„Jen náčelníci nosí znamení na čele,“ řekl Jondalar. „Zelandona je duchovní vůdkyní a moje matka byla náčelnicí jeskyně. Vilomar je obchodník. To je důležité postavení. Lidé ho často žádají o radu, a proto je taky považován za vůdčí osobnost.“

„Většina lidí vyjadřuje spíš svým oblečením, kdo jsou,“ vysvětlovala Marthona. „Jsou ale někteří, kteří mají tetování na jiných místech, na tvářích nebo na bradě, ano, dokonce na rukou. Většinou je to místo, které není zakryto oblečením. Taky by nemělo smysl mít poznávací znamení na místě, kde je nikdo nemůže vidět. Tetování často vyjadřuje něco, co je pro dotyčného důležité, třeba zvláštní výkon, za který mu náleží uznání. Jen zřídkakdy jde o příslušnost k jeskyni nebo jiné skupině.“

„U Mamutonů mají mamoti, kteří jsou něco jako zelandoni, znaky na tvářích, ty ale nejsou tak pravidelně hranaté jako u vás, ale jsou zkosené nebo špičaté,“ řekla Ajla. „Základní vzor má vždycky čtyři strany, podobá se vašemu čtverci, ale je trochu zešíkmený, takže je ve dvou vrcholech zašpičatělý. Z toho základního vzoru se půlením odvozují další tvary, které jsou ostře nebo tupě špičaté, a z těch se pak skládají různě rozvinuté

pravidelné nebo klikaté vlastní vzory každého mamota. I u Mamutonů mají tyto vzory skrytý význam. Jenže v zimě, když jsem odcházela, mi to mamot teprve začal vysvětlovat.“

Zelandona a Marthona na sebe pohlédly a vědoucně přikývly. Zelandona mluvila s bývalou náčelnicí o Ajliných schopnostech a navrhla, že by se Ajla měla nějakým způsobem připojit k zelandonům. I Marthona věřila, že by to pro Ajlu a všechny ostatní zřejmě bylo to nejlepší.

„Pak je tedy na Sevonarově tunice jeho znak, jeho abelan, a abelan Zelandonců,“ řekla Ajla. Pokoušela se co možná nejlépe vštípit si souvislosti, které jí byly vysvětleny.

„Ano, všichni okamžitě poznají, kdo je, i Velká Matka,“ řekla zelandona. „Velká Matka Země bude vědět, že je jedním z jejích dětí a že pobýval na jihozápadě této země. Ale to je jen část jeho roucha. Všechno, co má na sobě, má nějaký význam, i řetězy na krku. Vedle abelanu Zelandonců tam je taky devět čtverců, které představují jeho jeskyni, a druhé vzory, které vypovídají o jeho původu. Je tam znak ženy, s kterou žil, a abelan dětí, které se narodily u jeho ohniště. Jeho řemeslo, zhotovování oštěpů, a samozřejmě jeho vlastní abelan. Ten je nejosobnější a nejmocnější součástí.“

„Sevonarovo slavnostní roucho je mimořádně nádherné,“ řekla Marthona. „Navrhl je jeden z našich starých umělců, který už bohužel od nás odešel. Byl velmi nadaný.“

Ajle připadalo oblečení Zelandonců zajímavé a některé i velmi krásné, zvláště oblečení, které viděla u Marthony. Netušila ale, jaké významy s tím byly spojené. Některé oblečení působilo na její vkus až příliš nazdobeně. Od své klanové matky se naučila vážit si prostých a účelných tvarů věcí, které sama vyráběla. Příležitostně obměnila způsob pletení koše nebo dávala pozor na žilkování ve dřevě při vyřezávání a leštění nádoby, ale nikdy ji nenapadlo vytvářet z toho ozdobné vzory.

Pomalu začínala chápat, že u Zelandonců sloužilo oblečení, šperky a tetování k tomu, aby člověka označovaly. I když byl Sevonar velice nákladně ozdoben, působil na ni celek svou vyrovnaností a souladem. Žasla však nad tím, že to roucho, jak Marthona říkala, navrhoval nějaký starý muž.

„Zhotovit Sevonarovu tuniku muselo dát hodně práce,“ řekla. „Proč věnuje nějaký starý muž tolik času tomu, aby dělal někomu oblečení?“

Jondalar se usmál. „Protože to bylo řemeslo toho starého muže. Navrhoval slavnostní a pohřební oblečení.“

„Ten starý muž nešil sám Sevonarovo slavnostní roucho. On především zvážil, jak to udělat, aby se všechno k sobě dobře hodilo,“ vysvětlovala Marthona. „Musí se brát v úvahu tolik věcí, že je k tomu zapotřebí oko umělce. Ten starý muž řídil práci, druzí stříhali a šili. Jedna žena, která s ním pracovala, teď dělá i návrhy, ale není tak dobrá jako on – zatím ještě ne.“

„A jaký důvod měl ten starý muž, aby pro Sevonara udělal takové oblečení?“

„Něco za to vyměnil,“ vysvětloval Jondalar.

Ajla povytáhla obočí. Nechápala tak docela, co tím Jondalar míní. „Myslela jsem, že výměny děláte s jinými tábory nebo jeskyněmi. Nevěděla jsem, že i mezi sebou si vyměňujete věci.“

„A proč bychom to neměli dělat?“ zeptal se Vilomar. „Sevonar byl výborný řemeslník, vyráběl oštěpy. Ale kdyby měl spojit dohromady všechny znaky, které chtěl mít na svém rouše, nedokázal by to udělat tak, aby s tím byl spokojený. A tak raději vyměnil dvacet svých nejlepších oštěpů za to, že to někdo jiný udělal líp. To roucho pro něho znamenalo velmi mnoho.“

„Bylo jedno z posledních, které ten starý muž ještě navrhl,“ řekla Marthona. „Když pak měl slabé oči, musel s tím přestat a postupně měnil Sevonarovy oštěpy za věci, které potřeboval. Ten nejkrásnější oštěp si ale nechal pro sebe. Dnes jeho kosti odpočívají v posvátné zemi, ale oštěp si vzal s sebou do příštího světa. Byl to oštěp, který nesl jak jeho vlastní abelan, tak i Sevonarův.“

„Když je výrobce oštěpů s některým oštěpem zvlášť spokojený,“ vysvětloval Jondalar, „ozdobí ho často nejen abelanem toho, pro koho je určen, ale taky svým vlastním.“

Při lovu na jeleny se Ajla dozvěděla, jak důležité jsou znaky na oštěpech. Věděla, že každý oštěp má znak svého majitele, aby nemohlo dojít ke sporu, kdo zvíře zabil. Na vlastní oči viděla, jak rychle se tím dá sporu předejít. Jedno zvíře bylo zabito dvěma oštěpy, ale jen jeden z nich zasáhl životně důležitý orgán. Nevěděla, že se těmito znakům říká abelany, ani to, že mají pro Zelandonce tak velký význam.

Ajla slyšela lovce mluvit o výrobcích oštěpů. Zdálo se, že okamžitě věděli, kdo oštěp vyrobil, ať už se na něm našel jeho znak nebo ne.

„Jak vypadá tvůj abelan, Jondalare?“ zeptala se Ajla.

„Je to opravdu jednoduchý znak.“ Hřbetem ruky uhladil písek a udělal nejdřív jednu a pak kousek nad ní souběžně druhou čáru, kterou ale u konce ohnul a spojil s první do špice, třetí krátkou čarou pak ve špici obě čáry přeťal. „Myslím, že když jsem přišel na svět, měl zelandon zrovna svůj špatný den. Prostě ho nic jiného nenapadlo.“ Podíval se s úsměvem k zelandoně. „Možná to představuje ocas hranostaje, který je bílý a na špici černý. Mně se vždycky tyhle malé hranostají ocásky líbily. Myslíš, že mým abelanem by mohl být hranostaj?“

„Tvým totemem je jeskynní lev, stejně jako mým,“ řekla Ajla důrazně. „Myslím, že tvůj abelan může být to, co v tom vidíš. Proč tedy ne hranostaj? Hranostajové jsou drzé trochu větší lasičky s překrásnou zimní srstí, docela bílou, mají jen černé oči a černou špičku ocasu. Ale vlastně se mi stejně líbí i jejich hnědá letní srst.“ Ajla chvíli přemýšlela a pak se zeptala: „Co je Sevonarovým abelanem?“

„Viděl jsem jeden jeho oštěp tam, kde leží,“ řekl Jondalar. „Dojdu pro něj.“

Rychle se zase vrátil a ukázal znak Ajle. Byla to zjednodušená kresba muflona, horské ovce s dlouhými zahnutými rohy.

„Měla bych ten oštěp vzít s sebou, abych mohla jeho abelan obkreslit,“ řekla zelandona.

„A k čemu je to nutné?“ zeptala se Ajla.

„Znak, který je na jeho oštěpu a na jeho oblečení a který zdobí ostatní jeho majetek, bude zdobit i jeho náhrobní kůl,“ odpověděl Jondalar.

Cestou k Marthonině příbytku Ajla uvažovala ještě jednou o rozmluvě. Elandon lidé schovávají, ale znak, který nese, abelan, je znám nejen tomu, koho označuje, ale taky všem ostatním. Ten znak měl určitou moc, která mohla sloužit především tomu, komu byl přisouzen. Bylo to ale příliš dobře známo, než aby to někdo mohl zneužít. Skutečná moc spočívala v neznámu, ve vědění, které bylo vyhrazeno zasvěceným.

Příštího dne ráno zaklepal Joharan na kůl vedle Marthonina vchodu. Jondalar odhrnul stranou závěs a byl překvapený, že vidí svého bratra.

„Neměl jsi být na tom setkání?“

„Ano, ale předtím musím mluvit s tebou a s Ajlou.“

„Pojď dál!“

Joharan vešel a těžký závěs zase uzavřel vchod. Marthona a Vilomar vyšli ze spacího kouta a srdečně ho pozdravili. Ajla právě dávala zbytky od snídaně do dřevěné misky, kterou chystala pro Vlka. Vzhledla a usmála se na Joharana.

„Joharan přišel, aby si s námi promluvil,“ řekl Jondalar.

„Nechci vás dlouho zdržovat. Ještě jednou jsem přemýšlel o tom vrhači oštěpů. Něco mi nejde z hlavy. Kdyby každý z nás mohl střílet oštěpy z takové vzdálenosti jako ty, Jondalare, tak bychom bizona složili dřív, než stačil udupat Sevonara. Jemu už teď nepomůžeme, ale chtěl bych se postarat o to, aby byl lov pro všechny méně nebezpečný. Byli byste vy dva ochotni nám ukázat, jak se tahle zbraň dělá a jak se používá?“

Jondalar se usmál. „Ale ovšem. Doufal jsem, že mě o to požádáš. Nemůžu se dočkat, až vám vrhač oštěpů předvedu, aby konečně všichni viděli, jaké to má výhody.“

Všichni obyvatelé Marthonina příbytku kromě Folary doprovázeli Joharana na setkání, které se konalo na jižním konci velkého převisu. Když tam přišli, už tam bylo shromážděno hodně lidí. Byli vysláni poslové k zelandonům všech jeskyní, které se zúčastnily lovu. Teď se dostavili, aby se poradili o pohřebním obřadu. Vedle duchovní vůdkyně Deváté jeskyně tu byli zelandonové ze Čtrnácté, Jedenácté, Třetí, Druhé a Sedmé jeskyně. Přišla i většina náčelníků a někteří další lidé.

„Duch bizona si vzal výměnou za zabití zvíře jednoho z našich lidí,“ řekla První zelandona. „Je to oběť, kterou musíme přinášet, když si to Matka přeje.“ Pozorovala přítomné, kteří souhlasně přikyvovali. Když byla v kruhu druhých zelandonů, byl její velitelský zjev nejpůsobivější. Všichni si uvědomovali, že je právem První mezi těmi, kteří slouží Matce.

Joharanovi stále častěji odbíhaly myšlenky od příprav Sevonarova pohřbu. Nešly mu z hlavy vrhače oštěpů a uvažoval, kde by se našlo vhodné místo na cvičení s nimi. Po rozhovoru s Ajlou a Jondalarem se rozhodl, že lovcům doporučí, aby si ještě před letním setkáním vyrobili vrhače a začali s nimi co nejdříve cvičit. Musel ale vyčkat, protože dnes nesměly být použity žádné zbraně. Toto byl den, kdy všichni doprovodí Sevonarova ducha do příštího světa.

Ani zelandona nebyla tak zcela soustředěná, i když to navenek vypadalo, že pozorně sleduje rozdílná stanoviska. V průběhu

setkání došlo k malým různicím mezi zelandony, do kterých se ale První zelandona nevměšovala. Od chvíle, kdy držela v ruce kámen s lesklým povrchem, který pocházel z místa Thonolanova hrobu někde daleko na východě, musela často myslet na Jondalarova mladšího bratra. Čekala na vhodnou dobu, kdy by se mohla vydat hledat jeho ducha. Věděla, že Jondalar a Ajla se musejí tohoto obřadu zúčastnit. Styk s příštím světem je vážná, často děsivá zkušenost. Ani pro zasvěcené to není zcela bezpečné. Nebezpečí je tím menší, čím více lidí se obřadu zúčastní, aby podpořili ty, kteří navazují styk s příštím světem.

Protože Sevonar přišel o život při lovu, kterého se zúčastnila většina jeskyní, bylo nutné vykonat velký obřad, aby si vyprosili ochranu pro celé společenství. Možná by tohle byl dobrý okamžik, aby se odvážila ještě hlouběji proniknout do světa duchů a hledala tam Thonolanova ducha, pomyslela si zelandona. Pohlédla na Ajlu a uvažovala, jak to asi přijme. Ajla ji už několikrát překvapila svými znalostmi, pohotovým a věcným uvažováním a také vnitřní jistotou, s níž projevovala svůj názor.

Polichotilo jí, když ji Ajla vyhledala, aby se od ní dozvěděla, jestli by byla ještě nějaká jiná možnost, jak by se dalo Sevonarovi pomoci – zvláště když Ajla předtím prokázala tolik znalostí. Stejně tak na ni udělalo dojem, že tato mladá žena poradila Jondalarovi, aby vzal kámen z bratrova hrobu domů – a to přesto, že neznala zvyky Zelandonců. Byl to zvláštní kámen. Z jedné strany působil docela obyčejně, ale když se obrátil, byl vidět modře se lesknoucí povrch s ohnivě červenými body.

Lesklá modř bezpochyby vyjadřuje jasnost, pomyslela si, a červená je barva života, nejdůležitější z pěti posvátných barev Matky. Ten malý kámen je jistě předmět, v němž spočívá velká moc. Musíme zvážit, co s ním uděláme, až ukončíme hledání.

Na okamžik se zaposlouchala do vleklého sporu zelandonů, ale pak ji najednou napadlo: tenhle kámen z Thonolanova hrobu by mohl být náhradním kamenem. Možná může Matka s jeho pomocí najít Thonolanova ducha. Nejlepší a nejbezpečnější by proto pro něj byla spára v posvátné jeskyni, která leží blízko u náhradních kamenů jeho rodiny. Věděla, kde jsou uchovávány téměř všechny náhradní kameny Deváté jeskyně a i mnohých jiných jeskyní. A nevěděla jen to, kde je její vlastní elandon, ale znala i úkryty několika dalších.

V minulosti se několikrát přihodilo, že se musela postarat o elandon některého dítěte místo jeho matky. Kromě toho ukryla elandony několika lidí, kteří toho nebyli tělesně nebo duševně schopni. Nikdy o tom nemluvila a nikdy a za žádných okolností by taky nezneužila svého vědění ve svůj prospěch. Až příliš dobře znala nebezpečí, kterým by tím vystavila jak sebe, tak i lidi, jimž elandony patřily.

I Ajliny myšlenky začaly bloudit jinde. Neznala pohřební obřady Zelandonců a chtěla se o nich dozvědět co nejvíc, ale spory o podružných věcech, které nebraly konce, ji unavovaly. Kromě toho zaslechla některé výrazy poprvé, nevěděla, co znamenají, a proto nemohla vždycky poznat, oč vlastně jde. A tak se stalo, že začala přemýšlet o věcech, které se v posledních dnech naučila.

Vyprávěli jí, že mrtví jsou pochováváni většinou na posvátné půdě. Dbalo se ale na to, aby jen určitý počet hrobů byl na stejném místě, protože kdyby na jednom místě bylo příliš mnoho duchů, mohli by za určitých okolností získat příliš velkou moc. Lidé, kteří zemřeli současně nebo si byli blízcí, mohli být pohřbeni na stejném místě, ale jinak byly hroby roztroušeny po celé krajině.

Když se pozůstalí rozhodli pro nějaké místo, bylo vymezeno dřevěnými kůly, které byly zaraženy do země v malém odstupu kolem hrobů a v hlavě každého jednotlivého hrobu. Do kůlu u hlavy zemřelého byl vyryt nebo byl na něj namalován abelan mrtvého. Kůly upozorňovaly na nebezpečí, které z tohoto místa vycházelo. Tam mohli číhat duchové mrtvých, kteří už neměli tělo. Zelandoni se postarali o oplocení, aby se duchové, kteří nenašli cestu do druhého světa, nemohli zmocnit těla někoho živého.

Kdo vešel bez mocné ochrany na toto místo, vydával se ve velké nebezpečí. Duchové se začínali shlukovat už dřív, než bylo mrtvé tělo uloženo do země. Pokud se živý člověk stal obětí bloudícího ducha, bojovali oba duchové o moc. Poznalo se to na prudké proměně člověka, který najednou dělal věci, které vůbec neodpovídaly jeho povaze. Viděl věci, které jinak nikdo jiný neviděl, z nevysvětlitelných důvodů křičel, zuřil nebo nechápal svět kolem sebe a úplně se uzavřel do sebe.

Když kůly po mnoha letech ztrouchnivěly a hroby zarostly trávou, už nebylo místo považováno za posvátné nebo nebezpečné. Duchové odtamtud zmizeli. Pak se říkalo, že Velká Matka Země si vzala své děti k sobě a místo vrátila živým.

Ajla a všichni ostatní okamžitě zpozorněli, když uslyšeli hlas První zelandony. Protože ostatní zelandoni se zřejmě nebyli schopni dohodnout, První zelandona zasáhla. Vzala v úvahu všechny názory a navrhla řešení, které všem připadalo jediné správné. Nakonec mluvili o opatřeních, která jsou nutná, aby ti, kteří odnesou Sevonarovo tělo do posvátné půdy, byli chráněni před bloudícími duchy.

Nejdřív se uspořádá slavnost, aby se všichni posílili a aby duch každého jednotlivce získal dost síly zahnat bloudící duchy. Samozřejmě vycházeli všichni z toho, že tuto slavnost uspořádá Proleva. Kromě toho se mluvilo o jídle, nástrojích a zbraních, které měly být vloženy do hrobu. Mrtvý samozřejmě nemohl jíst, ale duch potravy dá odpoutanému duchovi zemřelého sílu, aby našel cestu do příštího světa. Provedlo se všechno, co jen bylo myslitelné, aby tento duch neměl důvod se vrátit nebo pobývat v tomto světě déle, než bylo nutné.

Kolem poledne si Ajla vyjela s Víhou a Vítězem, následována Vlkem. Potom koně vyhřebelcovala, aby byli v dobrém stavu a měli všechno, co potřebovali. Byla zvyklá trávit s nimi celé dny, ale od té doby, co přišli sem, to nebylo možné. Koně jí chyběli. Pozdravili ji tak radostně, že bylo zřejmé, že i oni ji a Jondalara postrádali.

Při cestě zpátky se zastavila u Joharanova příbytku a zeptala se Prolevy, jestli neví, kde je Jondalar.

„Šel společně s Joharanem, Rušemarem a Solabanem vyhloubit hrob,“ řekla Proleva. „Nechtěla bys heřmánkový čaj?“ zeptala se. Vlastně měla hodně práce, ale chtěla si udělat čas na tuto cizí ženu, která se už brzy spojí s bratrem jejího muže.

Ajla byla chvíli nerozhodná, než odpověděla. „Myslím, že bych měla jít k Marthoně. Ale jindy si ráda s tebou čaj vypiju.“

Vlk, kterého vyjíždka potěšila stejně jako koně, se od Ajly nehnul. Když ho spatřil Jaradal, okamžitě k němu přiběhl. Vlk do něho strčil čenichem, protože chtěl, aby ho podrbal. Jaradal se spokojeně smál a drbal Vlka na hlavě.

„Řeknu ti, Ajlo, když mi Jaradal poprvé vyprávěl, že hladil Vlka, měla jsem velkou starost. Nemohla jsem uvěřit, že tenhle masožravec by mohl být k dětem tam mírný. Když ho Folara přivedla sem a já viděla, jak po něm Marsola leze, nevěřila jsem svým očím. Tahala ho za chlupy, strkala mu prsty do očí, a

dokonce mu rozevřela tlamu, aby se mu podívala do chřtánu. A Vlk tu prostě ležel a nechal si to líbit. To mě hrozně překvapilo. Dokonce Sálková se usmívala, přestože nejdřív se hrozně polekala, když viděla svou dcerušku v blízkosti Vlka.“

„Vlk má děti rád,“ vysvětlovala Ajla. „Vyrůstal společně s dětmi v podzemní chýši tábora Lva a hodně si s nimi hrál. Pro něho byly jako sourozenci ze stejného vrhu. Dospělí vlci jsou vůči štěňatům z vlastní smečky vždycky trpěliví a starají se o ně. Vlk si zřejmě myslí, že všechny malé děti patří k jeho smečce.“

Cestou k Marthonině příbytku musela Ajla celou dobu myslet na Prolevu. Něco na ní bylo zvláštní, způsob, jak se pohybovala, jak těsně ji obepínala tunika. A najednou věděla, čím to bylo: Proleva čeká dítě! To je ono, teď si tím byla jistá.

Když v Marthonině příbytku nikoho nezastihla, byla trochu zklamaná, protože klidně mohla přijmout pozvání Prolevy na čaj. Ale kde byla Jondalarova matka? U Prolevy nebyla, možná navštívila zelandonu. Zdálo se, že ty dvě jsou přítelkyně, nebo přinejmenším k sobě chovají velkou úctu. Často spolu mluvily nebo se dorozumívaly vědoucími pohledy. Pokud ji tam půjde hledat, bude to výtečná záminka, aby trochu lépe poznala i zelandonu.

Vlastně nemám zvláštní důvod, abych hledala Marthonu, pomyslela si Ajla, a zelandona je v této chvíli určitě hodně zaměstnaná. Možná bych ji raději neměla rušit. Ale připadala si zbytečná a ráda by dělala něco smysluplného. Možná by mohla s něčím pomoci. Přinejmenším mohla svou pomoc nabídnout.

Nakonec se rozhodla, zavolala Vlka a šla k příbytku zelandony. Váhavě zaklepala. Zelandona musela být blízko vchodu, protože okamžitě odhrnula závěs.

„Podívejme, Ajla,“ řekla a zdála se překvapená, že ji vidí. „Co si přeješ?“

„Vlastně hledám Marthonu. Není doma a u Prolevy taky není. Myslela jsem, že je možná u tebe.“

„Ne, tady taky není.“

„Tak promiň, že jsem tě vyrušila. Já vím, že máš hodně práce, a neměla bych zneužívat tvůj drahocenný čas.“

„To je v pořádku,“ řekla zelandona. Ajla jí připadala trochu napjatá, ale i plná činnosti. „Hledáš Marthonu z nějakého určitého důvodu?“

„Ne, jen tak. Myslela jsem, že bych třeba mohla být nějak užitečná.“

„Jestli hledáš nějakou práci, tak bys mi možná mohla pomoci,“ řekla zelandona a ustoupila od vchodu, aby Ajla mohla vstoupit. Ajlin potěšený úsměv zelandoně prozradil, že to byl vlastní důvod její návštěvy.

„Smí jít se mnou dovnitř i Vlk?“ zeptala se Ajla. „Nebude tě obtěžovat.“

„To já vím. Neobtěžuje mě ani nikoho jiného.“ Zelandona podržela závěs, aby i Vlk mohl jít dovnitř. „Ten okr, co jsi mi přinesla od řeky, se musí rozmělnit na prach. Tady je moždír.“ Zelandona ukázala na vyhloubený, červeně zbarvený kámen, na kterém se poznalo dlouholeté používání, a podala jí jiný kámen jako drtič. „Já teď čekám na Jonokola, aby mi pomohl zhotovit kůl s Sevonarovým abelanem. Jonokol je můj pomocník.“

„Při slavnosti na uvítanou jsem se potkala s mužem jménem Jonokol. Ale on říkal, že je umělec.“

„Ano, Jonokol je umělec. A taky můj pomocník. Myslím, že je víc umělec než pomocník. Nemá velký zájem o léčení ani o styk se světem duchů. Zdá se, že je naprosto spokojený s rolí pomocníka, ale taky je ještě hodně mladý. Možná jednoho dne pocítí, že je povolán, ale třeba taky ne. Uvidíme. Rozhodně je vynikající umělec a spolupracovník. Většina umělců se ostatně stává zelandony. U Jonokola se jeho talent projevil, když byl ještě velmi mladý.“

Ajla byla ráda, že může drtit okr. Tak mohla pomáhat a zelandona jí nemusela nic vysvětlovat. Při jednotvárné práci mohla myslet i na jiné věci. Uvažovala, proč zelandoni brali do svého kruhu umělce, jako je Jonokol, když byl ještě tak mladý, že zřejmě vůbec nemohl pochopit, oč zelandonům jde. A čím to je, že k nim patřilo tolik umělců?

Když Jonokol přišel, viděl nejdřív Ajlu a pak udiveně pohlédl na Vlka. Vlk zvedl hlavu a byl připraven vyskočit, pokud by mu Ajla dala znamení. Naznačila mu, že tenhle muž je vítán. Vlk se uklidnil, ale zůstal bdělý.

„Ajla přišla, aby nám pomohla,“ řekla zelandona. „Slyšela jsem, že už se znáte.“

„Ano, seznámili jsme se ten den, kdy přišla. Bud' pozdravena, Ajlo.“

Ajla rozdrtila zbývající okr a pak podala zelandoně moždíř, drtič a červený prach. Doufala, že teď dostane další práci, ale vzápětí pochopila, že zelandona a Jonokol jen čekají, kdy odejde. „Je ještě něco, s čím bych mohla pomoci?“ zeptala se nakonec.

„Ne, v této chvíli ne,“ řekla zelandona.

Ajla přikývla, dala Vlkovi znamení a odešla.

Když přišla do Marthonina příbytku, stále ještě tam nikdo nebyl. Nevěděla, co by měla dělat, a znovu litovala, že nepřijala pozvání Prolevy. A proč by vlastně za ní nemohla znovu zajít? Byla zvědavá na tuto zdatnou, všemi obdivovanou ženu, s kterou bude brzy v příbuzenském svazku. Třeba bych jí mohla dokonce donést čaj, třeba odvar ze sušených lipových květů, které voní a dávají čaji sladkou příchut', uvažovala a přála si vědět, jestli je tu někde nablízku lípa.

15.

Muži byli rádi, že jsou s kopáním hrobu téměř hotovi. Zelandoni je opatřili mocnou ochranou, než se vydali připravit zem pro přijetí Sevonarova mrtvého těla, a potřeli jim ruce červeným okrem. Přesto se každý z nich vnitřně chvěl, když překročili hranici udávanou vyřezávanými a pomalovanými kůly a vešli na posvátnou půdu.

Všichni čtyři na sobě měli dlouhý beztvarý kožený přehoz bez jakékoliv ozdoby – něco jako přikrývku, v jejímž středu byl otvor pro hlavu. Kapuce zakrývala hlavu a tvář. Jen pro oči byly vyříznuty škvíry, ne ale pro nos a ústa, protože to byly tělesné otvory, které by byly příliš snadným vstupem pro bloudícího ducha.

Jejich zakuklení mělo skrýt, kdo jsou. Aby bloudícím duchům, kteří by rádi vylouzili do živoucího těla, neposkytli žádnou útočnou plochu, nesměly být vidět žádné znaky, znamení nebo abelany, ze kterých by se poznalo, o koho jde. Muži taky po celou dobu mlčeli, protože zvuk jejich hlasů by je mohl prozradit. Vyhloubit hrob nebyl úkol, který by se někomu zadával s lehkým srdcem. Avšak protože Joharan naplánoval lov, a podle svého mínění byl proto zodpovědný za jeho tragický konec, bylo mu jasné, že on sám se této práce musí zúčastnit. Za pomocníky určil Solabana a Rušemara a svého bratra Jondalara. Muži se mezi sebou snadno poznali, ale upřímně doufali, že to nebude tak snadné pro duchy, kteří možná bloudí kolem nich.

Proniknout do tvrdé země kamennými kopáči byla namáhavá práce. Navíc stálo slunce v zenitu. Muži se potili a pod koženými kapucemi se jim těžko dýchalo. Přesto by nikoho z nich ani nenapadlo zbavit se této ochrany. Každý z nich by byl schopen postavit se útočícímu nosorožci a teprve v posledním okamžiku uskočit. Avšak čelit neviditelnému nebezpečí na posvátném místě vyžadovalo podstatně větší odvalu.

Nikdo z nich nechtěl zůstat v ohraničeném prostoru déle, než bylo bezpodmínečně nutné, a tak vyhrabávali kopáči uvolněnou hlínu tak rychle, jak jen dokázali. Lopaty, které k tomu používali, byly zhotoveny z velkých plochých kostí, většinou z lopatek nebo pánevních kostí velkých zvířat. Kosti byly z jedné strany zaostřené a vyhlazené říčním pískem, aby šla práce rychleji. Na druhém konci kosti byla připevněna dlouhá větev. Vyhazovali nabranou hlínu na kůže, aby ji na nich mohli odtáhnout od okraje hrobu a udělali tak místo lidem, kteří budou stát kolem.

Joharan kývl na ostatní. Hrob už byl dost hluboký. Posbírali nástroje a spěšně opustili pohřebiště. Stále ještě mlčky šli k málo navštěvovanému místu daleko od příbytků, které si předem vybrali.

Joharan zarazil kopáč do země. Pak vyhrabali jámu, která byla menší než ta první. Sundali kapuce a přehozy, hodili je do jámy a opět ji zahrabali. Nástroje na hloubení přenesou na zvláštní místo, kde se uchovávaly. Dávali dobrý pozor, aby se nástrojů nedotkli ničím jiným než jen rukama potřenýma okrem.

Putovali nejkratší cestou k jedné z mnoha malých jeskyní na dně údolí. Před vchodem do jeskyně byl v zemi zaražený kůl označený abelanem Zelandonců a jinými znaky. Uvnitř odložili nástroje k vyhloubení hrobu a rychle zase vyšli. Jeden po druhém uchopil oběma rukama kůl před vchodem a prosil Velkou Matku o ochranu. Pak vyšli pěšinou, která se vinula nahoru na náhorní planinu a vedla k jeskyni, již zelandoni používali především pro obřady mužů a chlapců.

Šest zelandonů, kteří se zúčastnili lovu, je už očekávalo. Stáli spolu s několika pomocnicíky před vchodem do jeskyně. Horkými kameny tak dlouho ohřívali vodu, že skoro vřela, a pak do ní přidali mydlici. Polili téměř nesnesitelně horkou vodou mužům ruce a nohy. Pěna se zbarvila okrem, který muže chránil, a odtékala do malé díry v zemi. Umývání se ještě jednou opakovalo, aby byla jistota, že jim na ruku nezůstala žádná červená barva. Malými špičatými větvičkami si muži očistili nehty. Pak se umyli ještě

potřetí. Zelandoni je znovu prohlédli. Pokud by to bylo nutné, muži by se museli znovu umýt, dokud by všichni zelandoni nebyli s výsledkem spokojeni.

Na závěr dostal každý z mužů vodotěsný koš s teplou vodou, aby si mydlicí mohl umýt celé tělo a vlasy. Teprve když byli prohlášeni za naprosto čisté a směli se zase obléknout, muži si oddechli. První zelandona jim dala po poháru horkého hořkého čaje a přikázala jim, aby si nejdřív čajem vypláchli ústa a vyplivli čaj do díry, a teprve pak aby vypili zbytek. Splnili příkazy, jak nejrychleji mohli, a byli rádi, že mají všechno za sebou. Nikdo z nich nechtěl přijít tak těsně do styku s mocným kouzlem.

Krátce nato vešli Jondalar a ostatní muži do Joharanova příbytku. Bavili se tiše, protože stále ještě byli pod dojmem posledních zážitků.

„Ajla tu byla a ptala se po tobě,“ řekla Proleva Jondalarovi. „Pak odešla, ale vrátila se později s chutným čajem. Povídal jsem si, dokud nepřišli lidé, kteří chtěli mluvit o pohřebním obřadu. Ajla nabízela svou pomoc, ale řekla jsem jí, že může pomoci až příště. Jsem přesvědčená, že zelandona s ní má jiné úmysly. Ještě to není dlouho, co odešla. Já teď taky musím pryč. Vedle ohniště jsem vám připravila čaj a něco k jídlu.“

„Říkala Ajla, kam jde?“ zeptal se Jondalar.

„K tvé matce.“

„Děkuji. Půjdu tam a podívám se po ní.“

„Nejdřív se trochu najež. Byla to tvrdá práce.“

Jondalar snědl rychle pár soust a zapil je čajem. „Dej mi vědět, až budou zelandoni připraveni,“ řekl Joharanovi a odešel.

Když vešel do příbytku své matky, všichni byli shromážděni kolem nízkého stolu a pili Marthonino víno.

„Dones si pohár, Jondalare,“ přivítala ho matka. „Trochu ti naliju. Byl to těžký den a ještě neskončil. Myslím, že bychom si měli všichni trochu odpočinout.“

„Vypadáš jako čerstvě vydrhnutý,“ řekla Ajla.

„Ano, to taky jsem, a jsem rád, že to mám za sebou. Jsem samozřejmě připraven přispět svým dílem, ale necítím se nijak dobře, když musím kopat v posvátné zemi.“ Znovu mu přeběhl mráz po zádech.

„Já přesně vím, jak se cítíš,“ řekl Vilomar.

„Jak to, že jsi tak čistý, když jsi kopal zem?“ zeptala se Ajla.

„Pomáhal vyhloubit Sevonarův hrob,“ vysvětloval Vilomar. „Potom se musel naprosto celý očistit, protože kopáním v posvátné půdě se vyrušili duchové. Zelandoni k tomu používají horkou vodu a hodně mydlice.“

„To mi připomíná horkou koupel Losadunajů. Vzpomínáš si na to ještě, Jondalare?“ zeptala se Ajla. Jeho tvář se okamžitě rozjasnila. Zřejmě si vybavil to nádherné odpoledne, které spolu strávili v horkém prameni. „Losadunajové dělají z rozpuštěného tuku a popela čistící pěnu.“

„Ano, byla tam spousta pěny,“ řekl Jondalar, „a všechno to vyčistilo tak dobře, jak jsem to nikdy předtím neviděl. Zmizela i každá příchut’ a každý pach.“ Jeho úsměv byl stále širší, když ji tak škádlil narážkami a dvojsmysly. Tehdy, když sdíleli dary slasti, jí řekl, že už ji ani nepozná po chuti. Ale byla to zajímavá zkušenost být jednou tak čistý.

„Třeba bychom mohli tu čistící pěnu používat i tady,“ navrhovala Ajla a vyhýbala se pohledu Jondalara, který se na ni zamilovaně usmíval. „Ženy Losadunajů mi ukázaly, jak se vyrábí. Není to nijak snadné a taky se to vždycky nepodaří. Možná bych se o to ale měla pokusit a pak to ukázat zelandoně.“

„Já si neumím představit, jak by se mohl někdo umýt tukem a popelem,“ řekla Folar.

„Kdybych to neviděla na vlastní oči, taky bych tomu nevěřila,“ řekla Ajla. „Ale když se ty dvě věci správným způsobem smísí, něco se přitom stane, a najednou to už není tuk a popel, ale něco jiného. K popelu se musí přidat voda, chvíli se musí vařit a nakonec nechat zchladnout. Pak se to procedí. Přitom se musí dávat pozor, protože tekutina hodně dráždí pokožku, můžou z toho být i puchýře. Jako by tě spálil oheň – jen bez plamene. Pak se k tomu přidá rozpuštěný tuk, asi tolik, kolik je tekutiny. Obojí musí mít stejnou teplotu jako kůže na vnitřní straně zápěstí. Když se to udělá správně, získá se pěna, kterou se dá umýt snad všechno. Pěna se spláchne a odnese špínu a dokonce i stopy tuku.“

„Jak někoho mohlo napadnout smíchat dohromady popel a tuk?“ zeptala se Folar.

„Žena, která mi prozradila, jak se to dělá, mi řekla, že na to přišla náhodou. Právě rozpouštěla tuk, když ji překvapil prudký déšť. Utekla se schovat. Když se vrátila, myslela, že už je tuk k nepotřebě. Přetekl přes okraj do ohniště, které bylo plné popela a vody. Ale pak pohlédla na dřevěnou lžici, kterou míchala tuk. Byla

to pečlivě vyřezaná lžíce, kterou měla obzvlášť ráda. Sáhla tedy do mazlavé hmoty, aby ji vytáhla. Když smyla pěnu, všimla si, že se nejen dala snadno smýt, ale že dokonce vyčistila lžici a její ruce.“

Ajla nemohla vědět, že louh z dřevěného popela, který se při určité teplotě smísí s tukem, vede k chemické reakci, při níž vzniká mýdlo. Taky nemusela chápat, proč při tom mýdlo vznikalo – stačilo, že tomu tak bylo. Nebylo to poprvé a ani ne naposled, že některý objev vznikl náhodou.

„Jsem přesvědčená, že se o to zelandona bude zajímat,“ řekla Marthona. Neuniklo jí cukrování mezi Ajlou a jejím synem, Jondalarovy nárážky byly méně skryté, než se domníval, a teď přispěchala Ajle na pomoc, aby dala rozhovoru vážnější obrat. Koneckonců půjdou brzy na pohřeb. To nebyl právě vhodný okamžik myslet na dary slasti. „Při výrobě vína se mi stalo něco podobného, a pak se mi víno vlastně vždycky podařilo.“

„Chceš snad dnes konečně prozradit své tajemství?“ zeptal se Jondalar.

„Jaké tajemství?“

„Jak to děláš, že tvé víno je vždycky lepší než všech ostatních a nikdy ti nezkysne.“

„Mně nepřipadá, že by to bylo tajemství, Jondalare.“

„A přesto si to necháváš pro sebe.“

„To proto, že jsem si nebyla jistá, jestli je víno skutečně proto lepší, že postupuji jinak, a jestli by se totéž podařilo i ostatním. Já vlastně vůbec přesně nevím, proč jsem to tak poprvé udělala. Dívala jsem se, jak zelandona dělala něco podobného, když připravovala nějaký lék. Zdálo se, že to zvýšilo působení nápoje.“

Uvažovala jsem, jestli by to nemohlo dát zvláštní sílu i mému vínu. A zřejmě se mi to daří.“

„Tak nám to pověz,“ žádal Jondalar. „Vždycky jsem věděl, že se svým vínem provádíš něco zvláštního.“

„Viděla jsem, že zelandona vždycky byliny nejdřív rozžvýkala, když připravovala určitý lék. Když jsem pak vymačkávala hrozny, napadlo mě pár kuliček rozžvýkat a šťávu vyplivnout do ostatní vytlačené šťávy ještě dřív, než začne kvasit. Je zvláštní, že se tím tolik změní, ale jinak si to nedokážu vysvětlit.“

„Iza mě učila, že jsou určité léky a nápoje, které je nutné předžvýkat, aby rozvinuly svůj účinek,“ řekla Ajla. „Třeba se dostanou do vína zvláštní příměsi, když se šťáva z hroznů smíchá

se slinami v ústech.“ Nikdy dřív ji to nenapadlo, ale teď to považovala za možné.

„Já vždycky prosím Donu, aby proměnila ovocnou šťávu ve víno,“ vysvětlovala Marthona. „Možná je i v tom nějaké tajemství. Když nejsou přání nepřiměřená, Matka je často vyslyší. Když jsi byl malý, Jondalare, nebylo tomu jinak. Když jsi Donu o něco požádal, vlastně jsi to vždycky dostal. Je tomu tak ještě stále?“

Jondalar zrudl. Nevěděl, že o tom ještě někdo kromě něho ví. Ale mohl si myslet, že si toho jeho matka všimla. „Většinou,“ řekl a hleděl do země.

„A nevyslyšela tě někdy, když jsi ji o něco prosil?“

„Jednou, ano,“ odpověděl a cítil se viditelně nepříjemně.

Marthona přikývla a řekla: „Ano, myslím, že to bylo dokonce pro Velkou Matku Zemi příliš velké přání. Já si ale nemyslím, že toho lituješ. Nemám pravdu?“

Ostatní se po sobě tázavě dívali, protože pro ně mluvili matka a syn v hádankách. Jondalar vypadal dokonce velmi nejisté. Ajla na ně hleděla, a najednou věděla, o čem Marthona mluví. Měla na mysli zelandonu, nebo spíš Zolenu, tu mladou ženu, kterou kdysi zelandona byla.

„Věděla jsi, Ajlo, že v posvátné půdě mohou kopat jen muži?“ zeptal se Vilomar, aby změnil téma. „Bylo by příliš nebezpečné vystavit Donou požehnané tak nebezpečným silám.“

„Já jsem ráda, že my ženy se toho neúčastníme,“ řekla Folar.

„Mně připadá těžké už mýt a oblékat někoho, jehož duch opustil tělo. Oddechla jsem si, když jsi mě dnes ráno požádala, abych dala pozor na Vlka, Ajlo. Pozvala jsem všechny své přítelkyně a některé přivedly i malé sourozence. Vlk se seznámil s mnoha novými lidmi.“

„Pak není divu, že je tak unavený,“ řekla Marthona s pohledem na Vlka, který se stočil do klubíčka na svém místě na spaní. „Po takovém dni bych taky okamžitě usnula.“

„Mně se nezdá, že by spal,“ řekla Ajla. Zнала rozdíl mezi jeho odpočíváním a spánkem. „Ale myslím, že je opravdu unavený, to máš pravdu. On má rád malé děti, ale unavují ho.“

Když se ozvalo zaklepání na vchodový kůl, všichni se otočili. „Zelandoni jsou připraveni,“ oznámil Joharan. Všichni rychle dopili víno a vyšli ven za ním. I Vlk se chtěl pustit za nimi, ale Ajla ho přivázala k pevnému kůlu v blízkosti Marthonina příbytku. Nechtěla, aby se nečekaně objevil při pohřebním obřadu.

U pohřební chýše už bylo shromážděno hodně lidí. Tiché pozdravy a rozhovory zněly zdáli jako šumění. Boční stěny pohřební chýše byly odstraněny, aby všichni mohli spatřit Sevonara. Ležel na rohoži z trávy a na síti, v níž ho později přenesou do posvátné půdy. Nejdříve bude ale přenesen na Dolní pláň, která byla dost velká, aby se tam vešli lidé ze všech šesti jeskyní, které se účastnily lovu.

Když Jondalarova rodina dorazila k pohřební chýši, Jondalar a Joharan se připojili k několika dalším mužům a odešli s nimi. Marthona a Vilomar znali svou roli v nadcházejícím obřadu a pospíšili si, aby zaujali své místo. Ajla nevěděla, co má udělat, a cítila se trochu ztracená. Umínala si zůstat v pozadí a obřad pozorovat. Doufala, že se nedopustí nějaké chyby, která by ji nebo Jondalarovu rodinu přivedla do trapné situace.

Folara představila Ajlu několika mladým ženám a mužům. Ajla se s nimi bavila nebo spíš se snažila s nimi navázat rozhovor. Všichni byli trochu nesmělí, protože už toho o ní tolik slyšeli, a uctivě mlčeli nebo naopak rychle mluvili, aby zastřeli svou nejistotu. Když zaznělo Ajlino jméno, nejdříve to vůbec neslyšela.

„Ajlo, mně se zdá, že tě někdo hledá,“ upozornila ji Folara, když viděla, že k nim přichází zelandona.

„Musíte ji omluvit,“ řekla zelandona trochu příkře Ajliným mladým obdivovatelům, „ale Ajla musí jít vpředu se zelandony.“ Ajla ji následovala a Folařini přátelé k ní vzhlíželi tím uctivěji.

Když byly dost daleko, aby je už mladí lidé nemohli slyšet, řekla zelandona: „Při pohřebním obřadu nesmějí zelandoni nic jíst. Ty teď půjdeš vpředu s námi, ale později se připojíš k Jondalarovi a Marthoně, abys při slavnosti hned dostala něco k jídlu.“

Ajla se neptala, proč má jít s postícemi se zelandony, pak ale jíst s Jondalarovou rodinou. Co se od ní očekává? Šla mlčky vedle zelandony přes most naproti k Dolním jeskyním a odtud dolů na Dolní pláň.

Zelandoni se postili, protože jen tak bylo možné navázat styk s příštím světem, jak bylo při pohřbu nutné. Později chtěla První zelandona podniknout delší mimosmyslovou cestu do světa duchů, aby navázala spojení s Thonolanovým duchem. Nikdy nebylo snadné cestovat do příštího světa, ale za tu dobu si už zvykla a věděla, jak musí postupovat. Postit se, to byla část života zelandonů, a někdy se divila, proč je přesto čím dál těžší. Možná

prostě příští den jen o to víc jedla, vlastně ale neměla dojem, že by jedla víc než ostatní. Věděla, že plné tvary přispívají k jejímu tajemnému vyzářování, ale sama svou tělnatostí trpěla. Bylo pro ni stále obtížnější se předklonit, vyjít na svah nebo se zvednout ze sedu, ale Velká Matka ji zřejmě chtěla mít tak tlustou, a když to bylo její přání, tak tomu tak mělo být.

Před vysokou skalní stěnou, daleko od mrtvého těla, byla rozložena nejrůznější jídla. Ajla zaslechla, jak někdo říká: „To je téměř jako malé letní setkání,“ a pomyslela si: jestli je tohle malé setkání, jak velké pak asi musí být skutečné letní setkání Zelandonců? Jen z Deváté jeskyně tu bylo přes dvě stě lidí, a k nim přišli lidé z pěti dalších jeskyní, které měly rovněž značný počet členů. Ajla věděla, že by se na všechny rozhodně nedokázala rozpomenout. Číslovky, které znala, by pro tolik lidí ani nestačily. Shromážděný dav jí připadal jako jedno ze stád bizonů, jaká se tvoří v době páření a v době stěhování.

Pohřební chýše byla přenesena na Dolní pláň a tam byla znovu sestavena. Když šest zelandonů a šest náčelníků vytvořilo kolem ní kruh, usedli lidé na zem a přestali mluvit. Před pohřební chýší stál podnos s vybranými lahůdkami, které pocházely ze slavnosti, mezi tím taky celá bizoní kýta. První zelandona ji vzala a zvedla do výše, aby ji všichni viděli. Pak ji položila vedle Sevonarova těla.

„Zelandonci slaví tuto slavnost na tvou počest, Sevonare,“ řekla. „Připoj se v duchu k nám, abychom mohli tvému duchu popřát šťastnou cestu do příštího světa.“

Všichni se teď řadili, aby si vzali něco z připravených jídel. Při jiných hostinách nebylo pevně určeno pořadí, kdy se jednotlivci mohli obsloužit, ale při pohřebním obřadu platila přísnější pravidla. Lidé se řadili podle svého postavení, které všichni znali, ale zřídka kdy vystavovali na odiv. Chtěli tak duchům příštího světa ukázat, jaké místo v tomto světě zaujímají, a usnadnit Sevonarovu duchovi těžký přechod do příštího světa.

Truchlící družka s oběma dětmi si šla pro jídlo jako první. Za ní šel Sevonarův bratr Ranokol. Za ním následoval Joharan, Proleva a Jaradal. Pak přišli na řadu Marthona, Vilomar, Folara a Jondalar, nejvýše postavení členové Deváté jeskyně – a s nimi Ajla.

Ajla nevěděla, jak těžké bylo rozhodování při určování jejího postavení. Jako cizinka by vlastně měla stát na posledním místě. Kdyby se už spojila s Jondalarem při veřejném obřadu, pak by byla

beze všech pochybností zařazena k jeho rodině. Ale společenství dosud veřejně neschválilo její spojení s Jondalarem ani přijetí do Deváté jeskyně. Když o tom mluvili s Jondalarem, prohlásil se vši rozhodností, že půjde vedle Ajly, ať už ji zařadí kamkoliv. Pokud by jí bylo vykázano poslední místo v řadě, pak se tam postaví i on.

Postavení muže bylo závislé na postavení matky do té doby, dokud se nespojil s družkou. Než společenství dalo souhlas k takovému spojení, konala se jednání mezi rodinami a často taky mezi náčelníky a zelandony. Domlouvala se výměna darů a určovalo se, kde bude pár bydlet, jestli v jeho, její nebo nějaké jiné jeskyni. Postavení nevěsty bylo považováno za hodnotnější, a tak se cena nevěsty určovala podle toho. Součástí jednání bylo rozhodnutí, jaké postavení bude příslušet novému páru uvnitř společenství.

Marthona byla přesvědčená, že nejen Zelandonci, ale i duchové příštího světa by si mohli špatně vyložit, kdyby šel Jondalar na posledním místě. Mohli by si myslet, že z nějakého důvodu ztratil své postavení, nebo taky, že Ajlino postavení je tak nízké, že postavení páru nemůže být vyšší, i když Jondalar pocházel z vysoce postavené rodiny. Proto zelandona trvala na tom, aby šla Ajla v pohřebním průvodu se zelandony. Tím byla uznána za člena vybrané duchovní skupiny a získala na vážnosti, i když byla cizinka. Sice by se proto měla taky postit, ale dřív, než proti tomu mohl někdo něco namítnout, byla zařazena do Jondalarovy rodiny.

I kdyžby si někteří všimli tohoto umělého zásahu, nedalo se dodatečně nic měnit na tom, že se tomuto i příštímu světu dalo Ajlino postavení na vědomí. Ajla si nebyla vědoma tohoto malého klamného zásahu, který byl podniknut kvůli Jondalarovi. Zelandona považovala toto porušení pravidel, které kvůli tomu bylo nutné, za nepodstatné. Jak ona, tak Marthona byly přesvědčeny, i když z různých důvodů, že Ajle skutečně vysoké postavení přísluší. Šlo vlastně jen o to, jakým způsobem se má dát najevo.

Během jídla přišel Laramar a naléval jim do pohárů barmu. Ajla věděla, jak všichni hodnotí tento nápoj, že ale jeho samého mají mnozí v opovržení. Přihlížela, jak nalévá z vaku do Vilomarova poháru. Jeho oblečení bylo i tentokrát roztrhané a špinavé. Nikdo je nespravoval.

„Smím ti nalít?“ zeptal se Ajly. Podala mu pohár a měla tak příležitost pozorovat ho zblízka. Laramar měl světle hnědé vlasy,

modré oči a vousy. Nebyl ani obzvlášť vysoký, ani obzvlášť malý, ani tlustý, ani tenký. Ostatně měl velké břicho a jeho svaly se zdály rozměklé a méně vyvinuté než u ostatních mužů. Kromě toho si Ajla všimla, že má krk špínou docista šedý, a byla přesvědčená, že si jen zřídka myje ruce.

Přirozeně nebylo vždycky snadné udržovat se v čistotě, zvlášť v zimě, když se nejdříve musela voda rozpouštět ze sněhu a ledu a nebylo radno na to plýtvat palivem. V létě ale, když bylo vody a mydlice dostatek, záleželo většině lidí, které znala, na určité čistotě. Jen zřídka byl vidět někdo, kdo byl tak zanedbaný jako Laramar.

„Děkuji, Laramare,“ řekla s úsměvem a napila se nápoje, i když pohled na muže, který ho vyráběl, nebyl nijak vábný.

Laramar se rovněž usmál, ale Ajle připadal jeho úsměv neupřímný. Viděla, že má křivé zuby. Hodně lidí mělo křivé zuby a Laramar za to nemohl, ale posílilo to celkově nepříjemný dojem.

„Už jsem se těšil na tvou společnost,“ řekl.

Ajla překvapeně vzhledla. „Očekával jsi mou společnost?“

„Při pohřební slavnosti jdou cizinci vždycky teprve na konci průvodu, za všemi těmi, kteří patří k jeskyni. Ale tebe jsem viděl daleko vpředu.“

Marthona rozmrzele zasáhla: „Možná by měla jít na konci průvodu ve tvé blízkosti, Laramare. Ale víš přece, že Ajla bude brzy patřit k Deváté jeskyni.“

„Jenže ještě nepatří, není Zelandonka, pořád je cizinkou.“

„Je zaslíbena Jondalarovi a mezi svým vlastním lidem zaujímala velmi vysoké postavení.“

„Neříkala, že vyrostla u ploskolebců? Že jsou ploskolebci výš postaveni než Zelandonci, to je pro mě novina.“

„U Mamutonů byla léčitelka, a je dcerou mamota,“ vysvětlovala Marthona. Byla čím dál netrpělivější. Bylo jí nepříjemné, že se má ospravedlňovat před mužem, který měl v jeskyni nejnižší postavení... zvlášť když měl navíc pravdu.

„Ale neudělala moc pro to, aby Sevonara vyléčila,“ popichoval Laramar dál.

Ted' přispěchal Ajle na pomoc Joharan. „Nikdo pro něho nemohl udělat víc, než udělala Ajla, dokonce ani První zelandona. Ajla zmírnila jeho bolesti, takže vydržel, dokud nepřišla jeho družka.“

Ajla si všimla, že Laramarův úsměv byl stále zlomyslnější. Zřejmě ho těšilo, že může Jondalarovu rodinu dráždit a že se před ním museli obhajovat. Nechápala, co to všechno s ní má společného, a umínala si, že se na to zeptá Jondalara, až zase budou sami. Postupně chápala, proč ostatní mluví o Laramarovi tak opovržlivě.

Zelandoni se zase postavili kolem pohřební chýše. Všichni ostatní odnesli své podnosy do vzdáleného koutu na pláni a zbytky naházeli na hromadu, kde je prostě nechali ležet. Mrchožrouti se ujmou masa a kostí a rostlinné zbytky na místě zetlejí. To byl obvyklý způsob, jak se zacházelo se zbytky jídla.

Laramar přecházel s Jondalarovou rodinou naproti k odpadní hromadě. Ajla byla přesvědčená, že to dělá jen proto, aby je mohl ještě trochu víc provokovat. Pak se od nich odvrátil a odešel pryč.

Když se dav znovu shromáždil kolem pohřební chýše, zvedla První zelandona do výše hustě upletený koš s okrem, který Ajla nadřtila. „Je pět posvátných barev,“ řekla. „Všechny ostatní jsou odstíny těchto základních barev. A první barva je červená. Barva krve, barva života. Některé rostliny a plody jsou červené, ale ne natrvalo. Červená barva zřídka kdy červenou zůstane. Když krev uschne, ztmavne a zhnědne. Hnědá je odstín červené, kterému se říká i stará červená. Červený okr země je uschlou krví Velké Matky Země, a i když se někdy zdá jasně červený, jde vždycky o starou červeň.“

Pokryt červenou krví z klína tvé matky jsi přišel na svět, Sevonare. Pokryt červenou půdou z klína Velké Matky Země se k ní navracíš, aby ses narodil do příštího světa, jako ses narodil do tohoto světa.“ První zelandona posypala mrtvého od hlavy až po paty červeným okrem.

„Pátá základní barva je tmavá, mnohdy je taky nazývána černí,“ pokračovala zelandona a Ajla uvažovala, která barva asi je druhá, třetí a čtvrtá. „Tmavá je barva noci a barva temných jeskyní, barva uhlíků, když oheň vypálí život ze dřeva. Mnozí říkají, že tato čern je ve skutečnosti nejtemnější odstín staré červeně. Je to barva, která zvítězí nad barvou života, když přijde stáří. Tak jako ze života vzejde smrt, tak se z červené barvy stane čern. Čern znamená nepřítomnost života, je to barva smrti. Jí nepřísluší ani zdánlivý život – nejsou žádné černé květiny. Hluboké jeskyně ukazují tuto barvu v nejčistší podobě.“

Sevonare, tělo, které obýval tvůj duch, zemřelo a bude uloženo do černi pod zemí, vrátí se k černé zemi Matky. Ale tvůj duch přejde do světa duchů, k Matce, k prameni života. Vezmi s sebou ducha těchto jídel, která ti dáváme, aby ses na své cestě mohl posilnit.“

Mohutná velká žena vzala podnos s jídly, která byla připravena pro Sevonara, a zvedla ho do výše. Pak ho postavila vedle mrtvého a posypala jídlo červeným okrem.

„Vezmi s sebou svůj oblíbený oštěp, abys mohl lovit duchy zvířat.“ Zelandona položila oštěp vedle něho a posypala ho okrem. „Vezmi své nástroje, abys mohl vyrábět pro lovce příštího světa nové oštěpy.“ Položila narovnávač oštěpů pod jeho už tuhou ruku a i ten posypala okrem. „Nezapomeň, co ses naučil v tomto světě, a využij své znalosti i ve světě příštím. Netruchli pro svůj život tady. Duchu Sevonara, jdi volný a s důvěrou. Nedívej se zpátky. Neváhej. Tvůj příští život tě očekává.“

Dary byly rozmístěny kolem Sevonara a jídla v nádobách mu byla položena na břicho. Pak ho zabalili do rohože a pevně zavázali provazy, které byly umístěny u hlavy a u nohou, až celek vypadal jako motýlí zámotek. Nakonec zvedli síť a zavěsili ji na neoloupané bidlo z mladého stromu. Kůra na rovném bidlu zabránila síti, aby s ponurým břemenem sklouzla.

Muži, kteří na posvátném místě vyhrabali hrob, nyní nesli mrtvé tělo. Joharan šel vpředu s bidlem nosítek na levém rameni, Rušemar šel na druhé straně kousek za ním. Na stejné straně jako Joharan šel Solaban. Protože byl menší než Jondalar, jehož místo bylo na konci protilehlé strany, dal si mezi bidlo a rameno polštář.

První zelandona vedla průvod k posvátnému místu. Za ní následovali nosiči, kteří byli obklopeni ostatními zelandony. Relona s oběma dětmi následovaly nosítka s mrtvým a za nimi šel Ranokol. Všichni ostatní kráčeli ve stejném pořadí, jaké zaujali už při slavnosti.

Ajla šla opět vedle Marthony. Všimla si, jak se Laramar dívá jejím směrem, když se zařadil jako poslední do řady Deváté jeskyně a tím přímo před náčelníka Třetí jeskyně. Manvelar si dával záležet, aby udržel trochu odstup od Deváté jeskyně, ale Laramar šel společně se svou vysokou kostnatou družkou a s početnými dětmi tak pomalu, že i mezi nimi a Devátou jeskyní vznikla mezera. Ajla byla přesvědčená, že to dělal úmyslně, aby vzbudil dojem, že je nejvýše postavenou osobou v Třetí jeskyni, i

když samozřejmě všichni věděli, jaké postavení má a ke které jeskyni patří.

U Velkého hřbetu, kde se stezka zúžila, museli všichni jít za sebou. Nakonec překročili po vhodně položených kamenech Rybí potok, který protékal Malým údolím. Když se stezka před Vysokou skálou ještě jednou zúžila, šli opět jeden za druhým, dokud nedošli k Velkému brodu. Na protilehlém břehu se nevydali stezkou vpravo jižním směrem, která vedla ke Skále dvou řek, ale zahnuli k severu.

Na této cestě mohli jít jen ve dvou nebo ve třech vedle sebe. Přešli záplavovou louku Zelavy, došli k úpatí řady pahorků, které Ajla viděla z druhého břehu, a začali stoupat do svahu. Slunce se klonilo k západu a už se téměř dotýkalo skalních stěn. Došli ke skalnímu výstupku, za nímž se otevřela malá, uzavřená a téměř rovná nížina. Smuteční průvod zpomalil a nakonec se zastavil.

Ajla se otočila a podívala se zpátky na cestu, po které přišli. Dívala se přes louku, jejíž svěží letní zeleň sahala až k okraji stínu, který vrhaly příkré útesy. Přirozená měkká žlutá vápence, kterou prolínaly temnější pruhy, se zbarvila do temného purpuru, a nad vodou, která tekla na úpatí skal, jako by se rozprostřel temný závoj. Sahal naproti na druhý břeh Zelavy a zahaloval stromy a keře, které ji lemovaly. Jen vrcholky nejvyšších stromů byly ještě osvětlené sluncem a vrhaly stín, který přesahoval okraj postupujícího šera.

Skalní stěna, na jejímž oblém temeni byly vidět trsy trávy a ojedinělé keře, působila tajemnou vznešeností, jakou Ajla nečekala.

Když se dal průvod opět do pohybu, všimla si, že bylo zapáleno několik pochodní.

„Měla jsem taky mít pochodně?“ zeptala se Vilomara, který šel vedle ní. „Bude tma, až půjdeme zpátky.“

„Musí být tma,“ vysvětlovala Marthona. „U posvátného místa bude ale připraveno dostatek pochodní. Až pak půjdeme domů, zapálíme je, abychom viděli na cestu. Nepůjdeme ale všichni stejným směrem. Někteří například půjdou dolů k Zelavě, jiní vzhůru k místu, kterému říkáme Vyhlídka. Až Sevonarův duch a mnozí jiní duchové uvidí, že opouštíme posvátné místo, mohli by se pokusit jít za námi. Pochodněmi se je pokusíme zmást pro případ, že by se jim podařilo dostat se z posvátného místa. Tak nebudou vědět, která světla mají sledovat.“

Když se blížili k pohřebišti, viděla Ajla za skalním výstupkem tančící světlo plamenů a do nosu ji udeřil ostrý pach. Přiblížili se ke kruhu pochodní, které hodně kouřily. Za pochodněmi rozeznala kůly ozdobené vyřezávanými vzory, jimiž bylo posvátné místo ohraničeno.

„Ty pochodně jsou silně cítit,“ poznamenala.

„Ano, zelandoni vyrábějí pro pohřby zvláštní pochodně,“ vysvětlovala Marthona. „Odpuzují tak duchy, aby byl vstup na posvátné místo bezpečný, nebo lépe řečeno méně nebezpečný. Kromě toho překryjí pach, který tam možná je, aby byl snesitelnější.“

Zelandoni ze šesti jeskyní se ve stejných rozestupech postavili na vnitřní straně kruhu z kůlů a vytvořili tak další ochranný kruh. První zelandona se postavila ke hlavě prázdného hrobu. Nosiči položili své smutné břímě do kruhu osvětleného pochodněmi. Oba přední nosiči pokročili až k zadnímu konci jámy a zastavili se před První zelandonou.

Čtyři nosiči stáli a drželi mrtvé tělo nad prázdným hrobem. Sevonarova rodina a vysoce postavení členové Deváté jeskyně vstoupili do kruhu osvětleného pochodněmi, ostatní zůstali mimo posvátné místo.

Zelandona Deváté jeskyně předstoupila. Na okamžik zavládlo naprosté ticho. Najednou zazněl z dálky řev jeskynního lva, po něm následoval chechtot hyeny. Další tón, který Ajla slyšela, byl vysoký a strašidelný. Pronikal do morku kostí a ona jistě nebyla jediná, komu přejel mráz po zádech.

Už dříve slyšela nadpozemskou hudbu flétny. Maněn hrál na flétnu při letním setkání Mamutonů. Musela myslet na to, jak pro malého Rydaga, který jí připomínal vlastního syna, prováděla tradiční pohřební obřad klanu. Dítěti smíšených duchů, které Necije přijala za své, byl odmítnut mamutonský pohřeb. Maněn vzdoroval ostatním a hrál na flétnu, když Ajla vzývala znakovou řečí klanu Velkého jeskynního medvěda a jeho totemového ducha, aby přijal Rydaga do příštího světa klanu.

Vzpomněla si i na pohřeb Izy, kdy nad jejím hrobem prováděl obřadní znamení v trochu pozměněné podobě mog-ur, protože je mohl provádět jen jednou rukou. Pak si vybavila, jak zemřel. Po zemětřesení pronikla do jeskyně a našla ho mrtvého, ležel na Izině kamenném hrobě, zřícené kameny mu rozdrtily lebku. Provedla

nad ním obřadní znamení. Nikdo jiný se neodvážil vstoupit do jeskyně, protože se země stále ještě zachvívala.

Flétna v ní vyvolávala ještě jiné vzpomínky. Už dlouho před tím, než slyšela hrát Maněna, znala zvuk tohoto nástroje. Při klanovém setkání hrál na flétnu mog-ur jiné tlupy při obřadu jeskynního medvěda. Vysoko znějící trylky, které vyjadřovaly duchovní hlas Ursuse, zněly ostatně úplně jinak, než když hrál Maněn nebo ten nástroj, který slyšela teď.

Sytý hlas První zelandony vytrhl Ajlu ze vzpomínek. „Velká Matko Země, zavolala jsi k sobě své dítě. Sevonar byl zavolán, aby byl obětí za ducha bizona, a Zelandonci, tvé děti, které žijí na jihozápadě této země, tě prosí, aby ses spokojila s tímto jedním životem. Byl to statečný bojovník, dobrý druh, zdatný výrobce oštěpů. Uctíval tě, pokud žil. Prosíme tě snažně: zaveď ho bezpečně zpátky k sobě. Jeho družka pro něho truchlí, jeho děti ho milovaly, jeho lid si ho vážil. Byl povolán uprostřed života, aby ti sloužil. Dej, ať se duch bizona spokojí s touto obětí, ó Dono. Spokoj se s touto obětí.“

„Spokoj se s ní, ó Dono,“ opakovali ostatní zelandoni a pak celé shromáždění.

Zaznělo bubnování. Jednotlivé údery nebyly jasně slyšet, protože znělo současně více bubnů. Ty byly vyrobeny ze zvířecích kůží, které byly napjaty na dřevěných kruzích. Přidal se k nim děsivý zvuk flétny a spojil se s jejich neustávajícími údery. Relona začala vzlykat a naříkat a brzy naříkali i všichni přítomní.

Náhle se k hudbě připojil příjemně znějící altový hlas. Zpěv beze slov splýval s bubnováním a flétnou a zněl téměř jako další nástroj. Poprvé slyšela Ajla někoho zpívat, když žila u Mamutonů. Většina členů tábora Lva uměla zpívat, přinejmenším ve skupině. Ráda zpěvu naslouchala a taky se o zpěv pokusila, ale zřejmě postrádala talent. Mohla si monotónně pro sebe broukat, ale neudržela tón. Vzpomínala, že mezi zpěváky byly rozdíly, někteří byli velmi dobří, jiní méně. Obdivovala je, ale tak plný a příjemně znějící hlas jako tento ještě nikdy předtím neslyšela. Byla to zelandona, kdo tak nádherně zpíval, a Ajla uchváceně naslouchala.

Oba muži, kteří stáli vpředu u jámy, se otočili, takže stáli čelem proti oběma zadním nosičům. Pak všichni sundali nosítka z ramen a pomalu spouštěli mrtvé tělo. Hrob nebyl příliš hluboký, když se nosítka dotkla země, spočinulo zabalené mrtvé tělo na dně hrobu. Uvolnili síť od nosítek a hodili ji do hrobu.

Pak přitáhli zvířecí kůže, na něž nakládali při kopání hrobu hlínu. Nosítka postavili k nohám jámy a kolem nasypali trochu hlíny, aby zůstala stát. K hlavě umístili kratší kůl, do něhož byl vyřezán Sevonarův abelan. Kůl byl pomazán zářivě červeným okrem. Podle jeho znamení by se poznalo, kdo je zde pohřben. Současně to sloužilo jako varování, že by se jeho duch ještě mohl pohybovat nablízku.

Relona strnule přistoupila ke hrobu. Bylo na ní vidět, jak se snaží ovládat. Vzala téměř hněvivým gestem oběma rukama hlínu z hromady a hodila ji do hrobu. Dvě starší ženy pomohly Reloniným dětem, aby učinily totéž, a samy pak hodily oběma rukama hlínu na zašněrované mrtvé tělo. Pak šli ke hrobu všichni ostatní, jeden po druhém, a hodili dovnitř trochu hlíny. Nakonec byl hrob zasypán a zbývající hlína byla navršena do náhrobku.

Najednou se Relona v prudkém pláči vrhla na měkkou zem náhrobku. Chlapec, starší z obou dětí, běžel k ní, stál tam a neustále si mnul oči, aby setřel slzy. I jeho mladší sestra běžela celá zmatená k matce a snažila se ji odtáhnout od hrobu.

Ajla se v duchu ptala, kde zůstaly obě starší ženy a proč se nikdo nepostaral o děti a neutěšil je.

16.

Ajla si všimla, že Relona po chvíli začala vnímat bázlivý vzlykot mladšího dítěte. Odtrhla se od hrobu a vzala dcerušku do náruče. Ani se neočistila od hlíny a sedla si s ní na zem. Chlapec si dřepł k nim a vzal matku kolem krku. Objala i jeho, a tak seděli všichni tři a společně plakali.

Vzlykot už nezněl tak zoufale, Ajle připadalo, že se vzájemně utěšili. Zelandoni a někteří další, mezi nimi Sevonarův bratr Ranokol, jim na znamení První zelandony pomohli zase vstát a odvedli je od hrobu.

Bolest Ranokola, který ztratil bratra, byla stejně velká jako Relonina, i když ji prožíval zcela jinak. Neustále si lámal hlavu, proč se stal obětí Sevonar, a ne on sám. Jeho bratr měl rodinu, on sám neměl ani družku. Ranokol si tím nepřestával lámat hlavu, ale nechtěl o tom mluvit. Nejraději by se pohřebního obřadu nezúčastnil a nikdy by ho nenapadlo vrhnout se na hrob. Chtěl jen co nejrychleji odtamtud pryč.

„Vložili jsme na tvou hrud' Sevonara z Deváté jeskyně Zelandonců, Velká Matko Země,“ oznámila První zelandona slavnostně.

Ajla cítila, že všichni, kteří se shromáždili kolem Sevonarova hrobu, na něco čekají, jejich oči byly upřeny na První zelandonu. Bubny a flétna zněly dál, ale Ajla už je dál nevnímala a znovu je slyšela, teprve když se základní nálada hudby změnila a zelandona začala zpívat:

*V tajemných temnotách, v chaosu času
povstala Matka ve víření jasu,
dobře si vědoma jak sama sebe,
tak také života, když samota zebe.*

Všichni ostatní jí odpovídali, někteří zpěvem, jiní to jen odříkávali:

Smutná, že je tak sama. Už nechce být...

První zelandona zpívala dál:

*Stvoří dle sebe, uhněte pouhý prach,
podobu druhá, třpytný je, bratr, brach.*

*V souladu, přátelství běží rok za rokem
není jí zatěžko být v lásce otrokem.*

Ostatní odpovídali opět společným popěvkem:

On chová její tvář v třpytivém odlesku...

Ajla pochopila, že je to všem známé zpívané vyprávění, na něž čekali. Zaujatě naslouchala, jak zelandona zpívala a ostatní vždycky společně odpovídali.

*V páru jsou šťastni, ale to stačí?
Osudu ptá se, co neklid značí.
On bývá pln žáru, ji trápí pochyby.
Když chybí plod lásky, je láska bez chyby?*

Matčiným přáním je rozmnožit život...

*Vzdoruje temnotě a strašnému nic,
kde světlo řídké je a mrazu je víc.
Prochází běsnícím prázdňem a cítí,
jak chaos lačně chce vysát z ní bytí.*

Matka je nádherná, hledá a hledá...

*V chaosu skryta je tvořivá jiskra.
Jen jeden záblesky a Matka ji získá.
Vyrve ji zmaru, hrději nese,
ta jiskra roste, po Matce pne se.*

Matka chce rozdávat, rozmnožit život...

*Jako by věčná noc a pustá země
čekaly, že vzejde nějaké sémě.
Však její krev už životu sílu vlévá,
ten roste z ní, chce z klína ven, neumdlévá.*

Matčin klín plný je nového života...

*Tryskají prameny, plné jsou toky.
Stromy a houštiny dlouhými loky
berou si vláhu z požehnané země.
Bujně se rozrůstá Matčino sémě.*

Její vody tekou, nová zeleň raší...

*Vysoko plápolá jen řeřavé dříví.
Zrození v bolestech šťastný úsměv kříví.*

*Okrově červená prýští krev z podzemí,
za její odvahu dítě ji odmění.*

Matčina odměna. Dítě to jasné, zářivý syn...

Ajla zatajila dech. Ta píseň jako by vyprávěla příběh o ní a jejím synovi Durkovi. Připomněla si, jak ho v bolestech přivedla na svět a poznala, že mít dítě stojí za všechnu tu bolest. Byla tak šťastná, že ho má.

Zelandona pokračovala svým nádherným hlasem:

*Zvedly se ohnivé hory, plivaly popel a dým.
Po nebi mléko se rozstříklo obloukem posvátným.
Matka krmila syna z plných prsů ohnivých hor.
Vysoko sršely jiskry, sál s chutí maličký tvor.*

Jeho život začíná. Ona zářivá krmí své dítě...

Ajla uvažovala, proč jí ten příběh připadá tak známý? Potřásla hlavou, jako by si tím chtěla projasnit myšlenky. Ano, při cestě sem jsem slyšela od Jondalara něco podobného

*.Zaujatá hrou rozhodí paprsky, zase je sbírá,
projasňuje temnotu, Matka nadšeně na ně zírá.
Pod její ochranou syn bystře vše kolem zkoumá,
však místo, kde skotačí, už se mu nezamlouvá.*

Její syn roste a sílí. Je z něho smělý muž...

*Matka je nadšena životem, to ji posiluje,
mrazivý chaos už sítě kol syna zatahuje.
On Matku miluje sice, ta nechce ho postrádat,
on touží po dálkách, objevech, nebojí se strádat.*

Ještě jsou spolu. Avšak prázdnota dotírá...

Ajla si stále nemohla vzpomenout, odkud zná tento příběh, a to jí nedávalo pokoj. Mluvil o tom Jondalar, prolétlo jí hlavou, ale to není všechno. Připadalo jí, že ten příběh zná, přinejmenším v jeho podstatné zkratce, ještě odjinud. Ale kde jsem to jen mohla slyšet?

A pak to najednou věděla. Losaduna! Učil mě tolik věcí, které jsem se snažila zapamatovat! A kromě jiného to byl příběh Velké Matky. Při onom obřadu tehdy dokonce Jondalar přednášel některé jeho části. Nebyl to přesně tenhle příběh a Losaduna ho přednášel v jejich řeči. Ale ta je příbuzná se zelandonštinou. Proto jsem tomu rozuměla, i když mluvili tak rychle.

Naslouchala dál ve snaze si příběh Velké Matky zapamatovat. Pozvolna poznávala, jak jsou oba příběhy různě vyprávěné.

*Z vířící nicoty jak za stínem stín chaos se plíží,
omámen spánkem syn vstane a jde, do stínů nahlíží.
Zvědavě vrhne se vpřed a zmizí ve vírech temnoty,
temno je lákavé, plné je cest z prázdna do prázdnoty.*

V temnotě spěchá pryč. Její zářící syn...

*Dlouhý je sen, krátce však trvá v něm opojné štěstí,
to zalilo se pustotou, prázdnotou, bezútěšností.
Mučí ho trpká výčitka, že byl tak lehkovážný.
Snaží se chaosu uniknout, však boj je to strašný.*

Kdo vzdálil se Matce, toho už chaos nepustí...

*Avšak dřív než zcela podlehne chladnému objetí,
probudí se Matka a sahá hned po svém dítěti,
co ztrácí se ve snu, s nářkem ho objímá.
I zavolá třpytného druha, kdysi ho sama stvořila.*

Matka drží syna. Ten je ve svém světě...

Na Ajlině tváři se objevil úsměv, protože tušila, co teď přijde: Matka poví svému starému příteli, Měsíci, co se přihodilo jejímu synovi.

*vítá přítele, srdce mu otvírá s nadějí,
sdílí s ním obavy, však bolest vězí v ní hlouběji.
S láskou ji zaplaví třpytivým svitem, připraven hbitě
pomoci z temnot vymanit její bloudící dítě.*

To je způsob, jak se má příběh vyprávět, pomyslela si Ajla.
Losaduna nebo zelandona vždycky část přednese a ostatní
odpovídají nebo svým způsobem shrnou slyšené.

Společně ženou tmu. Zatlačí chaos o něco zpět...

A teď je na řadě zase zelandona, pomyslela si Ajla.

*Matka už nemůže dál, zná hranici vyčerpání.
Svého jasného milence pustí se znenadání
a usíná. On zápasí sám s dotěrnou mocí,
zahnat ji daří se zpět do hlubin noci.*

Nemá strach z ničeho, však boj je příliš dlouhý...

*Tma kmitá, uhýbá sem a tam, boj je to sveřepý.
Že nesmí v záření polevit, to on moc dobře ví,
však temnota zákeřně krade mu blednoucí světlo,
za stínem stín, tam není syn, jeho oko se spletlo.*

Bojoval statečně. A přesto byl přemožen...

*Když se tma rozlehne všude, Matka se vzbudí rázem.
Nevidí dočista nic, černá tma padá až na zem,
vtom Matka zahlédne odštěpek světla ,
k příteli spěchá, rozvrací stíny, co nad ním vrší se jak
černá střecha.*

On se pak přiznává, jejího syna ztratil z očí...

*Splynul mu s temnotou, nádherná záře se vytratila,
na zemi přetěžký stín, vítězně noc se navrátila
a zavládl chaos. Zmizely lesy a houštiny,
ledové větry vanou, hubí travnaté kotliny.*

Země je pustá. Už na ní není žádná zeleň...

*Matka se ale nevzdává, chce zpátky svého syna.
Ztratil jas, i tak o něm ví, vždyť z jejího je klína!
Sáhne po něm a sobě ho přitahuje vší silou,
chce v něm znovu zažehnout světlo, bojuje s přesilou.*

Matka ho nepouští. Chce probudit jeho zář...

*Tu znovu se k, ní přidá její druh, vrhá se do boje.
Přemoci chaos a spasit syna, nutné je oboje!
Proti nim zbraně jsou strašné, spolu je ale porazí,
syn jim ožil před očima, láska už světlo rozmrazí.*

On jasně se rozzářil. A to je odměna za utrpení...

A Ajla opět vytušila, jak bude příběh pokračovat: Velká Matka Země a Měsíc zachránili Slunce, ale nepodařilo se jim je zcela přitáhnout zpátky.

*Však ani tma se toho, co znovu září, nechce vzdát.
Chce jeho oheň, jeho teplo, zcela do sebe vsát.
Poražený soupeř vzápětí stává se vítězem,
bitva zuří, střídavě jasná a temná je zem.*

Matka porazí tmu a čeká. Syn se však nenavrací...

Tahle píseň o Matce je zřejmě delší, než jak ji přednášel Losaduna, alespoň jí to tak připadalo. Možná se zdá delší, protože je zpívaná. Zpěv se Ajle moc líbil, ale přála si, aby lépe pochopila, v čem spočívá jeho kouzlo. Všimla si, že na ni působí nejen melodický hlas, ale také rytmické odříkávání slov a i to, jaké očekávání v ní vzbuzovalo, když na konci popěveků zaznívala slova podobně.

*Když Matka se vzchopí, pak přemůže noc a zažene tmu,
dopadá na ni hřejivé světlo, žehná vzdálenému.
Když znovu zaútočí chaos, poté co ona zemdlí,
tma se plíživě vrací a rozvalena na zemi dlí.*

Syn je zachráněn. Však protivník nikdy poražen...

*Matka si nemůže přivyknout, že jinde je každý,
že budou ona a syn od sebe vzdáleni navždy,
nikdy nikdo ho k ní nepřivede, žal na ni dotírá,
ale bolest v ní probouzí sílu, co život otvírá.*

Nepřekonala, že syn odešel...

*Když v Matce všechny možnosti uzrají, je hotova
obnovit prameny vody a všude kol dokola
nechat vypučet novou zeleň, její hořké slzy
svlažují listy, trávu, jsou rosou po ránu brzy.*

její slzy jsou vláhou. Pro nový život...

Co teď přijde, to se mi obzvlášť líbí, pomyslela si Ajla. Byla
zvědavá, jak tuto část zelandona zazpívá.

*Hřmot a dunění doprovázejí otvírání země,
do kamenné hlubiny se šachta prodírá strmě.
V mocných otřesech tvoří se sluj, z ní jeskyně rodná,
odtud Matka vyvádí tvory, je nesmírně plodná.*

Trpící Matka dává život. Všichni jsou její děti...

*Každé je jiné, vždy ale plné životní síly.
Plavání, běh, lezení, let, pohyb si oblíbily,
však ovládají jen jeden způsob, zato dokonale.
Proto budou pravzorem všem příštím v řadě neskonale.*

Z Matčiny vůle se bude země plnit...

*Drobní, malí i velcí, každé z těch přemnohá stvoření
vrší Matčinu radost, vždyť zůstává u ní na zemi.
Některá žijí sama, jiná v rojích, smečkách, stádech,
širé pastviny má Pramáti Země na svých zádech.*

Žádné zvíře se od ní neodloučí...

*Nejistá sama sebou hledí na živé hemžení.
Už ví, že její síla nemá na další množení,
nezbývá než přivést na svět takovou, jako je sama,
schopnou stvořit potomka a učit ho ctít, co je máma.*

Ta musí mít dítě v úctě. Milovat je a chránit...

*Živoucí, silná a plodná přijde na svět žena,
jako ochránkyně života je vyvolena.
Dostane stejné dary, jaké vlastní Matka žerně,
a pozná, že cenou života je bolestné sémě.*

Bude první toho druhu. Po ní každá ochrání život...

*Matka Země si vzpomene na vlastní teskný cit,
když byla sama a samotná už nechtěla být.
Tehdy stvořila přítele s jasným třpytným světlem,
teď k ženě přivedla druhá, aby ji provázel světem.*

z poslední tvořivé jiskry je stvořen první muž...

*Když Velká Matka žerně stvořila mezi všemi
ženu a pak muže, dala jim za domov zemi,
půdu a vodu, aby všechno moudře využívali
a také rozhojňovali a obhospodařovali.*

Měli zemi chránit. A věrně na ní hospodařit...

*Děti země mají všechno nutné, aby mohly přežít.
Matka se zamýšlí nad jejich údělem život střežit,
chce jejich touhu po dítěti darem slasti povzbudit,
potěšením jí vzdají úctu, nedá se o ni ochudit.*

Slasti je hoden, kdo Matku uctívá...

*Matka je spokojená. Stvořila ženu a muže,
dala jim všechno potřebné. Víc dáti už nemůže.
Naučila je cítit, pečovat a milovat,
dala jim dar slasti. Za něj jí budou děkovat.*

Děti mají životní dary,

Matka teď může spokojeně odpočívat...

Ajla čekala na další zpěv, ale všichni mlčeli. Píseň o Matce skončila.

Lidé se pomalu po dvou nebo po třech vydávali na zpáteční cestu do svých jeskyní. Mnozí přijdou domů teprve po půlnoci. Jiní přenocují u přátel nebo příbuzných. Několik zelandonů a jejich

pomocníků zůstalo u hrobu, aby se věnovali obřadům, které jsou vyhrazeny pouze zasvěceným. Ti se nevrátí před svítáním.

Relonu a její děti doprovázela větší skupina lidí, kteří se chystali přenocovat v jejím příbytku. Považovalo se za nutné, aby truchlící družka byla obklopena mnoha lidmi. Někdy se chtěl duch zemřelého druha vrátit do svého příbytku, protože ještě nepochopil, že už nepatří do tohoto světa. Truchlící družka by pak mohla snadno podlehnout škodlivému vlivu bloudícího ducha, a proto ji musela chránit větší skupina. Především starší lidé byli mnohdy v pokušení krátce po smrti svého druha následovat jeho ducha do příštího světa. Naštěstí byla Relona ještě mladá a měla malé děti, které ji potřebovaly.

I Ajla zůstala u Relony, a ta byla zřejmě ráda. Jondalar u ní chtěl rovněž spát, ale když vykonal všechny obřadní povinnosti, bylo už pozdě. Nahlédl do příbytku, kde lidé spali tak těsně vedle sebe, že neviděl místo, kam by složil svou dlouhou postavu. Ajla na něho zamávala z druhé strany místnosti. Vedle ní bylo zřejmě trochu víc místa, protože měla u sebe Vlka, ale když se k ní chtěl dostat, probudil hned několik lidí. Marthona, která byla blíž u vchodu, mu radila, aby šel raději domů. Odešel se špatným svědomím, ale byl současně rád, že se nemusí účastnit noční stráže k odehnání bloudícího ducha, protože to nikdy nedělal rád. Kromě toho už měl tento den dost co dělat se světem duchů a byl unavený. Když zalezl pod kožešiny na spaní, postrádal vedle sebe Ajlu, ale brzy usnul.

Když se První zelandona v ranním šeru vrátila do Deváté jeskyně a do svého příbytku, ponořila se hned do rozjímání. Brzy nastoupí ještě jednou cestu do příštího světa a chtěla se na to připravit. Sundala z prsou sponu a obrátila ji dopředu nezdobenou, prostou stranou, aby tak dala najevo, že si nepřeje být rušena. Později se pokusí nejen doprovodit Sevonarova ducha na onen svět, ale chtěla hledat i Thonolanova ducha. K tomu ale bude potřebovat podporu Jondalara a Ajly.

Když se Jondalar probudil, měl velikou chuť udělat nějaké nástroje. Cítil se stále ještě nepříjemně kvůli všem mimořádným událostem předchozího dne, i když by to nedokázal vyjádřit slovy. Zpracovávání pazourku pro něho bylo víc než pouhé řemeslo, naplňovalo ho radostí. Byl přesvědčen, že když se bude zabývat něčím tak hmatatelným, jako je pazourek, zapudí ze svých

myšlenek mnohoznačný, nevypočitatelný a neurčitým způsobem hrozivý svět duchů.

Došel pro vak s kameny, které získal z pazourkového kutiště Lanzadonců. Lanzadonci byli vyhlášeni svými vysoce hodnotnými pazourky, které těžili v jednom skalním výčnělku. Dalanar si pazourky prohlédl a poradil mu, které z nich si má vzít s sebou. Pomohl Jondalarovi odstranit horší materiál, aby nevezl zbytečnou zátěž, ale jen hodnotná jádra. Koně mohli sice převézt podstatně větší břemena než lidé, ale pazourek je těžký. Jondalar mohl proto vzít jen omezené množství kamenů. Když si ale teď znovu kameny prohlédl, zaradoval se, jak nádherné kusy získal.

Vybral si dva, ostatní odložil a pak si donesl kožený svazek s nářadím. Rozvázal provaz a rozložil kolem sebe několik pazourkových kladiv a různá rydla s rukojetmi z kosti nebo paroží a otloukače.

Vzal každý nástroj do ruky a pečlivě ho zkoumal. Pak zase všechno i s pazourky zabalil.

Když dopoledne pokročilo, rozhodl se najít si místo k práci. Muselo být trochu stranou, protože úlomky pazourku jsou velmi ostré a při opracovávání kamene se nedalo odhadnout, kam odlétnou. Kdo s těmito kameny pracoval, vždycky se vyhýbal místům, kudy jiní pravidelně procházeli. Hlavně děti, které pobíhaly kolem bosé, byly v nebezpečí, že se o ně poraní. Jondalar odsunul závěs u vchodu a vyšel z příbytku. Pohlédl naproti k terase. Nebe bylo zatažené a šedé, a protože mžilo, zdržovali se téměř všichni pod převisem.

Na otevřeném místě u příbytků vládl čilý ruch. Nebyla vyhrazena žádná určitá doba, kdy by se lidé měli věnovat ručním pracem, ale v den, jako byl tento, se mnozí rozhodli udělat, co už dlouho zamýšleli, stavěli zástěny nebo věšeli zvířecí kůže na provazy, aby bránily větru a dešti. Z několika ohňů se linulo světlo a teplo, ale vinou chladného průvanu bylo teplé oblečení nepostradatelné.

Přicházela k němu Ajla. Pozdravili se dotykem tváře a on vnímal její ženskou vůni, která mu připomněla, že poslední noc nestrávil s ní. Najednou zatoužil vrátit se s ní do kožešin na spaní a dohnat všechno mimo spánek.

„Právě jsem chtěla zajít k Marthoně, abych se po tobě podívala,“ řekla.

„Když jsem se probudil, dostal jsem chuť začít pracovat na kamenech od Dalanara a zhotovit si pár nástrojů.“ Zvedl kožený svazek a pohlédl k místu, kde pracovala spousta lidí. „Vypadá to ovšem, jako by dnes ráno všichni chtěli na něčem pracovat. Myslím, že bych měl jít někam jinam.“

„A kam chceš jít? Já myslela, že bych se teď podívala na koně, ale možná bych později přišla za tebou a sledovala, jak pracuješ.“

„Rád bych zašel do Dolních jeskyní. Tam jsou většinou výrobci nástrojů.“ Uvažoval chvíli a pak se zeptal: „Mám ti pomoci s koňmi?“

„Jen pokud sám chceš. Já se potřebuju jen ujistit, že jim nic nechybí. Asi si dnes nikam nevyjedu, ale možná vezmu s sebou Folaru, aby si vyzkoušela, jaké to je sedět Vize na hřbetě. Nabídla jsem jí to.“

„Určitě bych se dobře bavil, kdybych ji při tom viděl, ale dnes bych skutečně raději vyrobil pár nástrojů.“

Šli kus společně až k místům, kde se pracovalo, a pak Jondalar zahnul směrem k Dolním jeskyním. Ajla se zastavila a rozhlížela se po Folaře. Mžení se zatím proměnilo ve vytrvalý déšť. Se zaujetím pozorovala lidi při různých činnostech a s několika se dala do řeči. Vládl tu činorodý duch, ale nálada byla uvolněná a bez napětí. U každé činnosti byly určité úkony, které vyžadovaly nejvyšší soustředění, ale přece jen převažovaly dobře osvojené dovednosti, při nichž se dalo povídat s návštěvníky. Lidé odpovídali na Ajliny otázky ochotně a trpělivě jí předváděli a vysvětlovali své pracovní postupy.

Nakonec Ajla zahlédla Folaru, snažící se právě s Marthonou napnout tkalcovský rám. To nebyla vhodná doba na přestávku. Ajla by ráda chvíli zůstala a sledovala, jak takové napínání probíhá, ale někdo se už musel postarat o koně. Slíbila proto Folaře, že ji ke koním zavede někdy jindy. Déšť právě trochu ustal a Ajla pospíchala, protože chtěla být zpátky, než se zase rozprší.

Víha a Vítěz se pásli v Lesním údolí. Mezi stromy našli nevelkou zelenou louku s pramenem, který napájel malé jezírko, a objevili i úkryt před deštěm pod hustě propletenými korunami stromů. Jeleni, kteří s nimi sdíleli pastvinu, rychle odběhli, když se koně se ržáním rozeběhli k ženě a vlkovi. Víha a Vítěz byli v dobrém stavu a dávali najevo radost z přítomnosti Ajly a Vlka.

Tyhle jeleny už někdy někdo lovil, pomyslela si Ajla. Jinak by se jen zastavili a opatrně pozorovali Vlka, protože před osamělým

vlkem dospělý jelen normálně neuteče. Vítr k nim donesl můj pach a zřejmě zjistili, že se lidského lovce musí obávat víc.

Slunce se prodralo mezi mraky. Ajla našla suché bodláčí z minulého roku a použila pichlavé hlavice, aby koně vyhrébelcovala. Když byla hotová, všimla si, že Vlk zavětril. Sáhla po praku, který měla zastrčený za opaskem, sebrala z kamenitého břehu jezírka valoun, a když Vlk vyplašil dva velké zajíce, jednoho z nich zastřelila. Druhého přenechala Vlkovi.

Další mrak znovu zastínil slunce. Změna světla byla tak ostrá, že Ajla bezděčně vzhlédla a zapátrala po mracích, aby odhadla, jak vysoko slunce stojí, a aby se ujistila, že ještě není tak pozdě. S údivem zjistila, jak rychle čas ubíhá. V uplynulých dnech se toho událo tolik, že jí dělalo dobře, když mohla být alespoň chvíli naprosto sama. Ráda by si tu chvíli ještě prodloužila, ale znovu se rozpršelo. Houstnoucí déšť ji přiměl rychle nasednout na Víhu a jet zpátky k Deváté jeskyni.

Vítěz a Vlk ji následovali. Když dorazili k jeskyni, déšť se změnil v prudký liják. Zavedla koně nahoru na skalní terasu a dál kolem příbytků na méně používané místo.

Přitom procházela kolem několika mužů, kteří seděli kolem ohně. Z jejich chování usoudila, že něco hrají. Způsob, jakým na ni civěli, jí připadal nanejvýš nestydatý. Aby jim ukázala, že se umí lépe chovat, vyhnula se přímému pohledu na ně. Byla ostatně jako žena klanu schopna rychlými postranními pohledy a bez dotěrného civění zahlédnout hodně z toho, co se kolem ní dělo. Tak jí neuniklo, že si muži šeptali nějaké poznámky. Kromě toho jí připadalo, že cítí barmu.

Jak šla dál, viděla lidi vydělávající bizoní a jelení kůže. Zřejmě i jim připadalo, že v obvyklém prostoru na práci je velký nával. Ajla vedla koně až téměř ke konci terasy k potoku, který dělil Devátou jeskyni od Dolních jeskyní. To by bylo vhodné místo, kde by se dal postavit pro koně na zimu přístřešek, pomyslela si. Musím se zeptat Jondalara, co si o tom myslí. Ukázala koňům cestu, která vedla dolů ke břehu Zelavy, a přenechala je pak jim samým. Místo aby zůstali v suchu na holé terase, dali přednost pastvě u Zelavy. Když běželi dolů do údolí, Vlk se k nim připojil.

Vlastně měla Ajla v úmyslu navštívit Jondalara. Rozmyslela si to ale a zamířila zpátky k lidem, kteří pracovali se zvířecími kůžemi. Pro ně byla její návštěva vítanou příležitostí, aby si udělali přestávku, a rádi využili příležitost, aby si popovídali s ženou,

která měla za doprovod vlka a před níž koně neutíkali. Byla tam i Portula a přívětivě se na Ajlu usmívala. Zřejmě upřímně litovala, že se účastnila Maronina zlého žertu.

Ajla měla v úmyslu ušít oblečení pro Jondalara, sebe a dítě, které čekala. Přinejmenším teď mohla stáhnout zajíce, kterého měla pověšeného na opasku, a později z kožešiny ušít něco pro novorozence. Měla nárok i na kožešinu mladého obrovského jelena, kterého složila, a uvažovala, kde by asi mohla být.

„Kdyby bylo dost místa, ráda bych tu stáhla tohohle zajíce,“ řekla Ajla ke skupině.

„Tady je spousta místa,“ řekla Portula. „A můžeš si klidně vzít mé nástroje, jestli některé z nich potřebuješ.“

„Ano, díky za nabídku, Portulo. Vlastně mám dost nástrojů, koneckonců žiju s Jondalarem.“ Někteří lidé se vědoucne usmívali. „Ale nemám je tady.“

Ajle se líbilo, že se lidé kolem ní horlivě věnovali svým pracem. Bylo to tak jiné oproti těm osamělým dnům v jejím údolí a připomínalo jí to dětství v Brunové tlupě, kde všichni všechno dělali společně.

Rychle vyvrhla zajíce, stáhla mu kůži a pak se zeptala: „Mohla bych ho tady chvíli nechat ležet? Musím do Dolních jeskyní. Na zpáteční cestě si ho pak vezmu.“

„Já na něj dám pozor,“ řekla Portula. „Jestli chceš, můžu všechno vzít později s sebou, pokud bys ještě nepřišla.“

„To by bylo od tebe milé.“ Ajle se začínala mladá žena zamlouvat. Portula se očividně velice snažila, aby k ní byla milá. Ajla poděkovala a odešla.

Přešla potok po kládě a objevila pod skalním převisem Jondalara a několik dalších mužů. Místo zřejmě už dlouho používali roztloukači pazourků, protože zem pokrývala silná vrstva ostrých úštěpků. Nebylo by radno jít tam bosky.

„Tady jsi,“ řekl Jondalar. „Právě jsme se chtěli vydat na cestu. Joharan tu byl a oznámil, že Proleva s ostatními připravila jídlo. Prý taky maso z bizona. Proleva vaří tak dobře a tak často, že se obávám, že si lidé na to zvyknou. Ale ona si myslela, když jsou dnes všichni tolik zaměstnaní, že by nám společné jídlo přišlo vhod. Můžeš se vrátit s námi, Ajlo.“

„Připadá mi, že čas ubíhá rychleji, než ho stačím sledovat. Ani jsem si nevšimla, že je už poledne,“ povzdechla si Ajla.

Když vyrazili, objevila kus před sebou Joharana. Neviděla ho přijít do Dolních jeskyní a pomyslela si: musel projít kolem mě, když jsem mluvila s Portulou a ostatními a stahovala zajíce. Viděla, jak zamířil k mužům, kteří seděli kolem ohně.

Joharan šel k Dolním jeskyním pozvat řemeslníky k jídlu a tehdy si všiml Laramara a ostatních, jak popíjejí při hře barmu. V duchu je odsuzoval. Všichni ostatní pracují, a oni zahálují a navíc zřejmě používají na oheň dříví, které jiní nasbírali. Nikomu v Dolních jeskyních ale o svých úvahách neřekl a cestou zpátky, přestože mu to ještě vrtalo v hlavě, se rozhodl říct i Laramarovi a jeho družině, že je jídlo připraveno. Patřili k Deváté jeskyni, i když se jen málo přičiňovali o společný prospěch.

Muži byli zabráněni do hovoru a neviděli ho přijít. Slyšel, jak jeden z nich říká: „Co se dá taky očekávat od někoho, kdo tvrdí, že se naučil léčení od ploskolebců? Jak by mohla tahle zvířata umět léčit?“

„Máš pravdu, ta ženská není léčitelka,“ přitakal mu Laramar. „Jinak by byl Sevonar ještě naživu.“

„Tys u toho nebyl, Laramare!“ přerušil ho Joharan a jen stěží se ovládal. „Jako obvykle ses nedokázal vzchopit, abys šel na lov.“

„Byl jsem nemocný,“ snažil se ospravedlnit Laramar.

„Ano, z tvé vlastní barmy. Povídám ti, že nikdo nemohl Sevonara zachránit. Ani zelandona, ani největší léčitelka, která kdy žila. Rozdupal ho bizon. Který muž by mohl takovou váhu na sobě přežít? Kdyby nebylo Ajly, zřejmě by nežil tak dlouho, aby ho ještě zastihla Relona při vědomí. Ajle se podařilo zmírnit mu bolesti. Udělala všechno, co bylo možné. Proč o ní šíříte takové zlomyslné řeči? Co vám udělala?“ Odmlčel se, když Ajla, Jondalar a několik dalších procházeli kolem.

„Proč se plížíš kolem a nasloucháš cizím hovorům?“ odsekl Laramar.

„Když k vám přijdu za bílého dne, dá se to sotva označit za plížení, Laramare. Přišel jsem, abych vám řekl, že Proleva s několika dalšími ženami připravila pro všechny jídlo. Přitom jsem zaslechl, co říkáte, protože jste právě nešeptali. Měl jsem si zacpat uši?“ Obrátil se na ostatní muže. „Zelandona je přesvědčená o tom, že Ajla je dobrá léčitelka. Co takhle kdybyste vyčkali se svým odsouzením? Měli bychom přivítat ženu, která je tak schopná. Nikdo z nás nemůže vědět, jestli jednoho dne nebude potřebovat

její pomoc. Takže, půjdete teď všichni k jídlu?“ Náčelník se podíval postupně každému muži zvlášť do očí a tím jim dal na srozuměnou, že se na každého z nich upamatuje. Pak odešel.

Muži se zvedli a následovali Joharana na druhý konec terasy. Někteří se přece jen dali přesvědčit, že by Ajle měli dopřát čas, aby mohla prokázat své schopnosti. Druzí ale nechtěli nebo nemohli od svého předpojatého mínění ustoupit. Laramar sice přítakal jednomu z mužů, který proti ní štlal, ale vlastně mu to bylo lhostejné. Většinou se vydával cestou menšího odporu.

Když se Ajla vracela se skupinou z Dolních jeskyní k pracovnímu místu pod skalním převisem, který skýtal ochranu před stále silnějším deštěm, přemýšlela o tom, jak rozdílná jsou nadání, schopnosti a oblíbené činnosti lidí. Mnozí rádi vyráběli předměty, ale volili k tomu rozdílné materiály. Někteří, jako Jondalar, pracovali rádi s pazourkem, z něhož vyráběli nástroje a zbraně, jiní raději opracovávali dřevo, mamutovinu, kosti, vlákna nebo zvířecí kůže. A někdo jako Joharan, napadlo ji najednou, pracoval nejraději s lidmi.

Ucítila lákavé vůně jídla a uvědomila si, že mnohým i příprava jídla a zacházení s potravinami působí zvláštní radost. Proleva ráda připravovala slavnosti a společné události, a tak vznikla i nenadálá hostina jako tato. Ajla uvažovala, co jí samotné působí největší radost. Zajímalo ji toho mnoho a měla především radost z toho, když si osvojila zručnost v něčem novém. Nejraději ale byla, když se mohla uplatnit jako léčitelka.

Jídlo bylo přineseno do blízkosti místa, vyhrazeného na práci. Když Ajla přišla blíž, viděla, že se v těsném sousedství konají přípravy pro činnost, která zřejmě není příliš příjemná, ale přesto musí být vykonána. Mezi svisle zaraženými kůly, vyčnívajícími nad zemí sotva ke kolenům, byly nataženy sítě, aby se na nich sušilo maso z lovu. Dno prohlubně a terasa před skalním převisem byly pokryty vrstvou hlíny, která byla na některých místech velmi tenká, ale jinde tak hluboká, že se do ní mohly kůly zarazit. Kolem nich byly pro jistotu ještě navršeny kameny, pokud kůly nemohly být zasazeny do skalních štěrbin.

Jiné přenosné sušáky byly postaveny podobně, jen byly svázány k sobě. Daly se prostě opřít o skalní zeď, když už nebyly zapotřebí, takže nestály v cestě. Přenosné sušáky se daly postavit všude.

Někdy se sušilo maso po lovu přímo na místě nebo dole v záplavové nížině Zelavy. Když však přšelo, vykonávaly se tyto práce raději v blízkosti příbytků.

Na sušících už visely tenké pruhy masa. Vedle hořely malé ohně, z nichž stoupal kouř, který zaháněl mouchy a současně měl dát masu silnější příchut'. Ajla se rozhodla, že po jídle nabídne svou pomoc při řezání masa. Právě si s Jondalarem vybrali jídlo a rozhlíželi se, kam by si sedli, když si všimli, že si pro jídlo přišel Joharan s roztrpčenou tváří.

„Nepřipadá ti, Jondalare, že Joharan vypadá nějak rozzlobeně?“ zeptala se Ajla.

Jondalar vzhlédl ke svému bratrovi. „Máš pravdu. Co se asi stalo?“ Později se ho zeptám, pomyslel si.

Pomalu šli k Joharanovi, Marthoně, Vilomarovi, Prolevě a jejímu synovi Jaradalovi, kteří je srdečně pozdravili a nabídli jim místo. Náčelníkovi se zřejmě něco nelíbilo, ale nechtěl o tom mluvit, přinejmenším ne v tomto kruhu. Zato všichni měli radost, když se k nim připojila zelandona. Strávila dopoledne ve svém příbytku a nyní vyšla, když se všichni shromáždili k jídlu.

„Můžu ti něco přinést?“ zeptala se Proleva.

„Dnes jsem se postila a rozjímala, abych se připravila na hledání ducha, a s jídlem ještě počkám.“ Zelandona pohlédla na Jondalara a ten se najednou cítil velice nesvůj. Měl neblahé tušení, že jeho setkání s jiným světem ještě neskončilo. „Mejera mi právě pro něco došla. Požádala jsem Folaru, aby jí při tom pomohla. Mejera je pomocnice zelandony ze Čtrnácté jeskyně, ale není tam spokojená a ráda by šla ke mně, aby se stala mou žačkou. Musím si to rozmyslet a taky samozřejmě záleží na tobě, Joharane, jestli bys byl ochoten přijmout ji do Deváté jeskyně. Je poměrně plachá a tichá, ale je skutečně nadaná. Ráda bych ji učila, ale jak víte, právě se Čtrnáctou jeskyní musím být opatrná.“

Obrátila se na Ajlu a vysvětlovala: „Zelandona Čtrnácté jeskyně očekávala, že se stane První zelandonou, ale volba zelandonů padla na mě. Pokusila se mi postavit a donutit mě k odstoupení. To byla pro mě první opravdová zkouška. Nakonec se musela podřídit, ale myslím, že mi nikdy neodpustila, že se zelandoni rozhodli pro mě.“ Obrátila se opět na všechny: „Pokud vezmu Mejeru k sobě, zelandona Čtrnácté jeskyně mi bude vyčítat, že jsem jí odloudila nejlepší pomocnici. Pro mě je ale důležité především to, co je nejlepší pro všechny. Byla by chyba brát

ohledy na zraněnou hrdost, pokud by Mejera nedostala vzdělání, které odpovídá jejímu nadání. Možná bude některý jiný zelandon ochoten Mejeru vzdělávat, to bych se pak vyhnula dalšímu sporu. Počkám až po letním setkání, teprve pak se rozhodnu.“

„To je jistě rozumné,“ řekla Marthona, když se k nim Mejera a Folaru připojily. Mladá pomocnice držela v rukou dvě misky. Jondalarova sestra nesla vlastní misku a vak na vodu a do vaku na zádech strčila různé jídelní náčiní. Mejera podala První zelandoně misku s vývarem, vděčně pohlédla na Folaru a nesměle se usmála na Ajlu a Jondalara.

Po krátkém nepříjemném tichu řekla První zelandona: „Já nevím, kdo z vás už zná Mejeru.“

„Já znám tvou matku a muže tvého ohniště,“ řekl Vilomar. „Nemáš ještě sourozence?“

„Ano, sestru a bratra.“

„Jsou starší, nebo mladší než ty?“

„Moje sestra je trochu mladší než já a můj bratr je přibližně tak starý jako on.“ Mejera ukázala na syna Prolevy.

„Já se jmenuju Jaradal. Já jsem Jaradal z Deváté jeskyně Zelandonců. Kdo jsi ty?“

Všichni, i mladá žena, se usmáli, když viděli, jak si Jaradal dává záležet na pečlivé výslovnosti, protože se zřejmě naučil, že se to při představování patří.

„Já jsem Mejera ze Čtrnácté jeskyně Zelandonců. Zdravím tě, Jaradale z Deváté jeskyně Zelandonců.“

Jaradal se rozzářil, protože se s ním jednalo jako s dospělým. S chlapci jeho věku to zřejmě Mejera umí, pomyslela si Ajla.

„Byli jsme nezdvořilí,“ řekl Vilomar. „Myslím, že bychom se nejdřív měli řádně seznámit.“ Všichni se představili a pozdravili srdečně mladou ženu.

„Věděla jsi, Mejero,“ zeptal se Vilomar, „že druh tvé matky chtěl být obchodníkem, než ji poznal? Vydal se několikrát se mnou na cesty, ale pak se nechtěl na tak dlouhou dobu od ní odloučit, a taky od tebe, když ses narodila.“

„Ne, to jsem nevěděla,“ odpověděla Mejera, kterou viditelně potěšilo, že se dozvídá něco z minulosti své rodiny.

Není divu, uvažovala Ajla, že je Vilomar tak dobrý obchodník. Umí hovořit s lidmi a stará se o to, aby se dobře cítili. Mejera teď vypadala mnohem uvolněnější, i když nadále byla trochu nesvá, protože byla středem pozornosti. Ajla s ní soucítila.

„Viděla jsem, Prolevo, že někteří lidé začali sušit maso z lovu,“ řekla Ajla. „Nevím, jak se maso rozděluje nebo kdo se má postarat o to, aby se usušilo, ale ráda bych pomohla, jestli je to možné.“

Proleva se usmála. „Samozřejmě můžeš pomáhat, jestli chceš. Je to hodně práce a my jsme vděční za každou pomoc.“

„Mě by to dokonce potěšilo,“ přihlásila se ke slovu Folara. „Je to nudná práce, ale když je víc lidí pohromadě, může být i veselo.“

„Maso a polovina tuku patří všem,“ pokračovala Proleva, „a každý si může vzít, co potřebuje. Zbytek ze zvířat, kožešina, kůže, rohy, paroží a tak dál, patří tomu, kdo zvíře zabil. Pokud vím, Ajlo, tobě a Jondalarovi patří po jednom jelenovi a bizonovi. Jondalar zabil bizona, který obětoval Sevonara, ale to zvíře pak bylo vráceno Velké Matce a je zahrabáno v Sevonarově blízkosti. Náčelníci rozhodli, že Jondalar i ty dostanete každý jiného bizona. Při porážení je každé zvíře označeno, většinou uhlíkem. Ostatně nikdo neznal tvůj abelan, Ajlo, a nemohli se tě zeptat, protože jsi měla tolik práce s Sevonarem. Proto požádali zelandona Třetí jeskyně, aby pro tebe předběžně abelan vymyslel. Tím pak označili kožešiny a všechno ostatní.“

„Jak vypadá její abelan?“ zeptal se Jondalar zvědavě. Protože jeho abelan byl tak záhadný, zajímaly ho vždycky abelany druhých lidí.

„Myslím, že v tobě viděl něco ochranného, Ajlo,“ řekla Proleva. „Ukážu ti to.“ Vzala klacek, uhladila zem a vyryla kolmo proti sobě rovnou čáru, pak z jejího vrcholu nakreslila šikmo do strany druhou čáru a třetí připojila obdobně na druhou stranu kolmé čáry. „Představuji si při tom nějaký stan nebo přístřešek, kde se člověk může schovat za deště.“

„Ano, to máš pravdu,“ řekl Jondalar. „To není špatný abelan pro tebe, Ajlo. Ty často poskytuješ druhým ochranu a pomáháš jim, především když jsou nemocní nebo zranění.“

„Já umím nakreslit svůj abelan,“ ozval se Jaradal. Dostal do ruky klacek a všichni obdivovali jeho výtvar. „Máš taky abelan?“ obrátil se na Mejeru.

„To víš, že má, Jaradale, a možná ti ho ukáže – později,“ okřikla Proleva svého syna. Nedalo se nic namítat proti tomu, že si ho dospělí všímali, ale Proleva nechtěla, aby si zvykal tuto pozornost vyžadovat.

„Co říkáš svému abelanu, Ajlo?“ zeptal se Jondalar. Uvažoval, co asi cítí, když jí byl přidělen zelandonský symbol.

„Já jsem při svém narození žádný elandon a abelan nedostala, alespoň o tom nic nevím. Proto myslím, že můžu toto znamení používat jako svůj abelan.“

„A Mamutoni ti nepřidělili nějaké znamení?“ zeptala se Proleva, která uvažovala, jestli snad Ajla už nějaký abelan nemá.

„Když mě k sobě přijali Mamutoni, řízl mě Talut do paže a vymačkal trochu krve z rány, aby nakreslil nějaký symbol na přívěšek, který nosil při obřadech na prsou.“

„Předpokládám, že to znamení nebylo myšleno jen pro tebe,“ řekl Joharan.

„Ne, to nebylo, ale pro mě to bylo něco zvláštního. Tu jizvu stále ještě mám.“ Ukázala mu místo na paži. Zamyšleně pokračovala: „Je úžasné, kolika různými způsoby lidé ukazují, kdo jsou a ke komu patří. Když mě přijal klan, dostala jsem amulet s kouskem červeného okru. Když klan dává dítěti jméno, udělá mu mog-ur červenou čáru od čela až na špičku nosu. Hlinkou namaluje na dítě totemové znamení a ukáže tak všem a především matce, co je totem dítěte.“

„Chceš tím snad říct, že lidé klanu mají znamení, která vyjadřují, kdo jsou? Jako abelany?“ zeptala se zelandona.

„Ano, dá se to s tím srovnat. Když se chlapec stane mužem, vyřízne mu mog-ur jeho totem do kůže a pak vetře do rány takový zvláštní popel, aby znamení nezmizelo. Dívky obvykle nejsou tetovány, protože z nitra krvácejí, když se stanou ženami. Mě ale označil jeskynní lev, když si mě vyvolil. Já mám na noze čtyři stopy po jeho drápech. To je klanové znamení pro jeskynního lva. Tak mog-ur věděl, že lev je můj totem, i když jinak obvykle žádná žena takhle totem nemá. Většinou ho dostane chlapec, který je předurčen k tomu, aby byl silný lovec. Když mi dovolili lovit a nazvali mě Ženou, která loví, vedl mog-ur řez odtud,“ ukázala prstem na krk, kolmo nad hrudní kost, „vytlačil krev a namaloval krví znamení přes jizvy na mé noze.“ Ukázala jizvy na levém stehně.

„To znamená, že už máš abelan,“ řekl Vilomar. „Tyhle čtyři čáry jsou tvým znakem.“

„Myslím, že je to tak,“ odpověděla Ajla. „S tím znamením, které mi dal zelandon z Třetí jeskyně, nic moc nespojuji, možná proto, že je spíš účelové, dostala jsem je přece, aby se vědělo, komu patří kůže. Mé klanové znamení mi ale přirostlo k srdci.“

Znamená, že mě lidé klanu k sobě přijali, že jsem k nim patřila. To bych ráda používala jako svůj abelan.“

Jako dítě ztratila všechno a nevěděla, která žena ji porodila a kdo byli její lidé, prolétlo Jondalarovi hlavou. Pak ztratila i lidi, kteří ji vychovali. Když přišla k Mamutonům, mluvili o ní jako o Ajle, která nikoho nemá, nejen proto, že vyrostla u klanu, ale protože měla pocit, že nemá domov ani tam, ani nikde jinde. Ano, pro ni je velice důležité, aby cítila, že někam patří.

17.

Někdo vytrvale klepal na kožený pruh vedle závěsu u vchodu. Jondalara to probudilo a divil se, že nikdo neodpovídá, až si všiml, že zřejmě kromě něho nikdo není doma. „Okamžik,“ zavolal, vstal a rychle si něco oblékl. Byl překvapený, když venku uviděl Jonokola, umělce, který byl pomocníkem zelandony. Mladý muž se jen zřídkakdy objevoval bez své učitelky. „Pojď dál,“ vyzval ho Jondalar.

Jonokol předal své poselství. „Zelandona Deváté jeskyně říká, že je načase.“

Jondalar sraštil čelo. To neznělo vůbec dobře. Nebyl si tak zcela jistý, co tím Jonokol míní, ale tušil to a vůbec tím nebyl potěšen. Vlastně měl v tuto chvíli druhého světa dost.

„A řekla zelandona, k čemu je načase?“

Jonokol se usmál, protože Jondalar vypadal najednou velice neklidně. „Říkala, že už budeš vědět, oč jde.“

„Ano, obávám se, že vím, co má na mysli,“ řekl Jondalar a smířoval se s neodvratným. „Počkáš, než si najdu něco k jídlu, Jonokole?“

„Zelandona vždycky říká, že předtím je lepší nejíst.“

„Asi máš pravdu. Ale rád bych si alespoň vypláchl čajem ústa, mám v nich ještě chuť spánku.“

„Možná mají pro tebe připravený čaj.“

„Ano, to rád věřím, ale zřejmě ne mátový. Ráno mám nejraději mátový čaj.“

„Zelandona často přidává do čaje mátu.“

„Ano, přidává, ale zřejmě jenom trochu.“ Jonokol se jen usmál.

„No dobrá, tak já jdu,“ řekl Jondalar. „Ale doufám, že nikdo nebude nic namítat, když nejdřív půjdu vypustit vodu.“

„Zadržovat vodu se nedoporučuje, to ne. Vezmi si ale s sebou něco teplého na sebe.“

Když se Jondalar vrátil od jam, byl překvapen a potěšen, že na něho čekal nejen Jonokol, ale i Ajla. Uvažovala si právě rukávy teplé tuniky kolem boků. Jonokol zřejmě řekl i jí, aby si vzala s sebou něco teplého. Jondalar si opět uvědomil, že předešlá noc byla první od jeho zajetí u Sarmunajů, kdy nespál vedle Ajly. Trochu ho to zneklidnilo.

„Zdravím tě, ženo,“ zašeptal jí do ucha, když o sebe otřeli tváře. Pak ji objal. „Kam jsi dnes ráno šla?“

„Vyprázdnit noční koš,“ odpověděla Ajla. „Když jsem se vracela, viděla jsem Jonokola, a ten mi vyřídil, že na nás čeká zelandona. Tak jsem zašla k Folaře, abych se jí zeptala, jestli u ní můžu nechat Vlka. Říkala, že s ním půjde najít pár dětí, aby se zabavil. Kromě toho jsem byla dole u koní. Slyšela jsem někde nablízku jiné koně. Říkám si, jestli bychom neměli postavit ohradu, aby tu zůstali.“

„Ano, možná – především až přijde čas Víhy a bude chtít k hřebci. Vůbec by se mi nelíbilo, kdyby odtáhla se stádem, protože Vítěz by ji určitě následoval.“

„Víha bude mít nejdřív hříbě.“

Jonokol se zájmem naslouchal. Ti dva zřejmě získali hodně znalostí o koních.

Nakonec vyrazili. Když došli na skalní terasu Deváté jeskyně, viděl Jondalar, jak vysoko stojí slunce, a řekl: „Nevěděl jsem, že už je tak pozdě. Proč mě nikdo nevzbudil dřív?“

„Zelandona říkala, aby tě nechali dlouho spát, protože dnes v noci možná budeš dlouho vzhůru,“ odpověděl Jonokol.

Jondalar se zhluboka nadechl a potřásl hlavou. „Kam vůbec jdeme?“ zeptal se, když vedle pomocníka scházel směrem k Dolním jeskyním.

„Ke Skalnímu prameni.“

Jondalar se překvapeně zarazil. Skalní pramen se říkalo skalnímu útvaru, kde byly dvě jeskyně, a také celému místu kolem.

Nebyl to domov žádné jeskyně Zelandonců, ale bylo to nejsvatější místo celého kraje. Pokud by to nějaká skupina mohla

považovat za svůj domov, pak jedině Ti, kteří slouží Matce, protože to místo bylo požehnané a posvěcené samotnou Matkou.

„Rád bych se teď zastavil a napil se trochu vody,“ řekl Jondalar důrazně, když se blížili k potoku s pramenitou vodou, který odděloval Devátou jeskyni od Dolních jeskyní. Když už se musel vzdát ranního mátového čaje, nemínil teď trpět žízní.

Několik kroků od mostu byl u potoka zaražen do země kůl. Na něm visel na šňůře pohár na pití z rákosových listů, které byly natrhány do pruhů a vodotěsně spleteny. Kdyby pohár nepřivázali, určitě by se ztratil. Jakmile se opotřeboval, byl vyměněn. Vždycky, co jen si Jondalar vzpomínal, visel na tomto místě pohár. Pohled na perlivou pramenitou vodu neodbytně probouzel žízeň. Samozřejmě by se každý mohl taky sklonit nad potok a vzít vodu do dlaní, ale s pohárem to bylo mnohem jednodušší.

Všichni tři se napili a pak šli vyšlapanou stezkou dál. U Velkého brodu přešli Zelavu, zahnuli u Skály dvou řek do Lučního údolí, přebrodili další řeku a putovali dál podle ní. Cestou jim mávali na pozdrav lidé z ostatních jeskyní, ale nesnažili se je zdržet. Všichni zelandoni se už společně se svými pomocníky vydali ke Skalnímu prameni, a proto bylo jasné, že i tito tři tam putují.

Lidé věděli taky dost přesně, co se tam bude dít. V tak těsném společenství se rychle rozneslo, že Ajla a Jondalar přinesli ze své cesty něco, co zelandonům možná pomůže při hledání bloudícího ducha Jondalarova mrtvého bratra. Všichni věděli, jak je důležité, aby se pomohlo duchu, který opustil tělo, najít své místo v druhém světě. Většina lidí ale neměla nejmenší chuť ponořit se do druhého světa dřív, než je k sobě Velká Matka zavolá. Pomyšlení na Sevonarova ducha, který právě opustil tělo a zřejmě ještě dlí někde v blízkosti, bylo už tak dost skličující. Ještě horší byla představa, že zelandoni teď mají v úmyslu hledat ducha člověka, který před dlouhou dobou zemřel ve velké dálce. Styk se světem duchů všichni velice rádi přenechávali Těm, kteří slouží Matce.

Jen někteří zelandoni – rozhodně ne všichni – by zřejmě rádi měnili s Jondalarem nebo Ajlou, ale jen ti dva znali místo, kde Jondalarův bratr zemřel. První zelandona věděla stejně dobře jako ostatní, že tento den bude nanejvýš namáhavý, a byla velice napjatá, jestli se jim podaří vypátrat Thonolanova bloudícího ducha.

Ajla, Jondalar a Jonokol se blížili k výraznému skalnímu seskupení, které strmělo na levém břehu Luční řeky. Z dálky to vypadalo, že v krajině stojí osaměle jeden jediný skalní štít. Pak se ale ukázalo, že jde o první výběžek řady za sebou stupňovitě seřazených skal, které stály v zákrytu probíhajícím kolmo k Luční řece. Velkolepým dojmem působila čelní skála, neboť se zvedala strmě ze dna údolí. V poloviční výšce byla vyboulená, měla větší objem než u základny a u vrcholu ostře přešla do široké vrcholové plošiny. Vypadalo to, jako by měla nasazenou kapuci.

Když se člověk díval na skálu čelně, zářezy a zaoblení se daly s trochou představivosti považovat za vlasy a pod nimi vysoké čelo, plochý nos a dvě přivřené, tajemně působící oči, které hleděly dolů na kamenitý svah porostlý křovím. Zelandonci věřili, že v této tváři se skrývá podoba Matky. Byla to jedna z mála podob, ve kterých se kdy ukázala. Její vlastní tvář žádný živý člověk nespatří, ale i tato její tajemná, zastřená podoba měla nevýslovnou moc a vzbuzovala bezmeznou úctu.

Stupňovitá řada skal lemovala úzké údolí, kterým protékala stružka čisté pramenité vody. Vyvěrala skalní štěrbinou ze silného spodního pramene, takže se tvořilo malé zřídlo s jezírkem. Průzračné jezírko s kamenitým dnem bylo obklopeno lesní houštinou: tomuto místu se většinou říkalo Skalní pramen a stružce, která údolím protékala a ústila do Luční řeky, se říkalo Skalní potok.

Zelandonci používali i jiná jména, která byla všeobecně známa: zřídlo s jezírkem nazývali Vodou Matky a stružku zvali Požehnanou vodou. Vodě se přisuzovala velká léčivá síla, a pokud se správně pila, měla ženám pomoci, aby počaly.

Podél stupňovitě seřazených skal, mezi rozsedlinami a přes četné výstupky a římsy se vinula vzhůru stezka a končila na plochém skalním schodu pod vrcholovým přewisem, který chránil vstup ke dvojici jeskyní. Té menší vlevo se říkalo jeskyně Skalního pramene, ale taky jeskyně Dony. Byla hluboká jen asi deset kroků a jen tu a tam byla využívána za přístřeší, a to většinou zelandony. Jeskyně po pravici tvořila protáhlou síň sahající hluboko do nitra skal. V délce dvou set kroků se různě členila a vytvářela boční komory, výklenky a slepé chodby.

Lidé považovali jeskyni za svatou do té míry, že se zdráhali vyslovit její jméno. Ostatně v běžné řeči nebylo nutné dovolávat se její posvátnosti a mocné síly. Když bylo zapotřebí domluvit se o

nějaké všední záležitosti týkající se tohoto místa, hovořilo se prostě o Skalním pramenu, a když se to týkalo druhé jeskyně, říkalo se jí Hluboká nebo se použilo označení Matčin klín.

V okolí bylo ještě několik dalších posvátných míst. Většina jeskyní byla považována za posvátné, ale Hluboká byla jedna z nejvroucněji uctívaných jeskyní. Jondalar znal několik dalších, které se jí podobaly, ale žádnou takovou, která by měla větší význam.

Zatímco s Jonokolem vystupovali podél stěny, pociťoval Jondalar vzrušení se záchvěvy strachu. Báł se toho, co ho čeká, ale přes svou stísněnost pociťoval i naději, že zelandona najde ducha jeho bratra.

Na skalní římsu před jeskyní je přijali dva lidé, muž a žena, pomocníci zelandonů. Čekali na ně u brány Hluboké jeskyně. Ajla se na okamžik zastavila a pohlédla nazpět. Panorama bylo úchvatné. Z vysoké skalní terasy bylo vidět údolí Skalního potoka a část Lučního údolí.

Když prošli bránou do temné chodby, ztratila Ajla na okamžik odvahu. Obzvlášť za jasného dne byl přechod od širokého obzoru prosluněné krajiny do chladného sevření skály stísnující. Z jasů hýřícího barvami se ocitli rázem ve tmě. Proměna, která se s člověkem udála, přesahovala obvyklé smyslové vjemy. Tady tušil přítomnost mocné síly, která mu brala jistotu a vyvolávala v něm úzkost z neznámého, ale zároveň v něm podněcovala očekávání, že se tu stane svědkem zázraku.

Zvenku se dalo nahlédnout jen několik kroků do jeskyně, ale jakmile si oči přivykly na šero, bylo patrné, jak se chodba za úzkou bránou rozšiřuje a noří se hlouběji do tmy. Na malém výčnělku stálo několik kamenných lampiček, z nichž jedna hořela. V přirozeném výklenku pod ní ležely pochodně. Jonokol a druhý mladý muž vzali lampičku a podrželi tenkou suchou větev v plameni. Hořící větví pak zapálili v jiné lampičce mechový knot, který plaval v misce v hustém loji. Pomocnice zapálila pochodeň a zamávala na ně, aby šli k ní.

„A teď pozor na cestu,“ řekla a napřáhla ruku s pochodní hlouběji do tmy, aby posvítila na nerovnou a vlhkou zem s jílem, který pronikal spárami mezi sutí. „Dost to tu klouže.“

Jak opatrně krok za krokem postupovali chodbou, světlo zvenčí rychle sláblo. Asi po padesáti krocích tu byla naprostá tma a jen do okruhu několika kroků ji zahánělo slabé světlo malých plamenů.

Od stropu visely krápníky a vanul z nich chlad, který se nad jejich hlavami měnil v lehký průvan. Ajlu nepříjemně zamrazilo, když pozorovala, jak se plameny zachvívají. Kdyby tady, hluboko v nitru skály, měl oheň uhasnout, pak by je pohltila temnota neproniknutelnější než nejhlubší noc. Museli by tápat rukama a nohama a při hledání cesty ven by možná zabloudili v postranních chodbách.

Podobně hustá a souvislá tma se rozprostírala po pravé straně, na vlhké skalní stěně se neobjevoval ani pablesk světla. Tak se dalo vytušit, že odstup od stěny na této straně byl větší, možná proto, že tam byl výklenek nebo průchod. Tmu před sebou jako by museli rukama tlačit, a když se ohlédli, upadali v pokušení se o tmu opřít. Lehký průvan byl jediný náznak toho, že odtud vede cesta ven. Ajla si přála, aby se mohla vést za ruku s Jondalarem.

Lampičky, které nesli pomocníci, nebyly jediným světlem v chodbě. V určitých odstupech byly na zemi miskovité kamenné lampičky, jejichž světlo působilo v temné jeskyni překvapivě jasně. V některých se ale plamínek jen krčil a poblíkával. Potřebovaly buď víc loje, nebo nový knot a Ajla doufala, že se o to brzy někdo postará.

Díky těmto lampičkám měla Ajla divný pocit, jako by na tomto místě už jednou byla a ani dnes že tu není naposled. Připadalo jí stísnující následovat ženu před sebou. Až dosud se nepovažovala za někoho, kdo má v jeskyních strach, ale tahle jeskyně měla v sobě něco, co ji děsilo. Přinejmenším by ráda cítila uklidňující Jondalarův dotyk. Vzpomněla si, jak se kdysi odvážila proniknout do temné chodby jiné jeskyně. Sledovala malé plamínky lampiček a pochodní a uviděla Kreba a ostatní mog-ury. Při té vzpomínce jí přešel mráz po zádech a najednou si uvědomila, jaká jí je zima.

Žena před ní to snad vytušila, zastavila se a obrátila se s pochodní k Ajle a Jondalarovi. „Nechcete si teď vzít na sebe něco teplejšího? Uvnitř v jeskyni je opravdu chladno, zvlášť v létě bývá rozdíl oproti venku citelný. Zato v zimě, když venku sněží a je mráz, by vám připadalo, že je tu skoro teplo. V hlubších jeskyních totiž zůstává teplota po celý rok stejná.“

Když si oblékli teplé věci, tedy učinili něco naprosto samozřejmého, Ajla se trochu uklidnila. Předtím nechybělo mnoho a byla by se otočila a vyběhla z jeskyně, ale když teď šla pomocnice dál, Ajla se zhluboka nadechla a následovala ji.

V dlouhé úzké chodbě bylo snad stále chladněji, a když ušli dalších dvacet kroků, chodba se ještě zúžila. Kromě toho tu byl vzduch vlhký, což se dalo poznat podle odlesku plamenů na vlhkých stěnách a podle toho, že ze stropu rostly stalaktity a od země proti nim stalagmity. Po několika dalších krocích se začala chodba zvedat a další výstup byl velice obtížný. Bylo to místo, kde mnozí ztratili odvahu a byli přesvědčeni, že už zašli příliš daleko. Překročit tento bod vyžadovalo velkou rozhodnost.

Žena s pochodní vylezla po hromadě suti nahoru do úzkého průchodu. Ajla viděla, jak se blikající plamen vzdaluje, několikrát se zhluboka nadechla a vystoupila po ostrých kamenech nahoru, až se dostala k ženě. Následovala ji přes další těsný průchod. Potom vedla cesta dolů, do nitra skály.

Zatímco v prvním úseku chodby byl cítit lehký průvan, tady jako by vzduch zcela znehybněl. Tři červené body, které byly namalované vlevo na stěně, Ajle prozrazovaly, že touto cestou už někdy někdo šel. Krátce nato se jí naskytl v plápolavém světle pochodně úžasný pohled. Téměř nevěřila svým očím a přála si, aby se pomocnice na okamžik zastavila a napřáhla ruku s pochodní blíž k levé zdi. Zastavila se a čekala, dokud se k ní nepřipojí Jondalar.

„Jondalare,“ řekla tiše, „já myslím, že na zdi je mamut!“

„Ano, a není tady jediný,“ odpověděl. „Myslím, že kdyby zelandona neměla v úmyslu něco důležitého, ukázali by ti jeskyni tak, jak se vlastně patří. Většina z nás sem přišla poprvé už jako děti. Byli jsme dost staří, abychom chápali, co se nám ukazuje, ale stále ještě děti. Když se to udělá správně, je to nádherná zkušenost, dokonce i když má člověk strach. Je to vzrušující, přestože víš, že je to součást obřadu.“

„Proč tu jsme, Jondalare?“ zeptala se. „Co je tak důležité?“

Pomocnice si všimla, že ji nenásledují, a vrátila se. „Nikdo ti neřekl, oč jde?“ zeptala se.

„Jonokol jen řekl, že zelandona chce, abychom já a Jondalar přišli k ní.“

„Nejsem si úplně jist, ale myslím, že zelandona se chce vydat na hledání Thonolanova ducha a ukázat mu cestu, pokud by to bylo nutné,“ řekl Jondalar. „My dva jsme jediní, kteří viděli místo, kde zemřel, a zelandona si myslí, že bychom s pomocí kamínku, který jsme přinesli, skutečně mohli Thonolanova ducha najít.“

„Co je to tady za místo?“ zeptala se Ajla.

„Má hodně jmen,“ vysvětlovala žena. Zatím se k nim připojili Jonokol a druhý pomocník. „Většinou se nazývá Matčin klín. Všichni zelandoni znají jeho posvátné jméno a většina ostatních lidí taky. Ale málokdy se používá. Toto je vchod do klína Matky, nebo přinejmenším jeden z nich. Je mnoho jiných míst, která jsou stejně posvátná.“

„Každý přirozeně ví, že kudy se vchází, může se i vycházet,“ připojil se Jonokol. „Vchod do klína je současně vyústěním cesty zrození.“

Druhý pomocník řekl: „A tahle chodba je tedy jedním z porodních průchodů Velké Matky Země.“

„Už chápu, tady to místo je jedno z lůn Matky, z kterého se rodí děti země,“ řekla Ajla.

Žena kývla na Jonokola a druhého pomocníka: „Ano, ona opravdu rozumí, oč jde.“ A obrácena k Ajle řekla: „Zdá se, že znáš opravdu dobře píseň o Matce.“

„A přitom ji slyšela při pohřbu poprvé,“ řekl Jondalar hrdě.

„To není tak docela pravda, Jondalare,“ odpověděla Ajla. „Jistě se ještě pamatuješ, že Losadunajové znají podobný příběh, jenom ho nezpívají, ale přednášejí. Losadun mě ho naučil v jejich řeči.“

„Třeba jen Losadun neuměl zpívat tak jako zelandona,“ uvažoval Jondalar.

„U nás taky všichni nezpívají,“ řekl Jonokol. „Mnozí prostě jen odříkávají slova. Já rozhodně raději nezpívám, a kdybyste mě někdy slyšeli zpívat, pak byste věděli proč.“

„Některé jeskyně zpívají píseň jinak a ani slova nejsou úplně stejná,“ řekl druhý pomocník. „Já bych skutečně rád jednou slyšel, jak tento příběh, který tak dobře známe, vyprávějí Losadunajové, zvlášť kdybys mi to přeložila, Ajlo.“

„To ráda udělám. Jejich řeč je příbuzná s řečí Zelandonců. Možná bys tomu rozuměl i bez překládání.“

Všichni tři pomocníci si najednou mnohem víc uvědomili Ajlin přízvuk. Vždycky považovali Zelandonce a jejich řeč za něco zvláštního. Zelandonci byli dětmi země. Jen těžko mohli uvěřit, že lidé daleko na východě, na druhé straně ledovce, mají řeč, která se podobá jejich řeči. Kromě toho se Ajla musela naučit řeči lidí, kteří žijí ještě mnohem dál a která se od jejich řeči zcela liší.

Udělalo to na ně velký dojem, protože tato žena zřejmě pocházela z naprosto jiného světa, než je ten jejich, a věděla toho tolik o jiných lidech. I Jondalar se na své velké cestě jistě hodně

naučil. V těch několika málo dnech po svém návratu jim už ukázal několik nových věcí. Možná byl tohle účel velké cesty: naučit se něco nového.

Téměř všichni mladí lidé mluvili o tom, že by se rádi jednou vydali na velkou cestu, ale jen nemnozí to skutečně udělali. Někteří se taky už nikdy nevrátili. Jondalar byl pět let na cestě a prožil mnohá dobrodružství. Důležitější ale bylo, že přinesl znalosti, které mohly pomoci jeho lidu. Měl taky v hlavě nové nápady, jak by se mohlo ledacos udělat jinak. Změny ovšem nebyly vždycky a všemi vítány.

„Já nevím, jestli ti mám ukázat pomalované stěny, kolem kterých budeme procházet. To by mohlo zmařit obřady, při nichž je máš správně poznat. Ale protože je při procházení stejně uvidíš, přinejmenším jejich části, mohla bych pochodeň držet nahoru, abys je trochu líp viděla,“ řekla žena vepředu. „Ano, ráda bych je viděla.“

Pomocnice zvedla pochodeň, aby žena, kterou si Jondalar přivedl domů, mohla nástěnné malby lépe pozorovat. Ajla viděla mamuta z boku, tak se zvířata většinou zobrazovala. Podle klenby hlavy, hrbolu v kohoutku a sníženého zadku se dal okamžitě poznat. Tento typický obrys mohutného huňatého zvířete byl ještě výraznějším znakem než ohnuté kly a dlouhý chobot. Kresba převážně v červené barvě byla doplněna rudohnědým a černým stínováním, aby dobře vynikl obrys a tělesné podrobnosti. Mamut se díval ke vchodu jeskyně a byl nakreslen tak věrohodně, že Ajla málem čekala na to, kdy se pohne.

Bylo to mistrovské dílo plné půvabu. Pazourkovým nástrojem byla do vápencové stěny pečlivě vyryta tenká obrysová linie a souběžně s ní byla tažena černá linie. Bezprostředně po vnější straně vyryté linie byla horní skalní vrstva odškrábána, takže vystoupila světle hnědá, téměř slonovinová barva kamene. Tím byly silueta a použité barvy silněji zdůrazněny a vznikl prostorový dojem.

Před mnoha generacemi začali lidé zobrazovat zvířata plošným způsobem a v průběhu doby umělci cvikem a přesným pozorováním pronikli hluboko do zákonů perspektivního zobrazování. Většina z nich používala techniku šrafování, aby docílila dojem živoucí blízkosti.

Když Ajla ustoupila o krok stranou, měla kouzelný pocit, jako by se mamut rovněž pohnul. Pocítila potřebu dotknout se

namalovaného zvířete. Natáhla ruku a zavřela oči. Kámen byl chladný a trochu vlhký a na omak byl stejný jako v každé vápencové jeskyni. Když ale zase otevřela oči, všimla si, že umělec využil tvaru stěny, aby se obraz zdál věrohodnější. Umístil mamuta tak, že se břicho krylo s malým vyklenutím kamene, a stalaktitový krápník, který vyrůstal ze stěny, byl zahrnut do kresby jako jedna ze zadních nohou.

Odstoupila ještě víc stranou a zjistila, že se přitom obraz mění, protože zapůsobila drsnost a nerovnost kamene a stín padal trochu jinak. Dokonce, když stála na místě, měla díky odlesku tančících plamenů na zdi dojem, že zvíře dýchá. Protože obraz důkladně pozorovala, věděla teď, jak tento dojem vzniká. Jinak by snad skutečně uvěřila, že se mamut pohybuje.

Vzpomínala na setkání klanu, při němž připravovala pro mog-ury zvláštní nápoj tak, jak se to naučila od Izy. Mog-ur jí ukázal, jak má stát ve stínu, aby si jí nikdo nevšiml, a vysvětlil jí, kdy přesně má vystoupit, aby to vypadalo, jako by se náhle objevila z nicoty. Chování těch, kteří pěstovali styk se světem duchů, bylo často pečlivě naplánováno, aby dosáhlo tajemného účinku. Ale byla i opravdová kouzla.

Když se dotkla zdi, měla pocit, který si stále ještě nedokázala vysvětlit. Byl to onen zvláštní stav, do něhož občas upadala od té doby, kdy nedopatřením vypila zbytek nápoje mog-urů a následovala je do nitra jeskyně. Od té doby ji pronásledovaly matoucí sny nebo se dokonce v bdělém stavu dostávala někam mimo skutečnost.

Potrásla hlavou, aby zahнала tísnivý pocit, pak vzhlédla a viděla, že ji druzí pozorují. Rychle odtáhla s rozpačitým úsměvem ruku ze zdi. Obávala se, že udělala něco nesprávného, a tázavě se podívala na pomocníci, která se ale jen mlčky otočila a opět vykročila před ní dál.

Postupovali do nitra skály a Ajla byla ráda, že není sama. Kdyby sem vnikla na vlastní pěst, určitě by se ztratila. Najednou ji přepadl strach a zachvěla se, když si představila, jaké by to bylo, kdyby byla v téhle jeskyni sama. Pokusila se ze sebe setrást tu příšernou představu, ale v temné chladné jeskyni se jí to příliš nedařilo.

Na stěnách objevila další mamuty a navíc dva malé černě malované koně. Znovu se zastavila a prohlížela si je. I tady byly do vápence vyryty linie, které dokonale zpodobnily postavu zvířete, a

i tady byly zdůrazněny černou barvou. I plocha uvnitř obrysu byla černě pomalovaná, a stejně jako u jiných obrazů vyvolalo stínování překvapivě skutečný dojem.

Na pravé straně byla namalována zvířata, z nichž některá se dívala ven a některá dovnitř. Mamuti převažovali a zdálo se, jako by někdo chtěl zobrazit celé stádo. S pomocí počítačích slov Ajla zjistila, že na obou stranách chodby bylo zobrazeno nejméně deset mamutů. Ve světle pochodní se obrazy krátce vynořily a zase zmizely v temnotě. Když na levé straně zdi poznala dva soby, kteří se navzájem zdravili, znovu se zastavila. Ty si musela bezpodmínečně víc prohlédnout.

První sob, býk, byl obrácen do nitra jeskyně. Byl namalován černou barvou a postava byla vystižena přesně podle skutečnosti. Obrovské paroží však bylo jen naznačeno zahnutými čarami. Hlavu mělo zvíře skloněnou a Ajla s úžasem viděla, že sobí býk něžně líže čelo sobí krávy. Stejně jako ve skutečnosti měla sobí kráva na rozdíl od většiny jiných jeleních druhů paroží, i když menší než sobí býk. Kráva byla namalována červenou barvou a klesla vpředu do kolen, aby přijala mírné laskání.

Byla to scéna plná něžnosti a přichylnosti a Ajla myslela na Jondalara a na sebe. Nikdy ji nenapadlo, že by zvířata mohla být do sebe zamilovaná. Ti dva ale tak vypadali. Tolik ji to dojalo, že jí téměř vhrkly do očí slzy. Pomocníci jí dopřáli čas, aby se dost vynadávala. Chápali, co se v ní odehrává, protože nádherná scéna je dojímalá neméně.

I Jondalar se překvapeně zastavil. „To je nová kresba,“ řekl. „Myslel jsem, že tady byl mamut.“

„Taky tu byl. Když se na sobí krávu podíváš pozorně, tak pod ní uvidíš ještě mamuta.“

„To je Jonokolovo dílo,“ řekla pomocnice.

Jondalar a Ajla najednou viděli umělce a pomocníka novými očima. „Teď chápu, proč jsi zelandoniným pomocníkem,“ řekl Jondalar. „Jsi mimořádně nadaný.“

Jonokol přikývl, aby ukázal, že ho uznání těší. „Všichni máme své dary. Já jsem slyšel, že ty jsi mimořádně schopný roztloukač pazourku. Rád bych se někdy podíval na výrobky z tvé ruky. Je ostatně jeden nástroj, který bych si rád dal udělat, ale zřejmě nejsem schopen to výrobcům nástrojů vysvětlit tak, aby pochopili, co chci. Doufám, že na letní setkání přijde Dalanar, abych se ho mohl zeptat.“

„Má v úmyslu přijít. Ale pokud chceš, rád bych tvůj nápad vyzkoušel. Já mám rád výzvy.“

„Třeba bychom si o tom mohli zítra promluvit.“

„Můžu se tě něco zeptat, Jonokole?“ řekla Ajla. „Samozřejmě.“

„Proč jsi namaloval soba přes mamuta?“

„Tahle stěna, přesně tohle místo mě přitahovalo. Musel jsem soby namalovat sem. Byli ve zdi a chtěli ven.“

„Je to zvláštní stěna,“ řekla pomocnice, „dveře do druhého světa. Když tu První zelandona zpívá nebo někdo hraje na flétu, pak mu stěna odpovídá. Dává pozor a pak hodí zvuky zpátky. Často nám říká, co po nás chce.“

„Řekla všechna tato místa někomu, že na nich má malovat?“ zeptala se Ajla a ukazovala na kresby.

„To je jeden z důvodů, proč je Matčin klín tak posvátný,“ odpověděla žena. „Většina stěn promlouvá, pokud jim někdo chce naslouchat. A člověk se skrz ně dostane na jiná místa, pokud je připraven přejít na druhou stranu.“

Jondalar překvapeně nadhodil: „Tak mi to ještě nikdy nikdo nevysvětlil. Proč nám to teď říkáš?“

„Protože nasloucháte a možná budete muset přejít na druhou stranu, pokud chcete První zelandoně pomoci, aby našla ducha tvého bratra.“ Na okamžik se odmlčela a pak dodala: „Zelandoni se pokoušeli pochopit, co Jonokola vedlo k tomu, aby namaloval tyhle soby. Myslím, že to začínám pomalu chápat.“ Usmála se tajuplně na Jondalara a Ajlu, pak se obrátila a šla dál.

„Počkej ještě,“ řekla Ajla a dotkla se její paže. „Já nevím, jak ti mám říkat. Můžeš mi říct své jméno?“

„Mé jméno není důležité. Až se stanu zelandonou, tak je stejně odložím. Jsem vrchní pomocnice zelandony Druhé jeskyně.“

„Tak bych ti asi měla říkat pomocnice zelandony Druhé jeskyně?“

„Ano, to můžeš. Ostatně zelandona Druhé jeskyně má víc pomocníků. Dva další tu nejsou. Odešli napřed na místo letního setkání.“

„Tak snad: První pomocnice zelandony Druhé jeskyně?“

„Ano, tak mi můžeš říkat.“

„A jak mám říkat tobě?“ zeptala se Ajla mladého muže, který stál docela vzadu.

„Já jsem pomocníkem teprve od posledního letního setkání a jako Jonokol ještě většinou používám své vlastní jméno. Možná

bych se měl řádně představit.“ Napřáhl ruce. „Já jsem Mikolan ze Čtrnácté jeskyně Zelandonců, Druhý pomocník zelandony Čtrnácté jeskyně. A vítám tě.“

Ajla uchopila jeho ruce. „Zdravím tě, Mikolane ze Čtrnácté jeskyně. Já jsem Ajla z tábora Lva Mamutonů, dcera ohniště Mamuta, vyvolená duchem jeskynního lva, chráněná jeskynním medvědem, jsem přítelkyně koní Víhy a Vítěze a čtyřnohého lovce Vlka.“

„Slyšel jsem, že na východě mnozí lidé mluví o ohništi Mamuta a tím myslí své zelandony,“ řekla pomocnice.

„Máš pravdu,“ odpověděl Jondalar, „u Mamutonů je tomu tak. Ajla a já jsme u nich žili jeden rok, ale jsem překvapený, že tu někdo o nich slyšel. Žijí velmi daleko odtud.“

Pomocnice pohlédla na Ajlu. „Když jsi dcera ohniště Mamuta, tak to ledacos vysvětluje. Ty jsi zelandona!“

„Ne, to nejsem. Já patřím k ohništi Mamuta, protože mě mamot přijal za svou, ne proto, že bych byla povolána. Než jsme ale s Jondalarem odešli, začal mě mamot různé věci učit.“

Žena se usmála. „Nebyl by tě přijal, kdybys k tomu nebyla povolána. Jsem přesvědčena, že zaslechneš volání.“

„Myslím, že to nechci.“

„To je možné,“ řekla První pomocnice zelandony Druhé jeskyně, obrátila se a vedla je hlouběji do nitra Matčina klína.

Před sebou uviděli světlo, a když k němu došli, zdálo se jim zářivě jasné. Jejich oči se zatím přizpůsobily, když jen s několika malými plameny procházeli naprostou tmou, a teď byly jasným světlem téměř oslněny. Chodba se rozšířila do většího prostoru, v němž už je očekávalo několik lidí, takže vypadal téměř přeplněný. Ajla poznala několik z nich a hned pochopila, že kromě Jondalara a jí samé jsou přítomni jen zelandoni.

Zelandona Deváté jeskyně se s úsměvem zvedla ze sedadla, které sem přinesli zvlášť kvůli ní. „Čekáme na vás.“ Objala je, přičemž udržovala trochu odstup. Ajla pochopila, že šlo jen o obřadný projev přízně, jímž dávala najevo před ostatními svůj vztah k těm, s nimiž se cítí úzce spjata.

V malém, drobném muži, který jí přikývl na pozdrav, poznala zelandona Jedenácté jeskyně, který na ni udělal dojem svým silným stiskem ruky a svým sebevědomím. Opětovala úsměv staršího muže. Byl to zelandon Třetí jeskyně, který jí tak pomáhal,

když ošetřovala Sevonara. O ostatních věděla většinou jen to, že už se s nimi setkala.

Na několika kamenech – které sem pro tuto příležitost byly dopraveny a budou zase později odneseny – hořel malý oheň. Na zemi vedle stála velká dřevěná mísa na vaření plná kouřící vody a zpola plný vak na vodu. Ajla viděla, jak mladá žena loví z mísy kleštěmi z ohnutého dřeva kameny na vaření a dává dovnitř jiné, které vytáhla z ohně. Když horké kameny přišly do styku s vodou, objevila se se zasyčením pára. Žena vzhledla a Ajla poznala, že je to Mejera.

První zelandona vysypala do vody něco z váčku. Dělá odvar z bylin, pomyslela si Ajla, není to jen spaření jako u čaje. Zřejmě tam dala kořeny nebo kůru, něco se silným účinkem. Brzy se kolem rozlila silná vůně. Snadno se dala rozeznat vůně máty, ale byly tam ještě jiné příměsi, které se Ajla snažila odhalit. Máta zřejmě sloužila k tomu, aby překryla nějakou méně příjemnou vůni.

Dva pomocníci rozprostřeli na vlhké kamenné zemi vedle První zelandony těžkou kůži. „Ajlo a Jondalare, pojd'te sem a udělejte si pohodlí,“ řekla mohutná žena a ukázala na kůži. „Mám tu pro vás něco k pití. Ještě to není zcela hotové, ale můžete si zatím odpočinout.“

Mladá žena, která se starala o nápoj v míse na vaření, připravila čtyři poháry.

„Ajlu moc zaujaly nástěnné malby,“ řekl Jonokol, „a já myslím, že by ráda viděla ještě další. Možná by to bylo něco vhodnějšího pro uvolnění než tu čekat, dokud nebude nápoj hotov.“

„Ano, to je pravda,“ řekla Ajla rychle. Najednou byla neklidná, protože měla pít odvar, který neznala. Věděla, že jí má pomoci uskutečnit přechod do jiného světa, ale zkušenosti, které měla s podobným nápojem, nebyly právě příjemné.

Zelandona si ji zkoumavě přeměřila. Znala Jonokola dost dobře, aby věděla, že ten návrh udělal z dobrého důvodu. Zřejmě si všiml, že Ajlu něco tísní.

„Dobře, Jonokole. Jdi a ukaž Ajle nástěnné malby.“

„Já bych se rád připojil,“ řekl Jondalar. I on vypadal stísněně. „A možná by nám mohla posvítit nositelka pochodně.“

„Ano, ovšem,“ řekla První pomocnice zelandony Druhé jeskyně. Vzala pochoděň, kterou předtím uhasila, a znovu ji o jinou zapálila.

„Na zdi za zelandony je několik velmi pěkných maleb,“ řekl Jonokol, „ale teď bych nechtěl zelandony rušit. Místo toho bych vám rád ukázal něco, co je tamhle naproti.“ Vedl je do postranní chodby, která odbočovala z hlavní chodby doprava. Po několika krocích přišli k zobrazení soba a koně.

„To jsi taky udělal ty?“ zeptala se Ajla.

„Ne, moje učitelka. Byla zelandonou Druhé jeskyně před Kimeranovou sestrou. Byla mimořádně dobrá malířka.“

„Ano, ale já si myslím, že ji její žák překonal,“ řekl Jondalar.

První pomocnice zelandony Druhé jeskyně nadhodila: „Z pohledu zelandonů není umělecké ztvárnění zase tak důležité, i když je oceňují. Pro ně je důležitější zkušenost, kterou takový obraz může předat. Malby nejsou určeny jen k tomu, abychom je pozorovali.“

„To je jistě pravda, ale musím říct, že já je pozoruji rád,“ odpověděl Jondalar suše. „Nejsem zrovna nadšený tím, co nás čeká. Samozřejmě jsem ochoten se obřadu zúčastnit a bude jistě úchvatný, ale musím říct, že jsem rád, když takové zkušenosti můžu přenechat zelandonům.“

Jonokol se usmíval. „Nejsi jediný, kdo to tak cítí. Většina lidí raději zůstane na pevné zemi našeho světa. Pojd', ukážu ti ještě něco jiného, než to bude skutečně vážné.“

Pomocník a umělec je vedl k místu na pravé straně chodby, kde byla skalní stěna poseta drobnými krápníky, jak je vytvořila prosakující vápencová voda. Na stěně byli namalováni dva koně a do jejich vyobrazení byly krápníky začleněny tak dovedně, že vznikl dojem dlouhé huňaté zimní srsti. Zadní kůň byl zachycen ve skoku.

„Vypadají jako živi,“ řekla Ajla užasle. Často viděla koně skákat podobným způsobem.

„Když tohle poprvé vidi chlapci,“ poznamenal Jondalar, „většinou říkají, že zadní kůň dělá skok slasti.“

„Ano, i tak se to dá vysvětlit,“ řekla pomocnice. „Mohl by to být hřebec, který se chystá skočit na klisnu před sebou. Já si ale myslím, že je to úmyslně namalováno tak, aby to zůstalo mnohoznačné.“

„Malovala to tvá učitelka, Jonokole?“ zeptala se Ajla.

„Ne. Já nevím, kdo ty koně namaloval. Nikdo to neví. Vznikli před dlouhou dobou, stejně jako mamuti. Říká se, že jsou dílem předků.“

„Ráda bych ti ukázala ještě něco,“ řekla pomocnice.

„Chceš ji zavést k ženskému klínu?“ zeptal se Jonokol překvapeně. „Lidem, kteří tu jsou poprvé, se to obvykle ještě neukazuje.“

„Myslím, že u Ajly bychom měli udělat výjimku.“ První pomocnice zvedla pochodeň a přešla k místu, které nebylo příliš daleko od obou koní. Tam se zastavila a sklonila pochodeň, aby světlo padlo na kamenný útvar, který vystupoval ze stěny a probíhal souběžně se zemí.

Ajla si nejdřív všimla jen toho, že část výběžku byla zdůrazněna červenou barvou. Teprve při bližším pohledu pochopila, co má před sebou. Možná to poznala taky jen proto, že nejedné ženě pomáhala rodit. Muž by to zřejmě viděl rychleji. Náhodou – nebo řízením osudu – vznikla v kameni přesná podoba ženského pohlavního orgánu. Kámen byl tak zvrátněn, že Ajle připadalo, že rozeznává stydké pysky, a bylo tu dokonce prohloubení, které odpovídalo poševní štěrbině. Byla přidána pouze červená barva, aby se místo zdůraznilo a dalo se snadněji nalézt.

„To je žena!“ užasla Ajla. „Vypadá to přesně jako žena! Ještě nikdy jsem něco takového neviděla.“

„Chápeš teď, proč je tahle jeskyně tak svatá?“ řekla pomocnice. „Matka sama to tady pro nás udělala. Je to důkaz toho, že jeskyně je vchodem do klína Matky.“

„Už jsi to někdy dřív viděl, Jondalare?“ zeptala se Ajla.

„Jen jednou. Zelandona mě sem zavedla. Je to něco naprosto ojedinělého. Když umělec jako Jonokol vidí, že ve stěně jeskyně je skrytá postava, a vytáhne ji na povrch, aby ji mohli vidět všichni, už to je velmi působivé. Ale tohle se tu našlo takhle, jak to je. Je to jen trochu zvýrazněno barvou.“

„Chtěl bych vám ukázat ještě jedno místo,“ řekl Jonokol.

Šli kus zpátky, prošli místem, kde všichni ostatní čekali, a zahrnuli pak do hlavní chodby. Tam, kde se zdálo, že končí, se po levici otvíral kruhovitý prostor, na jehož stěnách bylo mnoho kulatých prohlubní. Přes některé byli namalováni mamuti tak, že vznikl optický klam. Protože na první pohled člověk neviděl prohlubeň, ale naopak vypouklé břicho mamuta. Ajla se musela

podívat dvakrát a dotknout se stěny, aby se přesvědčila, že to místo není vystouplé, ale naopak propadlé.

„To je úžasné!“ řekla Ajla. „Ta místa jsou tak pomalovaná, že se zdají opakem toho, čím skutečně jsou!“

„To jsou nové kresby, že?“ zeptal se Jondalar. „Nevzpomínám si, že bych je dřív viděl. Maloval jsi je ty, Jonokole?“

„Ne, ale jsem přesvědčen, že se seznámíte se ženou, která je vytvořila.“

„Všichni si myslí, že je mimořádně nadaná,“ řekla První pomocnice, „tak jako Jonokol. Můžeme být šťastni, že máme dva tak výjimečné umělce.“

„Tamhle naproti je ještě několik dalších malých kreseb,“ řekl Jonokol Ajle. „Představují srstnatého nosorožce, jeskynního lva a koně. Ale přístup k nim je možný jen úzkým průchodem, takže je to skoro nemožné. Zůstává záhadou, jak ty kresby vznikly.“

„Myslím, že bychom se teď měli vrátit,“ řekla První pomocnice. „Ostatní už budou zřejmě připraveni.“

Na zpáteční cestě upoutal Ajlu pohled na prázdnou kamennou stěnu naproti klenuté místnosti s mamuty. Přepadl ji podivně nepříjemný pocit, a už taky vytušila, co přijde. Poprvé se ocitla v tomto stavu, když pro mog-ury připravila nápoj z kořenů. Iza ji už předem upozornila, že ten nápoj je natolik posvátný, že se s ním nesmí mrhat. Z toho důvodu jí nebylo dovoleno předem si přípravu nápoje vyzkoušet. Ajla sice postup znala, ale účinky nikoli. Nejdřív žvýkala kořeny, aby změkly, a pak musela během večera pít různé nápoje, které byly součástí slavnosti a obřadu. Už byla poněkud omámená a zmatená, když si všimla, že ve staré misce ještě zbylo na dně trochu tekutiny. Neodvážila se něco tak posvátného vylít a raději to vypila. Kořeny se dlouho louhovaly, takže byl nápoj neobvykle silný. Účinek byl zdrcující. V omámení se potácela za světly a zmateně se nořila do hloubky jeskyně, a když narazila na Kreba a ostatní mog-ury, už se nemohla vrátit.

Po oné noci už Kreb nikdy nebyl takový jako dřív, a i Ajla se změnila. Tehdy začaly její sny, v nichž se propadala do neznáma, a záhadné stavy a utkvělé představy, které ji mnohdy přepadaly i za bílého dne. Dostávala se v nich na jiná místa a taky se jí dostávalo varování. Během jejich velké cesty tyto stavy přicházely častěji a byly naléhavější.

Když teď hleděla na prázdnou kamennou stěnu, připadala jí najednou nějak řídká a prostupná, jako by skrze ni nebo do ní bylo

možné pohlédnout. Vápenec už neodrážel světla plamenů, neboť byl poddajně měkký a smolně matný. Ajla byla vtahována do tohoto děsivého, mráкотného prostoru a už neznala cestu zpátky. Byla naprosto zbavená síly a hluboko v sobě cítila bolest. Najednou se před ní objevil Vlk. Hledal ji a řítil se vysokou trávou k ní.

„Ajlo! Ajlo! Je všechno v pořádku?“ volal Jondalar.

18.

„Ajlo!“ volal Jondalar hlasitěji.

„Cože? Ach ano. Víš, že jsem viděla Vlka?“ Ajla zavřela oči a zatřásla hlavou, aby se zbavila omámení a temných předzvěstí.

„Co to povídáš? Vlk s námi přece nepřišel, nevzpomínáš si? Nechala jsi ho u Folary,“ řekl Jondalar se starostlivým výrazem ve tváři.

„Já vím, ale byl tam,“ odpověděla a ukázala na stěnu. „Přišel ke mně, když jsem ho potřebovala.“

„To dělal dřív,“ řekl Jondalar. „Už mnohokrát ti zachránil život. Možná sis to nějak připomněla.“

„Možná,“ připustila Ajla, ale ve skutečnosti tomu nevěřila.

„Říkala jsi, že jsi tam na stěně viděla vlka?“ zeptal se Jonokol.

„Ne přímo na ní,“ odpověděla Ajla, „ale Vlk tam byl.“

„Myslím, že se musíme vrátit,“ řekla První pomocnice, ale zdála se nejistá.

„Tady jste,“ řekla zelandona Deváté jeskyně, když vešli do rozšířeného prostoru v chodbě. „Odpočinuli jste si? Můžeme teď pokračovat?“ Usmívala se, ale Ajle přesto připadala netrpělivá a ne právě spokojená.

Ajla si živě vzpomínala na to, jak vypila nápoj, který změnil její vnímání, a proto neměla právě chuť pít nějaký nápoj, který by ji uvedl do jiného druhu skutečnosti nebo do příštího světa, zvláště po matoucím zážitku, kdy viděla ve stěně Vlka. Ale zřejmě neměla jinou volbu.

„Není snadné se tady uvolnit,“ řekla Ajla, „a z toho nápoje mám strach, ale jestli to považuješ za nutné, tak udělám, co budeš chtít.“

První zelandona se opět usmála, ale tentokrát se zdál její úsměv opravdový. „Tvoje upřímnost je osvěžující, Ajlo. Samozřejmě není snadné se tady uvolnit. To taky není účelem tohoto místa a tvůj strach z nápoje je zřejmě oprávněný. Je velmi mocný. Právě jsem ti chtěla vysvětlit, že jeho účinek není úplně předvídatelný a že se budeš cítit zvláštně. Většinou to po jednom nebo dvou dnech pomine a já neznám nikoho, kdo by tím utrpěl nějakou újmu, ale pokud nejsi ochotná nápoj vypít, nikdo ti nebude nic vyčítat.“

Ajla mlčela a zvažovala, jestli by neměla odmítnout. Na jedné straně byla ráda, že zelandona ponechala rozhodnutí na ní, na druhé straně jí tím ztížila odmítnutí. „Pokud chceš, tak to udělám,“ prohlásila.

„Tvoje účast bude velkou pomocí, Ajlo,“ řekla zelandona. „Tvoje taky, Jondalare. Ale nechápej mě nesprávně, i ty máš právo odmítnout.“

„Mě svět duchů vždycky zneklidňuje a v posledních dnech jsem s ním přišel do styku blíž, než bych si přál. Ale já jsem tě požádal, abys pomohla Thonolanovi, tak teď nemůžu couvnout. Oddechnu si, až tohle všechno bude za námi.“

„Pak pojďte oba sem a posaďte se, abychom mohli pokračovat,“ řekla První zelandona.

Když usedli na kožené rohože, nalila Mejera do misek čaj. Ajla se na ni přívětivě usmála a mladá žena nesměle úsměv opětovala. Ajla si znovu všimla, jak je ještě mladá. Vypadala neklidně a Ajla se ptala, jestli se poprvé účastní takového obřadu. Zelandoni zřejmě použili tuto příležitost k jejímu vzdělávání.

„Dopřejte si čas,“ uslyšeli od zelandona Třetí jeskyně, který pomocníci pomáhal při rozdávání misek. „Čaj má silnou příchuť, ale s mátou je to snesitelné.“

Ajla pila trochu čaje a usoudila, že je věcí názoru, co je snesitelné. Za jiných okolností by ho vyplivla. Ohniště bylo vyhaslé, ale nápoj byl dost horký, a Ajla usoudila, že ostatní přiměsí, ať už to bylo cokoli, chuť máty zkazily. Kromě toho to vlastně nebyl čaj. Byliny byly uvařené, ne pouze vodou spařené, a vaření máty nikdy neprospívá. Což nebyly jiné, příjemnější, nevinné nebo léčivé byliny, které by se lépe hodily k původním bylinám? Možná kořeny lékořice nebo květy lípy, které by se po

uvaření mohly přidat. Ať už to bylo jakkoliv, nechutnalo jí to ani trochu a nakonec vypila nápoj prostě naráz.

Viděla, že to Jondalar udělal stejně, přesně jako První zelandona. I Mejera, která vodu uvedla do varu, rychle vypila svou misku.

„Jondalare, je tohle kamínek, který jsi přinesl z místa, kde je Thonolan pohřben?“ zeptala se První zelandona a ukázala mu malý, nenápadně šedý kamínek, který na jedné straně zářil jako modrý opál.

„Ano,“ potvrdil Jondalar. Poznal by ho mezi všemi.

„Dobře. Je to neobyčejný kámen a jistě v sobě nese ještě stopu ducha tvého bratra. Vezmi ho do ruky, Jondalare, a pak vezmi za ruku Ajlu tak, aby ležel mezi vámi. Pojď blíž ke mně a druhou rukou uchop mou. Mejero, sedni si rovněž blíž ke mně a uchop mou druhou ruku, a ty, Ajlo, se posuň víc do středu, abyste se i ty a Mejera mohly vzít za ruce.“

Mejera se zřejmě skutečně poprvé účastní něčeho takového, pomyslela si Ajla. Pro mě je to tady u Zelandonců poprvé, ale klanové sezení s Krebem probíhalo pravděpodobně stejně a podle všeho i to, kterého jsem se účastnila s mamotem. Pamatovala si na svůj poslední zážitek se starým mužem v táboře Lva, který zanesl přímlovu do světa duchů, ale to neznamenal, že by se proto cítila právě lépe. Když mamot zjistil, že má ty zvláštní kořeny, které užívali mog-urové klanu, chtěl je vyzkoušet, ale neznal jejich vlastností. Byly silnější, než očekával. Málem se oba ztratili v hlubinách prázdna a mamot ji důtklivě nabádal, aby už nikdy žádné takové kořeny nežvýkala. Stále ještě nějaké měla, ale mínila se držet jeho rady.

Všichni čtyři, kteří vypili nápoj, seděli v kruhu obráceni k sobě a drželi se za ruce. První zelandona seděla na sedadle, které přinesli jen kvůli ní, ostatní na kožených rohožích na zemi. Zelandon Jedenácté jeskyně přinesl olejovou lampičku a postavil ji do středu mezi ně. Ajla už takové lampičky viděla, ale tahle ji zaujala. Už cítila první známky působení nápoje, když zírala na kamennou lampu s ohněm.

Lampička byla udělána z vápence. Měla miskovou část a držadlo bylo opracované pomocí mnohem tvrdšího kamene, možná žuly. Pak byla vyleštěná pískovcem a ozdobená symbolickými znaky, které byly vyryty pazourkovým rydlem. Tři knoty ležely vedle sebe na kraji misky proti držadlu a každý trochu vyčníval z

tekutého tuku, zatímco zbytek knotu v něm plaval. Jeden byl z lišejníku, který žhavě doutná a rychle rozpouští tuk, druhý byl ze sušeného mechu, který byl stočen jako provaz a dával jasné světlo, a třetí byl vyroben ze sušených pruhů zvláštní houby, která do svých drobných dutinek tak dobře nabere tekutý tuk, že hoří ještě tehdy, když už je olej spotřebován. Zvířecí tuk v lampičce byl rozpuštěn ve vařící vodě, takže nečistoty klesly ke dnu, a jakmile se voda ochladila, na hladině plaval už jen čistý bílý lůj. Plamen hořel jasně bez viditelného kouře nebo sazí.

Ajla se rozhlédla a zjistila ke svému zděšení, že jedna zelandona za nimi postupně zhasíná všechny ostatní lampičky. Brzy hořela už jen lampička v jejich středu. I když byla tak malá, osvětlovala tváře čtyř lidí, kteří se drželi za ruce, teplým zlatým světlem. Mimo tento kruh však zavládla naprostá tma, pronikla do každého výklenku, každé skuliny a prohlubně a naplnila je tak neproniknutelnou černí, že se zdála přímo hmatatelná. Ajle se těžce dýchalo a cítila, jak její napětí roste, pak otočila hlavu a zahlédla slabé světlo, které zablikalo z hloubi dlouhé chodby. Některé z lampiček, které jim ukazovaly cestu, zřejmě ještě hořely. Předtím podvědomě zadržela dech, ale teď při tom zjištění s úlevou vydechla.

Cítila se velmi zvláště. Vývar dosud účinkoval. Zdálo se jí, jako by se některé věci kolem ní zpomalily a jiné zrychlily. Obrátila se na Jondalara a setkala se s jeho pohledem. Připadalo jí, že i on prožívá něco podobného. Pak pohlédla k zelandoně a k Mejeře a vycítila i u nich něco zvláštního, ale nebylo to tak silné jako u Jondalara, a Ajla uvažovala, jestli si to jen nenamlouvá.

Slyšela hudbu, flétny, bubny a zpěv beze slov. Nebyla si jista, z kterého času a prostoru to k ní proniká. Všichni zpěváci drželi pořád stejný tón, dokud jim nedošel dech. Jen s malou prodlevou nasadili tón vyšší a ještě další v libozvučné řadě. Pak se zhluboka nadechli a začali zpívat znovu. Většina zpěváků to opakovala neustále, jen někteří souzněli s flétnami a sledovali spolu s nimi melodii. Protože většina se projevovala jen jednoduchým hučením a každý jednotlivě nasazoval a držel tón podle svého citu, vznikl nepřerušovaný jednolitý tok hlasů, z kterého se vynořovaly dva tři jasné zpívané nápěvy v různých melodických i rytmických krocích a stejně různě ve výšce ustávaly, odeznívaly nebo se vracely k společnému temnému tónu. Zpěv všechny uchvacoval a podněcoval je k nádherným a osvobozujícím hlasovým projevům.

Ostatní tři v Ajlině kruhu rovněž zpívali. První zelandona tvořila svým plným altem melodické tónové řady. Mejera se jasným vysokým hlasem přidržovala jednoduché řady opakování. I Jondalar vydával stále stejnou řadu tónů, jako by si je nacvičil a byl s nimi spokojený. Divila se, proč nezpíval častěji.

Ajla měla pocit, že by se rovněž měla připojit, ale během svého života u Mamutonů to už zkusila a věděla, že nedokáže udržet tón. Jako dítě se to nikdy neučila a teď už na to bylo příliš pozdě. Pak zaslechla jednoho z mužů, jak stále jednozvučně mručí. To jí připomnělo, jak si za noci, když žila sama v údolí, pobroukávala podobně jednotvárný nápěv, aby se ukolébala do spánku, a tiskla si přitom na prsa kožený přehoz, v němž nosívala svého syna.

Velmi tiše se připojila také takovým jednozvučným brucením a začala se přitom nevědomky lehce kolébat ve společném rytmu. Hudba měla v sobě něco uklidňujícího. Její vlastní broukání v ní uvolňovalo úzkostné napětí a hlasy ostatních jako by ji bezpečně obklopovaly a poskytovaly jí útěchu, že jsou tu s ní, kdyby jejich pomoc potřebovala. Pomáhaly jí odevzdat se účinku nápoje, který na ni stále silně působil.

Uvědomovala si zřetelně dotyk rukou, cítila je ve svých dlaních. Levou rukou držela ruku mladé ženy a její dlaň byla chladná a vlhká a ruka tak poddajná, že by Ajle vyklouzla, kdyby ji sama netiskla. Odezva byla ale jen slabá, bylo to nesmělé podání ruky prozrazující rozpaky mládí.

Zato dlaň ve své pravé ruce Ajla důvěrně znala, byla trochu mozolnatá, ale suchá a teplá a dávala jí pocit jistoty. Jondalar Ajlinu ruku pevně svíral a ona mu stisk oplácěla. Přitom jí poněkud nepříjemně do dlaně tlačil kamínek, který společně drželi. Připadalo jí, že se kamínek zahřívá, jako by mu svým stiskem dodávali teplo. Na okamžik se jí připomenul mrazivý chlad, který jí vanul vstříc z hlubin jeskyně, ale to letmé zachvění se rychle proměnilo v pocit blaha, protože teď seděla na kožené rohoži zahalená do teplého oblečení a vůbec žádný chlad necítila.

Její pozornost upoutal oheň v lampičce, který připomínal příjemné teplo ohniště. Zírala do plápolavého plamínku a brzy ho vnímala už jen jako malý světelný bod. Všechno ostatní se rozplynulo. Drobné žluté světlo se chvělo. Každým svým dechem se zdála působit na plamen.

Když se pozorněji podívala, napadlo ji, že světlo není výlučně žluté. Aby je mohla klidně pozorovat, zadržela na chvíli dech.

Plamen byl protáhlý, jasná žlut' tvořila jakoby slupku plamene, jádro plamene bylo modravé.

Ještě nikdy nepozorovala oheň v lampičce s takovým soustředěním. Když přestala zadržovat dech, připadlo jí, že si plápolavý ohýnek s lampičkou pohrává, jako by se pohyboval v rytmu hudby. Když tančil po lesknoucím se povrchu rozpuštěného loje a zrcadlil se v něm, byl stále zářivější a vysílal k Ajlině tváři téměř neznatelné sálavé teplo, ale ona je vnímala, přicházelo k ní jako poselství a ona se celou myslí na ně soustředila. Připadala si jako znovu stvořená ze vzduchu a plápolavého světla, ztratila svou tělesnost a s ní i starosti. Všechno bylo tak snadné, že by mohla i létat.

Usmívala se a dokonce se tiše smála, pak bezděčně zabloudila pohledem k Jondalarovi. Myslela na život, který v ní rostl, a najednou ji zalila vlna prudké lásky k němu. Jondalar nemohl jinak, musel opětovat její zářivý úsměv, a když to viděla, byla šťastná a cítila se milovaná. Život byl plný radosti a ona ji chtěla sdílet s tím, koho milovala.

Zářivě se usmála i na Mejeru a byla odměněna váhavým úsměvem. Pak se obrátila na zelandonu a i ji pojala do svého blahého pocitu štěstí. Kdesi v radostném světě v její opojené myslí se zachoval koutek bdělého rozumu, takže mohla pozorovat okolní jevy se zvláštní jasností.

„Jsem připravena zavolat Ševonarova ducha a zavést ho do světa duchů,“ přerušila První zelandona svůj zpěv. Její hlas se zdál přicházet z velké dálky. „Až mu pomůžeme, pokusím se najít Thonolanova ducha. Jondalar a Ajla mě musí podpořit. Myslete na to, jak zemřel a kde odpočívá jeho tělo.“

Pro Ajlu zaznívala v těchto slovech hudba, která byla stále silnější. Slyšela tóny, které se odrážely od stěn kolem ní, a viděla, jak mohutná zelandona splývá se zpěvem, který znovu zanotovala, ano, dokonce i s jeskyní samotnou. Zelandona zavřela oči. Když je opět otevřela, zdálo se, že hledí na něco velmi vzdáleného. Náhle se jí panenky otočily, až bylo vidět jen bělmo, a ona opět zavřela oči. Pak se naráz na sedadle zhroutila dopředu.

Mladá žena, jejíž ruku držela, se prudce chvěla. Ajla nevěděla, jestli má Mejera strach, nebo je prostě ohromená. Obrátila se na Jondalara. Zdálo se, že opětuje její pohled, a jeho ústa se protáhla k úsměvu, ale pak si Ajla všimla, že i on zírá do nicoty a nevnímá ji,

zřejmě pátrá hluboko ve svém nitru. Najednou jí připadlo, že je zpátky ve svém údolí.

Ajla uslyšela něco, co způsobilo, že ji tuhla krev v žilách a srdce se ji rozbušilo: hřmící řev jeskynního lva – a zoufalý křik. Zasáhl ji, celou ji pronikl. Jondalar byl u ní, v ní, jak se zdálo. Cítila bolest v jeho noze, kterou lev těžce zranil, pak ztratil vědomí.

Ajla zpozorněla, bušící srdce jí vehnalo krev do hlavy, v uších jí hučelo, a přesto křiky vnímala. Bylo tomu taky dávno, kdy naposledy slyšela lidský hlas, a přesto věděla, že tento hlas pochází od člověka – a ještě něco. Věděla, že jde o člověka jejího druhu. Křik ji dráсал – byl to křik o pomoc.

Když se vymanila ze vzpomínky a začala si uvědomovat skutečnou Jondalarovu přítomnost, mohla zase vnímat ostatní. Zelandonu, vzdálenou, ale mocnou, Mejeru, bližší, ale neurčitější. Nevтіravou přítomnost hudby, ztišený zpěv podbarvený temným hučením, štěbetavé hlasy fléten a do toho bubny, hluboké a znělé, ztrácející se jakoby daleko v prostoru. Ajla se nechala unášet jednotvárným rytmem bubnů daleko do vzpomínek.

* * *

Slyšela vrčení jeskynního lva a uviděla červenavou hřívu. Pak si všimla, že Víha vůbec není neklidná, a najednou pochopila proč... „To je Drobek! Vího, to je přece Drobek!“

Leželi tu dva muži. Odstrčila stranou lva, kterého vychovala, protože chtěla zraněné prohlédnout. V první chvíli jednala především jako ranhojička – ale byla i zvědavá a udivená současně. Vždyť ti zranění zřejmě patří k Druhým lidem! I když se zatím s žádnými nesetkala, byla si téměř jistá, že jsou to lidé jejího druhu. Jak dlouho toužila po setkání s nimi!

Okamžitě ale taky věděla, že pro muže s tmavšími vlasy přišla každá pomoc příliš pozdě. Ležel v naprosto nepřirozené poloze, měl zlomený vaz. Znamky tesáků na jeho krku prozrazovaly příčinu smrti. I když ho nikdy předtím neviděla, zasáhla ji jeho smrt hluboce. Slzy jí vhrkly do očí. Podvědomě cítila, že ztratila něco vzácného dřív, než měla možnost to pochopit. Byla naprosto zdrcená, že při prvním setkání s lidmi svého druhu byl jeden z nich mrtvý.

Měla potřebu uctít jeho lidství pohřbem, avšak když se pozorněji zadívala na druhého muže, poznala, že to nebude možné.

Muž se světlými vlasy ještě dýchal, ale život mu trhavě odcházel ze zlého zranění na noze. Musela ho co nejrychleji dopravit do jeskyně, aby ho mohla ošetřit. Na pohřeb teď nebyl čas.

Byla bezradná. Nechtěla nechat muže napospas lvům... Všimla si suti na konci rokle, která vypadala, že by se mohla každým okamžikem zřítit. Nahromadilo se jí hodně za větším kusem skály, která sama nevypadala, že by ležela příliš pevně. Dovlekla mrtvého muže na konec rokle a položila ho vedle suti.

Když druhého muže konečně naložila na tažné zařízení, vrátila se se silným oštěpem ještě jednou ke skalní římse a zašla k zadní stěně rokle. Pozorovala mrtvého a litovala, že zemřel. Pak se tichou znakovou řečí klanu obrátila ke světu duchů.

Sledovala Kreba, starého mog-ura, když předával Izina ducha plynulými výmluvnými pohyby příštímu světu. Stejně pohyby provedla, když našla Krebovo tělo po zemětřesení v jeskyni, a i když nikdy zcela nepochopila celý význam obřadných posunků, tušila, co tím bylo míněno...

Použila těžký oštěp jako páku, stejně jako by použila hrabací hůl, aby obrátila kmen stromu nebo vyhrabala kořen. Uvolnila balvan a uskočila z cesty, když se lavina kamení sesypala dolů na mrtvého...

Když se blížili průzoru mezi rozeklanými skalními stěnami, Ajla sesedla z koně a prozkoumala půdu. Nikde neviděla čerstvé stopy.

Pak bolest pominula. Vybavila se jí jiná, mnohem pozdější doba. Noha byla uzdravená, z rány zůstala už jen velká jizva. Jeli za sebou na Víze. Jondalar sestoupil a následoval ji, ale ona věděla, že tam v podstatě nechtěl být.

Šla napřed do rokle a vylezla úžlabinou na římsu, odkud svalila kus skály. Pak šla k hromadě suti.

„Tady je to, Jondalare,“ řekla, vytáhla malý kožený váček a podala mu ho.

Znal to místo. „A co je tohle?“ zeptal se a zvedl kožený váček, do výše.

„Červená hlína, Jondalare. Na jeho hrob.“

Neschopen cokoliv říct jenom přikývl. Cítil, jak se mu hrnou do očí slzy a nesnažil se je zadržet. Nabral do dlaně červený okr a rozsypal ho po skále a suti. Pak rozsypal ještě jednu hrst. Čekala, dokud dojatě pozoroval místo. Když se pak měl k odchodu, vykonala nad Thonolanovým hrobem tiché gesto úcty a rozloučení.

Opět uplynula nějaká doba. Žili teď u Mamutonů a tábor Lva ji chtěl přijmout za svou. Vrátili se do údolí pro předměty, kterými chtěla Ajla obdarovat své nové lidi, a byli na zpáteční cestě.

Dojeli k. rokli s obrovským balvanem s ostrými hranami. Pronikli dovnitř a zamířili ke skalní úžlabině na konci rokle, která je přitahovala.

Jondalar stál na úpatí úžlabiny a přál si, aby tu bylo něco, co by označovalo místo, kde leží jeho bratr. Možná ho už našla Dona, když ho tak brzy k sobě povolala. Věděl, že zelandona se pokusí najít poslední místo odpočinku Thonolanova ducha a zavede ho domů, do světa duchů, jestli to půjde. Avšak jak jí měl říct, kde to místo je? Vždyť by ho sám nedokázal najít.

Tu si všiml, že Ajla drží v ruce malý kožený váček, který se podobal tomu, který nosila na krku. „Říkal jsi mi, že se jeho duch má vrátit zpátky k Doně. Nevím, jak se chová Velká Matka. Já znám jenom svět duchů klanových totemů. Prosila jsem jeskynního lva, aby ho tam zavedl.

Možná je to totéž místo, nebo vaše Velká Matka to místo zná. Rozhodně je jeskynní lev mocný totem a tvůj bratr není bez ochrany.“

Zvedla kožený váček do výšky. „Udělala jsem pro tebe amulet. Nemusíš ho nosit kolem krku jako já, ale měl bys ho mít vždycky u sebe. Dala jsem dovnitř hrudku červeného okru, aby v něm byl kousek tvého ducha a kousek ducha tvého totemu, ale myslím, že by měl obsahovat ještě další věci.“

Jondalar svrástil čelo. Nechtěl ji urazit, ale nevěděl, jestli skutečně chce amulet klanu.

„Myslím, že bys k. tomu měl dát kamínek z hrobu svého bratra. Kousek jeho ducha pak. na něm ulpí a ty ho pak můžeš vzít zpátky k. tvým lidem.“

Jeho rozpaky se ještě zvětšily, avšak, pak se jeho tvář rozjasnila. Samozřejmě! To by mohlo pomoci zelandoně, aby našla ducha tohoto místa. Možná je na takovém klanovém totemu víc, než si myslel. Cožpak, nestvořila Dona duchy všech zvířat? „Ano, ponechám si ho a přidám k tomu ještě kamínek z Thonolanova hrobu,“ řekl.

Zadíval se na kamení, které se sesulo proti stěně a bylo stvořeno stejnými silami, jaké rozpoltily skalní bloky z příkrých stěn rokle. Najednou se skutálel osamělý kamínek a přistál mu

přímo u nohou. Zvedl ho. Na první pohled nebyl jiný než všechny ostatní kousky žuly a usazenin, z nichž sestával svah. Avšak když ho otočil, překvapeně zjistil, že je na lomu opálově zbarvený. Ohnivě červená světla zářila v srdci mléčně bílého kamene a pruhy modré a zelené tančily a blýskaly ve slunci, když ho v ruce otáčel.

„Ajlo, podívej!“ řekl a ukázal jí kámen. „Na přední straně vypadá jako docela obyčejný kámen. Ale podívej, jen si ho prohlédni tam, kde se ulomil. Ty barvy jako by svítily z jeho nitra. Máš téměř dojem, jako by byl živý.“

„Možná že je. Ale možná to je taky kousek ducha tvého bratra,“ odpověděla.

Ajla teď znovu ucítila Jondalarovu teplou ruku a kamínek, který ji tlačil do dlaně. Byl horký, ne nepříjemně, ale přece jen nápadně. Byl to Thonolanův duch, který chtěl, aby si ho povšimli? Přála si, aby měla možnost poznat toho muže. Co se o něm dozvěděla od svého příchodu do Deváté jeskyně, ukazovalo na to, že byl oblíbený. Škoda že zemřel tak mladý. Jondalar často vyprávěl, že Thonolan měl velkou chuť cestovat. On sám se vydal na cestu jen proto, že to jeho bratra táhlo do dálky a protože se nechtěl spojit s Maronou.

„O Dono, Velká Matko, pomoz nám najít cestu na druhou stranu, do tvého světa, k onomu místu, které leží uvnitř neviditelného prostoru tohoto světa. Jako umírající starý Měsíc drží nový Měsíc ve svých útlých pažích, tak drží svět duchů a neznámého ve svém neviditelném objetí tento hmatatelný svět, obývaný masem a krví, trávou a kamením. Avšak s tvou pomocí může být viděn, může být poznán.“

Ajla vnímala prosbu, kterou přednesla První zelandona zvláště tlumeným jednotvárným zpěvem. Trochu se jí motala hlava, i když to vlastně nebyl správný výraz pro její pocity. Zavřela oči a připadalo jí, že padá. Když je opět otevřela, lítaly kolem ní jakoby z nitra blesky. Nikdy dřív si neprohližela příliš pozorně zvířata na jeskynních stěnách, ale nyní si připomněla, že kromě nich viděla ještě jiná zobrazení, znamení a symboly, které souhlasily s tím, co teď viděla. Zdálo se bez významu, jestli má oči otevřené nebo zavřené. Řítla se do dlouhého temného tunelu a bránila se vší silou proti tomu, aby ji vtáhl.

„Nebojuj proti tomu, Ajlo. Poddej se tomu,“ řekla První zelandona. „My všichni jsme s tebou. Budeme při tobě, Dona tě

bude ochraňovat. Dovol, ať tě vede, kam se jí zlíbí. Naslouchej hudeb, ta ti pomůže, a vyprávěj nám, co vidíš?."

Ajla se ponořila hlavou napřed do tunelu, jako by plavala ve vodě. Stěny tunelu, jeskyně, se prosvětlovaly a začaly se rozpouštět. Viděla skrz ně, do nich, přes ně do stepi, na jejímž konci se páslo nekonečně velké stádo bizonů.

"Vidím bizony, obrovské bizoní stádo na velké rovině," řekla Ajla. Na okamžik se stěny zase zpevnily, ale bizoni zůstali. Pokrývali stěny tam, kde předtím byli mamuti. "Jsou červeně a černě namalované na stěnách a přizpůsobují se tvaru skály. Jsou překrásní, dokonalí, tak živoucí, jako by je namaloval Jonokol. Nevidíte je? Podívejte, tamhle naproti!"

Pak se stěny opět rozpustily. Dívala se do nich, skrz ně. "Je tu opět travnatá step a stádo. Pohybuje se směrem k ohradě." Najednou Ajla vykřikla: "Ne, Sevonare! Ne! Nechoď tam, je to nebezpečné!" Pak, se zármutkem a zoufalstvím v hlase: "Příliš pozdě. Je mi líto, udělala jsem všechno, co jsem mohla, Sevonare."

"Chtěla oběť, aby lidé věděli, že i oni mnohdy musejí vydat něco ze sebe," prohlásila První zelandona. Byla u Ajly v druhém světě. "Nemůžeš tu už zůstat, Sevonare. Musíš se teď vrátit k Matce. Já ti pomůžu. My ti pomůžeme. Budeme ti ukazovat cestu. Pojď s námi, Sevonare. Ano, je tma, ale nevidíš tam vpředu světlo? To jasně svítící světlo? Běž k němu. Čeká tam na tebe."

Ajla držela Jondalarovu teplou ruku. Cítila mocnou přítomnost zelandony a třetí průvodkyně Mejery, jejíž ruka ochable ležela v její dlani. Ajla pocítovala mladou ženu jako nerozhodnou a nestálou. Příležitostně ji cítila velmi silně a přítomnou, pak se zase rozplývala do neurčitá.

"Teď je načase. Jdi ke svému bratrovi, Jondalare," vyzvala ho První zelandona. "Ajla ti může pomoci. Ona zná cestu."

Ajla cítila kamínek, který spolu drželi v dlaních, a myslela na krásný, modře tónovaný povrch s ohnivými světelnými záblesky. Prodlužoval se a zaplňoval prostor kolem ní, dokud se do něho Ajla zcela neponořila. Opět neplavala na něm, ale pod hladinou, a opět tak rychle, že jí připadalo, že letí. Pak skutečně letěla nad krajinou, viděla louky a hory, lesy a řeky, velké vnitrozemní moře a rozsáhlé stepi a zvířata, která po tisících obývala tato území.

Druzí ji doprovázeli a přenechali jí vedení. Jondalar jí byl nejblíže a jeho taky nejsilněji cítila, i když si byla vědoma přítomnosti mocné zelandony. Přítomnost druhé ženy byla tak

slabá, že ji sotva vnímala. Ajla vedla ty tři přímou cestou k rokli v dalekých východních stepích. „Tohle je místo, kde jsem ho viděla. Já nevím, kam se teď mám obrátit,“ řekla.

„Mysli na Thonolana, volej jeho ducha, Jondalare,“ žádala zelandona. „Otevři se duchu svého bratra.“

„Thonolane! Thonolane! Já ho cítím,“ řekl Jondalar. „Nevím, kde je, ale cítím ho.“

Ajle připadalo, že vidí Jondalara ve společnosti neurčité postavy, ale nepoznala, kdo to je. Pak cítila přítomnost jiných bytostí, nejdřív jich bylo málo, pak víc, které ji volaly. Dvě, ne, tři se odpojily z množství. Jedna nesla kojence.

„Cestuješ stále ještě, Thonolane, prozkoumáváš stále ještě dálky?“ zeptal se Jondalar.

Ajla neslyšela odpověď, ale cítila smích. Pak se před ní otevřela nekonečnost prostorů a míst, kam mohli vstoupit.

„Je Tamije u tebe? A její dítě?“ zeptal se Jondalar.

Opět neslyšela Ajla žádná slova, ale cítila záchvěv lásky, který, vycházel z té neurčité postavy.

„Thonolane, já znám tvou zálibu v cestování a dobrodružství.“ Tentokrát promluvila První zelandona svými myšlenkami k duchu muže. „Ale žena u tebe se chce vrátit k Matce. Následovala tě jen z lásky a teď je připravena odejít. Pokud ji miluješ, měl bys vzít ji a její dítě k Matce. Je načas, Thonolane. Velká Matka Země po tobě touží.“

Ajla byla zmatená a cítila se ztracená.

„Já ti ukážu cestu,“ řekla zelandona. „Následuj mě.“

Ajlu to stáhlo s ostatními a vznášela se rychlým letem nad krajinou, která jí připadala nějak povědomá, ale v nadcházející tmě vypadala podivně rozmazaná. Držela se pevně teplé ruky po své pravici a současně si všimla, že se někdo zděšeně drží její levé ruky. Před nimi se v dálce rozsvítilo něco, co se podobalo velkému ohni. Když se přiblížili, bylo místo stále jasnější.

Jejich rychlost polevila. „Odtud už najdeš cestu,“ řekla zelandona.

Ajla vycítila u duchů úlevu, pak od nich byla oddělena. Byli zahalení temnotou a s naprostou tmou nastalo všeobjímající ticho. Pak se do tohoto nadpozemského ticha vkradla hudba, která plynula ve stále se obměňujícím souzvuku fléten, hlasů a bubnů. Ajla vnímala pohyby. Zrychlovaly se ve strhujícím tempu, ale tentokrát se přenášely zřejmě z ruky po její levici. Pevně

rozhodnuta vrátit se co nejrychleji, přimkla se Mejera ustrašeně k ní a stáhla všechny s sebou.

Když se pohyb zarazil, cítila Ajla obě ruce ve svých. Všichni se nacházeli v bezprostřední blízkosti hudby a vrátili se do nitra jeskyně. Ajla otevřela oči a spatřila Jondalara, zelandonu a Mejeru. Lampička v jejich středu syčela, olej byl téměř spotřebován, už jen knot hořel. V temnotě vzadu chvějivě poskakoval malý plamínek jakoby oprostěn od jakéhokoli zdroje. Někdo přinesl druhou lampičku a nahradil jí tuhle vyhořelou. Seděli na kožených rohožích, ale teď bylo Ajle dokonce i v teplém oblečení zima.

Pustili se a protahovali údy, jen Ajla a Jondalar se drželi za ruce o chvíli déle než ostatní. První zelandona se zapojila do zpěvu a vedla ostatní hlasy k závěru. Bylo zapáleno ještě víc lampiček, a lidé za nimi pobíhali sem a tam. Mnozí, kteří seděli, vstali a protřepávali si nohy.

„Chtěla bych se tě něco zeptat, Ajlo,“ řekla mohutná žena. Ajla na ni vyčkávavě pohlédla. „Říkala jsi, že jsi viděla bizony na stěně?“

„Ano, mamuti byli překryti a proměnili se v bizony, jejich hlavy a hrbý na zádech byly vymalované a vypadaly jako velký hrb na kohoutku bizona, a pak se zdálo, že se stěny rozpouštějí a byli tu skuteční bizoni. Byla tu i jiná zvířata, koně a sobi s hlavami obrácenými k sobě, ale v první řadě to byla bizoní jeskyně.“

„Myslím, že tvá představa byla podněcována posledním honem na bizony a s tím související tragédií. Byla jsi při tom a ošetřovala jsi Sevonara,“ řekla První zelandona. „Ale zřejmě má tvé vidění i jiný význam. Zvířata se ti zjevila ve velkém počtu. Možná říká duch bizonů Zelandoncům, že bylo uloveno příliš mnoho bizonů a že bychom už do konce roku neměli lovit, abychom se káli a zabránili dalšímu neštěstí.“

Následovalo souhlasné mručení. Duchovní vůdci jeskyní byli spokojeni, že mohou něco podniknout, aby usmířili ducha bizonů a odvrátili neštěstí, na něž ukazoval nečekaný případ smrti. Seznámí své jeskyně se zákazem lovu bizonů a byli vděční, že jim mohou předat jasné poselství.

Pomocníci sebrali, co do jeskyně s sebou přinesli, pak znovu zapálili lampičky a svítili všem na cestu. Zelandoni se vraceli stejnou cestou zpátky. Když vyšli na skalní římsu před jeskyní, slunce právě zapadalo v nádherné hře červené, zlaté a žluté barvy.

Na zpáteční cestě neměl nikdo chuť mluvit o zkušenosti v Hluboké jeskyni. Když se zelandoni postupně odpojovali od skupiny, aby se vrátili do svých jeskyní, ptala se Ajla, co asi cítili ostatní. Možná totéž co ona? Ale neodvážila se o tom promluvit. Měla hodně otázek, jen nevěděla, jestli je vhodné, aby je kladla, nebo zda vůbec na ně chce slyšet odpověď.

Zelandona se zeptala Jondalara, jestli je spokojený, že našli ducha jeho bratra a že ho zavedli na správnou cestu. Jondalar odpověděl, že věří, že Thonolan je spokojený, a proto je spokojený i on. Ajla měla dokonce dojem, že si oddechl. Udělal, co bylo v jeho moci, i když mu to nepřípadalo snadné, a konečně se mohl zbavit obtížné starosti.

Když Ajla, Jondalar, zelandona a Jonokol dorazili do Deváté jeskyně, ukazovala jim cestu už jen osamělá světla na nočním nebi a malá světélka kamenných lampiček a pochodní.

Když přišli Ajla a Jondalar do Marthonina příbytku, byli unavení. Vlk byl přešťasten, že Ajlu vidí, a běžel k ní. Když se vzájemně pozdravili a Ajla ho pohladila, trochu se najedli a nedlouho poté si šli lehnout. Byly to namáhavé dny.

„Mohla bych ti dnes pomáhat s vařením, Marthono?“ zeptala se Ajla. Obě ženy se probudily jako první a popíjely spolu v klidu čaj, zatímco ostatní ještě spali. „Chtěla bych se naučit, jak připravuješ jídlo a kde uchovááš všechny přísady.“

„Budu ráda, když mi pomůžeš, Ajlo, ale dnes jsme všichni pozváni, abychom ranní jídlo snědli společně s Joharanem a Prolevou. Zelandona taky přijde. Proleva pro ni často vaří a já myslím, že Joharan netrpělivě čeká na příležitost, kdy si popovídá se svým bratrem. Zajímá se zejména o ten nový vrhač oštěpů,“ řekla Marthona.

Hned při probuzení si Jondalar vzpomněl na rozhovor o abelanech a jak důležitý je pro Ajlu pocit příslušnosti. Protože se už nepamatovala na své vlastní lidi a už neměla spojení k lidem, u nichž vyrostla, připadalo mu to pochopitelné. Opustila dokonce Mamutony, kteří ji přijali k sobě, a následovala ho. Ta myšlenka v něm hlodala po celou dobu ranního jídla u Joharanovy rodiny.

Všichni tady patřili k Zelandoncům, byli jedna rodina, jeho jeskyně, jeho lidé, jen Ajla ne. Jistě, brzy se spolu spojí, ale ona přesto zůstane Ajla z Mamutonů, družka Jondalara ze Zelandonců.

Jondalar vysvětloval Joharanovi výhody vrhače oštěpů a pak s Vilomarem vyprávěli zážitky z cest. Později se rozhovor stočil k letnímu setkání a zvláště k plánovanému spojení Jondalara a Ajly při prvních svatebních obřadech. Marthona vysvětlila Ajle, že každé léto jsou pro svatební obřady pevně stanoveny dva dny. První a zpravidla větší obřad se konal co možná nejdřív. Většina párů, které se chtěly v tuto dobu spojit, se na to od určité doby připravovala. Druhý obřad se konal před koncem letního setkání a týkal se těch, kteří se rozhodli uvázat spolu uzel teprve v průběhu léta. Navíc se konaly dva obřady pro ženy, jeden krátce po začátku a jeden těsně před koncem letního setkání.

Najednou bez dlouhého přemýšlení Jondalar vyhrkl: „Chtěl bych, aby Ajla byla jednou z nás. Až se spojíme, chtěl bych, aby byla Ajlou z Deváté jeskyně Zelandonců, a už ne Ajla z Mamutonů. Já vím, že o tom obvykle rozhoduje matka dotyčné nebo muž jejího ohniště společně s náčelníkem a zelandony, když někdo chce změnit příslušnost, ale mamot přenechal volbu Ajle, když odcházela. Mám tvůj souhlas, pokud by to Ajla tak chtěla, matko?“

Marthona se cítila jeho náhlým přáním zaskočena. „Já ti to nechci odmítnout,“ řekla váhavě. Její syn ji tím, že se tak otevřeně a bez předchozího varování zeptal, přivedl do nepříjemné situace, a to ji pozlobilo. „Ale nezávisí to jen na mně. Já ráda uvítám Ajlu v Deváté jeskyni Zelandonců, ale koneckonců mají do toho co mluvit tvůj bratr a zelandona a ještě další, v neposlední řadě pak Ajla sama.“

Folara se ušklíbala. Věděla, že její matka nesnášela, když byla takhle zaskočena. Jondalarovo chování ji pobavilo, i když musela uznat, že se Marthona rychle zase ovládla.

„Já bych proti jejímu přijetí nic nenamítal,“ prohlásil Vilomar. „Dokonce bych ji i přijal za svou, ale protože jsem svázán s tvou matkou, Jondalare, stala by se tím tvou sestrou, a to by pak nemohla být tvou družkou. A to bys myslím nechtěl.“

„Ne, ale umím si té nabídky vážit,“ odpověděl Jondalar.

„Proč jsi o tom začal právě teď?“ zeptala se Marthona a její hlas zněl stále ještě trochu rozladěně.

„Tahle chvíle se mi zdála stejně vhodná jako každá jiná,“ řekl Jondalar. „Brzy se vydáme na cestu na letní setkání a já bych byl rád, kdyby se to rozhodlo dřív. Já vím, nejsme ještě dlouho doma,

ale většina z vás už Ajlu trochu zná. Myslím, že by byla hodnotným členem Deváté jeskyně.“

Ajla byla neméně překvapená, ale mlčela. Přeji si, aby mě Zelandonci přijali za svou? Záleží na tom? Jestli se staneme s Jondalarem druhem a družkou, budu k nim patřit, ať už budu jejich jméno nosit nebo ne. Pro něho je to zřejmě důležité. Nevím přesně proč, ale možná má k tomu dobrý důvod, zná své lidi lépe než já.

„Možná bych ti měl něco vysvětlit, Jondalare,“ řekl Joharan. „Pro ty, kteří ji znají, by byla Ajla víc než vítanou obyvatelkou jeskyně, ale ne všichni jsou toho názoru. Když jsem se vracel z Dolních jeskyní, chtěl jsem Laramarovi a několika dalším říct o bizoní slavnosti. Přiblížil jsem se a zaslechl jsem, co si povídají. Říkám to nerad, ale vyjadřovali se o Ajle pohrdavě, především o jejím léčitelství a o tom, jak ošetřovala Sevonara. Zřejmě si myslí, že někdo, kdo se léčitelství naučil u... klanu, za moc nestojí. Jistě, je to předsudek, ale jim to nevymluvíš. Ujistil jsem je, že nikdo, dokonce ani zelandona, by pro Sevonara nemohl udělat víc, a musím přiznat, že mě to rozzlobilo. To není dobré východisko pro to, abys někoho přesvědčil.“

Proto byl tedy tak rozzlobený, pomyslela si Ajla, zmítaná protichůdnými pocity. Na jedné straně byla pobouřena, že muži pohrdali Iziným léčitelstvím, na druhé straně byla potěšena, že se jí Joharan zastal.

„To je jen o důvod víc, abychom ji udělali jednou z nás,“ řekl Jondalar. „Znáte tyhle muže. Nemají na mysli nic jiného než pití barmy. Ani jim nestálo za to, aby se naučili nějaké řemeslo nebo nějakou dovednost. Nejsou řádní lovci, jsou to líní povaleči, kteří ničím nepřispívají k blahu jeskyně, pokud k tomu nejsou donuceni, a stud je jim naprosto cizí. Vyhýbají se práci, kde jen můžou, to je o nich známo. Nikdo na jejich řeči nedá, když se lidé, kteří požívají velkou úctu, rozhodnou Ajlu přijmout a budou ji chtít udělat Zelandonkou.“ Jondalar byl na nejvyšší míru rozčilený. Chtěl, aby byla Ajla přijata kvůli ní samé, a takhle se věci jevíly v jiném světle.

„Co se týče Laramara, tak to tak zcela nesouhlasí, Jondalare,“ řekla Proleva. „Je možná líný a nerad loví, ale jedno umí opravdu dobře – téměř ze všeho, co kvasí, dokáže udělat něco k pití. Už uvařil nápoje z obilí, plodů, medu, březové šťávy a dokonce z kořenů, a většině lidí to chutná. Zásobuje tím členy jeskyně při

všech možných příležitostech. Je pravda, že to mnozí přehánějí, ale on se koneckonců stará jen o to, aby měli co pít.“

„Přála bych si, aby se tak dobře staral o všechny,“ nadhodila Marthona pohrdavým tónem. „Pak by děti jeho ohniště nemusely žebrot. Řekni mi, Joharane, jak často je ráno příliš nemocný, aby šel na lov?“

„Já myslela, že potrava se rozděluje mezi všechny, kteří ji potřebují,“ namítla Ajla.

„Potrava ano. Neumřou hladu, ale všechno ostatní záleží na dobré vůli a velkodušnosti jiných,“ vysvětlovala zelandona.

„Ale když vyrábí tak výtečné nápoje, které všem chutnají, jak říká Proleva, nemůže je pak vyměnit za to, co jeho rodina potřebuje?“ zeptala se Ajla.

„To by mohl, jenže on to nedělá,“ odpověděla Proleva.

„A jeho družka? Nemůže ho přimět k tomu, aby něčím přispěl pro potřeby rodiny?“

„Tremeda? Ta je ještě horší než Laramar. Jediné, co ji napadne, je pít jeho barmu a přivádět na svět děti, o které se nestará,“ řekla Marthona.

„A co dělá Laramar se vši tou barmou, když ji nevymění za zboží pro svou rodinu?“ ptala se Ajla.

„To nevím,“ řekl Vilomar, „ale část z toho musí jistě vyměnit za příměsi pro novou barmu.“

„To je pravda, vždycky se mu podaří dostat, co sám potřebuje, ale pro svou družku a její děti nemá nikdy nic,“ řekla Proleva. „Dobře že se Tremeda nestydí požádat ostatní o podporu pro své ubohé děti.“

„A on sám taky hodně vypije,“ ozval se Jondalar. „Totéž platí o Tremedě. Laramar toho hodně rozdává. Vždycky je obklopen společníky, kteří doufají, že jim nalije. Myslím, že se mu to líbí. Považuje je zřejmě za přátele, ale kdo ví, jak dlouho by zůstali, kdyby pro ně už neměl barmu.“

„Myslím, že dlouho ne,“ řekl Vilomar. „Ale Laramar a jeho přátelé asi sotva budou rozhodovat o tom, jestli se Ajla stane Zelandonkou.“

„To máš pravdu, Vilomare. Je nade vše jasné, že my bychom Ajlu přijali bez obtíží, ale možná bychom měli nechat ji, aby se rozhodla,“ řekla zelandona. „Nikdo se jí nezeptal, jestli chce být Zelandonkou.“

Všechny hlavy se obrátily k Ajle. Cítila se nepříjemně. Trvalo chvíli, než našla vhodná slova, a Jondalar začal být neklidný. Možná to odhadl nesprávně. Možná ani nechtěla být Zelandonkou. Možná se jí měl nejdřív zeptat, než o tom tady začal, ale protože se tolik mluvilo o svatebních obřadech, zdálo se mu to vhodné. Konečně Ajla promluvila.

„Když jsem se rozhodla opustit Mamutony a vrátit se s Jondalarem do jeho domova, věděla jsem, co si Zelandonci myslí o klanu, o lidech, kteří mě vychovali, a věděla jsem, že mě možná odmítnou.“ Odmlčela se a snažila se své pocity vyjádřit správnými slovy.

„Já jsem pro vás cizinka, neznámá žena se zvláštními představami a zvyky. Přivedla jsem s sebou zvířata, která žijí u mě, a požádala jsem vás, abyste je přijali. Koně jsou zvířata, která obvykle lovíte, a já chtěla, abyste jim vyhradili místo vedle vás. Právě dnes mě napadlo, že bych jim ráda na jižním konci Deváté jeskyně, nedaleko Dolních jeskyní, postavila zastřešené stání. V zimě jsou koně zvyklí mít útočiště před nepohodou. Taky jsem přivedla Vlka. Některá zvířata jeho druhu lidí napadla, a já vás požádala o dovolení, abych ho směla přivést dovnitř a aby směl spát na stejném místě jako já.“ Usmála se na Jondalarovu matku.

„Ty jsi nic nenamítala, Marthono. Pozvala jsi mě a Vlka, abychom sdíleli tvůj příbytek. A ty jsi mi dovolil umístit koně v blízkosti, před tvým příbytkem, Joharane. Brun, náčelník mé tlupy, by to nedovolil. Všichni jste mi naslouchali, když jsem vám vyprávěla o klanu, a neposlali jste mě pryč. Byli jste ochotni zvážít, že ti, které nazýváte ploskolebci, jsou lidé – možná jiní lidé, ale že to nejsou zvířata. Nečekala jsem, že budete tak ohleduplní, a jsem za to vděčná.

Ne všichni byli přívětiví, to je pravda, ale mnozí z vás mě vzali pod ochranu, i když mě sotva znáte. Jsem tady teprve krátce. Možná je to tím, že důvěřujete Jondalarovi a víte, že by sem nepřivedl nikoho, kdo by jeho lidu způsobil škodu nebo kdo by byl pro vás nepřijatelný.“ Zmlkla, zavřela oči a pak pokračovala:

„Přes svůj strach ze setkání s Jondalarovou rodinou a jeho lidmi, se Zelandonci, jsem věděla, že pro mě už není cesta zpátky. Nevěděla jsem, jak mě přijmete, ale to nebylo důležité. Miluji Jondalara. Chtěla bych strávit život s ním. Byla jsem připravená udělat všechno, co je nutné, a snést všechno, jen abych mohla být u

něho. Vy jste mě však uvítali. A nyní se ptáte, jestli chci být Zelandonkou.“ Znovu zavřela oči, aby se ovládla.

„Přála jsem si to od té chvíle, kdy jsem Jondalara viděla poprvé a ani si nebyla jista, jestli přežije. Truchlila jsem pro jeho bratra ne proto, že jsem ho znala, ale že jsem ho nepoznala. Soužilo mě, že nikdy nebudu mít příležitost poznat jednoho z prvních lidí mého druhu, které jsem potkala. Nevím, kterou řečí jsem mluvila, než mě našli lidé klanu a přijali k sobě. Naučila jsem se dorozumívat, jak je zvykem v klanu, ale první řeč, na kterou si vzpomínám, je řeč Zelandonců. I když nemluvím úplně správně, je to pro mě moje řeč. Avšak ještě dřív, než jsme spolu mohli mluvit, přála jsem si, abych byla jednou z Jondalarova lidu, abych pro něho přicházela v úvahu, aby o mně jednoho dne mohl uvažovat jako o své družce. Dokonce i kdybych byla jeho druhou nebo třetí ženou, stačilo by mi to.

Ptáte se mě, jestli bych chtěla být Zelandonkou? Ano, chtěla bych jí být. Z celého srdce bych chtěla být Zelandonkou. Přeji si to víc, než jsem si co v životě přála.“ V očích se jí třpytily slzy.

Zavládlo hluboké mlčení. Jondalar šel beze slov k ní a vzal ji do náruče. Tolik ji miloval, mnohem víc, než by dokázal vyjádřit slovy. Byla tak silná a tak zranitelná současně. Byl dojatý.

Nikdo kolem se nedokázal ubránit dojetí. Dokonce malý Jaradal si něčeho všiml. Folaru měla mokré tváře, ostatní bojovali se slzami. Marthona se opět ovládla jako první.

„Velice ráda tě přijmu do Deváté jeskyně Zelandonců,“ řekla a objala Ajlu. „A budu ráda, když s tebou Jondalar založí ohniště, i když je víc žen, které si přejí něco jiného. Ženy ho vždycky milovaly, ale já jsem mnohdy pochybovala, jestli najde takovou, kterou by mohl milovat on sám. Vždycky jsem počítala s tím, že si zvolí některou, která nepochází z našeho lidu, ale že odcestuje až tak daleko, to jsem si nemyslela. Teď vím, že pro to byl důvod, protože chápu, proč tě miluje. Ty jsi velice zvláštní žena, Ajlo.“

Nakonec mluvili znovu o letním setkání a kdy se vydají na cestu. Podle mínění zelandony bylo stále ještě dost času pro malý obřad, při němž by mohli Ajlu uvést do Deváté jeskyně a prohlásit ji za Zelandonku.

V tom okamžiku někdo prudce zaklepal na pruh kůže vedle vchodu. Ještě než přítomní mohli odpovědět, vřítla se dovnitř očividně velmi rozrušená dívka a běžela k zelandoně. Ajla ji

odhadovala na nanejvýš desetiletou a byla překvapená, jak roztrhané a špinavé má oblečení.

„Zelandono,“ vyhrkla dívka, „řekli mi, že jsi tady. Já nemůžu probudit Bologana.“

„Je nemocný? Zranil se?“ zeptala se zelandona.

„Já nevím.“

„Ajlo, pojd' se mnou. To je dcera Tremedy, Lanoga. Bologan je její nejstarší bratr,“ vysvětlovala zelandona. „Není Tremeda družka Laramara?“

„Ano,“ přisvědčila zelandona už na odchodu.

19.

Když přicházely k příbytku Laramara a Tremedy, zjistila Ajla, že už častěji procházela kolem, ale nikdy si ho nevšimla. Od jejího příchodu se toho tolik událo a skalní převis, pod kterým žili Jondalarovi lidé, byl tak velký a poskytoval přístřeší tolika lidem, že si s obtížemi zapamatovala podrobnosti. Příbytek ležel na vnějším okraji sídliště, kousek dál od sousedů. Přístřeší samo nebylo velké, ale rodina se rozprostřela se svými věcmi do širokého okolí. Přitom nebylo snadné rozlišit jejich osobní věci od odpadků. Kousek od přístřešku bylo místo, kde Laramar vyráběl svůj kvašený nápoj, jehož chuť se měnila podle přísad.

„Kde je Bologan, Lanogo?“ zeptala se zelandona.

„Uvnitř. On se nehýbe,“ řekla Lanoga.

„Kde je tvá matka?“

„Já nevím.“

Když odhrnuly závěs u vchodu, ucítily odporný puch. Kromě malé lampičky byl příbytek osvětlen jen tlumeným denním světlem, které se odráželo od velkého kamenného převisu, a byl proto tmavý.

„Nemáte víc lampiček, Lanogo?“ zeptala se zelandona. „Ano, ale není olej,“ odpověděla dívka.

„Můžeme závěs přivázat, pak uvidíme trochu líp,“ navrhla zelandona.

Ajla našla proužek kůže, který byl připevněn k závěsu, a omotala ho kolem kůlu. Když pohlédla dovnitř, byla zděšena špínou. Hliněná podlaha nebyla vyložena kameny jako u většiny

ostatních příbytků a na místech, kde se nashromažďovala nějaká tekutina, byla naprosto rozbředlá. Soudě podle pachu to byla zřejmě moč.

Veškeré domácí nářadí leželo poházené po zemi, byly tu roztrhané rohože a koše, polštáře, z nichž vylézala náplň, hromady kůže a tkanin, které vypadaly jako oblečení.

Kosti, na nichž bylo ještě maso, se povalovaly kolem. Mouchy obletovaly zkaženou potravu. Zřejmě už bůhvíkolik dní ležela na tácech, které byly tak hrubě vyřezané ze dřeva, že z nich trčely třísky. Vedle vchodu uviděla myší hnízdo, v němž se hemžilo několik čerstvě narozených, červených, holých mlád'at ještě se zavřenýma očima.

Hned u vchodu ležel na zemi hubený mladík. Není mu víc než dvanáct, pomyslela si Ajla. Jeho opasek prozrazoval, že má za sebou mužské obřady, ale v podstatě to bylo ještě dítě. Na první pohled bylo vidět, co se stalo. Bologan byl samá modřina a měl po těle spoustu odřenin se zaschlou krví.

„Pral se,“ dohadovala se zelandona. „Někdo ho dovlekl domů a nechal ho tady ležet.“

Ajla se nad ním sklonila. Když mu zkoušela nahmatat pulz na krku, objevila ještě víc krve, pak přiložila tvář k jeho rtům. „Ještě dýchá,“ řekla zelandoně, „ale je ve velmi špatném stavu, tep je slabý. Má zranění na hlavě a ztratil hodně krve, a já nevím, jestli nemá zlomenou kost. Někdo ho zbil nebo spadl na něco tvrdého. Možná proto se nemůže probudit, a kromě toho je z něho cítit barma.“

„Nevím, jestli s ním můžeme hýbat, ale tady ho nemůžeme ošetřit,“ řekla zelandona.

Dívka šla ke vchodu s hubeným asi půlročním dítětem na boku. Vypadalo, jako by ho od jeho narození nikdo neumyl. Další malé dítě s mokrým nosem se jí tisklo k noze. Ajle připadalo, že v pozadí vidí ještě další dítě. Ta dívka je lepší máma než její vlastní matka, pomyslela si.

„Bude Bologanovi zas dobře?“ zeptala se Lanoga ustaraně.

„Žije, ale je zraněný. Bylo správné, že jsi pro mě došla,“ řekla zelandona. Potřásla pobouřeně hlavou nad Tremedou a Laramarem. „Ošetřím ho u sebe.“

Obvykle léčila zelandona ve svém příbytku jen nejtěžší nemoci. V tak velkém společenství, jakým byla Devátá jeskyně, tam nemohli všichni nemocní nebo zranění najít místo. Kdo utržil rány jako teď Bologan, byl zpravidla ošetřen ve vlastním příbytku.

Tady ale nebyl nikdo, kdo by mohl o Bologana pečovat, a zelandona se sem rozhodně nemínila vracet, natož aby tu trávila delší dobu.

„Víš, kde je tvá matka, Lanogo?“

„Ne.“

„Kam šla?“ zeptala se zelandona jinak. „Na pohřeb,“ řekla Lanoga. „Kdo dává pozor na děti?“

„Já.“

„Ale ty přece nemůžeš krmit malé dítě,“ namítla Ajla zděšeně. „Nemůžeš přece kojit.“

„Můžu ji nakrmit,“ řekla Lanoga trucovitě. „Dostává najíst. Matka už mléko nemá.“

„To znamená, že Tremeda bude do roka zase mít dítě,“ zašeptala zelandona Ajle.

„Já vím, že takhle malé děti mohou jíst pevnou stravu, když to musí být,“ řekla Ajla soucitně a s bolestnou vzpomínkou na svého syna. „Co jí dáváš, Lanogo?“

„Rozmačkané uvařené kořeny,“ odpověděla dívka.

„Ajlo, vysvětli Joharanovi, co se stalo, a požádej ho, aby sem přišel a přinesl něco, na čem bychom odnesli Bologana ke mně. A aby přivedl ještě někoho, kdo by pomohl,“ požádala zelandona.

„Hned tu budu,“ řekla Ajla a pospíchala pryč.

Pozdě odpoledne odešla Ajla ze zelandonina příbytku a spěchala k náčelníkovu příbytku. Pomáhala léčitelce Deváté jeskyně a chtěla Joharanovi sdělit, že Bologan je teď při vědomí a může souvisle mluvit.

Joharan ji očekával. Když odešel, zeptala se Proleva: „Nechceš něco sníst? Byla jsi celé odpoledne u zelandony.“ Ajla zavrtěla hlavou. Chtěla se rozloučit, když Proleva pokračovala: „Nebo snad pohár čaje? Právě jsem ho uvařila. Z heřmánku, levandule a lipových květů.“

„Dobře, jeden pohár, ale musím se zase brzy vrátit.“ Vytáhla svůj pohár na pití a uvažovala přitom, jestli jí tohle složení čaje doporučila zelandona, nebo jestli Proleva ví, že je to dobrý nápoj pro těhotné ženy. Mírný a lehce uklidňující. Upíjela horký čaj, který jí Proleva nalila, a zhluboka dýchala. Čaj příjemně voněl a působil blahodárně na všechny, nejen na těhotné ženy.

„Jak je Bologanovi?“ zeptala se družka náčelníka, když se se svou miskou posadila vedle Ajly.

„Myslím, že se uzdraví. Má ránu na hlavě a ztratil hodně krve. Bála jsem se, že by mohl mít zlomené kosti, ale rány na hlavě vždycky hodně krvácejí. Umyly jsme ho a neobjevily jsme žádnou zlomeninu, jen velkou bouli a spoustu odřenin. Potřebuje teď klid a péči. Zřejmě pil barmu a zamíchal se do rvačky.“

„O tom s ním chtěl mluvit Joharan,“ řekla Proleva.

„Ale starost mi dělá to malé dítě,“ pokračovala Ajla. „Mělo by být kojeno. Podle mě by mu mohly jiné kojící matky dát trochu svého mléka. Tak to dělaly ženy klanu, když...,“ chvíli váhala, „když jedna žena příliš brzy ztratila mléko. Pečovala o svou matku a příliš pro ni truchlila, když zemřela.“ Ajla nechtěla prozradit, že tou ženou byla ona. Ještě nikomu neřekla, že porodila syna, když žila u klanu. „Ptala jsem se Lanogy, co jí dává. Prý rozdrčené kořeny. Ale to nestačí, všechny děti potřebují mléko. Jinak nerostou dobře.“

„Máš pravdu, Ajlo,“ přitakala Proleva. „Malé děti potřebují mléko. Tremedy a její rodiny si tady bohužel nikdo nevšímal. My víme, že jsou děti zanedbávané, ale jsou to Tremediny děti a lidé se tu neradi vměšují do života druhých. Většina z nás si jich nevšímá, protože nevíme, co máme dělat. Já ani nevěděla, že už Tremeda nemůže kojit.“

„Proč něco neřekl Laramar?“

„Pochybuj, že to věděl. Děti s výjimkou Bologana si on nevšímá. Já ani nevím, jestli ví, kolik jich je,“ řekla Proleva. „Ten se chodí domů jen najíst a vyspat a často ani to ne, což je možná to nejlepší. Když jsou Laramar a Tremeda spolu, jen se hádají. To často vede ke rvačce, přičemž přirozeně Tremeda dopadne zle.“

„A proč u něho zůstává?“ zeptala se Ajla. „Mohla by ho přece opustit, kdyby chtěla, ne?“

„A kam by šla? Její matka je mrtvá a nikdy neměla druhá, proto nebyl žádný muž u Tremedina ohniště. Má jednoho staršího bratra, ale ten odešel, když byla ještě malá, nejdříve do jiné jeskyně a pak ještě dál. Už léta o něm nikdo neslyšel.“

„A nenašla by jiného druhá?“ zeptala se Ajla.

„Kdo by ji chtěl? Jistě, vždycky najde muže, s nímž může při slavnosti uctít Matku, většinou někoho, kdo se hodně napil barmy nebo snědl luční houby, ale pochybuj, že by s ní někdo chtěl uvázat uzel. A má šest dětí, které je nutné živit.“

„Šest dětí?“ divila se Ajla. „Já viděla čtyři nebo pět. Kolik jim je let?“

„Bologan je nejstarší. Je mu dvanáct.“

„To jsem si myslela.“

„Lanoze je deset. Pak je ještě jedno osmileté dítě, jedno šestileté, jedno dvouleté a ta maličká. Té je jen několik měsíců, asi půl roku. Tremeda měla ještě jedno, čtyřleté, ale to umřelo.“

„Obávám se, že tohle dítě taky umře,“ řekla Ajla. „Není zdravé. Já vím, že jsi říkala, že potrava se rozděluje, ale jak je to s dětmi, které potřebují mléko? Nejsou zelandonské ženy ochotné rozdělit se o mléko?“

„U všech ostatních kromě Tremedy bych okamžitě řekla ano.“

„To dítě není Tremeda. Je to jen bezmocná malá holčička. Kdyby se už mé dítě narodilo, neváhala bych se s ní podělit, ale do té doby ta malá možná nebude žít. Dokonce až se narodí tvé dítě, může být pro ni příliš pozdě.“

Proleva sklonila hlavu a rozpačitě se usmála. „Jak to víš? Ještě jsem to nikomu neřekla.“

Ted' se cítila Ajla trapně. Nechtěla být dotěrná. Bylo právo matky, aby oznámila, že čeká dítě. „Já jsem léčitelka,“ vysvětlovala. „Pomáhala jsem mnoha ženám při porodu a znám příznaky těhotenství. Nechtěla jsem se tě dotknout. Jen jsem si dělala starost o Tremedino dítě.“

„Já vím. To nevádí, Ajlo. Stejně už jsem tu novinu chtěla oznámit,“ uklidňovala ji Proleva. „Nevěděla jsem, že i ty jsi těhotná. To znamená, že naše děti se narodí krátce po sobě. To je hezké!“ Chvilí uvažovala. Nakonec pokračovala: „Řeknu ti, co bychom mohly udělat. Já svolám ženy, které právě porodily nebo jsou krátce před porodem. Jejich mléko se ještě nepřizpůsobilo potřebám jejich dítěte a mají ho tolik, že něco zbude. Ty a já pak s nimi promluvíme a zjistíme, co by se dalo pro Tremedino dítě udělat.“

„Když se víc žen o ten úkol podělí, nebude to pro žádnou tak obtížné. Ale ta holčička potřebuje víc než jen mléko. Potřebuje lepší péči. Jak mohla Tremeda kojence tak dlouho nechat na starosti dítěti, kterému je pouhých deset let?“ potřásla hlavou Ajla. „A musí dávat pozor i na všechny ostatní děti. To se nemůže po desetiletém dítěti chtít.“

„Zřejmě je Lanoga opatruje líp než Tremeda,“ mínila Proleva.

„Ale to neznamená, že by to měla dělat. A co Laramar? Proč něco nepodnikne? Tremeda je přece jeho družka. Jsou to děti jeho ohniště!“

„Takové otázky si už kladli mnozí z nás,“ odpověděla Proleva. „Ale nenašli jsme odpověď. Někteří se snažili Laramarovi domluvit, i Joharan a Marthona. Nic nepomáhá. Ten se nestará o to, co kdo říká. On ví, že si může dělat, co chce, protože se lidé nechtějí vzdát jeho nápoje. A Tremeda je svým způsobem stejně špatná. Je často tak opilý, že vůbec neví, co se kolem ní děje. O děti se nestará ani on, ani ona, a já nevím, proč jim Velká Matka Země daruje stále další děti. Nikdo neví, co by se mělo udělat.“ Hlas velké, pohledné družky náčelníka zněl smutně a bezradně.

Ani Ajla neznala odpověď, ale byla přesvědčená, že musí něco podniknout.

„Jedno udělat můžeme. Promluvíme se ženami a snad opatříme dítěti mléko. To by byl začátek.“ Dala pohár na pití zpátky do svého vaku a vstala. „Měla bych už jít.“

Po rozhovoru s Prolevou se Ajla nevrátila hned k zelandoně. Dělal si starost o Vlka a chtěla se nejdřív zastavit u Marthony. Když vešla, byla celá rodina pohromadě. Vlk se k ní přitíhl a málem by ji povalil, takovou měl radost, že ji vidí. Ale zavčas ho viděla a byla připravená. Dovolila, aby jí dal pracky na ramena, olízl jí krk a vzal její bradu jemně do zubů. Pak popadla jeho hlavu zleva a zprava za hustou kožešinu a jemně ho kousla do čenichu. Pohlédla mu do rozradostněných očí a pak schovala tvář v jeho kožešině. I ona byla ráda, že ho vidí.

„Mě vždycky vyděsí, když s tebou tohle děláš, Ajlo,“ řekl Vilomar, když se zvedal z polštáře na zemi.

„Mně to dřív taky vždycky nahánělo strach,“ řekl Jondalar. „Ted' mu důvěřuju. O Ajlu nemám strach. Já vím, že jí nikdy neublíží, a viděl jsem, co dokáže udělat tomu, kdo by chtěl ublížit jí, ale přiznávám, že mnohdy sám ještě žasnu nad tímhle zvláštním pozdravem.“

Vilomar k ní přistoupil a krátce si s ní otřel pravou tvář. Ajla se zatím naučila, že je to obvyklý nenucený pozdrav mezi členy rodiny nebo blízkými přáteli.

„Je mi líto, že jsem s tebou nemohla jít ke koním, Ajlo,“ řekla Folara, když ji stejným způsobem pozdravila.

„Budeš mít ještě dost času, abys je poznala,“ odpověděla Ajla, pak se tváří dotkla Marthoniny tváře. Jondalara pozdravila podobně, ale vydatněji a vroucněji. Jeho pozdrav se spíš podobal objetí.

„Musím se vrátit a pomáhat zelandoně,“ řekla Ajla, „ale dělala jsem si trochu starost o Vlka. Jsem ráda, že se sem vrátil. To znamená, že považuje tohle místo za svůj domov, i když tu právě nejsem.“

„Jak je na tom Bologan?“ chtěla vědět Marthona.

„Probral se k vědomí a konečně zase může mluvit. To jsem chtěla říct Joharanovi.“ Ajla uvažovala, jestli se má zmínit o své obavě o Tremedino dítě. Byla stále ještě cizinkou a možná jí nepříslušelo, aby o tom mluvila. Mohlo by to být pochopeno jako výtky lidem z Deváté jeskyně, ale zřejmě nikdo jiný neznal situaci. A kdyby nic neřekla, co potom? Rozhodla se, že to zkusí. „Mluvila jsem s Prolevou ještě o něčem jiném, co mi dělá starost.“

Jondalarova rodina se zájmem vzhledla. „A co je to?“ zeptala se Marthona.

„Věděli jste, že Tremeda už nemá mléko? Že od Sevonarova pohřbu nepřišla domů a Lanoga se musí starat o všechny ostatní děti? Té dívce je jen deset let, ta kojit nemůže. A ta maličká nedostává nic jiného než rozdrcené kořeny. Potřebuje mléko. Jak by mohlo tak malé dítě správně růst bez mléka? A kde je Laramar?

To mu je to úplně jedno?“ Ajla prudce, jedním dechem, bez přestávky vyrážela slova.

Jondalar se rozhlédl kolem sebe. Folara byla zděšená, Vilomar vypadal ohromeně a Marthona se zase jednou cítila zaskočená, což se jí vůbec nelíbilo. Jondalar musel při pohledu na jejich tváře skrýt úsměv. Jeho samotného tak prudký výbuch u Ajly nezarazil, vždycky se zasazovala o bezmocné bytosti, ale Laramar, Tremeda a její rodina byly Deváté jeskyni už dlouho trnem v oku, nikdo neměl chuť se jimi příliš zaobírat. A teď o tom Ajla otevřeně promluvila.

„Proleva říkala, že nevěděla, že už Tremeda nemá mléko,“ pokračovala Ajla. „Svolá ženy, které kojí děti. Promluvíme s nimi a vysvětlíme jim, co to dítě potřebuje. Myslí si, že bychom se měly zeptat i těch, které jsou těsně před porodem. Tahle jeskyně je tak velká, že tu musí být hodně žen, které by mohly dítěti dát trochu svého mléka.“

Tak tomu bylo, jistě, ale jestli to budou chtít udělat, to Jondalar nevěděl. Byl přesvědčen, že ví, od koho ten nápad pochází. Ženy skutečně někdy kojily děti, které samy neporadily, ale většinou to byli kojenci od sestry nebo přítelkyně, kterým ochotně daly své mléko.

„To mi připadá jako velkolepý nápad,“ pokyvoval pochvalně hlavou Vilomar.

„Pokud budou souhlasit,“ namítla Marthona.

„A proč ne?“ zeptala se Ajla. „Přece by ženy Zelandonců nenechaly umřít dítě pro nedostatek mléka? Řekla jsem Lanoze, že se zítra ráno u ní zastavím a naučím ji, co může dítěti kromě kaše z kořenů dát.“

„Co snese dítě kromě mléka?“ zeptala se Folara.

„Ledacos,“ odpověděla Ajla. „Když naškrábeš vařené maso, dostaneš měkkou kaši, kterou dítě může jíst, a může pít vývar, který při vaření zbude. Dobré jsou i ořechy, když jsou jemně rozmačkané a smíšené s tekutinou, nebo rozemleté vařené obilí. Každá zelenina, když je doměkka uvařená. Některé ovoce se musí jen rozmačkat a zbavit jader. Já jsem ovocnou šťávu vždycky cedila přes svázanou čerstvou svízel. Je plná jemných chloupků a lepší dohromady, a tak zadrží jádra. Děti můžou jíst téměř všechno, co jedí jejich matky, jen to musí být měkké a dost jemné.“

„Odkud to všechno víš?“ zeptala se Folara.

Ajla zmlkla a zrudla. Tuhle otázku neočekávala. Věděla, že děti se nemusejí bezpodmínečně jenom kojit, protože Iza ji naučila, jak má připravovat jídlo pro Ubu, když onemocněla a už neměla mléko. Ale její znalosti se rozšířily, když Iza zemřela a Ajla tolik truchlila nad ztrátou jediné matky, kterou znala, že sama ztratila mléko. I když jiné ženy v Brunové tlupě střídavě malého Durka kojily, musela mu dávat dodatečnou stravu, aby byl spokojený a zůstal zdravý.

Ale ještě nebyla připravená vyprávět Jondalarově rodině o svém synovi. Před krátkou dobou oznámili, že ji přijmou k Zelandoncům a udělají ji jednou z nich, i když věděli, že vyrostla u lidí, kterým říkají ploskolebci a považují je za zvířata. Ajla nikdy nepřekonala bolest, kterou jí způsobil Jondalar, když mu vyprávěla o svém synovi a řekla, že je dítětem smíšených duchů. Protože duch muže, kterého považoval za zvíře, se smísil s jejím duchem a vyvolal v ní život, díval se na ni jako na špinavou hyenu a nazval ji zrůdou. Byla horší než její dítě, protože ho v sobě nosila. Jondalar se od té doby dozvěděl o klanu víc a už to necítil jako tehdy, ale jak to bylo s jeho rodinou? S jeho lidmi?

Horečně uvažovala. Co by řekla Jondalarova matka, kdyby slyšela, že její syn se chce spojit s ženou, která je zrůda? Nebo Vilomar? A Folara a zbytek jeho rodiny? Ajla pohlédla na

Jondalara. Jindy většinou dokázala uhodnout z výrazu tváře jeho pocity a myšlenky, ale tentokrát tomu tak nebylo. Neměla tušení, jaká slova si od ní přál.

Vyrostla se zásadou, že přímá otázka musí dostat upřímnou odpověď. Od té doby se naučila, že její lidé, Druzí lidé – na rozdíl od klanu – mnohdy říkají věci, které nejsou pravda. Dokonce pro to měli slovo: lež. Na okamžik myslela, že vysloví lež, ale co mohla říct? Všimli by si toho, nedokázala dobře lhát. Nanejvýš se mohla o něčem nezmínit, ale i to jí připadalo těžké.

Ajla vždycky počítala s tím, že Jondalarovi lidé se časem dozvědí o Durkovi. Byl často v jejích myšlenkách a věděla, že jednoho dne se o něm zmíní, ať už to bude z neopatrnosti, nebo záměrně. Tomu se nedalo zabránit – a ona si to ani nepřála.

„Já vím, jak se dělá potrava pro malé děti, Folaro, protože Iza po narození Uby příliš brzy ztratila mléko a naučila mě, jak připravím jídlo, které Uba snese. Malé dítě může sníst všechno, co jí jeho matka, když je to měkké a dá se to snadno spolknout,“ řekla Ajla. To byla pravda, ale ne celá pravda. Tentokrát se o svém synovi nezmínila.

„Musíš to udělat takhle, Lanogo,“ řekla Ajla. „Táhneš škrabku po mase. Tím se dostane ven to výživné a vlákna zůstanou. Vidiš? Zkus si to.“

„Co tu děláš?“

Při zvuku toho hlasu sebou Ajla trhla a otočila se. Za ní stál Laramar. „Učím Lanogu, jak může připravit pro maličkou jídlo, protože její matka už nemá mléko,“ řekla. Laramarova tvář vypadala na okamžik překvapeně. Nevěděl to tedy, pomyslela si.

„Co je ti do toho? Ostatním to je přece taky jedno,“ řekl Laramar.

Tobě taky, prolétlo jí hlavou. „Tvým lidem to není lhostejné,“ odporovala. „Dozvěděli jsme se to teprve tehdy, když Lanoga přišla pro zelandonu, protože je Bologan zraněný.“

„Bologan je zraněný? Co se stalo?“

Tentokrát zaznívala z jeho hlasu upřímná starost. Proleva měla pravdu, pomyslela si Ajla. Nejstaršího syna má rád. „Napil se tvé barmy a...“

„Pil mou barmu! Kde je? Já ho naučím, aby mi chodil na barmu!“ zuřil Laramar.

„Není třeba,“ řekla Ajla. „To už udělal někdo jiný. Bologan se pral, někdo ho udeřil do hlavy nebo upadl a narazil si hlavu o kámen. Někdo ho dopravil domů a nechal ho tady ležet. Lanoga ho našla v bezvědomí a doběhla pro zelandonu. Teď leží u ní. Je těžce zraněný a ztratil hodně krve, ale pokud bude mít klid a péči, tak se uzdraví. Ale nechce Joharanovi prozradit, kdo ho zbil.“

„Však já to z něho dostanu,“ hrozil Laramar.

„Já nežiju ještě dlouho v téhle jeskyni a není na mně, abych rozhodovala, ale myslím, že bys měl nejdřív promluvit s Joharanem. Hrozně se zlobí a chce vědět, kdo to udělal a proč. Bologan měl štěstí. Mohlo to dopadnout mnohem hůř.“

„Máš pravdu. Není na tobě, abys rozhodovala,“ odpověděl Laramar. „Postarám se o to sám.“

Ajla na to nic neřekla. Nemohla v této chvíli udělat nic jiného, než o tom povědět Joharanovi. Obrátila se k dívce. „Pojď, Lanogo. Vezmi Loralu a půjdeme,“ řekla a přehodila si na záda mamutonský vak.

„Kam jdete?“ zeptal se Laramar podezíravě.

„Jdeme si zaplavat a trochu se umyjeme, než promluvíme se ženami, které kojí nebo brzy budou kojít. Požádáme je, jestli by nedaly trochu svého mléka Lorele,“ řekla Ajla. „Nevíš, kde je Tremeda? Měla by tam taky přijít.“

„Ona tu není?“ zeptal se Laramar.

„Ne. Nechala děti Lanoze a od Sevonarova pohřbu tu už nebyla,“ řekla Ajla. „Jestli tě to zajímá, tak ostatní děti jsou u Ramary, Salovy a Prolevy.“

Byl to nápad Prolevy, že je třeba Lanogu a malou Loralu nejdřív umýt. Ženy s kojenci by nechtěly vzít do náruče tak špinavé dítě ze strachu, aby neušpinily své vlastní dítě.

Když Lanoga zvedla Loralu, dala Ajla znamení Vlkovi, který ležel na zemi za dřevěným špalkem a sledoval dění. Laramar si ho dříve nevšiml, a když mohutná šelma vstala, úlekem vytřeštil oči. Ustoupil pár kroků, pak se neupřímně usmál na cizí ženu.

„To je ale velké zvíře. Víš určitě, že je správné vodit ho do blízkosti lidí a především dětí?“

O děti ti vůbec nejde, pomyslela si Ajla, která rozuměla řeči jeho těla. Mluví o dětech a naznačuje, že bych mohla lidem způsobit škodu, aby skryl vlastní strach. Jiní vyslovili stejné obavy, aniž ji tím urazili. Cítila odpor k muži, který se tak málo staral o

děti, za které byl odpovědný. Nesnášela ho a jeho námitky ji dráždily k odporu.

„Vlk ještě nikdy žádné dítě neohrožoval. Jediná žena, které ublížil, byla žena, která mě napadla,“ řekla Ajla a dívala se mu přímo do očí. U lidí klanu by takový přímý pohled znamenal hrozbu, a tou taky teď byl. „Vlk tu ženu zabil,“ dodala.

Laramar ještě o krok ustoupil a nervózně se šklebil.

To ode mě nebylo chytré, pomyslela si Ajla, když s Lanogou, malou Loralou a Vlkem šla k terase před jeskyní. Proč jsem to říkala? Pohlédla na Vlka, který vedle ní důvěřivě klusal. Chovala jsem se téměř jako vůdce smečky, který nutí zvíře nižšího postavení, aby se podřídilo. Ale tohle není vlčí smečka a já nejsem žádný vůdce. Laramar už teď popouzí lidi proti mně, vysloužím si tím jen ještě víc nepříjemností.

Když scházely na dolním konci terasy po stezce dolů, nabídla Ajla, že Loralu chvíli ponese, ale Lanoga to odmítla a posadila si maličkou na druhý bok. Vlk čmuchal po zemi a Ajla si všimla stop kopyt. Zřejmě tedy tudy prošli koně. Nejdřív chtěla dívce ukázat stopy, ale pak si to rozmyslela. Lanoga příliš mnoho nemluvila a Ajla ji nechtěla nutit do hovoru, který by ji třeba uváděl do rozpaků.

Došly ke břehu řeky a scházely podél ní dolů. Ajla se tu a tam zastavovala, aby si pozorněji prohlédla některou rostlinu. Hrabací holí, kterou nosila zastrčenou za opaskem, vyprostila několik rostlin i s kořeny. Dívka ji pozorovala a Ajla by ji ráda upozornila na některé zvláštnosti rostlin, aby je později dokázala sama najít, ale pak se rozhodla, že raději ještě počká.

Jarním táním naplněný potok, který odděloval Devátou jeskyni od Dolních jeskyní, prýštil jako tenký vodopád ze skály, než se stal přítokem Zelavy. Ajla se zastavila. Kousek od vodopádu byly velké balvany, které se odlomily ze skály a vytvořily přehradu s malou nádrží za ní. V jednom takovém balvanu byla přirozená, mechovitými rostlinami vyplněná prohlubeň. Byla v ní dešťová voda a vodní tříšť z blízkého vodopádu. V létě, kdy méně pršelo, tu bylo jen málo vody a Ajla předpokládala, že ji slunce vyhřálo. Ponořila do ní ruku. Byla vlhá.

„Vzala jsem s sebou trochu jídla, budeš chtít jistě Loralu teď nebo později nakrmit,“ řekla a sundala ze zad vak.

„Ted,“ odpověděla Lanoga.

„Dobře, tak se nejdřív najíme. Vzala jsem vařené obilí a maso, které jsme spolu naškrábaly. To stačí pro nás pro všechny. Dokonce zbylo pár kostí pro Vlka. Čím malou krmíš?“

„Rukou,“ řekla Lanoga.

Měla ruce špinavé, ale to nebylo důležité. Lanoga i dřív krmila dítě špinavýma rukama. Přesto ji chtěla Ajla naučit něco nového. Zvedla rostliny, které nasbírala cestou.

„Lanogo, já ti teď ukážu, k čemu je dobrá tahle rostlina,“ řekla. Dívka vzhlédla. „Jmenuje se mydlice. Je jí několik druhů, některé jsou lepší a jiné horší. Nejdřív ji vyperu v potoce.“ Rozhlížela se po tvrdém kulatém kameni a hledala rovné místo na skále blízko prohlubně. „Pak roztlučeš kořeny. Můžeš je taky jen rozmačkat, ale když je předem namočíš, dají ti víc šťávy.“ Lanoga ji pozorně sledovala, ale neříkala nic.

Ajla vytáhla z vaku malý vodotěsný košík a šla ke kamenné prohlubni. „Samotná voda neumyje vždycky dostatečně všechnu špínu. S mydlicí to jde snadněji. Voda tady v prohlubni je trochu teplejší než voda v potoce. Chceš si to vyzkoušet?“

„Já nevím,“ řekla dívka nerozhodně.

„Pojď sem a ponoř ruku do vody,“ řekla Ajla. Dívka tedy přistoupila blíž a volnou rukou sáhla do vody. „Je teplejší, vidíš? Je to příjemný pocit?“

„Já nevím,“ opakovala Lanoga.

Ajla nabrala trochu vlahé vody do košíku, přidala do ní rozmačkanou mydlici a zamíchala ji rukou. Pak vytáhla kousek rostliny a rozmělnila ji v dlaních. „Polož maličkou, Lanogo,“ řekla, „vezmi trochu mydlice a dělej všechno po mně.“

Dívka ji pozorovala, zvedla dítě, které držela na boku, položila je na zem a pomalu natáhla ruku po mazlavé rostlině. Ponořila ruku do vody a mnula si dlaně o sebe. Když se vytvořila pěna, v očích se jí objevil krátký záblesk zájmu. Z kořenů nebylo příliš mnoho pěny, ale přece jen tolik, aby očistila ruce.

„Dobrá mydlice by měla být mazlavá a měla by tvořit pěnu,“ vysvětlovala Ajla. „Teď si opláchni ruce. Vidíš, jak jsou čisté?“

Dívka ponořila ruce do vody a pozorovala je. Opět projevila na chvíli zájem.

„Tak, a teď se najíme,“ řekla Ajla. Šla ke svému vaku a vzala z něho různé předměty, mezi jiným vyřezávanou dřevěnou misku, jejíž poklice byla připevněna provázekem. Rozvázala provázek, zvedla poklici a lehce zamíchala obsah. „Je to ještě teplé,“ řekla a

ukázala dívce kaši z mletého a uvařeného zrní. „Tohle zrní jsem nasbírala minulý podzim, když jsme byli s Jondalarem na dlouhé cestě. Je to ječmen a pšenice a taky trochu ovsa. Při vaření jsem přidala trochu soli. Ta malá černá zrna jsou z rostliny, které říkám husí noha, ale Zelandonci pro ni mají jiné jméno. I její listy chutnají dobře. Namíchala jsem tuhle kaši pro Loralu. Pro tebe a pro mě taky ještě něco zbude, ale nejdřív můžeš vyzkoušet, jestli jí bude chutnat naškrábané maso.“

Maso bylo zabalené do velkých jitrocelových listů. Ajla je dala Lanoze a byla zvědavá, co s tím udělá. Dívka vzala trochu kaše do prstů a strčila ji dítěti, které jí sedělo na klíně, do úst. Malička ochotně otevřela pusinku, ale chuť byla zřejmě hodně nezvyklá. Chvilí kaši žmoulala, ale když ji polkla, rozevřela hned zase pusinku jako malé ptáče.

Lanoga se usmála a Ajla si uvědomila, že až dosud ji viděla jen s vážnou tváří. Lanoga krmila sestřičku nejdřív masovou, pak obilnou kaší. Nejdřív vždycky sama ochutnala, pak strčila sestřičce kousek do pusy. Společně s Ajlou pozorovala, jak Loralu přijme novou chuť. Ta s výrazem nejvyššího soustředění nejdřív převalovala kaši v pusince, pak polkla a chtěla víc. Ajla byla ohromená, kolik toho malička snědla. Lanoga vždycky nejdřív počkala, dokud Loralu neotevřela pusinku, než jí dala další sousto.

„Když jí dáš něco, co může držet v ruce, strčí to pak sama do pusinky?“ zeptala se Ajla.

„Ano,“ odpověděla dívka.

„Vzala jsem s sebou malou morkovou kost. Jeden chlapec, kterého jsem znala, to jako miminko měl moc rád,“ řekla Ajla s bolestným úsměvem. „Dej jí to a dívej se, jestli jí bude chutnat.“ Ajla jí dala kousek srnčí kosti, v níž bylo ještě hodně morku. Sotva ji Lanoga dítěti podala, malička si ji hned strčila do úst. Opět se jí objevil na tvářičce překvapený výraz, když pozorně zkoumala novou chuť, ale brzy oddaně kost cumlala.

„Polož ji teď a sama něco sněz, Lanogo.“

Vlk pozoroval holčičku z odstupu. Teď přilezl pomalu k ní a toužebně vměl. Lanoga na něho hleděla jako uhranutá a pak se ustrašeně podívala na Ajlu. Předtím si Vlka vůbec nevšimla.

„Vlk má rád děti,“ vysvětlovala Ajla. „Chce si s ní hrát, ale myslím, že morková kost ho rozptyluje. Jestli jí upadne, tak by si mohl myslet, že už ji nechce, a vzal by si ji. Ale já jsem pro něho

přinesla kost s masem. Tu dostane tamhle naproti u řeky, až budeme jíst.“

Ajla vytáhla z vaku v kůži zabalený balíček, a když ho rozbálila, objevilo se několik kusů vařeného bizoního masa a velká kost, na níž ještě viselo sušené maso. Vstala, dala Vlkovi znamení, aby ji následoval. Šla k řece, kde mu kost hodila. Vlk si s ní spokojeně lehl do trávy.

Pak Ajla vytáhla ze svého vaku další potraviny. Vedle masa a obilí s sebou vzala zbytky zásob z cesty, sušené kusy nějakého kořene, opečená semena borovic, lískové ořechy a sušené nakyslé jablečné křížaly.

Během jídla se Ajla snažila přimět dívku k hovoru. „Já jsem ti říkala, Lanogo, že si zaplaveme a umyjeme se, než promluvíme s ženami, ale měla bych ti říct i proč. Já vím, že jsi Loralu často krmila, jak jsi uměla nejlíp, ale ona potřebuje víc než rozdrčené kořeny, aby zdravě rostla. Ukázala jsem ti, jak můžeš připravit i jiná jídla, například škrábané maso, které může polknout i bez zubů. Ale nejvíc potřebuje mléko, alespoň trochu mléka.“

Dívka mlčky žvýkala.

„Tam, kde jsem vyrostla, si ženy vzájemně pomáhaly, a když jedna ztratila mléko, jiné ženy se při kojení vystříдалy. Proleva mi řekla, že i zelandonské ženy kojí cizí děti, ale obvykle jen z vlastní rodiny nebo bližšího příbuzenstva. Tvoje matka nemá žádné sestry nebo sestřenice, které by právě kojily, proto se zeptám matek, které mají malé děti nebo je brzy budou mít, jestli by nepomohly. Ale matky chtějí vždycky své děti chránit. Možná by nechtěly držet v náručí dítě, které není čisté a které smrdí, když pak mají chovat své vlastní dítě. Musíme Loralu umýt, aby byla čistá a druhým matkám se líbila. Použijeme mydlici, s kterou jsme si umyly ruce. Já ti ukážu, jak ji vykoupeš, protože ji musíš udržovat v čistotě. A protože ji zřejmě budeš nosit ženám ke kojení ty, musíš se i ty vykoupat. Přinesla jsem ti něco na sebe, co mi pro tebe dala Proleva. Už je to obnošené, ale je to čisté. Dívka, které to patřilo, z toho zatím vyrostla.“

Lanoga neodpověděla a Ajla uvažovala, proč tak málo mluví. „Rozuměla jsi mi?“ zeptala se.

Lanoga přikývla, žvýkala a tu a tam pohlédla na sestřičku, která se stále ještě zaobírala morkovou kostí. Ajla předpokládala, že si maličká postupně zvykne na jídlo, které jí dodá potřebné

výživné látky. Vařené kořeny prostě nestačí pro kojence, který má růst.

Když se Lanoga nasytila, byla Loralu ospalá, ale Ajla ji chtěla nejdřív umýt a teprve pak uložit ke spánku. Odložila jídlo a vstala. Vtom ucítila pach.

I Lanoga si toho všimla. „Ona to... no,“ řekla.

„U potoka roste mech. Utřeme ji, než ji vykoupeme,“ řekla Ajla. Lanoga ji mlčky sledovala. Ajla zvedla holčičku. Vypadala překvapeně, ale neprotestovala. Ajla ji odnesla k potoku, poklekla s ní na břehu, utrhla hrst mechu z kamenů, ponořila ho do vody a otřela ji, když si ji položila přes paži. S dalším mechem to pak ještě zopakovala. Když pak Loralu vzala, aby se podívala, jestli je čistá, stékal po nohou maličké teplý potůček. Ajla ji podržela zvednutou, pak ji ještě jednou utřela mechem a podala ji zpátky Lanoze.

„Dones ji k prohlubni, Lanogo. Teď ji umyjeme. Polož ji sem.“ Ajla ukázala na prohlubeň v kameni, v níž byla voda.

Lanoga na ni udiveně hleděla a nehybala se. Ajla ji se svrastělým čelem pozorovala. Nemyslela si, že by dívka byla hloupá, i když málo mluvila, ale zdálo se, že nechápe, co má dělat. Najednou si Ajla připomněla první dobu u klanu, když nevěděla, co se od ní očekává, a zamyslela se. Všimla si, že dívka nejlépe přijímá přímé rozkazy.

„Polož malou do vody, Lanogo,“ řekla. Nebyla to žádná přívětivá prosba, ale příkaz.

Lanoga se opatrně blížila ke kamenné prohlubni, zvedla nahé dítě ze svého boku, ale nechtěla je pustit. Ajla vzala Loralu zezadu v podpaždí, takže ji Lanoga mohla vidět, nechala ji nožičkami kopat a pomalu ji ponořila do vody, dokud neseděla uprostřed prohlubně. Vlahá voda byla pro dítě naprosto nový zážitek. Sáhlo do vody, vytáhlo ručičku a pozorovalo ji. Při dalším pokusu pláclo úmyslně ručičkou do vody, dalo ji do úst a cumlalo paleček.

Nepláče, to je dobrý začátek, pomyslela si Ajla.

„Dej ruku do košíku a vyzkoušej, jak je voda mazlavá, když v ní je mydlíce.“ Dívka udělala, co jí přikázala. „Vezmi toho trochu do ruky a umyj s tím Loralu.“

Zatímco obě umývaly dítě mýdlovou tekutinou, maličká seděla s lehce staženým obočím naprosto tiše. Byl to pro ni nový, ale ne nepříjemný pocit.

„Teď jí musíme umýt vlasy,“ řekla Ajla. To bude obtížnější, pomyslela si. „Nejdřív jídáme trochu mydlice dozadu na hlavičku. Můžeš jí umýt uši a krk.“

Lanoga s klidnou samozřejmostí vzala dítě a seznamovala se s koupáním. Ajla ji pozorovala a najednou se zarazila, když si uvědomila, že při narození Durka nebyla o mnoho starší než Lanoga. Možná o jeden nebo dva roky, víc ne. Samozřejmě jsem měla Izu, pomyslela si, která mě naučila, jak s ním mám zacházet, ale nakonec jsem se to všechno musela naučit já.

„Teď polož malou na zádička, drž ji jednou rukou a druhou rukou jí umyj vlasy. Nech jí přitom tvářičku nad vodou.“ Ajla ukázala Lanoze, jak má položit dítě do vody. Loral se trochu zpěchovala, ale Lanoga pevně uchopila sestřičku a ta se brzy přestala bránit, protože se v jejím náručí cítila bezpečně.

Ajla pomohla s umytím vlasů, než namydčila nohy a zadeček maličké. Voda v prohlubni se zatím zakalila.

„A teď jí opatrně umyj tvářičku, jen vodou. Dávej pozor, aby se jí nedostala mydlice do očí. Nebolí to, ale je to nepříjemné.“

Potom zase holčičku posadily. Ajla vytáhla ze svého vaku měkkou, nažloutlou kůži, vyzvedla dítě z vody a zabalila je do ní. Pak je předala Lanoze. „Tady je, čistá a svěží.“ Viděla, jak dívka zasněně přejela rukou po měkké kůži.

„Je to hezky měkké, vid’?“

„Ano,“ řekla Lanoga a zvedla oči.

„To je dárek od lidí, které jsem poznala na naší cestě. Jmenují se Saramudoni a proslavili se právě měkkou kamzičí kůží. Kamzíci jsou zvířata, která žijí v horách. Podobají se horským kozám, ale jsou menší než kozorožci. Nevíš, jestli tu blízko jsou kamzíci, Lanogo?“

„Ano,“ odpověděla dívka. Ajla čekala a povzbudivě se usmívala. Objevila, že Lanoga odpovídá na otázky a plní přímé příkazy, ale zřejmě neví, jak se vede rozhovor. Ajla trpělivě čekala, Lanoga vraštila čelo a nakonec řekla: „Lovci jich několik přinesli.“

Umí mluvit! Dobrovolně něco řekla, pomyslela si Ajla a měla z toho radost. Potřebuje jen trochu povzbuzení. „Můžeš si tu kůži nechat, jestli chceš,“ řekla.

Ve tváři Lanogy se odrážely protichůdné pocity. Nejdřív se jí rozzářily oči, ale hned nato prozrazovaly pochyby a strach. Zavrtěla hlavou. „Ne, to nemůžu.“

„Chceš tu kůži?“

„Ano.“

„Proč si ji tedy nemůžeš nechat?“

„Nemůžu. Nenechají mi ji. Někdo mi ji vezme.“

Ajla začínala chápat. „Dobře, tak to uděláme jinak. Ty ji budeš pro mě opatrovat. Pak ji budeš mít, když ji budeš chtít použít.“

„Někdo mi ji vezme,“ opakovala Lanoga.

„Řekneš mi, když ti ji někdo vezme, a já přijdu a donesu ji zpátky.“

Lanoga se váhavě usmála, ale pak znovu zavrtěla hlavou.

„Někdo bude zuřit.“

Ajla přikývla. „To chápu. Nechám si ji tedy, ale pamatuj si, že kdykoliv ji budeš chtít, pro Loralu nebo pro sebe, můžeš přijít a půjčit si ji. Kdyby ti ji chtěl někdo vzít, tak mu řekneš, že to patří mně.“

Lanoga rozbalila dítě a položila je na trávu. Pak podala kůži Ajle. „Ona ji zašpiní,“ řekla.

„To by nebylo tak zlé. Musíme ji jen vyprat. Klidně na ni Loralu položíme. Je měkkší než tráva.“ Ajla rozprostřela kůži a položila na ni dítě. Všimla si, že je kůže stále ještě lehce cítit kouřem.

Když se zvířecí kůže očistila od zbytků masa, zpevnila se často mozem zvířete a pak se během sušení mnula a natahovala, dokud nebyla sametově jemná. Téměř bílá kůže se nakonec pověsila do kouře, aby zvláčněla. Druh dřeva a palivo v ohni určovaly zabarvení kůže – obvykle to byl nahnědlý nebo nažloutlý tón. Už předtím byla kůže měkká, ale kdyby se namočila a znovu se nevymnula a nenatáhla, byla by po usušení tvrdá a tuhá. Avšak jakmile kouř uzavřel kolagenní vlákna, nastala změna, díky které kůže zůstala měkká, i když se prala. Po zakouření se kůže dala mnohostranně využít.

Ajla si všimla, že se Lorele zavírají oči. Vlk už měl svou kost ohlodanou, a jak si Ajla všimla, přiblížil se zvědavě, když dítě koupaly. Přivolala ho k sobě.

„Teď jsme na řadě s koupáním my,“ řekla Ajla. Podívala se zvířeti do očí. „Vlku, dávej pozor na Loralu, dávej na dítě pozor.“ Gestem ruky mu zdůraznila svá slova. Nebylo to poprvé, co Vlk hlídal spící dítě, ale Lanoga u toho ještě nebyla. „Zůstane tady, dá pozor, aby se jí nic nestalo, a dá nám vědět, když se probudí,“ vysvětlovala Ajla trpělivě. „Nepůjdeme daleko, jen k nádrži pod

kamennou hrází. Uvidíš ji odtamtud. Umyjeme se stejnou vodou jako Loral, ale naše voda bude chladnější.“

Ajla vzala k nádrži vak na záda a koš se změkčenou mydlicí. Odložila oblečení a jako první ponořila nohu do vody. Ukázala Lanoze, jak si může umýt tělo a vlasy, pak donesla dvě další měkké kůže a hřeben s dlouhými zuby, který dostala od Marthony. Když se obě osušily, rozčesala dívce vlasy a pak použila druhý hřeben pro sebe.

Z hloubi vaku vytáhla oblečení, které už sice bylo nošené, ale stále ještě v dobrém stavu. Vypadalo jako nové a bylo ozdobené třásněmi a perlami. Lanoga na ně toužebně pohlédla a opatrně se ho dotkla. Když ji Ajla vyzvala, aby si to oblékla, šťastně se usmála.

„Chtěla bych, abys to měla na sobě, až půjdeme k ženám,“ řekla Ajla.

Lanoga nic nenamítala a hned se oblékla.

„Teď bychom měly jít, určitě už na nás čekají.“

Vrátily se po stezce zpátky na terasu a pospíchaly k příbytku Prolevy. Vlk se opožděval, a když se Ajla po něm ohlédla, viděla, že se ohlíží zpátky. Sledovala jeho pohled a zahlédla v dálce muže a ženu. Žena se potácela a sotva se držela na nohou. Muž šel za ní v určitém odstupu, jednou ji zachytil, když málem upadla. Když žena zahrnula k Laramarovu přístřešku, pochopila Ajla, že to je Tremeda, matka Lanogy a Loral.

Na okamžik uvažovala, jestli ji má vzít na shromáždění žen, ale pak se rozhodla jinak. Ženy budou jistě víc nakloněny hezké dívce, která drží čisté dítě, než ženě, která bezpochyby vypila příliš mnoho barmy. Ajla chtěla jít dál, ale pak si všimla muže. Nenásledoval ženu, ale šel dál směrem k ní.

Něco na jeho postavě a jeho pohybech jí připadalo povědomé. Viděl ji a nespouštěl ji z očí. Když se přiblížil, poznala ho a pochopila, co jí na něm připadalo tak známé. Byl to Brukeval a Ajla poznala podsadité tělo a vzpřímenou, lehkou chůzi mužů klanu.

Brukeval se na ni usmál, jako by ho upřímně potěšilo, že ji vidí, a ona opětovala jeho úsměv, ale pak se otočila, protože chtěla co nejdříve s Lanogou a dítětem dorazit do příbytku Prolevy. Když se naposledy ohlédla, viděla, že se jeho úsměv proměnil v rozzlobený výraz, jako by ho rozzlobila, a ona uvažovala, co mu udělala.

Viděla mě přicházet a odvrátila se. Ani nepočkala, abychom se mohli pozdravit, pomyslil si Brukeval rozzlobeně. Myslel jsem, že není jako ostatní.

20.

„Tamhle přichází,“ řekla Proleva. Už několikrát vyšla před příbytek a vyhlížela Ajlu, a teď byla ráda, že ji konečně vidí. Obávala se, aby se ženy, které pozvala, pomalu nezačaly nudit a nenacházely výmluvy, proč musejí odejít, i když byly určité zvědavé. Pověděla jim jen to, že s nimi chce Ajla mluvit. Skutečnost, že je k sobě pozvala družka náčelníka, však pro ně byla dostatečně vzrušující. Proleva podržela závěs a požádala Ajlu, aby s dětmi vstoupila. Ajla nejdřív poslala domů Vlka, potom dala přednost Lanoze s maličkou.

Uvnitř sedělo devět žen a příbytek vypadal malý a stísněný. Šest žen drželo novorozence nebo několik týdnů staré kojence v náručí, tři byly ve vysokém stupni těhotenství. Na zemi si hrály dvě malé děti. Všichni se více méně mezi sebou znali, mnohé ženy přirozeně jen od vidění. Dvě byly sestry.

Zábava se nenuceně rozvíjela. Ženy srovnávaly své děti a vzrušeně mluvily o svých porodech, kojení a o tom, jak se učí žít u ohniště s novou, často velmi náročnou malou bytostí. Když vešla Ajla s dětmi, ženy ztichly a s napětím k nim vzhledly.

„Všechny už znáte Ajlu, proto upustíme od obřadného pozdravu,“ řekla Proleva. „Později se můžete samy mezi sebou seznámit.“

„Kdo je ta dívka?“ zeptala se jedna žena. Byla starší než ostatní a jedno z malých dětí při zvuku jejího hlasu vstalo a šlo k ní. „A to dítě?“ zeptala se jiná.

Proleva pohlédla na Ajlu, která při pohledu na všechny matky přece jen trochu znejistěla. Nesmělé nebyly, to jí bylo hned zřejmé. Jejich otázky jí umožnily hned přejít k věci.

„To je Lanoga, nejstarší dcera Tremedy. Ta maličká je její nejmladší, Loralu,“ vysvětlovala Ajla, která byla přesvědčená, že některé ženy už děti znaly.

„Tremedy! Tohle jsou děti Tremedy?“ zvolala ta starší žena.

„Ano. Nepoznáváš je? Patří k Deváté jeskyni,“ řekla Ajla.

Ženy si mezi sebou šeptaly. Ajla zachytila poznámky o své nezvyklé výslovnosti a o dětech.

„Lanoga je její druhé dítě, Stelono,“ řekla Proleva. „Jistě si ještě pamatuješ, že jsi pomáhala při porodu. Lanogo, přines Loralu sem a posad se vedle mě.“

Ženy sledovaly, jak jde dívka k družce náčelníka. Zvedla dítě z boku a posadila se s ním na klíně vedle ní. Nedívala se na ostatní ženy, jen na Ajlu, která se na ni povzbudivě usmívala.

„Lanoga přišla k zelandoně, protože Bologan byl zraněný. Ve rvačce utržil ránu na hlavě,“ řekla Ajla. „Teprve tehdy jsme objevily něco, co nám dělá ještě větší starost. Tohle dítě je teprve několik měsíců staré a jeho matce se nedostává mléko. Lanoga se o ně starala, ale znala jen rozdrcené kořeny jako potravu pro kojence. Myslím, že všechny víte, že žádné dítě nemůže žít a růst, když dostává jen kaši z kořenů.“ Ajla viděla, jak k sobě ženy pevněji přitiskly své děti. Byla to snadno zdůvodnitelná reakce. Začínaly tušit, kam Ajla směřuje.

„Já přicházím z místa, které je velmi daleko od země Zelandonců, ale je naprosto lhostejné, odkud pocházíme nebo kde jsme vyrostli – jedno víme všechny: malé dítě potřebuje mléko. U lidí, kteří mě vychovali, ženy pomáhaly těm, které už neměly mléko, kojit jejich děti.“

Všechny ženy věděly, že mluví o ploskolebcích, které většina Zelandonců považovala za zvířata.

„Dokonce i ženy se staršími dětmi, které už neměly příliš mnoho mléka, si je tu a tam přikládaly k prsu. Jednou se stalo, že mladé ženě došlo mléko a jiná, která ho měla přebytek, kojila cizí dítě téměř jako své vlastní, jako by se obě děti narodily společně.“

„A dítě té ženy? Co se stane, když matka už nemá dost mléka pro své vlastní dítě?“ zeptala se těhotná žena. Byla ještě velmi mladá a čekala zřejmě své první dítě.

Ajla se na ni přívětivě podívala, pak se usmála na všechny ostatní ženy. „Není přímo zázračné, že mateřské mléko teče bohatěji, když je to nutné? Čím víc žena kojí, tím víc mléka vzniká.“

„To je pravda, především na začátku,“ ozval se hlas od vchodu, který Ajla okamžitě poznala. Otočila se k statné tělnaté ženě. „Nemohla jsem bohužel přijít dřív, Prolevo. Laramar navštívil Bologana a začal se ho vyptávat. Mně se jeho způsoby nelíbily, a tak jsem došla pro Joharana. Ve dvou jsme se konečně dočkali od Bologana odpovědi a dozvěděli jsme se, co se stalo.“

Ženy mezi sebou vzrušeně šeptaly. Byly velmi zvědavé a doufaly, že jim zelandona poví víc, ale taky věděly, že by svými otázkami ničeho nedocílily. První zelandona nikdy neřekla víc, než chtěla.

Proleva odnesla z velkého kamene vodotěsný koš, který byl ještě zpola plný čaje, a položila na kámen kožený polštář. To bylo místo, kde zelandona obvykle v příbytku náčelníka sedávala, které se však využívalo i jinak, když tu nebyla. Když zelandona usedla, dostala misku nápoje. Přijala ji a usmála se na ženy kolem sebe.

V příbytku, který byl už předtím přeplněný, bylo s příchodem mohutné ženy ještě těsněji, ale nikomu to zřejmě nevadilo. Možnost zúčastnit se schůzky, na které byla přítomna družka náčelníka a První z těch, které slouží Matce, dávala ženám pocit, že jsou důležité. Ajla to tušila, ale nežila ještě dost dlouho mezi nimi, aby pochopila, jak velice se tím cítily poctěny. Pro ni byla Proleva příbuzná a zelandona přítelkyně Jondalara.

Zelandona vyzvala přikývnutím Ajlu, aby pokračovala.

„Proleva mi řekla, že u Zelandonců se všechny potraviny rozdělují. Ptala jsem se, jestli se zelandonské ženy dělí i o své mléko. Dozvěděla jsem se, že mezi příbuznými a blízkými přítelkyněmi to je obvyklé, ale Tremeda nemá žádnou rodinu a jistě žádnou kojící sestru nebo sestřenici,“ řekla Ajla a vůbec se nezminila o blízkých přítelkyních. Kývla na Lanogu, aby šla k ní. Ta vstala a s dítětem na boku přešla k ní.

„Desetiletá dívka se už sice může starat o malé dítě, ale nakojit je nemůže. Ukázala jsem Lanoze, jak se připravuje strava, kterou malé dítě může dostávat. Je opravdu šikovná, potřebuje jen někoho, kdo ji něco naučí, ale ani to nestačí.“ Ajla se odmlčela a pohlédla na každou ženu jednotlivě.

„To ty jsi ji umyla?“ zeptala se Stelona, ta starší žena.

„Ano. Šly jsme spolu k řece a vykoupaly jsme se, stejně jako to děláte vy,“ řekla Ajla. „Dozvěděla jsem se, že Tremeda nemá právě dobrou pověst, ale tohle malé dítě není Tremeda. Je to jen malé dítě, které potřebuje mléko, přinejmenším trochu mléka.“

„Já ti řeknu rovnou, že bych nebyla proti tomu, abych ji tu a tam nakojila,“ přihlásila se ke slovu Stelona, která se považovala za mluvčí skupiny, „ale nechce se mi jít k jejímu příbytku a nemám nejmenší chuť setkat se s Tremedou.“

Proleva odvrátila hlavu, aby skryla úsměv. Ajla to dokáže, pomyslela si. Už má jeden příslib, a ostatní ženy se taky přidají, rozhodně většina z nich.

„Nebude to pro tebe žádná starost navíc,“ ujišťovala ji Ajla. „Už jsem o tom mluvila s Lanogou. Ona k tobě ráda svou sestřičku přinese. Můžeme se domluvit. Pokud pomůže víc žen, nebude to pro žádnou znamenat velkou příťaž.“

„Dobře, tak mi ji podej,“ řekla žena. „Uvidíme, jestli ještě ví, jak na to. Jak dlouho už není kojená?“

„Někdy od jara,“ řekla Ajla. „Lanogo, dones maličkou ke Steloně.“

Lanoga na nikoho přímo nepohlédla, když nesla dítě ke starší ženě. Ta nejdřív předala dítě, které spalo v jejím klíně, těhotné ženě vedle sebe, pak klidně a samozřejmě podala prs maličké. Lorala chvíli žádostivě hledala, ale už neznala správné držení. Žena jí strčila bradavku mezi rty. Malička nejdřív jen cumlala, ale pak začala sát.

„Dobře, přece jen se rozpomněla,“ řekla Stelona spokojeně. Všichni si oddechli a na tvářích se jim objevil úsměv.

„Děkuji, Stelono,“ řekla Ajla.

„To je přece to nejmenší, co můžeme udělat. Vždyť přece patří k Deváté jeskyni,“ prohlásila Stelona.

* * *

„Ne že by je právě zahanbila, ale zaútočila na jejich čest a naznačila, že by byly horší než ploskolebci, kdyby nepomohly. Teď se mohou všechny cítit dobře, protože jednaly správně.“

Joharan se opřel o předloktí a se zájmem pohlédl na svou družku. „A ty bys Tremedino dítě kojila?“ zeptal se.

Proleva se překulila na druhý bok a přitáhla si kožešinu přes rameno. „Samozřejmě,“ odpověděla, „kdyby se mě někdo zeptal.“

Ale přiznávám, že jsem nepomyslela na to, že by se mohly při kojení střídat, a stydím se, že jsem nevěděla, že Tremeda už nemá mléko. Ajla říkala, že Lanoga je velmi obratná a jen potřebuje někoho, kdo ji něco naučí. Má pravdu, to děvče je zdatné. Obstarala maličkou a byla lepší matka pro ostatní děti než Tremeda, ale dívka, které je teprve deset, by neměla být nucena hrát matku. Vždyť ještě nemá za sebou ani obřad První slasti. Nejlepší by bylo, kdyby někdo to dítě přijal za své. A možná i ostatní děti.“

„Třeba najdeš při letním setkání někoho, kdo by si je vzal,“ navrhl Joharan.

„To jsem taky zamýšlela, ale myslím, že Tremeda bude mít ještě další děti. Velká Matka obvykle čeká, až žena přestane kojít, než jí daruje další dítě. Zelandona říká, že Tremeda bude zřejmě do roka zase těhotná.“

„Když už o tom právě mluvíme – jak se cítíš ty?“ zeptal se Joharan a něžně a hrdě se na Prolevu usmál.

„Dobře. Už mi nebývá špatně a v letním vedru ještě nebudu příliš tlustá. Brzy to povím ostatním, Ajla to už uhodla.“

„Já na tobě ještě nic nepoznám, jenom snad, že jsi ještě krásnější, pokud je to vůbec možné.“

Proleva se láskyplně usmála na svého druha. „Ajla se omluvila, že se o tom zmínila dřív, než jsem to já oznámila – bylo to nedopatření. Říká, že pozná příznaky, protože je léčitelka. Stejně se dá jen stěží uvěřit, že se naučila tolik od...“

„Já vím,“ řekl Joharan. „Mohli by ti, kteří ji vychovali, být skutečně jako my? Pokud tomu tak je, dělá mi to starost. Nezacházelo se s nimi dobře – proč se nemstili? A co jestli to přece jen jednoho dne udělají?“

„Ted' si s tím snad nemusíme dělat starosti,“ řekla Proleva, „a určitě se dozvíme víc, když líp poznáme Ajlu.“ Mlčela, natočila hlavu k Jaradalovu místu na spaní a naslouchala. Zdálo se jí, že se probouzí, ale teď už bylo zase ticho. Zřejmě se mu něco zdá, pomyslela si a opět se obrátila ke svému druhovi. „Ty víš, že ji chtějí udělat Zelandonkou, než se vydáme na cestu, a to ještě dřív, než se spojí s Jondalarem.“

„Ano, já vím. Není to trochu příliš brzy? Nám připadá, jako bychom ji znali už dlouho, ale vlastně k nám teprve přišla,“ řekl Joharan. „Já většinou nemám námitky proti matčiným návrhům, má často vlastní nápady a stále ještě je mocná žena. Většinou je to

něco, co by mě samotného nenapadlo, co je ale rozumné. Když mi bylo předáno vedení, uvažoval jsem, jestli je schopna se ho skutečně vzdát, ale ona souhlasila stejně jako ostatní a vždycky velice dbala na to, aby se nevměšovala. Ale proč bychom měli Ajlu tak urychleně přijímat, to skutečně nevím. Vždyť je už beztak považovaná za jednu z nás, když ji má Jondalar za družku.“

„Ano, ale Zelandonkou je jen jako Jondalarova družka, ne sama za sebe,“ namítla Proleva. „Tvá matka klade velkou váhu na postavení. Pamatuješ si na Sevonarův pohřeb? Jako cizinka by měla jít Ajla úplně vzadu, ale Jondalar trval na tom, že půjde vedle ní. A tvá matka nechtěla, aby její syn šel za Laramarem. To by vypadalo, jako by žena, s kterou se chce spojit, byla nízkého stavu. Pak řekla zelandonu, že Ajla patří k léčitelkám, a proto směla jít docela vpředu, ale Laramarovi se to vůbec nelíbilo, a proto Marthonu obtěžoval.“

„To jsem nevěděl,“ řekl Joharan.

„Problém je v tom, že nevíme, jak vlastně určit Ajlino postavení. Zřejmě byla přijata od vysoko postaveného Mamutona, ale co o nich jinak víme? To nejsou Lanzadonci nebo dokonce Losadunajové. Mnozí tvrdí, že už o nich slyšeli. Já ne. A vychovali ji ploskolebci! Jaké postavení jí to dává? Pokud jí nebude přiznáno vysoké postavení, sníží to postavení Jondalara a dotkne se to všech našich jmen a příslušností, Marthonina, tvého, mého a všech jeho příbuzných.“

„Na to jsem nepomyslel,“ přiznal Joharan.

„I zelandonu naléhá, abychom ji přijali do jeskyně. Chová se k Ajle, jako by patřila k zelandonům, jako rovná k rovné. Neznám její důvody, ale zdá se, že je rozhodnuta chovat se k Ajle jako k ženě s vysokým postavením.“ Proleva opět otočila hlavu směrem ke svému synkovi a naslouchala zvukům, které vyluzoval. Musí se mu zdát něco divokého, pomyslela si.

Joharan si nechal její poznámku projít hlavou a byl rád, že je jeho žena tak chytrá a obezřetná. Byla pro něho velkou pomocí. Právě teď mu jasně vysvětlila důvody počínání jeho matky. Byl pozorný posluchač a partner rozhovoru – mezi jiným právě proto byl považován za dobrého náčelníka –, ale neměl Prolevin jemný cit pro skryté náznaky, které se skrývaly v některých situacích.

„Stačí, když prohlásíme, že jsme k tomu ochotni?“ zeptala se Marthona.

„Joharan je náčelník,“ řekla zelandona, „ty jsi bývalá náčelnice a rádkyně, Vilomar je obchodník...“

„A ty jsi První zelandona,“ řekla Marthona, „ale bez ohledu na postavení patříme všichni k příbuzenstvu, kromě tebe, zelandono, a všichni vědí, že jsi naše přítelkyně.“

„Kdo by měl něco proti tomu namítat?“

„Laramar.“ Marthona byla stále ještě roztrpčená a trochu rozpačitá, že ji Laramar přistihl při porušení zvyklostí, a výraz její tváře prozrazoval podrážděnost. „On tu věc zveličí, jen aby vyvolal neklid. Tak to udělal i při pohřbu.“

„To jsem nevěděla. Co udělal?“ zeptala se tělnatá žena. Obě ženy seděly v příbytku zelandony, popíjely čaj a důvěrně spolu hovořily. Zelandona byla ráda, že její pacient konečně odešel domů a že měla zase v příbytku své soukromí, takže mohla opět rozjímat a důvěrně se bavit.

„Dal mi na srozuměnou, že Ajla by správně patřila na konec průvodu.“

„Ale ona je léčitelka a patří k zelandonům,“ namítla zelandona.

„Může být léčitelka, ale nezávisle na tom, jestli by k nim měla patřit nebo ne, nebyla přijata do kruhu zelandonů, a to on dobře ví.“

„Ale co může dělat?“

„Může poštvávat lidi. On je členem Deváté jeskyně a cítí se zneuznaný. Zřejmě jsou i další, kteří to pociťují stejně jako on, ale neřekli by to. Když o tom ale začne, možná tím vyvolá rozbroje. Myslím, že bychom měli získat na svou stranu ještě víc lidí.“

„Máš jistě pravdu,“ souhlasila zelandona. „Co navrhuješ?“ Napila se čaje a zamyšleně svraстила čelo.

„V úvahu přichází Stelona a její rodina. Podle Prolevy Stelona jako první projevila ochotu kojit Tremedino dítě. Je vážená, oblíbená a není s námi příbuzná.“

„Kdo by se jí mohl zeptat?“

„Joharan, nebo možná ty. Jako žena ženy. Co myslíš?“

Zelandona odložila misku a uvažovala. „Myslím, že bys s ní nejdřív měla promluvit ty a zjistit, co si o tom myslí,“ řekla nakonec. „Potom, jestli se bude zdát té myšlence nakloněna, by se jí měl zeptat Joharan, ale jako člen rodiny, ne jako náčelník. To by se pak necítila pod tlakem, ale jako by ji někdo prosil o laskavost.“

„Tak to taky je.“

„Samozřejmě. Jenže pokud prosbu vysloví náčelník, tak v tom jeho postavení taky hraje roli. Všichni známe jeho postavení. Nemusí se o tom mluvit. A jí by mohlo polichotit, že se jí zeptá. Jak dobře ji znáš?“

„Jen trochu,“ řekla Marthona. „Stelona pochází z důvěryhodné rodiny. Vím, že je vždycky ochotná pomáhat při slavnostech a že se nevyhýbá žádné práci. Proleva ji zná líp. Ona požádala Stelonu, aby přišla, když chtěla Ajla mluvit o Tremedině dítěti.“

„Pak bys měla zasvětit Prolevu a vzít ji s sebou, až půjdeš ke Steloně,“ řekla zelandona. „Zjisti, co považuje za nejlepší. Když ráda pomáhá, mohla bys využít právě toho.“

Obě ženy popíjely mlčky čaj a přemýšlely. Pak se zeptala Marthona: „Chceš provést prostý, nebo spíš dramatický obřad?“

Zelandona na ni pohlédla a pochopila, že její přítelkyně má určitý důvod položit tuto otázku. „Proč se ptáš?“

„Ajla mi ukázala něco, co by mohlo zanechat silný dojem, když se to správně připraví.“

„Co ti ukázala?“

„Viděla jsi, jak rozdělává oheň?“

Mohutná žena chvíli váhala, pak se opřela a usmála se. „Jen jednou, vařila uklidňující čaj pro Vilomara, když se dozvěděl o smrti Thonolana. Naprosto jsem na to zapomněla při všech těch přípravách na pohřeb, plánování letního setkání a všeho toho ostatního.“

„Když jsme nedávno v noci přišli domů a oheň byl vyhaslý,“ řekla Marthona, „naučila nás Ajla s Jondalarem nový způsob, jak ho oni rozdělávají. Od té doby to s Vilomarem a Folarou taky tak děláme. Je k tomu zapotřebí něco, čemu ona říká křesací kámen. Zřejmě jich několik našli někde tady v blízkosti. Já nevím, kolik jich mají, ale zřejmě dost, aby některé dali i ostatním,“ řekla Marthona. „Co kdyby ses dnes večer zastavila? Jestli ti to chce ukázat, může to docela dobře udělat dnes. A nechceš se s námi najíst? Mám ještě zbytek vína.“

„Velmi ráda. Ano, přijdu.“

„Jako obvykle to bylo vynikající, Marthono,“ chválila zelandona a odložila svou misku vedle téměř prázdné mísy. Seděli na polštářích kolem nízkého stolu. Jondalar se během jídla vzrušeně rozhlížel kolem, jako by očekával něco zvláštního.

Zelandona si musela přiznat, že je zvědavá, ale rozhodně by to na sobě nedala znát.

Dopřávala si při jídle čas, bavila přítomné vyprávěním příběhů a povzbuzovala Jondalara a Ajlu, aby vyprávěli o své cestě. Vilomara přiměla, aby dal k lepšímu některá svá dobrodružství. Byl to pro všechny velmi příjemný večer, jen Folaru přímo pukala nedočkavostí a Jondalar byl tak se sebou spokojený, že se zelandona potají musela smát.

Vilomar a Marthona obvykle vyčkávali, až čas uzraje. Tak to s úspěchem dělali při výměnném obchodě nebo při obřadných setkáních s jinými jeskyněmi. I Ajla klidně čekala. Zelandoně stále ještě připadala neproniknutelná. Neznala ji ještě dost dobře a byla pro ni záhadná, a tím víc se o ni zajímala.

„Až budete hotovi, chtěli bychom, abyste si sedli blíž k ohništi,“ vyzval je horlivě Jondalar.

Mohutná žena ztěžka vstala z polštářů, na nichž seděla, a přešla k ohništi. Jondalar si pospíšil, aby zvedl polštáře a položil je vedle ohně, ale zelandona zůstala stát.

„Raději se posaď, zelandono,“ řekl Jondalar. „My teď zhasneme všechny ohně a bude tady naprostá tma.“

„Když myslíš.“ Ochotně se posadila na polštáře.

Marthona a Vilomar přenesli rovněž své polštáře, zatímco mladí lidé vzali lampičky a postavili je vedle ohniště – k překvapení zelandony i lampičku, která stála ve výklenku před Donou. Už jen tím, že posbírali světla, byl příbytek o něco temnější.

„Jsou všichni připraveni?“ zeptal se Jondalar, a když tři čekající přikývli, ostatní pozhasínali všechna světla. Nikdo nemluvil. Stíny se prohlubovaly, až nakonec tma zahlnala každý paprsek světla a naplnila celý prostor, čímž vznikl tajemný dojem, jako by se neuchopitelný vzduch stal něčím neproniknutelně pevným. V příbytku, kde ještě několik okamžiků předtím svítily teplé zlaté plameny, byl účinek stísnující. Bylo to s podivem, ale vzbuzovalo to víc úzkosti než v temných hlubinách jeskyně. Tam se tma očekávala. I jindy se stalo, že v příbytcích vyhasl oheň, ale nikdy se úmyslně nezhasínala úplně všechna světla. Připadalo jim, jako by vyzývali osud. První zelandona cítila toto tajemné působení nejsilněji.

Avšak když si oči časem přivykly na tmu, zelandona zjistila, že všechno tma nepohltila. Sice neviděla tvar své ruky, ale nad

příbytkem bez střechy se na spodní straně skalního převisu slabě odrážely ohně z jiných příbytků. Byl to jen slabý přísvit, ale taková tma jako ve skalní jeskyni přece jen nebyla. To si musela zapamatovat.

Jiskra, která téměř oslepila její oči přivyklé na tmu, ji prudce vytrhla ze zamyšlení. Na okamžik osvětlila tvář Ajly, pak zhasla, avšak krátce nato se rozhořel malý plamínek, který se brzy zvětšil.

„Jak jsi to udělala?“ zeptala se zelandona.

„Co udělala?“ zeptal se Jondalar s šelmovským úsměvem.

„Že tak rychle zapálila oheň.“ Zelandona viděla, že se všichni kolem ní dobře baví.

„To pazourek!“ řekl Jondalar a ukazoval jí ho. „Když jím udeříš do křesacího kamene, vznikne horká jiskra, a když umístíš vedle dobrý suchý troud, jiskra ho zapálí. Já ti ukážu, jak se to dělá.“

Suchou trávou obalil naškrábané dřevěné třísky. Zelandona se zvedla z polštářů a usedla na zem vedle ohniště. Sice raději seděla na vyvýšeném místě, protože se jí pak snadněji vstávalo, ale když chtěla nebo to považovala za nutné, dokázala si taky sednout na zem. A tenhle nový způsob rozdělávání ohně byl důležitý. Jondalar jí to předvedl, pak jí podal kameny. Několikrát to neúspěšně zkusila a čím dál víc se mračila.

„Však se to brzy naučíš,“ těšila ji Marthona. „Ukaž jí to, Ajlo!“

Ajla vzala pazourkové jádro a pyrit, připravila troud a ukázala První zelandoně, jak má držet ruce. Pak vykřesala jiskru, která dopadla na troud. Objevil se tenký sloupek kouře, ale ten Ajla hned zamáčkla a podala kameny opět zelandoně.

Zelandona vzala kameny, aby podnikla další pokus, ale Ajla ji přerušila a opravila jí držení rukou. Hned to zkusila ještě jednou, ale horká jiskra dopadla vedle troudu. Podržela ruce trochu jinak, udeřila kameny o sebe a jiskra tentokrát dopadla přesně na troud. Teď věděla, co má dělat. Zvedla troud před tvář a foukla. Objevil se červené světélko. Foukla podruhé, světélko se zvětšilo a objevil se malý plamínek. Potřetí se rozhořelo nastrouhané dřevo. Zelandona položila svazek, navrstvila nejdřív malé a pak větší klacíky a spokojeně se usmívala.

Její diváci se radovali s ní. „Naučila ses to rychle,“ řekla Folara.

„Já věděl, že to umíš,“ řekl Jondalar.

„Jak jsem říkala, je to jen otázka obratnosti,“ prohlásila Marthona.

„Bylo to dobré!“ chválil ji Vilomar.

„Zkus si to hned ještě jednou,“ radila Ajla.

„Ano, to je dobrý nápad,“ připojila se k ní Marthona.

První zelandona učinila, jak jí doporučili. Podruhé rozdělala oheň, ale potřetí s tím zase měla potíže, dokud jí Ajla neukázala, že jiskra nebyla dost horká a že musí křesat kameny v jiném úhlu. Po dalším už zase úspěšném pokusu se zelandona zvedla, posadila se na polštáře a pohlédla na Ajlu.

„Budu si to doma dál zkoušet,“ ujistila ji. „Při prvním veřejném rozdělání ohně to chci umět stejně dobře jako ty. Ale řekni mi, kde ses to naučila?“

Ajla jí vyprávěla, jak jednou bezmyšlenkovitě na břehu řeky ve svém údolí zvedla kámen, vlastně místo otloukače, který se jí rozbil při výrobě nástroje. Protože jí zrovna vyhasl oheň, napadlo ji při pohledu na žhavou jiskru a stoupající kouř, že by tak mohla znovu oheň rozdělát. A k jejímu vlastnímu překvapení se jí to pak podařilo.

„A je pravda, že tady někde nablízku jsou takové křesací kameny?“ zeptala se zelandona.

„Ano!“ odpověděl Jondalar vzrušeně. „V jejím údolí jsme vybírali všechny, které jsme tam mohli najít, a doufali jsme, že cestou jich objevíme víc, ale žádné jsme nenašli. Ale když se Ajla zastavila v Lesním údolí, aby se napila vody z potoka, viděla tam nějaké ležet. Ne mnoho, ale kde nějaké jsou, jistě se jich najde víc.“

„To se dá předpokládat. Doufám, že máš pravdu,“ řekla zelandona.

„Bylo by to výtečné zboží na výměnu,“ ozval se Vilomar.

Zelandona stáhla obočí. Myslela spíš na dramatický účinek při obřadech, ale to by znamenalo, že kameny by musela mít výhradně jen ona, a na to už bylo příliš pozdě. „Máš zřejmě pravdu, Vilomare, ale možná ne hned,“ řekla. „Mně by bylo milejší, kdyby zůstalo ještě nějakou dobu tajemstvím, co se dá s těmito kameny udělat.“

„Proč?“ zeptala se Ajla.

„Mohly by být užitečné pro určité obřady,“ vysvětlila zelandona.

Najednou si Ajla připomněla, jak Talut uspořádal setkání, aby Mamutony přesvědčil o jejím přijetí. K překvapení sourozenců Taluta a Tulije, kteří se dělají o vedení tábora Lva a byli na straně Ajly, zvedl jeden muž námitky proti jejímu přijetí. Teprve když působivě předvedla svou obratnost v rozdělování ohně a slíbila mu jeden kámen, Frebek s jejím přijetím souhlasil.

„To je jistě správné,“ řekla.

„Kdy to budu smět ukázat svým přítelkyním?“ zeptala se Folara prosebným tónem. „Musela jsem matce slíbit, že o tom pomlčím, ale hrozně ráda bych jim to prozradila.“

„To bylo od tvé matky moudré rozhodnutí,“ řekla zelandona. „Slibuji ti, že dostaneš příležitost, ale teď ještě ne. Tohle je příliš důležité a musí to být přiměřeně představeno. Bylo by skutečně lepší, kdybys počkala. Uděláš to?“

„Ovšem, zelandono, když si to přeješ,“ slíbila Folara.

„Mně připadá, že od jejího příchodu jsme měli víc slavností a obřadů a setkání než za celou zimu dohromady,“ řekl Solaban.

„Proleva mě požádala o pomoc a já jí to nechtěla odmítnout,“ řekla Ramara, „tak jako ty nic neodmítneš Joharanovi. Jaradal si beztak rád hraje s Robenanem, nemám nic proti tomu, abych na něj dala pozor.“

„Za jeden nebo dva dny vyrazíme na letní setkání. Proč to nemůže počkat, až tam budeme?“ stěžoval si její druh. Na zemi příbytku rozložil různé věci a rozhodoval se, co by měl vzít s sebou. Tuhle práci neměl rád. Byla to část příprav na letní setkání, kterou vždycky odkládal až na poslední chvíli, a teď, když se k tomu konečně přinutil, chtěl to mít rychle za sebou a nechtěl, aby ho přitom rušily děti.

„Myslím, že to souvisí s jejich svatebním obřadem,“ řekla Ramara.

Myslela na jejich vlastní obřad a pohlédla na svého tmavovlasého druha. Zřejmě měl nejtmaší vlasy z celé jeskyně a jí se vždycky líbil ten protiklad k jejím světlým vlasům. Solabanovy vlasy byly téměř černé, jeho oči naproti tomu modré a kůže tak bílá, že se na slunci často spálil, zvláště v časném létě. V jejích očích byl i ve srovnání s Jondalarem nejpřitažlivějším mužem jeskyně. Nebyla lhostejná k šarmu vysokého světlovlasého muže s neobyčejně modrýma očima, a když byla mladší, byla do něho zamilovaná jako většina ostatních žen. Avšak lásku poznala

teprve se Solabanem. Jondalar jí po svém návratu už nepřipadal tak neodolatelný – možná taky proto, že věnoval veškerou svou pozornost Ajle. Kromě toho měla Ajlu ráda.

„Proč se nemůžou spojit jako všichni ostatní?“ bručel Solaban, který nijak neskryval špatnou náladu.

„Protože nejsou jako my všichni ostatní, Jondalar se právě vrátil z velké cesty, která trvala tak dlouho, že už nikdo nepočítal s jeho návratem, a Ajla není Zelandonka. Ale chce se jí stát. Tak jsem se to doslechla.“

„Když se s ním spojí, tak už vlastně Zelandonkou bude,“ bručel Solaban. „K čemu bude tedy ještě nějaký přijímací obřad dobrý?“

„To není totéž. Nestala by se Zelandonkou. Byla by Ajla z Mamutonů, družka Jondalara ze Zelandonců. Při každém představování by všichni věděli, že je cizinka,“ odpověděla Ramara.

„Stačí, aby promluvila, a všichni to beztak vědí,“ odporoval. „Na tom nic nezmění ani to, když bude prohlášena Zelandonkou.“

„Ale ano. Možná mluví jako cizinka, ale když se s ní lidé setkají, budou vědět, že už cizinka není,“ odporovala Ramara.

Rozhlédla se po oblečení, nástrojích a zbraních, které se povalovaly všude kolem. Znala svého druha a věděla, že jeho podrážděnost v podstatě vůbec nesouvisí s Jondalarem a s Ajlou. Chápavě se usmála a řekla: „Kdyby nepršelo, tak bych šla s chlapci do Lesního údolí ke koním. To mají rády všechny děti. Většinou nemají příležitost prohlédnout si zvířata zblízka.“

Solaban protáhl tvář. „To tedy znamená, že zůstanou tady.“

Ramara se vyzývavě ušklíbla. „Ne, půjdu na druhý konec převisu, kde všichni vaří a balí se, a pomůžu ženám, které dávají pozor na děti, aby jejich matky mohly pracovat. Chlapci si chtějí hrát se svými vrstevníky. Když mě Proleva požádala, abych dala pozor na Jaradala, myslela tím, že ho nemám spustit z očí. To dělají všechny matky. Musejí vědět, za koho jsou odpovědné, zvláště když jsou děti tak staré jako Robenan. Už jsou samostatnější a mnohdy utíkají.“ Její druh se uvolnil. „Ale měl bys být hotov před obřadem. Budu zřejmě muset chlapce přivést zpátky sem.“

Solaban pohlédl na srovnané osobní věci a paroží, kosti a kusy mamutoviny, které byly přisekány na jednu velikost, a pak potřásl hlavou. Stále ještě nevěděl, co z toho by si měl vzít, ale tak tomu bylo každý rok. „Jakmile vyložím všechno, co si vezmu na letní setkání a co budu mít na výměnu, budu rychle hotov.“ Solaban

nebyl jen Joharanův blízký rádce, ale vyřezával i rukojeti z nejrůznějších materiálů, zvláště pro nože.

„Myslím, že většina lidí je už tady,“ řekla Proleva, „a déšť ustal.“

Joharan přikývl, vystoupil před převis, který je ochránil před průtrží mračen, a vyskočil na ploché řečniště na zadním konci prostoru. Pohlédl na shromážděné lidi a pak se usmál na Ajlu.

Mladá žena opětovala úsměv, ale byla neklidná. Pohlédla na Jondalara, který pozoroval dav, proudící k vysokému kameni.

„Nebyli jsme tady už jednou teprve nedávno?“ začal Joharan s ironickým úsměvem. „Když jsem vám představoval Ajlu, nevěděli jsme o ní příliš mnoho, jen to, že sem přicestovala s mým bratrem Jondalarem a že si neobvyklým způsobem rozumí se zvířaty. Avšak za tu krátkou dobu, co tu je, jsme se o Ajle z Mamutonů dozvěděli už mnohem víc.“

My všichni jsme předpokládali, že Jondalar má v úmyslu se s touto ženou, kterou přivedl domů, spojit, a měli jsme pravdu. Při prvním svatebním obřadu se tito dva lidé spojí. Pak budou žít u nás v Deváté jeskyni a já je tu uvítám.“

Ze shromážděného davu se zvedlo souhlasné volání.

„Ale Ajla není Zelandonka,“ pokračoval Joharan. „Když si Zelandonec bere družku, která není od nás, obvykle se vede jednání mezi námi a těmi jinými lidmi. V Ajlině případě však Mamutoni žijí tak daleko od nás, že bychom museli putovat celý rok, abychom se s nimi setkali, a já jsem, abych řekl upřímně, příliš starý na takovou dlouhou cestu.“

To bylo kvitováno smíchem a hlasitými výkřiky.

„Vypadávají ti už zuby, Joharane?“ zvolal jeden mladík.

„Počkej, až budeš mít na hřbetě tolik let jako já,“ ozval se bělovlasý muž.

Když výkřiky ustaly, Joharan pokračoval: „Až ti dva budou druh a družka, bude většina z vás považovat Ajlu za příslušnici Deváté jeskyně Zelandonců. Jondalar ale navrhl, aby ji Devátá jeskyně přijala už před svatebním obřadem. Ptal se, jestli bychom ji přijali. To by zjednodušilo obřady a my bychom si na letním setkání nemuseli vyžádat souhlas všech.“

„A co chce ona sama?“ zeptala se jedna žena.

Všichni se obrátili na Ajlu. Polkla a řekla pak, jak mohla nejzřetelněji, s důrazem na každé jednotlivé slovo: „Víc než

všechno na světě bych se chtěla stát Zelandonkou a být spojena s Jondalarem.“

I když se velice snažila, přece jen byla zřejmá její neobvyklá výslovnost. Její původ se nedal skrýt, ale její prostá, s tak upřímným přesvědčením přednesená slova šla většině lidí k srdci.

„Cestovala hodně dlouho, aby k nám přišla,“ řekl někdo a kdosi jiný dodal: „Stejně bude Zelandonkou.“

„Ale jaké je její postavení?“ ozval se Laramar.

„Bude mít stejné postavení jako Jondalar,“ odpověděla Marthona. Očekávala, že Laramar bude útočit, ale tentokrát na to byla připravena.

„Jondalar má vysoké postavení v Deváté jeskyni, protože jsi jeho matka, ale o té cizince nevíme nic, kromě toho, že ji vychovali ploskolebci,“ provokoval hlasitě Laramar.

„Byla přijata od vysoko postaveného mamota, tak nazývají Mamutoni svého zelandona. Byl by ji přijal náčelník, kdyby už předem mamot nevyslovil toto přání.“

„Proč se vždycky najde někdo, kdo je proti?“ zeptala se Ajla Jondalara řečí Mamutonů. „Musíme, abychom ho přesvědčili, zase předvést křesací kámen jako u Frebeka v táboře Lva?“

„Frebek byl v jádru dobrý muž, ale nějak nevěřím, že Laramar je taky dobrý,“ zamumlal Jondalar v odpověď.

„To tvrdí ona,“ odporoval hlasitě Laramar. „Ale jak se dozvíme, jestli je to pravda?“

„Protože můj syn byl u toho a říká totéž,“ odpověděla Marthona. „Náčelník Joharan je nepodezírá ze lži.“

„Joharan je příbuzný. Samozřejmě ji nebude Jondalarův bratr podezírat. Bude patřit k vaší rodině a vy všichni chcete, aby měla vysoké postavení,“ rozčiloval se Laramar.

„Já nevím, proč proti tomu co namítáš, Laramare,“ zazněl najednou hlas z jiného směru. Lidé se otočili a spatřili ke svému překvapení Stelonu. „Kdyby nebylo Ajly, zřejmě by nejmladší dcera tvé družky umřela hlady. Neřekl jsi nám, že Tremeda onemocněla a ztratila mléko nebo že se Lanoga snaží zachránit maličkou kaší z kořenů. Ajla si toho všimla. Ptám se, jestli jsi to vůbec věděl. Zelandonci nenechají Zelandonce trpět hlady. Několik z nás matek kojí Loralu, a ta už je teď mnohem silnější. Já jsem víc než ochotná podpořit Ajlu, když mě potřebuje. Ona je žena, na kterou by měli být Zelandonci hrdí, že ji mohou považovat za svou.“

Nato se přihlásily i jiné ženy ke slovu a hájily Ajlu. Byly to většinou kojící matky. Zpráva o Ajle a Tremedině dítěti se rychle rozšířila, ale ne všichni znali celou pravdu. Většina chápala, jakým druhem „nemoci“ Tremeda trpěla, ale že ztratila mléko, byla rozhodně pravda a ženy byly rády, že její malé dítě teď má dostatečnou stravu.

„Chceš k tomu ještě něco říct, Laramare?“ zeptal se Joharan. Muž zavrtěl hlavou a stáhl se. „Má ještě jinak někdo námitky proti tomu, aby byla Ajla přijata do Deváté jeskyně Zelandonců?“

Ozvalo se neurčité mumlání, ale nikdo se nevyjádřil přímo. Joharan napřáhl ruku a pomohl Ajle vylézt na plochou skálu, pak se opět obrátil ke shromážděnému davu. „Protože někteří z vás jsou ochotni se za ni zaručit a nejsou žádné námitky, chtěl bych vám teď představit Ajlu z Deváté jeskyně Zelandonců, dříve Ajlu z tábora Lva Mamutonů, dceru ohniště Mamuta, vyvolenou duchem jeskynního lva, ochraňovanou Velkým jeskynním medvědem, přítelkyni koní Víhy a Vítěze a čtyřnohého lovce Vlka.“ Pro jistotu zašel za Jondalarem, aby ho naučil, všechna její jména a příslušnosti. „A brzy družku Jondalara,“ dodal. „A teď pojďme k jídlu.“

On a Ajla seskočili ze skály, a když si razili cestu davem, neustále je zastavovali jednotlivci, kteří se Ajle ještě jednou představovali, mluvili o Tremedině dítěti a vítali ji.

Jen jedna osoba necítila potřebu ji pozdravit. Laramara nebylo snadné uvést do rozpaků, ale tentokrát byl důkladně pokořen a vřel zlostí. Než opustil skupinu, vrhl na Ajlu tak nenávistný pohled, že ji až zamrazilo. Nevěděl, že si toho všimla zelandona.

Tam, kde se podávalo jídlo, byla i Laramarova barma, a Bologan, nejstarší syn jeho družky, naléval.

Zatímco lidé jedli, znovu se rozpršelo, a tak hledali ochranu pod velkým převisem. Mnozí seděli na zemi, jiní na kmenech stromů nebo kamenech, které sem byly někdy dřív dovlečeny a zůstaly tu ležet. Zelandona dohonila Ajlu, když zamířila k Jondalarově rodině.

„Obávám se, že teď máš v Laramarovi nepřítele,“ řekla.

„To je mi líto,“ odpověděla Ajla. „Nechtěla jsem mu způsobit žádné těžkosti.“

„Ty nemáš žádnou vinu na jeho těžkostech. Bylo to spíš naopak, vlastně chtěl on dělat těžkosti Marthoně a její rodinu

zostudit. Místo toho zostudil sám sebe. Ale teď za to samozřejmě bude dávat vinu tobě.“

„Proč chtěl rozzlobit Marthonu?“

„Protože má nejvyšší postavení v Deváté jeskyni a ona a Joharan nejvyšší, a jemu se podařilo přistihnout ji nedávno při malém omylu. Jak už jistě víš, stane se to jen zřídka. Předpokládám, že se na přechodnou dobu cítil být vítězem, a to se mu tak líbilo, že to musel hned ještě jednou vyzkoušet.“

Ajla se zamyslela. „Možná nechtěl zvítězit jen nad Marthonou,“ řekla. „Já nedávno taky udělala chybu.“

„Co tím myslíš?“

„Toho dne, kdy jsem Lanogu učila, jak se připravuje jídlo pro malé dítě a jak se koupe, přišel Laramar domů. Jsem si jistá, že nevěděl, že dítě nedostává mléko, a taky ještě nevěděl o Bologanově zranění. To ho rozzlobilo. On mě nemá rád. Vlk tam byl taky a Laramar se ho bál. Snažil se skrýt svůj strach a já se cítila jako vůdce smečky, který postavením nižší zvíře odkazuje na jeho místo. To jsem neměla dělat. To ho proti mně popudilo.“

„Vůdčí vlci skutečně odkazují jiná zvířata na jejich místo?“ zeptala se zelandona. „Jak to víš?“

„Učila jsem se poznávat masožravce, než jsem se naučila je lovit,“ vysvětlovala Ajla. „Celé dny jsem je pozorovala. Možná může Vlk proto žít u lidí, protože se jejich způsoby od těch našich nijak moc neliší.“

„To je úžasné!“ zvolala zelandona. „Já se ale obávám, že máš pravdu – tím jsi ho proti sobě popudila. Nebyla to jen tvoje vina. Při pohřebním průvodu jsi byla zařazena mezi vysoce postavené členy Deváté jeskyně, kam podle mého mínění patříš. Marthona a já jsme o tom byly přesvědčeny. Ale on chtěl, abys šla až za ním. Podle tradice by to tak bylo správné.“

V pohřebním průvodu mají jít všichni členové dotyčné jeskyně před návštěvníky. Avšak já bych tě neoznačila za návštěvnici. Za prvé jsi léčitelka, a ty jdou vždycky vpředu. Kromě toho bydlíš u Jondalara a jeho rodiny, ke které patříš, jak všichni dnes potvrdili. Při pohřbu to ale Laramar Marthoně vyčítal a ona se cítila zaskočena. Proto měl škodolibou radost. Později jsi ho neúmyslně pokořila. Myslel si, že se může přes Marthonu pomstít vám oběma, jenže to Marthonu naprosto podcenil.“

„Tady jsi!“ ozval se Jondalarův hlas. „Právě jsme mluvili o Laramarovi.“

„My taky,“ řekla Ajla. Pochybovala ostatně, že došli ke stejnému poznání. Částečně vlastním zaviněním, částečně díky nepříznivým okolnostem si tu udělala nepřítele. Ještě jednoho. Chtěla se přece s Jondalarovým lidem spřátelit, a teď už v krátké době za sebou popudila proti sobě dva lidi. I s Maroninou nenávistí musela počítat. Uvědomila si, že už ji delší dobu neviděla, a uvažovala, kde asi je.

SEZNAM OSOB

- Ajla – z Deváté jeskyně Zelandonců, dříve Ajla z tábora Lva Mamutonů, dcera ohniště Mamuta, vyvolená duchem jeskynního lva, ochraňovaná jeskynním medvědem, přítelkyně koní Víhy a Vítěze a čtyřnohého lovce Vlka
- Jondalar – z Deváté jeskyně Zelandonců, zaslíbený Ajle, syn bývalé náčelnice Marthony, bratr náčelníka Joharana
- Zolena/zelandona – současná První zelandona, dříve Jondalarova milá
- Thonolan – Jondalarův mladší bratr, přišel o život na cestě Folara – Jondalarova mladší sestra
- Marthona – Jondalarova matka, bývalá náčelnice Deváté jeskyně, matka Joharana a Folary
- Vilomar – druh Marthony, obchodník, cestovatel
- Tivonan – Vilomarův pomocník
- Jokonan – Marthonin první druh, mrtev, muž Joharanova ohniště
- Joharan – Jondalarův starší bratr, náčelník Deváté jeskyně
- Proleva – Joharanova družka
- Jaradal – syn Prolevy, dítě Joharanova ohniště
- Levela – mladší sestra Prolevy, Jondekamova družka
- Jondekam – Levelin druh, synovec Kimerana a syn zelandony Druhé jeskyně
- Velima – matka Prolevy a Levely
- Solaban – lovec, rádce a přítel Joharana

Ramara – Solabanova družka
Rušemar – lovec, rádce a přítel Joharana
Salova – Rušemarova družka
Marsola – dcera Salovy
Marona – dřívější přítelkyně Jondalara
Vylopa – sestřenice Marony
Portula – přítelkyně Marony
Lorava – mladší sestra Portuly
Ramila – přítelkyně Folary
Galeja – přítelkyně Folary
Sevonar – muž, který zemřel při lovu
Relona – Sevonarova družka
Ranokol – Sevonarův bratr
Brukeval – Jondalarův vzdálený bratranec (částečně potomek klanu)
Madroman – dřív se jmenoval Ladroman, pomocník zelandona
Páté jeskyně
Laramar – muž, který připravuje barmu
Tremeda – družka Laramara
Bologan – nejstarší syn Tremedy, dvanáct let
Lanoga – dcera Tremedy, deset let
Lorala – nejmladší dcera Tremedy, asi šest měsíců
tři další děti – osm, šest a dva roky
Stelona – starší žena, která kojí Loralu
Charezal – nový člen Deváté jeskyně, kterého Jondalar nezná

Tefona – nejlepší stopařka Třetí jeskyně s nejbystřejším zrakem

Tevola – vyrábí přenosné stěny z kůže

Lanidar – chlapec z Devatenácté jeskyně se zmrzačenou paží,
dvanáct let

Mardena – Lanidarova matka

Denoda – Mardenina matka

Janida – družka Peridala

Peridal – druh Janidy

Matagan – mladý muž, kterého zranil srstnatý nosorožec

Tišona – družka Marševala

Marševal – druh Tišony

Palidar – přítel Tivonana (Vilomarův pomocník)

NÁČELNÍCI

Manvelar – náčelník Třetí jeskyně Zelandonců (Skála dvou řek)

Morizan – syn Manvelarovy družky, syn jeho ohniště

Kareja – náčelnice Jedenácté jeskyně Zelandonců (Říční zátoka)

Dorova – matka Káreji

Brameval – náčelník Čtrnácté jeskyně Zelandonců (Malé údolí)

Kimeran – náčelník Druhé jeskyně, bratr zelandony Druhé jeskyně,
strýc Jondekama

Denana – náčelnice tří slují Devětadvacáté jeskyně Zelandonců
(Tři skály), zvláště Jižní sluje (Zrcadlová skála)

Tormaden – náčelník Devatenácté jeskyně Zelandonců

ZELANDONI

První zelandona – zelandona Deváté jeskyně Zelandonců
zelandon Jedenácté jeskyně (Říční zátoka), homosexuální muž
Marolan – přítel a druh zelandona Jedenácté jeskyně
zelandon Třetí jeskyně (Skála dvou řek), starší muž
zelandona Čtrnácté jeskyně (Malé údolí), starší žena
zelandona Druhé jeskyně, starší sestra Kimerana, matka
Jondekama
zelandon Sedmé jeskyně (Skála koňské hlavy), bělovlasý muž,
muž ohniště zelandony Druhé jeskyně a Kimerana
zelandona Devatenácté jeskyně, bělovlasá žena
zelandon Páté jeskyně (Staré údolí), muž středního věku
zelandona Devětadvacáté jeskyně (Tři skály) a prostřednice mezi
třemi dalšími zelandony a třemi náčelníky tří separátních
sídlišť Devětadvacáté jeskyně
zelandon Zrcadlové skály (Jižní sluj), muž středního věku,
další zelandon Devětadvacáté jeskyně
zelandon Jasně stěny (Severní sluj) – další zelandon Devětadvacáté
jeskyně
zelandona Západní sluje, žena středního věku,
další zelandona Devětadvacáté jeskyně
První pomocnice zelandony Druhé jeskyně, mladá žena
Jonokol – První pomocník zelandony Deváté jeskyně, umělec,
mladý muž
Mikolan – Druhý pomocník zelandony Čtrnácté jeskyně, velmi
mladý muž

Mejera – pomocnice zelandona Třetí jeskyně (dříve zelandony
Čtrnácté jeskyně), velmi mladá žena

Madroman – pomocník zelandona Páté jeskyně (dříve Ladroman z
Deváté jeskyně Zelandonců), mladý muž

PRVNÍ JESKYNĚ LANZADONCŮ (Dalanarova jeskyně)

Dalanar – muž Jondalarova ohniště, bývalý druh Marthony,
zakladatel Lanzadonců, druh Jeryky

Jeryka – Dalanarova družka

Hochaman – muž Jeryčina ohniště, velký cestovatel

Joplaja – dcera Jeryky, dcera Dalanarova ohniště

Echozar – druh Jeryky, částečně potomek klanu

Andovan – muž, který pomáhal s výchovou Echozara

Joma – Echozarova matka, žena klanu

SÍDLIŠTĚ ZELANDONCŮ

Devátá jeskyně Devátá jeskyně Zelandonců

Malé údolí Čtrnáctá jeskyně Zelandonců

Říční zátoka Jedenáctá jeskyně Zelandonců

Skála dvou řek Třetí jeskyně Zelandonců

Skála koňské hlavy Sedmá jeskyně Zelandonců

Ohniště předků Druhá jeskyně Zelandonců

Tři skály Devětadvacátá jeskyně Zelandonců

Letní tábor Západní sluj Tří skal

Jasná stěna Severní sluj Tří skal

Zrcadlová skála Jižní sluj Tří skal

Staré údolí Pátá jeskyně Zelandonců

Lysý vrch Devatenáctá jeskyně Zelandonců

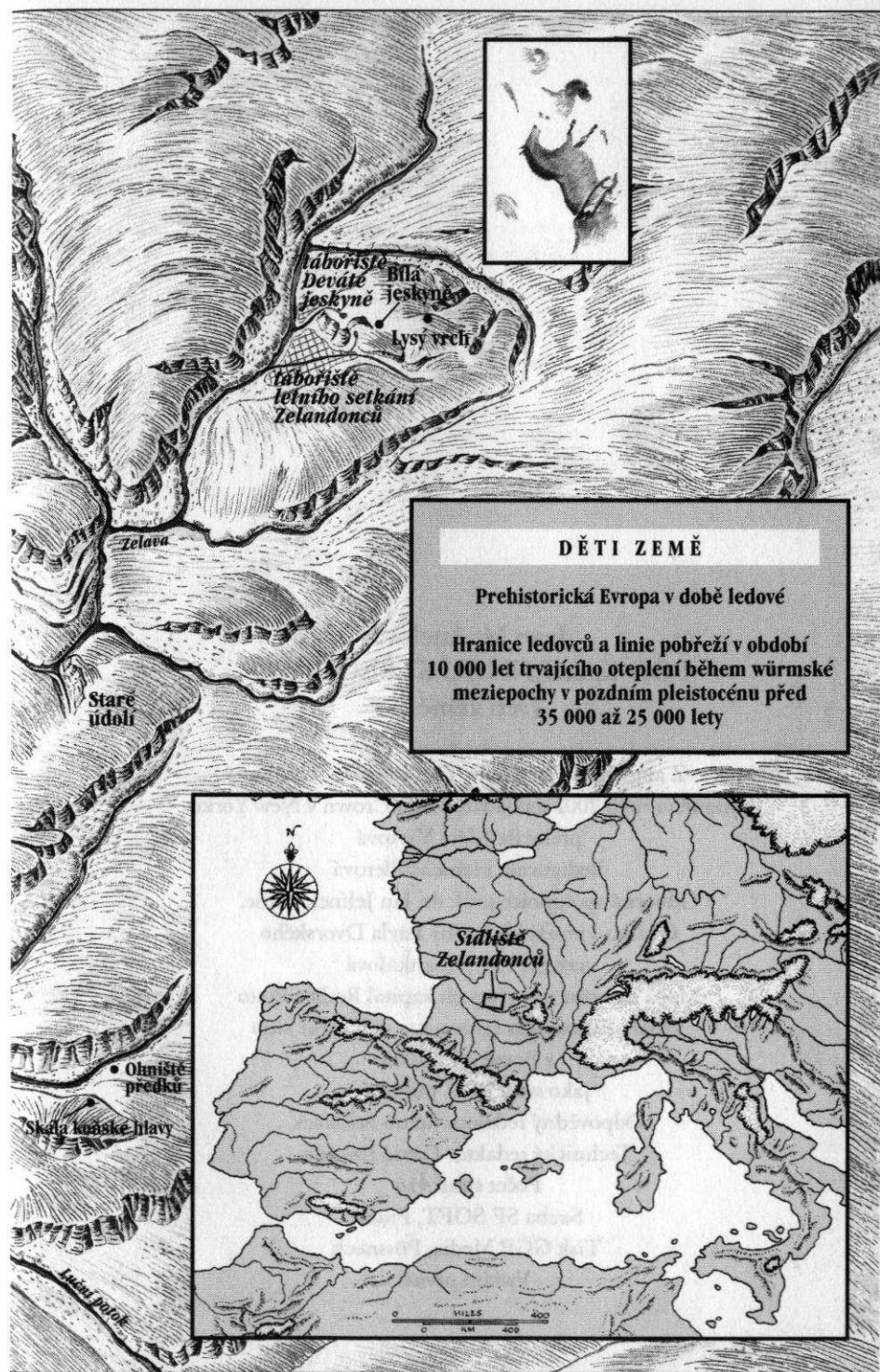
SÍDLIŠTĚ ZELANDONCŮ

DĚTI ZEMĚ

Prehistorická Evropa v době ledové

Hranice ledovců a linie pobřeží v období
10 000 let trvajícího oteplení během würmské
meziepochy v pozdním pleistocénu před
35 000 až 25 000 lety

Jean M. Auelová
POD KAMENNOU STŘECHOU 1
Děti země 5

Z anglického originálu The Shelters of Stone
vydaného roku 2002 nakladatelstvím Crown v New Yorku

přeložila Klára Vávrová

Redigovala Hana Müllerová

Odborná spolupráce prof. dr. Jan Jelínek, DrSc.

Obálku s použitím kresby Pavla Dvorského

navrhla Marie Lankašová

Mapa a kresba na vstupech kapitol Rodica Prato

Vydala Euromedia Group k. s. – Knižní klub

v Praze roku 2003

jako svou 2210. publikaci

Odpovědný redaktor Jakub Sedláček

Technický redaktor David Dvořák

Počet stran 416

Sazba SF SOFT, Praha

Tisk GGP Media, Possneck

Vydání první

Spisovatelka **JEAN M. AUELOVÁ** se svým románovým cyklem *Děti země* proslavila doslova po celém světě a stala se bez nadsázky literárním fenoménem – vždyť celkový počet prodaných výtisků jejích knih dosahuje více než tří desítek milionů! A není divu – ve všech pěti částech své rozsáhlé prehistorické ságy tato autorka vždy znovu a znovu dokazuje, že je zkušenou vypravěčkou, která nejen dokáže podrobně vykreslit charakter dávné doby a kolorit prostředí, ale která má rovněž hluboké porozumění pro duši svých netradičních hrdinů. Obratností svého literárního pera rozhání Auelová mlhy času, aby nám, lidem odchovaným moderní civilizací, zprostředkovala svět, který poznala na cestách po archeologických nalezištích, při nichž navštívila mimo jiné i naše území, a který jí přiblížili četní odborníci, s nimiž svou práci konzultovala. V současné době žije Jean M. Auelová se svým manželem Rayem v Oregonu a pracuje na další knize ze série *Děti země*.

Románový cyklus DĚTI ZEMĚ obsahuje

Klan Velkého medvěda 1, 2

Údolí plavých koní 1, 2

U lovců mamutů 1, 2

Sířé pláně 1, 2

Pod kamennou střechou 1, 2

ISBN 80-242-0975-6

9 788024 209753